اسلام پوهنه

لیکونکی اوټولوونکی

پوهنوال ډاکټر نظر محمد سلطانزی خدران

۱۳۹۶ لمریزکال

شروع کوم په نوم دالله (ج) چې ډېر زیات مهربان اورحم لرونکی دی

ډالۍ

دهیوادهغوشهیدانوته یې ډالۍ
کوم چې دازادی په لاره کې یې
خپل ژوندله لاسه ورکړی دی.

لړليك

سرليك	مخ
دليکوال دزړه خبرې	5
لومړی برخه :	
ګام په ګام دحج اوعمرې مناسك	9
دويمه برخه:	
دقرآن شريف ايتونه اوژباړه	103
درېيمه برخه:	
دپيغمبرانوکيسې	159
څلورمه برخه:	
غزاګاني	320
پينځمه برخه :	
داصحابانوکيسې	357
شپږمه برخه :	
دپنداوعبرت اسلامي کيسې	435
اخذونه	472

بسم الله الرحمن الرحيم

دليکوال دزړه خبرې

په ۱۳۹۱ کال کې دالله رضاوه او نيکمرغه بنده وم چې داسلام دين يوډيرمهم فرض مې اداکړ. هغه داچې دبيت الله مقدس زيارت اودحج مراسم مې په ډيره مينه اودزړه له اخلاصه ترسره کړل.

په همدې مبارك سفرکې مې داسلام په هکله لاډيرمالومات راټول کړل. دبيلګې په توګه که چېرته حاجې صاحب نورومسلمانانوته داسلام په هکله ښېتونی تبليغ وه نه کړې نوګناهونه يې دری چنده حساب کيږي. داخولاپرېږده چې هغه څوك چې حج يې کړی وي اوبرسيره پردې دساينس عالم وی دهغه ګناه دعام ولس په پرتله لس ځله زياته ده. اوس خولوستونکي هم پوهيږي چې خبره کوم ځای ته روانه ده.

دبيلګې په توګه دقران شريف ۹۶ سوره د سورت العلق په نوم يادېږي او۱۹ ايتونه لري .پنځه آيتونه له اقراځخه ترمالم يعلم پورې دقرآن کريم له ټولوآيتونوځخه په مخکې نازل شوي دي. حضرت رسول اکرم صلی الله

علیه وسلم دحراء په غارکې په عبادت مشغول ووچې ناڅاپه جبریل ع له وحې سره ورننوت اوورته یې ووې .

په څلورم آیت شریف کې لیکل شوي دي :

۴- اقرأ وربک الأکرم الذي علم بالقلم

ژباړه : ولوله (ای محمد ه ! قرآن) حال داچې رب ستا ډیرکریم دی. هغه رب چې ښوولی یې دی (خط انسان ته) په قلم سره

په نوموړي آیت شریف کې ماته هم دساینس پوه په صفت په غیرمستقیم ډول اشاره شوي ده چې کتابونه ولیکم . داځکه چې دساینس علم خوماهم پوره ترلاسه کړي دی. نوزماواجبه دنده داده چې هغه مالومات چې مادډیرې مودې راهیسي دساینس په هکله ترلاسه کړی دی ، بې له ځنډ اوخنډ دماغزوڅخه راوباسم اودمسلمان ولس په اختیارکې یې کیږدم.

په دې اړونددآل عمران په ۱۰۴ آیت شریف کې راغلي دی. داواجب ده چې یومسلمان یوه بل مسلمان ته په مینه سره دښه عمل اوبدعمل په هکله پوره مالومات ورڅاندې کړي اوکه نه خدای دې وه نه کړي چې غاړه به یې بنده نه شي .

تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

ژباړه : چې حکم کوئ تاسې (هرچاته) په معروف (نیکئ) سره . اومنع کوئ تاسې (هرڅوك) له منکر(بدئ) ځنې.

شریف جانه ! دیادولو ورځبره خودادده چې ته زماڅخه لاړیر پخوا بختور مسلمان وي چې دحج مراسم دسرته ورسول . برسیره پردې داسلام په هکله زماڅخه هم لا ډیرمالومات لري. خومایوازې لازم وګڼل چې دسلطانزي په کورنۍ کې باید یوځانګړی کتاب شتون ولري چې کوچنیان ورڅخه ګټه پورته کړي. ددې کتا ب ځانګړتیاوې په دې کې وینم ،چې دقرآن شریف څخه ځینې آیتونه په پښتوژبه ژباړل شوي دي اوعملي کول یې په ورځنې ژوندکې پرته له خنډاوځنډ لازم اوملزوم دي.

بلخوادځینوپیغمبرانواواصحابانوپه هکله هم ځینې کیسې راغونډې شوي دي چې هرمسلمان سړی ورڅخه ګټه،درس،پند اوعبرت اخیستلای شي.

همدارنګه دحکمت اوعبرت کیسي دکتاب یوه برخه جوړوي چې دهرشخص لپاره په ورځني ژوندکې مرسته کوي . ماترخپله وسه پورې هڅه کړې ده چې داسلام په هکله ابتدایي آر اواړین مالومات دکتابونو اوانټرنټ پانوڅخه راټول کړم .په زړه کې سمدلاسه راتیرشو چې دنورودوستانو اوخپلوانوسره دامالومات شریك کړم.

(پای)

سریزه :

آن دکوچنیتوب څخه راپدې خوازماډیرارمان ووچې په مورنۍ ژبه پښتوکتابونه ولیکم .

داکتاب چې دلوستونکوپه مخ کې پروت دی **داسلام پوهنې** ترعنوان لاندې ولیکل شو . داځکه چې ماغوښتل په لومړې ګام کې دخپل ځان لپاره ابتدایي مالومات داسلام پوهنې په اړوند لکه ،حج ،عمره ،دپیغمبرانو کیسې ،داصحبانوکیسې ،حدیثونه اوداسلام تاریخ په هکله راغونډکړم. ټول مالومات مې داسلامې کتابونواوانټرنیټ له لارې ترلاسه کړ. که څه هم دلیکلوالړی لا تراوسه نه ده بشپړشوې خوهیله ده چې په راتلونکې وخت کې همداسې دوام ولري .دکتاب ټول محتویات دخواره واره ځایونو څخه راټول شوی دی اوزماوندې پکې دګوتوپه شمارځوسرلیکونه دي. په پایله کې همداکتاب ورځخه جوړشوچې دتاسومخ ته پروت دی.

دجرمني هیواد

نیټه ۱۳۹۳ ه ش

الحاج نظرمحمد سلطانزی

ګام په ګام دحج اوعمرې مناسك

شرعي احكام

په اسلام کې د شريعي احکامو مختلفې درجې دي چې د هغې پېژندل ضروري دي . ددې درجو د نه پېژندلو په صورت کې د لمونځ يا د کوم بل عمل د صحيح کېدو او د فاسد پدو معلومات نشي کېدی. د درجه بندي له مخې د شريعت آته حکمونه دي . څنګه چې هر قول او فعل يا جايز (روا) دی او يا ناجايز نا روا)، نو که جايز وي، هغه به له دې پنځو ډولونو څخه وي : فرض، واجب، سنت، مستحب او مباح .
او که ناجايز وي نو هغه به له دې درې ډولونو څخه وي : حرام، مکروه او مفسد .

الف : جايز ډولونه :

۱ – **فرض** : په لغت کې معلومولو او اندازه کو لو ته وايي او په اصطلاح کې د الله تعالی هغه امر او حکم دی چې په قطعي دليل يعني د قرأن کريم په آيتونو سره ثابت وي او په کولو يې مکلف يو، لکه پنځه وخته لمونځ کو ل او د روژې د مياشتې روژې نيول . د فرضو منکر کافر او پرېښودونکی يې فاسق او لوی ګناهګار دی . د فرضو په پرېښودلو سره لمونځ يا بل هر فعل فاسد پرې (يعنې نه قبلېږي) او بايد له سره آدأ شي.، او فرض په دوه قسمه دي :

الف : فرض عين : هغه فرض دي چې په هر مکلف باندې لازم او ضروري دي او د ځينو کسانوپه کولو سره د نورو له غاړې نه پرې خلاصېږي .

ب : فرض کفا يي : هغه فرض دي چې که ځينې کسان يې ادأ کړي، نو د نورو غاړې هم پرې خلاصېږي . لکه دجنا زې لمو نځ او **تبليغ** .

۲ – واجب : په لغت کې ددائم ،لازم ، سزا وار ، ور ، لائق او دسقوط په معنی سره هم راغلی دی او په اصطلاح کې هغه حکم او هغه امر دی چې په داسې قطعي دليل سره ثابت وي چې په هغه کې شبهه وي . مثلاً په واحد خبر يې ثبوت شوی وي . په اصطلاح کې هغه حکم د ی چې ثا بت شوی وي په دا سې دليل سره چې په هغه کې شبهه وي مثلاً ثبوت په خبر واحد سره شوی وي. د واجبو درجه فرضو ته نږدې ده، لکه د وتر لمونځ . د واجب منکر کافر ندی، خو نه منونکی او پرېښودونکی يې ګمراه، فاسق او لوی ګناهګار دی . لکه د وتر لمونځ وتر تاق ته وايې ځرنګه چې د وترو لمونځ دری رکعته دی او حکم يې واجب دی نو ځکه وتر واجب ورته وايي

د واجب په پرېښودو سره په لمانځه کې د سهوې سجده واجبېږي . لکه نماز عيد فطر و عيد قربان واجب دي

۳ – سنت : په لغت کې د لارې، طريقې اوعا دت ته وايي، که هغه ښه طريقه وي يا بده، خو په اصطلاح کې هغه عمل دی چې رسول کريم ص همېشه کړی، خو ددی له پاره چې پر امتيانو ئې فرض يا واجب نشي هغه ئې څو ځله ترك کړيدي . د سنتو په آدأ کولو ثواب او په نه کولو يې ګناه ده، خو لمونځ يا بل فعل يې کېږی او په لمانځه کې د سهوې سجده هم نه پرې لازمېږي .

سنت په دوه ډوله دي : سنت مو کداو سنت زوا يد (مستحب او نوافل)

۱- **سنت موکد** : هغه د ي چې پيغمبرص د عبادت له مخې په هغه با ندې مداو مت کړی وي لکه په ورځ کې سنت لمونځونه . اذان ګفتن براي نمازهاي پنجګانه .

۲- **سنت زوا يد** : هغه دي چې پيغمبرص په هغه با ند ې دعبادت له مخې مداومت کړې نه وي بلکې دعا دت له مخې مداو مت کړی وي .

۴ – **مستحب** : هغه عمل او هغه کارونه دي چې د هغو فضليت په شريعت کې ثا بت شو ی وي، کول يې ثواب او په نه کولو يې ګناه نشته.

مستحب: دا هم د آنحضرت صلی الله عليه وسلم فعل دی مګر کله ئي کړی اوکله ئی پريښودلی دی په کولو ئی ثواب دی او تر ك ئی ګناه نلری. دبيلګې په توګه : جومات ته په ښی پښه ورننوتل

۵ – **مباح** : هغه کارونه دي چې دهغو په کولو کې نه ګنا ه شته او نه ثواب لکه ښکا ر کول ، ډوډۍ خوړل اوبه څکل اوداسې نور

ب : ناجايز (ناروا) په درې ډوله دي :

۱ : **حرام** : په لغت کې بد ، نا روا او ممنوع ته وايي چی په شريعت کې د هغه پريښول لازم وی . او په اصطلا ح کې هغه څه ته وايي چې دهغه حرمت او منع والی په قطعي دليل سره ثابت شوی وي لکه شراب ، زنا او قمار بازي او داسې نور، د حرامو حکم دا دی چې په پريښودو کې يې ثواب دی او په کولو کې يې عذاب دی. او د دې په حلال او جايز منلو کې کفر دی . يعنې که څوك حرام ته حلال ووايي، نو کافر دی .

۲ : **مکروه** : په لغت کې (بد) ته وايې او په اصطلا ح کې هغه امر دی چې په ظني (ګماني) دليل سره يې ممانعت ثابت وي، مکروه په دوه ډوله دی.

الف- : مکروه تحریمي، ب :- مکروه تنزیهي .

الف : مکروه تحریمي : هغه ته وایي چې حرمت یې په صحیح دلیل سره ثا بت شوی وي چې په کولو کې ګنا ه شته مګر منکر یې کا فر نه دی، لکه د جمعې د لمانځه اذان په وخت کې خرڅول او اخستل ، مکروه تحریمي حرامو ته نژدې دی، حکم یې دادی چې په پرېښودو یې ثواب او په کولو سره یې عذاب دی..

ب : مکروه نتزیهي : هغه عمل او کار ته وایي چې د هغه په نه کولو کې ثواب وي او په کولو کې یې عذاب نشته، مګر بد ګنل کېږ ي . لکه د عا لم غلام امامت .

۳ : مفسد : مفسد هغه کار دی چې د یو جایز او روا عمل ماتوونکی وي، لکه په لمانځه کې د بالغ بنده په زوره خندا کول . د مفسد حکم دا دی چې که مفسد عمل د قصد او ارادې له مخې وي نو کوونکی یې ګناهګار او عمل یې فاسد دی او که مفسد عمل قصداً نه وو، نو ګناه نه لري مګرشروع شوی عمل فاسد دی .

د هغو لمونځ کونکو پر حال افسوس دی
چې له خپل لمانځه نه بې خبره وي.
الماعون / ۵۰۴

ژباړلی لمونځ

تر لمانځه وروسته
۳۳ ځله سُبْحَانَ اللهِ، ۳۳ ځله اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ
او ۳۴ ځله الله اکبر ویل ډېر غوره ذکر دی.

ثنا	سُبْحَانَكَ اللّٰهُمَّ	وَبِحَمْدِكَ	وَتَبَارَكَ اسْمُكَ	وَتَعَالَى جَدُّكَ	وَلَا اِلٰهَ غَيْرُكَ
	خدایه ته پاک یې	او ستاینه (ثناه) تا ته ښایي	نوم دې مبارک دی	شـــان دې لوړ دی	بې له تا بل خدای نشته
نعوذ	اَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ	تسمیه	بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ	فاتحه	اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ
	خدای ته پناه وړم له ویشتلي (رټلي) شیطان څخه		د بخښونکي او لورونکي خدای په نامه		ټولې ستاینې له هغه نړۍ پالونکي خدای سره ښایي
	الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ،	مَالِكِ يَوْمِ الدِّيْنِ،	اِيَّاكَ نَعْبُدُ	وَاِيَّاكَ نَسْتَعِيْنُ،	اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيْمَ،
	چې بخښونکی او لورونکی دی ، د جزا د ورځې څښتن دی ، یوازې ستا عبادت کوو		او له همدا تا څخه مرسته غواړو		مـــوږ ته سمـــه لار وښـــیه
	صِرَاطَ الَّذِيْنَ اَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ	غَيْرِ الْمَغْضُوْبِ عَلَيْهِمْ،	وَلَا الضَّآلِّيْنَ (آمین)	اخلاص	قُلْ هُوَ اللّٰهُ اَحَدٌ،
	د هغو لار چې تا پرې نعمتونه لورولي دي،	نـه د غضب کړای شویو لار ،	نه د بې لارې شویو لار (زموږ دعا ومنه)		(پیغمبره!) ورته ووایه خدای یو دی
	اَللّٰهُ الصَّمَدُ،	لَمْ يَلِدْ	وَلَمْ يُوْلَدْ،	وَلَمْ يَكُنْ لَّهٗ كُفُوًا اَحَدٌ	تکبیر	اللّٰهُ اَكْبَرُ
	خدای بې نیازه دی،	نه زېږونکی دی	او نه زېږېدلی دی	او نـــــه یـــې څـوک سیـال شته	خـــدای ډېر لوی دی
تسبیح	سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيْمِ	تسمیع	سَمِعَ اللّٰهُ لِمَنْ حَمِدَهٗ	تحمید	رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ
	زما ستـــر خـــدای پـــاک دی		خدای د ستایونکي خبره اوري		خدایـه ستاینه له تا سره ښایي
تکبیر	اللّٰهُ اَكْبَرُ	تسبیح	سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلٰى	تکبیر	اللّٰهُ اَكْبَرُ
	خدای ډېر لوی دی		زما ستـــر خـــدای پاک دی		خدای ډېر لوی دی
تشهد	اَلتَّحِيَّاتُ لِلّٰهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ،	اَلسَّلَامُ عَلَيْكَ اَيُّهَا النَّبِيُّ	وَرَحْمَةُ اللّٰهِ	وَبَرَكَاتُهٗ،	
	(بدني او مالي) نمانځـــنې د خـدای لپاره دي.	نبي (ص)! ســـــــلام،	او د خـــدای رحمـــت	او برکتونه دې درباندې وي	
	اَلسَّلَامُ عَلَيْنَا	وَعَلٰى عِبَادِ اللّٰهِ الصَّالِحِيْنَ،	اَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ	وَاَشْهَدُ اَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهٗ وَرَسُوْلُهٗ	
	سلام دې پر موږ او د خدای پر ښو بنده ګانو وي	ګواهي ورکوم چې بې له خدایه بل خدای نشته	او ګواهي ورکوم چې محمد (ص) د هغه بنده او استازی دی		
دُرود	اَللّٰهُمَّ صَلِّ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ	كَمَا صَلَّيْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى آلِ اِبْرَاهِيْمَ	اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ.		
	خدایه پر محمد (ص) او دهغه پر کورنۍ درود ووایه	لکه پر ابراهیم (ع) او دهغه پر کورنۍ چې دې ویلی و	، بې شکه ته ستایلی او لـــوی یې		
	اَللّٰهُمَّ بَارِكْ عَلٰى مُحَمَّدٍ وَعَلٰى آلِ مُحَمَّدٍ	كَمَا بَارَكْتَ عَلٰى اِبْرَاهِيْمَ وَعَلٰى آلِ اِبْرَاهِيْمَ	اِنَّكَ حَمِيْدٌ مَّجِيْدٌ.		
	خدایه پر محمد (ص) او دهغه پر کورنۍ برکتونه ولوروه	لکه پر ابراهیم (ع) او دهغه پر کورنۍ چې دې لورولي وو	، بې شکه ته ستایلی او لـــوی یـــې		
دُعا	اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً	وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ	سَلَامٌ	اَلسَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللّٰهِ	
	خدایه موږ ته په دنیـا او آخـرت کې نېکي راکړه	او د دوزخ له اوره مو وژغوره	سلام او د خدای رحمت درباندې (کراما کاتبینو او دواړو خواوو ته ناستو)		
دُعاء قنوت	اَللّٰهُمَّ اِنَّا نَسْتَعِيْنُكَ	وَنَسْتَغْفِرُكَ	وَنُؤْمِنُ بِكَ	وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ	وَنُثْنِيْ عَلَيْكَ الْخَيْرَ،	وَنَشْكُرُكَ	وَلَا نَكْفُرُكَ،
	خدایه له تا څخه مرسته او بخښنه غواړو	پر تا مو ایمـــان او توکـــل دی	او ستا غوره ستاینه کوو	او ستا مننه کوو	او نا شکري نه کوو	
	وَنَخْلَعُ	وَنَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ.	اَللّٰهُمَّ اِيَّاكَ نَعْبُدُ	وَلَكَ نُصَلِّيْ	وَنَسْجُدُ	
	او موږ له هغه چالرې وځو او پرېږدو یې چې ستا (له امره) سرغړونه کوي،	خدایه همدا ستا عبادت کوو	او ستا نمانځنه کوو	او همدا تا ته مو سجده ده		
	وَاِلَيْكَ نَسْعٰى	وَنَحْفِدُ،	وَنَرْجُوْ رَحْمَتَكَ	وَنَخْشٰى عَذَابَكَ	اِنَّ عَذَابَكَ	بِالْكُفَّارِ	مُلْحِقٌ.
	او ستـــا لـــور ته درځغلو او ستا خدمت ته حاضر یو او ستا د رحمت او لورونو هیله من یو	او ستا له عذابه وېرېږو	بې له شکه ستا عذاب په کافرو پورې نښتونکی دی.			

فقه حنفی

فقه درلغت دانائی وزیرکی راگویند . ودراصطلاح فقه مجموعه احکام شریعت است که منبع ان قران وسنت می باشد ویا استنباط امامان دین از قران وسنت (اجماع وقیاس) راگویند.

پوښتنه – د فرض او د واجب تر منځ توپیر څه دی؟
جواب – ټول قران په مجموع کښې فرض دی ، منکر ئې کافر ، حتی که له یوه حرفه ئې منکره سې ، نو کافر سوې ،

واجب –یعني لازم او ضرور ، حج فرض دی اما پر هرسري نه واجب کیږي ولي چه سفر ببله زاد او راحلې امکان نه لري ، نو څوك چه توښه د سفر نه لري ، حج فرض دی خو پر ده باندي لازم (واجب) نه دي ، یعني پر دغه سړي فرض حج لانه دی واجب سوی

شپږ کلمي:

لومړی کلمه طیبه:

لَاۤاِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ مُحَمَّدٌرَّسُوْلُ اللّٰه

ژباړه:

له خدای تعالی پرته بل دعبادت وړ (معبود) نشته، محمد صلی الله علیه وسلم د الله جل جلاله رسول دی.

دوهمه کلمۀ شهادت:

اَشْهَدُاَن لاۤاِلَهَ اِلَّااللّٰهُ وَاَشْهَدُاَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهٗ

ژباړه:

زه شاهدي ورکوم چې د الله جل جلاله نه پرته بل خدای د عبادت وړنشته، هغه یو دی، سیال نه لري اودا شاهدي ورکوم چې محمدصلی الله علیه وسلم یې بنده او رسول دی.

دریمه د تمجید کلمه:

سُبْحَنَ اللهِ وَالْحَمْدُلِلهِ وَلَااِلَهَ اِلَااللهُ وَاللهُ اَکْبَرُ وَلَاحَوْلَ وَلَاقُوَّةَ اِلَّابِااللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيْمْ

ژباړه:

خدای پاک دی ، ستاینې هغه لره دي، له خدایه پرته د عبادت وړ بل ذات نشته، خدای پاک لوی دی،له ګناوو دساتنې اود نېکو کارونو دکولو توفیق یواځې هغه ورکوي، هغه دلویي او شوکت څښتن دی.

څلورمه د توحید کلمه:

لَااَلَهَ اِلَّااللهُ وَحْدَهُ لَاشَرِيکَ لَهُ لَهُ الْمُلکُ وَلَهُ الْحَمْدُ يُحْيِ وَيُمِيْتُ وهو حی لا یموت اَبَداً اَبَداً ذُوالْجَلَالِ وَالاِکْرَامِ بِيَدِهِ الْخَيْرْ وَهُوَ عَلَی کُلِّ شَئٍ قَدِيْر.

ژباړه:

له خدایه پرته دعبادت وړ بل ذات نشته، سیال نه لري، پاچاهي اوستاینې هغه لره دي، ژوندي کول اومړه کول یې په واک کې دي، تل ترتله به ژوندی وي، دعزت او شوکت څښتن دی اوښېګنه یې په واک کې ده،په هرڅه قادر دی.

پنځمه کلمه د استغفار:

اَسْتَغْفِرُاللّٰهَ رَبِّيْ مِنْ كُلِّ ذَنْبٍ اَذْنَبْتُهُ عَمَداً اَوْ خَطَاءً سِراً اَوْ عَلاَنِيَةً وَاَتُوْبُ اِلَيْهِ مِنَ الذَّنْبِ الَّذِيْ اَعْلَمُ وَمِنَ الذَّنْبِ الَّذِيْ لاَاَعْلَمُ اِنَّکَ اَنْتَ عَلاَّمُ الْغُيُوبِ وَسَتَّارُ الْعُيُوبِ وَ غَفَّارُ الذُّنُوْبِ وَلاَحَوْلَ وَلاَقُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ الْعَلِيِ الْعَظِيْم.

ژباړه :

زه له هغه ذاته بښنه غواړم چې زما خدای دی، له هرې هغې ګناه څخه چې په قصد اویامې په هېره سره کې وي، دهغه په دربار کې له هرې ګناه څخه چې ماته معلومه وي اویانه وي توبه باسم، په تحقیق سره خدایه! په پټو رازونو خبر یې! دعیبونو پټوونکی ، دګناوو بښونکی یې! له ګناه څخه د ساتنې او بښوکارونو دکولو توفیق یواځې ته ورکوې! په تحقیق سره د لویي اوشوکت څښتن یې!

شپږمه له کفره د بې زارۍ کلمه:

اَللّٰهُمَّ اِنِّيْ اَعُوذُبِکَمِنْ اَنْ اُشْرِکَ بِکَ شَيْئاً وَاَنَااَعْلَمُ بِهِ وَاَسْتَغْفِرُکَ لِمَالاَاَعْلَمُ بِهِ تُبْتُ عَنْهُ وَتَبَرَّئْتُ مِنَ الْكُفْرِ وَالشِّرْکِ وَالْكِذْبِ وَالْغَيْبَةِ وَالْبِدْعَةِ وَالنَّمِيْمَةِ وَالْفَوَاحِشِ وَالْبُهْتَانِ وَالْمَعَاصِيْ كُلِّهَا وَاَسْلَمْتُ وَاَقُوْلُ لاَاِلَهَ اِلاَّ اللّٰهُ مُحَمَّدٌرَّسُولُ اللّٰهِ

ژباړه:

خدایه! زه پرتا پنا غواړم له دې څخه چې له تاسره بل څه سیال وګڼم اوزه پرې پوهېږم اوله هغه شرک څخه چې پرې نه

پوهيږم، خدايه! تاته توبه باسم له هر کفر، شرک، درواغو، غيبت، بدعت، چغل خوري،سپکو سپورو، تور لګولو اوټولو ګناوو څخه او ما ايمان راوړی اووايم چې : له خدای تعالی پرته بل دعبادت وړ (معبود) نشته، محمد صلی الله علیه وسلم د الله جل جلاله رسول دی.

بیت الله یاکعبه یاالله کور

کعبه بنائی است در میان مسجد الحرام در شهر مکه در کشور عربستان سعودی. کعبه مقدس‌ترین مکان اسلام است. نام کعبه اشاره به چهارگوش «تکعیب» (مربع) بودن این سازه دارد.

درأثر آمده‌است: که کعبه در محاذی «بیت المعمور» است، و بیت المعمور چهارگوش است، چون محاذی عرش است و عرش چهارگوشه‌است، چون کلماتی که دین اسلام بر آن استوار است، چهار است:

- **سبحان الله** .
- **الحمد لله** .
- **لااله الاالله** .
- **الله اکبر** .

از اسماء کعبه: «البیت العتیق» و «البیت الحرام» . کعبه ارتباط مستقیم به ارکان اسلام دارد مخصوصاً فریضه حج، زیارت وطواف کعبه رکنی از ارکان حج است. همچنین در ادای فریضه نماز نیز کعبه قبله گاه مسلمانان است.

یك نماز در مقابل کعبه در مسجد الحرام برابر با صد هزار نماز و یك درهم خرج کردن در راه خدا در آن سرزمین برابر با صدهزار درهم است دلیل نامگذاری کعبه به بیت الحرام این است که خداوند ورود مشرکان

را به این مکان مقدس حرام و ممنوع فرموده است . بیت الله الحرام در شهر مکه قرار دارد و در تاریخ، مورد احترام همگان بوده است. بنا بر آیاتی از قرآن و روایات معصومان علیهم السلام خانه کعبه نخستین و مقدس‌ترین بنا و اولین مسجدی است که بر روی زمین ساخته ساخته شده است .

در احادیث آمده است که در آغاز آفرینش سراسر زمین را آب فرا گرفته بود و نخستین خشکی که آفریده شد زمین زیر کعبه بود که خشکی‌های دیگر از آن گسترده گشت. بر اساس روایات اسلامی، کعبه را ابتدا حضرت آدم ساخت و سپس حضرت ابراهیم علیه السلام به کمك پسرش اسماعیل علیه السلام تعمیر و بازسازی کرد .کعبه در زمان رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم و قبل از بعثت، به دست قریش و با همکاری رسول خدا، بر اساس بنای اولیه ابراهیم علیه السلام، دوباره بازسازی شد.

خداوند کعبه و اطراف آن را «حرم» قرار داده است؛ یعنی مقدس شمرده و ارتکاب گناه و قتل و شکار و تجاوز به جان و مال مردم و جنگ و دزدی و راهزنی و ...را در آن جایز ندانسته است. وقتی مجرمی به آنجا پناه ببرد کسی حق مواخذه او را ندارد . واقعه مهمی که در دوران عبدالمطلب، سرپرست و تولیت کعبه، رخ داد، نجات معجزه آسای آن از ویرانی به دست سپاه ابرهه و واصحاب فیل بود

دومین حادثه مهم، تولد امیر مؤمنان علی علیه السلام در آن بود. مقارن با ظهور اسلام، صدها بت فلزی و چوبی و سفالی در شکل‌های گوناگون در داخل و بیرون و بر روی دیوارها و سقف کعبه بود، اما در روز فتح مکه که در رمضان سال هشتم هجری رخ داد، رسول خدا وارد کعبه شد و همه بت‌ها را از بین برد .

ساختمان کعبه به شکل مربع مستطیل و دارای چهار ضلع است که هر ضلع آن را رُکن می‌نامند. به مجموع چهار ضلع ارکان کعبه می‌گویند که سه رکن آن چنین نام دارند :رکن یمانی، رکن شامی و رکن عراقی . ساختمان کعبه 15 متر ارتفاع دارد، طولش 12 و عرضش 11 متر است. بنای کعبه از سنگ‌های سیاه و سختی ساخته شده است که پرده سیاهی بر روی آن قرار دارد .

می گویند نخستین بار حضرت اسماعیل علیه السلام پرده ای بر کعبه کشید و بعدها قریش نیز چنین کردند و پرده‌داری، منصبی ویژه برای آنان محسوب می‌شد .اکنون نیز آن پرده به صورتی خاص بافته و بر روی کعبه نهاده می‌شود .

این بنای شریف بخش‌های دیگری هم دارد؛ همچون حجر الاسود، ملتزم، مستجار، حطیم و حجر اسماعیل. در نزدیکی آن نیز مقام ابراهیم و چاه زمزم واقع است .

گفتنی است تولیت و مناصب کعبه هنوز باقی است .

ساختمان کعبه ۱۰ بار بنیان شده‌است

بنا به گفتاره وتوضیح مؤرخ بزرگ اسلامی «الآزرقی» وتأیید واتفاق باقی مؤرخین ساختمان کعبه ۱۰ بار بنیان شده‌است به این ترتیب:

- **بنیان الملائکه** .
- **بنیان آدم** .
- **بنیان شیث** .
- **بنیان ابراهیم وپسرش اسماعیل** .
- **بنیان العمالقه** .
- **بنیان جرهم** .
- **بنیان مضر** .
- **بنیان قریش** .

- **بنیان عبدالله ابن زبیر** .
- **بنیان حجاج ابن یوسف الثقفی** .

ساختمان کنونی کعبه از زمان حجاج بن یوسف ثقفی وبازسازی همان ساختمان در دوران خلافت «سلطان مراد چهارم» از پادشاهان عثمانی است که در سال ۱۰۴۰ هجری بر اثر ورود سیل به مسجد الحرام و تخریب آن از نو باسازی گردید. این ساختمان استحکام وقدرتمندی کامل دارد، بطوری که تاکنون تا دوران ما، به همان شکل کنونی پابرجا و استوار مانده‌است.

منبع ویکی پدیا

حجرالاسود

حجرالاسود، سنگی است سیاه رنگ که بر دیوار رکن کعبه منصوب است و حاجیان هنگام طواف کعبه تبرکاً آن را لمس می کنند و پیش از اسلام نیز این مورد احترام بوده است .

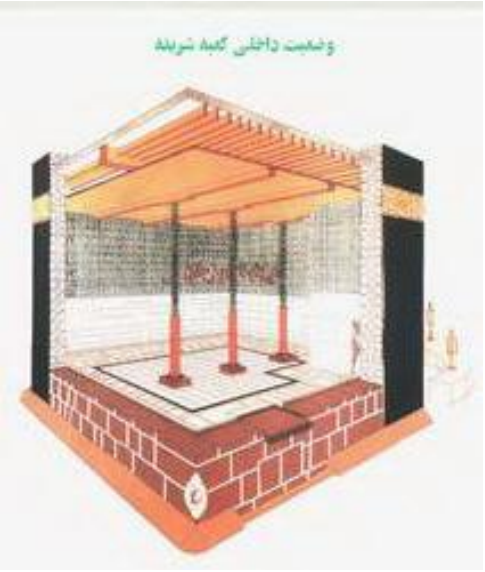

از امام باقر علیه السلام روایت است که فرمود: سه سنگ از بهشت آمده: حجر الاسود و سنگ مقام ابراهیم و سنگ بنی اسرائیل که چشمه های آب از آن می جوشید داستان نصب حجرالاسود توسط محمد امین رسول خدا صلی الله علیه وآله پیش از بعثت بسیار معروف و مشهور است که در ادامه می آید.

حجرالاسود : یا سنگ سیاه،

از اجزای بسیار مقدس مسجد الحرام بوده و در رکن اسود کعبه در ارتفاع یك نیم متری قرار گرفته‌است. این سنگ مقدس، پیش از اسلام و پس از آن، همواره مورد اعتنا و توجه کامل بوده و در حقیقت در شمار عناصراصلی کعبه بوده‌است. به لحاظ همین تقدس،محمد آن را نگاه داشت و دیگر سنگ‌هایی را که به شکل بت ساخته شده بود، به دور ریخت. حجرالاسود در جریان تخریب کعبه، که پنج سال پیش از بعثت صورت گرفت، در فاصله‌ای دور از مسجد واقع شد.

در زمان نصب آن به جای خود، قریش به نزاع پرداختند، اما با درایت محمد، همه قریش در فضیلت آن سهیم شدند و عاقبت به دست خود او نصب گردید. به مرور زمان و در اثر تحولات و تغییرات، از حجم نخستین این سنگ کاسته شد و حتی به چند پاره تقسیم گردید که آخرین بار قسمت‌های مختلف آن را به یکدیگر متصل کردند و آن را در محفظه‌ای نقره‌ای قرار دادند.

در حال حاضر تنها به آن اندازه که برای بوسیدن و استلام لازم است، جای گذاشته‌اند. در سال ۳۱۷ قمری یکی از فرقه‌های منسوب به اسماعیلیان که به «قرامطه» شهرت داشت، حجرالاسود را از کنار کعبه برداشت و به

احساء (منطقه‌ای در شرق عربستان) برد. این گروه به مدت ۲۲ سال- چهار روز کم- تا سال ۳۳۹ هجری سنگ را در آنجا نگاه داشتند و سپس در عید قربان همین سال، آن را به جای نخست باز گرداندند. (۱۰) پس از آن، طی سال‌های پیاپی، حجرالاسود به طور عمد یا غیرعمد از جای خود کنده شد و هر بار اجزایی از آن خرد و جدا گردید. هر بار این اجزا به هم چسبانده شد و همان گونه که گذشت، اکنون مجموعه آن در هاله‌ای از نقره قرار داده شده‌است. حجرالاسود بر دیوار کعبه در ارتفاع یك نیم متری زمین قرار دارد.

استلام و بوسیدن آن سفارش شده و در نقل‌ها آمده‌است که محمد مقید به استلام و بوسیدن آن بوده‌است.

گفتنی است حجرالاسود آغاز و پایان طواف بوده و برابر آن سنگ سیاهی روی زمین(تا انتهای مسجد) کشیده شده‌است. به علاوه، چراغی سبز رنگ بر دیوار مسجد برابر حجرالاسود نصب شده تا راهنمای طواف کنندگان باشد.

نیز نقل است که هنگام جنگ حجاج بن یوسف با عبدالله بن زبیر ، کعبه توسط حجاج ویران گشت و آنگاه که به تعمیر آن همت گماردند در نصب حجرالاسود دچار مشکل شدند زیرا هر یك از علما و قضات و بزرگان برای نصب آن می رفتند ، خانه خدا به لرزه می افتاد و نسب حجر میسر نگشت. در آن حال امام سجاد علیه السلام وارد مسجد شد و حجرالاسود را بی آنکه در مکه تزلزلی به وجود آید ، نصب فرمود.

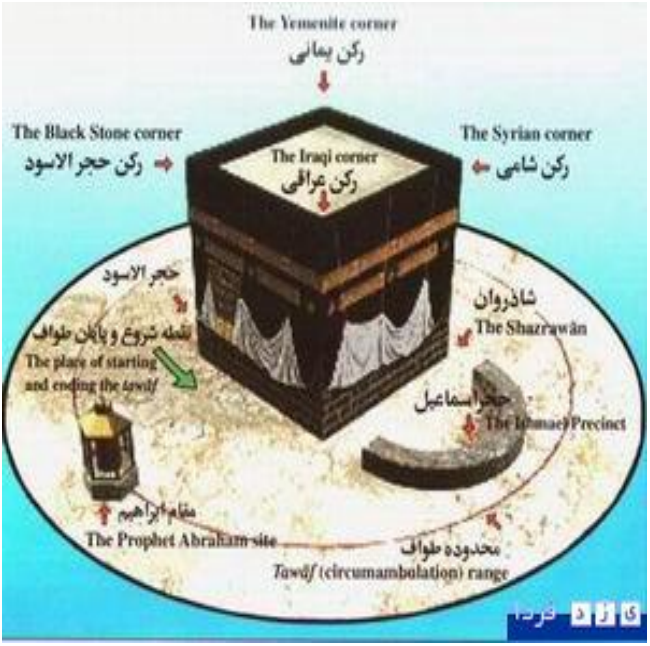

ملتزم :

قسمتی از دیوار و پایین دیوار کعبه را، که در یك سوی آن حجرالاسود و در سوی دیگرش باب کعبه قرار دارد، «ملتزم» می‌نامند. این محل را از آن روی ملتزم می‌نامند که مردم در آن قسمت می‌ایستند و به دیوار ملتزم شده، می‌چسبند و دعا می‌خوانند.

در روایتی آمده‌است که محمدصورت و دست‌های خود را روی این قسمت از دیوار قرار می‌داد. همچنین، از محمد نقل شده‌است که گفت: ملتزم، محلی است که دعا در آنجا پذیرفته می‌شود و بنده‌ای نیست که در آنجا خدا را بخواند و خداوند دعایش را اجابت نکند. یکی از کارهایی که در اینجا انجام می‌شود، آن است که بنده دست را بر دیوار این بخش گذاشته، و به گناهان خود اعتراف کند.

امام صادق گفت:«فإنّ هذا مکانْ لم یقرّعبدْ لربّه بذنوبه ثمّ استغفرالله الاّ غَفَرالله له»؛

ترجمه :«هیچ بنده‌ای در اینجا اعتراف به گناهانش نمی‌کند، و طلب استغفار نمی‌نماید، جز آن که خداوند او را می‌بخشد».

شاذروان : همان برآمدگیهایی است که در اطراف خانه خدا قرار دارد، و آن بخشی از کعبه‌است که توسط قریش از ساختمان کعبه کاسته شد. و هم اکنون همانند پوششی اطراف خانه را در برگرفته‌است. شاذروان کنونی از ساخته‌های سلطان مراد چهارم در هنگام ساختمان کعبه در سال ۱۰۴۰ هجری است. زمانی که در بازسازی‌های کعبه، ابعاد خانه قدری کوچك‌تر از بنای ابراهیمی بنا شد، برای حفظ ابعاد اصلی، فضای عقب نشینی شده را با ساخت سکویی کم ارتفاع، علامت گذاری کردند که «شاذَروان» نامیده شد و چون ملاك در طواف، حدّ اصلی کعبه است; فقها برای حصول شرط خروج طواف گزار از کعبه، طواف بر روی شاذروان را صحیح نمی‌دانند. بنابراین، شاذروان همان سنگ مایلی است که بخش تحتانی دیوار کعبه را تا روی زمین پوشانیده‌است، به اضافه بخشی که در مقابل حجراسماعیل به صورت پلّهی ساخته شده‌است که ارتفاع آن از سطح زمین بیست سانتیمتر و عرض آن چهل سانتیمتر است. این پله جایگاه مردمی است که برای دعا و تضرع به درگاه الهی بر روی آن می‌ایستند و سینه و شکم خود را بر کعبه قرار می‌دهند و دستان را بر بالای سر خود و بر دیوار کعبه می‌گذارند. علت آنکه در این قسمت شاذروان قرار داده نشده، این است که در بنای ابراهیم ، حجر اسماعیل جزو خانه کعبه بوده‌است که در ساختمان قریش به علّت کمبود مال حلال از خانه کاستند و بر حجر افزودند. همچنین در پایین درِ کعبه، شاذروان قرار داده نشده و به صورت پلهای صاف به طول ۳۴۵ سانتیمتر ساخته شده‌است که مردم در ملتزم بر آن میایستند و به درگاه خداوند دعا و نیایش می‌کنند. در بالای «شاذَروان» حلقه‌های از مس قرار دارد که در

هنگام پائین آوردن جامه کعبه)کسوة الکعبه) لب جامه به این حلقه‌ها می‌بندند تا اینکه جامه محکم واستوار باشد.

اِستلام

اِستلام، اصطلاحی فقهی درباره یکی از برنامه ها و مراسم حج و به معنای لمس کردن و دست زدن و بوسیدن است، بنابراین استلام حجر الاسود یعنی لمس کردن و بوسیدن حجرالاسود به هنگام طواف، فقهای اسلامی می گویند که هر گاه مسلمانی وارد مسجدالحرام در مکه شده و قصد طواف گرد خانه خدا (کعبه) را دارد. لازم است طواف خود را از مقابل حجرالاسود که در رکن یمانی کعبه قرار دارد شروع کرده و بدانجا نیز ختم کند .

از این رو مستحب است که طواف کننده هنگام آغاز طواف خود نزدیك حجرالاسود رفته و به پیروی از سنت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم حجرالاسود را در میان دست خود گرفته و آن را استلام کند و ببوسد و در صورت عدم امکان با دست به آن اشاره کند و دعای مأتور در آن باره را بخواند .

محدث شهیر شیخ حرّ عاملی در وسائل الشیعه در ابواب حج در باب استحباب استلام حجر الاسود ، احادیث زیادی درباره استحباب دست کشیدن و بوسیدن حجرالاسود نقل می کند و می گوید در تمامی طوافها چه واجب و چه مستحب، استلام حجرالاسود شایسته است و بهتر است با دست راست لمس نمایند و آنگاه سنگ را ببوسند .

از روایات اسلامی استفاده می شود که استلام و دست کشیدن، نوعی بیعت و پیمان با خداوند است و در روز قیامت خداوند آن سنگ را با زبانی گویا محشور می سازد و درباره کسانی که به بیعت با او وفا نموده اند گواهی می دهد. و گفته اند که آن سنگ دست خدا در زمین است که با استلام، با او بیعت می شود .

داخل کعبه چیست ؟

)گزارشی از دو بار تشرف به داخل کعبه در شعبان المعظم 1416 و شعبان المعظم 1417(

درگاه در خانه کعبه که از سنگ تیره‌ای ساخته شده است. وسعتی در حدود یک و نیم در یک متر داشته و به اندازه بیست سانتیمتر گودتر از کف داخل بیت قرار دارد.

در درون کعبه سه ستون چوبی منبّت کاری شده از چوب عود وجود داشت که قطر هر یک حدود 25 سانتیمتر به نظر می‌رسید.

دیوارهای دور داخل بیت تا حدود 2 متر از سنگ مرمر رخام سفید متمایل به زرد کهربایی پوشیده شده بود که کف بیت هم از همین سنگ‌ها، فرش گردیده است.

همانطور که قبلا توضیح دادم. کعبه دارای دو سقف می‌باشد که سقف اصلی از داخل بیت دیده نمی‌شد و روی سقف داخلی کعبه تا لبه سنگ‌ها در اطراف با پرده حریر قرمز رنگ پریده‌ای که سال‌ها از قدمت آن گذشته بود، پوشانیده شده است. بر روی پرده، اسامی پروردگار و عباراتی چون «لا اله الا الله»، «محمد رسول الله»، «یا منان»، «یا حنان» و «یا کریم» نقش بسته شده است. ستون‌ها تا مرز سنگ‌های دیوار، از چوب و باقی بالای آنها را پرده پوشانیده است.

پلکان بام خانه خدا در ناحیه رکن شامی پس از ورود به داخل بیت در دست راست قرار دارد که با پرده‌ای که از بالا بر روی آن افتاده بود. چیزی از در و محل آن به نظر نمی‌رسید.

در ناحیه رکن شامی داخل کعبه، برآمدگی یک متر در یک متر وجود داشت که نشان دهنده در بام کعبه بود. لیکن همانطور که پیشتر اشاره شد، همان پرده مخصوص بر روی آن افتاده بود که چیزی در ظاهر نمایان نبود. سکوت عجیبی بر داخل بیت حاکم بود، با تمام آن همهمه و سر و صدا در خارج کعبه، هیچگونه صدایی به داخل نفوذ نمی‌کرد.

اندازه اضلاع درونی کعبه از گوشه حجرالاسود تا گوشه شامی حدود (7/80 متر) و فاصله میان رکن یمانی و رکن حجر الاسود 6/5 متر می‌باشد. بنابراین مساحت تقریبی داخل بیت حدود پنجاه متر است.

در داخل بیت، جانب رکن یمانی، هیچگونه آثاری از شکاف ورودی حضرت فاطمه بنت اسد به هنگام زایمان حضرت امیر، علی بن ابیطالب علیه السلام، وجود نداشت.

ناصر خسرو در سفرنامه خود، به روزنه‌هایی در چهار رکن سقف کعبه اشاره می‌کند که این روزنه‌ها به شکل مربع و دارای سنگ مرمر شفاف یمنی بوده است که با تابش اشعه آفتاب، داخل بیت بدان‌ها روشن می‌گردیده است.

فعلاً از این روشنایی خبری نیست و شاید در سقف اصلی بیت قرار داشته است که با سقف دوم و پرده‌ای که توصیف آن گذشت، دیگر روشنایی و نور به داخل بیت نفوذ نمی‌کند.

زمین کعبه از سنگ‌های مرمر سفید متمایل به زرد پوشانیده شده است که تعداد آنها تقریبا 38 یا 40 عدد بود.

گزارش بازدید دوم شعبان المعظم 1417

پس از آن که در رکن‌های مختلف و نقاط دیگر بیت، نماز خواندم، داخل بیت پس از تعمیر مجدد، تغییرات زیادی کرده بود که مشهودات خود را به قلم تحریر در می‌آورم:

سقف دومی را که در داخل بیت، زیر سقف اصلی قرار داشت، برداشته بودند.

دیوارها 32از ارتفاع کف تا سقف، همه سنگ مرمر خاکستری روشن بسیار زیبا شده است. و 31باقی بالای سنگها، به همراه سقف خانه، از پارچه حریر سبز رنگی که مزیّن به اسماء مبارک خداوند بود پوشانیده شده؛ همانند پارچه‌ای که بر روی قبر مبارک پیامبر افتاده است از قبیل لا اله الاالله و محمد رسول الله.

سه ستون بسیار زیبایی در وسط کعبه قرار داده شده که پایه‌های این ستون‌ها، از روی زمین به ارتفاع 25 سانتیمتر، از همان سنگ مرمر خاکستری موجود در کف و اطراف، ساخته شده و باقی ستون تا سقف از چوب قهوه‌ای زیبایی روکش گردیده است. این چوب‌ها به قطر 5 سانتیمتر بود که به صورت نوارهایی از بالاتا پایین روکش گردیده است.

بنابراین از کف کعبه ارتفاعی حدود 9 متر را می‌تواند دید که دیوارها 32 از سنگ و31 باقی از بالا توسط پارچه پوشانیده شده است که این پارچه، سقف را هم در برمی‌گیرد.

دو مفتول سیمی از دو طرف کعبه به طوری که سه ستون در وسط کعبه را در برگرفته است، کشیده شده که بیش از 70 عدد وسائل نقره‌ای که بعضی از آنها مطلا بود، بدان آویز گردیده است.

این وسایل اشیایی از قبیل آفتابه، لگن، قهوه خوری و کاسه‌های مختلف و از این قبیل اشیا در سرتاسر کعبه آویزان گردیده است. که پس از تحقیق اظهار کردند که این وسائل از زمان رسول اکرم تا کنون جزو عتیقه‌های خانه کعبه، در کعبه نگهداری می‌شود.

در گوشه دست راست خانه، کعبه پس از ورود؛ یعنی در رکن شامی یک متر به داخل کعبه برآمدگی وجود دارد و در یک لنگه‌ای مطلا که به طرز بسیار زیبایی با آیات قرآن آراسته گردیده قرار داشته که در بام کعبه می‌باشد. همچنین قفلی مستطیلی که باز از طلا و به آیات قرآن مزین گردیده، بر آن زده شده بود. این در به طرف راست باز می‌شود. در دیوار بین رکن حجر الاسود و رکن شامی؛ یعنی دیواری که پس از ورود به کعبه در سمت راست قرار می‌گیرد لوح یادبودی سنگی بر دیوار قرار داشت. اولین یادبودی از تعمیرات و ترمیمی که در زمان ملک خالد در سال 1397 هجری صورت گرفته است و کلیه تغییراتی که در بیت صورت گرفته بر آن تابلو حک گردیده بود. این لوح از سنگ مرمر زرد رنگی تشکیل شده است. لوح دوم باز از سنگ مرمر زرد رنگ بود که شفاف‌تر و زیباتر از آن می‌نمود و تمامی تغییرات و ترمیم‌هایی که اخیرا توسط ملک فهد صورت پذیرفته بود در این تابلو وارد شده است. این تغییرات شامل تغییر سنگ‌های شاذروان که از سنگ مرمر زیبایی پوشانیده شده است و بر روی هر قطعه سنگ مرمر، یک حلقه فلزی طلایی چسبانیده‌اند که محل اتصال پرده کعبه می‌باشد.

در گوشه دست راست خانه، کعبه پس از ورود؛ یعنی در رکن شامی یک متر به داخل کعبه برآمدگی وجود دارد و در یک لنگه‌ای مطلا که به طرز بسیار زیبایی با آیات قرآن آراسته گردیده قرار داشته که در بام کعبه می‌باشد. همچنین قفلی مستطیلی که باز از طلا و به آیات قرآن مزین گردیده، بر آن زده شده بود. این در به طرف راست باز می‌شود. در دیوار بین رکن حجر الاسود و رکن شامی؛ یعنی دیواری که پس از ورود به کعبه در سمت راست قرار می‌گیرد لوح یادبودی سنگی بر دیوار قرار داشت. اولین یادبودی از تعمیرات و ترمیمی که در زمان ملک خالد در سال 1397 هجری صورت گرفته است و کلیه تغییراتی که در بیت صورت گرفته بر آن تابلو حک گردیده بود. این لوح از سنگ مرمر زرد رنگی تشکیل شده است. لوح دوم باز از سنگ مرمر زرد رنگ بود که شفاف‌تر و زیباتر از آن می‌نمود و تمامی تغییرات و ترمیم‌هایی که اخیرا توسط ملک فهد صورت پذیرفته بود در این تابلو وارد شده است. این تغییرات شامل تغییر سنگ‌های شاذروان که از سنگ مرمر زیبایی پوشانیده شده است و بر روی هر قطعه سنگ مرمر، یک حلقه فلزی طلایی چسبانیده‌اند که محل اتصال پرده کعبه می‌باشد.

تعداد قطعات سنگ‌های مرمر شاذروان در فاصله رکن یمانی تا رکن غربی 17 عدد می‌باشد و تعداد سنگ‌های مرمر از رکن یمانی تا رکن حجرالاسود 15 قطعه بود و همانطور که پیش از این گفته شده بر روی هر کدام یک حلقه طلایی نصب گردیده و پرده کعبه را بدان اتصال می‌دهند.

تغییر میزاب و ترمیم آن، ترمیم پله بام کعبه و تذهیب درب آن، سنگفرش کردن کف کعبه و دیوارها و برداشتن سقف داخلی کعبه و ترمیم سنگ‌های بام کعبه و تعویض آنها، تعویض ستون‌های داخلی کعبه از تغییراتی است که در این ترمیم آمده و در لوح حک گردیده است به تاریخ رجب 1417. لوح سنگی سوم بسیار قدیمی بود و هر قدر دقت کردم متأسفانه نتوانستم کلمات آن را بخوانم. در دیوار مقابل؛ یعنی بین رکن غربی و رکن یمانی شش لوح یادبود سنگی بر روی دیوار قرار داشت که تابلو اول

دست راست به مساحت حدود 80×40 سانتیمتر بود این لوح از سنگ مرمر زرد رنگی ساخته شده است. در متن تابلو عبارت «الملک المنصور المتنصر باللّه» را توانستم بخوانم و «ترمیم رکن یمانی» که سنه تحریر سنگ 629 هجری بود.

لازم به ذکر است که در سال 559 هجری، رکن یمانی بر اثر زلزله فرو ریخت و خراب شد که در سال 629 هجری المستنصر عباسی آن را تعمیر کرد.

لوح دوم از سمت دست راست (بین رکن غربی و رکن یمانی) سنگی زرد رنگ و بسیار قدیمی که در ابعاد 70×35 سانتیمتر بود و اشعاری را دو طرف آن ظاهرا احساس نمودم لیکن به قدری خطوط ساییده شده بود که نتوانستم حروف را تشخیص دهم و نه سال تحریر آن را. لوح سوم لوح سنگی برجسته بسیار زیبایی بود که ابعاد آن حدود 80×80 سانتیمتر بود که باز از سنگ مرمر زرد رنگ بسیار زیبایی بود .اطراف چهارگوشه آن دایره‌هایی برجسته بر روی سنگ وجود داشت. متأسفانه هیچ کلمه‌ای را نتوانستم بخوانم. لوح چهارم، تابلو مربع شکل از سنگ تیره به ابعاد 45×45 سانتیمتر ـ تقریبا ـ بود که با خط کوفی جملات «لااله الاالله» و «محمد رسول الله» در چهار طرف این سنگ به طرز زیبایی ترسیم شده بود خطوط سفید رنگ بود بر زمینه‌ای تیره.

لوح پنجم باز برای اینجانب غیر قابل تشخیص و خواندن بود. لوح ششم که در چند سانتیمتری رکن یمانی قرار داشت، باز از سنگ مرمر زرد رنگ پریده‌ای تشکیل شده بود. ابعاد آن حدود 70×40 سانتیمتر و از حروف و کلمات زیادی نوشته شده بود که اینجانب فقط کلمه «الملک المظفر ابونصر» را در وسط توانستم بخوانم و سنه تحریر آن 827 هجری بود.

البته کلیه این لوح‌ها در ارتفاعی حدود 180 سانتیمتر زمین بر روی دیوار نصب گردیده بود که این لوح‌ها طوری نصب گردیده که لبه آنها هیچ فرورفتگی یا برآمدگی در سطح دیوار به وجود نیاورده است.از تغییرات دیگری که در داخل کعبه به وجود آمده است بین ستون اول

سمت چپ و ستون وسط؛ یعنی تقریبا پس از ورود، مقابل در کعبه صندوق بزرگی است به ابعاد یک متر در 70 سانتیمتر که از همان سنگ مرمری که در دیوارها و کف کعبه استفاده شده، ساخته‌اند و در این محل قرار داده‌اند.

نقطه دیگری که وجود داشت در دیوار مقابل در خانه کعبه یعنی بین رکن یمانی و رکن غربی در زیر تابلوی چهارم که همان تابلو لا اله الا الله و محمد رسول الله است، کمی به طرف چپ و به طرف رکن یمانی که فاصله‌ای در حدود یک متر و نیم از رکن یمانی سنگی قهوه‌ای به ابعادی که عرض آن به اندازه دو پای دو زانو زده، یعنی حدود 35 سانتیمتر و طول آن حدود 70 سانتیمتر بود که بالای سنگ به شکل محراب گِرد بود همانطور که در شکل ترسیم شده است:

آنان که توجه داشتند، سعی می‌کردند روی آن سنگ دو رکعت نماز به جای آورند که محل نماز پیامبر اسلام در روز فتح مکه بوده است.

منبع:

مجله میقات حج، شماره 18، هادی فرهنگ انصاری --تبیان

فضیلت و اسرار کعبه

عرفا به تأسّی از آیات و روایات، برای کعبه فضایل و اسرار بسیار بیان داشته اند که به اندکی از آن اشاره می شود :

کعبه، مکانی که خداوند متعال در شهر مکّه (یا بکه) قرار داده است. در روایات و کتب عرفانی آمده است: اوّلین قطعه خاکی که در روی زمین ظاهر شده مکان کعبه بود و خداوند زمین را از این ناحیه گسترانید؛ از اینرو مکه را «امّ القری» نامیده است .

امام باقر ـ علیه السلام ـ فرمود :
»خداوند آنگاه که خواست زمین را بیافریند ، به بادهای چهارگانه دستور داد تا بر روی آب وزیده و آن را موّاج ساخته و کفهای آن را در مکان این خانه جمع کند و تلّی (کوهی ـ تبّه ای) از آن بسازد . پس زمین را از زیر این کوه گسترش داد و آیه شریفه «إنَّ أوَّلَ بَیْت وُضِعَ لِلنّاس لَلَّذي بِبَکَّةَ مُبارکاً» (1) اشاره به آن است. پس اوّلین بقعه ای که در زمین خلق شد کعبه بود ، سپس زمین از آن امتداد یافت.» امام صادق ـ علیه السلام ـ فرموده است :
»دوست داشتنی ترین جای زمین، مکّه است. در نزد خداوند هیچ خاکی محبوبتر از خاک مکّه، هیچ سنگی محبوبتر از سنگ مکّه، هیچ درختی محبوبتر از درخت مکّه، هیچ کوهی دوست داشتنی تر از کوه مکّه و هیچ آبی محبوبتر از آب آن نیست.» همچنین از امام صادق ـ ع ـ است که فرمود :

»خداوند تبارک و تعالی مسجد الحرام را قبل از زمین آفرید ، سپس زمین را از آن گسترانید .» به بیان روایات، نگاه کردن به کعبه عبادت و موجب محو گناهان است .

احترام «ماههای حرام» به ایّام حج و زیارت کعبه است. جنگ در ماه ذیحجه، از آن جهت که ماه حج است تحریم گشته و در ذیقعده از آن جهت که ماه قبل از حج و ماه آماده شدن حاجیّان است حرام شده است زیرا حاجی باید آرامش خاطر و امنیّت داشته باشد. و محرّم ماه برگشت حاجیّان و اسکان یافتن و رفع خستگی آنها از سفر حج است و اگر ماه رجب را ماه حرام قرار داد از آن جهت است که ماه حج عمره است.(2) آری خداوند به احترام حج و حاجیّان، این ماهها را ماه حرام و امن قرار داد تا همگان به برکت حج مدّتی از سال را در امنیّت باشند .

محی الدین عربی می گوید :
»بدان که خداوند متعال کعبه را به عنوان گنجی به ودیعه نهاده است. رسول خدا ـ صلی الله علیه و آله و سلم ـ خواست تا آن گنج را خارج ساخته و به مرم انفاق کند ولی به جهت مصلحتی، از آن صرفنظر کرد... و آن سرّ تا کنون باقی است. امّا روزی در سال 598 که من در تونس بودم لوح زرّین از کعبه به سوی من آمد که در آن لوح اثر انگشتی به عرض یک شبر و به طول یک شبر یا بیشتر بود. در آن لوح به قلمی که من نمی شناختم نوشته ای بود و این جریان به سبب وجهتی که بین من و خدایم بود پیش آمد. من از خدا خواستم که آن لوح را به جای خود برگرداند و این کار به جهت حفظ ادب در محضر رسول خدا بود که اگر آن لوح به مردم نشان می دادم فتنه کور در میانشان به وجود می آمد و من بدین مصلحت از افشای آن خودداری کردم. اما حضرت رسول اکرم ـ ص ـ بدین جهت آن را ترک نکردند بلکه آن را باقی گذاشتند تا حضرت قائم در آخر الزمان به امر خدا آن را خارج سازد. آن حضرتی که جهان را پُر از عدل و قسط می کند همانطور که پُر از ظلم و جور شده بود. و خبری نیز در این خصوص وارد شده است.»(3) ازاینرو پیامبراکرم ـ ص ـ فرمود است: «هرکه در مکه بمیرد مانند آن است که درآسمان دنیا مرده است.» همچنین وی در خصوص کعبه می گوید :

»خانه کعبه اوّلین خانه ای است که معبد مردم قرار داده شده و نماز در آن با فضیلت تر از نماز در غیر آن است خانه کعبه از نظر زمان قدیمی ترین مسجد است و این خانه از هنگامی است که خدا دنیا را آفرید. پس این خانه همان خانه ای است که خدا از تمام خانه ها برگزیده است، و برای آن است سرّ اوّلیت در میان همه معبدها که 120 هزار پیامبر، غیر از اولیای الهی، بر آن طواف کرده اند .

هیچ پیامبر و ولیی نبوده است که به این خانه و بلد حرام تعلّق خاطری نداشته باشد پس یقیناً این خانه موطن ظهور دست خدا ولی حقّ و ودیعه

الهی است پیامبر اکرم ـ ص ـ درخصوص این خانه فرمود: «به خدا که تو بهترین زمین خدا و محبوبترین زمین نزد خدا هستی و اگر مرا از تو خارج نمی کردند من هرگز از تو خارج نمی شدم.» پس اگر کسی این خانه را ببیند ولی بر حالت الهی و نورانی وی نیفزاید ، از برکت خانه چیزی عاید او نشده است; زیرا این خانه خزانه خدا از برکات و هدایت است

کسیکه در آیدش ایمن باشد .بکه مبارکه نه مکه لغت مکه در قرآن سوره فتح آیه 24 آمده است بنابر این بکه نمی تواند مکه باشد .سجده آیه 2 یا گویند دروغ بست آنرا بلکه آنست حق از پرورکارت تا بترسانی گروهیرا که نیامدستشان بیم دهنده پیش از تو شاید ایشان رهبری شوند . سوره حج آیه 52- نفرستاده ایم پیش از تو رسول و یا نبي اي مگر هرگاه آرزو مي کرد مي افکند شیطان در آرزوي او پس بر مي انداخت خدا آنچه را شیطان مي افکند ....سوره سبا 44-43 -44در صورتی که ما هیچ کتابی که آن را بخوانند یا رسولی پیش از تو بر آنها نفرستادیم . سوره یس آیه 6 -5تا بیم دهی قومی را که بیم داده نشدن پدران ایشان پس آنانند نا آگاهان . اکر پیش ازحضرت محمد هیچ رسول و نبی ای در مکه نیامده حتا برای پدرانشان بیم دهنده ای نیامده آیا داستان ابراهیم و اسماعیل يك داستان تخیلی اعراب نمی باشد. اختلاف زمانی بین حضرت ابراهیم و حضرت محمد حدودا 2700سال است در این مدت حج در کجا انجام می شد؟ آیا واقعا حضرت محمد مبعوس شد که دین داران را بطرف شرك هدایت کند یا بت پرستان را بطرف دین هدایت نماید؟ حداقل این را مي دانیم که از زمان حکومت هخامنشیان پس از فتح بابل بدست کوروش کبیر در سال 538 پیش از میلاد و فرمان آزادي قوم بني اسرائیل از اسارت و برگشت آنها از تبعید به اورشلیم به فرمان او خانه خدا را که بوسیله بخت النصر ویران شده بود دستور بازسازي آن را صادر نمود .عزرا باب 6 آیات 14 و 15 -14و مشایخ یهود به بنانمودن مشغول شدند و برحسب نبوت حجي نبي و زکریا با این عدو کار را پیش بردند برحسب حکم خداي اسرائیل و فرمان کوروش و

داریوش و ارتحشیستا پادشاهان فارس آن را بنا نموده به انجام رسانیدند -15 .و این خانه در روز سوم ماه آذار در سال ششم داریوش پادشاه تمام شد .امابکه به معني شیون و زاري و امروز به دیوار ندبه که محل شیون و زاري قوم یهود می باشد و مقدس ترین مکان براي ادیان اسلامي است در زیر قبته الصخره قرار دارد .با تشکر: م-مهدی

سوره ال عمران -96همانا نخست خانه که بپا شد براي مردم بکه مبارکه است و آنست هدایتي براي جهانیان -97 .در آنست آیت هاي مقام ابراهیم و کسیکه در آیدش ایمن باشد .بکه مبارکه نه مکه لغت مکه در قرآن سوره فتح آیه 24 آمده است بنابر این بکه نمی تواند مکه باشد .سجده آیه 2 یا گویند دروغ بست آنرا بلکه آنست حق از پرورکارت تا بترسانی گروهیرا که نیامدستشان بیم دهنده پیش از تو شاید ایشان رهبری شوند .سوره حج آیه 52- نفرستاده ایم پیش از تو رسول و یا نبي اي مگر هرگاه آرزو مي کرد مي افکند شیطان در آرزوي او پس بر مي انداخت خدا آنچه را شیطان مي افکند ....سوره سبا 44-43 -44در صورتی که ما هیچ کتابی که آن را بخوانند یا رسولی پیش از تو بر آنها نفرستادیم . سوره یس آیه 6 -5تا بیم دهی قومی را که بیم داده نشدن پدران ایشان پس آنانند نا آگاهان . اکر پیش ازحضرت محمد هیچ رسول و نبی ای در مکه نیامده حتا برای پدرانشان بیم دهنده ای نیامده آیا داستان ابراهیم و اسماعیل یك داستان تخیلی اعراب نمی باشد. اختلاف زمانی بین حضرت ابراهیم و حضرت محمد حدودا 2700سال است در این مدت حج در کجا انجام می شد؟ آیا واقعا حضرت محمد مبعوس شد که دین داران را بطرف شرك هدایت کند یا بت پرستان را بطرف دین هدایت نماید؟ حداقل این را مي دانیم که از زمان حکومت هخامنشیان پس از فتح بابل بدست کوروش کبیر در سال 538 پیش از میلاد و فرمان آزادي قوم بني اسرائیل از اسارت و برگشت آنها از تبعید به اورشلیم به فرمان او خانه خدا را که بوسیله بخت النصر ویران شده بود دستور بازسازي آن را صادر نمود .عزرا باب 6 آیات 14 و 15 -14و مشایخ

يهود به بنانمودن مشغول شدند و برحسب نبوت حجي نبي و زكريا با اين عدو كار را پيش بردند برحسب حكم خداي اسرائيل و فرمان كوروش و داريوش و ارتحشيستا پادشاهان فارس آن را بنا نموده به انجام رسانيدند –15 .و اين خانه در روز سوم ماه آذار در سال ششم داريوش پادشاه تمام شد .امابكه به معني شيون و زاري و امروز به ديوار ندبه كه محل شيون و زاري قوم يهود می باشد و مقدس ترين مكان براي اديان اسلامي است در زير قبته الصخره قرار دارد .مقاله آينده جهان اسلام . كدام اسلام؟ در سايت ميتواند راهنمای خوبی برای شما باشد .با تشكر: م–مهدی

(غار حراء ياجبل نور Ġār Ḥirāʾ)

غار حِرا: هغه ځای دی چې محمد ص دلته دروژې میاشتې په يوويشتمه نيټه دالله ج له خوادپيامبری درجې ته ورسيد (بعثت پيامبر اسلام). دحراغار دجبل نورپه څوكه كې پروت دی . همدې ورځې ته روز مَبعَث ورځ هم ويل كيږي. دغارحرا غټوالی څلورمتره طول اولږڅه دوه متره عرض لري. فضايې تقريبادپينځوتنولپاره ځای لري. ارتفاع يې هم ديوه سړي دقد سره برابره ده. په غارحراكې به هركال دروژي په ميا شت كې پيامبر داسلام عبادت كولو. په غارحراكې دلومړي ځل لپاره په محمد ص باندې وحی نازل شوه اولومړی آيت سورت العلق 96 دملايكې جبرائيل له خوا ورته قرائت شو. داسې اټكل كيږي چې دروژي ميا شتي يوويشتمه نيټه وه چې محمدص روز مَبعَث پيامبرې درجې ته ورسيد.

دمسلمانانوپه آندچې غارحرادمكې ترټولومحترم اوبهترين ځای شمېرل كيږي. همدالامل دی چې دحج په وخت كې مسلمانان دحراغارجبل نوركې زيارت ته ورځي.

دالله له خواداسلام پیامبروټاکل شواودنده وسپارل شوه چې دځمکې پرمخ دډیروخدایانوپرستش اوبوتانو پرستش دمنځه یوسي. خلکوته دواحدخدای پیام ورسوي. محمدپه همدې وخت کې څلویښت کلن وواوپه مکه شریفه کې یې ژوندکولو. بلخواکعبه هم ځکه مقدس ځای دی چې محمد ص یې هم زیارت کولو.

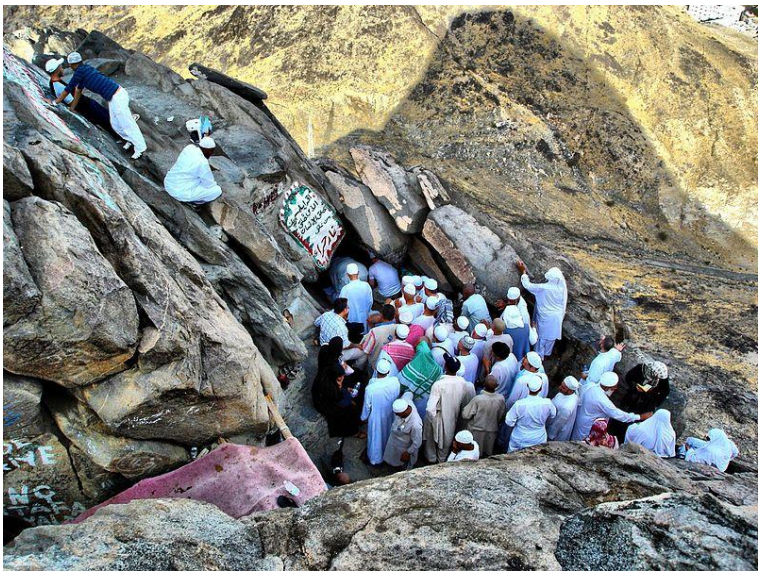

دجبل نورپه غره کې غارحرالید ل کیږي. ارتفاع یې دوه متره ،طول یې څلورمتره اوعرض یې لږځه یونیم متره دی. جبل نورغردمکې شریفې څخه درې کیلومتره واټن لري. دجبل نورارتفاع 270 m ده .دزیارت کولوپه موځه یودډیرمنلی ځای دی. جبل نوردمکي شریف شمال شرق ته موقعیت لري. "جبل النور" أو "جبل الإسلام"،

غارثور

په جبل ثورکې یوغاردی چې غارثورپه نوم یادیږي. محمد ص اوابوبکرصدیق رض په غارحره کې درې شپې اوورځې داسلام دښمنانوڅخه ځان پټ ساتلی وو.

کوه ثور، کوهی است بزرگتر از کوه حرا که در جنوب شرقی مسجد الحرام و در فاصله ای دورتر نسبت به مکه واقع شده است. گویند این کوه به نام شخصی است که به »ثور بن منات» معروف بود.

سه کوه متصل به یکدیگر را به نام ثور می شناسند و غار ثور در سومین کوه قرار دارد. زمانی که مشرکان مکه به قصد کشتن رسول خدا (ص) بسیج شدند، آن حضرت از خانه خود خارج شد و در راه با ابو بکر روبرو گردید، به همراه وی به سمت جنوب مکه به راه افتاد، در حالی که باید به سمت شمال، یعنی یثرب می رفت، اما برای مخفی نگاه

داشتن مسیر چنین کرد. آنها وارد غار ثور شدند و مدت سه روز در آن مخفی بودند.

مشرکان تا نزدیکی غار ثور آمدند، اما به اعجاز الهی، عنکبوتان تارهایی را بر در غار تنیدند تا مشرکان را از رفتن به درون آن منصرف کنند ; چرا که با دیدن تارهای عنکبوت تصور کردند که کسی وارد غار نشده است. خداوند در قرآن از این غار یاد کرده است (10) .کوه ثور در میان چند خیابان، با نامهای خیابان ثور، جاده طائف و جاده کدی قرار گرفته است.

«کوه ثور» کوهی مشهور و بزرگـتر از «کوه حراء» در جنوب شرقی «مسجدالحرام» و در فاصلهي دورتر نسبت به شهر مکه واقع شده است. شهرت این کوه به سبب غاری است که پیامبر(ص) در آغاز هجرتش از

مکه به مدینه در «لیله-المبیت» برای رهایی از دست مشرکان به آن پناه برد و سه شبانه روز در غار ثور، معجزه آسا اقامت گزید. در سوره‌ي توبه آیه‌ي 40 از این غار نام برده شده است.

«اِلا تنصروه فقد نصره الله اذ اخرجه الذین کفروا ثانی اثنین اذ هما فی الغار اذ یقول لصاحبه لا تحزن انّ الله معنا فانزل الله سکینه علیه و ایّده بجنود لم تروها و جعل کلمه الذین کفروا السفلی و کلمة الله هی العلیا والله عزیز حکیم»

«اگر او را یاری نکنید، خداوند او را یاری کرد؛ (و در مشکل-ترین ساعات، او را تنها نگذاشت؛) آن هنگام که کافران او را از مکه بیرون کردند، در حالی که دومین نفر بود و یك نفر بیشتر همراه نداشت، در آن هنگام که آن دو در غار بودند و او به همراه خود می-گفت: «غم مخور، خدا باماست» در این هنگام، خداوند سکینه و آرامش برای او فرستاد و با لشکرهایی که مشاهده نمی-کردید، او را تقویت نمود و گفتار (و هدف) کافران را پایین قرار داد، (و آنها را با شکست مواجه ساخت؛) و سخن خدا (و آیین او)، بالا (و پیروز) است و خداوند عزیز و حکیم است.»

موقعیت جغرافیایی کوه ثور:

کوه ثور از سه کوه متصل به هم--، شکل یافته است که در سومین آنها غار ثور واقع شده است و در منابع آمده است که نام این کوه «اطحل» بوده است، آورده-اند که "ثور بن عبدالمناه" از اشراف قریش در آنجا زاده شده است و به خاطر همین عده-ای نام این کوه را برگرفته از نام "ثور بن عبدالمناه" می-دانند. در جایی دیگر آمده است که بلندی این کوه مانند شاخ-های گاو است به این علت کوه را «ثور» یعنی «گاو» می-خوانند

در قدیم-الایام از دو راه کوهستانی به کوه ثور می-رفتند؛ یك راه کوتاه و دشوار بود و از میان کوه-های «خندقه» و «ابوقیس» می-گذشت و

ديگري آسان بود؛ ولی طولانی-تر بود و از راه «مسفله» عبور می-کرد. این غار دو ورودی یا شکاف دارد، یکی غربی که بسیار تنگ است و تقریباً به کف غار چسبیده است و عبور از آن خیلی دشوار است و راه ورودی شرقی که تا حدودی پهن است و گویند پس از ورود پیامبر(ص) به غار این شکاف به معجزه الهی ایجاد شد.

به گفتهي "ابن جبير"، دهانهي غربی غار که پیامبر(ص) از آنجا وارد شد، دو تا سه وجب و ارتفاع طول آن يك ذراع بود، در حالی که ارتفاع دهانهي شرقی آن را پنج وجب گفته-اند که مردم به راحتی از آن رفت و آمد می-کنند.

این کوه از زمان اقامت سه روزهي پیامبر(ص) به هنگام هجرت در آن، نزد مسلمان مبارك شمرده می-شود و همواره مورد زیارت حاجیان بوده است.

اقامت پیامبر(ص) در غار ثور

پیامبراکرم(ص) در شب پنج شنبه، در اول ماه ربیع-الاول سال 13 بعثت از مکه به مدینه هجرت کردند ، رسول-اکرم(ص) از طریق وحی از توطئه مشرکان آگاه شد؛ چنان که این واقعه در سورهي انفال آیهي 30 آمده است:

«و إذ يمكر بك الذين كفروا ليثبتون او بتتلوك او يخرجوك و يمكرون و يمكر الله و الله خير الماكرين»

«به یاد آور هنگامی که کافران نقشه می‌کشیدند که تو را به زندان بیفکنند یا به قتل برسانند و یا از مکه خارج سازند، آنها نقشه می‌کشیدند و خداوند هم تدبیر می‌کرد و خداوند بهترین تدبیر کنندگان است.»

رسول خدا(ص) در همان شب اول ربیع-الاول رهسپار غار ثور شد و "ابوبکر بن ابی قهافه" با وی همراه گشت و پس از سه روز که در غار ثور ماندند، در شب چهارم ربیع-الاول راه مدینه را در پیش گرفتند. قریش در جستجوی وی سخت در تکاپو افتادند و شخصی از میان قریش که ملقب به «ابوکرز» از قبیلهي خزائه بود و در شناختن رد پای افراد مهارتی به سزا داشت، اثر قدم-های پیامبر(ص) را از درب خانه تا غار پیدا کرد و تا دهانهي غار ثور پیش رفتند

در اولین شب اقامت پیامبر(ص) در غار خداوند فرمان داد تا درختی در غار روییده شود که پیامبر(ص) را از نظرها پوشیده می-داشت و دستور فرمود: عنکبوت بر در غار تار تنیده و موجب استتار بیشری شود. و کبوتران وحشی بر دهانهي غار لانه ساختند و نشستند. در این هنگام جوانان قریش که از هر خانواده یك نفر آمده بودند با شمشیر و تبر از همه جلوتر به دهانهي غار رسیدند و دو کبوتر وحشی را بر دهانهي غار دیدند و برگشتند، دیگران گفتند: چرا به دهانهي غار نزدیك نشدید؟ گفتند: دو کبوتر وحشی دیدیم و فهمیدیم که در غار هیچ کس نیست پیامبر(ص) که این سخن را شنید، متوجه شد که خداوند به واسطهي وجود آن دو کبوتر بلا را از ایشان دفع فرمود است. رسول-خدا و ابوبکر در غار آرمیده و از شکافی که وارد شده بودند، بیابان و صحرا را می-نگریستند، خدای تعالی برای گم شدن رد پای رسول-خدا(ص) آن عنکبوت و کبوتران را مأمور حفاظت ار رسول--خدا کرد تا به هر ترتیبی که شد، مشرکین از یافتن محمد(ص) نا امید شدند، "ابوجهل" هم تا دهانهي غار رفت و دید که ردپاها قطع شده است، از این‌رو همان جا ایستاد و گفت: محمد و رفیقش از اینجا نگذشته و داخل غار هم نشده-اند؛ زیرا اگر به درون آن غار رفته بودند، این تارها پاره می-شد و این تخم کبوترها می-شکست، دیگر نمی‌دانم در اینجا یا به زمین فرو رفته-اند و یا به آسمان صعود کرده-اند

اضطراب ابوبکر

چون مشرکین دوباره در بیابان پراکنده شدند و در حوالی غار به جستجوي پیامبر(ص) و ابوبکر پرداختند ، ابوبکر ترسید و مضطرب شد ، چنانچه خداوند در سوره‌ي توبه آیه‌ي 39 فرموده است:

«لاتحزن إن الله معنا...»

«غم مخور خدا با ماست.»

در پاره-ای از روایات آمده است که باز با این حال مطمئن نشد ، پیامبر(ص) به ابوبکر فرمود: بنگر و از طریق اعجاز، دریا و کشتی را به او نشان داد که در یك سوی غار بود و به او فرمود ، اگر اینها داخل غار شدند ، ما سوار بر کشتی شده و خواهیم رفت.

در همین زمان مردی از مشرکین رو به روی غار نشست، تا بول کند. پیغمبر به ابوبکر فرمود: «اگر اینها ما را می-دیدند ، این مرد این گونه برابر غار برای بول کردن نمی-نشست».

کوه حرا به نام «جبل النور»،«جبل القرآن »و«جبل الاسلام »نیز معروف است.ای

کوه ثور

از سه کوه متصل به هم، شکل یافته است که در سومین آنها غار ثور واقع شده است و در منابع آمده است که نام این کوه «اطحل» بوده است، آورده اند که "ثور بن عبدالمناه" از اشراف قریش در آنجا زاده شده

است[2] و به خاطر همین عده ای نام این کوه را برگرفته از نام "ثور بن عبدالمناه "میدانند.
در جایی دیگر آمده است که[3] بلندی این کوه مانند شاخهای گاو است به این علت کوه را «ثور» یعنی «گاو» می‌خوانند.[4]
شهرت این کوه به سبب غاری است که پیامبر(ص) در آغاز هجرتش از مکه به مدینه در «لیلةالمبیت»برای رهایی از دست مشرکان به آن پناه برد و سه شبانه روز در غار ثور، معجزه آسا اقامت گزید.

جبل ثورددريوغرونوڅخه جوړدی اولکه دغوابنکرپه شان شکل لي نوله دې کبله ورته دغوايي غرويل کيږي

حرکت به سمت مدینه

رسول-خدا(ص) سه روز همچنان در غار ماندند و در این مدت چند نفر بودند که از محل اختفای رسول-خدا(ص) مطلع بودند و برای آن حضرت و ابوبکر غذا می-آوردند و اخبار مکه را به اطلاع آن حضرت می-رساندند، یکی علی(ع) بود که هر روزه به آنجا می-رفت و دیگری "عبدالله بن ابی-بکر" که شب‌ها را نزد آنها می-رفت[23] و دیگری غلام ابوبکر، "عامر بن فهیره" بود که گوسفندان ابوبکر را برای برای چرا بر در غار می-برد و هنگام شب نزد پیامبر(ص) و ابوبکر می-رفت تا از شیر آنها بخورند.

عبدالله بن ابی-بکر هم روزها را نزد قریش می-بود و از تصمیمات آنان آگاه می-شد و شبانه پیامبر(ص) و ابوبکر را از آنچه که شنیده بود، آگاه می‌کرد. چون روز می-شد، عبدالله بن ابی-بکر و عامر بن فهیره باز می‌گشتند، تا کسی نداند که پیامبر(ص) کجاست.

پیامبر(ص) در شب چهارم ربیع-الاول از غار ثور خارج شدند و علی(ع) مقدمات سفر را فراهم -کرد. پس شتر را خریداری نمود و "عبدالله بن اریقط" را اجیر کرد تا به عنوان راهنما پیامبر(ص) و همراهانش را در مسیر راه مدینه راهنمایی کند. هنگام رفتن با ابوبکر بهترین شتر را به رسول-خدا داد و گفت فدای شما سوار شوید و پیامبر(ص) فرمود: «شتری که مال من نیست، هرگز سوار نمی-شوم». ابوبکر گفت: این شتر از آن شماست. پیامبر(ص) فرمود: «به چه قیمتی آن را خریده-ای». او قیمت را گفت، رسول-خدا(ص) فرمود: «من به همان قیمت آن را برداشتم»، سپس سوار شدند و حرکت کردند و پیامبر(ص) عامر بن فهیره را به دنبال خود، سوار کرد تا در بین راه به آنان خدمت کند.

اقع شده است و محل مخفي شدن پیامبر(ص) در هنگام هجرت به مدینه بوده است ولي غار حرا در کوه حرا یا جبل الرحمة در سمت شمال شرق

مکه واقع شده و محل عبادت پیامبر(ص) قبل از بعثت و همچنین محل نزول نخستین وحي بر پیامبر(ص (بوده است.

جبل احد

تصاویری از کوه احد و مزار شهدا احد ، همراه با بیان تاریخچه آن . « در ناحیه شمالی مدینه رشته کوهی به طول تقریبی شش کیلومتر از شرق به غرب کشیده شده که به دلیل جدایی آن از دیگر رشته کوهها ، «احد» خوانده می شود. این کوه خاطره یکی از مهمترین جنگهای صدر اسلام را در سینه دارد ; غزوه ای که بسیار دردناك بوده و صحنه های عبرت انگیزی از خود بر جای گذاشته است. در این غزوه بود که عده نسبتا زیادی از اصحاب رسول خدا (ص) به دلیل بی توجهی جمعی از مسلمانان به اوامر آن حضرت،

حج اوعمره

مسجدالحرام در مرکز شهر قرار دارد و از ویژگی‌های آن این است که، این محل بر همگان امن می‌باشد. حتی اگر کسی جرمی انجام دهد که مستحق کیفر باشد و به مسجدالحرام پناهنده شود، حکومت حق مجازات او و یا خارج کردن او از مسجد را ندارد و تنها باید کاری کند که خودش از مسجد خارج شود ، تا آنگاه او را مجازات نماید.

عرفات

عَرَفات دشتی است درحدود ۲۰ کیلومتری جنوب خاوری مکه مکرمه در عربستان سعودی. این دشت در بیشتر سال غیرمسکونی است و در روز حج، نهم ماه ذی‌الحجه معروف به روز عرفه، زائران از منا به عرفات می‌روند تا مهم‌ترین بخش از آیین‌های حج را برگزار کنند. خطبه حج و

لبیك و دعا و نمازهای ظهر و عصر در عرفات خوانده می‌شود. شامگاه، حج‌گذاران به مُزدَلِفه) گردآمدن‌گاه) بازمی‌گردند[۱].

جغرافی

دشت عرفات به هنگام حج.

اگر منطقه عرفات را به صورت کمانی در نظر بگیریم، اطراف قوس این کمان را رشته کوه‌هایی فرا گرفته‌است که وتر آن وادی عُرَنَه است. عرفات از طرف شمال شرقی محدود است به کوه اسمر که آن را «جبل سَعَد» نیز می‌گویند، و از خاور به کوه أشهب که آن را «مِلحه» نیز خوانند و ارتفاعش از قبلی کمتر است، و از جنوب به رشته‌کوهی که بلندترین آن را «ام‌الرضوم» نامند، از قسمت شمال غربی و مغرب نیز محدود است به وادی عرنه.

همه این مناطق از آن قریش بوده‌است. درون موقف نیز کوهی قرار دارد که حجاج از آن بالا رفته، دعا می‌خوانند، این کوه در کتابهای تاریخی به نام‌های

«**جبل الرحمه**»، «**قُرَین**»، «**الال**» - **به کسر و فتح الف** - و «نابت» نامیده شده‌است و در میان مشاعر، تنها عرفات بیرون حرم واقع شده‌است.[۲]

دجبل الرحمه غره څخه محمدص خدای پامانې دخپل امت سره وکړه. همداوروستی حج وواودمحمد ص وروستی خطبه وه.

دحجرت دنهم کال دذالهجې دنهمې نیټې دجمعې اوعرفې مازدیګر ووچې هغه ته حج اکبر اوحجت الوداع هم وایي

دحاجیانولپاره دعرفات ورځ مراسم اوهلته توقف فرض ده اوپه نهم دذالحجه پیل کیږي داسلام نامتوامام دمحمدص دوداع دوه خطبې لولي، دتوبې دوعاکوي،محمدص ته هم دوعاکوي

سورت المائیده پینځمه سوره درییم اتیت په محمد ص نازل شواوهغه امت ته وویل:

نن ورځ مې تاسوته دتاسودین مکمل کړاوزمارحمت هم په تاسومکمل شوزه خوشحاله یم چې تاسوداسلام دین خاوندان شوی

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ

نن ورځ مکمل (پوره) کړ ما تاسی ته دین ستاسی (اصولاً او فروعاً)

تفسیر: یعنی د ده په اخبارونو او قصصو کښی پوره صداقت ، او په بیان کښی ئی پوره تاثیر، په قوانینو او احکامو کښی ئی پوره اعتدال شته. هغه حقائق چه په پخوانیو کتابونو او نورو آسمانی ادیانو کښی محدود او ناتمام وو، د هغوی تکمیل او تعمیم هم دی قیم دین سره وکړ شو هغه احکام چه کتاب الله او د رسول الله سنتو د «حل» او «حرمت» او نورو احکامو په نسبت تنصیصاً یا تعلیلاً صادر کړی دی، د هغوی اظهار او ایضاح خو همیشه کیږی لیکن د زیادت یا قلت یا د ترمیم ګنجائش پکښی له سره نشته

وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي

او تمام (پوره می کړ پر تاسی (ای مؤمنانو!) نعمت (د دین په اکمال)

تفسیر له ګردو (تولو) څخه لوی احسان خو هم دا دی چه اسلام غوندی یو مکمل او ابدی قانون او د خاتم الا نبیاء صلی الله علیه وسلم په شان یو لوی (نبی) ئی تاسی ته مرحمت فرمایلی دی. برسیره په دی ئی د اطاعت او استقامت توفیق هم دربښلی دی. د روحانی غذاګانو او د دنیوی نعمتونو دسترخوان ئی تاسی ته غوړولی دی. د قرآن کریم د حفاظت او د اسلام غلبی او د عالم د صلاح سامان ئی درمهیا کړی دی.

ایته۲۹ سوره انفال اشاره به هجرت پیامبر (ص)از مکه به مدینه و اقامت آنحضرت همراه حضرت ابوبکر در غار ثور دارد .

درتفسیر مشهور سیوطی «درالمنثور» چنین آمده است:
»»گروهی از قریش و اشراف مکه از قبایل مختلف جمع شدند تا در

دارالندوه (محل جلسات بزرگان مکه) اجتماع کنند و درباره خطری که از ناحیه پیامبر(ص) آنها را تهدید می کرد بیندیشند. یکی از حاضران رو به جمعیت کرد و گفت :درباره این مرد (اشاره به پیامبر اسلام) باید فکری کنید ؛ زیرا به خدا سوگند بیم آن می رود که بر شما پیروز گردد (آیین و عظمت شما را در هم پیچد) .....

ابوجهل گفت :از هر قبیله ای جوانی شجاع و شمشیرزن را انتخاب می کنیم و به دست هر یک شمشیر برنده ای می دهیم تا در فرصتی مناسب ، دسته جمعی به او حمله کنند و هنگامی که به این صورت او را به قتل برسانند ، خونش در همه قبایل پخش می شود و باور نمی کنم طایفه بنی هاشم بتوانند با همه طوایف قریش بجنگند و مسلما در این صورت به خون بها راضی می شوند و ما هم از آزار او راحت خواهیم شد.....جبرئیل فرود آمد و به پیامبر (ص) دستور داد که شب در بستر خویش نخوابد. پیامبر (ص)شبانه به سوی غار (ثور) حرکت کرد و سفارش نمود حضرت علی کرم الله وجهه در بستر او بخوابد. هنگامی که صبح شد و به خانه او ریختند پیامبر (ص) را نیافتند آنها به دنبال رد پای پیامبر (ص) حرکت کردند تا به کوه رسیدند و به نزدیکی غار، اما با تعجب دیدند که تار عنکبوتی در جلو غار نمایان است ، به یکدیگر گفتند اگر او در این غار بود ، اثری از این تارهای عنکبوت بر در غار وجود نداشت و به این ترتیب بازگشتند. پیامبر (ص) سه روز در غار ماند سپس به سوی مدینه حرکت کرد .»» پیامبر در روز 12 ماه ربیع الاول سال یازدهم وارد حومه مدینه و دهکده «قبا» شد. مردم مدینه که اطلاع یافتند پیغمبر وارد خواهد شد، مرد و زن و پیر و جوان همراه مسلمانان مهاجر تا قبا به استقبال آمده بودند ، و چون پیغمبر را دیدند هلهله کنان شادی‌ها نمودند. زنان و دختران و کودکان مدینه در پشت‌بامها با صدای بلند این سرود پرشور و دلنشین را می‌خواندند

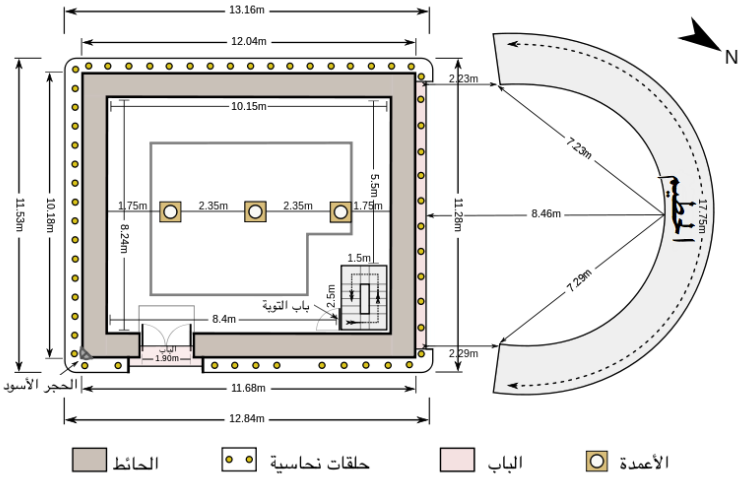

بسم الله الرحمن الرحيم

حج اوعمره قدم په قدم

محترمولوستونکودادمحترم استاذمفتي عبدالرؤف سکهروي صاحب ديوي رسالې ژباړه ده چې ډيره مفيده اواسانه اودحجيانوصاحبانواوعمره کونکولپاره ډيره ګټوره ده

داحرام تياري

بايددسرويښتان برابرکړي ،بريتونه واړه کړي،دبغلونواونامه لاندي ويښتان صفاکړي ،

غسل

داحرام په نيت بايدغسل وکړي کنه نواودس دوکړي

نارینه دي یوسپین چادرواغوندي اوبل دي لنګ کړي ،اودبوټونوپه ځای دي چپل په پښه کړي ،اوښځینه دي داحرام په حالت کې خپلې جامې په غاړه کوي ،همدارازهغوئ ته هرقسم بوټ په پښه کول جائزدي ،

نفل لمونځ

دوه رکعته لمونځ دي له پټکې یاخولې سره اداء کړي ،

مشوره

په الوتکه کې دسفرپه مهال په الوتکه کې احرام ترڅ ډیرمناسب دي ،نوپه کارده چې له نیت اوتلبیې پرته نورټول کارپه کوریاهوایې اډه کې ترسره کړي ،اوچې څه مهال الوتکه پورته شي نونیت اوتلبیه دي شروع کړي

.

نیت

اوس دي نوخپل سرلوخ کړي اونیت دي وکړي چې

ای ربه ستادرضاءلپاره دعمري اراده کوم ته یې راته اسانه کړي اوله مایې قبوله کړي ،

تلبیه

له نیت ترڅلووروسته دي سمدستي دري ځله لبیك ووایې:

لبّیك اللهم لبّیك لبّیك لاشریك لك لبّیك ان الحمدوالنعمة لك والملك لاشریك لك

دعا

له تلبیې وروسته دي درودشریف ووایې داسي دعادي وکړي :

ای ربه زه ستارضااوجنت غواړم اوستاله قهراودوزخ نه پناه غواړم ،اوچې رسول الله صلی الله علیه وسلم کومې کومې دعاګانې کړي یارانبودلې دي هغه هم غواړم هغه ټولې زماله طرفه هم قبولې کړه،

داحرام پابندي

له نیت ترڅلوسره سمدستي دي داحرام ترڅلوپه کارلاس پوري کوي چې تفصیل یې لږوروسته راځې

دحرم په لور

چې کله دحرم شریف په لوروخوځیږي نوتلبیه دي ډیره ډیره وایي
مکه معظمه
په ذوق اوشوق سره دتلبیې په ویلودي مکې معظمې ته داخل شي ،
په حرم شریف کې حاضري
چې کله مسجدحرام ته داخلیږي نوپه پوره ادب اواحترام سره دي داعتکاف په نیت سره لمړی راسته پښه داخله کړي اودادعادي ووایي :بسم الله والصلوة والسلام علی رسول الله ،ربّ اغفرلی ذنوبی وافتح لی ابواب رحمتك
بې له دي چې چاته تکلیف ورکړي وړاندي دولاړشي،
لمړی نظر
چې کله یې په بیت الله شریفه سترګې ولګیږي نوله لاري دي یوځنډې ته شي اودغه لاندي کاردي وکړي
(۱) دري ځله دي الله اکبروواېی
(۲) دري ځله دي لااله الاالله ووایې
(۳) دواړه لاسونه دي پورته اودرودشریف دي ووایې اوښه دعادي وکړي دادعاقبلیدلوخاص وخت ده ،
طواف
چادردي له راسته بغل لاندي کړي اوپه کینې اوږه دي واچوي اوراسته اوږه به یې ښکاره وي ،اوطواف په اوداسه باندي کول لازمي دي
دطواف نیت
بیادي دکعبې شریفې په هغه لورچې حجراسودپه کې ده په داډول ودریږي چې ټول حجراسودیې راسته لوري ته شي ،ددي لپاره له هغې توري لیکې هم استفاده کولی شي چې په فرش باندي جوړه شوي ،په دي ډول چې هغه توره لیکه دي راسته لوري ته پریږدي ،اوبیابه بغیرله لاس پورته کولودطواف نیت وکړي چې : ای ربه ستادرضالپاره دعمري طواف کوم ته یې راته اسانه اوله مایې قبوله کړي ،

اوبيادي دحجراسودخواته وخوځې اوهغه ته دي بالکل مخامخ ودريږي اودواړه لاسونه دي ترغوږونوپوري پورته کړي چې دورغوي مخ يې دحجراسودلورته وي ،اوداکلمې دي ووايې ،
بسم الله الله اکبرولله الحمدوالصلوة والسلام علی رسول الله
اوبيادي دواړه لاسونه پريږدي ،

استلام

بيادي استلام وکړي يادي داستلام اشاره وکړي ،اوداکلمات دي ووايې
بسم الله الله اکبرولله الحمدوالصلوة والسلام علی رسول الله
اودواړه يرغوي دي ښکل کړي
دطواف شروع
له استلام نه وروسته دي راسته لوري ته وګرزي طواف دي شروع کړي ،

هدايت

حجراسود ،رکن يمانې اوپه ملتزم باندي اکثرخوشبوبې لګيدلي وي ځکه خوداحرام په حالت کې بلکل بايدلاس ورباندي ونه لګوي لږليري ودريږه کنه نوددم واجبيدلوخطره ده

تاکيد

دحجراسوددداستلام يااشاري پرته دطواف په مهال کعبې مکرمي ته شايامخ ګرزول روانه دي ،ددي خبري خاص خيال ساتل پکاردي ،

رمل

دطواف په اولني درې چکرونوکې بايدداوږوپه ښورولوسره په نږدي نږدي قدمونوښودلوسره يوځه تيزغوندي ولاړشي ،اوپه نوروچکرونوکې به دعادت مطابق تګ کوي ،

رکن يماني

دطواف چکرلګولوسره چې څه مهال رکن يماني ته راورسيږي نوپه هغه دواړه يايولاس کښيږده ،اوپه دعاکولوسره حجراسودته مخامخ ځان ورسوه ،

استلام يااشاره

که په اساني سره ممکن وي نودحجراسوداستلام دي وکړي اوکنه نواشاره دي وکړي ،(حيات)

طواف ختم

په اوه (۷)چکرلګولوسره اتم (۸)ځل بيادحجراسوداستلام يااشاره کولوسره طواف ختم شو،(حيات)

اضطباع موقوف

نواوس بيادواړه اوږي پټې کړه (غنية)

ملتزم ته راتلل

بياملتزم ته راشه اوپه هغه پسې ځان ونښلوه خوپه دي شرط چې خوشبونه وي ورباندي لګيدلي، اوپه ښه ژړااوزاريوسره دعاوکړه(حيات)

مقام ابراهيم

اوس نودمقام ابراهيم شاته په لوڅ سردوه رکعته واجب دطواف لمونځ اداء کړه اودعاوکړه ، (حيات)

دزمزم اوبه څښل

دزمزم اوبه اوڅښه اودعاوکړه چې : ای الله ! زه له دعلم نافع ،فراخ رزق ،اوهري بيماري څخه شفاء غواړم ،(معلم الحجاج)

سعی

نهم استلام

اوس نودسعی کولولپاره دحجراسوداستلام يااشاره وکړه اودصفاپه لورروان شه ،اوسعی په اوداسه سره سنت ده ،

دسعی شروع

له صفاڅخه دسعې نیت وکړه چې: ای الله زه ستادرضالپاره دصفااومروه په مینځ کې سعی کوم ته یې راته اسانه کړي اوبیایې له ماقبوله کړي ،(حیات) اوحمداوثناء ورسته دي دعاوکړي ،

دمروه په لوري تلل

له صفاڅخه به راکوزشي اودمروه طرف ته به روان شي ،څه مهال چې دووزرغونوستنوته رانږدي شي نونارینه به منډه کوي ،اوښځینه دي په خپل عادي تګ سره ځي ،اودادعادي دي کوي ،

رب اغفروارحم انت الاعزالاکرم .(معلم الحجاج)

چې مروه ته ورسیږي

مروه ته درسیدوسره دي قبله ته مخامخ دعاوکړي،دایوچکرشو،(عمدة الناسك)

دوهم چکرپه صفااودرېیم چکرپه مروه باندي ختمیږي ،

دسعې پای

دارنګه به اوم (۷) چکرهم په مروه ختم شي ،هرځل به نارینه دزرغونومیلونوپه مابین کې منډي وهي اوښځینه به په خپل عادي تګ سره ځي (عمدة المناسك)

نفل شکرانه

که چېري مکروه وخت نه وو نودوه رکعته نفل لمونځ دي په حرم کې اداء کړي (حیات ،وغنیة)

دسرخړیل یاکمول

له سعې وروسته به نارینه دټول سرویښتان وخړیي اوښځینه به دټول سرویښتان دګوتې دیوبندڅخه څه زیادت کم کړي ،(غنیة)

ترڅويې يقين شي چې دسردځلورمې برخې ويښتان کم شوي،
په مروه چې کوم کسان قينچې په لاس ولاړدي په هغوئ باندي دسرويښتان يوڅه کمول دحنفی محرم لپاره کافې نه دي ،نوڅکه ورڅخه ډډه کول پکارده کنه نوددم واجبيدلوقوي خطره ده ،

عمره مکمل
له سرخرېيلوياکمولووروسته عمره پوره اومکمله شوه ،داحرام پابنديانې ختم شوي ،اوس دي نودکورپه شان جامې واغوندي اودزړه له کومې دخداي جل جلاله شکرباسه چې دعمري کولوتوفيق يې درکړی ،اودژونددنوروشيبوډيرقدروکړه چې درنه ضائع نه شي ،کوشش وکړه چې دخدای جل جلاله په رضاکې يې تيرکړي،
وصلی الله تعالی علی سيدنامحمدوعلی آل سيدنامحمدوبارك وسلم تسليماكثيراكثيرا
نفلي طواف
چې کله هم عمره کوي نوپه دغه مذکوره طريقه سره يې اداء کوه ،اوکه يواځې طواف کول غواړي نوهم همدغه طريقه يې ده البتة په يواځې طواف کولوکې احرام ،رمل ،اضطباع ،اوسعې نه نشته ،

دحج طريقه

ذذی الحجه ۸ تاريخ دحج لمړۍ ورځ
دلوی اخترډمياشتي په اتمه ۸ شپه به منی دتلوتياري مکمله کړي ،
داحرام تياري
دسرويښتان به سم کړي بريتونه کم کړه ،نوکان غوڅ کړه ،دنامه لاندي اوبغل ويښتان ليري کړه ،
غسل
داحرام په نيت دي غسل وکړي اوکنه نواودس دي وکړي .
داحرام چادر

نارينه به يوسپين څادرلنګ اوبل به واغوندي،بوټونه به وکاړي اوچپلکي دي په پښه کړي ،اوښځينه دي په خپلوعادي جاموکې وي ،

نفل لمونځ

که مکروه وقت نه وو نونارينه دي په حرم شريف کې داحرام په نيت سره دوه رکعته لمونځ په پټ سرسره اداء کړي ،اوښځينه دي په هستوګن ځای کي وکړي،

نيت اوتلبية

نارينه دي سرلوڅ کړي اودانيت دي وکړي چې :ای الله زه دحج کولونيت کوم ته يې زمالپاره اسان کړي اوله مايې قبول کړي ،آمين-

بيادي سمدستې درې ځله لبيك ووايې اودعادي وکړي ،.

داحرام پابندي

په دي سره داحرام پابندي شروع سوه چې وړاندي تيرشو ،بيرته همهغه تفصيل ملاحظه کړي،

منی ته تګ

له لمرراختلوپس به منی ته روان شي ،اوپه لاره کې دي ډيره ډيره تلبيه اونورتسبيحات وايې

په منی کې

په منی کې به دماسپښين ،مازديګر،مابنام ،اوماخوستن ،اود۹ نهم ذی الحجې دسهارلمونځ اداء کړي ،اوشپه به په منی کې تيره کړي

دحج دوهمه ورځ (نهم ۹ ذي الحجة)

عرفات ته تلل

دسهارلمونځ به په منی کې اداء کړي ،تکبيرتشريق دي ووايې،لبيك دي ووايې ،اوځان دي تيارکړي چې په زوال کيدلوسره عرفات ته ورسيږي ،

غسل

غسل دي وکړي کنه نواودس دي وکړي،اوله خوراك څښاك وروسته دي لږغوندي ارام وکړي،

وقوف عرفات

دلمرله زوال سره دي سم په عرفا ت وقوف وکړي ،اوترماښامه پوري په لبيك ويلو،دعا،توبه ،استغفارکولو،اوځلورمه کلمه ويلو،اوپه زاريواوعاجزي سره دي داوخت تيرکړي ،وقوف په ولاړه افضل اوپه ناسته هم جائزده ، دادريدل ترلمرلويدلوپوري واجب دي ،

دماسپښين اومازديګرلمونځونه

دماسپښين لمونځ دي دي ماسپښين په وخت اودمازديګرلمونځ دي په مازديګرکي په اذان اقامة اوجماعة سره اداء کړي،

مزدلفه ته تلل

چې څه مهال لمرپريوزي نودماښام له لمانځه کولوپرته دي په تلبيهاوذکرويلوسره راکوزاودمزدلفة په لوربه روان شي،ترلمرلويدلومخکې له عرفات نه راکوزيدل جائزنه دي کنه نودم واجبيږي،

دماښام اوماخوستن لمونځ

په مزدلفة کې به دماښام اوماخوستن لمونځ په يووخت يعنې دماخوستن په وخت کې اداء کړي ،ددواړولمونځونولپاره يواذان اويواقامت وکړي شي،لمړی به دماښام فرض لمونځ په جماعت سره وکړي ،بيابه تکبيرات التشريق اولبيك ووايې ،اوبيابه بې له ځنډه دماخوستن لمونځ په جماعت سره اداء کړي ،اوله هغه وروسته به دماښام دوه رکعته سنت اوبيادماخوستن دوه رکعته سنت اودرې رکعته وتراداء کړي،دنفل لمانځه کولوورته اختياردی،

ذکراودعا

دایوه ډیره مبارکه میاشت ده په دي کې ذکر،تلاوت ،درودشریف ،اولبیك ووایاست ،اوپه ډیرعجزسره خپل رب ته لاسونه په دعالپه کوئ ،اویوځه ارام هم وکړئ،(غنیة)

وړي شګې (کانې)

دغټ نخودپه اندازه دي هرکس اویا(۷۰) شګې راټولي کړي

دسهارلمونځ اووقوف

له سپیدوراختلوسره سم به اذان وشي دسهارسنت وکړه اوفرض لمونځ په جماعت سره اداء کړه،اوبیاوقوف وکوه ،

بیرته منی ته راتګ

دلمر راختلوپه مهال بیرته منی ته روان شئ

دحج درېیمه ورځ (۱۰ ذی الحجة)

دجمرة العقبة ویشتل

چې منی ته ورسیږي په جمرة العقبة باندي اوه (۷)شګې جلاجلاووېله ،(په ځان دویري په صورت کې مابنام یادشپې په کومه برخه کې چې ګڼه ګوڼه کمه وي ویشتل مناسب دي)

تلبیه بند

په جمرة العقبة باندي له ډبروویشتلوسره سم لبیك ویل بندکړئ،له ویشتلو(رمی)وروسته ددعالپاره مه دریږئ ،همداسي دخپل هستوګنې ځای ته راستون شئ،اوله هغه وروسته قرباني وکړي،

قرباني

دقرباني لپاره درې ورځې ټاکل شوي يعنې دذي الحجة -۱۱-۱۲ ۱۰تاريخ ،په شپه اوورځ کې چې هروخت قرباني وکړي صحيح ده ،په ۱۱ تاريخ باندي اکثرقرباني کول ډيراسان وي،اوبايدچې قرباني په خپله ياپه يومعتمدکس باندي وکړي،

دسردوينټانوخرپيل ياکمول

له قرباني نه دفراغت نه وروسته دي نارينه پوره سروخرپيي ،اوښځينه دي دګوتې له يوه بندنه څه زيات دومره ويښان پري کړي چې دسردځلورمي برخې ويښتانوکمول يقنې وي ،

طواف زيارت

بيابه نوطواف زيارت وکړي ،ددي طواف وخت دذي الحجة له ۱۰تاريخ نه نيولي بيادولسم (۱۲)تاريخ دلمرلويدوترمهاله دي ،په شپه اورځ کې چې څه مهال کولی شي ودي کړي،خواکثرپه ۱۱ ذي الحجة باندي اسان وي ،(دطواف زيارت طريقه هماغه دعمرې دطواف طريقه ده ،)طواف په اوداسه سره کول ضروري دي،

دحج سعی

له دي وروسته به سعې کوي ،(دسعې طريقه هماغه دعمري په شان ده)اوسعې په اوداسه سره کول سنت ده ،

بيرته منی ته راتلل

چې له سعې فارغ شي نوبيرته دي منی ته راشي ،اوشپه دي په منی کې تيره کړي ،

دحج څلورمه ورځ (۱۱ – ذي الحجة)

دشيطانانو(جمرات) ويشتل

په يوولسم ۱۱- تاريخ له زوال نه وروسته درې سره جمراتو (شيطانانو)په اووتيرو ويشتل دي

[عمومادلمرلويدوڅخه ليږوړاندي اوهمداراز په شپه کې دشيطانانوويشتل اسانه وي ،اودځان دهلاکت دويري له امله په شپه کې دشيطانانوويشتل بي دکراهته صحيح دی]

دلمړي شيطان ويشتل

کله چې لمړی شيطان وويشتل شی نوڅوقدمه اخوادي دکعبي شريفي لوري ته مخ کړي له حمداودرودڅخه وروسته چې زړه يې وي هغه دعادي وکړي ،ځانګړي دعاضروري نه ده .

دوهمه جمره(شيطان)

دلمړی شيطان له ويشتلووروسته دي دوهم شيطان [جمرة الوسطي]ته راشې نوپه اووتيږوباندي له ويشتلووروسته دي قبلي ته مخامخ ودريږي له حمداودرودڅخه وروسته دي ښه دعادي وکړي ،دلته هم کومه ځانګړي دعاکول ضروري نه دي ،

جمره عقبة

له جمره وسطي څخه وروسته دي جمرة عقبة [دريم شيطان]ته ورشې په اوه تيږوله ويشتلووروسته دي دعانه کوي اوخپل ځای ته دي ولاړشې .

خپل ځای ته له ورتلووروسته

کله چې دشيطانانودويشتلوڅخه فارغ شونوخپل ځای ته دی ستون شې اوهلته دي په ذکر،تلاوت ،اوعبادة ،توبه ،استغفار اودعاباندی مشغول شې ،اوله هرډول ګناهونوڅخه دي ځان ليري ساتي

دذي الحجي ۱۲ ورځ ،دحج پنځمه ورځ

دري واړه شيطانان دي له زواله وروسته اوه اوه تيږي وويشتل شې ،[له لمرلويدوليږوړاندي ويشتل اسان وي ،اودځان دخطري له امله دشپې دشيطانانوويشتل هم پروانه لري صحيح دي

دعاوکړئ

په اول شيطان (جمره اولی) باندي اوه ډبري ويشتلووروسته دي لږوړاندي قبلې ته مخامخ شي اولاس دي پورته کړي چې کومه دعايې خوښه شي هغه دي وکړي ،کومه خاصه دعانه ده ضروري،

دعادي وکړي

له دي نه وروسته دي په دوهم شيطان (جمرة الوسطى)باندي اوه ګټې ويشتلوسره قبلې ته مخامخ ودريږي اودخداى جل جلاله حمداوثناء دي ووايې اوښه دعادي وکړي،دلته هم کومه ځانګړي دعانشته ،

دعادي نه کوي

له دي وروسته به آخري شيطان (جمره عقبه) په اوه ګټووويلې ،له ويشتلووروسته دي بغيرله دعاکولوخپل هستوګن ځاى ته ولاړشي ،

ذکراوعبادت

چې څه مهال خپل هستوګن ځاى ته راشي نوتلاوت ،ذکرالله ،توبه اواستغفار،اودعاوو کې دي خپل ځان مصروف ساتې ،اوله ګناهونودي ليري ګرزي ،

دحج پنځمه ورځ (۱۲- ذی الحجة)

دجمراتو(شيطانانو) ويشتل ،

دري سره جمرات (شيطانان) به له زواله وروسته اوه اوه ګټې وولې ،[ترلمرلويدلږدمخه ويشتل اکثراسانه وي ،خودځان دويري له کبله په شپه کې ويشتل مکروه هم نه دي]

دعاوکړئ

په جمره اولى (اول شيطان) چې اوه (۷)ګټې وولې نولږدي يوي خواته شي ،دخداى جل جلاله حمداوثناء دي ووايې اوښه دعادي وکړي،

دعاوکړئ

له هغه وروسته به په جمره وسطى (درميانې شيطان)باندي اوه ګټې وولې اوقبلې ته به مخامخ ودريږي دخداى جل جلاله حمداوثناء به ووايې اوله درودشريف ويلووروسته دي ښه دعاوکړي ،دلته هم کومه ځانګړي دعانشته ،

دعادي نه کوي

له دي وروسته به جمرة العقبة (وروستی شیطان)اوه ګټې وولې ،اوله دعاپرته به خپل هستوګن ځای ته لاړشي،

اختیار

له دغه رمی(ویشتلو)وروسته بیاحاجې ته اختیاردی که په منی کې پاته کیږي اوکه مکې مکرمې ته ځې،

طواف وداع

له حج نه وروسته چې څه مهال له مکې مکرمې څخه دخپل وطن په لوري ځې نوطواف وداع (درخصتې طواف)وربانديي واجب ده ،ددي طواف طریقه دنورونفلوطوافونوپه ډول ده ،

مدینې منورې ته حاضریدل

هغه مهال چې مدینې منوري ته سفرشروع کوي نوداسي دعادي کوي ،

ای الله ! زه درسول الله صلی الله علیه وسلم دمبارك مزاردزیارت لپاره دمدینې منورې سفرکوم ،ای الله ته یې رانه قبول کړي،

دسنتواهتمام

دمدینې منوري دسفرپه مهال دسنتونوخاص خیال ساتل په کاردي،

درودشریف

په دغه مبارك سفرکې درودشریف په کثرت سره وایاست ،

په مدینه منوره کې

دمدینې منورې دابادی په لیدلوسره دلیدلوشوق نورهم درپیداکړه اوښه درودواوسلام په ویلوسره په ډیره عاجزي داخل شه ،

مسجدنبوي،

په قیام ګاه کې خپل سامان کښیږدئ غسل وکړئ یااودس وکړئ،بښې جامې په غاړه کړئ،خوشبوولګوئ ،اوپه ډیرادب اواحترام سره ددرودشریف په ویلوسره مسجدنبوي طرف ولاړشئ،

باب جبريل

په باب جبريل ،ياباب السلام ،کنه نوله کومې بلې دروازې څخه مسجدنبوي ته داخل شه ،اووایاست

اللهم صل على محمدوعلى آل محمدوصحبه وسلم ،اللهم اغفرلى ذنوبى وافتح لى ابواب رحمتك

راسته پښه

په ډیرادب اواحترام سره راسته پښه داخله کړه او که دنفلې اعتکاف نیت وکړي نوډیرښه ده ،

نفل لمونځ

که مکروه وقت نه ؤنوپه رياض الجنة کې له محراب النبى سره ،کنه نوکوم بل ځای دوه رکعته تحية المسجداداء کړه ،اوبیادزړه له کومې دخدای جل جلاله حمداوثناء ووایه اودعاکوئ اوتوبه کاږئ،(حیات)

مبارکې روضې ته حاضریدل

اوس نوپه ډیرادب اواحترام اوعاجزي سره دمبارکې روضې په لورروان شه ،اودجالیومخامخ په لمړنې سورې مخته ددرې یاڅلورلاس په فاصله ودریږئ اونظرونه ټیټ کړئ،(حیات)

درودواوسلام

اوپه درمیانه غږسره په دې ډول درودواوسلام وړاندي کړئ

السلام عليك ايهاالنبى ورحمة الله وبركاته

اوبیاداسې ووایاست

الصلوة والسلام عليك يارسول الله

الصلوة والسلام عليك يانبى الله

الصلوة والسلام عليك ياحبيب الله

دعا

له دي وروسته دي له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه دشفاعت سوال وکړي اودري ځله دي ووایې:

اسئلك الشفاعة يارسول الله

اودده صلی الله علیه وسلم په وسیله سره دي دعاوکړي چې په کې دخدای جل جلاله رضا ،مغفرت ،اوحسن خاتمه دي په خاص ډول غواړي،(غنیة)

دنوروخلکوسلام

له دي وروسته چې دکوم قریب یاملګري سلام وایې نوپه داډول دي وړاندي کړي،

السلام علیك یارسول الله

من فلان ابن فلان

دفلان ابن فلان په ځای به دهغه قریب یاملګري نوم له ولدیت سره یادکړي،

حضرت ابوبکررضی الله ته سلام

له دي وروسته به په راسته طرف جالیوپه دوهم سورې په برابرودریږي اوداسي سلام دي عرض کړي،

السلام علیك یاخلیفة رسول الله جزاك الله عن أمة محمدخیرا

په حضرت عمرفاروق رضی الله عنه سلام

له دي وروسته به لږنورراسته لوري ته وخوځې اوددرېیم سورې مخامخ دي ودریږي ،اوداسې سلام دي وړاندي کړي،

السلام علیك یاأمیرالمؤمنین عمرالفاروق جزاك الله عن أمة محمدخیرا

ددواړوپه خدمت کې

بیابه بیرته لږچپه طرف ته وښوري ددواړوپه مینځ کې به ووایې :

السلام علیکمایاوزیری رسول الله جزاکماالله احسن الجزاء

درسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کې

لږبه نورهم بیرته چپه طرف ته دلمرنې سورې په لوري راشي ،اوپه ډیرشوق اوذوق سره دي درسول الله صلی الله علیه وسلم په خدمت کې درود اوسلام پیش کړي چې مخکې موولیکل ،اوبیادي دخپل ځان ،اهل عیال ،موراوپلار اونوروقریبانولپاره له خدای جل جلاله څخه دعاوغواړي ،(حیات)

دعا

له دي وروسته دي په مسجدنبوي کې داسې ځای چې په قبلې مخته کولوکې يې روضه ته شانه شې،اوله خدای جل جلاله دي په ښه ژړاسره دعاوغواړي،

دسلام عرض کولوهمداطريقه وه

څلويښت لمونځونه

نارينه دي په مسجدنبوي کې څلويښت لمونځونه (په جماعت)سره اداء کړي،ددي څلويښتولمونځونوپابندي ضروري نه بلکه مستحب ده ،

مسجدقبا

دهفتې په ورځ ياپه کومه بله ورځ چې موقع پيداکړي په مسجدقباکې دي دوه رکعته نفل وکړي ،په دي شرط مکروه وقت نه وي،

جنت البقيع

کله کله دي جنت البقيع ته ځې ايصال ثواب ،دعاء،مغفرت ،اودهغوئ په وسيله سره دي دځان لپاره دعاوکړي،

له مدينې منورې واپسې

چې کله له مدينې منورې راستنېږي نوپه مذکوره طريقه سره دي روضې مبارکې ته حاضرشي،سلام دي وړاندي کړي،په دي فراق دي اوښکې توی کړي ،اودعادي وکړي ،اودبياراتګ په هيله دي راستون شي،

وصلی الله علی النبی الکريم محمدوآله واصحابه اجمعين

داحرام پابنديانې

په الوتکه کې دسفرکولوپه مهال عموماحاجيان اوعمره کونکي دلمانځه پابندي نه کوي ،په کارداده چې په دي مبارك سفرکې ترنوروختونودلمانځه زياته پابندي کول پکاردي،

داحرام په حالت کې خوشبويه صابن ،عطر،پرفيوم ،اودخوشبويه تيلواستعمال منع دي،

دغه رنګه په احرام کې دسراوجسم دکومې برخې وينښتان کمول ياپريکول منع دي،

ښځينه داحرام په حالت کې دپردي خاص خيال نه ساتي حالانکه داحرام په حالت کې هم پرده ډيره ضروري ده ،

دسفرپه مهال دطواف ترشروع کولوپوري په کثرت سره تلبيه ويل سنت ده ،نارينه دي په لوړاواز اوښځينه دي په ټيټ اوازسره تلبيه وايي ،

داحرام په حالت کې جنګ جګړه اوبې ځايه غصه کول سخته ګناه ده

يوځومسنونې دعاګانې

ربناظلمناانفسنا وان لم تغفرلناوترحمنالنکونن من الخاسرين

ربنا هب لنامن ازواجناوذرياتناقرة اعين واجعلناللمتقين اماما

ربې اجعلنی مقيم الصلوة ومن ذريتی ربناوتقبل دعاء ربنااغفرلی ولوالدی وللمؤمنين يوم يقوم الحساب

ربناآمنافاغفرلناوارحمناوانت خيرالراحمين

ربنا تقبل منا انك انت السميع العليم وتب علينا انك انت التواب الرحيم

دحج فرضونه:

په ميقات کې احرام تړل

په عرفات کښی دريدل

-طواف د بيت الله شريفی.

دحج واجبات:

د اختر د لمړۍ ورځی د لمر ختو څخه په مزدلفه شريفی کښی تم کيدل- د صفا او مروه تر منځ سعی(منډی وهل)- رمی(شيطان ويشتل)- طواف وداع د هغو اشخاصو له پاره کوم چه د ميقات څخه د باندی منطقو څخه راغلی ويـ د ويښتانو لنډول يا دسر خريل- تر لمر وليدو پوری په عرفات کښی تم کيدل- د قارن او متمتع حاجی له پاره د قربانی ذبح کول- دمفرد له پاره په رمی کښی حلق(خريل) او د قارن او متمتع له پاره په رمی(جمره وهل) کښی ذبح(قربانی) او حلق- د اختر په دريـو ورځو

کښی طواف- په حرم شریف کښی د ویښتانو کمول یا سر خریل- د اختر په ورځو کښی حلق یا قصر(لنډول).

دحج سنتونه:

طواف د قدوم د قارن او هغه شخص له پاره چه د میقات څخه د باندی(بهر) ځایه راځی- رمل او اضطباع(تیز تګ) په هغه طواف کښی چه د سعی اراده په صفا او مروه کښی ولری- منی ته تلل د میاشت په اتمه نیټه او هلته د شپی تیرول- د عرفی په ورځ کله چه لمر راوخیږی له منی څخه عرفات ته تلل- د اختر د شپی تیرول په مزدلفه شریفه کښی- په عرفات کښی غسل کول- په منی کښی د اختر د شپو تیرول.

په حج کشی د دعا د قبولیدلو ځایونه:

۱- په طواف د بیت الله شریفی ۲- په ملتزم شریف کشي ۳- د میزاب رحمت لاندی ۴- په داخل د کعبی شریفی کشی ۵- د صفا او مروه په غونډیو ۶- دسعیی په وخت کشی ۷- د مقام ابراهیم علیه السلام شاته ۸- په عرفات کشی ۹- په مزدلفه کشی ۱۰- د جمری وهلو په وخت کشی

په حج کښی ممنوعات:

هغه ممنوعات چه د هغو په کولو سره د پسه حلالول لازمیږی:

د عطرو وهل په کومه پوره عضوه د بدن، رنګ کول په نکریځو یا بل شی اوکه داسی ئی په سر ووهی لکه لیمځی چه پر هوار کړی نو دوه پسونه باید حلال کړی، د زیتون یا نورو غوړو وهل په کومه پوره عضوه د بدن، د ګنډل شویو کالیو اغوستل دوه لس ساعته پرله پسی، دوه لس ساعته پرله پسی د سر یا مخ پټول ، د سر ګیری یا د ترخګ یا دنامه لاندی د ویښتانو د څلورمی حصی خریل، حجامت کول یا د حجامت د ځای خریل، د پنځو یا زیاتو نو کانو پریکول، د قدوم یا وداع طواف

کول د جنابت یا دحیض او نفاس په حالت کښی یا بې اودسه فرضی طواف کول، بی او دسه طواف او سعی د عمری کول مګر که له مکی مکرمی څخه د باندی نه وی وتلی نو اودس د وکړی او له سره د هغه را وګرځوی پدی صورت کښی د پسه حلا لول ندی ضرور، مخکی له لمر ولیدو څخه له عرفاته وتل، په مزدلفه کښی نه دریدل یا مخکی له سهاره له هغی څخه وتل، د ټولو جمرو یا د یوی ورځی د جمرو ترك کول، د جمرو له ویشتلو مخکی قربانی کول یا مخکی له قربانی د سر خریل یا د سر خریل دحرم له ساحی څخه د باندی یاد اختر د ورځو څخه وروسته دسر خریل په حرم کښی او که خپل سر وروسته د اختر له ورځو څخه او د حرم له ساحی څخه د باندی وخریی نو دوه پسونه باید ذبح کړی او که عمره یی کوله اوپه خارج د ساحی کښی یی سر وخرییه نو بیا یو پسه پر لازمیږی، له خپلی ښځی سره مجامعت مخکی له فرضی طواف څخه او که حاجی قران مخکی د عرفات له دریدو څخه او مخکی له څلور څرخه د عمری څخه جماع وکړی حج او عمره ئی دواړه فاسدیږی دوی د ټول مناسك داسی پر ځای کړی لکه چه فاسد نه وی او په راتلونکی کال کښی د بیرته قضائی چه حتمی ده له سره را وګرځوی، که څوك په عرفات کښی له دریدو او له سر خریلود مخه حاجی قران مجامعت وکړی نو یو غویي او یو پسه او یا یو اوښ او یو پسه ذبح کړی اوکه حاجی تمتع یا حاجی مفرد دا کار وکړی نو یو غویي او یا یو اوښ د ذبح کړی، که حاجی تمتع یا حاجی مفرد مخکی د عرفات له دریدو څخه مجامعت وکړی نو حج ئی فاسد یږی دوی د ټول مناسك داسی پر ځای کړی لکه چه فاسد نه وی پسه د هم ذبح کړی او په راتلونکی کال کښی د بیرته قضائی چه حتمی ده له سره را وګرځوی، که فرضی طواف د جنابت په حالت کښی وشی د غوایي یا اوښ ذبح ضروری ده، که سړی خپل عورت د ښځی له عورت سره ومونښی یا ئی مچ کړی که انزال شی یا نشی د پسه ذبح پر لازم دی، د فرضی طواف ځنډول د اختر له دریمی ورځی څخه او یا د فرضی طواف دری یا زیاتی دوری نکول، دطواف وداع پریښودل، د صفا او مروه تر منځ د سعی پریښودل چه اول دری ځله باید ګرځندی ولاړ

شی، بدون له عذره په سپارلی طواف او سعی کول، طواف بدون د حجرالاسود له مقابله له بل ځایه شروع کول او دهغه بیرته نه ګرځول، په طواف کښی له حطیم څخه تیریدل او دهغه بیرته نه ګرځول، د طواف په وخت کشی د سترعورت څلرمه حصه لوڅیدل اوکه دو باره طواف وکړی دمی نه لازمیږی.

یاداشاتونه:

که څوك له میقاته احرام وتړی او طواف قدوم ونکړی او عرفات ته ولاړ شی هغه له طواف قدوم څخه بی برخی کیږی، هر حاجی باید د اختر د اولی ورځی له لمر ختو د مخه ځان عرفات ته ورسوی، باید ذکر کړو چه د نارینه او د ښځو حج یو شان دی صرف زنانه خپل سر نه لوڅوی، خپل مخ په څادر یا نقاب نه پټوی، تلبیه په زوره نه وائي، په طواف کښی رمل نه کوی، د صفا او مروه تر منځ په شنو خطونو کښی منډی نه وهی، خپل سر نه خری ئی بلکه ویښتان لنډوی. زنانه که د حج په خاطر په حیض یا نفاس کښی احرام تړلی وی یا وروسته له احرام تړلو څخه حایضه شی او تر اتمی نیټی د ذی الحجی پوری پاکه نشی نو طواف قدوم د نه کوی منی ته د ولاړه شی او د حج ټول مراسم د پر ځای کړی او کله چه پاکه شی نو کله چه ئی غسل وکړ له هغه وروسته د طواف اجازه دی او طواف د وکړی او که وروسته له طوافه حایضه یا نفاسه شی او وطن ته دحرکت وخت ئی راشی نو طواف وداع د پریږدی.

حج قران

په یوه احرام کښی حج او عمره کول نسبت حج مفرد او حج تمتع ته زیات ثواب لری چه دی حج کونکی ته حاجی قارن ویل کیږی، قارن له میقاته څخه د حج او دعمری احرام یو ځای تړی او وروسته له دوه رکعاته لمونځ څخه داسی نیت کوی اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُرِیْدُ اَلْحَجَّ وَاَلْعُمْرَةَ فَیَسِّرْهُمَا لِیْ وَ تَقَبَّلْهُمَا مِنّی ایالله زه د حج او عمری د دواړو د ادا کولو قصد لرم ما لره ئی دواړه اسانه کړی او ته ئی دواړه قبوله کړی وروسته تلبیه وائی چه له تلبیي

ویلو چه د همدی له ویلو سره نور په احرام کښی داخل شو، کله چه مکی مکرمی ته داخل شو نود عمری په طواف د شروع وکړی د احرام ښی طرف دی د خپل ښی تخرګ(بغل) لاندی تیر کړی او په چپه اوږه د واچوی چه ښی اوږه ئی لوڅه پاته کیږی د طواف په اولو دریو دورونو کښی د لکه چه د حج په برخه کښی ذکرشول رمل(ګړندی تګ) وکړی او پاته څلور دورونه دی په عادی تګ وکړی بیا د صفا او مروه تر منځ سعی کوی چه دا ټول افعال د عمری دی چه له سعی څخه وروسته بیرته طواف قدوم شروع کوی او بیا سعی کوی چه داطواف او سعی د حج په خاطر دی او لکه د حاجی مفرد په شان چه پخوا ذکرشول ټول مراسم سرته رسوی او له هغه وروسته په احرام کښی پاته کیږی تر هغو چه د ترویه په ورځ منی ته ځی او متباقی ټول افعال لکه اقامت په منی کښی، په عرفات او مزدلفه کښی دریدل او نور ټول فعلونه لکه د حج په حصه کښی چه ذکر شول تر طواف د اختر د ورځی سرته رسوی او همدارنګه په قارن باندی د اختر په ورځ بعد له ویشتلو د جمری کبری څخه قربانی پر واجبه ده ځکه چه دوه نسکه(حج او عمره) ئی یو ځای کړی دی ورسته د سر ویښتان کموی او یا ئی خریي او د حج او عمری له احرامه څخه نور وځی اوده ته بدون له ښځی(ماینی) څخه نور کارونه حلا لیږی چه هغه هم بعد له طوافه څخه ورته رواکیږی که قارن د قربانی پیسی ونلری نو د عرفی تر ورځی پوری دی دری ورځی روزه ونیسی اوکله چه خپل کورته ورسیده یا د هغه څخه د مخه د اوه ورځی نور هم روزه ونیسی چه ټولی لس ورځی شی اوکه د عرفی تر ورځی ئي دری ورځی پوره نشوی اوپراختر شو نو باید حتمی قربانی وکړی او که څوك ځان قارن کړی اما مکی مکرمی ته ولاړ نشی او عرفات ته ولاړشی د حج قران قربانی پر ده نه کیږی مګر د عمری په ترك کولوسره قضائی د عمری او دمی لازمیږی.

حج تمتع

که څوك د حج او عمری د دواړو نیت ولری او وغواړی چه د حج او عمری تر منځ احرام مات کړی نو دیته حج تمتع ویل کیږی او نیت ئی داسی دی اَللّٰهُمَّ اِنِّیۡ اُرِیۡدُ الۡعُمۡرَةَ فَیَسَّرۡهَا لِیۡ وَ تَقَبَّلۡهَا مِنِّی ای الله زه د عمری د ادا کولو قصد لرم ما لره ئی اسانه کړی او ته ئی قبوله کړی لکه چه د عمری په بحث کښی ذکرشول خپله عمره تکمیلوی وروسته بدون له احرامه څخه په مکه مکرمه کښی اوسیږی او خپل عبادت کوی مګر کله چه د ترویه ورځ (اتمه د ذی الحجه) راورسیږی د حرم له منطقی څخه د حج په خاطر احرام وتړی او ټول مناسك د لکه د حج مفرد په شان باید تکمیل کړی اوکله چه د اختر په ورځ جمری کبری ئی وویشتله نو ددی په خاطر چه دوه نسکه ئی په ځای کړی قربانی د وکړی.

الله تعلی د مورِ اوتاسوته توفیق راکړی

ایام تشریق:

د ۹ ذوالحجې دسهار نه تر ۱۳ دذوا لحجې تر مازیګره پورې

یوم الترویه:

دذوالحجې داتمې ورځې نه شروع کیږی

یوم عرفه :

دعرفې ورځ، په کومه ورځ چې حاجیان صاحبان دعرفات په غونډې خیږی یعنې دذوالحجې نهمه ورځ

یوم النهر:

په کومه ورځ چې حاجیان صاحبان قربانی کوی دې ته یوم النهر وائی

میقات: دمکه معظمه څلورو غاړو ته په نښه کړی شوی مقامات دی ، له کومه ځایه چې حاجیان دعمرې یا حج نیت کوی

حرم:

هغه په نښه شوی حدود دی چه دمکه معظمې څلورو خواؤ ته تر څه لری اندازی پوری په نښه شوی ځمکی دی چه په داخل ددی ساحی کښی ښکار کول، ونې، بوټې او واښه پریکول منع دی

سعی :
دصفا او مروه په مینځ تګ راتګ ته وائی
رمی : دشیطانانو ویشتل
هدی هغه څاروی کوم چې دقربانی دپاره وقف شوی وی
قصر یا حلق : دسر خرئیل یا ویښته پریکول کول
دحج ورځې د ذی الحجې د اتمې نیټې نه تر ۱۲ پورې ورځو ته دحج ورځې یا ایام الحج وئیل کیږی

په منی کښې دا دعا لولی اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ السَّمَآءِ عَرْشُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ الْاَرْضِ قُدْرَتُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ الْقِیَامَةِ هَیْبَتُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ الْقَبْرِ قَضَاؤُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ الْجَنَّةِ رَحْمَتُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ جَهَنَّمَ سُلْطَانُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ فِیْ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ سَبِیْلُهُ، اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ لَا مَفَرَّ وَ لَا مَلْجَآ اِلَّآ اِلَیْهِ
ترجمه : پاکی ده هغه ذات لره دچا عرش چې په اسمان کښې دی، پاك دی هغه ذات دچا چې ځائې زمکه کښې دی، پاك دی هغه ذات دچا لاره چې په سمندر کښې ده، پاك دی هغه ذات دچا حکمرانی چې په اور باندې ده، پاك دی هغه ذات دچارحمت چې په جنت کښې دی، پاك دی هغه ذات دچا چې اخری حکم په قبر کښې ظاهر دی، پاك دی هغه ذات دچا حکم چې په هوا باندې دی، پاك دی هغه ذات چا چې اسمان پورته کړیدی، پاك دی هغه ذات چاچې زمکه غورولې ده، پاك دی هغه ذات دچا نه بغیر چې نه کومه مددګاره شته او نه دپناه ځای
غار حرا: په کوم کی چه د اول ځل لپاره په حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وحی نازل شوی ده.
جبل ثور: په کوم کی چه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم او ابوبکر صدیق رضی الله تعلی عنه د حجرت په وخت کی له کفارو څخه پټ شوی وه.
مسجدخیف: په منی کشی ده او حدیث شریف دی چه دلته اویا پیغمبرانو لمونځ کړی.

په مکه مکرمه کشی کورونه:

دابوسفیان کور، دبیبی خدیجی رضی الله تعلی عنها کور، ددحضرت علی کرم الله وجه کور او د عبدالله بن عبدالمطلب کور.

درود شریف : او دا هم هغه درود شریف دی چې یو وار(ځل) ویل یې د لسو لکو وارو ویلو ثواب لري :

اَللَّهُمَّ صَلِّ وَ سَلِمْ وَ بَارِكْ عَلَي سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَّ عَلَي اَلِهِ كَمَا لَا نِهَايَةَ لِكَمَالِكَ وَ عَدَّ كَمَالِهِ.

(حضرت ابن عباس روایت کړی: چه حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم وفرمایل قسم په الله جل جلاله چه پاك الله به د قیامت په ورځ حجرالاسود ژوندی کوی او دسترګو او ژبی درلودونکی به وی چه لیدلی اوخبری به کولای شی او هر هغه چا چه په حق او اخلاص بوسه اولمس کړی وی پر هغی به شاهدی ورکوی

د حج مناسک (ترتیب)

کله چې د حج شپې او ورځې را نږدې سي او خلک حج ته د تلو تصمیم نیسي نو دې خله زما څخه زده کوونکي دا پوښتنې کوي: "خلک چې حج ته څې نو هلته کوم کوم کارونه کوي او کومو کومو څایو ته څي"؟ د دې د پاره چې ګرانو زده کونکو او پوښتنې کوونکو ته مې جواب ویلې وي نو مې پدې هکله د دیني عالمانو د کتابو څخه معلومات تر لاسه کړه او اوس یې دلته په لنډ ډول لیکم خدای دي و کړي چې د دوی د قناعت وړ و ګرځي .

حج د مسلمانی دینځو بناوو څخه یوه بنا ده او دري ډوله دئ چې د دې لپاره یې پای کې به یې ولولئ.
کله چې څوک تصمیم و نیسي چې حج ته ولاړ سي نو د دغه لاندې نومونو سره به مخامخ سي لکه :

تلبیه
احرام
میقات
محرم
طواف
عمره
د قدوم طواف
منی (منا)
عرفات
مزدلفه
شیطانان
فرضي طواف
مدینه منوره
د رخصتئ طواف او داسي نور.

ماهیت حجرالاسود:

حجرالاسود، یاقوت سفید از یاقوتهای بهشت بوده است که خداوند آن را در کوه «ابوقبیس» قرار داد و به حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهماالسّلام وحی کرد تا آن را از کوه ابوقبیس، استخراج نمایند و به همین شکل که اکنون هست، در کعبه جاسازی نمایند.

و از حضرت علی علیه السّلام نقل گردیده است که پیش از حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهماالسّلام خداوند این سنگ را از بهشت همراه حضرت آدم علیه السّلام به زمین فرستاد و آن حضرت سنگ را در همین مکان کنونی قرار داد، ولی پس از طوفان نوح علیه السّلام حضرت ابراهیم و اسماعیل علیهماالسّلام از طریق وحی، آن را از کوه ابوقبیس استخراج نمودند.(1(

کوه ابوقبیس از کوههای مهم مکه و بنا بر روایات زیادی افضل کوههای آن است. (علت آنرا نزدیکی به مسجدالحرام و عبادت خلائق در نزدیکی آن است). این کوه در شمال شرقی مسجدالحرام و مشرف بر صفا است و اکنون گوشه هایی از آن به سختی از داخل مسجدالحرام قابل رؤیت می باشد. بعضی گفته اند قبر شیث بن آدم و حوا در دل این کوه قرار دارد و گویند چند پیامبر نیز در دل آن مدفونند.

بنا بر روایات تاریخی، حجرالاسود از زمان طوفان نوح علیه السلام در امانت ابوقبیس بود، لذا این کوه را به همین مناسبت « امین » نیز می نامند. حضرت ابراهیم علیه السلام نیز بر بالای کوه ابوقبیس مردم را به حج فرا می خواند.

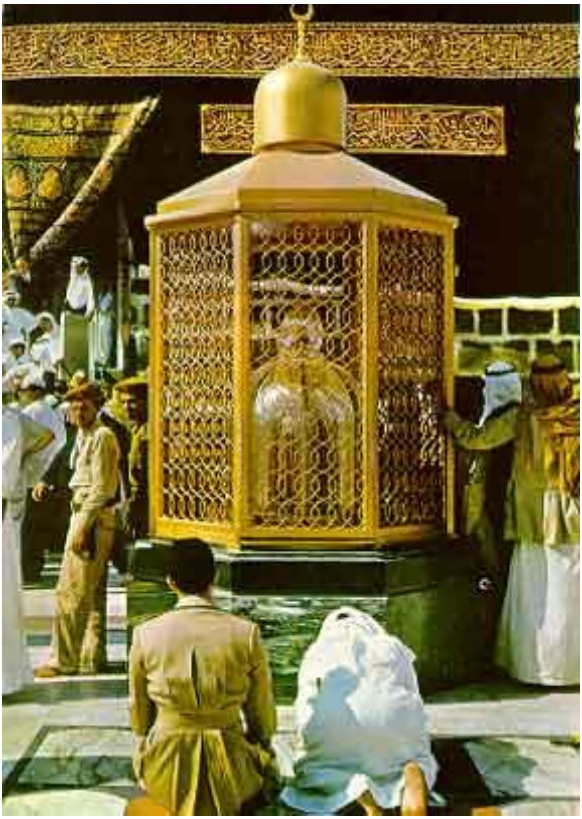

مقام ابراهيم : مقام حضرت ابراهيم» -عليه‌السلام-

دډبرې طول ۴۰ سانتي متر عرض يې هم ۴۰ سانتي متر اوارتفاع يې ۵۰ سانتي متره ده. حجيان دطواوجب څخه وروسته بايدپه مقام ابراهيم کې دوه رکعت دطواف لمونځ اداکړي. که چېرته حاجيان ډيرنه وي اوازدحام خطرهم نه وي نومستحب ده چې طواف دتورې ډبرې څخه پيل شي اودابراهم اودکعبې ترمنځ ترسره شي.

مقام ابراهيم : مقام حضرت ابراهيم» -عليه‌السلام-

مقام ابراهيم دشيشې استوانه يې ډوله جوړښت دی چې دکعبې مخامخ په ديرش متره واټن کې موقعيت لري .په مقام ابراهيم کې دابراهيم ع دپښې پل په يوه ډبره کې ليدل کيږي. ابراهيم ع کله چې کعبه جوړوله نوديوې ډبرې په سريې پښه اينبودله . داډبره ديوې عادي ډبرې په شا ن کلکه نه ده بلکې دختې يوځانګړی جوړښت لري اوښکته اوپورته به ښوريدله. دابراهيم مقام اودپښې پل ديوې ښيښې په منځ کې خوندي ساتل شوې ده. هرکله به چې دکعبې يوديوال برخه جوړه شوه بيابه همدغه ختيزه ډبره پورته اودضرورت سره سم ښکته خواته حرکت کولو. په دې توګه به ابراهيم ع دکعبې ديوال پورته برخه يوپه بل پسې جوړوله ..داپخپله دالله ج يوه معجزه وه. اسمعيل ع به دکعبې ديوال په جوړولوکې مرسته کوله اومودبه يې ورته تهيه کول اوورکول.

داسې روایت دی چې دري ډبرې دجنت څخه مځکې ته راغلې دي.

۱- تورہ ډبرہ یانې حجراسود

۲- دمقام ابراهیم ډبرہ

۳- داسرایلوداولادې لپارہ یوہ ډبرہ

په پیل کې داتولې ډبرې دکاغذ په شان سپینې وي . خوکلکه چې دادم ع بنده ګانوګناهونه کول دنومورډبرورنګ تك

تورشه

تاریخچه حجر الاسود چیست؟

حجر اسود، سنگی است سیاه رنگ مایل به سرخی با نقطه های قرمز و خطهای زرد که در زاویه ی شرقی «کعبه» نصب شده است. طواف از مقابل آن آغاز و دور هفتم در همانجا ختم می‌شود. حجر اسود در ارتفاع یک و نیم متر از کف مسجد الحرام قرار دارد. قطر آن سی سانتی متر و وزنش بیش از دو کیلو است. این سنگ سبکتر از آب است و برای همین در آب فرو نمی‌رود. در حال حاضر به علّت حوادثی که اتفاق افتاده از هفده قطعه بهم چسبیده، تشکیل شده است. در عرض آن که در داخل دیوار است، سه بست نقره ای در سه نقطه آن زده شده و بر طول آن که در داخل دیوار است، حلقه‌ای از نقره برای حفظ شکافی که در آن است، نهاده شده و بر طول و عرض بیرونی آن نیز حلقه دایره ای از نقره کار گذاشته شده است .حجر اسود قدیم‌ترین اثر تاریخی و دینی موحّدان و مسلمانان است که در حدود چهار هزار سال سابقه تاریخی دارد. فاصله ی حجر الاسود تا صفا دویست و شصت و دو ذراع و ۱۸ انگشت (هر ذراع نیم متر است) و فاصله آن تا مقام ابراهیم بیست و نه ذراع و نه

انگشت و تا چاه زمزم چهل ذراع است. از مقام ابراهیم تا حجر اسود و از چاه زمزم تا حجز اسماعیل، آرامگاه ۹۹ پیامبر قرار دارد و بین

رکن یمانی و حجر اسود قبر هفتاد پیامبر است.

حضرت آدم اولین کسی است که کعبه را ساخت و حجر اسود را در ضلع شرقی آن نصب کرد. پس از آن حضرت ابراهیم، کعبه را از نو ساخت و در آن زمان حجر اسود در کوه ابو قبیس افتاده بود. حضرت ابراهیم آن در جای خود نصب کرد. تا اینکه دشمنان کعبه، حجر اسود را در چاه زمزم انداختند تا نابود گردد ولی خاندان حضرت اسماعیل آن را از چاه درآوردند و در جای خود قرار دادند. سپس جدّ چهارم پیامبر قصیّ بن کلاب، کعبه را مرمّت کرد تا اینکه کعبه در اثر باران و سیل تخریب شد و در آن زمان حضرت محمد(ص) ۳۵ سال داشتند و هنوز رسالت خود را اعلام نکرده بودند. قرشیان کعبه را از نو ساختند و حضرت محمد(ص) در ساختن آن به آنان کمک می‌کرد. در نصب حجر اسود بین بزرگان قبیله قریش اختلاف پیش آمد و قرار بر این شد که حضرت محمد(ص) آن را نصب کند. آن حضرت هم به شکل جالبی حجر اسود را در جای خود قرار داد.

پس از آن یزید بن معاویه به مکه حمله کردند. در این حمله کعبه آسیب دید و حجر اسود سه قطعه شد. در سال ۶۴ آسیبهای رسیده به کعبه را تعمیر کردند. در سال ۷۳ هجری قمری حجّاج بن یوسف ثقفی از سوی عبدالملک مروان برای سرکوب عبدالله بن زبیر به مکه حمله کرد و کعبه تخریب شد. به دستور عبدالملک کعبه از نو ساخته شد و حجر اسود را حضرت امام زین‌العابدین(ع) در جای خود نصب کردند.

تا اینکه در سال ۳۱۷ فتنه قرامطه پیش آمد و حجر اسود را دزدیدند و

۲۲ سال نزد خود نگهداشتند. و در سال ۳۶۳ هجری قمری یک مرد رومی به مسجد الحرام رفت و به قصد دزدیدن حجر اسود، مشغول کندن شد، در این حال یک مرد یمنی با خنجر او را کشت. همچنین در سال ۴۱۴ هجری قمری یکی از باطنی‌ها تصمیم گرفت حجر اسود را بدزدد که مردم او را کشتند. و در نهایت در سال ۱۳۵۱ هجری قمری یک فرد افغانی قطعه ای از آن را دزدید ولی توسط مأموران دستگیر و اعدام شد. به حجر اسود از آن پس تاکنون آسیبی نرسیده است.

در روایات اهل بیت(علیهم السلام) آمده است که حجرالاسود در عالم بالا، حقیقت و جوهری نورانی بوده است. حضرت آدم(علیه السلام)، آن هنگام که در بهشت می زیسته، با آن مأنوس بوده و این جوهر نورانی، شاهد پیمان خداپرستی حضرت آدم(علیه السلام)بوده است.
چون آدم(علیه السلام) از بهشت به زمین در آمد، حجرالاسود نیز از جهان غیب به صورت سنگی به زمین هبوط کرد. حضرت آدم(علیه السلام) سنگ را دید و شناخت و به یاد بهشت افتاد و عهد و پیمان فراموش شده خود را به یاد آورد. سپس، آن را برداشت و در خانه کعبه نصب کرد. از آن پس، هنگام عبادت نزد سنگ می رفت و عهد و پیمان خداپرستی را تجدید کرد. و خدا چنین مقرّر فرمود که فرزندان آدم(علیه السلام) نیز نزد آن سنگ رَوند و با دیدنش به یاد بهشت و عهد و پیمان خدایی خویش افتند و آن را استوار سازند[۱].

براساس برخی از روایات «حجر الاسود» از بهشت آمده و در آغاز رنگ آن سفید بوده و به تدریج بر اثر استلام گنه‌کاران سیاه شده و به رنگ کنونی در آمده است[۲] و چون در عالم میثاق پیام الهی را درخود جای داده است استلام و بوسیدن آن مستحب است و تجدید عهد و پیمان با خدا تلقی می‌شود[۳].

همچنین در روایات آمده است که: «حجر الاسود به منزله دست راست خدا

در زمین است که مؤمنان با آن بیعت می‌کنند (در طواف آن را استلام و یا حداقل به آن به وسیله دست سلام می‌دهند]».«([۴]

کعبه

تصویر مسجد الحرام و کعبه

کعبه بنایی در میان مسجد الحرام در شهر مکه در کشور عربستان سعودی است. کعبه مقدس ترین مکان در دین اسلام است. نام کعبه اشاره‌به چهارگوش بودن این سازه دارد[۱]. [در قرآن، کتاب مذهبی مسلمانان آمده که بنای کعبه توسط یکی از انبیاء خدا بنام ابراهیم و پسرش اسماعیل ساخته شده‌است[۲]. [بعضی هم بر این باورند که خانه خدا قبل از ابراهیم ساخته شده بود و نخستین سازنده آن آدم است[۳].]

در اطراف بنای کعبه مسجدی بنام مسجد الحرام ساخته شده‌است. همه مسلمانان جهان در هنگام نماز رو به جهت کعبه می‌ایستند و به این نحو جهت گیری موقع نماز، *رو به قبله ایستادن* گفته می‌شود.

بر اساس فروع دین در اسلام، هر مسلمانی در صورت برخورداری از استطاعت مالی و بدنی، می‌بایست در دوران زندگی اش لااقل یکبار به حج مشرف شده و مراسم دینی خاصی را به جا بیاورد. یکی از بخشهای اصلی مراسم حج، هفت دور طواف به گرد خانه کعبه است[۱۴]

محتویات

- ۱ نام‌های دیگر کعبه
- ۲ تقدس
- ۳ تاریخ و بنا
- ۴ ارکان کعبه
- ۵ مشخصات هندسی
- ۶ سنگ بنای کعبه
- ۷ درب کعبه
- ۸ حجرالاسود
- ۹ ملتزم
- ۱۰ مستجار
- ۱۱ شاذروان
- ۱۲ حطیم

- ۱۳ حجر اسماعیل
- ۱۴ ناودان رحمت
- ۱۵ مقام ابراهیم
- ۱۶ پرده کعبه
- ۱۷ پانویس
- ۱۸ جستارهای وابسته
- ۱۹ منابع
- ۲۰ پیوند به بیرون

نام‌های دیگر کعبه

»بیت العتیق[۵]«، »بیت الحرام[۶]«، »بیت المعمور[۷]« و »بیت المحرّم« [۸]از نام‌های دیگر کعبه‌اند که در قرآن به آن اشاره شده‌است.

تقدس

کعبه ارتباط مستقیم به ارکان اسلام دارد؛ مخصوصاً فریضه حج که زیارت و طواف کعبه از ارکان حج است. همچنین در برپایی نماز نیز کعبه قبله گاه مسلمانان است.

تاریخ و بنا

کعبه در ۱۸۸۰) میلادی(

عمده اطلاعات ما در مورد کعبه منابع نویسندگان اسلامی است. فارغ از روایات و منابع اسلامی، گزارش و سند تاریخی چندانی مربوط به پیش از اسلام در مورد این بنا در دست نیست.

در قرآن در مورد کعبه گفته شده‌است: «اِنَ أوَل بَیتٍ وُضِعَ لِلنَاسِ لَلَذی بِبَکَّةَ مُبَارکاً وَهُداً لِلعَالَمَینَ» (آل عمران) بنابر گفتار تاریخ‌نگار اسلامی، آزرقی، ساختمان کعبه ۱۰ بار بنیان شده‌است. به این ترتیب:

1. بنیان الملائکه
2. بنیان آدم
3. بنیان شیث
4. بنیان ابراهیم وپسرش اسماعیل
5. بنیان العمالقه
6. بنیان جرهم
7. بنیان مضر

8. بنیان قریش
9. بنیان عبدالله ابن زبیر
10. بنیان حجاج ابن یوسف الثقفی

این سازه تا پیش از گشودن شهر مکه به دست محمد و پیروانش، محل نگهداری و پرستش بتها بوده‌است .قریش در اطراف کعبه بت‌های مختلفی قرار داده بودند، مانند :لات، عزی، اسافه، نائله، منات و.... بزرگ این بت‌ها هبل بود.

در دوره بعد از اسلام کعبه چهار بار به کلی ویران شده و از نو بنا شده است. دو بار اول به سده اول هجری بر می گردد. در جریان جنگ هایی که بین امویان و عبدالله بن زبیر فرماندار وقت مکه صورت می گرفت کعبه دو بار ویران شد. بار اول آتش گرفت و بار دوم توسط سپاهیان حجاج بن یوسف با منجنیق سنگ باران شد. سومین تخریب مکه به ۹۳۰ میلادی بر می گردد که قرامطه -که از شیعیان اسماعیلی بودند- به مکه حمله کردند و حجاج را قتل عام کردند و چاه زمزم را با جنازه های کشتگان پر کردند. آنان حجرالاسود را ربودند و با خود به احسا -در شرق عربستان- بردند. تخریب چهارم کعبه در نتیجه سیلی بود که در سال ۱۶۲۹ میلادی رخ داد. پس از آن سلطان مراد چهارم ساختمان کعبه را با سنگ های گرانیتی از نو بنا کرد که این ساختمان تا عصر حاضر به جا مانده است.

ساختمان کنونی کعبه از زمان حجاج بن یوسف ثقفی و بازسازی همان ساختمان در دوران خلافت سلطان مراد چهارم از پادشاهان عثمانی است که در سال ۱۰۴۰) قمری (در اثر سیل در مسجد الحرام و تخریب آن، از نو بازسازی گردید. این ساختمان استحکام کامل دارد، بطوری که تاکنون به‌همین شکل پابرجا و استوار مانده‌است.

رکن یمانی

ارکان کعبه :به هریك از چهار گوشه کعبه، رکن گویند و کعبه بر چهار رکن بنا گردیده‌است[۹] :

1. **رکن حجر الاسود** :سنگ سیاه آسمانی است. به اعتقاد برخی از مسلمانان هنگام بنای کعبه توسط آدم، این سنگ را فرشتگان از بهشت آوردند و آدم آن را در گوشه‌ای از خانه نصب کرد. پس از بازسازی کعبه توسط قریش، این سنگ به دست محمد قبل از درب کعبه در رکن حجر اسود نصب شد و محل شروع طواف حجاج است.

2. **رکن عراقی**

3. **رکن شامی**

4. **رکن یمانی** که قبل از رکن حجر اسود قرار دارد. در اعتقاد مسلمانان (به ویژه شیعیان (محلی است که به اذن خدا شکافته شد تا فاطمه بنت اسد از آن داخل کعبه شود و علی داخل کعبه متولد شود.

هرگاه واژه رکن بدون پسوند به کار رود، مقصود از آن رکنی است که حجرالاسود در آن است. مسیر طواف، از رکن حجرالاسود آغاز شده، سپس به رکن عراقی می‌رسد و پس از آن به رکن شامی و سپس به رکن یمانی و آنگاه باز به رکن حجرالاسود می‌رسد و همین جا یك شوط پایان می‌یابد. برای مطاف حدی وجود ندارد و تا هر جای مسجد الحرام که طواف در آن طواف کعبه صدق کند، طواف مجزی است، ولی مستحب است که اگر اضطرار و ازدحام نباشد در میان کعبه و مقام ابراهیم انجام شود.

مشخصات هندسی

کعبه روی یك قاعده **۲۵** سانتی متری از جنس سنگ مرمر بناشده که به اندازه **۳۵** سانتی متر جلوآمدگی دارد. ارتفاع آن حدود **۱۳،۱** متر، با طول و عرض **۱۲،۸۶** در **۱۱،۳** متر است[۱۰][۱۱] در بعضی منابع جزئیات اضلاع کعبه به این شکل بیان شده‌است:[۱۲]

- طول ضلع در کعبه؛ یعنی از رکن حجر اسود تا رکن عراقی: **۱۱،۶۸** متر
- طول رکن عراقی تا شامی، سمتی که حجر اسماعیل در آن قرار دارد: **۹،۹۰** متر
- طول رکن شامی تا رکن یمانی: **۱۲،۰۴** متر
- طول رکن یمانی تا رکن اسود: **۱۰،۱۸** متر

دیوار کعبه

بنای کعبه از سنگ‌های سیاه و سختی ساخته شده که با کنار زدن پرده از روی آن، آشکار است. این سنگ‌ها که از زمان بنای کعبه از سال ۱۰۴۰ قمری (تاکنون بر جای مانده، از کوه‌های مکه به ویژه جبل الکعبه) در محله شُبَیکه مکه)، و جبل مزدلفه گرفته شده‌است. سنگ‌ها اندازه‌های گوناگون دارند، به گونه‌ای که بزرگ‌ترین آنان با طول و عرض و بلندی ۱۹۰، **۵۰** و **۲۸** سانتی‌متر و کوچك‌ترین آنان با طول و عرض **۵۰** و **۴۰** سانتی‌متر است. پایه‌های آن از سرب مذاب ساخته شده‌است و بدین ترتیب بنایی نسبتاً استوار است.

درب کعبه

دروازه کعبه

پیش از بنای قریش، کعبه دو در داشته‌است: یکی در ناحیه شرقی (محل در کنونی) و دیگری در ناحیه غربی. که از یکی وارد و از دیگری خارج می‌شدند؛ اما قریش تنها در ناحیه شرقی آن دری نصب کرد. بعدها عبدالله ابن زبیر در دیگر را گشود که به وسیله حجاج بن یوسف بسته شد و اکنون همان یك در باقی مانده‌است. این در تا به حال چندین بار عوض شده‌است و در سال ۱۳۹۸) قمری (به دستور خالد بن عبدالعزیز در جدیدی ساخته و نصب شد. ساختمان کعبه نیز از سال ۱۰۴۰) قمری (تا سده اخیر تعمیر نشده بود؛ ولی در سال ۱۳۷۷) قمری (و سپس ۱۴۱۷) قمری (به دستور سعود بن عبدالعزیز و فهد بن عبدالعزیز در آن تعمیراتی صورت گرفت. سقف کعبه، دو سقفی است که با سه پایه چوبی که در میانه آن در یك ردیف قرار گرفته و نگهداری می‌شود. اطراف آن سنگ‌های مرمر نصب شده و در کنار آن پلکانی قرار دارد که برای رسیدن به سقف بالایی تعبیه شده‌است[*نیازمند منبع*]

در حال حاضر درب ورودی کعبه در ارتفاع ۲ متر بالاتر از سطح زمین و در دیواره شمال شرقی کعبه قرار دارد[۱۳].

آخرین درب کعبه به وزن ۳۰۰ کیوگرم از جنس طلای خالص توسط احمد بن ابراهیم بدر ساخته و در سال ۱۹۷۹ میلادی جایگزین درب قبلی شده‌است[۱۴].

حجرالاسود

حجرالاسود یا سنگ سیاه، از اجزای بسیار مقدس مسجد الحرام است که به عقیده مسلمانان سنگ مقدسی فرستاده شده از بهشت است و توسط ابراهیم و اسماعیل در کعبه قرار داده شده‌است[۱۵]. این سنگ در یك قاب ۳۰ سانتیمتری از جنس نقره و در رکن اسود کعبه در ارتفاع ۱،۵ متری از سطح زمین قرار دارد.

این سنگ مقدس، پیش از اسلام و پس از آن همواره مورد توجه بوده‌است و در شمار عناصر اصلی کعبه‌است. به لحاظ همین تقدس، محمد آن را نگاه داشت و دیگر سنگ‌هایی را که به شکل بت ساخته شده بود دور ریخت[*نیازمند منبع*]حجرالاسود در جریان تخریب کعبه، که ۵ سال پیش از بعثت صورت گرفت، در فاصله‌ای دور از مسجد واقع شد. در زمان نصب آن به جای خود، قریش به درگیری پرداختند، اما با درایت محمد، همه قریش در فضیلت آن سهیم شدند و عاقبت به دست خود او نصب گردید. به مرور زمان و در اثر تحولات، از حجم نخستین این سنگ کاسته شد و حتی به چند پاره تقسیم شد که آخرین بار قسمت‌های آن را به هم وصل کردند و آن را در محفظه‌ای نقره‌ای قرار دادند. در حال حاضر تنها به آن اندازه که برای بوسیدن و سلام‌دادن لازم است، جای گذاشته‌اند.

در سال ۳۱۷) قمری (یکی از فرقه‌های منسوب به اسماعیلیان به نام »قرامطه«، حجرالاسود را از کنار کعبه برداشت و به احساء) منطقه‌ای در شرق عربستان سعودی (برد. این گروه به مدت ۲۲ سال (چهار روز کم‌تر)

تا سال ۳۳۹) قمری (سنگ را در آنجا نگاه داشتند و سپس در عید قربان همین سال، آن را به جای نخست بازگرداندند[۱۶]. پس از آن، طی سال‌های پیاپی، حجرالاسود به طور عمد یا غیرعمد از جای خود کنده شد و هر بار اجزایی از آن خرد و جدا گردید. هر بار این اجزا به هم چسبانده شد و همان‌گونه که گذشت، اکنون مجموعه آن در هاله‌ای از نقره قرار داده شده‌است. گفتنی است حجرالاسود آغاز و پایان طواف است و برابر آن، سنگ سیاهی روی زمین (تا انتهای مسجد) کشیده شده‌است. چراغی سبز رنگ نیز بر دیوار مسجد برابر حجرالاسود نصب شده تا راهنمای طواف کنندگان باشد.

ملتزم

قسمتی از دیوار و پایین دیوار کعبه را که در یك سوی آن حجرالاسود و در سوی دیگرش درب کعبه قرار دارد، «ملتزم» می‌نامند. این محل را از آن روی ملتزم می‌نامند که مردم در آن قسمت می‌ایستند و به دیوار ملتزم شده، می‌چسبند و دعا می‌خوانند. در روایتی آمده‌است که محمدصورت و دست‌های خود را روی این قسمت از دیوار قرار می‌داد. همچنین، از محمد نقل شده‌است که گفت: «ملتزم، محلی است که دعا در آن‌جا پذیرفته می‌شود»[۱۷].

مستجار

محلی در پشت درب کعبه، کمی مانده به رکن یمانی، مقابل ملتزم و در سوی دیگر کعبه، دیوار کنار رکن یمانی را «مستجار» می‌نامند. «جار» به معنای همسایه و «مستجار» به معنای پناه‌بردن به همجوار و به صورت کلی‌تر «پناه بردن» است. این مکان نیز در اعتقاد مسلمانان از مکان‌های پذیرفته‌شدن دعا است. زمانی که خانه کعبه دو در داشت، در دیگر آن در کنار مستجار بود که بسته شد[۱۸].

شاذروان

شاذروان همان برآمدگی‌هایی است که در اطراف کعبه قرار دارد و آن بخشی از کعبه‌است که توسط قریش از ساختمان کعبه کاسته شد و اکنون همانند پوششی اطراف خانه را در برگرفته‌است. شاذروان کنونی از ساخته‌های سلطان مراد چهارم در هنگام ساختمان کعبه در سال ۱۰۴۰ (قمری) است. زمانی که در بازسازی‌های کعبه، ابعاد خانه قدری کوچک‌تر از بنای ابراهیمی آن شد، برای حفظ ابعاد اصلی، فضای عقب‌نشینی‌شده را با ساخت سکویی کم‌ارتفاع علامت‌گذاری کردند که «شاذَروان» نامیده شد و چون ملاك در طواف، حدّ اصلی کعبه‌است، فقها برای حصول شرط خروج طواف‌گزار از کعبه، طواف بر روی شاذروان را صحیح نمی‌دانند.

بنابراین، شاذروان همان سنگ مایلی است که بخش پایینی دیوار کعبه را تا روی زمین پوشانیده‌است، و همینطور بخشی که در مقابل حجر اسماعیل به صورت پلّهی ساخته شده‌است که بلندی آن از سطح زمین ۲۰ سانتی‌متر و عرض آن ۴۰ سانتی‌متر است. این پله جایگاه مردمی است که برای نیایش و تضرع به درگاه الهی بر روی آن می‌ایستند و سینه و شکم خود را بر کعبه قرار می‌دهند و دستان را بر بالای سر خود و بر دیوار کعبه می‌گذارند. علت آن‌که در این قسمت شاذروان قرار داده نشده این است که در بنای ابراهیم، حجر اسماعیل جزو خانه کعبه بوده‌است که در ساختمان قریش به علّت کمبود مال حلال از خانه کاستند و بر حجر افزودند. همچنین در پایین درِ کعبه، شاذروان قرار داده نشده و به صورت پله‌ای صاف به طول ۳۴۵ سانتی‌متر ساخته شده‌است که مردم در ملتزم بر آن می‌ایستند و دعا و نیایش می‌کنند. در بالای شاذروان حلقه‌های از مس قرار دارد که در هنگام پایین آوردن جامه کعبه) کسوة الکعبه (لب جامه به این حلقه‌ها می‌بندند تا جامه استوار باشد.

حطیم

دیواری است نیم دایره به ارتفاع ۹۰ سانتی متر و عرض ۱،۵ متر که به دیوار قسمت شمال غربی کعبه وصل نیست. جنس حطیم سنگ مرمر سفید است. برخی نیز مساحت میان حجرالاسود و زمزم و مقام ابراهیم و قسمتی از حجر اسماعیل را »حطیم» می‌گویند. از مکان‌های محترم در مسجدالحرام است و مردم در این قسمت برای دعا جمع می‌شوند و به یکدیگر فشار می‌آورند. این که آیا حطیم تنها همان محدوده کنار حجرالاسود و باب کعبه را شامل می‌شود یا وسعت بیشتری دارد، اختلاف است. در روایتی از امام صادق، تنها همین موضع را حطیم می‌نامند[۱۹]. چنان که شیخ صدوق نیز آورده‌است که حطیم فاصله میان در کعبه و حجرالاسود را گویند، جایی که خداوند توبه آدم را پذیرفت[۲۰].

حجر اسماعیل

»حجر اسماعیل»، فضایی است میان کعبه و دیواری نیم‌دایره بنام حطیم (به عرض ۱،۵ متر و بلندی ۹۰ سانتی متر) که از رکن عراقی تا رکن شامی را شامل می‌شود. حجر اسماعیل به عقیده اسلام، یادگار زمان ابراهیم و اسماعیل و مدت زمانی پس از بنای کعبه‌است و قدمت و پیشینه آن به زمان بنای کعبه به دست ابراهیم می‌رسد.

نقل‌های تاریخی تاریخ‌نگاران مسلمان، حکایت از آن دارد که اسماعیل و مادرش هاجر در همین بخش زندگی می‌کردند. از امام صادق نقل شده‌است: «الحِجرُ بَیتُ إسمَاعِیلَ وَ فِیهِ قَبرُ هَاجَرَ وَ قَبرُ إسمَاعِیلَ[۲۱]» »حجر، خانه اسماعیل و محل دفن هاجر و اسماعیل است.». این مطلب در منابع دیگری هم بیان شده‌است[۲۲].

از آنجا که حجر اسماعیل داخل در مطاف است، می‌تواند نشانه‌ای بر بزرگی آن باشد. در اصل، حجراسماعیل جزئی از کعبه‌است. هرگاه باران بر بام کعبه ببارد، از ناودان رحمت در این فضا می‌ریزد.

گویا برای نخستین بار، منصور عباسی، حجراسماعیل را با سنگ‌های سفید پوشانید. پس از آن در دوره مهدی عباسی و نیز هارون الرشید عباسی این سنگ‌ها تعویض و نو شد[۲۳].

ناودان رحمت

»ناودان رحمت» (به عربی :*میزاب الرحمة* (یا «ناودان طلا»، ناودانی از طلاست که بر بام کعبه نصب شده و به سمت حجر اسماعیل است. هرگاه باران بر بام کعبه ببارد، آب از ناودان در این فضای حجر اسماعیل می‌ریزد. به اعتقاد مسلمانان، اینجا مدفن اسماعیل و مادرش هاجر و بسیاری از پیامبران است.

گویند آن را نخست حجاج بن یوسف ثقفی نهاد تا آب باران بر بام خانه جمع نشود. در روایت آمده‌است که دعا در زیر ناودان کعبه پذیرفته‌است.

مقام ابراهیم

نوشتار اصلی :مقام ابراهیم

به محل ایستادن ابراهیم می‌گویند و سنگی است به طول و عرض ۴۰ سانتی‌متر و بلندی تقریبی ۵۰ سانتی‌متر که جای پای ابراهیم روی آن است و مقابل درب کعبه قرار دارد. رنگ آن میان زرد و قرمز متمایل به سفید است. طبق اعتقادات مسلمانان این مکان مربوط به زمانی است که ابراهیم دیوارهای کعبه را بالا می‌برد؛ آنگاه که دیوار بالا رفت، به اندازه‌ای که دست بدان نمی‌رسید، سنگی آوردند و ابراهیم بر روی آن ایستاد و سنگ‌ها را از دست اسماعیل گرفت و دیوار کعبه را بالابرد.

بر روی این سنگ، اثر پای ابراهیم مشخص است اما اثری از انگشتان او نیست. از زمان مهدی عباسی بدین سو، این سنگ با طلا پوشانده شد و در محفظه‌ای قرار گرفت تا آسیب نبیند. حج‌گزاران پس از طواف واجب، باید در پشت مقام ابراهیم، ۲ رکعت نماز طواف به جای آورند. نماز طواف نساء نیز پشت مقام ابراهیم خوانده می‌شود.

طبق آیات قرآن این مقام یکی از شعائر الهی است: «وَ اتَّخِذُوا مِن مَقامِ إبراهِیمَ مُصَلًّی» (بقره/۱۲۵(

براساس عقاید مسلمانان و متن قرآن یکی از بناکنندگان کعبه ابراهیم بوده که به کمك پسرش اسماعیل این کار را انجام داده‌است.

در کتاب مقدس بخش عهد عتیق) که تمام یهودیان و بخش بزرگی از مسیحیان به آن اعتقاد دارند) هیچ اشاره‌ای به اینکه ابراهیم ساختمانی را با این توصیفات و برای خداوند بنا کرده باشد، وجود ندارد. بنا بر متن کتاب مقدس، ابراهیم به دستور خداوند هاجر و اسماعیل را به فاران)) کوهی اطراف مکه) فرستاد و همراه ساره و اسحاق) پسر دومش) به زندگی ادامه داد.

در گذشته، بر روی این محل بنایی بزرگ از آجر و سنگ و چوب بنا شده بود که اطراف آن را با آیات قرآن مزین کرده بودند. از آنجا که این قبه قسمتی از مسجد را به خود اختصاص داده و از فضای مطاف کاسته بود، کم‌کم از انتقال آن به محلی دیگر در مسجد الحرام سخن به میان آمد.

براساس برخی گفته‌ها مقام ابراهیم تا فتح مکه به دیوار کعبه چسبیده بود و پس از فتح، محمد آن را از دیوار درآورد و کنار کعبه، نزدیك در نصب کرد. زمانی که آیه «وَ اتَّخِذُوا مِن مَقامِ إبراهِیمَ مُصَلًّی» را گفت، دستور داد تا مقام را جایی که اکنون قرار گرفته انتقال دهند[۲۴].

پرده کعبه

بر روی کعبه پوششی سیاه رنگ وجود دارد که به آن «پرده کعبه» یا «جامه کعبه» (به عربی: *کسوة الکعبه* گویند. نخستین کسی که خانه کعبه را پرده پوشانید تُبع حمیری پادشاه یمن بود. علی نیز همه ساله از عراق برای کعبه پرده‌ای می‌فرستاد. چون مهدی عباسی به خلافت رسید خادمان کعبه از انبوهی پرده‌ها بر روی کعبه شکایت کردند و گفتند بیم آن می‌رود که خانه صدمه ببیند. مهدی عباسی خلیفه مسلمین دستور داد پرده‌ها را بردارند و تنها یك پرده بر آن بگذارند و سالی یك بار آن را عوض کنند این سنت تا به امروز ادامه دارد. و بر آن آیه‌هایی از قرآن قلاب دوزی شده‌است.

دزمزم مبارکې اوبه دتاریخ په پاڼوکې

دزمزم مبارك څاه وحضرت اسماعیل علیه السلام ته منسوب دی، اوپه یوه ټکی که ووایونو وبه وایو چې داڅاه هغه مهال په وجودراغی کله چې (۶۰۰۰) کاله مخکی حضرت ابراهیم علیه السلام حضرت اسماعیل السلام اوحضرت هاجره رضی الله تعالی عنهادشام څخه ومکې مکرمې ته راغلل، په دغه وخت کی دحضرت اسماعیل علیه السلام عمرډیرکم وو، اوپه دغه وخت کی ئې شیدې رودلې، حضرت ابراهیم علیه السلام دوی دواړه حضرت هاجره رضی الله عنهااوحضرت اسماعیل علیه السلام دواړه ویوې غټې درختې (ونې) ته راوستل، هغه داوبو ژی(مشك) اودخرماوڅخه ډکه خلته(کڅوړه)ئې چې راوړې وه هغه ئې ودوی ته ورکړه، چې داداسی وخت دی چې په مکه مکرمه کی نه خوابادې شته اونه هم یوانسان شته؛یوائی غرونه اوصحرا ده حضرت ابراهیم علیه السلام دوی دواړه دلته تردرختې لاندی پرینبودل اودشام پرلورئې حرکت

وکړ، حضرت هاجرې رضی الله عنهاچې حضرت ابراهیم علیه السلام ولیدی چې مورېئې په داسی صحراکی پریښودلونووئې ویل:

ای ابراهیم علیه السلام موږدی په داسی ځای کی پریښودلوچې هیڅوك نشته اوته چیری ځی؟

بی بی هاجرې رضی الله عنهاڅوڅوځلی داکلمات تکرارکړل، خوحضرت ابراهیم علیه السلام هیڅ ورته ونه ویل، حضرت هاجره رضی الله عنهاولاړه شول اوپه حضرت ابراهیم علیه السلام پسی روانه شول اوورته ئې وویل:

ای ابراهیم علیه السلا مه !ایادادالله جل جلاله حکم دی؟؟؟

حضرت ابراهیم علیه السلام ورته وویل: چې بلی! دازمافعل دالله جل جلاله حکم دی.

ددې ځواب په اوریدوسره بی بی هاجرې رضی الله عنهاوویل چې الله جل جلاله موږنه ضایع کوی اوواپس راغلل، حضرت ابراهیم علیه السلام وشام ته روان شو؛کله چې دومری لیری ولاړی چې بی بی اوځوی ئې نه معلومیدل نووالله جل جلاله ته ددوی دساتنی دعاوکړل چې هغه دعاپه قرآن عزیز کی داسی ده:

ربنآانی أسکنت من ذریتی بوادٍغیرذی زرعٍ عندبیتك المحرم ربنالیقیمواالصلوة فاجعل أفئدة من الناس تهوی الیهم وارزقهم من الثمرات لعلهم یشکرون سورت ابراهیم(۳۷)

ژباړه: ای زموږربه بی شکه چې ماخپل ځینی اولادپه یوه بی اوبواوبی کښته ناوه کښې ستاددرانه کورترڅنګ میشت کړی دی، ای زماربه څوك چې لمونځ اداکوی، نوته دخلکوزړونه ددوی په تلوسه کړه اوله میووڅخه روزې ورکړه ګوندی چې شکروکړی.

اوشام ته روان شو، حضرت هاجره رضی الله عنهااوحضرت اسماعیل علیه السلام دواړه تروني لاندی ژوندکاوه، خپله ئې خرماخوړل اواوبه ئې څیښلې اووماشوم ته ئې شیدې ورکولې، اخراوبه ټولی ختمې شوی اوماشوم په ډیربدحالت کی شو، نوحضرت هاجرې رضی الله عنهافکروکی چې زه باید داوبویوه چینه پیداکړم نومخامخ ونژدې غره ته دصفاوختل، هلته کوم شی په نظرورنه غی دخپل قمیص یولوریی ونیوی اوپه تیزۍ سره لاندی راکښته شوه اودمروه وغره ته وختل ترڅواوبه پیداکی، چې په همدې ترتیب سره اووه ځلی دصفااومروه وغروته وختل اخرچې کله دمروه وغره ته وختل اوځلوروطرفوته ئې وکتل نویواوازئې واوریدی اوحال داچې هیڅوك نه معلومیږی، دااوازئې بیاواوریدی نوبی بی هاجرې رضی الله عنهاوویل چې اوازمی واوریدی نوکه کوم مرسته کوونکی یی نومرسته راسره وکه!کله چې ئې وکتل نویوه ملائیکه(حضرت جبرائیل علیه السلام) ئې ولیدل اوپرځمکه ئې خپل یووزراوپه ځینوروایتوکی خپله پنده وواهله اودځمکې څخه اوبه راپورته شوې کله چې بی بی هاجرې داولیدل نوورمنډه ئې کړه، ترڅواوبه ضایع نشی، اوداوبووڅلوروطرفوته ئې خاورې راټولې کړې اوبیایی په دواړولاسوسره خپل ژی(مشك) ډك کړچې خپله ئې هم وڅیښلې اووماشوم ته ئې هم ورکړې،

حضرت ابن عباس رضی الله عنه وایی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

لوترکت زمزم اوقال لولم تغرف من الماء لکانت زمزم عینامعینا.

ژباړه: که ئې چیری دزمزم اوبه همداسی پری ایښی وای، اویایی وژې(مشك) ته وراچولې نه وای، نوزمزم به (دیوه څاه پرځای) یوه جاریچینه وای. صحیح بخاری حدیث: ۳۳۶۴

حضرت جبرائیل علیه السلام وبی بی هاجرې ته وویل دهلاکت هیڅ تصورهم مکوه، پردغه ځای باندی دالله جل جلاله کور(مکه معظمه) ده، چې دغه هلك (حضرت اسماعیل علیه السلام) اوددہ پلار(حضرت ابراهیم علیه السلام) به ئې پخپلو لاسونوتعمیرکړی، اولوی څښتن ددې ماشوم کورنۍ نه ضایع کوی، له دې څخه وروسته بی بی هاجرې رضی الله عنهادزمزم داوبوسره مستقل ژوندانختیارکړ، دجرهم قبیله چې وشام ته روانه وه نووئې لیدل چې دابوقبیس دغره ولورته مرغان الوزی، دوی په دې پوه شول چې دلته اوبه پیداشوی دی اوحال داچې مخکی دلته اوبه نه وی، دقافلې څخه ئې یوسړی دمعلوماتولپاره راولیږی، ترڅوجوته کړی چې اوبه شته که یا؟هغه سړی راغی اودزمزم اوبه ئې ولیدلی اوداخبرئې وقافلې ته ورساوه، هغه دجرهم دقبیلې قافله راغله اودزمزم داوبوسره ئې پرااوواچاوه، دبی بی هاجرې علیها السلام څخه ئې وپوښتل چې ایاموږدلته اوسیدلای شو؟ بی بی هاجرې رضی الله عنهاورته وویل چې بلی! هو! تاسی دلته اوسیدلای شی مګرددې چینې ملکیت نشی ترلاسه کولای، دقافلې خلکوداقبوله کړل اواوسیدل ئې دلته پیل کړل، څه وخت وروسته هغوخلکودلته خپل اولادونه اوکورونه راوړل اودلومړی ځل لپاره همدلته ابادی اوکورونه جوړشول؛ حضرت اسماعیل علیه السلام څه غټ شواوعربی ژبه ئې زده کړل، په اصل کی دده مورنۍ ژبه عبرانی وه، اوعربی ژبه ئې دقافلې دخلکوڅخه زده کړل، کله چې حضرت اسماعیل علیه السلام ځوان شونودجرهم قبیلې خپله یوه انجلۍ ورکړه، دځوی دواده وروسته بی بی هاجره رضی الله عنهاد ۹۰ کالوپه عمروفات شوه، اوپه په مقام حجر(حطیم) کی ئې ښخه کړل، چې وروسته حضرت ابراهیم علیه السلام اوحضرت اسماعیل علیه السلام دالله په حکم سره اوحضرت جبرائیل علیه السلام دنقشې اوهدایت سره سم ئې بیت الله شریفه جوړه کړه، دزمزم څاه دیوڅه وخت لپاره په همدغه حالت کی پاته شو، کله چې دجرهم قبیلې دبیت الله شریفې حرمت اوعزت نه ساته اوهغه خلك چې ومکې ته راتلل پرهغوئې ظلم کاوه اوخپله یې وبیت الله شریفې بی عزتې کوله نو الله ورباندعذاب نازل کړل، دجرهم قبیله ودې ته مجبوره شوه چې

دامکه معظمه پریږدی اوولاړه شی، چې دتګ سره ئې سم ئې دجرهم دقبیلې مشر (مضاض)راغی دزمزم څاه ئې هم بند اوخراب کړ، چې بیادزمزم دڅاه ځای لاوچاته نه معلومیده داسی ئې پرت کړ، الله جل جلاله دجرهم پرقبیلې دخزاعه قبیله مسلطه کړل اودجرهم قبیله ئې له دې ځای څخه فناکړل، چې دزمزم څاه بیاوچاته نه معلومیده ترڅوچې دحضرت محمدصلی الله علیه وسلم نیکه عبدالمطلب وکیندی.

دزمزم اوبه یوه معجزه ده

دحضرت جابر رضی الله عنه څخه روایت دی چې دنبی کریم صلی الله علیه وسلم څخه می واوریدل چې دزم زم اوبه چې په هرنیت سره وڅیښی هغه مرادرته حاصلیږی- (ابن ماجه)

دحضرت ابن عباس رضی الله عنهماڅخه روایت دی چې نبی کریم صلی الله علیه وسلم وفرمایل: چې دزم زم اوبه په هرنیت سره وڅیښی هغه فایده به لاسته راوړی، که مودکومی ناروغۍ په نیت سره وڅیښلې نوالله به شفاء درکړی، که مودخوراك په نیت وڅیښلې نوالله جل جلاله به مومورکړی، اوکه مودتندې لپاره وڅیښلې نوالله جل جلاله به مواوبه کړی اوتنده به مومات سی- (دارقطنی)

دویمه برخه

دقران شریف آیتونه اومانا

اسلام په یادزده کړئ

۱- دقران شریف لومړی آیت چې نازل شوی دی (سورت العلق دی)

۲- دقران شریف اخرنی آیت چې نازل شوی دی (الیوم اکملت لکم دینکم)

لله جل جلاله په خپل عظیم کتاب کې فرمایلي دي :ژباړه (ای خلکو ما تاسو له یوه نارینه او یوې ښځې څخه پیدا کړې یاست بیا مې قبیله قبیله اوقومونه د دې لپاره ګرزولي یاست چې سره و پیژنی. بیشکه چې ستاسو له منځ څخه بهترین شخص هغه څوك دی چې تقوی ولر...) د حجرات سوره

الله تعالی د (آل عمران) په (۵۹ او ۶۰) لمبر آیت کې فرمایي :

اِنَّ مَثَلَ عِيْسٰى عِنْدَ اللّٰهِ كَمَثَلِ اٰدَمَ ؕ خَلَقَهٗ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهٗ كُنْ فَيَكُوْنُ ﴿۵۹﴾ اَلْحَقُّ مِنْ رَّبِّكَ فَلَا تَكُنْ مِّنَ الْمُمْتَرِيْنَ ﴿۶۰﴾ آل عمران : (۵۹، ۶۰)

د عیسی مثال خو د الله په نزد یقینًا د آدم د مثال په څېر دی، چې له خاورې یې پیدا کړ، بیا یې ورته وویل : شه، نو هغه وشو .(۵۹) دا حق دی ستا د رب له لوري، نو له شک کوونکو څخه مه کېږه (۶۰)

ـ ۱ : وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ؕ الانبياء : ۳۰

(هر ژوی مو له اوبو نه پیدا کړی .)

ـ ۲ : وَمِنْ اٰيٰتِهٖۤ اَنْ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ اِذَاۤ اَنْتُمْ بَشَرٌ تَنْتَشِرُوْنَ ﴿۲۰﴾ الروم : ۲۰

(او دا دده له آیتونو څخه ده چې تاسې یې له خاورې راپیدا کړئ، نوبیا تاسې خورېدونکي بشر شوئ.)

ـ ۳ : هُوَالَّذِیْ خَلَقَكُمْ مِنْ طِیْنٍ الانعام : ۲

(الله همهغه ذات دی چې تاسې یې له خټې راپیدا کړئ .)

ـ ۴ : وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلٰلَةٍ مِّنْ طِیْنٍ ﴿۱۲﴾ ثُمَّ جَعَلْنٰهُ نُطْفَةً فِیْ قَرَارٍ مَّكِیْنٍ ﴿۱۳﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظٰمًا فَكَسَوْنَا الْعِظٰمَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنٰهُ خَلْقًا اٰخَرَ ؕ فَتَبٰرَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخٰلِقِیْنَ ﴿۱۴﴾

(او بېشکه چې انسان مو د خټې له خلاصې پیدا کړ، بیا مو هغه د ټېکې په مضبوط ځای کې یوه نطفه وګرځاوو، بیا مو دا نطفه یو راځوړند توکی کړ او بیا مو دا علقه «ځوړند توکی» د غوښې یوه ژوولې ټوټه کړه، نو د غوښې ټوټه مو هډوکي کړل، نو هډوکي مو په غوښه پټ کړل، بیا مو په بل پیدایښت کې پیدا کړ، نو مبارک دی تر ټولو غوره خالق .) المؤمنون : ۱۲ - ۱۴

ـ ۵ : اَلَّذِیْۤ اَحْسَنَ كُلَّ شَیْءٍ خَلَقَهٗ وَبَدَاَ خَلْقَ الْاِنْسَانِ مِنْ طِیْنٍ ﴿۷﴾ السجده : ۷

(هغه چې هر څه یې پیدا کړي، نو ښه یې پیدا کړي او د انسان پیدایښت یې له خټې نه پیل کړی .)

ـ ۶ : وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَاٍ مَّسْنُوْنٍ ﴿۲۶﴾ وَالْجَآنَّ خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَّارِ السَّمُوْمِ ﴿۲۷﴾ الحجر : ۲۶،۲۷

ژباړه : او یقیناً چې انسان مو له له کړنګېدونکي وچې خټې، له بوی ناکې تورې خټې پیدا کړ او جن مو تر ده د مخه له بې لوګي اور نه .

ـ ۷ : اِنَّا خَلَقْنٰهُمْ مِّنْ طِیْنٍ لَّازِبٍ ﴿۱۱﴾

(یقیناً چې موږ دوی له سرښناکې خټې پیدا کړل .) الصافات : ۱۱

خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ ﴿۱۴﴾ وَخَلَقَ الْجَآنَّ مِنْ مَّارِجٍ مِّنْ نَّارٍ ﴿۱۵﴾

(انسان يې د کودړي په څېر له کړنګېدونکې وچې خټې پېدا کړ او جن يې له بې دوده لمبې نه)

سورة الرحمٰن : ۱۴-۱۵

اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنٰهُمَا ؕ وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَآءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ ؕ اَفَلَا يُؤْمِنُوْنَ ﴿۳۰﴾ الانبياء : ۳۰

(آيا کافران په دې نه پوهېږي چې آسمانونه او ځمکه سره نښتي وو، نو موږ سره بېل کړل او هر ژوی مو له اوبو نه پېدا کړی، نو آيا ايمان نه راوړي ؟!)

له دې آيتونو څو خبرې په څرګنده معلومېږي :

- په سر کې ټول کائينات ، ځمکه او د آسمان ټول اجرام يوه کتله وه او الله تعالی په يوې چاودنې سره دوی بيل بيل کړل او اوسنۍ بڼه يې ورکړه .

۱ : وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ اَزْوَاجًا ؕ وَمَا تَحْمِلُ مِنْ اُنْثٰى وَلَا تَضَعُ اِلَّا بِعِلْمِهٖ ؕ وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُّعَمَّرٍ وَّلَا يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهٖۤ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ ؕ اِنَّ ذٰلِكَ عَلَى اللّٰهِ يَسِيْرٌ ﴿۱۱﴾ فاطر : ۱۱

(او الله تاسې له خاورې راپيدا کړئ، بيا له نطفې، بيا يې جوړه جوړه کړئ، نه کومه ښځينه څه حمل کوي او نه يې زېږوي، مګر دده په علم سره او نه د کوم عمر خاوند عمر ور زياتېږي او نه يې عمر کمېږي، مګر داچې په کتاب کې «ثبت» دي او دا کار الله ته آسان دی .)

۲ : خَلَقَ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ بِالْحَقِّ ؕ تَعٰلٰى عَمَّا يُشْرِكُوْنَ ﴿۳﴾ خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ نُّطْفَةٍ فَاِذَا هُوَ خَصِيْمٌ مُّبِيْنٌ ﴿۴﴾ النحل : ۳، ۴

(آسمانونه او ځمکه يې په حقه پيدا کړل، لوړ دی له هغه څه نه چې ورسره شريک کوئ يې، انسان يې له نطفې نه پيدا کړ او هغه څرګند جګړمار شو .)

له دغو آيتونو نه څو خبرې په ډېر صراحت او وضاحت سره معلومېږي :

- **د انسان د پيدايښت لومړی مادہ خاوره ده .**
- **له خاورې نه دده نطفه جوړه شوې .**
- **بيا يې له دې نطفې نه جوړه پيدا شوې .**

يٰٓاَيُّهَا النَّاسُ اِنْ كُنْتُمْ فِيْ رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَاِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ تُرَابٍ ثُمَّ مِنْ نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَّغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ؕ وَنُقِرُّ فِي الْاَرْحَامِ مَا نَشَآءُ اِلٰٓى اَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوْٓا اَشُدَّكُمْ ۚ وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّتَوَفّٰى وَمِنْكُمْ مَّنْ يُّرَدُّ اِلٰٓى اَرْذَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنْۢ بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ؕ وَتَرَى الْاَرْضَ هَامِدَةً فَاِذَآ اَنْزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَآءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَاَنْۢبَتَتْ مِنْ كُلِّ زَوْجٍۢ بَهِيْجٍ ﴿۵﴾ الحج : ۵

(اې خلکو! که د بيا ژوندون په اړه په شک کې وئ، نو موږ خو له خاورې راپيدا کړئ، بيا له نطفې، بيا له علقې، بيا له ژوول شوې يوې ټوټې غوښې چې انځور شوې او نه انځور شوې وي، تر څو تاسې ته وښيو، او څه چې وغواړو تر يوې نېټې يې په رحم کې ځاي په ځای کوو، بيا مو د ماشوم په څېر راباسو، بيا « همداسې ستاسې پالنه کوو » تر څو خپل قوت ته ورسېږئ او له تاسې نه ځينې ومري او ځينې مو تر ټولو لوېدلي عمر ته ورسېږي، هومره چې له پوهېدو وروسته په څه نه پوهېږي، او ځمکه ګورئ چې وچه کلکه ده، خو چې کله اوبه ورباندې نازل کړو، وخوځېږي، وده وکړي او هر راز سمسور بوټي راوټوکوي .)

وَمَآ اَرْسَلْنَا مِنْ رَّسُوْلٍ اِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهٖ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللّٰهُ

وَمَا عَلَّمْنٰهُ الشِّعْرَ وَمَا يَنْۢبَغِيْ لَهٗ ؕ اِنْ هُوَ اِلَّا ذِكْرٌ وَّقُرْاٰنٌ مُّبِيْنٌ ﴿۶۹﴾

ساینس په قرآن شریف کې

لویې چآودنې (big bang)

دغټې چآودنې دتیوري له کشف آو په موثقو شوآهدو له ثبوته وروسته دقرآن کریم دآنبیآ سورة دېرشم آیت دټولو مسلمآنو آونآمسلمآنو پآم ځآنته رآ وآړآوه ځکه چې دآ مبآرك آیت به ډېرځرګند آو سپړلی ډول دآ موضوع بیآنوي:

)) آولم یرآلذین کفروآ آن آلسموآة وآلآرض کآنتآآتقآ ففتقنهمآوجعلنآمن آلمآءکل شی ءٍ حی آفلآ یومنون.

ژبآړه:آیآ کآفرآن په دې نه پوهېږي،چې دغه ټول آسمآنونه آوځمکه یو له بله سره نښتي وو،بیآ موږدوی بېل کړل،آو له آوبو نه مو هر ژوندی شی پیدآ کړ،آیآ هغوی زمونږ دغه خلآقیت نه مني.

دلته لومړی ټکی چې د پآم ورځ دی دآدی،چې له لویې چآودنې (big bang)مخکې ټول کاینات سره نښتي او بسته و،چې د لوی الله په امر خلاص شول .

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا

آیا نه دی لیدلی (نه دی خبر) هغه کسان چه کافران شوی دی چه بیشکه آسمانونه او ځمکی وو دواړه سره نښتی (ضم پیوسته په اول کښی) پس بیل کړل مونږ دوی دواړه ،

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

ژباړه :اوپيداکړی دی موږ داوبوڅخه هرشی ژوندی

زمونږ سپېڅلي کتاب قرانکريم د غورڅېدلو او خلاصېدلو کلمه کارولې او ساينس پوهانو د چاودنې کلمه،توپير يوازې په ويي کې دی،په نظريه کې نه دی

بله په زړه پورې خبره داده،چې په کيميا کې به اتوم داسې تعريف کېده،چې اتوم دعنصر هغه کوچنۍ ذره ده،چې په نورو وړو زرو د ويش وړتيا ونه لري ،خو وروسته بيا ساينس ثابته کړه ،چې اتوم هم بې نهايته د وېش قابليت لري. هره زره له نورو وړو زرو څخه جوړه شوې، اوهره وړه زره له نورو وړو زرو څخه....

کاينات په ټوليز ډول له اتوم څخه وړوکي و،تردې،چې د اتوم له هستې څخه هم په بې حد اوبې اندازې کوچنۍ نقطه کې سره راټول و.

داټوم په هکله (سورت السبا)

له اتوم څخه د کوچنيو زرو او اتوم دوېش د حقيقت په باره کې په قرانکريم کې سورت سبا نمره ۳۴ سپاره لاندې درېيم ايت شريف ذکر شوی دی.

وقال الذين كفروا لاتاتيناالساعة قل بلى و ربى لتاتينكم عالم الغيب لايعزب عنه ميثقال ذرةٍ في السماوات ولا في الارض ولا اصغر من ذلك ولااكبر الافى كتاب مبين.

ژباړه: منکران وايي قيامت ولې پر موږ نه راځي،ووايه قسم دی زما په عالم الغيب پروردګار ،هغه به پر تاسې راشي،له هغه نه د يوۀ بڅرې (اتوم) په اندازه کوم شی نه په اسمانونو کې پټ دی او نه په ځمکه کې،نه

له يوه بځري (اتوم)نه غټ او نه له هغه (اتوم) څخه کوچنی ،هرڅه په يوۀ څرګند دفتر کې درج دي.

عٰلِمِ الْغَيْبِ ۚ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمٰوٰتِ وَلَا فِي
الْاَرْضِ وَلَآ اَصْغَرُ مِنْ ذٰلِكَ وَلَآ اَكْبَرُ اِلَّا فِيْ كِتٰبٍ مُّبِيْنٍ ۝

(هسی رب) چه عالم دی په غیبو نه پټیږی له ده په اندازه د یوی ذری په آسمانونو کښی او نه په ځمکه کښی او نه وړوکی له هغی ذری او نه لوی (تری) مګر (چه دا ټول لیکلی پراته دی) په کتاب ښکاره (لوح محفوظ) کښی.

THE EXPANDING UNIVERSE

In 1925, American astronomer Edwin Hubble, provided observational evidence that all galaxies are moving away from one another, which implies that the universe is expanding. The expansion of the universe is now an established scientific fact. This is what the Qur'an says regarding the nature of the universe:

"With power and skill did We construct the Firmament:

وَالسَّمَآءَ بَنَيْنٰهَا

For it is We Who create the vastness of Space."

بِاَيْيْدٍ وَّاِنَّا لَمُوْسِعُوْنَ ○

[Al-Qur'an 51:47]

The Arabic word *musioon* is correctly translated as 'expanding it', and it refers to the creation of the expanding vastness of the universe.

One of the greatest astrophysicist Stephen Hawking, in his book, 'A Brief History of Time',

سا

The Qur'an contains the following verse regarding the origin of the universe:

"Do not the Unbelievers see that the heavens and the earth	اَوَلَمْ يَرَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْٓا
were joined together (as one unit of Creation), before	اَنَّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضَ
We clove them asunder?"	كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنٰهُمَا ؕ

[Al-Qu'ran 21:30]

The striking similarity between the Qur'anic verse and 'The Big Bang' is inescapable! How could a book, which first appeared in the deserts of Arabia 1400 years ago, contain this profound scientific truth?

"Proclaim! (or Read!)	اِقْرَاْ
In the name of thy Lord and Cherisher, Who created –	بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِيْ خَلَقَ ۚ
Created man, out of a (mere) clot of congealed blood."	خَلَقَ الْاِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ ۚ

[Al-Qur'an 96:1-2]

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا ؕ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ؕ

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
اُوْتِيَ خَيْرًا كَثِيْرًا ؕ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿۲۶۹﴾

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
اُوْتِيَ خَيْرًا كَثِيْرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

ورکوی (الله) حکمت (نافع علم سره له عمله) هر چا ته چه اراده وکړی (د ورکولو ئی) او هر چا ته چه ورکړ شو حکمت (نافع علم سره له عمله) نو په تحقیق سره ورکړی شو (ده ته) خیر ډیر، او نه اخلی پند مګر خاوندان د عقلونو (صافو چه د وهم او نفسی غوښتنو شوائب پکښی نه وی).

او نه دی ښوولی مونږ دغه (محمد) ته شعر او نه ښائیږی ورلره (شعر ویل)، نه دی دغه (قرآن) مګر خالص ذکر پند دی او قرآن دی ښکاره کوونکی (د احکامو).

يَسْمَعُوْنَ بِهَا ۭ اُولٰۗىِٕكَ كَالْاَنْعَامِ بَلْ هُمْ اَضَلُّ ۭ اُولٰۗىِٕكَ هُمُ الْغٰفِلُوْنَ ﴿١٧٩﴾

"And of everything
We have created pairs."

وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ

[Al-Qur'an 51:49]

وَاَنَّهٗ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْاُنْثٰى ۙ

مِنْ نُّطْفَةٍ اِذَا تُمْنٰى ۙ

سُبْحٰنَ الَّذِیْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ

كُلَّهَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ

وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ

وَمِمَّا لَا يَعْلَمُوْنَ ○

"Glory to Allah, Who created in pairs

all things that the earth produces,

as well as their own (human) kind

and (other) things of which they have no knowledge."

[Al-Qur'an 36:36]

سُبْحٰنَ الَّذِیْ خَلَقَ الْاَزْوَاجَ

كُلَّهَا مِمَّا تُنْۢبِتُ الْاَرْضُ

وَمِنْ اَنْفُسِهِمْ

وَمِمَّا لَا يَعْلَمُوْنَ ○

لَا الشَّمْسُ يَنْۢبَغِیْ
لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ
وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ؕ

وَكُلٌّ فِیْ فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ○

sun has spots which complete a circular motion once every 25 days i.e. the sun takes approximately 25 days to rotate round its axis.

The sun travels through space at roughly 240 km per second, and takes about 200 million years to complete one revolution around the centre of our Milky Way Galaxy.

لَا الشَّمْسُ يَنْۢبَغِيْ لَهَآ اَنْ تُدْرِكَ الْقَمَرَ وَلَا الَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ ؕ وَكُلٌّ فِيْ فَلَكٍ يَّسْبَحُوْنَ ۝

"It is not permitted to the Sun to catch up the Moon, nor can the Night outstrip the Day: Each (just) swims along in (its own) orbit (according to Law)."

[Al-Qur'an 36:40]

This verse mentions an essential fact discovered

وَلَا تَنْسَ نَصِيْبَكَ مِنَ الدُّنْيَا وَاَحْسِنْ كَمَآ اَحْسَنَ اللّٰهُ اِلَيْكَ

عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝ الَّذِيْ عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ۝

وَاعْتَصِمُوْا بِحَبْلِ اللّٰهِ جَمِيْعًا وَّلَا تَفَرَّقُوْا

وَ اَعِدُّوْا لَهُمْ مَّا اسْتَطَعْتُمْ مِّنْ قُوَّةٍ وَّمِنْ رِّبَاطِ الْخَيْلِ

تُرْهِبُوْنَ بِهٖ عَدُوَّ اللّٰهِ وَعَدُوَّكُمْ وَاٰخَرِيْنَ مِنْ دُوْنِهِمْ

وَاِنْ جَنَحُوْا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ ؕ اِنَّهٗ هُوَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ ۝

دلته مي د يعقوب (ع) هغه اصرار خپل زامنو ته رايادوي چې ورته ويل يې:

يبنى اذهبوا فتحسسوا من يوسف و اخيه ولا تايئسوا من روح الله. انه لايايئس من روح الله الاالقوم الكفرون –

اې زما زامنو! ولاړ سی؛ د يوسف او د هغه د ورور پلټنه وکړی او د الله له رحمته مه ناهيلي کيږی. بيشکه د الله له رحمته بيله د حق له منکرانو نور څوك نه مايوسه کيږي (يوسف: ۸۷).

سوره ۵۳: النجم – جزء ۲۷ – تغییر سوره و ترجمه		».
وَأَن لَّيۡسَ لِلۡإِنسَٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿۳۹﴾		و اینکه برای انسان جز حاصل تلاش او نیست (۳۹) انسان ته هغه څه رسيږي چې کوښښ يې ورته کړی وي او بيله شکه د خپل کوښښ نتيجه ژر ويني. بيا به د خپل تلاښ پوره پاداش اخلي (النجم: ۴۲). پښتانه وايي: « په حرکت کي برکت دی
وَأَنَّ سَعۡيَهُۥ سَوۡفَ يُرَىٰ ﴿۴۰﴾		و [نتیجه] کوشش او به زودی دیده خواهد شد (۴۰)
ثُمَّ يُجۡزَىٰهُ ٱلۡجَزَآءَ ٱلۡأَوۡفَىٰ ﴿۴۱﴾		سپس هر چه تمامتر وی را پاداش

		دهند (۴۱)
وَأَنَّ إِلَى رَبِّكَ الْمُنتَهَى ﴿۴۲﴾		و اینکه پایان [کار] به سوی پروردگار توست (۴۲)
وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَى ﴿۴۳﴾		و هم اوست که می‌خنداند و می‌گریاند (۴۳)
وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿۴۴﴾		و هم اوست که می‌میراند و زنده می‌گرداند (۴۴)
وَأَنَّهُ خَلَقَ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنثَى ﴿۴۵﴾		و هم اوست که دو نوع می‌آفریند نر و ماده (۴۵)
مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَى ﴿۴۶﴾		از نطفه‌ای چون فرو ریخته شود (۴۶)
وَأَنَّ عَلَيْهِ النَّشْأَةَ الْأُخْرَى ﴿۴۷		و هم پدید آوردن [عالم] دیگر بر [عهده] اوست (۴۷)

بسم الله الرحمن الرحیم، يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ...

هدف ما ازین ایه کریمه اینبود که خداوند(ج) ما را شعبه شعبه افریده، برای تعارف یکدیگر مگر به نزد خداوند(ج) مکرم کسی است که تقوا داشته باشد.

شعر داسلام له نظره

داسلام دپيل په وخت کې دشعر ليکلو او يا ويلو په هکله ښکاره دريځ نه ؤ، کله چې دسورة الشعراء لاندينۍ ايت نازل شوچې:

وَالشُّعَرَاء يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ

ژباړه: شاعران دبې لارو او بدکارو خلکو تابعداران دي.

خو دحضرت عايشې رضی الله تعالی عنها په قول يو يا دوه بيتونه ويل دشاعر کيدو دليل ندی.

په سيرة النبي کې پوهاند صفی الرحمن مبارکپوري ليکلي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم له شعر څخه ډيربد راتلل او کله چې پرې لومړنۍ وحي نازله شوه ، دعلق سورت لومړني اياتونه ،نو ډيرموزون او روان اياتونه وو،

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

دپورتنيو اياتونو دنزول سره سم رسول الله صلی الله عليه وسلم داسې ويره محسوسه کړه لکه شعر يې چې ويلي وي او ويره يې پدې وه چې دا خو الهي کلام دی او مشرکين دمکې به ګمان کوي چې داخو يې شعر ويلی او شعر معولآله ځانه جوړې خبرې وي.پوهاند مبارکپوري ليکلي دي چې ددې ايت دنزول نه وروسته رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي چې دخدای په مخلوقاتو کې مې دشاعر او ليونې څخه ډير بد راتلل او ما داسې انګيرله لکه دا دواړه صفتونه چې په ما کې پيداشول.

خو ددې سره سره په ځينو ځانګړيو وختونو کې درسول الله صلی الله عليه وسلم له خولې نه موزونې او شاعرانه خبرې راپاتې دي لکه هغه

وخت چې رسول الله صلی علیه وسلم د مسجد نبوي چارې پیل کړې، نو دصحابه کرامو دتشویق لپاره یې لاندې بیتونه ویلي دي:

اللهم لاعیش الاعیش الاخرة
فاغفـــرللانصار والمهاجرة

ژباړه: ای خدایه ! ژوند خو دا ژوند ندی ، بلکې ژوند خو داخرت دی، نو ته مهاجرینو او انصارو ته بخښنه وکړه.
همدارنګه یې لاندې بیتونه هم ویلي دي

هذا الحمال لاحمال خیبر
هذا ابرربنا واطهـــــر

دابار دخیبر بار نه دی، دازمونږ درب پاك او سپښلی بار دی.
یادشوي بیتونه یې دخندق غزا کې دخندق دکیندنې پرمهال دصحابه کرامو دتشویق او هڅونې په موخه هم ویلي دي.

محمد ص فرمایلي دي: ان من الشعر حکمة وان من السحر.

یعنې ځینې له شعرونو څخه دحکمت خبرې دي او ځینې هغه یې سحر دی .

مفتي محمد شفیع صیب دحکمت مانا رښتوني خبره کړیده.

ابن مطرف وایې زه له عمران بن حصین رضی الله تعالی عنه سره دکوفې نه تر بصرې پورې ملګری وم او په ټوله لاره یې راته شعرونه ویل.

امام قرطبي وايي چې دمدينې لس فقها چې په علم او فضيلت کې مشهوروو،له هغوی ځينې عبدالله بن عتبه بن مسعود مشهور او قادرالکلام شاعرؤ.

دقاضي زبير بن بکار اشعار په ځانګړې ټولګه کې چاپ وو.
مام بخاري وايې چې حضرت عايشې رضی الله تعالی عنها خپله شعر ليکلو او ويلو.
په پايله کې به دابن بطال رحمه الله نظر راوړو چې وايې:
که په شعر کې وحدانيت، له اسلام سره مينه، رښتوني وينا او ګټورې موضوعګانې راغلي وي، شعر دمننې او ستاينې وړ دی، خو که شعر انسان دالله جل جلاله د ذکراو عبادت نه منحرف کړي، بد دی.
دحسن اختتام دپاره به دحضرت عايشې رضی الله تعالی عنها يو شعر چې دي پکې دخپل پلار ابوبکر صديق رضی الله تعالی عنه وصيت رانغاړلی دی، څو بيتونه راواخلو:
هذا ما اوصی به ابي قحافا
عنـد خـروجه من الدنيا

حيـــــن يؤمن الکافــر
وينتـــهی الـفاجـــــر
الااخره.....
سورت المايده آيت ۶۰ پنځمه سپاره

قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ ۚ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ ۚ أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾

ووایه (ای محمده دوی ته) آیا خبر کړم تاسی په (هغه چا چه) ډیر بد(عیب لری) له دی (چه تاسو ئی زمونږ عیب کنئ) له جهته د جزا په نزد د الله (ډیر بد) هغه څوک دی چه لعنت کړی دی پر هغه الله او غضب ئی کړی دی پر هغه او ګرځولی ئی دی له ځینو د دوی څخه بیزوګان او (له ځینو د دوی څخه) خنزیران او (هغه کسان دی چه) بندګی ئی کړی ده د شیطان هم دا (ملعونان) ډیر بد دی له جهته د ځای (چه دوزخ دی) او ډیر ګمراه دی له سمی صافی لاری (د حق دین څخه)

ژباړه : بیاووایه(ای محمده دوی ته) آیازه هغه خلك دروښیم چې دهغوعاقبت دخدای په وړاندې دفاسقانوله عاقبت څخه هم ډیربد دی هغه کسان دي چې الله وربانديې لعنت کړی دی اوغضب يې وربانديې نازل کړی دی چې له هغوڅخه بیزوګانې اوخوګان جوړشوه چې هغوی دغیرالله دقانون اطاعت وکړ دهغودرجه لاډیره زیاته بده ده چې هغوی دسواسبیل يانې دسمې لارې څخه ډیر زیات منحرف شوي دي. سواالسبیل

الله جل جلاله په دیرشمه پاره، د التین په سورت کې داسې مهرباني کوي: (لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ) : په ربښتیا چې انسان مو په تر ټولو ښکلې څېره او سم سیخ جوړښت سره پنځولی دی. په ربښتیاهم چې انسان هم دځېرې له پلوه او هم دبدن دغړو دجوړښت له پلوه په ټولو مخلوقاتو کې ښکلی، ښایسته، او تر ټولو غوره دی.

ومن يقتل مؤمنا متعمداً فجزآؤه جهنم خالداً فيها وغضب الله عليه ولعنه واعدّ له عذاباً عظيماً [النساء ۹۳]

او هر څوک چه مړ کړی کوم مؤمن په قصد سره (او د مسلمان دغه قتل روا هم وګڼی) نو جزا د ده دوزخ دی (په داسی حال کښی) چه تل به وی دی (دغه حلال ګڼونکی د قتل) په هغه «دوزخ» کښی او غضب (قهر) کړی دی الله په ده باندی او لړی کړی دی (الله) دا (قاتل) له خپل رحمت څخه) او تیار کړی دی ده ته عذاب ډیر لوی.

فَقَتَلَهُ فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٣٠﴾

بیا وواژه (قابیل) دغه (هابیل) نو وګرځید (قابیل په دنیا او عقبیٰ کښی په سبب د قتل د هابیل) له زیان کارانو

سورت المآیده ایت ۳۲ کله چې هبیل راپورته شو اوقبیل یې مړکړنولاندې آیت نازل شو.

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ ۚ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنَّهُ مَن
قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
النَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

په سبب د دی (قتل) لیکلی وو (حکم کړی ؤ) مونږ پر بنی اسرائیلو (اولاده د یعقوب) چه بیشکه شان دا دی هر څوک چه ووژنی یو نفس بی له (عوض، بدل د) بل نفس نه (یا بی) له فساده په ځمکه کښی (چه په ملک کښی ئی فساد کړی وی) نو ګواکی وژلی ئی دی خلق ټول، او هر چا چه ژوندی کړو دغه (یو نفس چه سبب شی د ژوندون یی) نو ګواکی ژوندی کړی ئی دی خلق ټول،

دسورت العمران ۶ آیت کې راغلي دي

هُوَ الَّذِيٓ أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَٰبَ مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ ابْتِغَآءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ ۗ

الله هغه «ذات» دی چه نازل کړی «لیږلی» دی پر تا باندی کتاب «قرآن» چه ځینی له ده نه آیات محکمات دی «چه معانی ئی ښکاره دی» دا

«محکم آیات» اصل د کتاب دی «چه د شرعیه ؤ احکامو مبنی دی» او نور «ځینی آیات» متشابهات دی «چه معنی ئی معلومه او معینه نه دی»، نو هر څه هغه کسان چه په زړونو د دوی کښی کوږوالی دی پس پیروی کوی دوی د هغو «کلماتو» چه متشابه وی له دی «قرآنه» له پاره د طلب د فتنی «او ګمراهی» او دپاره د طلب د معنی د هغو.

وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ إِلَّا اللَّهُ ۗ

حال دا چه نه پوهیږی په «حقیقی معنی او» مطلب د هغه مګر الله «چه د متشابهات هم لکه نور تول شیان ورمعلوم دی»

وَ الرّٰسِخُوْنَ فِی الْعِلْمِ یَقُوْلُوْنَ اٰمَنَّا بِهٖ ۙ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا ۚ
وَ مَا یَذَّكَّرُ اِلَّاۤ اُولُوا الْاَلْبَابِ ۝۷

او هغه کسان چه پاخه دی په علم کښی وائی دوی چه ایمان راوړی دی «باور او یقین لرو» مونږ په دی «متشابه چه په معنی ئی نه پوهیږو، په مثل د ایمان زمونږ په محکم باندی چه دواړه حق دی» دا ټول «محکم او متشابه» له طرفه د رب زمونږ دی. او پند نه اخلی «په دی» مګر «خو پند اخلی» خاوندان د عقلونو «خالصو».

دعمرخطاب دسي ډي CD ژباړه :

همغه خدای دی چې دغه کتاب (قرآن شریف) یې پرتانازل کړی دی. په دې کتبا ب کې دوه ډوله آیتونه دي :

یومحکمات دي چې دکتاب اصلي بنسټ دی اوبل متشابهات له کوموخلکوپه زړونوکې چې کوږوالی دی هغوی دفتنې دروارلولپاره تل په همدې متشابهاتوپسې ګرځي اوهغوته دمانادبرابرولوهڅه کوي. په داسې حال کې چې دهغوپه حقیقي مانالله نه پرته بل هیڅوك نه پوهیږي. ددې پر خلاف هغه خلك چې پاخه عالمان دي هغوی وایي چې موږپرټولوهغوایمان لروداټول زموږدرب له لوري دي. اورښتیاداده چې دیوه شي څخه صحیح درس صرف دپوهې خاوندان اخلي

دمؤمن سړي لپاره ددعاکولوصحیح طریقه:

دروژې په مبارکه میاشت کې دهرلمانځه څخه وروسته دقرآن شریف سورت البقر۲۸۶ آیت لوستل خوراثواب لري. دائکه چې په نومورې آیت شریف کې ددوعاکولوصحیح طریقه بیان شوې ده. سورت البقر۲۸۶ آیت په لاندې ډول دی:

لَا يُكَلِّفُ اللّٰهُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ ؕ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَآ اِنْ نَّسِيْنَآ اَوْ اَخْطَاْنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَآ
اِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهٗ عَلَى الَّذِيْنَ مِنْ قَبْلِنَا ۚ رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ
لَنَا بِهٖ ۚ وَاعْفُ عَنَّا ۟ وَاغْفِرْ لَنَا ۟ وَارْحَمْنَا ۟ اَنْتَ مَوْلٰىنَا فَانْصُرْنَا
عَلَى الْقَوْمِ الْكٰفِرِيْنَ ۧ

دعمرخطاب دسي ډي CD ژباړه :

نه کوي تکليف الله ج پرهيخ ساه کښ باندې مګر (په اندازې) دطاقت دده دنفس لره. هرچاچې ښه کړي دي دهغه (عمل) ميوه (ثواب) دهغه (سړي) ده اوچاچې څه بد کړيدي دهغې ګناه پرهمغه (سړي) ده.

ای مومنانوتاسې داسې دوعاوکړئ :

ای زمونږځښتنه! :

که مونږ هيرکړو(حکم ستا) اويا په خطا سره وکړو(ګناه) مونږپرې مه نيسه.

ای زمونږځښتنه!

پرمونږهغه دروندپيتی مه ږده لکه چې بارکړی ووتا دغه (پيتی) په هغوکسانوباندې چې ووپخواله مونږ.

ای زمونږځښتنه ! :

دکوم پيتې دپورته کولوچې په مونږکې يې وس نه شته، هغه پرمونږمه ږده .

له مونږسره اساني وکړه،

زمونږله ګناهونوڅخه تيرشه،

پرموږرحم وکړه،

ته زمونږکارجوړوونکی (مددګار) یې،

دکافرانوپه مقابله کې زموږسره مرسته وکړه!

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَّشَآءُ ۚ وَمَنْ يُّؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ
اُوْتِيَ خَيْرًا كَثِيْرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ اِلَّآ اُولُوا الْاَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

ورکوی (الله) حکمت (نافع علم سره له عمله) هر چا ته چه اراده وکړی (د ورکولو ئی) او هر چا ته چه ورکړ شو حکمت (نافع علم سره له عمله) نو په تحقیق سره ورکړی شو (ده ته) خیر ډیر، او نه اخلی پند مګر خاوندان د عقلونو (صافو چه د وهم او نفسی غوښتنو شوائب پکښی نه وی).

دعمرخطاب دسي ډي CD ژباړه : سوره بقره ; آیه 269

تفسیر: د(الله) چې هرچاته خوښه شي حکمت ورکوي اوهرچاته چې حکمت ورکړشو هغه ته په حقیقت کې ستردولت ورکړشو(ډیره ښې ګڼه ورسره وشوه). ددې خبرې نه یوازي هغه کسان درس اخلي چې دپوهې خاوندان وي.

تفسیر کابلي :

مال «فانی» او علم «باقی» دی «باقی» واخله! «فانی» پریږده!

«علم» خوښ دی د پوهانو ناپوهانو ته «جهل» پریږده!

بسم الله الرحمن الرحيم
اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ (1) خَلَقَ الإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ (2) اقْرَأْ وَرَبُّكَ الأَكْرَمُ (3)

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ (4)عَلَّمَ الإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ (5)

دعمرخطاب دسي ډي CD ژباړه : سوره علق ; آيه 96

دالله په نوم چې ډيرزيات مهربان پوره رحم لرونکی دی.

ولوله ائ پيغمبره دخپل پروردګارپه نوم چې هغه ټول مخلوق پيداکړ.

دکلکې شوې وينې له يوې ټوټې څخه يې انسان هست کړ.

ولوله ستاپروردګارډيرکريم دی چې هغه دقلم په مرسته انسان ته علم وښوده

انسان ته يې هغه علم ورکړچې هغه پرې نه پوهيده

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډير زيات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اِقْرَاْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِيْ خَلَقَ ۚ

ولوله (ای محمده ! قرآن) په برکت د نامه د رب خپل هغه رب پالونکی چه پيدا کړی ئی دی (ټول مخلوقات).

دليکوال تفسير: دالله په نوم چې ډيرزيات مهربان پوره رحم لرونکی دی.

ولوله ای پیغمبره دخپل پروردګارپه نوم چې هغه ټول مخلوق پیدا کړ

خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾

پیدا کړی ئی دی انسان له توتو د ترلیو شویو وینو څخه.

دلیکوال تفسیر: له کلکې شوې وینې له یوې ټوټې څخه یې انسان هست کړ

اِقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾

ولوله (ای محمده ! قرآن) حال دا چه رب ستا لوی کریم دی (پر تولو کریمانو).

دلیکوال تفسیر: ولوله ستا پرودګار ډیرکریم دی

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾

هغه (رب پالونکی) چه ښوولی ئی دی (خط انسان ته) په قلم سره.

دلیکوال تفسیر: هغه (پروردګار) چې دقلم په مرسته یې انسان ته علم وشوده

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ۝٥

ښوونه ئې کړی ده انسان ته د هغو شیانو چه دی پری نه پوهیده (پخوا له ښودلو).

انسان ته يې هغه علم ورکړچې هغه پرې نه پوهيده

كَلَّا إِنَّ الْإِنْسَانَ لَيَطْغَىٰ ۝٦ أَنْ رَآهُ اسْتَغْنَىٰ ۝٧

رښتیا ده دا خبره بیشکه انسان خامخا سرکشی کوی د دی لامله (له وجی) چه وینی. ګنی خپل ځان بی پروا (په مال سره).

هيڅ کله داسې نه ده انسان سرکشي کوی په دې اساس چې هغه خپل ځان بې نيازه وينې

إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ۝٨

بیشکه رب ستا ته (ای انسانه) بیرته ورتلل دی (د هر چا په آخرت کښی او هلته پکاریږی ښه اعمال نه اموال).

په داسې حال کې چې ورکړځيدل هرومرو دهمداستادپروردګارپه لوري دی

أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ۝٩ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ۝١٠

آیا وینی ته هغه (ابوجهل) چه منع کوی بنده (محمد) کله چه لمونځ کوی.

ته ګورې هغه څوك چې يوبنده يانې محمد منع کوی کله چې هغه لمونځ کوي

اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ

نن ورځ مکمل (پوره) کړ ما تاسی ته دین ستاسی (اصولاً او فروعاً)

لایحب الله(٦) المآئدة(٥)

وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا

او غوره کړ ما تاسی ته اسلام له جهت د دین (دیر پاکېزه په تولو ادیانو کښی)،

اِنَّ اللّٰهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا عَظِيْمًا ﴿٤٠﴾

بیشکه چه الله نه کوی ظلم په اندازی د یوی ذری او که وی دا (ذره) نیکی (نو) دوه چنده به کړی هغه (نیکی) او وربه کړی (محسن ته الله تفضلاً) له نزده خپله ثواب دیر لوی.

تفسیر: یعنی الله تعالیٰ د هیچا حق د یوی ذری په اندازه هم نه ضایع کوی. نو په دی کافرانو باندی چه عذاب مسلط کیږی، عین انصاف ـ او د دوی د بد عملی بدل دی. او که د یوی ذری په اندازه څوک نیکی ولری نو «اضعافاً مضاعفه ـ څو چنده» به د هغه اجر مومی. او پاک الله به له خپل لوری عظیم ثواب د انعام په طور هم ورعنایت کوی.

تبصره : څوك چې نیك كاروكړي نودالله له خوادوه چنده ثواب ورکول كیږي خوكه ګناه وكړي یوپه یوحساب كیږي

وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ

او تمام (پوره می کړ پر تاسی (ای مؤمنانو!) نعمت (د دین په اکمال)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَقۡرَبُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَأَنتُمۡ سُكَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَعۡلَمُواْ مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغۡتَسِلُواْ

٤٧٥

والمحصنٰت (٥) النسآء (٤)

ای هغو کسانو چه ایمان ئی راوړی دی (ای مؤمنانو!) مه نژدی کیږئ تاسی لمانځه ته حال دا چه تاسی مست یئ (له نشی) تر هغه پورې چه پوه شئ تاسی پر هغه شی چه (یی) وایئ تاسی او نه په داسی حال که چه تاسی جنب اوسئ مګر په هغه حال کښی چه اوسی تیریدونکی د لاری تر هغه پورې چه تاسی غسل وکړئ!

څخه د نشی او د جنابت په حالت کښی د لمونځ کولو په خرابی باندی هم په ښه شان وپوهیږئ! چه د هغی منشاء هم همغه شی دی چه د کفر او ریاء منشاء وه، نو ځکه د نشی په حالت کښی لمانځه ته نژدی کیدل نه دی په کار. څو تاسی ته په دی اندازه پوهه او هوښ درشی چه په هغو کلماتو باندی چه ستاسی له خولو څخه وځی وپوهیږئ.

تبصره: هرمسلمان سړي ته لازم ده چې دلمانځه په ماناوپوهيږي چې څه وايي اوکه نه داسې مثال لري لکه يونيشه سړی چې لمونځ کوي خوپه مانا يې نه پوهيږي.

مَآ أَصَابَكَ مِنۡ حَسَنَةٖ فَمِنَ ٱللَّهِۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن سَيِّئَةٖ فَمِن نَّفۡسِكَۚ

هر هغه شی چه ورسید تاته (ای انسانه!) له نیکی څخه نو (هغه) له (جانبه

٥٠٤

د) الله دی او هر هغه شی چه ورسید تاته (ای انسانه!) له بدی څخه نو (هغه) له (جانبه د) نفس ستا دی؛

تفسیر: یعنی اصلی خیره خو هم دا ده چه د کردو (تولو) نیکیو او بدیو موجد اګر که الله جل جلاله دی، مګر بنده لره ښایی چه نیکی او ښیګڼه (نفع) د الله تعالیٰ انعام، فضل او احسان وګڼی او بدی، خرابی او سختی د خپلو اعمالو له شامته ویولی او د هغه الزام په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندی وانه چوی، ځکه چه رسولان د هسی امورو موجد او سبب نه شی کیدی. بلکه موجد یعنی د دی خبری پیدا کوونکی الله تعالیٰ دی او سبب ئی ستاسی اعمال دی.

وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾

او په زړه کښی واچوله رب ستا مچیو د شاتو ته (دا خبره) چه ونیسئ (او جوړوئ) تاسی په غرونو کښی کورونه او له ونو څخه او له هغه څخه چه خلق ئی لوړ جوړوی.

تفسیر: یعنی د انګورو د پورته کولو دپاره هغه چیلی او اچی (څهرونه)چه تاسی ئی جوړوئ یا هغه عمارتونه چه خلق ئی تیاروی. د شاتو مچئ د ور په زړه کښی اچولو او حکم ورکولو څخه دغه مطلب دی چه د هغه فطرت داسی جوړ شوی دی چه سره د ادنیٰ حیوانتوبه په نهایت کاریګری دیری چالاکی ـ ښه شعور ـ اعلیٰ ادراک ـ نری صنعت خپلی شکرګڼی (ګډښونه) د غرو او ونو په سوریو او چاودونو او په عمارتونو او نورو کښی تیاروی ـ او نوری تولی مچئ د یوی لوئی مچئ تر حکم لاندی په دیر ښه اطاعت او انقیاد سره کار کوی ـ د دوی مشر ته «یعسوب» وائی چه د ده په متابعت د مچیو فوج هر لوری ته حرکت کوی کله چه دوی کومه ځاله (شکر ګڼی) جوړوی، نو د دغی ځالی تولی خونی د «متساوی الاضلاع مسدس» په شکل وی. بی له مسطرو او بی له پرکارو او نورو مهندسی اسبابو په دومره صحت او انضباط سره داسی سم او برابر ـ منظم مرتبه او په همغه یوه شکل د دغو ګردو (تولو) کورونو جوړول داسی شی دی چه انسان ورته هک پک او حیران پاتی کیږی. حکماء وائی که بی له مسدسه کوم بل شکل ئی غوره کړی وی، نو خامخا به په منځ کښی څه ځای فضول او بیکاره پاتی وی ـ فطرت دی ته د داسی یوه شکل په لوړی لار ښوونه کړی ده چه په هغه کښی هیڅ یوه فرجه او تشوالی هم خوشی او بیکاره نه وی پاتی.

ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾

بیا نو خورئ تاسی (ای مچیو!) له هر قسمه میوو څخه نو ځئ (الوځئ) په لیاره د رب خپل په دغه حال کښی چه آسانه ده (صافه او خلاصه درښکاری) راوځی له ګیدو د دوی د څښلو (شی شات) چه مختلف دی رنګونه د دی (شاتو) په دغو (شاتو) کښی شفاء ده دپاره د خلقو بیشکه په دغو (مچیو او شاتو کښی خامخا دیر لوی دلیل دی (پر قدرت او حکمت د الله) دپاره د هغه قوم چه فکر کوی (او پر غرائبو ئی عقل چلوی).

وَاللّٰهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلٰى بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ ۚ فَمَا الَّذِيْنَ
فُضِّلُوْا بِرَآدِّيْ رِزْقِهِمْ عَلٰى مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيْهِ سَوَآءٌ ۭ اَفَبِنِعْمَةِ اللّٰهِ يَجْحَدُوْنَ ﴿٧١﴾

او الله فضل (زیادت) ورکړی دی ځینې ستاسی ته پر ځینو (نورو) په رزق (روزی په غنا، فقر، مالکیت او مملوکیت) کښې، نو نه دی هغه کسان چه فضل زیات ورکړی شوی دی دوی ته رد کوونکی د رزق (روزی، مال) خپل په هغه چا چه ئې مالکان شوی دی ښې لاسونه د دوی (یعنی له خپلو ځانونو سره ئې نه شریکوی) آیا نو دا مالکان او مملوکان په دی (اموالو) کښې سره برابر دی؟ (بلکه نه دی سره برابر)؛ آیا نو په نعمت د الله باندی انکار کوی دغه (چه الله ته شریکان ثابتوی).

تفسیر: یعنی د الله تعالیٰ راکړی روزی او ښېنه د ټولو دپاره یو شان او یو برابر نه ده د استعدادو او احوالو د تفاوت په لحاظ پاک الله تعالیٰ پخپل بالغه حکمت ځینو ته پر ځینو نورو فضیلت ورکړی دی ـ ځینې ئې داسی مالداره او با اقتداره ګرځولی دی چه د هغوی تر لاسو لاندی دیر مریان او نوکران او چاکران وی چه هغوی ته د هم ده په ذریعه روزی ورورسیږی ـ یو

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَنْفُسِكُمْ اَزْوَاجًا وَّجَعَلَ لَكُمْ مِّنْ اَزْوَاجِكُمْ بَنِيْنَ وَحَفَدَةً
وَّرَزَقَكُمْ مِّنَ الطَّيِّبٰتِ ۭ اَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُوْنَ وَبِنِعْمَتِ اللّٰهِ هُمْ يَكْفُرُوْنَ ﴿٧٢﴾
وَيَعْبُدُوْنَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ
السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ شَيْـــًٔا وَّلَا يَسْتَطِيْعُوْنَ ﴿٧٣﴾

او الله پیدا کړی دی تاسی ته له جنسه ستاسی ښځی (چه زړه مو ورسره آرام شی) او پیدا کړی ئې دی تاسی ته له ښځو ستاسی ځامن او لمسی (یا لونی یا ځومان چه ستاسی د نوعی د بقاء ذرائع دی) او روزی رزق ئې درکړی دی تاسی ته له طیباتو پاکیزه ؤ (خوندورو شیانو نه چه ستاسی د شخصی بقاء وسائل دی) آیا نو (دغه کفار) پر باطلو (معبودانو) ایمان راوړی او په نعمت د الله (چه اسلام دی) دوی کافران کیږی، او عبادت کوی دغه (کفار) بی له الله د هغه (څیز) چه نه لری هیڅ واک (اختیار) دپاره د دوی د رزق (روزی ورکولو) له آسمانونو (په ورولو سره) او له ځمکی (په زرغونولو سره) د هیڅ څیز او نه طاقت لری (دغه باطل معبودان د هیڅ شی).

وَمِن ثَمَرَٰتِ ٱلنَّخِيلِ وَٱلْأَعْنَٰبِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا حَسَنًا ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾

او له میوو د خرماګانو او (له میوو د) د تاکو (کورو) څخه (هم داسی در څښوو مونږ پر تاسی) چه جوړوئ تاسی له دغو میوو څخه نشه کوونکی (بد) او رزق (روزی) ښه؛ بیشکه په دغو (انواعو د میوو او مشتقاتو) کښی (ئی) خامخا دلیل (ښکاره د قدرت) دی لپاره د (هغه) قوم چه عقل چلوی او فکر او غور په کښی کوی.

تفسیر: یعنی له دغو میوو څخه نشه ئی باسئ ـ او د خوږلو او څښلو نور ښه او عمده شیان تری جوړوئ لکه شربت ـ نبیذ ـ سرکه او وچه خرما او مویز او نور تری حاصلوئ.

تنبیه: دغه آیت مکی دی ـ د شرابو څښل په مکه معظمه کښی لا نه وو حرام شوی ـ او شراب څښونکی به هغه بلا تکلفه څښل ـ د شرابو څښل وروسته له هجرته حرام شو ـ بیا هیڅ یو مسلمان له سره لاس نه دی ور وری ـ خو بیا په هم دغه مکی آیت کښی ئی هم د ﴿ سَكَرًا ﴾ څخه وروسته د ﴿ وَرِزْقًا حَسَنًا ﴾ فرمایلو سره تنبیه فرمایلی ده چه وروسته له دی نه شراب حرام کیدونکی دی، ځکه چه پر شرابو د «**رزق حسن**» اطلاق نه دی موزون.

﴿ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴾ بیشکه په دغو انواعو د میوو او مشتقاتو کښی ئی خامخا دلیل ښکاره د قدرت دی لپاره د هغه قوم چه عقل چلوی او غور او فکر پکښی کوی.) دلته د ﴿ يَعْقِلُونَ ﴾ لفظ چه د عقل څخه مشتق دی د «**سکر**» له تذکری سره خاص مناسبت لری، کله چه نشه عقل زائل کوی، نو ځکه ئی اشاره وفرمایله چه د آیاتونو پوهیدل د عقلاو کار دی. او د نشه څښوونکو او مستانو کار نه دی.

وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

١٥٤٦

او نه دی نازل کړی (رالیږلی) مونږ پر تا دغه کتاب (قرآن) مګر دپاره د دی چه بیان (او ښکاره) کړی ته (ای محمده!) دوی ته هغه (څیز) چه اختلاف کړی دی دغو (خلقو) په هغه کښی او (لپاره د) هدایت او (لپاره) د رحمت دپاره (د هغه) قوم چه ایمان لری (په تولو مؤمن به شیانو).

تفسیر: یعنی لوی قرآن یوائځی د دی لپاره نازل کړی شوی دی چه د هغو اساسی او رښتیا اصولو بیان په ډیر وضاحت او تحقیق سره وکړی چه خلق پکښی اختلاف او جګړی کوی (مثلاً توحید معاد د حلالو او حرامو احکام) او نور چه هیڅ اشکال او خفاء پکښی پاتی نشی ـ ګواکی نبی کریم علیه افضل الصلوٰة والتسلیم د دغه لوی قرآن په وسیله د ګردو (تولو) منازعو او جګړو سمه او صافه فیصله آوروللی ده ـ او د الله تعالیٰ پر بندګانو ئی د الله تعالیٰ حجت تمام کړی دی ـ وروسته له دی نه د دوی منل او نه منل ـ پخپله د مخاطبینو کار دی، هر څوک چه توفیق ومومی قبلوی به ئی. تاسی ته نه ښائی چه پر دوی پسی خپل ځان خفه یا پریشان کړئ! ﴿ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ او لپاره د هدایت او لپاره د رحمت دپاره د هغه قوم چه ایمان لری) یعنی فیصله او بیان خو د ګردو (تولو) دپاره دی، لیکن د دی هدایت څخه منتفع کیدل ـ او د الله تعالیٰ د رحمت سره غاړه په غاړه کیدل ـ د همغه چا په برخه کیږی چه دغه فیصله د زړه په صدق سره تسلیموی ـ او په طوع او رغبت سره په تولو مؤمن به شیانو ایمان راوړی.

يَتَوَارَىٰ مِنَ الْقَوْمِ مِن سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ ۚ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ۗ

پټ ګرځی له قومه (خپله) له سببه د ناخوښی د هغه شی څخه چه خبر ورکړی شوی دی (ده ته) په هغه سره، آیا وساتی (دی) هغه لور سره د سپکوالی او که ئی ومنډی (ژوندی) په خاوره کښی)؟

تفسیر: له دوی ځنی که کوم یوه ته خبر ورکړی شی چه تا کره لور شوی ده نو له ډیر نفرت او غم او اندیښنی څخه ئی وچولی (تندی) تریو شی او ګرده (توله) ورځ له ډیره خفګانه په نظر په بله بڼه (شکل) راځی او زړه ئی پخسیږی چه دغه د نه ویلو غبار او مصیبت له کومه راباندی راغی؟

﴿ أَيُمْسِكُهُ عَلَىٰ هُونٍ ﴾ الآیة ـ آیا دی وساتی هغه لور سره د سپکوالی؟) یعنی له دغه رسمی او عرفی ننګ او عار له تصوره چه که دغه لور می ژوندی راپاتی شی نو بل څوک به می ځوم کیږی نو زه په هغه وقت کښی چاته خپل مخ ښوولی شم؟ او چیرې به پټ ګرځم؟.

﴿ أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ ﴾ الآیة ـ او که ئی ومنډی ژوندی په خاوره کښی) یعنی شپه او ورځ په فکر او تردد کښی مصروف او تجاویز جوړوی چه آیا زه دغه دنیوی عار قبول او دغه جینئ

پریږدم چه ژوندون وکړی؟ یا ئی په ځمکه کښی خښه کړم؟ یعنی وئی وژنم ـ لکه چه د جاهلیت په زمانه کښی دیر غټ زړه او ظالم سړی به خپلی جینکۍ وژلی یا به ئی ژوندی په ځمکه کښی خښولی ـ کله چه اسلامی دین منتشر شو نو دغه قبیح رسم ئی له منځه ورک کړ ـ او په داسی دول (طریقه) ئی سره قلع او قمع وکړه ـ چه وروسته له اسلامه په ګرد (ټول) ملک کښی د دغی بی رحمی یوه پیښه او مثال هم وراندی نه شو ځینی د ﴿ أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ ﴾ معنی داسی کړی «بندیانی ساتی جینکۍ په ذلت او خواری سره» یعنی د ژوندی پاتی کیدلو په صورت داسی ذلیله معامله به ئی له دوی سره کوله لکه چه ئی له سره اولاد بلکه انسان هم نه وی.

أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَىْءٍ يَتَفَيَّؤُا۟ ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَٰخِرُونَ ﴿٤٨﴾

آیا نه ګوری دوی هغه ته چه پیدا کړی دی الله له کومه شیزه چه ګرځی سیوری د هغه له ښی طرفونو او کین طرفونو (یعنی له هر طرفه) څخه په دی حال کښی چه سجده کوونکی دی (دغه سیوری) الله ته حال دا چه دغه سیوری عاجزی کوونکی دی الله ته.

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِمْ فَسْـَٔلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِ ۗ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٤﴾

او نه ؤ لیږلی مونږ پخوا له تانه (ای محمده) مګر سړی (ستا په شان له انسانانو) چه وحی به کوله مونږ دوی ته نو پوښتنه وکړئ تاسی له اهل الذکر (خاوندانو د یاد یعنی له علماؤ او پوهانو یا له اهل الکتاب نه) که یئ تاسی چه نه پوهیږئ (لیږلی وو مونږ دغه رسولان) په ښکاره ؤ معجزو او په کتابونو سره او نازل کړی دی مونږ تاته ذکر قرآن (یو) لپاره د دی چه بیان کړی ته خلقو ته هغه چه نازل شوی دی (په دی قرآن کښی) دوی ته او (بل دپاره د دی) چه ښائیږی دوی فکر او غور وکړی (پکښی چه دغه کلام الله دی).

إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾

بیشکه هم دا خبره ده چه خبره ځمونږ کوم شیز ته کله چه اراده وکړو (د پیدا کولو) د هغه دا ده چه ووایو هغه ته چه (پیدا) شه نو (پیدا) شی (نو د مړو بیا ژوندی کول هغه ته څه مشکل دی).

تفسیر: یعنی له دی نه مقصد یواځی هم دغومره خبره ده چه د الله تعالیٰ له ارادی څخه د یوی ثانیی دپاره هم د مراد تخلف نشی کیدی او د ارادی څخه وروسته په نهایت سرعت او سهولت سره د مراد واقع کیدل او د بل هیڅ یو مانع او عائق مزاحمت نه کول او نه توانیدل، په ځان سره د دغی جملی خلاصه ده.

وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ ۚ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾

او خامخا په تحقیق لیږلی (پورته کړی) وو مونږ په هر (پخوانی) امت کښی یو رسول (چه ووائی دوی ته) چه عبادت کوئ (یواځی) د الله او ځان ساتئ تاسی له شریرانو (باطلو معبودانو) څخه نو ځینی له دوی هغه وو چه ورته هدایت وکړ (لیاره وروښوده) الله او ځینی د دوی هغه وو چه ثابته شوه پری ګمراهی (نو قبول ئی نه کړل احکام د رسولانو) نو وګرځئ تاسی په ځمکه کښی (ای مشرکانو!) نو وګورئ په نظر د عبرت سره) چه څرنګه ؤ (عاقبت آخره خاتمه) د دروغجن کوونکو (د انبیاؤ؟).

وَعَلَامَاتٍ ۚ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ ﴿١٦﴾

او (پیدا کړی دی الله په ځمکه کښی) علامی (د لیاری) او په ستوریو سره دغه (لار تلونکی) لیاره مومی.

تفسیر: یعنی غرونه چینی ـ ونی ـ د شګو غونډی ـ الغرض د مختلفو اقسامو علایم ئی قائم کړی دی چه د هغو په وسیله د مسافرانو قافلی د سمی لاری سراغ او نښه ومونډلی شی. ما پخپلو سترګو لیدلی چه ځینو اعرابو (بدوانو) د خاوری په بویولو سره د لیارو نښی پیدا کړی دی.

وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨﴾

او پیدا کوی (الله ډیر نور) څیزونه چه اوس ئی نه پیژنئ تاسی.

تفسیر: یعنی د هغو حیواناتو (او مرکوباتو) ذکر چه پاس وشو برسیره پر هغه الله تعالیٰ ستاسی د انتفاع دپاره داسی نور شیان هم پیدا کړی او پیدا کوی ئی چه له هغو څخه اوس تاسی بی خبره یئ ـ په دغه کښی هغه ګرد (ټول) د سورلی شیان داخل شول چه تر قیامته به جوړیږی.

وَالْأَنْعَامَ خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٥﴾

او چارپایان ئی پیدا کړی دی (الله) دغه (چارپایان)، تاسی ته (ای انسانانو!) چه شته په دوی کښی اسباب د ګڼان ساتلو (له یخنی) او (نورې ډیری) نفعی او له ګڼینو دغو (چارپایانو) څخه خورئ تاسی.

خَلَقَ الْإِنسَانَ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٤﴾

پیدا کړی دی (الله) انسان لره له نطفی (اوبو د منیو) نه نو ناڅاپه دغه (انسان) سخت جګړه کوونکی ؤ ښکاره (په ناحقه سره).

وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا ۙ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾

او الله راوویستئ تاسی له نسونو (ګیډو) د میندو خپلو حال دا چه نه پوهیدئ تاسی په هیڅ شی (څیز له خیره او شره) او پیدا کړی (درکړی) ئی دی تاسی ته غوږونه او سترګی او زړونه (او نور حواس او نور اسباب) دپاره د دی چه شکر وکړئ (په دغو نعمتونو).

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِن
بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾

بیا بیشکه رب ستا (چه دی ای محمده) هغو کسانو ته چه ئی کړی دی بدی (ګناه) په جهالت (ناپوهی) سره بیا توبه وباسی وروسته له کولو د هغه (بد عمل) او نیک کړی عمل خپل بیشکه رب ستا وروسته له دغی توبی څخه خامخا لوی مغفرت کوونکی دی (د خطیئاتو) ډیر رحم والا (په انعام د اجر او ثواب سره).

اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ ﴿٧﴾

وښیه مونږ ته لاره سمه لاره د هغو کسانو چه انعام کړی تا پر هغو باندی

تفسیر: پر هغو کسانو چه انعام شوی دی څلور طایفی دی
(۱) نبیین (۲): صدیقین (۳): شهداء (٤): صالحین. د دغه څلورو طایفو تصریح د پاک قرآن په بل ځای کښی شوی ده، ځینو علماؤ ویلی دی چه له ﴿ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ ﴾ څخه «یهود» او له ﴿ الضَّالِّينَ ﴾ څخه «نصارٰی» مراد دی چه د دی مطلب د تائیدولو لپاره ډیر آیتونه او روایتونه شاهد دی. له ﴿ الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ یعنی له مستقیمی لاری څخه پاتی کسان دوه ډوله (قسمه) دی یو هغه کسان دی چه په ناپوهی سره له سمی لاری څخه محروم او بیرته پاتی دی. بل هغه کسان دی چه دوی سره له پوهی قصداً سرکشی غوره کړی ده، پخوانی او وروستنی ګمراهان له دغو دوه ډ طایفو څخه وتلی نشی، «نصارٰی» په اوله او «یهود» په دوهمه طایفه کښی داخل دی.

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ۝٧

نه «لاره د هغو بدو کسانو چه» غضب کړی شوی پر هغو باندی او نه «لاره د هغو بدو کسانو چه» ګمراهان دی

تفسیر: (یعنی مونږ ته د هغو کسانو سمه او صافه لاره وښیه چه په هغو باندی انعام شوی دی او د هغو کسانو له کړو وړو لارو څخه مو چه پری غضب شوی او ګمراهان دی چپ (بچ) کړه او د بدانو له متابعت څخه مو وساته).

«د «البقرة» سورت مدنی دی پرته (علاوه) د (۲۸۱) آیة نه چه د حجة الوداع په کال په منیٰ کښی نازل شوی دی»

«دوه سوه شپږاتیا (۲۸٦) آیتونه او څلویښت (٤٠) رکوع لری»

«د «المطففین» له سورت څخه وروسته نازل شوی دی. په تلاوت کښی (۲) او په نزول کښی (۸۷) سورت دی»

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ۝

(شروع کوم) په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

الٓمٓ ۝١

تفسیر: دغو حروفو ته «مقطعات» وایی، د دغو حروفو په اصلی معنی باندی پرته (علاوه) له الله تعالیٰ څخه بل هیڅوک نه شی پوهیدی، او د الله تعالیٰ یوه پته خبره او پټ راز دی، څوک وایی دغه حروف د الله تعالیٰ او د ده د رسول صلی الله علیه وسلم په مینځ کښی مخصوص رموز دی چه مونږ ته د ځینو مصالحو او حکمتونو لامله (له وجی) نه دی راښکاره شوی او هغه معناګانی چه د ځینو لویانو له خوا د دغو حروفو په نسبت نقل شوی دی تش یو تمثیل تنبیه او د مقصود آسانتیا ده نه دا چه یوازی همغه د الله تعالیٰ مراد کیدی شی، نو هغو ته شخصی رأی ویل، او بیا ئی غلط شودل یوازی هغه شخصی رأی ده چه په تحقیق سره د عالمانو د منلو وړ (لائق) نه ده.

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ ۛ فِيهِ ۛ

دا کتاب نشته هیڅ شک په ده کښی (چه د الله تعالیٰ له لوری نازل شوی دی)

تفسیر: یعنی په دی خبره کښی هیڅ شک او شبهه نشته چه قرآن د الله تعالیٰ کلام دی او ټول مضامین ئی رښتینی او واقعی دی.

تنبیه: په کوم کلام کښی چه اشتباه لیدل کیږی هغه به له دوه ؤ لارو څخه وی یا به په هغه کلام کښی کومه غلطی او خرابی وی، یا به د اوریدونکی په پوهه کښی څه فساد او خلل وی. په

هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ۝

(دغه کتاب) لارښوونکی دی لپاره د پرهیزګارانو.

تفسیر: له دغه ځایه د عظیم الشان قرآن تر آخره پوری د ﴿ اِهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴾ ځواب دی چه د بندګانو له خوا غوښتل شوی ؤ.
یعنی دغه کتاب هغو بندګانو ته لار ښیی چه له الله تعالیٰ څخه ویره لری ځکه هغه ځوک چه د الله تعالیٰ څخه ویریږی هغه به هرومرو (خامخا) د ښو او بدو امورو «طاعت او معصیت» غوښتنه او پلټنه (لټون) کوی، او د چا په زړه کښی چه د الله تعالیٰ ویره نه وی نو هغه به له طاعت سره څه علاقه او له معصیت ځخنی به څه اندیښنه ولری ؟.

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلٰوةَ وَمِمَّا رَزَقْنٰهُمْ يُنْفِقُونَ ۝

هغه کسان چه ایمان (باور) لرونکی دی په غیب باندی او قائموی دوی (سم ادا کوی سره د تولو حقوقو) لمونځ او ځینی له هغو شیانو چه ورکړی مونږ دوی ته صرفوی ئی (د الله تعالیٰ د رضا لپاره).

تفسیر : یعنی هغه شیان چه د هغوی له عقلو او حواسو څخه پټ دی لکه وحدانیت رسالت، حشر، نشر، قیامت، حساب، کتاب، ملائک، جنت، دوزخ، او نور دغه وارِه د الله تعالیٰ او د هغه د رسول صلی الله علیه وسلم له ارشاد سره سم حق او یقینی ګڼی له دی څخه دا راښکاره شوه چه د دغو غایبو او پټو شیانو منکران د هدایت له فیضه محروم او بی برخی دی.
د صلوٰة له اقامت څخه مطلب دا دی چه هغه تل د خپلو تولو حقوقو او آدابو په مراعات کولو سره په تاکلو (مقررو) وختونو کښی اداء کړی شی.
د تولو عباداتو اصل دری شیان دی.

(۱) هغه امور چه د زړه سره تعلق او اړه لری.
(۲) هغه امور چه په بدن پوری متعلق او ترلی وی.
(۳) هغه امور چه په مال پوری مربوط وی.
په دی مبارک آیت کښی دا دری وارِه اصول په ترتیب سره یاد شوی دی.

وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ ۚ وَبِٱلْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝

او هغه کسان چه ایمان لری (دوی) په هغه (کتاب) چه نازل کړی شوی دی تاته او (په) هغو (کتابونو) چه نازل کړی شوی دی. له مخه د تا او په آخرت دوی یقین کوی (چه ضرور راتلونکی دی).

تفسیر: په تیر آیت کښی د هغو کسانو یادونه وه چه له شرک نه وتلی او مسلمانان شوی دی، لکه د مکی خلق، او په دغه آیت کښی هغه کسان یاد شوی دی چه اهل کتاب ؤ او په اسلام مشرف شوی دی لکه «یهود» او «نصاریٰ»

خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ۝

مهر لګولی دی الله پر زړونو د دوی او پر غوږونو د دوی او پر سترګو د دوی. (یوه ځانته) پرده ده او دی دوی لره عذاب دیر لوی.

تفسیر: د هغوی پر زړونو باندی مهر لګول شوی دی (یعنی د حق پر خبرو باندی نه پوهیږی) او پر غوږونو باندی ئی مهر لګولی شوی دی (یعنی رښتیا خبرو ته په غور سره غوږونه نه ږدی) او پر سترګو باندی ئی پرده ده (یعنی د حق لاره نه وینی). د کفارو بیان هم ختم شو، اوس په دغو وروستیو دیارلسو آیتونو کښی د منافقانو حالات راځی.

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ ٱلنَّاسِ ۝١ مَلِكِ ٱلنَّاسِ ۝٢ إِلَٰهِ ٱلنَّاسِ ۝٣

ووایه (ای محمده) پناه غواړم په رب د تولو خلقو په باچا د تولو خلقو په معبود د تولو خلقو.

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ ۙ الْخَنَّاسِ ﴿۴﴾

له شره د وسوسی اچوونکی تښتیدونکی (شیطان له ذکره د الله).

الَّذِیْ یُوَسْوِسُ فِیْ صُدُوْرِ النَّاسِ ﴿۵﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿۶﴾

هغه (شیطان) چه وسوسی اچوی په سینو زړونو د خلقو کښی (چه دغه وسوسه اچوونکی) له پیریانو او انسانانو څخه دی.

قُلْ اَعُوْذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۙ﴿۱﴾

ووایه (ای محمده) پناه غواړم په رب د صبا ځیرووونکی د تیاری باندی.

تفسیر : یعنی هغه چه د شپی تیاره ځیروی او له هغی ځخه د سهار انوار او رڼا ښکاروی.

مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ ۙ﴿۲﴾

له شره د هغه شی چه پیدا کړی ئی دی (له ضررناکو شیانو ځخه).

تفسیر : یعنی هر هغه مخلوق چه په هغه کښی څه بدی او شر وی زه د هغه له شر او بدی ځخه پناه غواړم وروسته د دی ځای په مناسبت د څو ځان ته ځیزونو نومونه هم اخیستی شوی دی.

وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ اِذَا وَقَبَ ۙ﴿۳﴾

او له شره د تیاری شپی کله چه تکه توره شی (او هر شی پټ کړی).

تفسیر : یعنی د شپی تیاره چه په هغی کښی زیاتره شرور او بدی پیښیږی په تیره بیا کودی (سحر) او نوری پیښی دیری واقع او پیښیږی چه خوف یا د لمر لویده تری مراد دی. حضرت شاه صاحب رحمة الله علیه لیکی «په دی کښی ګردی (تولی) تیاری راغلی ظاهری، باطنی، تنګه، پریشانی او ګمراهی او نور.

وَمِنْ شَرِّ النَّفّٰثٰتِ فِی الْعُقَدِ ۙ﴿۴﴾

او له شره د هغو ښځو ساحرانو پوکی کوونکیو چه پو کول کړی په غوټو کښی.

تفسیر : له «النفاثات فی العقد» او پوکی کوونکیو نفسونو ځخه هغه ښځی یا هغه دلی یا هغه نفوس مراد دی چه د سحر او د کودو د چارو کولو په وقت کښی پر کومی ژی یا مزی یا ویښته یا نورو باندی څه ولولی او پری پو ئی کړی او غوټی پکښی واچوی هغه کودی چه لبید بن اعصم ځمونږ پر پیغمبر صلی الله علیه وسلم باندی کړی وی په هغو کښی ځینی جونی هم ګدی وی والله اعلم.

وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ اِذَا حَسَدَ ۧ﴿۵﴾

او له شره د حسد کوونکی کله چه ښکاره کړی حسد خپل.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

تَبَّتْ يَدَآ اَبِيْ لَهَبٍ وَّتَبَّ ۝١

مات هلاک دی شی دواړه لاسونه د ابی لهب او پخپله دی هم هلاک شه.

ابولهب

ابولهب (با نام اصلی **عبدالعزی بن عبدالمطلب**) کنیه‌ای است که قرآن (سوره تبت آیه ۱) و مسلمانان بر یکی از عموهای محمد، پیامبر اسلام اطلاق کرده‌اند. ابولهب در ۲۴ رمضان سال ۲ ه.ق درگذشت. این مرد تا هنگام مرگ یکی از بزرگترین و سخت‌ترین دشمنان محمد بود و می‌توان علت این دشمنی را که مخالفت با عصبیت قومی و خانوادگی عرب بود از امجمیل همسر ابولهب دانست که دختر حرب بن امیه و خواهر ابوسفیان است.در سوره ی تبت در قرآن درباره ی او این گونه سخن رفته است: بریده باد! هر دو دستان ابولهب که هر گز مال و ثروتش به حالش سودی نبخشید. و سرنوشت او در قرآن این گونه بیان شده است که خداوند او و همسرش را همانند هیزم های دوزخ می کند و می سوزاند.

مَآ اَغْنٰى عَنْهُ مَالُهٗ وَمَا كَسَبَ ۝٢

دفع به نه کړی (دغه هلاکت) له دغه (ابی لهب) څخه (اصلی) مال د ده او هغه چه ده ګټلی و (یعنی اولاده ئی).

تفسیر : یعنی مال، اولاد، عزت، وجاهت او لوئی هیڅ یوه ابی لهب له هلاکته ونه شو ژغورلی (ساتلی).

سَيَصْلٰى نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝٣

ژر دی چه ننه به وځی (ابی لهب په قیامت کښی) په اور خاوند د لمبو کښی.

وَّامۡرَاَتُهٗ ؕ حَمَّالَةَ الۡحَطَبِ ۚ﴿۴﴾

او (ننه به وځی) ښځه د هغه (ابی لهب) اور ته په دی حال کښی چه بار راوړونکی به وی د خسو (د دوزخ).

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اِذَا جَآءَ نَصۡرُ اللّٰهِ وَالۡفَتۡحُ ۙ﴿۱﴾

کله چه راشی نصرت مرسته (مدد) د الله او فتح (د مکی).

تفسیر : لویه فیصله کوونکی خبره دا ده چه مکه معظمه چه د حجاز مرکز او د اسلام دیری نښی لری فتح شی د عربو د زیاترو قبیلو سترګی هغی ته وی پخوا له دی نه به یو یو دوه دوه سړی په اسلام کښی داخلیدل خو د مکی معظمی له فتحی څخه وروسته دلی دلی داخلیدل تر دی حده پوری چه د عربو جزیره ګرده (توله) د اسلام په نور او رنا رنه او ګردو (تولو) هستیدونکیو ته ئی د توحید کلمه ولوستله او هغه مقصد چه عبارت د نبی کریم له بعثت څخه ؤ. پوره شو.

وَرَاَيۡتَ النَّاسَ يَدۡخُلُوۡنَ فِىۡ دِيۡنِ اللّٰهِ اَفۡوَاجًا ۙ﴿۲﴾ فَسَبِّحۡ بِحَمۡدِ رَبِّكَ

او وینی به ته خلق چه ننوځی به دین د الله کښی فوج فوج دلی دلی پس تسبیح پاکی وایه سره د حمد ثناء د رب خپل.

تفسیر : یعنی وپوهیږئ چه د بعثت مقصود او د دنیا د هستوګنی مطلب چه د دین تکمیل او د کبری خلافت تمهید دی پوره شو. اوس د آخرت سفر نژدی دی. نو ښائی چه له دنیا څخه ځان فارغ کړئ! او د زړه له کومی آخرت ته متوجه شئ! او له پخوا څخه زیاتره د هغه تسبیح او تحمید ووایئ او په دی فتوحاتو او برید باندی د هغه شکر ادا کړئ او همیشه اوسئ په استغفار باندی.

وَاسْتَغْفِرْهُ ۚ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

او مغفرت ښښنه وغواړه له ده څخه (لپاره د ګناهونو د امت خپل یا لپاره د ماتیدو د نفس او قصور د عمل) بیشکه چه دغه (الله) تل دی ښه توبه قبلوونکی د مستغفرانو ګنهګارانو.

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾

ووایه (ای محمده ! چه) ای کافرانو .

لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾

نه کوم زه (فی الحال) عبادت د هغه شی چه تاسی ئی عبادت کوئ (ای

وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾ وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾

او نه یم زه عبادت کوونکی (په وروستی زمانه کښی) د هغه شی چه عبادت ئی کوئ تاسی (ای کافرانو) او نه یئ تاسی (ای کافرانو په وروستی زمانه کښی) عبادت کوونکی د هغه ذات چه زه ئی عبادت کوم (چه الله دی).

لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

تاسی لره دین ستاسی دی (د شرک) او ما لره دین (د توحید اسلام) ځما دی.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اِنَّآ اَعْطَيْنٰكَ الْكَوْثَرَ ①

فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ②

نو لمونځ کوه دپاره د رب خپل او قربانی کوه !.

اِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْاَبْتَرُ ③

بیشکه دښمن ستا همغه دی بی بنیاده له هره خیره منقطع.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ○

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اَرَءَيْتَ الَّذِىْ يُكَذِّبُ بِالدِّيْنِ ①

آیا وینی ته هغه څوک چه دروغ وائی په ورځی د جزاء باندی.

فَذٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ۝٢

نو (که ئی پیژنی هم دغه) همغه (څوک) دی چه رتی شری یتیم پلار مری لره (په شرلو قبیحو سره).

تفسیر : یعنی له یتیم او پلار مری سره همدردی او خواخوږی چیری؟ بلکه له هغو سره په دیره بیرحمی، غټ زړه توب، بداخلاقی معامله کوی او حق ئی نه ورکوی او اموال ئی له خپل ځان سره په ناحقه ساتی.

وَلَا يَحُضُّ عَلٰى طَعَامِ الْمِسْكِينِ ۝٣

فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۝٤ الَّذِينَ هُمْ عَنْ صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۝٥

پس هلاک افسوس کنده د دوزخ یا خرابی ده دپاره د لمونځ کوونکی هغه کسان چه دوی له لمانځه خپله غافله بی‌خبره وی (پخپلو اوقاتو او آدابو سره ئی نه اداء کوی).

الَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ۝٦

هغه کسان چه دوی ریاکاری کوی (په عمل خپل کښی، شوونه کوی خلقو ته).

وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ۝٧

او منع کوی دوی مال د زکوٰة یا اسباب د معاونت امداد یو له بله.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

اَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِاَصْحٰبِ الْفِيْلِ ①

آیا نه و لیدلی تا نه ئی خبر چه څرنګه کار کړی و رب ستا له خاوندانو د فیل سره.

تفسیر : یعنی د فیل (هاتی) د خاوندانو سره هغه معامله چه ستاسی پروردګار وکړه هغه به ضرور تاسی ته معلومه وی ځکه چه دا واقعه د نبی کریم صلی الله علیه وسلم له باسعادت ولادت څخه څو ورځی پخوا شوی وه او د دیر شهرت له سببه چه د هر لوی او کوچنی (ووړکی) په ژبه یادیده او د دی قرب عهد او د تواتر په بناء الله تعالیٰ دا علم په رؤیت سره تعبیر وفرمایه.

اَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِيْ تَضْلِيْلٍ ②

آیا نه ئی و ګرځولی (هغه) کید مکر د دوی (په حق د نړولو د کعبی بلکه ګرځولی ئی و) په ګمراهی زیانمنی بطلان کښی.

تفسیر : یعنی هغو کسانو غوښتل چه د الله تعالیٰ کعبه ورانه او خپله مصنوعی کعبه ودانه کړی نو دا ونه شوه کیدی. او الله تعالیٰ د هغوی ګردی (تولی) ترټی بیکاره او تول تدابیر ئی بی اثره وګرځول او د کعبی شریفی د تباهی د فکر له سببه دوی پخپله تباه او بیکاره شول.

وَّاَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا اَبَابِيْلَ ③ تَرْمِيْهِمْ بِحِجَارَةٍ مِّنْ سِجِّيْلٍ ④

او راوئی لیږل په دوی باندی مرغان تولګی تولګی. چه ویښتل ئی هغوی په کانو سره چه له خټو په اور پخو شویو څخه جوړ شوی ؤ.

فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّاْكُوْلٍ ⑤

نو وئی ګرځاوه دغه لښکر په شان د وښو خوړلیو شویو پائمال کړیو شویو.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کوم په نامه د الله چه دیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالْعَصْرِ ۝١ اِنَّ الْاِنْسَانَ لَفِيْ خُسْرٍ ۝٢

قسم دی په عصر چه بیشکه انسان خامخا په زیان کښی دی (په صرف کولو د عمر سره په فانیه ؤ مطالبو کښی).

تفسیر : عصر زمانی ته وائی یعنی قسم په زمانی باندی چه د انسان عمر هم په کښی داخل دی چه دا عمر د سعاداتو او کمالاتو د ګټلو دپاره یوه لویه پنګه (سرمایه) ده او پکښی عجائب او غرائب دی په اقسامو سره یا قسم دی د مازدیګر په وخت باندی چه د دنیوی کارونو او وضیفو

اِلَّا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ ۙ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝٣

مګر (خو زیانکاران نه دی) هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) او وصیت ئی کړی وی یو له بله په حقه سره چه ایمان دی او وصیت ئی کړی وی یو له بله په صبر (په طاعت او مصیبت او له معصیته).

اِذَا زُلْزِلَتِ الْاَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝١

کله چه وخوځوله شی ځمکه په خوځیدلو سختو خپلو سره.

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ به کړده (توله) ځمکه په سختو او خورا (دیر) ویروونکیو زلزلو او ریدیدلو سره وخوځوی چه د هغی له اغیزی او اثر څخه به هیڅ مانی او عمارت او هیڅ یو غر یا ونه او نور شیان پر ځمکه باندی روغ نه پاتی کیږی او ګرد (تول) هسک (اوچت) او تیټ به سره برابریږی تر څو د حشر میدان صاف او پاک او یو برابر وګرځی او دا ګردی (تولی) پیښی به په قیامت د دوهمی نفخی د پو کولو په وخت کښی پیښیږی.

وَاَخْرَجَتِ الْاَرْضُ اَثْقَالَهَا ۝٢

او د باندی راوباسی ځمکه درانه شیان له خپله منځه.

وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾

او وبه وائی انسان (منکر له بعثه) چه څه شوی دی دغه (ځمکی) لره (چه د باندی راوباسی مدفون خپل).

تفسیر : یعنی بنی آدمان وروسته د ژوندی کیدلو او زلزلی د آثارو له لیدلو څخه یا د هغو ارواحو د زلزلی په ترڅ کښی حیران پاتی شوی په حیرت سره به وائی «پر دی ځمکی باندی څه وشو؟ چه په دومره زور سره خوځیږی؟ او هر شی له خپله ګیډی څخه د باندی غورځوی؟».

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾

په دغی ورځی کښی وبه وائی بیانوی به ځمکه خبری خپلی (خلقو ته که د خیر وی که د شر). په سبب د دی چه رب ستا وحی امر حکم کړی دی دی ته (په ویلو بیانولو سره).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ①

بیشکه مونږ نازل کړی مو دی دغه (ټول قرآن) په شپه د قدر کښی.

تفسیر : یعنی قرآن کریم له لوح محفوظ څخه د دنیا پر آسمان د قدر په شپه کښی نازل کړ شو. او بیائی په هم دغی شپی کښی د دنیا له آسمان څخه په محمد صلی الله علیه وسلم باندی ئی هم نزول شروع شوی وی. په دی موضوع څه مضمون د (دخان) په سورت کښی لیکلی شوی دی هلته دی ولوست شی.

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ② لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ③

او څه شی پوه کړی ئ ته (ای محمده!) چه څه ده شپه د قدر (د عزت او شرافت له پلوه؟) شپه د قدر خیر غوره ده له زرو میاشتو څخه (هغه زر میاشتی چه پکښی نه وی دغه شپه هغه چا لره چه ئی بیامومی او په عبادت سره پکښی مشغول شی تر صباح پوری).

تفسیر : یعنی په دی شپی کښی نیکی کول داسی دی لکه چه تر زرو میاشتو پوری سری نیکی کړی وی بلکه زیات له دی څخه هم.

تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم

نازلیږی ملائکی او روح په دغه شپه کښی په اذن حکم د رب د هغوی.

تفسیر : یعنی د الله تعالیٰ په حکم روح القدس حضرت جبریل علیه السلام د ډیرو پرښتو په

مِّن كُلِّ أَمْرٍ ④ سَلَامٌ

دپاره د هر کار (تاکلی «مقرر» شوی په دغه راتلونکی کال کښی) امان سلامتیا ده (له هر افته).

هِيَ حَتّٰى مَطْلَعِ الْفَجْرِ ۝٥

دغه شپه ده تر وقته د ختلو د صبا پورې (د سلامتیا فضیلت، برکت، کرامت).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ ۝

شروع کوم په نامه د الله چه ډیر زیات مهربان پوره رحم لرونکی دی

وَالتِّيْنِ وَالزَّيْتُوْنِ ۝١

قسم دی په انځر او زیتون خونه باندی.

وَطُوْرِ سِيْنِيْنَ ۝٢ وَهٰذَا الْبَلَدِ الْاَمِيْنِ ۝٣

او قسم دی په (غره چه نوم ئی) طور سینین (دی) او قسم دی په دی ښار امان ورکوونکی (د مکی) باندی.

لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ فِيْٓ اَحْسَنِ تَقْوِيْمٍ ۝٤

چه خامخا په تحقیق پیدا کړی دی مونږ انسان بنی آدم په ډیر ښه اعتدال سره.

ثُمَّ رَدَدْنٰهُ اَسْفَلَ سٰفِلِيْنَ ۝٥

بیا وګرځاوه مونږ هغه (انسان په ضمن د بعضو افرادو کښی) ډیر ښکته تر ښکتو نه (چه لاندنی طبقه د دوزخ ده).

إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ۝

مگر هغه کسان چه ایمان ئی راوړی دی او کړی ئی دی ښه (عملونه) نو وی به دوی ته اجر ثواب بی انتهاء بلا انقطاع.

تفسیر : چه نه به کم او نه به ختم شی او نه به د چا احسان پری وی.

أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ۝

آیا نه دی الله ښه لوی حاکم د ټولو حاکمانو؟ (بلکه ښه لوی حاکم دی پر ټولو حکم کوونکیو باندی).

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾

کله چه وخوځوله شی ځمکه په خوځیدلو سختو خپلو سره.

تفسیر : یعنی الله تعالیٰ به کړده (توله) ځمکه په سختو او خورا (دیر) ویروونکیو زلزلو او ریډیدلو سره وخوځوی چه د هغی له اغیزی او اثر څخه به هیڅ مانی او عمارت او هیڅ یو غر یا ونه او نور شیان پر ځمکه باندی روغ نه پاتی کیږی او ګرد (تول) هسک (اوچت) او تیټ به سره برابریږی تر څو د حشر میدان صاف او پاک او یو برابر وګرځی او دا ګردی (تولی) پیښی به په قیامت د دوهمی نفخی د پو کولو په وخت کښی پیښیږی.

وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾

او د باندی راوباسی ځمکه درانه شیان له خپله منځه.

تفسیر : یعنی په دی وقت کښی ځمکه هر هغه شی چه د دی په منځ کښی وی لکه مړی، سره او سپین زر، لاجورد پیروزه، غمی او نور ګرد (تول) د باندی غورځوی خو د دی مالونو او قیمت دارو شیانو اخیستونکی به څوک نه وی؟ ګرد (تول) خلق به ګوری چه په دغه ورځ کښی به هغه ګران شیان چه تل به په هغو باندی جنګونه کیدل ځومره بیقدره او بیکاره لویدلی وی.

وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾

او وبه وائی انسان (منکر له بعثه) چه څه شوی دی دغه (ځمکی) لره (چه د باندی راوباسی مدفون خپل).

تفسیر : یعنی بنی آدمان وروسته د ژوندی کیدلو او زلزلی د آثارو له لیدلو څخه یا د هغو ارواحو د زلزلی په ترڅ کښی حیران پاتی شوی په حیرت سره به وائی «پر دی ځمکی باندی څه وشو؟ چه په دومره زور سره خوځیږی؟ او هر شی له خپله ګیډی څخه د باندی غورځوی؟».

يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾

په دغی ورځی کښی وبه وائی بیانوی به ځمکه خبری خپلی (خلقو ته که د خیر وی که د شر). په سبب د دی چه رب ستا وحی امر حکم کړی دی دی ته (په ویلو بیانولو سره).

تفسیر : یعنی بنی آدم چه څه ښه او بد کارونه د هغی څمکی په سر باندی کری ؤ هغه ګرد (تول) به ښکاره وی لکه چه وائی به هغه سری په ما باندی لمونځ کری ؤ هغه غلا کری وه هغه ناحق وینه توئی کری وه او داسی نوری خبری ګواکی د ننی ورځی په اصطلاح او ژبه داسی ویوهیږئ چه هر سری چه هومره عملونه ئی په څمکه باندی کری وی د هغو ګردو (تولو) ریکاردونه (تکلی) به وی او د قیامت په ورځ کښی به د پروردګار په حکم په خبرو راځی او هر شی له لری ښکاری.

يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا

په دغی ورځی کښی به وګرځی خلق تولی تولی (له موقف یا له قبور نه په مختلفو اشکالو سره).

تفسیر : یعنی په هغی ورځی کښی به خلق له خپلو قبرونو څخه راوتلی د محشر په دګر کښی په راز راز (قسم قسم) دلی جوړی کری حاضریږی. یوه دله به د شرابیانو وی بله دله به د زناکارانو وی هم داسی د ظالمانو او غلو. علیٰ هذا القیاس د نورو. یا دا مطلب چه خلق له حساب څخه خلاصیږی او د بیرته ګرځیدلو په وقت کښی څه دلی به ئی جنتیانی او څه به دوزخیانی وی چه هره یوه به پخپل لوری رهی (روان) کیږی.

لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ

دپاره د دی چه وښودله شی هغوی ته (جزاء د) عملونو د دوی.

تفسیر : یعنی د حشر په میدان کښی به د هغوی عملونه وروښوولی شی تر څو بدانو ته یو راز (قسم) رسوائی او نیکانو ته یو راز (قسم) سرفرازی حاصله شی ممکن دی چه د عملونو له وروښوولو څخه د ثمراتو او نتائجو ورښوول مراد وی.

فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ۝ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ۝

پس هغه څوک چه عمل کوی په اندازه د یوی ذری د خیر نیکی نو وبه وینی (جزاء د هغه) او هر هغه څوک چه عمل کوی په اندازه د یوی ذری د شر بدی نو وبه وینی (سزاء د هغه).

تفسیر : یعنی هر یوه ته د هغه د عمل ذره ذره بنه وی که بد د هغه په مخ کښی ایښوول کیږی او حق تعالیٰ به هره هغه معامله چه د هر عمل په نسبت اجرا کوی هغه به هم د هغوی له سترګو څخه تیروی.

أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا

آیا نه دی لیدلی (نه دی خبر) هغه کسان چه کافران شوی دی چه بیشکه آسمانونه او ځمکی وو دواړه سره نښتی (ضم پیوسته په اول کښی) پس بیل کړل مونږ دوی دواړه،

درپيمه برخه :

دپيغمبرانوکيسې

ادم ع پيامبر

په دې شك نشته چې آدم (ع) د نړۍ دټولوخلکولمړنی سترنيکه کښل کيږی،چې دټول بشريت پلار ورته ويل کيږی،چې پاك خدای په خپل لاس- قدرت - له خاورو څخه جوړکړی،اوبيرته يې خاروته ورګرځولی ده، ﴿الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿156﴾

دآدم (ع)نوم په قرآن کريم کی پنځه ويښت 25 ځلې ياد شوی دی،چې په هروارکی يی الهی قدرت په ډيرلوی عظمت سره ښکاريږی. کله چې پاك الله وغوښتل چې آدم (ع) له خاورو څخه جوړ کړی،نوملايکوته يی وويل چې زه په ځمکه باندی بادار- خليفه - پيداکوم، هغوی په ډيره حيرانی سره ورته ووتل: چې اې زمونږ لويه څښتنه ته هغه ددی لپاره پکښی پيداکوی چې په ځمکه باندې بدکارونه - فساد - او وينی تويول وکړی، په داسی حال کی چې مونږ ستادمهربانی ياده ونه اوپه پاکی سره تسليم ياستو، پاك الله ورته وويل هغه شی چې زه پری پوهيږم تاسوپه هغه باندی نه پوهيږی، دآدم (ع) دجوړولولپاره پاك الله جبريل ته امر وکړ، چې ځمکی ته ورشی اوله هغی څخه خاورې راواخلي خوکله چې جبريل ځمکې ته راغی هغې ورته وويل چې خدای ته وګوره له ماڅخه خارې مه اخله، جبريل دهغې زاری ومنلې بيرته خپل رب ته وروګرځيده، پاك الله ورته وويل چې ولې بيرته تش لاسونه راغلې، جبريل وويل: ستاپه نوم باندی يی زاری راته وکړی، بيا پاك الله ميکايل ته وويل چې ورشه خاورې ورنه راوړه، کله چې هغه هم ځمکی ته راغی هغې له ميکايل څخه هم دخدای

په نوم خلاصون او خدای ته تیښته وغوښتله، میکا یل هم هغه پریښودله ،اوبیرته خپل خدای ته وروګرځیده ،بیا ورسته پاك الله عزایل ورولیږه چې خاورې ورځخه راواخلي،خودې ورستي ته چې ځمکې هرځومره زاړه وکړلې اودخدای په نوم باندې یې له هغه څخه خلاصون وتیښته وغوښتله هغه ته دځمکې زاړه ونه منل شوې،لاسونه یې ورتیر کړل له هغې څخه یې خاورې راواخستلې، دلوی څښتن مخې ته یې راوړلې ، پاك الله ورته وویل: چې ولې تا دځمکې زاړه ونه منلې، هغه ورته وویل چې ستا د امر په ځای کیدل دهغې له زاریو څخه راته ښه او لوی ښکاره شو، نوځکه مې دهغې زاړه ونه منلې، پاك الله چې دهغه زیګوالی او زړه سختي ولید له ورته ویې ویل چې ته به دآدم (ع) او دهغه داولادې دارواګانو- ارواح – اخستونکی هم یې.

کله چې خاوره تیاره شوله ،لمده شوله، خټه ورځخه جوړله شوله، اوپخه شوله، بیانو لوی الله(ج) په خپل قدرت سره آدم(ع) ورځخه په ښکلی صورت جوړکړ، چې دې ده دجوړیدلو بیلګه به نورو کاینانوکي نه لیدل کیده.

پاك الله(ج) چې آدم (ع) په خپل لاس – قدرت- باندی جوړکړ،نوهغه یې په عقل سره له نوروپیدایښتونوځخه په عقل سره ځانګړي کړ،چې د ورکړشوي عقل له لارې به نورو مخلوقاتو باندې امریت وکړي او ترهر څه نه بروي ، که څه هم شیطان وي ، داځکه چې د آدم(ع)ترپیدایشت نه مخکې به شیطان خپل ځان ترنورو مخلوقاتو لوي او په هرڅه باندې به یې برګانه .

کله چې دآدم (ع) ځان هیکل تیارشو،اوجوړښت یې سرته ورسیده، نو بیا الله(ج) څلویښت کاله دهغه جوړه شوې څیره دکودړي – کودي – غوندې دځمکې پر مخ باندی پریښودله ،په داسې حال کې چې منځ یې تش وبدون له اروا – روح – څخه په ځمکه باندې پروت وو،ملایکی به پری تللی اوراتللی،او دهغه په ښکلي انځورکې به یې دالهي قدرت لیدنه

کوله، خوکله به چی شیطان پری تیریده اویا ته وراته ،دهغه له پراته بد ن څخه به بیریده ،اوپه خپله پوښه به یی دهغه بدن ته لغته ورکوله، چی په وهلو سره به له هغه څخه دکودي اواز پورته کیده، چی دپاك خدای قدرت به پکښی ښکاره کیده ﴿خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ (14) الرحمن. ورسته بیا پاك الله(ج) اروا ـ روح ـ ته وپرمایل چه دآدم (ع) په بد ن کی ورننوزې ،کله چي اروا دهغه بدن ته ورننوتله ورخطا شوله ،په داخل دجسم کي په بیړې سره والوتله او دآدم (ع) په سر کی د پرنجید لو –عطس – په توګه سره ښکاره شوله، چی ملایکو ورته وویل وُوایه –الحمد لله – چی مورږ درته وُوایو – یرحمك الله – خدای د پرتا باندی مهربانی وکړې.

کله یي چي وویل الحمد لله ،پاك الله ورته وویل په تاباندي زما رحمت ومهرباني شه، بیاورسته کله یی چې اروا سترګو ته ورسید له ،لوڅی یی کړلې ګوری چی دجنت میوې ورته مخکې ښکا ریږي او ملا یکې ورته سجدی کوی، چې له دې ځایه دخوشحالي احساس وشعور ورسره راپیداشو.

کله چی یی اروا نس – ګیډی ـ ته ورسید ه دآرزوګانو دپوره کولو ا حساس پکښی راپیداشو، هڅه یی وکړه چی د جنت میوُو پو سی ور وپاڅی مخکی له دې نه چی اروا یی پښو ته ورسیږې، چې په دې هکله پاك الله (ج) وایي چي : ﴿خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ سَأُرِيكُمْ آيَاتِي فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ (37) الانبیاء.

وایی چی ادم (ع) دجمعی – اودَ نی ـ په ورځ پیداشوې، په هغې کی جنت ته ور ننوتلی دَی او په هغې کې له هغه څخه را وتلَی ده،نوځکه دجمعي ورځ تر نورو ورځو مبارکه ګڼل کیږي. آدم (ع) ته لمړنی نبی ویل کیږی، چی رسول نه ورته ویل کیږی ځکه هغه لمړنی انسان وه ،نو چا ته به په الهی رسالت وهدایت سره راغلی وای؟.

کله چی دآدم(ع) پیدا یښت و جوړښت سرته ورسیدل ،او اروا یې په ځان کې په کراره شوله،نوپاك الله ملایکوته امروکړ چی هغه ته سر ټیټنه او سو جدی وکړی،ټولو دخدای امر پر ځای کړلو ،یوازی ابلیس سر غړ ونه وکړله ،دا ځکه چې هغه خو یو له ملا یکو څخه نه وو،او هغه ته –الجان – وایي چې له خورا سره سوزونکي اورڅخه الله(ج) ترآدم (ع) مخکي پیداکړي، او بل دا چې خپل ځان یي په آدم(ع) باندي بر او ترهغه څخه یي لوی ګانډه (وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ مِنْ نَارِ السَّمُومِ (27) الحجر.

د آدم علیه السلام کیسه

د آدم پیدایښت

د آدم(۱) د خلقت کیسه د الله جل جلاله او د پرښتو په هغو خبرو سره پیل کیږي، کله چې پاك خدای پرښتو ته د دې یادونه وکړه چې دی په ځمکه کې خپل خلیفه (استازی) جوړول غواړي، او هغه استازی آدم او د هغه اولاده ده، دوی به په ځمکه کې ځای پر ځای کوي، او هلته به دوی د واك څښتنان ګرځوي، خو پرښتو د دې خبرې په آوریدو تعجب وکړ، ځکه هغه څوك چې په ځمکه کې د خدای استازیتوب کوي، نشي کولای د خدای لویي داسې وساتي لکه څرنګه چې په اسمان کې ساتل شوې ده، نشي کولی د اسماني ملکوت سره په رحمت او پاکۍ کې برابر پرځمکه کې خدایي ملکوت او لوړوالۍ وساتي، پاك خدای مخکې له آدمه هم بشر خلق کړی وو، خو په ځمکه کې یې فساد وکړ، همدا وجه وه چې پرښتو خپل رب ته په خطاب کې وویل: آیا ته په ځمکه کې داسې بشر پیدا کوې چې ستا له امر څخه سرغړونه وکړي، په ځمکه کې فساد خور کړي، وینې تویې کړي، په داسې حال کې چې مونږ ستا د جلال او لویۍ سره سم ستا پاکي یادوو ستا شکر اداء کوو، پرښتو خپل ځانونه له پیدا کیدونکي مخلوق (آدم) څخه غوره کښل کوم چې د ځمکې خلیفه ګرځول کیږي نو ځکه یې خپل رب ته دا خبرې یادې کړې، او داسې یې انګیرله چې دوی له هغه څخه د ځمکې په خلافت کې زیاته وړتیا لري، خو پاك خدای پرښتو ته د دغه پټ راز ځواب ورکوي او ورته وایي: چې د آدم د خلقت

حکمت یوازې ترما پورې ځانګړی دی، په کوم شي چې زه پوهیږم، تاسې نه پوهیږي:
(وَاِذۡ قالَ رَبُّكَ لِلۡملایکة اِنِّي جاعِلُ فِي الارضِ خَلِيفة، قالوا اَتَجعَلُ فِيها مَنۡ يُفسِدُ فِيها وَيَسۡفِكُ الدِّماءَ وَنَحنُ نُسَبِّحُ بِحَمۡدِكَ وَنَقَدِّسُ لَكَ، قالَ اِنِّی اَعلَمُ مالاتَعلَمُون) البقرة ۳۰
((اویاد کړه اې محمده) هغه وخت چې وویل رب ستا پرښتوته چې بیشکه زه ګرځوونکی یم په ځمکه کې د یوه خلیفه (استازي) نو وویل پرښتو آیا ګرځوې ته په ځمکه کې هغه څوک چې فساد به کوي په ځمکه کې، او تویوي به (په ناحقه سره) وینې، په داسې حال کې چې موږ تاته تسبیح او ثنا وایو، او نسبت د پاکۍ کوو تاته، وویل (الله جل جلاله د پرښتو په ځواب کې) بیشکه زه پوهیږم په هغه څه چې تاسې نه پرې پوهیږی)
د آدم منزلت
وروسته له دې چې پاك خدای آدم خلقکړ، د ټولو څیزونونومونه یې ورته وښودل، حقایق او ځانګیرنې یې ورته څرګندې کړې، ترڅو په ځمکه کې پاتې شي او له دغو شیانو څخه ریښتینې ګټه ترلاسه کړي.
بیا پاك خدای د دې اراده وکړه ترڅو دا نوی موجود (آدم) په ریښتینې بڼې سره پرښتو ته ښکاره کړي، او ورته څرګنده کړي، چې دغه نوی موجود کوم چې دوی یې شان سپك ګڼلی وو، له دوی څخه په علم او پوهه کې پیاوړی دی، نو ځکه یې له پرښتو څخه وغوښتل که چیرې تاسو په ریښتیا سره ترهغه غوره وئ او په ریښتیا د ځمکې د خلافت وړتیا لرئ، نو د دغو شیانو نومونه واخلئ او او په اړه یې موږ ته معلومات راکړئ.
خو پریښتې له ځواب ورکولو څخه پس پاتې شوې، او خپل رب ته یې د عذر په وړاندې کولو سره خطاب وکړ: موږ ستا پاکي وایو اې زمونږ ربه، هغه پاکي چې ستا له شان سره ښایي، هیڅکله ستا په ارادې اعتراض نه لرو، ځکه موږ علم نه لرو مګر همدومره چې تا موږ ته ډالی کړی، ته ترټولو ښه عالم یې پرټولو څیزونو پوره پوهه لرې، او ته ترټولو ښه د حکمت څښتن یې، هر هغه څه چې تا یې د کړلو خوښه کړې وي زمونږ خوښ دي.

پاك خدای آدم ته بلنه ورکوي ترڅو د پرښتو ښوونکی شي او ورته وايي: اې آدمه وښيه پرښتو ته هغه څه چې ما له دوی څخه پوښلي وو، نو په دې سره د آدم غوراوی او بهتري پر پرښتو ښکاره کيږي، دلته الله جل جلاله پرښتو ته خطاب کوي: آيا تاسو ته مې نه وو ويلي، چې زه ښه پوهيږم په هر هغه څه چې په آسمانونو او ځمکه کې دي، پرته له ما څخه نور پرې نه پوهيږي، زه تر ټولو ښه پوهيږم ستا سو په ښکاره خبرو او په هر هغه څه چې تاسو يې په خپلو نفسونو کې د ځانو سره پټ ساتی.

(وَعَلَّمَ آدَمَ الأسماءَ كُلَّها (٢) ثُمَّ عَرَضَهُمْ علَى الملايكة فَقالَ اَنبِؤونِي (٣)بِاسْماءِ هؤلاء اِنْ كُنتُمْ صادقِيْن)

ژباړه: او وښودل (الله) آدم ته نومونه ټولو شيانو، بيايې ورورانديې کړل هغه ټول شيان پرښتوته او وويل (الله) خبر راکړئ تاسې ماته په نومونو د دې شيانو سره که يې تاسې رينښتيا ويونکي (په خپلو دغو ويناوو کې)، (قالُوا سُبْحانَكَ لاعِلْمَ لنا اِلاماعَلَّمْتَنا اِنَّك اَنْتَ العَلِيْمُ الْحَكِيم) وويل (پرښتو) پاکي ده تالره (اې ربه له ټولو عيبونو او اعتراضونو) نشته هيڅ علم موږ لره مګر هغه څه چې ښوودلي دي تا مونږ ته، بې شکه ته، هم دا ته ښه عالم او ښه د حکمت څښتن يې.

(قَالَ يَا آدَمُ أَنبِئْهُم بِأَسْمَائِهِمْ ۖ فَلَمَّا أَنبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ) بقرة الآيَة ٣٣، ٣٢، ٣٤ .

وويل (الله) اې آدمه! خبر کړه دوی په نومونو د دې څيزونو، نو کله چې آدم خبر ورکړ دوی ته (په نومونو د هغو شيانو) وويل (الله)آيا نه وو ويلي ما تاسو ته چې بيشکه زه پوهيږم په پټو شيانو د آسمانونو او ځمکې او پوهيږم په هغو شيانو چې ښکاره کوی يې تاسې په (ژبه) او په هغو شيانو چې يئ تاسې، چې پټوی يې (په زړونو کې).

د آدم عزت او درناوی:

قرآن موږته له هغې مادې څخه خبرراکوي چې آدم ځينې جوړشوی دی (وَ اِذْقالَ رَبُّكَ لِلملايكَةِ اِنِّی خالِق بَشَرا مِنْ طِيْن) (۴) ص الاية ۷۱

((یادکړه هغه وخت) چې وویل رب ستا پرښتو ته چې بیشکه زه پیدا کوونکی یم دیوه بشر (آدم) له خټې څخه)
(وَلَقَدۡ خَلَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِن صَلۡصَٰلٖ(۵)مِّنۡ حَمَإٖ (۶) مَّسۡنُونٖ (۷)) الحجر الآیة ۲۸

(په تحقیق سره پیدا کړی مونږ انسان (آدم) له وچې خټې کړنګیدونکې (لکه کودی) له تورې شوې سخا کړی شوې (خټې) څخه.
(خَلَقَ الۡإِنسَٰنَ مِنۡ صَلۡصَٰلٖ كَٱلۡفَخَّارِ(۸)) الرحمن الآیة ۱۴ (پیدا کړی دی (الله) انسان (آدم) له خټې کړنګیدونکې وچې څخه لکه کودی (د خټې جوړشوی لوښی).
پاك خدای آدم له خټې څخه د انسان په څیره جوړکړ، دا انساني څیره یې همداسې پریښوده تردې چې په هغه اندازه وچ شو چې په ګوتوسره د کړنګیدو څخه یې غږ اوریدل کیده، همداسې یې له یوه پړاوه بل ته اړولی، بیا یې روح پکې پو کړ، په همدې توګه انسان تري جوت شو، له غوښې وینې او عصابو څخه جوړ شوی انسان، چې په خپله خوښه خوځي فکر او سوچ کوي.
بیا پاك خدای پرښتو ته امرکوي ترڅو د آدم درناوی وکړي، په وړاندې یې سجده اداء کړي، د عزت او د رناوي سجده نه د عبادت او لویې سجده، ځکه خدای پاك پرته له ځانه د بل چا په عبادت سره امر نه کوي.

(وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي خَٰلِقُۢ بَشَرٗا مِّن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ، فَإِذَا سَوَّيۡتُهُۥ وَنَفَخۡتُ فِيهِ مِن رُّوحِي فَقَعُواْ لَهُۥ سَٰجِدِينَ) الحجر الآیة ۲۸- ۲۹

(اویادکړه هغه وخت) چې وویل رب ستا پرښتو ته چې بېشکه زه پیداکوونکی یم د یوه بشر له کودیو کړنګیدونکو وچو څخه (چې جوړشوي وي دغه کودي) له تورې خټې سخا شوې څخه، نو کله چې برار مې کړ دغه (بشر)او پو مې کړه په ده کې له روح خپل ځینې (او دی پرې ژوندی شو) نو پریوځی تاسې سجده کوونکي (دهغه د درناوي لپار).
په دې آیت کې پاك خدای آدم ته د دریو درناویو یادونه کړې:

الله وايي په خپل لاس مې جوړ کړ.

له خپل روح څخه مې په هغه کې پو کړ.

پرښتو ته يې هغه ته په سجده امر وکړ.

د پرښتو سجده او د ابليس سرغړونه:

د خداى د امر سره سم ټولو پرښتو آدم ته سجده وکړه، پرته له ابليس (شيطان) څخه، چې د خپل کبر اوغرور له مخې يې آدم ته له سجدې کولو سرغړونه وکړه، پاك خداى له هغه څخه د سجدې نه کولو د سبب پوښتنه وکړه، (سره ددې چې دى ښه پوهيده) نو ابليس په ځواب کې وويل: چې د آدم نه په جوړښت کې غوره دى، ځکه هغه له اور څخه جوړ شوى، په داسې حال کې چې آدم له خټې جوړشوى، او اور د ابليس په فکر له خټې څخه غوره او ښه دى، په همدې خبرې سره ابليس زيات تکبر او غرور ښکاره کړ، نو ځکه پاك خداى له جنته وشړه، ويې راټه تر قيامته يې پرې لعنت ووايه له خپل رحمت څخه يې محروم کړ.

(فَسَجدَ(٩) الملايكة كُلُّهُم اجمَعُون، اِلا اِبلِيس(١٠) استَكبَرَ وكانَ مِنَ الكافِرِين، قال يا اِبليس ما مَنَعَكَ انْ تَسئجُدَ لِما خَلَقتُ بِيَدى استَكبَرتَ ام كُنتَ مِنَ العالِيئن، قال انا خَيرٌ مِنهُ خَلَقتَنِى مَنْ نار و خَلَقتَه مِنْ طِيئن(١١)، قال فَاخرُج مِنها فَاِنَّكَ رَجِيم، وَاِنَّ عَلَيكَ لَعنَتي اِلى يَوم الدِّين) سورت ص الآيَة ٧٥-٧٤-٧٣.

(نو سجده وکړه پرښتو ټولو، مګر ابليس (چې هغه سجده ونکړه)او لويي يې وکړه او وو دى (په علم د الله کې) له کافرانو، وويل (الله) اې ابليسه څه څيز منع کړى يې له دې چې سجده وکړې، هغه څيز ته چې پيدا کړى دى ما په دواړو (بلاکيفه)لوسونوخپلو، آيا تکبر دې وکړ که يې ته له لويانو، وويل (ابليس) زه غوره يم له دغه (آدم) څخه، پيدا کړى د يم زه له

اوره او پیدا کړی د دی دغه (آدم) له ختې وویل (الله) نو ووځه له جنته (یاله پرښتې صورته اې ابلیسه) پس بیشکه ته رټل شوی یې)

آدم او ابلیس :

له جنته څخه د ابلیس شړل کیدل:

ابلیس د خدای له امر څخه سرغړونه وکړه، ځکه د هغه د امر سره سم یې آدم ته د درناوي سجده ونکړه، نو د دې کبر او غرور په جزاء کې هغه له جنته وشړل شو.

بیا یې د لوی خدای جل جلاله څخه وغوښتل ترڅو دی تر قیامته ژوندی پریږدي او د ژوند کولو نور مهلت هم ورکړي، پاك خدای جل جلاله د هغه غوښتنه ومنله او په دنیا کې یې نورمهلت هم ورکړ، ابلیس د خپلې دغې غوښتنې علت داسې څرګند کړ: اې زما ربه، ستا د هغه حکم په تړاو چې زه دې پرې هلاك کړم (له جنته دې وشړلم، او د خپل رحمته دې محروم کړم) زه به خپل آخري کوښښ کوم ترڅو د آدم اولاده ستا د نیغې لارې څخه بې لارې کړم او خپلې لارې ته یې راواړوم، د دې هدف لپاره به زه د هرې ممکنې وسیلې څخه ګټه اخلم، د هرې هغې لارې به ورته راځم چې توان یې لرم، د هغوی د غفلت او ضعف شیبې به په کلکه څارم، ترڅو د هغوی د تیرایستنې او فساد ځای پکې پیدا کړم او بیا به هملته خپل ناوړه پلان عملي کوم، زه به ډیری انسانان ستا د شکر داداء کولو څخه منع کړم.

پاك خدای په رټلو سره ورته وویل: له جنت څخه ووځه، پرتا به بد ویل کیږي او زما له رحمت څخه به لیرې وې، قسم یادوم چې جهنم (دوزخ) به ستا او ستا له ملګرو څخه ډکوم، د آدم له اولادې به هغه خلك هم ستا سره په دوزخ کې یوځای کوم چې ستا سره په دنیا کې ملګري وو.

الله جل جلاله همدغه قول په دې آیت کې داسې څرګند کړی:

(قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ(١٢)، قَالَ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ(١٣)، قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ، قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي(١٤) لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ، ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ

أَكثَرَهُمۡ شَاكِرِينَ، قَالَ اخرُج مِنهَا مَذۡءُومًا مَّدۡحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ لَأَمۡلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمۡ أَجۡمَعِين) الأعراف الآيَة ۱۸-۱۳

(وويل (الله ابليس ته) نو كوز شه له دغه (آسمان يا جنت څخه) نه ښايي تاته (اې ابليسه دا كار) چې تكبر لويي وكړې په دې ځای كې نو ووځه (تري) بيشكه چې ته يې له ذليلانو څخه)، (وويل (ابليس چې اې الله) وګوره (مهلت راكړه) ماته (او مه مې وژنه) تر ورځې (د قيامت) پورې چې ستا بنده ګان بيرته راژوندي شي او بيرته له خپلو قبرونو راپاڅول شي)، (وويل (الله) بې شكه ته له مهلت ورکړل شوو ځينې يې (تراول پوكي پورې).

(وويل (ابليس) نو قسم دی په ګمراه كولو ستا ما لره چې خامخا به كينم زه دوی ته (انسانانوته د ښويولو لپاره) په لاره ستاكې (د اسلام نه به يې مخنيوی كوم) چې سمه پاكه لاره ده، بيا خامخا راځم زه دوی ته (په هر وخت كې) له وړاندې او وروسته د دوی او ښيو طرفو د دوی او كينو طرفو د دوی او نه به مومې ته ډيری د دوی شكر اداء كوونكي (مؤمنان)، (وويل (الله ابليس ته) ووځه له دې ځايه په بد حال مردود او رټل شوی (لرې كړل شوی له رحمته) (قسم دی) هرڅوك چې ستا متابعت وكړي له دغو (انسانانو) ډك به كړم له تاسې (له تا او ستا له ملګرو) ټولو څخه جهنم).

ګورو چې قرآن كله نا كله د ابليس دا كرغيړن هوډ داسې انځوري چې د الله جل جلاله صالح اونيك بنده ګان ځينې ايستل كيږي او مستثنی كيږي.

(وَإِذۡ قُلۡنَا لِلۡمَلَائِكَةِ اسۡجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبۡلِيسَ قَالَ أَأَسۡجُدُ لِمَنۡ خَلَقۡتَ طِينًا، إِقَالَ أَرَأَيۡتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمۡتَ عَلَيَّ لَئِنۡ أَخَّرۡتَنِ إِلَىٰ يَوۡمِ الۡقِيَامَةِ لَأَحۡتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ إِلَّا قَلِيلًا، قَالَ اذۡهَبۡ فَمَن تَبِعَكَ مِنۡهُمۡ فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمۡ جَزَاءً مَّوۡفُورًا، وَاسۡتَفۡزِزۡ مَنِ اسۡتَطَعۡتَ مِنۡهُم بِصَوۡتِكَ وَأَجۡلِبۡ عَلَيۡهِم بِخَيۡلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكۡهُمۡ فِي الۡأَمۡوَالِ وَالۡأَوۡلَادِ وَعِدۡهُمۡ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيۡطَانُ إِلَّا غُرُورًا، إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَانٌ ۚ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا) الاسراء ۶۵-۶۱.

(یاد کړه هغه وخت) چې وویل موږ پرښتو ته چې سجده وکړئ تاسې آدم ته (د درناوي) نو سجده وکړه (ټولو) مګر یوازې ابلیس (چې سجده یې ونکړه)وویل (ابلیس د الله په ځواب کې)آیا سجده وکړم هغه چاته چې پیداکړی دی تا هغه له خټې، (ابلیس)زیاته کړه: خبر راکړه ماته له دې (سړي) چې پرما دې غوره کړی، قسم دی که وروستی دې کړم تروړځې د قیامت پورې نو خامخا به زه بیخ وباسم د اولادې د ده، مګر لږ د دوی (چې ستا په عصمت او ساتنه کې دي) (نو) وویل (الله) چې ځه نو هر چا چې متابعت وکړ ستا له دوی ځینې (اې شیطانه) نو بیشکه دوزخ جزاء ستاسې ده جزاء پوره، وخوځوه (راګیرکړه) هغه څوک چې وسه دې رسیږي پر هغه باندې له دوی نه، په غږ (بلنې) خپلې سره (فسادته)او راوګرځوه (راټول کړه ګمراهۍ ته) پردوی خپل سواره او خپل پیاده، اوشریك شه د دوی سره په مالونو او اولادونو کې او وعده کوه له دوی سره (ددروغو)، او نه کوي شیطان وعدې له دوی سره مګر په باطل (فریب سره چې خطا ورته ثواب ښکاري) بیشکه زما په خاصو بنده ګانو ستا هیڅ غلبه قدرت نشته، او ستا رب ښه کافي وکیل او ساتونکی دی (ستا له شر څخه د خالصو بنده ګانوخپلو).

الله جل جلاله پرښتو ته وویل: آدم ته د درناوي سرونه ټیټ کړئ، پرښتو د خدای د امر سره سم د آدم درناوئ پرځای کړ، یوازې ابلیس آدم ته له سجدې کولو سرغړونه وکړه، او د انکار په حالت کې یې وویل: څنګه هغه چاته سجده وکړم چې تا پیدا کړی دی له خټې څخه؟ څنګه زما نه هغه غوره کیدای شي په داسې حال کې چې زه د هغه نه د لوړ مقام درلودونکی یم؟ اې ربه! د انسان اړوند موږ ته خبر راکړه، چې ترموږ ټولو دې بهتري ورکړې، موږ دې هغه ته په سجده کولو وګمارلو، که چیرې زما مړینه ترقیامته وځنډوې نو زه به د هغه اولاده له یوه سره بې لارې کړم، مګر هغه لږ ټولی چې ستا په ساتنه کې وي زما د چل او دوکې څخه مستثنی دي، پاك خدای هغه ته په ګواښلو وویل: له دې ځایه په سپکاوي سره هغه ځای ته لاړشه چې د ځان لپاره دې غوره کړی، که چیرې د آدم له اولادې څخه څوك هم ستا ملګرتیا وکړي، نو ستا او ستا د ملګرو ځای

یوازې جهنم دی، او هغه یوه پوره او کامله جزاء ده، خدای پاك د ابلیس ګوابنه اوږدوي او وایي: د لارې یې وباسه! د خدای په ګناهونو کې یې ونښلوه، په لارو کوڅوکې کندې ورته وکینده، هرهغه چاته چې وسه دې پوره وي، د هغوی د تیر ایستلو لپاره خپل آخري کوښښ وکړه، د حرامو مالونو په لاسته راوړنه کې ورسره مرسته وکړه، ترڅو په دې حرامو مالونو سره د ګناهونو لاره هواره کړي، خپل اولادونه د خدای د نیغې لارې بې لارې کړي، په همدې حرامو مالونو یې فساد فحشاء، ظلم زیاتي ته وهڅوه، او په ټولو بې لاریو کې اوږه په اوږه ورسره مل اوسه، د دروغو وعدې ورکړه، بیا پاك خدای خپله خبره راګرځوي او وایي: بې شکه چې د شیطان ټولې ژمنې دروغ دي، وعدې یې حقیقت نلري، یوازې دا چې د خپلو ملګرو په سترګو کې خاورې اچوي، خبر اوسئ! چې د خدای په مخلصو بنده ګانو باندې د شیطان لاس رسی نشته، هیڅکله هم ابلیس پردوی نشي لاس بری کیدای، ځکه دوی په خدای توکل کړی، او خدای تر ټولو غوره او کافي مرستندوی دی.

(۱) قرآن د آدم سره د نبوت لفظ نه دی ذکرکړی، لکه څرنګه یې چې د نورو نبیانو سره یاد کړی، خو دایې یاد کړي چې پاك خدای بې واسطی خبرې ورسره کړې، امر یې ورته کړی، حلال او حرام یې ورته بیان کړي، چې همد ا د نبوت معنی کیدای شي .

په همدې بنسټ مونږ چې کله د انسان د تاریخ په اوږدو کې د نبیانو کیسې یادوو د آدم کیسه هم لکه څرنګه چې قرآن یاده کړې، همداسې بیانوو.

(۲)علم آدم الاسماء کلها: د اسماء نه مراد نومونه دي، مانا دا چې پاك خدای د آدم په زړه کې د شیانو پوهه پرته له تحدید او تعیین څخه وارواچوله، الله جل جلاله د انسان په شته استعداد سره په آدم کې اړین علم خلق کړ، ترڅو د شیانو په ریښتینې څیړې علم ولري، د خدای په سنتو روږدی وي، کوم چې د دغو څیزونو څارنه کوي، ګټه او تاوان یې وپیژني، دا خبره له واقعیت سره هم اړخ لګوي ځکه بشریت له خپل پلار څخه دا فطري استعداد په میراث وړی، ترڅو د تاریخ په اوږدو کې د دې

ځمکې رازونه پرې څرګند کړي، د طبیعت قوانین یې وپیژني، ترڅو پر ځمکه واك ترلاسه کړي، چې دا د خدای د همدې قول(اني جاعل فی الارض خلیفة) څخه څرګندیږي، ویل شوي چې پاك خدای په آدم کې د کایناتو د نومونوعلم پیدا کړ له آسمانونو، ځمکې، حیواناتو، نباتاتو، غرونو، سمندرونو او او نورو هغو څیزونو څخه چې آغوستل کیږي، په دینا کې او د دنیا اوسیدونکي ورته اړتیا لري، ترڅو په ځمکه کې ژوند وکړي، او دا خو په ځانګړې توګه د هغه چا لپاره اړین دي چې په ځمکه کې د خدای استازی اوخلیفه ټاکل کیږي.

(۳)انبؤوني: ما ته خبر را کړئ

(۴) طین: خاوره اوبه پرې ګډې (خټه)

(۵)صلصال: له صلصلة څخه اخیستل شوی، او هغه غږ(انګازې ته ویل کیږي)، چې مراد ځینې هغه وچه شوې خټه ده چې اور نه وي ورته رسیدل، کله چې په ګوتو سره کړنګ ورکړې نو غږ یا (صلصلة) اورې همدې ته صلصال وایي.

(۶)حمأ: هغه خټه چې رنګ یې اوښتی وي، او د اوبو له څنګه توره شوې وي.

(۷)مسنون : انځور شوې د مخ په انځور، او یا خالي شوې وي د انسان په څیره (اوځینې علماء یې په سخا شوې سره ترجمه کوي)

(۸)فخار: له خټو جوړ شوي لوښی.

(۹)سجده په اصل د ژبې کې تواضع او ځان لوړ نه ګڼلو ته وایي، چې په ټیټیدو او کږیدو سره اداء کیږي، خو په شرع کې هغه حالت ته استعمال شوې چې د عبادت په هوډ ټنډه پرځمکه کیږدي، په آیت کې له سجدې مراد د عزت او درناوي سجده ده، نه د عبادت او لویي سجده.

(۱۰)ابلیس علم عجمي دی، خو ابو عبیده وایي چې عربي دی، له ابلاس څخه مشتق(اخیستل) شوی، چې د ښیګڼې څخه د لریوالي او د خدای د رحمت څخه دناهیلۍ معنا ورکوي .

(۱۱)ابليس وايي چې اور له خټې څخه غوره دی، ځکه چې اور ځليدونکی او د لوړوالي خاصيت لري،(پورته ځي) نرم دی، د اسماني ستورو سره نيږدې دی، او خټه خو ټول وخت تر پښولاندې خاصيت لري، بل داچې اور د ځواکمنې اغيزې څخه برخمن دی، او ځمکه هيڅ ځواک نلري، يوازې بايد ومنې او حس کړي.

(۱۲)صاغرين : ذليلان (من الصاغرين) له ذليلانو، سپکو څخه.

(۱۳)يبعثون : را ژوندي کيدل، بعث د قيامت په معنی دی، هغه ورځ چې الله جل جلاله خلك له قبرونو را ژوندي کوي.

(۱۴)الاغواء : هلاکت، ځينو ويلي چې په زړه کې د (غی) وراچول دي چې (غی) بې لارې کولو او په باطل باندې اعتقاد ته ويل کيږي.

د ابراهيم عليه السلام کيسه په قران کې

ابراهيم د نبيانو پلار

ابراهيم عليه السلام د دری ګونو دينونه د اتباعو لپاره لوړ منزلت لري، دريو واړو دينونو يهوديت، مسيحيت او اسلام ته محترم دی، تل يې نوم په اکرام، عزت او دعا سره يادیږي، هغه د اولوالعزمو رسولانو له جملې دی، د يوه خدای عبادت او يووالي ته په دعوت کې يې ډير جهادونه کړي، د خپلې عقيدې په لاره کې يې ځان هلاکت ته وړاندې کړی، ژوند يې د خپل رب په وړاندې د قربانيو سلسله ده، د ده په اخلاص او خدای ته په محبت سره راتلونکو ملتونو ته مثال وړاندې کيږي.

لکه څرنګه چې د هغه لوړمنزلت په دې سره هم جوت دی چې هغه د نبيانو پلار دی(هراسماني کتاب چې وروسته له ابراهيم عليه السلام څخه په کوم نبي له نبيانو نازل شوی، نو هغه رسول د ده د اولادې څخه دی) دا دومره لوړه رتبه ده چې ساری يې نه ليدل کيږي.

د ابراهيم عليه السلام دوه زامن اسماعيل او اسحق الله جل جلاله د نبوت

لپاره غوره کړي، اسماعیل د محمد صلی الله علیه وسلم او د حجاز د عربو نیکه ګڼل کیږي، ځکه چې د حجاز د عربو د نسب سلسله د اسماعیل دوو زامنو ته ورګرځي، چې هغه دواړه یو نابت او بل قیذار نومیدل.

قرآن هم ابراهیم علیه السلام ته د عربو د پلارواليي اشاره کړې، چې عربو مؤمنانو ته په خطاب کې وایي:(وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ) الحج ۷۸.(اونه یې دی ګرځولی په تاسې (کې د منلو) د دین په(هکله) هیڅ حرج،(متابعت وکړئ د) دین د پلار خپل ابراهیم، هغه)الله) ونومولی تاسې مسلمانان پخوا(له نزوله د قرآن څخه.(

اسحق علیه السلام ته خدای یو زوی په برخه کړ چې نوم یې یعقوب پرې کیښود، او همدغه یعقوب په اسرائیل سره یادیږي، چې د بنې اسرائیلو ټول شاخونه همده ته منسوب دي، پاك الله په بني اسرائیلو کې ډیر نبییان مبعوث کړي، چې وروستۍ یې حضرت عیسی بن مریم دی، کوم چې خپلو اتباعو ته یې ویلي: ابراهیم ستاسو پلار دی، چې زما دغه ورځ ورته ښکاره کړی شوه نو ویې ولیده او زیات خوشحاله شو.

قرآن هم دیته اشاره کړې چې ابراهیم د ټولو هغو نبیانو پلار تیر شوی، کوم چې تر ده وروسته مبعوث شوي، پاك خدای وایي:(وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ ۚ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ، وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ، وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ) الانعام ۸۴،۸۶.

)او پیرزو کړل مورږ ابراهیم ته اسحاق او یعقوب، ټولو ته هدایت کړی وو مورږ، او نوح ته مو هدایت کړی وو پخوا(له ابراهیمه)، (او هدایت کړی وو مورږ) اولادې د ده ځینې داود او سلیمان ته، او ایوب او یوسف ته، او موسی او هارون ته، او همداسې (لکه دغو نبیانو ته مو چې ډیر اجرونه او ثوابونه ورکړي) بدله ورکوو مورږنورو نیکاته(له همدې آیت څخه څرګندیږي چې ابراهیم علیه السلام د یهودو،

نصاراوو او مسلمانانو دری واړو نیکه دی، د دری واړو دینونو نبیان همدته په نسب کې منسوبیږي، نو دری واړه دینونه یو بنسټ لري، د یوه هدف لپاره نازل شوي، چې هغه د خدای په لارښوونو عمل کړل، د خدایي کتابونو متابعت کول او د یوه خدای عبادت ته بلنه ده.

ابراهیم او د بوتانوعبادت

د بابل په ځمکه د ابراهیم نشأت:

که موږ د علماوو څیړنې د هغه څه سره پرتله کړو چې په سفر التکوین کې ذکر شوي، نو دې پایلې ته به ورسیږو چې د ابراهیم علیه السلام وخت او زمانه تر میلاد مخکې دوهمې زریزې ته رسیږي، په مخکنیو زمانو کې هم همداسې فکر کیده، بلکه د ابراهیم علیه السلام زمانه په نولسم قرن او یا په دقیقه توګه په اولسم قرن کې مخکې له میلاده تیره شوې ده.

د ابراهیم علیه السلام د خپوړو ښار (اور الکلدانیة) وو، چې نن ورځ د (مُغَیر) په نامه سره شهرت لري او د دجلة او فرات ترمنځ جنوب ته څیرمه واقع دی، بیا وایي چې ابراهیم علیه السلام د خپل پلار سره د (حاران) ښار ته سفر وکړ چې د دواړو نهرو ترمنځ لودیځ لوري ته موقعیت لري.
عربي مصادر بیا راوړي چې د ابراهیم زیږدنه په بابل کې وه ، د یاقوت په نامه تاریخ پوه د بابل ځمکه داسې انځوروي او وایي: بابل د دجلة او فرات تر منځ واقع دی چې (سواد) ورته ویل کیږي، او د ابراهیم علیه السلام زیږدنه د ملك نمرود بن کنعان بن کوش په زمانه کې وه.
له تاریخ څخه څرګندیږي چې ابراهیم علیه السلام هم هغه وخت په عراق کې ژوند کړی کله چې په عراق باندې د بابل مدنیت سیطره درلوده.

ابراهيم او د بابل باطل خدايان:

اوس راځو ديته چې د بابل د اوسيدونکو عقيده څه وه؟ چې پوهاوی يې مونږ ته د قرآن د هغه آيتونو پوهه آسانه کوي کوم چې د ابراهيم عليه السلام د قوم معتقدات په کې نغښتي.

)د بابل اوسيدونکو ډير خدايان درلودل... هغه داسې چې د هر ښار لپاره ځانګړی خدای وو چې ځارنه يې ورځنې کوله، بيا د هرې محلې او هر کلي لپاره واړه واړه خدايان وو چې عبادت يې کيده او اخلاص يې ورته درلود، حال داچې دا ټول ښارونه او کلي بيا په ټولیزه توګه رسما يوه لوی خدای ته تابع وو، ورو، ورو د خدايان دا ډيره شميره راټيټيده، دا هغه وخت کله چې واړه خدايان ټول د غټ خدای انځورونه او صفات ونومول شول، په همدې توګه)مردك) د بابل د ټولو وړو خدايانو غټ خدای پاتې شو.

پاچايانو ځانونه د خدايانو مغفرت ته کلك محتاج احساسول، نو ځکه يې د هغوی د هيکلو په جوړښت کې ډيره مبالغه کوله، تردې چې ښځينه يې هم ورسره ملګرې کړې وې او د خوراك او شرابو تابيا يې ورته کوله(په همدې ټولنه کې چې ډيری خدايانو ورباندې ولکه کړې وه او مختلفې ځيرې د عبادت لپاره ايښودل شوې وې، پاك خدای جل جلاله حقيقت او هدايت ابراهيم عليه السلام ته په برخه کړ، چې په ځواکمن فکر او د رب په وحی سره يې خلك د يوه ريښتيني خدای يووالي ته را وبلل، او ورته ويې ويل چې همغه لوی خدای په نړۍ باندې برلاسي لري، او ټول امور د همغه په لاس کې دي، په دې لاره کې يې د ټينګ عزم څخه کار واخيست، تر څو ګمراه شوي قوم ته نجات ورکړي له بدمرغيو يې وژغوري، لارښوونه ورته وکړي او له هغه څه څخه يې منع کړي چې په نا حقه پرې بوخت دي.

الله جل جلاله همدا ټکي راته بيانوي او وايي:
)وَلَقَدۡ ءَاتَيۡنَآ إِبۡرَٰهِيمَ رُشۡدَهُۥ مِن قَبۡلُ وَكُنَّا بِهِۦ عَٰلِمِينَ، إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦ مَا هَٰذِهِ ٱلتَّمَاثِيلُ ٱلَّتِيٓ أَنتُمۡ لَهَا عَٰكِفُونَ، قَالُواْ وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا لَهَا عَٰبِدِينَ، قَالَ لَقَدۡ كُنتُمۡ أَنتُمۡ وَءَابَآؤُكُمۡ فِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٖ، قَالُوٓاْ أَجِئۡتَنَا بِٱلۡحَقِّ أَمۡ أَنتَ مِنَ ٱللَّٰعِبِينَ، قَالَ بَل رَّبُّكُمۡ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ ٱلَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ)

الأنبياء ۵۱، ۵۶.
او ورکړې وه موږ ابراهيم ته حقه لار پخوا او موږ ورباندې پوه وو، کله چې وويل ابراهيم خپل پلار او قوم ته، څه دي دغه بوتان چې تاسې دوی ته ولاړ ياست په عبادت سره، وويل دوی: موږ خپل پلرونه دغو(بوتانو) ته عبادت کوونکي موندلي، وويل(ابراهيم) بې شکه تاسې او ستاسې پلرونه په ښکاره ګمراهۍ کې ياست(په سبب د بوتانو د عبادت) وويل(بابليانو) آيا ته راغلی يې موږ ته په ريښتينې لاره يا داچې له لوبو کوونکو ځينې يې، وويل (ابراهيم) رب ستاسې رب د آسمانو او ځمکې دی، هغه (الله) دی چې دا (ځمکه او آسمانونه يې) پيدا کړي، او زه په دغو(چې ومې ويل) له شاهدي ورکوونکو ځنې يم.

دوی د خپلو پلرونو د بوتانو عبادت کول د خپل عبادت تحليل او دليل بيانولو، او ويل يې پلرونو مو په دې توګه عبادت ترسره کړی نو موږ هم په هغوی پسې اقتداء کوو.
دا هغه نه منونکی دليل دی چې تل يې فاسد خلك د نيکانو په څيره بيانوي، د څارويو په شان د خپلو تيرو مشرانو متابعت کول څومره د عقل نه لرې خبره ده، په هره زمانه کې دا رنګه ضعيف دليلونه وړاندې کيږي، او په دې سره مفسدين ځانونه نيکان او په حقه لار څرګندوي.
ابراهيم د دې اراده کړې وه چې خپل قوم ته له بوتانو نجات ورکړي، له ټولو هغو خرافاتو و غير معقولو اعتقاداتو څخه يې وژغوري چې د دوی د هلاکت سبب ګرځي، کوښښ يې کولو ترڅو قوم يې هغه لوړ حقيقت ته ورسيږي چې هر انسان ته يې پوهاوی په کار دی، هغه حقيقت د يوه الله

عبادت کول دي، په همدې ټکی ابراهيم خپل قوم ته خطاب کړی چې قرآن يې را ته داسې بيانوي

:

)قَالَ أَفَرَأَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ، أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمُ الْأَقْدَمُونَ، فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّي إِلَّا رَبَّ الْعَالَمِينَ، الَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ، وَالَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ، وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ، وَالَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ، وَالَّذِي أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيئَتِي يَوْمَ الدِّينِ) الشعراء ۷۵-۸۲.

وويل (ابراهيم) آيا پوهيږئ تاسې په هرهغه څه چې عبادت يې کوئ، تاسې او (عبادت يې کولو) ستاسې پلرونو مخکينيو، دغه (معبودان) دښمنان دي زما مګر رب العالمين(چې دوست يې لرم او عبادت يې کوم)، هغه (رب) چې پيدا کړی يې يم زه او همدی لارښوونه راته کوي، او هغه (رب) چې ډوډۍ را کوي او اوبه راباندې څښي، او کله چې ناروغ شم نو همدی شفاء راکوي، او هغه (رب) چې مړ کوي مې بيا مې ژوندی کوي، او هغه (رب (چې هيله لرم د دې چې ښښنه به راته وکړي د ټولو خطاياوو په ورځ د جزاء.

دا د ابراهيم ريښتينی ايمان وو، دا هغه ايمان دی چې په ټولو اعضاوو خپل خدای ته يو څوك تسليم شي، هغه ايمان دی کوم چې د نفس نه ټول غمونه کړاوونه لرې باسي، بيا اطمينان او نيکمرغي پرې پيرزو کوي، دا هغه ايمان دی چې انساني نفس له ټولو خيالاتو او ناروا خرافاتو ژغوري، نو نشته هيڅ روزي ورکوونکی، نه هم شفا ورکوونکی، نه ژوندی کوونکی، نه مړ کوونکی، نه د ګناهونو بښونکی مګر يوازې د عالميانو پيدا کوونکی الله جل جلاله دی.

ابراهيم خپل پلار ته د وحدانيت بلنه ورکوي:

د ابراهيم عليه السلام پلار د بوت پرستانو په سر کې وو، نه يوازې د بوتانو عبادت به يې کولو بلکې جوړوونکی او پلورونکی يې هم وو، ابراهيم عليه السلام ته د خپل پلار کړنې نه منونکې بريښيدې، نو ځکه يې خپل لمړنی واجب دا وبللو ترڅو تر ټولو نيږدې کس(پلار) په نصيحت

او دعوت سره ځانګړی کړي، د کفر له عاقبت او بد برخليك څخه يې وويروي.

خو ابراهيم په کومه لهجه خپل پلار ته نصيحت کړی؟ هغه په داسې نرمه ژبه خپل پلار ته خطاب کړی، چې له يوې خوا پوره ادب او نرمي پکې مراعات شوې او له بله پلوه د بوتانو د عبادت د بطلان پوره عقلي دليل او برهان هم پکې څرګند دی.

﴿إِذۡ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعۡبُدُ مَا لَا يَسۡمَعُ وَلَا يُبۡصِرُ وَلَا يُغۡنِي عَنكَ شَيۡـٔٗا، يَا أَبَتِ إِنِّي قَدۡ جَآءَنِي مِنَ ٱلۡعِلۡمِ مَا لَمۡ يَأۡتِكَ فَٱتَّبِعۡنِيٓ أَهۡدِكَ صِرَٰطٗا سَوِيّٗا، يَا أَبَتِ لَا تَعۡبُدِ ٱلشَّيۡطَٰنَۖ إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا، يَا أَبَتِ إِنِّيٓ أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٞ مِّنَ ٱلرَّحۡمَٰنِ فَتَكُونَ لِلشَّيۡطَٰنِ وَلِيّٗا، قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنۡ ءَالِهَتِي يَا إِبۡرَٰهِيمُۖ لَئِن لَّمۡ تَنتَهِ لَأَرۡجُمَنَّكَۖ وَٱهۡجُرۡنِي مَلِيّٗا، قَالَ سَلَٰمٌ عَلَيۡكَۖ سَأَسۡتَغۡفِرُ لَكَ رَبِّيٓۖ إِنَّهُۥ كَانَ بِي حَفِيّٗا، وَأَعۡتَزِلُكُمۡ وَمَا تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَأَدۡعُواْ رَبِّي عَسَىٰٓ أَلَّآ أَكُونَ بِدُعَآءِ رَبِّي شَقِيّٗا﴾ مريم ۴۱-۴۹.

او یاده کړه(اې محمده خپل امت ته) په کتاب(قرآن) کې (کیسه د (ابراهیم، بیشکه چې هغه وو ریښتینی نبي، کله چې وویل (ابراهیم) خپل پلار ته اې پلاره زما! د څه لپاره د هغه څیز عبادت کوي چې نه آوري او نه ویني او نه دفع کولی شي له تا هیڅ شی، اې پلاره زما! بیشکه ماته راغلې د علم هغه اندازه چې تاته نه ده راغلې نو متابعت وکړه زما ترڅو وښیم تاته لاره سمه برابره، اې پلاره زما! مه کوه عبادت د شیطان بیشکه شیطان دی له رحمانه ډیر سرکښه، اې پلاره زما! بیشکه زه ویریږم له دې چې وبه رسیږي تاته عذاب له لوریه د رحمان(الله جل جلاله نه) نو شې به ته ملګری د شیطان (په جهنم کې(، وویل(پلار د ابراهیم) آیا مخ ګرځوونکی یې ته له خدایانو زما اې ابراهیمه؟ که له دې کاره منع نه شوې نو وبه دې ولم په تیږو پرې مې ږده(لاړ شه له مانه) ډیر وخت(ترڅو ضرر مې درونه رسیږي)، وویل (ابراهیم) سلام دې وي پرتا تاته به مغفرت

وغواړم له رب خپله بيشکه چې الله دی پرما ډير مهربانه، څنګ به وکړم زه له تاسې او له هرهغه څه چې تاسې يې پرته له الله عبادت کوئ او د خپل رب عبادت به کوم، هيله لرم چې نشم په عبادت د رب خپل کې بد مرغه.(

وګوره! څومره په زړه پورې خبرې دي چې د آوريدونکي احساسات راپاروي، ابراهيم د هر نصيحت په بيان کې خپلې خبرې څومره نرموي، د هر نصيحت په سر کې وايي (يا أبت) اې پلاره زما، ترڅو د پلار زړه يې نرم شي، خبره ومني او ورسره د کامل ادب مراعات وشي. ابراهيم خپل پلار ته سم د واره داسې عقلي دليل بيانوي: د څه لپاره د يو داسې جماد عبادت کوې چې نه آوري او نه وينې، او نه هم د دې توان لري چې تاته ښيګڼه يا بدي ورسوي، په دې پسې ابراهيم خپله لارښوونه پسې غځوي خپل پلار د حق لوري ته په ډيره ځيرکتيا سره را بولي، نه ورته وايي چې ته د سره په هيڅ نه پوهيږې ځکه ويريږي چې دا خبره به يې پلار د ځان لپاره سپکاوی وبولي او ورځنې لاړ بشي، او نه هم ځان په ډير علم سره ستايي د دې لپاره چې د پلار په وړاندې لويي تري ونشي چې په پايله کې به يې پلار ورڅخه کرکه پيدا کړي، بلکه ورته وايي ماته يوه اندازه د علم د الله له لوري را رسيدلې، ناشونې ده چې تاته دې هم ورته علم ورسيږي، نو زما متابعت وکړه ځکه زه دې په نيغه لاره برابروم، او هغه شيطان چې د خدای د امرونو نه يې سرکښي کړې ستا لوی دښمن دی، ځکه چې ته يې د ګمراهۍ په لاره غولولی يې ترڅو د الله جل جلاله عذاب ته دې پرې ورسوي.

خو پلار يې پرې را وړاندې کيږي او ورته وايي: عجيبه ده، آيا ته د بوتانو له عبادت څخه مخ اړوې اې ابراهيمه؟ که چيرې دا کار پرې نږدې او د بوتانو له عبادت څخه مخنيوی وکړې په تيږو به دې وولم، نو که د ځان لپاره نجات غواړې له ما نه لرې لاړ شه ډيره موده ماته مه راځه. ابراهيم د خپل پلار دا خبرې په ورته عمل سره بدرګه نه کړې، بلکې ورته ويې ويل (سلام عليك) په تا دې سلام وي اې پلاره زما، معنا داچې زما له لوريه به تاته هيڅ ضرر نه رسيږي، ته به له مانه اذيت نه شې، زما له پلوه

به په سلامتيا سره اوسيږي، زه به د خپل خداى نه وغواړم چې تاته بښنه وکړي او سزا درنکړي، پاك خداى زه د دعاء په قبلولوسره عادت کړى يم، که چيرې د ايمان لوري ته زما بلنه تا اذيت کوي نو زه به تا له خپله قوم سره پريږدم، او ورسره به له ټولو هغو معبودانو څنګ وکړم چې تاسې يې عبادت کوئ، د خپل يوه خداى عبادت به وکړم، هيله لرم چې د خپل خداى په عبادت کې سستي و نکړم په هغه څه وخت ضايع نکړم چې تاسې يې عبادت کوئ.

ابراهيم د خپلې ژمنې سره سم خپل پلار ته د مغفرت غوښتنه وکړه، مګر کله چې د هغه له ايمان راوړلو ناهيلى شو او وپوهيده چې هغه د خداى دوښمن دى نه غواړي چې د بوتانو عبادت پريږدي، نو ورڅخه بيزاره شو، لکه څرنګه چې په قرآن کې همداسې راغلي.

﴿وَمَا كَانَ ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ﴾ توبه ۱۱۴.
او نه وه بښنه غوښتل د ابراهيم لپاره د پلار خپل مګر په سبب د هغه ژمنې چې ورسره کړې يې وه، خو کله چې ورته څرګنده شوه چې هغه د خداى دوښمن دى تري بيزاره شو، بيشکه چې ابراهيم ډير په زړه نرى حليم وو.

ابراهيم بوتان ماتوي

ابراهيم عليه السلام دا په زړه کې غوټه کړې وه چې ټول هغه بوتان به له منځه وړي کوم چې قوم يې عبادت کوي، نو د ماتولو قسم يې ياد کړ، دا د دې لپاره ترڅو خپل قوم ته په عملي توګه ښکاره کړي چې بوتان نه چاته ضرر رسولى شي او نه هم ګټه، نه د ځانه دفاع کولى شي او نه هم هغه چاته کوم زيان رسولى شي چې ضرر ورته رسوي، دا يو قوي دليل او

عملي طريقه وه چې دا رنګه عملي دليلونه په نفسونو باندې کلکې اغيزې لري او په وعظ هدايت او لارښوونه کې غوره لار بلل کيږي.

د همدې لپاره ابراهيم د دغه تصميم د عملي کولو لپاره د مناسب وخت په لټه کې وو تر دې چې د دوی د اختر ورځ راورسيده، نو پلار يې ورته وويل: اې ابراهيمه! نن د اختر ورځ ده، که زموږ سره ووځي او په دې لمانځنه کې راسره ونډه واخلې غوره به وي، ترڅو زړه دې خوشحاله شي، د غوښتنې سره سم ابراهيم له دوی سره ووت، خو ناڅاپه يو عذر ورته پيدا شو چې د پاتې کيدو لپاره ورته بانه شوه، په ستورو کې يې وکتل او ويې ويل: ما خپلې طالع وکتلې فکر کيږي چې د وبا مرض سره مخامخ کيدونکی يم، د همدې خبرې سره يې قوم په ځان وډار شو ترڅو دا مرض دوی ته سرايت ونکړي، نو ځکه يې پريښود، همدا فرصت يې مناسب وباله او هغه ځای ته راغې کوم چې هلته بوتان د عبادت لپاره درول شوي او د ماتولو هوډ يې وکړ.

ابراهيم د بوتانو ځای ځايګوټې ته ورسيد، ټول يو د بل ترڅنګ درول شوي وو چې په منځ کې يې ترټولو لوی بوت ولاړ وو، مخکې يې د خوراك او څښاك هغه توکي ايښي وو چې قوم يې د قربانۍ په منظور راوړي وو ترڅو د دوی په ګمان د بوتان خوراك شي، ابراهيم عليه السلام په تمسخر سره خطاب ورته وکړ: آيا تاسې نه خورئ!! کله يې چې د هيڅ يوه نه ځواب ترلاسه نکړ بيا يې ورته وويل: څه دربانديې شوي چې خبرې نه کوئ؟ بيا يې په ښي لاس د وهلو پيل پرې وکړ، ټول يې د يوه سره په تبر مات کړل، وړې وړې ټوټې يې ترې جوړې کړې، تر غټ بوت پورې دا لړی را ورسيده(کوم چې د دوی لپاره ترټولو بوتانو لوی او محترم وو) مات يې نکړ او تبر يې د هغه په لاس کې ځوړند پريښود او له بوتخانې رابهر شو، دا آيتونه پدې تړاو تلاوت کړئ:

وَإِنَّ مِن شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ، إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ، إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ، أَئِفْكًا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ، فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ الْعَالَمِينَ، فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ، فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ، فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ، فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ، مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ، فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ) الصافات ۸۳،۹۳.

او بیشکه یو له تابعانو د ده(نوح) ابراهیم وو، کله چې په پاك سپیڅلي زړه سره خپل رب ته راغی، کله چې یې وویل خپل پلار ته د څه شي عبادت کوئ تاسې، آیا د دروغو خدایان پرته له الله غواړئ تاسې، څه ګمان کوئ په رب د عالمیانو(چې پرته له عذابه به مو پریږدي)، بیا یې وکتل یو نظر په ستورو کې، نو ویې ویل(ابراهیم) بیشکه زه ناروغ یم، پس په شا لاړل هغوی له ابراهیمه، بیا پټ راغی(ابراهیم) د دوی خدایانوته او ورته ویې ویل: آیا تاسې نه خورئ! څه شوي دي پرتاسې چې خبرې نه کوئ، بیا یې پټ په ښي لاس د وهلو برید پرې وکړ

همدارنګه وایي:

وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ، فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ) الأنبياء ۵۸-۵۹.

او قسم دی په الله چې پلان به جوړوم ستاسې بوتانو ته هغه وخت چې لاړشئ تاسې شاکوونکي (بوتانوته)، نو ټوټه ټوټه یې کړل پرته له لوی بوت څخه(چې مات یې نکړ او تبر یې په اوږه ورته ځوړند کړ)(د دې لپاره ترڅو (کیدای شي بیرته ورته را وګرځي(او د دغه پیښې پوښتنه ترې وکړي.(

ابراهیم د بوتانو په ماتولو سره خپل قوم ته یو حسي دلیل جوت کړ، ترڅو وپوهیږي چې د بوتانو عبادت کول یو باطل کار دی، ځکه که چیرې ریښتیني خدایان وی نو لږ ترلږه د ځان نه خو به یې دفاع کړې وه، لږ ترلږه هغه چاته خو به یې څه غبرګون ښکاره کړی وو چې د دوی د ماتولو هوډ

يې کړی.
همدغه ریښتیني حقیقت د جاپان امپراطور (هیډیوچي) ته هم څرګند شوی وو، کله یې چې د بودا لپاره د لوی عبادتځای په جوړولو پیل وکړ...د عبادتځای ساختمان لا پای ته نه وو رسیدلی چې ۱۵۹۶ کې ځمکه زلزلې ولړزوله او عبادتځای را پریوت
...
روایت شو چې جاپاني امپراطور(هیډیوچي) بوت په غیشي ووشتو او په ریشخندی سره یې ورته وویل: ما دلته په ډیرو زیاتو لګښتو سره جوړ کړی وې، خو تا د خپل عبادتځای ساتنه هم ونکړی شوه.
د ابراهیم محاکمه :
قوم د اختر د لمانځلو څخه وروسته بیرته را وګرځیده د بوتانو کړیدلی حالت یې ولیده، له دې پیښې سخت وډار شول، په خپلو کې یې یو له بله وپوښتل چې دا ظالم څوك دی، څوك دی چې زموږ سپیځلي ځایونه یې دا رنګه په بل مخ اړولي، د خبرو په همدې راکړه ورکړه کې ځینو وویل: موږ آوریدلي چې یو ځوان بوتانو ته بد وایي او هغه ځوان ابراهیم بولي، د هغه عادت وو چې د بوتانو عیبونه به یې یادول، تمسخر به یې پرې کولو، موږ ګمان کوو چې همغه به دا کار کړی وي.

په بوتانو د تجاوز خبر ترحاکمانو پورې ورسید، خپلو لښکرو ته یې وویل :راولئ هغه ابراهیم چې د خلکو په وړاندې یې محاکمه کړو، هغه شاهد دې را مخې ته شي چې له ابراهیمه یې د بوتانو عیبونه آوریدلي او دا چې هغه د شر تکل ورته کړی وو
.
ابراهیم را وستل شو، حاکمانو ترې وپوښتل(آیا تا زموږ په خدایانو داسې کړي دي اې ابراهیمه؟)ابراهیم وپوهیده چې اوس د دې وخت را رسیدلی ترڅو حقیقت څرګند شي او دوی پرې اقرار وکړي، نو په ډیر وړ او له حکمت څخه په ډك ځواب سره یې ځواب ورکړ او ورته ویې ویل چې د بوتانو ماتوونکی زه نه بلکې هغه لوی بوت دی، وګورئ! په کړنه یې

شاهدان نور بوتان دي، ابراهيم خپلې خبرې لا پسې اوږدې کړي او زياته يې کړه: پوښتنه ترې وکړئ که چيرې خبرې کولی شي،هغه لوی بوت په غوصه شوی وو، او له دې نه تنګ شوی وو چې د وړو بوتانو عبادت دې هم وشي په داسې حال کې چې دی ترټولو لوی دی، نو ځکه يې ټول مات کړل.

يو د يوه قوم په ناڅاپي توګه د يوه نوي فکر سره ټکر کوي، داسې يوې خبرې ته يې ابراهيم متوجه کوي چې سم د واره يو بل ته په ګواښلو پيل کوي او وايي: ظالمان خو تاسې يئ چې د داسې څيز عبادت کوئ چې خبرې نشي کولی، تاسې ظالمان يئ چې ابراهيم مو تورن کړی دی، د څو شيبو لپاره له شرم نه سرونه ځوړند کارته اچوي، بيرته خپلې مجادلې ته راګرځي او وايي :اې ابراهيمه ته خو پوهيږې چې دغه بوتان خبرې نشي کولی، څنګه له موږ غواړي چې پوښتنه ترې وکړو؟...همدلته يو ځل بيا د ابراهيم يو بل لوی دليل ښکاره کيږي چې غوږونه سوري کوي او ژبې ګونګوي د دوی د خبرې په ځواب کې داسې وايي:

)أَفَتَعبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمۡ شَيۡئٗا وَلَا يَضُرُّكُمۡ ، أُفّٖ لَّكُمۡ وَلِمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعۡقِلُونَ)الأنبياء ۶۷-۶۶.

آيا تاسې پرته له الله د هغه څيز عبادت کوئ چې نه تاسې ته ګټه رسولی شي او نه تاوان، افسوس(هلاکت) دی تاسې ته او هغه څه ته چې تاسې يې پرته له الله عبادت کوئ، آيا تاسې له عقل نه کار نه اخلئ. دا آيت په هر وخت او زمانه کې د هغه چا لپاره پوره درس او کامل دليل دی چې پرته له الله د نورو څيزونو عبادت کوي

.

خو کله چې ناپوهي په نفسونو غلبه پيدا کړي، او ړوند تعصب زړونو ته ښکته شي، نفسونه د سپکاوي داسې درجې ته رسوي چې بيا صحت د اشياوو نه ورته څرګندیږي، د همدې لپاره کله چې د ابراهيم قوم په دليلونو کې مات شو، وډار شو چې نور يې هم د شرم ټکي را برسيره کيږي، نور نو هيڅ دليل ورته پاتې نه وو، د مناظرې او مجادلې څخه تير

شول او د زور او سيطرې لاړ يې خپله کړه ترڅو دا شرموونکې پيښه پرې پټه شي، د ابراهيم د وژلو حکم يې په اور سره صادر کړ، خو الله جل جلاله په خپل بې شانه قدرت ابراهيم ته نجات ورکړ اور ته يې داسې امر وکړ چې، اې اوره!يخني او سلامتي راوله په ابراهيم.پاك خداى وايي:)قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ، قَالُوا أَأَنتَ فَعَلْتَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ، قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَٰذَا ، فَاسْأَلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ، فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنتُمُ الظَّالِمُونَ، ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ، قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ، أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ، قَالُوا حَرِّقُوهُ وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ، قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ) انبياء ۶۱-۷۰

وويل(مشرانو د قوم) راولئ هغه(ابراهيم) د خلکو په وړاندې کيداى شي شاهدي ووايي، وويل(بابليانو) آيا تا کړى دى دا کار زمونږ په خدايانو اې ابراهيمه!، وويل(ابراهيم) دا کار دغه مشر د دوى(بوتانو) کړى پوښتنه تر يې وکړئ که وي دوى چې خبرې کوي، نو را وګرځيدل(دغه کفار) خپلو نفسونو ته نو ويې ويل(ځينو ځينو نوروته) بيشکه تاسې ظالمان يئ، بيا يې سرونه ځوړند کړل(او وروسته يې بيا مجادله پيل کړه او ويې ويل) بيشکه چې ته پوه يې دا بوتان خبرې نشي کولى، وويل (ابراهيم) آيا تاسې پرته له الله د هغه څيز عبادت کوئ چې نه تاسې ته ګټه رسولى شي او نه تاوان، افسوس(هلاکت) دى تاسې ته او هغه څه ته چې تاسې يې پرته له الله عبادت کوئ، آيا تاسې له عقل نه کار نه اخلئ، وويل(نمرود) وسوځوئ دغه (ابراهيم) او ملاتړ وکړئ د خپلو خدايانو که چيرې تاسې د څه کار کوونکي ياست، وويل مونږ اې اوره! شه يخ او سلامتي په ابراهيم باندې.

لوى خداى د ابراهيم د محاکمې په هکله داسې وايي:)فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ، قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ، وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ، قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ، فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ)الصافات ۹۴-۹۸.

په چټکۍ سره پرې راوړاندې شول، وویل)ابراهیم د دوی په ځواب کې) آیا عبادت کوئ تاسې د هغه څه چې تاسې یې تراشئ(په لاسو یې جوړوئ)، الله پیدا کړي یئ تاسې او هغه څه چې تاسې یې ترسره کوئ، وویل(کفارو) جوړه کړئ دغه (ابراهیم ته) لویه کنده (او له خسو یې ډکه کړئ اور وارچوئ) بیا وغورځوئ دغه (ابراهیم) د اور په کنده کې، دوی اراده وکړه ابراهیم ته د فریب نو ومو ګرځول دوی ټیټ(سپك خوار.(ګرانه لوستونکیه له دغه آیت (أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ) سره لږ درنګ وکړه، چې وایي آیا عبادت کوئ تاسې د هغه څه چې خپله مو تراشلي، وګوره! په حیرانوونکي اختصار سره قرآن د بوتانو عبادت باطل کړی، لکه څنګه چې ګوري هیڅ ادیب او بلیغ نشي کولی چې دا رنګه مختصرې کلمې د لویو معناګانو سره بیان کړي، د ا د قرآن له ځانګړتیا وو څخه یوه ځانګړنه ده، چې ورته مثال یې ناشونی دی وایي(د هغه څه عبادت کوئ چې په خپله یې تراشئ، په لاسو یې جوړوئ، بیا ورته احترام کوئ، عبادت خو باید د هغه چا وشي چې تاسې یې پیدا کړي یاست، نه دهغه څیز چې تاسې یې په خپلو لاسو جوړوئ

.(دې معنی ته ورته یو چینایي ضرب المثل هم شته چې وایي(د څیرو جوړوونکي بیا د هغو عبادت نه کوي، ځکه پوهیږي چې د کومې مادې څخه یې جوړې کړې)، خو د قرآني بلاغت او چینایي ضرب المثل ترمنځ خو واټنونه موجود دي، قرآن په بې شانه توګه معنا داسې بیان کړې چې پوره اختصار او ایجاز پکې نغښتی، نو په ریښتیا چې قرآن تل پاتې معجزه ده او همدا پرې دلالت کوي چې الهي وحي ده. بیا راشه ورپسې آیت ته (وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ) یعنې پاك خدای پیدا کړي یاست تاسې او هغه څه چې تاسې یې ترسره کوئ، لوی خدای په انسان کې د کار ورتیا پیدا کړې لکه څرنګه یې چې هغه ماده پیدا کړې کومه چې بوتان ترې جوړیدلی شي، نو د څه لپاره انسان د هغه خدایي مخلوق عبادت کوي چې خپله د انسان غوندې یې پیدا کړی، د څه لپاره د بوتان عبادت کوئ په داسې حال کې چې د بوتانو ماده هم خدای پیدا

کړې؟.. آیا دا به غوره نه وي چې د ریښتني پیدا کوونکي عبادت وشي، بلکې همدا غوره عبادت دی، نه د هغه څه عبادت چې تاسې جوړ کړي، نه څه آوري، نه څه ویني او نه خبرې کولی شي.

د قرآن علمي څېړنه:

په قرآني آیتونو کې څېړونکی له ورایه ویني چې قران ډیرې ریښتینې تاریخي پېښې بیان کړې چې علم یې هم تاییدوي.
د بیلګې په توګه قرآن راوړي چې ابراهیم په ستورو کې یو نظر وکړ، بیا یې خپلې طالع ولیدې او ښکاره یې کړه چې د مرض سره مخامخ کیدونکی دی، له دې آیت څخه جوتیږي چې د ابراهیم قوم د نجومو په علم کې بوخت وو، نو ځکه ابراهیم خپل عذر د هغه څه سره مطابق بیان کړ چې دوی ورته معتقد او باوري وو
).ول دیورانت) په خپل کتاب(قصة الحضارة) کې وایي : (د بابل خلکو د نجوم(ستورو) علم په دې تکل نه وو زده کړی ترڅو نخچې پرې رسم کړي، او په ترڅ کې یې د قافلو او کښتیو تګ لوری څرګند کړي، بلکې د دې لپاره یې زده کړی وو ترڅو د خلکو راتلونکی ځانته معلوم کړي، سختۍ او کړاوونه یې ښکاره کړي، نو ځکه د هغه وخت نجومیان تر ډیره فلکیان وو...ډیر زیات کوښښ یې دا وو ترڅو د ستورو له خوځښت څخه په راتلونکي پوهه ترلاسه کړي، او همدغه د بابل دخلکو له مستیو یوه مستي وه.(
په بل ځای کې قرآن د ابراهیم د قوم له عاداتو پرده پورته کوي او وایي، چې دوی به خپلو خدایانو ته د قربانۍ په نیت خوراکونه وړاندې کول(فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ)، په پټه ورغۍ او ورته ویې ویل آیا تاسې نه خورئ؟.

دا آيت وايي چې کله ابراهيم د دوی عبادت ځای ته ورسيده کوم چې هلته د دوی بوتان ايښي وو، ويې کتل چې د بوتانو سره خوراکونه ايښي، نو ځکه يې په تمسخر سره ورته وويل چې تاسې نه خورئ.)ول ديورانت) په مخکې ياد شوي کتاب کې وايي:(پاچايانو ځانونه د خدايانو ښښې ته ډير محتاج احساسول، نو ځکه يې د بوتانو لپاره مانۍ جوړولې، لوښي يې ورته سمبالول او خوراك به يې ورته تيارولو...خوراك او څښاك تر ډيره قرباني کوونکو ورته وړاندې کولو.(... همدارنګه قرآن وايي چې ابراهيم پرته له لوی بوت څخه نور ټول ټوټه ټوټه کړل(فَجَعَلَهُمْ جُذَاذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ) ويې ګرځول ټوټه ټوټه مګر غټ د دوی. له دې آيت څخه څرګنديږي چې د ابراهيم قوم ډير بوتان درلودل، چې د دې بوتانو ترمنځ يو هم لوی بوت وو، ابراهيم ټول مات کړل مګر يوازې همغه لوی بوت يې مات نکړ، (ول ديورانت) هم په خپل کتاب کې داسې وايي: ((مردك) د بابل دخلکو لوی خدای ګڼل کيده، چې ترڅنګ يې نور ډير خدايان موجود وو.(

دغه ريښتيني حقايق قرآن بشريت ته راوړي، چې وروستني علم هم پرې اعتراف کړی، پرته له شکه دا څرګندونې د قرآن علمي ملاتړ کوي او د قرآن ريښتينولي پرې جوتيږي، ځکه د محمد صلى الله عليه وسلم په زمانه او ټولنه کې له دې پيښو څوك خبر نه وو، دغه اسرار وروسته له هغې ښکاره شول کله چې علماوو د بابل په ځمکه کې کيندنې وکړې، داسې لوحې يې ترلاسه کړې چې په ميخي ليك د بابل د خلکو معتقدات پرې کښل شوي وې، بيا وروسته ژورې څيړنې پرې ترسره شوې، چې د دوی ټول عقدوي رمزونه او محتويات يې را برسيره کړل، په ټوليزه توګه ټول د قرآني څرګندونو سره ورته وو.

د ابراهيم عليه السلام ايمان

د ډيرو خدايانو په باطل ګڼلو د ابراهيم دليل:

تاريخي څيړنو دا روښانه کړې چې د ابراهيم په زمانه او ټولنه کې خلکو لمر، سپوږمۍ او ستوري په خدايۍ منلي وو، احترام به يې ورته ساتلو او عبادت به يې کولو

.

هغه ابراهيم چې د خداى په يووالي يې ايمان راوړى وو، له هر مناسب وخت نه په ګټې اخيستو به يې له خپله قومه سره د هغوى په خدايانو کې مجادله کوله، د هغو مجادلو او محاورو څخه يوه هم هغه محاوره ده چې د ستورو لمر او سپوږمۍ عبادت باطل پرې بيان شوى، او ديوه خداى جل جلاله عبادت پرې حق ښكاره شوى.

پاك خداى وايي:

﴿وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ، فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَىٰ كَوْكَبًا ۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّي ۖ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ، فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا رَبِّي ۖ فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ، فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَا أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ، إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا ۖ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ الأنعام ٧٥-٧٩.

همدارنګه مورږ ښيو ابراهيم ته عجايب د آسمانونو او د ځمکې، لپاره د دې چې شي دى له يقين کوونکو ځينې(زمورږ په وحدانيت)،نو کله چې تياره شوه په ده شپه، و يې ليد يو ستورى، نو ويې ويل دا دى رب زما(ستاسې په ګمان اې د ډيرو خدايانو څښتنو)، نو کله چې ډوب شو(ورك شو) وويل ﴿ابراهيم﴾ زه خوښ نه ګڼم ورکيدونکي(ترڅو په خدايۍ يې ونيسم)، کله يې چې وليده سپوږمۍ ځليدونکې وويل ﴿ابراهيم﴾ دا دى رب زما(ستاسې په ګمان سره) نو کله چې ډوب شوه ﴿ورکه

شوه) وويل(ابراهيم) كه چيرې لارښوونه ونه كړې ماته رب زما نو ضرور به زه شم له ګمراه شوي قوم ځينې، بيا كله چې وليد (ابراهيم (لمر ځليدونكى وويل دا دى رب زما دا (له ټولو) لوى دى، كله چې ډوب شو وويل(ابراهيم) اې قومه زما بيشكه زه بيزار يم له هغو شيانو چې تاسې يې شريكوئ(له الله سره)، بيشكه ما ګرځولى خپل مخ د هغه ذات لورې ته چې پيدا كړې يې دي آسمانونه او ځمكه حال دا چې له باطله په نيغه لار روان يم او نه يم زه له مشركانو ځينې.

د آيتونو تفسير: الله جل جلاله ابراهيم ته ځينې هغه ملكوتي اسرار ښكاره كړل، چې د الله جل جلاله په يووالي او ربوبيت دلالت كوي، ترڅو ابراهيم په ايمان كې له ټينګو يقين كوونكو ځينې شي، او تر څنګ يې په دې لوړو او غټو مخلوقاتو سره په بوت پرستانو دليل راوړي چې الله يو دى، تل شته دى هيڅكله له منځه نه ځي، يو ځل بيا د تيرو آيتونو أنځور تاسې وړاندې كوم: دغه ده شپه راغله خپلې تيارې خوروي او ابراهيم د قوم د يوه ټولي خلكو په منځ كې دى، چې په خپلو كې سره خبرې كوي، يو ناڅاپه ابراهيم يوه ستورې ته اشاره كوي كوم چې دغه قوم به يې عبادت كولو، دا ستورى په آسمان كې آوړى راوړي، ابراهيم د قوم په آورولو سره وايي: (دغه دى رب زما) دا د دې لپاره ترڅو قوم يې په لمړي سر كې داسې و انګيري چې ګواكي ابراهيم د دوى په رايه او نظر دى.

خو دا ستورى تر ډيره پاتې نشو، زر د ورځې په رڼا سره له سترګو پنا شو، په دې وخت كې ابراهيم خپلو ملګرو ته وايي: زه په داسې خداى ايمان نه راوړم چې كله ښكاره شي او بيا پنا شي

.

ډير حكيمانه اسلوب دى چې ابراهيم د خپل قوم د دعوت لپاره ټاكلى، هغه د دوى خدايان نه تحقيروي، د دوى عقيدې او باورونه سپك نه ګڼي، دا ځكه ترڅو قوم يې ځينې نفرت ونكړي، ځينې لاړ نشي، دليل ته يې له غوږ نيولو مخ ونه ګرځوي، بلكې د دوى له نظره پيل كوي، د دوى په معتقداتو خبره كوي، ترڅو د دوى توجه ځانته واړوي، خبره يې پرې اغيزه

وکړي، نفسونه يې آرامي تر لاسه کړي، چې بيا وروسته يې خبره زړونو ته ولويږي، د هغوی خطا او اشتباه ورته ښکاره کړي، ورته ووايي چې هغه ستوری چې له ښکاره کيدو يې وروسته زوال راځي ضرور يو نو پيدا او حادث شی دی، چې ټول نوي پيدا شوي شيان نه بايد په خدايې ونيول شي.

په بل مجلس کې ابراهيم يو ځل بيا له خپلو ملګرو سره ناست دی، که ګوري چې سپوږمۍ ورو ورو تيارې ځيروي او را ښکاره کيږي، نو په ليدو يې ابراهيم وايي)دغه دی رب زما) ترڅو همداسې دوی په غوږ ووهي چې ګواکي زه ستاسو په عقيده يم، خو لږ ځنډ وروسته سپوږمۍ له سترګو پنا کيږي، په دې وخت کې ابراهيم وايي: که چيرې هغه رب راته لارښوونه ونکړي چې زه يې پيدا کړی يم نو زه به له ګمراه شوي قوم څخه وګڼل شم، هغه په دې خبرې سره دوو هدفو ته رسيدل غواړي، لمړی: غواړي و پوهوي چې د سپوږمي عبادت يو باطل عبادت دی، دوهم : غواړي د خپل قوم تر غوږو ورسوي چې هلته بل خدای هم شته چې هغه الله واحد لايزال دی، کوم چې نفسونو ته آرامي وربښي، شك او ترديد له منځه وړي

.بله ورځ لمر خپلې وړانګې خوروي را پورته کيږي، ځان د آسمان ټټر ته رسول غواړي، ځليږي تودیږي، په همدې وخت کې ابراهيم خپل شاوخوا خلکو ته وايي (دغه دی رب زما چې لوی دی) له ستورو او سپوږمي لوی دی، د لته يې د لوی(اکبر (ټکی ورسره زيات کړی دا د دې لپاره ترڅو قوم يې غوږ ونيسي ونه وايي چې ابراهيم مخکې هم همداسې خبرې کړې خدايان بيانوي او بيايې باطلوي، دلته د اکبر ټکی ورسره زياتوي ترڅو خلك د نوي څيز لپاره ليوالتيا وښيي، خو د لمر په ډوبيدو سره ابراهيم د دې څيړنې خپله آخري پايله اعلانوي او هغه داچې :بيزاري ده د دوی له خدايانو څخه، دغه ټولې آسماني کتلې چې کله ښکاره کيږي او بيا بيرته پناه کيږي ضرور يو پيدا کوونکی لري چې هغه الله سبحانه وتعالی دی. وروسته له دې چې ابراهيم د دوی له خدايانو خپله بيزاري وښوده ورته ويې ويل: زه خپله ټوله توجه د يوه الله عبادت ته اړوم، کوم چې د

آسمانونو او ځمکې پیدا کوونکی دی، ستاسو له ګمراهیو څنګ کوم، ستاسو باطل خدایان پریږدم، او نه یم زه له مشرکانو څخه.
په دغو قرآني آیتونو کې څیړونکي یو بل علمي حقیقت ترلاسه کوي، ویني چې قرآن له هغو معبوداتو او خدایانو پرده پورته کوي چې د ابراهیم په زمانه کې موجود وو، چې هغه ستوري، سپوږمۍ او لمر ښودل شوي، دا ډیر پخواني معبودات دي چې د تاریخ علم یې هم موجودیت په همغه زمانو کې تاییدوي، د پخوانیو ملتونو په تاریخ کې چې د کیندنو په مټ ترلاسه شوی، دا څرګنده ده چې ځینو قومونو د دې سماوي اجرامو عبادت کولو.
د ابراهیم علیه السلام په زمانه کې هم د (اور) په ښار کې د سپوږمي عبادت کیده، چې سپوږمي ته به یې (نانار) ویل، همدارنګه د لمر عبادت کیده چې لمر ته به یې(شماس) ویل، همدا شان د ستورو عبادت به یې کولو چې مشهور یې د زهرة ستوری دی چې دوی به (عشتار) ورته ویل، بل د مریخ(مردوخ) ستوری دی چې عبادت به یې کیده.
لکه څرنګه چې ګورو قرآن د ابراهیم په ژبه ډیرو تاریخي حقایقوته اشاره کوي، چې دغه تاریخي حقایق له هغو پټو اخبارو ګډل کیږي چې محمد صلی الله علیه وسلم مور ته راوړي او دا په دې شاهدي ورکوي چې په ریښتیا سره قرآن د الله له لوری وحی رالیږل شوې.
د الله په ربوبیت ښکاره دلیل:
د ابراهیم د زمانې پاچا نمرود د خدایۍ دعوا کړې وه، کله چې د ابراهیم له لوریه د یوه الله د عبادت دعوت ورته ورسید نو امر یې وکړ چې ابراهیم دې را حاضر کړی شي، ابراهیم د ده مجلس ته حاضر شو او بیا د دوی دواړو ترمنځ دا محاوره وشوه چې قرآن یې راته بیانوي:
﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ البقرة ۲۵۸.

آیا تا نه ده لیدلې (اې محمده کیسه د هغه کس چې) دلیل یې وجنګوو د ابراهیم سره په رب د ده کې له دې جهته چې ورکړې وو مور ده ته پاچهي، کله چې وویل ابراهیم رب زما هغه ذات دی چې ژوندي کوي او مړه کوي، هغه (نمرود) وویل زه هم ژوندي کوم او مړه کوم، وویل ابراهیم نو بیشکه الله راولي لمر له لوریه د مشرقه ته یې راوله (اې نمروده) له لوریه د مغربه! نو حیران او شرمنده شو هغه چې کافر شوی وو، او الله لارښوونه نه کوي د ظالمانو قوم ته.

تفسیر: آیا ته نه وینې هغه چې د ایمان په دلایلو ړوند شوی او د ابراهیم سره د هغه د رب په یووالي او خدایوالي کې مجادله کوي، هغه ته مور دنیوي ملك او سلطنت ورکړی وو نو ځکه یې دا رنګه مجادلې کولې، هغه په خپل قدرت نازیده، غرور یې کاوه، کبر نیولی وو. دغه پاچا له ابراهیم څخه پوښتنه کوي او ورته وایي چې ستا رب څه صفات لري، چې ته د هغه عبادت ته دعوت کوې، ابراهیم په ځواب کې وایي)زما رب ژوندي کوي او مړه کوي) هغه سبحانه وتعالی ژوند پیدا کړی، او همغه یې بیرته اخیستونکی هم دی، خو په خپلو خبرو مین پاچا په ډیر زور سره ځواب ورکوي او ورته وایي:(زه هم ژوندي کوم او مړه کوم) ابراهیم ورته وایي هغه څنګه؟ پاچا ځواب ورکوي: دوه کسه راولم چې دواړه په وژلو محکوم شوي وي، یو ترې وژنم نو ژوند مې ترې واخیست، او بل ته بښنه کوم نو پدې عفوې سره مې ژوندی کړ.

پرته له شکه د پاچا په خبرو کې له حقیقت څخه مخ اړول له ورایه څرګندیږي، ځکه ریښتیني ژوندي کول هغه دی چې یو شی له عدم څخه وجود ته را ژوندي کړي، خو ابراهیم د پاچا سره په دې خبره کې څه نه وایي چې له عقل سره په ټکر کې ده، بلکې د مجادلې لپاره بله لاره غوره کوي ترڅو مقابل لوری پرته له څه ویلو تسلیم شي، نو ورته وایي: (الله جل جلاله لمر له ختیځ څخه را پورته کوي، ته یې له لودیځه را پورته کړه.(

دا ټول د دې لپاره چې نمرود د خدایۍ دعوا کوله، داسې یې انګیرله چې

له الله سره په خدايې کې شريك دی، او شرکت خو په ځواك کې د برابرې غوښتنه کوي، نو اوس دې خپل ځواك څرګند کړي، لمر دې له مغربه را پورته کړي که چيرې په ريښتيا سره زور معلوموي، ځکه له مشرقه خو يې الله جل جلاله را پورته کوي، خو نمرود وارخطا کيږي او هيڅ يې هم په ځواب کې له خولې نه راوځي

.مخکيني قرآني آيتونه په ډاګه وايي چې پاچا د خدايې دعوا کړې وه، او په دې څرګندونو سره قرآن يوه علمي حقيقت ته اشاره کوي، او هغه دا چې د بابل پاچايانو د خدايې دعوا کوله.

د انجلترا په اشمول نومي موزيم کې د هغو کورنيو نومونه ياد شوي چې په بابل باندې يې وروسته له طوفانه حکومتونه کړي، او د نومونو دا لړی د هغو کيندنو په مټ تراسه شوې چې د بابل په ځمکه کې ترسره شوې وې، دا لوحې اوس هم هلته ساتل کيږي، چې پرې کښل شوي (د بابل پاچايان له آسمانه ځمکې ته راټيټ شوي وو ترڅو وروسته له هغې حکومت پرې وکړي چې الله جل جلاله له مفسدينو پاکه کړه، دغه پاچايان آسماني خدايان دي چې عبادت يې په رعيت واجب کړل شوی دی)، څرګنده ده چې ابراهيم هم د همدغو پاچايانو نه د يوه پاچا په زمانه کې ژوند کړی.

پرته له شکه دا يو علمي حقيقت دی، ځکه څوارلس پيړۍ مخکې د محمد صلی الله عليه وسلم په زمانه او ټولنه کې دا نه وه څرګنده چې د ابراهيم د ټولنې پاچايانو د خدايې دعوا کوله، څوك نه وو خبر، دا خبر قرآن راوړ، د کيسې په شکل يې د هغوی د خدايې دعوا څرګنده کړه، دا په دې دلالت کوي چې په ريښتينې توګه قرآن خدايي وحی ده ځکه ټول حقايق يې ريښتيني او په حقيقت بناء دي، او له معاصرو علمي لاسته راوړنو سره هيڅ ټکر نلري.

د مړيو په را ژندي کولو کې خدايي قدرت:

د آخرت ورځ، د خير او شر حساب کتاب، وروسته له مرګه ژوندون ټول د مهمو ايماني موضوعاتو څخه ګڼل کيږي چې لا تر اوسه ډيری خلك پکې شك او ترديد لري.

ماده پرستانو ډير کوښښ کړی ترڅو دا رنګه شکونو را برسيره کړي، او په ترڅ کې يې ضعيف ايمانه خلك له الهي دينونو څخه انکار کولو ته وهڅوي، خو قرآن څو ځايه په داسې شکمنو کسانو رد کوي، کوم چې د آخرت له ورځې منکر دي، قرآن وايي چې الله جل جلاله له هيڅ کار څخه عاجز نه دی، هغه په ټولو کارونو قادر او توانا دی، لکه څرنګه چې هغه د لمړي ځل لپاره انسان خلق کړی همدا شان يې د قيامت په ورځ بياهم په را ژوندي کولو قادر دی، په قرآن کې د الله جل جلاله د قدرت په صفت کې راغلي(وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ) او هغه خدای(د لوی قدرت څښتن دی) چې لمړی يې هم خلقت شروع کوي او بيا يې هم همدی راګرځوي(د قيامت په ورځ
).

پرته له شکه ابراهيم په دې ايمان درلود چې الله جل جلاله د قيامت په ورځ مړي را ژوندي کوي، او دا قدرت لري چې بې روحه ته روح ورکړي، خو بيا يې هم له الله جل جلاله څخه په دې اړه د ښکاره بيګلې غوښتنه وکړه ترڅو زړه يې لا پسې مطمئن شي، پاك الله جل جلاله د ده د غوښتنې سره سم خپل قدرت ورته ښکاره کړ چې قرآن يې کيسه راته بيانوي: (وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ)البقرة ۲۶۰

.

او کله چې وويل ابراهيم اې ربه زما وښيه ماته چې څرنګه ژوندي کوي مړي؟ وويل الله آيا ستا لا باور نشته (اې ابراهيمه!) وويل (ابراهيم) باور مې شته خو د دې لپاره چې مطمئن شي زړه زما، وويل الله نو ونيسه څلور مرغان بيا يې ځانته ښه رانيږدې کړه(ترڅو ويې پيژنې او بيا يې حلال کړه) بيا کيږده په هر غره باندې د دوی ځينې يوه يوه برخه بيا راوبوله دغه مرغان رابه شي دوی تاته په منډو(وروسته له دې چې مړه

شوي وو)، او پوه شه (اې ابراهيمه!) چې الله ډير غالب او د پوره حکمت والادی

.په دې آيت کريمه کې څيړونکی وينې چې ابراهيم عليه السلام د خدای په قدرت او د مړيو په بيا را ژوندي کولو کې شکمن نه وو، خو د يقين د ښه پخوالي لپاره يې له ربه وغوښتل ترڅو د مړيو راژوندي کول ورته په انځوريزه توګه وښيي، نو پوښتنه يې وکړه چې اې ربه زما:(كَيْفَ تُحْيِي) څرنګه را ژوندي کوي، داسې يې ونه ويل چې(هل تحيي) آيا ته راژوندي کوې، نو که سؤال ته په ځيره وګورو وينو چې د سؤال ښه د زړه د اطمينان لپاره ده ترڅو په انساني نفس کې د شك لپاره هيڅ ځای پاتې نشي. دا سؤال د عقل غوښتنه وه ترڅو د حقيقت په وړانګو ځان ښه مور کړي، د همدې لپاره هغه د رب تعالی نه په عقل غوښتنه کوي او په عقل ځواب ترلاسه کوي.

نو د الله تعالی ځواب څه وو؟ الله جل جلاله ورته وويل: څلور ژوندي مرغان را ونيسه بيا يې ځانته نيږدې کړه ترڅو په ځيره يې وپيژني، بيا يې حلال کړه او ټوټه ټوټه يې کړه، په ټولو همسايه غرو باندې د هغو نه يوه يوه ټوټه کيږده، بيا چيغه ورته وکړه، چې په تيزۍ سره به درته راشي، په ځمکه او هوا به تاته ځان نيږدې کوي، ژوندي شوي به وي، داسې به وي لکه په لمړي ځل چې تا ليدلي وو، او پوه شه اې ابراهيمه! الله جل جلاله د هيڅ شي نه عاجز نه دی، په هر کار کې د پوره حکمت څښتن دی.

فخر رازي د کيسې په تړاو تعليق لري او وايي: چې هدف له دې کيسې دادی ترڅو اجسادو ته د ارواحو په بيرته را ګرځيدا کې يو محسوس مثال په آسانۍ سره څرګند کړي.

د اسحاق، يعقوب او يوسف (ع) کيسې

اسحاق عليه السلام د ابراهيم عليه السلام زوی دی چې د هغه د ميرمنې ساري څخه ورته په برخه شوی، د بني اسرائيلو نبيان ټول د اسحاق عليه السلام له نسله پيدا شوي، چې د دې لړۍ لمړی نبي د هغه زوی يعقوب عليه السلام وو.

تر ابراهيم وروسته نبوت د ابراهيم په اولاده کې پاتې شوی، ډير نبيان د هغه د دوو زامنو اسماعيل او اسحاق له اولادې څخه وو، الله جل جلاله وايي:(وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ) او ګرځولی دی مونږ د هغه (ابراهيم) په اولاده کې نبوت او کتاب (قرآن.(

قرآن کريم هم د اسحاق له نبوت څخه يادونه کړې، او ويلي يې دي چې هغه له نيکانو څخه وو، الله جل جلاله په خپل برکت سره ځانګړی کړی وو، لکه څرنګه چې د هغه پلارې يې خپل دوست نيولی وو، قرآن حکايت کوي او وايي ملايکو ابراهيم ته د اسحاق د زوکړې زيری ورکړ.)وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ، وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ ۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ) الصافات ۱۱۲-۱۱۳.او زيری ورکړ مونږ هغه (ابراهيم) ته په اسحاق سره، چې وو نبي له نيکانو، او برکت اچولی وو مونږ پر هغه (ابراهيم) او اسحاق، او د اولادې د دوی څخه ځينې نيک کاره دي، او ځينې ظالم دي په خپل ځان ښکاره.(

همدارنګه الله جل جلاله د يعقوب نبوت هم په قرآن کې ياد کړې چې خپل رسول محمد صلی الله عليه وسلم ته په خطاب کې وايي: (إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ) النساء ۱۶۳، بيشکه مونږ وحی کړې تاته (اې محمده) لکه څرنګه چې مونږ وحی کړې وه نوح ته او (نورو) نبيانو ته وروسته له هغه، وحی کړې وه مونږ ابراهيم ته او اسماعيل ته او اسحاق ته او يعقوب ته او اولادې (د يعقوب ته.(

الله جل جلاله په بل ځای د قرآن کې ابراهيم، اسحاق او يعقوب يادوي او په هغوی نيکي وايي: (وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي

الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ، إِنَّا أَخْلَصْنَاهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ، وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ ص ۴۵-۴۷.او یاد کړه (اې محمده) بندګان زما ابراهیم او اسحاق او یعقوب څښتنان د لاسونو او د سترګو(د نیکو کړنو کوونکي او د خدای د نښو لیدونکي)، بیشکه موږ خالص کړي دي دوی په صفاخوی سره)لپاره) د یادولو د آخرت، او بیشکه دوی زموږ په وړاندې له غوره کړل شویو خلکو (د زمانې خپلې) دي

.په یاد شوي آیت کې ګورو چې الله جل جلاله خپل نبي محمد صلی الله علیه وسلم ته امر کوي، ترڅو د ده بندګان ابراهیم، اسحاق او یعقوب یادکړي، کوم چې په نبوت او طاعت کې تکړه او قوي وو، کوم چې الله جل جلاله غوره کړي وو، ځکه دوی د ډیر غوره خصلتونو څښتنان وو، دوی به تل د آخرت یاد کولو او خلکو ته به یې ور په زړه کولو، نو ځکه هغوی په خپله زمانه کې د الله جل جلاله په وړاندې له غوره کړل شوو څخه وګڼل شول.

د قرآن په دې آیتونو کې د مؤمنانو لپاره ډیر لوی درس پروت دی، ټول مؤمنان باید تل آخرت یاد کړي، نیك عملونه وکړي ترڅو په همغه ورځ د خدای رضا او ډیر ثوابونه ترلاسه کړي.

د اسحاق او یعقوب ژوند:

قرآن د اسحاق د ژوند په ځانګیړنه کوم شی نه دي یاد کړي، او نه یې د هغه د زوی یعقوب د ژوند په هکله څه خاص بیانونه کړي، قرآن یوازې د یعقوب د زوی یوسف د ورکیدو کیسه یاده کړې چې په وروستیو بحثونو کې به د یوسف د ژوند په اړه څیړنه راشي، خو دلته د اسحاق او یعقوب د ژوندانه هغه څه په لنډو یادوو کوم چې اهل کتابو را برسیره کړي.

کله چې ابراهیم علیه السلام دا احساس کړه چې اجل یې نیږدې شوی دا هغه وخت وو چې لاتردې دمه اسحاق واده نه وو کړی، پلار یې ابراهیم نه خوښول چې زوی ته یې کنعاني ښځه وکړي، ځکه کنعاني ښځو خدای په یووالي نه پیژانده او د دوی د کورنۍ سره هم روږدې نه وې، همدا وجه وه چې ابراهیم خپل د کور خدمتګار مکلف کړ ترڅو (حاران) ته چې په عراق

کې پروت دی ولاړ شي او د ده د کورنۍ څخه یوه پیغله راولي. غلام د خدای د ارادې په ملتیا و خوځیده، (حاران) ته ورسید، (رفقة) د بتوئیل بن ناحور لور یې خوښه کړه، ناحور د ابراهیم علیه السلام ورور وو، نو په دې حساب سره رفقة د ابراهیم د سکني وراره لور وه، هغه یې کنعان ته راوسته او اسحاق ته یې واده کړه.

شل کاله وروسته له واده څخه الله جل جلاله اسحاق ته دوه غبرګونې زامن پیرزو کړل، چې لمړنۍ یې (عیسو) ونوماوه، کوم چې عرب ورته (العیص) وایي، دوهم یې (یعقوب) ونوماوه کوم چې د زیږیدو پر وخت یې د خپل ورور(عقب) د پښې وروستۍ هډوکۍ نیولی وو، له همدې وجې یعقوب ونومول شو چې یعقوب ته همدارنګه اسرائیل هم وایي. اسحاق علیه السلام د (العیص) سره ډیره مینه کوله، ځکه هغه تر یعقوب د مخه زیږیدلی وو، حال دا چې مور یې رفقې بیا د (یعقوب) سره زیاته مینه درلوده ځکه هغه تر عیص وړوکی وو، یوه ورځ اسحاق وږی شو نو د العیص څخه یې غوښتنه وکړه ترڅو څه ورته د خوراك لپاره راوړي، خو خوراك مخکې له العیص څخه یعقوب د خپلې مور په مرسته ورته تیار کړ، اسحاق خوراك وخوړلو او یعقوب ته یې دعا وکړه، له دې پیښې العیص خبر شو، نو په خپل ورور یې زیاته غوصه وکړه، په همدې ترڅ کې یې مور هم له کیسې خبره شوه، نو ځکه یې یعقوب ته وویل چې عراق ته د حاران سیمې ته ولاړ شي او هلته یې د ماما (لابان) سره پاتې شي او د هغه له لورانو نه ځانته واده وکړي ترڅو د ورور غوصه یې سړه شي، مور یې له اسحاقه غوښتنه وکړه چې یعقوب ته د تلو اجازه ورکړي او دعا ورته وکړي، یعقوب حاران ته ولاړ او د خپل ماما (لابان) سره یې په خدمت کولو پیل وکړ ترڅو په بدله کې ورته خپله لور (راحیل) واده کړي، خو ماما یې د راحیل نه مشره لور (لیئه) ورته په نامه کړه، یعقوب ورته وویل چې ما خو د (راحیل) هیله درلوده، ځکه هغه ښکلې او نیك خویه ده، ماما یې ورته وویل: زمونږ دود دادی چې لمړۍ به مشره ودیږي ورپسې به د کشرې کوزده کیږي، که چیرې ته غواړې د کشرې سره واده وکړې نو اووه کاله نور هم زما سره خدمت وکړه، بیا به مشره او کشره دواړې درته

واده کړم، په هغه وخت کې د دوو خوندو یوه کس ته ودول جایز وو.
(لابان) دواړو لورانو ته یوه یوه وینځه هم ډالۍ کړه، (لیئې) ته یې (زلفا) نامې وینځه ورکړه او (راحیل) ته یې (بلهة) نامې وینځه هبه کړه، بیا دواړو خوندو خپلې خپلې وینځې یعقوب ته ډالۍ کړې، په دې حساب سره د یعقوب څلور ښځې شوې، چې له ټولو څخه یې دولس زامن په برخه شول.
د لیئې څخه یې : (رأوبین، شمعون، لاوي، یهوذا، یساکر او زبولون) پیدا شول.
د راحیل څخه: (یوسف او بنیامین)

د بلهې څخه : (دان او نفتالي)

او د زلفا څخه: (جاد او اشیر)

یعقوب علیه السلام شل کاله له خپل ماما (لابان) سره پاتې شو، وروسته له شلو کالو یې له هغه اجازه وغوښته، ترڅو بیرته خپل اصلي ټاټوبي ته ولاړ شي، هغه هم اجازه ورکړه، کله چې د کنعان (فلسطین) سیمې ته نیږدې شو، خبر ورته ورسید چې ورور یې (عیسو) د ده د لیدو لپاره د څلورو سوو کسانو سره مخیته را روان دی، یعقوب وډار شو، هغه ته یې دعا وکړه او یوه لویه هدیه یې ورته تیاره کړه او له خپلو څو کسانو سره یې هغه ور واستوله، د عیسو زړه د خپل ورور په هدیه نرم شو نو ځکه یې سیمه هغه ته پرینبوده او خپله د غرو په لوري ولاړ، یعقوب د خپل پلار اسحاق سره په (حبرون) نومي ښار کې پاتې شو کوم چې د (الخلیل) ښار هم ورته ویل کیږي.
اسحاق علیه السلام ۱۸۰ کاله ژوندی وو، چې وروسته له مرګه په هغه ځای کې خاوروته وسپارل شو کوم چې پلار یې هم هملته دفن وو د (الخلیل) په ښار کې.

الأسباط:
اسباط د يعقوب عليه السلام دوولس زامن او لمسيان دي، چې يوه ته يې سبط وايي او سبط د ولد (زوی (په معنا دی يا د (ولد الولد) د زوی زوی په معنا چې لمسی شميرل کيږي.

سبط په يهودو کې داسې معنا ورکوي لکه قبيلة په عربو کې، هغوی ټول يوه پلار ته منسوب دي، نو په دې حساب سره هر يو د يعقوب د اولادې څخه پلار د يوې قبيلې له قبيلو د بني اسرائيلو شميرل کيږي، ټول بني اسرائيل د يعقوب عليه السلام د دوولسو زامنو له نسله منځته راغلي.
د يعقوب عليه السلام په اولاده (اسباطو) کې نبوت په لاندې توګه پاتې شوی:
د (لاوي) له اولادې څخه (موسی، هارون، الياس او اليسع) نبيان تير شوي.
د (يهوذا) له اولادې څخه (داود، سليمان، زکريا، يحی او عيسی) په نبوت مبعوث شوي
. د بنيامين له اولادې څخه (يونس) نبي تير شوی.

د يوسف عليه السلام نبوت:

د يعقوب عليه السلام له زامنو څخه يوازې يوسف په نبوت سره ځانګړی شوی، قرآن کريم د يوه مؤمن په ژبه خپل قوم ته په نصيحت کې داسې وايي: (وَلَقَدۡ جَآءَكُمۡ يُوسُفُ مِن قَبۡلُ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلۡتُمۡ فِي شَكّٖ مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلۡتُمۡ لَن يَبۡعَثَ ٱللَّهُ مِنۢ بَعۡدِهِۦ رَسُولٗا) المؤمن ۳۴. بيشکه راغلی وو تاسې ته يوسف پخوا له (موسی څخه) په ښکاره دلايلو، پس هميشه به وی تاسې په شك کې له هغو (احکامو) چې راغلی وو دی په هغه سره تاسې ته، تردې چې وفات شو (يوسف (نو وويل تاسې چې راوبه نه ليږي الله وروسته له هغه (يوسف) هيڅ رسول.

الله جل جلاله په قرآن کې یو سورت د یوسف په نامه سره نازل کړی، چې په دې سورت کې د هغه د ژوند بیان راته کوي، د هغه ستونزې له وروڼو سره، ستونزې د مصر د عزیز له ښځې سره، د بندیخانې ګالل او د الله دین ته دعوت، له بندیخانې څخه را خلاصیدل، د پاچا د خوب تعبیرول، د مالیې د وزارت مسؤولیت، د سختې وچکالۍ په پایله کې یې د وروڼو راتګ مصر ته، بیا یې د خپلو وروڼو سره پیژندګلوي چې دا ټول به په راتلونکي بحث کې په تفصیل سره درته وړاندې شي.
یوسف او د هغه د وروڼو دوکه او چل

د یوسف لیدلی خوب:
یعقوب علیه السلام د یوسف او بنیامین سره د نور وروڼو په پرتله ډیره مینه درلوده، دا دواړه یې پر نورو زامنو غوره ګڼل. قرآن کریم مور ته د یوسف علیه السلام د خوب بیان کوي او وایي چې یوسف داسې خوب ولیده چې یوولس ستوري د لمر او سپوږمۍ سره یوځای ده ته سجده کوي، سهار یې دا حیرانوونکی خوب خپل پلار ته وویلو، یعقوب د خوب له بهیر څخه وپوهیده چې زوی به یې په راتلونکي کې د خدای او خلکو په وړاندې د لوړ شان څښتن وي، خو د وروڼو له کینې پرې وډار شو، نو ځکه یې ورته وویل چې لیدلی خوب دې خپلو وروڼو ته مه وایه، ترڅو د شیطان په لمسون ستا د مخنیوي لپاره لاړې و نه لټوي، بیا یې ورته وویل چې ته به په راتلونکي کې د لوړ شان څښتن شې خلك به ستا اطاعت کوي، ستا مشري به مني، الله جل جلاله به تا د نبوت لپاره غوره کړي، تاته به د خوب د تعبیر علم درکړي، الله جل جلاله به د خیر، رحمت او برکت نعمتونه تاته او ټول د یعقوب اولادې ته پیرزو کړي، لکه څرنګه یې چې مخکې ابراهیم او اسحاق ته ور کړي وو، په اړه یې دا آیتونه تلاوت کړئ: ﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ، قَالَ يَا بُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَىٰ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا ۖ إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلْإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ، وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ، وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ

وَعَلَىٰٓ آلِ يَعۡقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيۡكَ مِن قَبۡلُ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡحَٰقَۚ إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٞ، لَّقَدۡ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخۡوَتِهِۦٓ ءَايَٰتٞ لِّلسَّآئِلِينَ.(
)یاد کړه) هغه وخت چې وویل یوسف خپل پلار (یعقوب (ته اې پلاره زما، بیشکه ما ولیدل (په خوب کې) یوولس ستوري، لمر او سپوږمۍ، ومې لیدل چې ماته سجده کوونکي وو، وویل (یعقوب) اې بچیه زما مه بیانوه خپل خوب خپلو وروڼو ته،(ځکه) مکر او تدبیر به وکړي دوی (د هلاکولو ستا) په مکر او تدبیر کولو سره، بیشکه شیطان انسان ته دښمن دی ښکاره (مبدا داسې نشي چې د دوی په زړونو کې کینه واچوي او ستا په وړاندې یې ولمسوي) او همدرانګه به غوره کړي تا رب ستا، او وبه ښیي تاته تأویل د پیښو، او پوره به کړي خپل نعمت پرتا او پر (نورې) کورنۍ د یعقوب، لکه چې پوره کړی یې دی دا نعمت پر دوو پلرونو ستا پخوا له تا نه چې ابراهیم او اسحاق دي، بیشکه چې رب ستا ښه عالم دی، د ښه حکمت څښتن دی، په تحقیق سر ه وو (په کیسه) د یوسف او وروڼو د ده کې دلایل (د قدرت د الله) لپاره د پوښتنه کوونکو.

د یوسف په وړاندې د توطیې پلان:

د یعقوب زامنو ولیدل چې پلار یې د دوی په پرتله د یوسف او د هغه د سکنې ورور بنیامین سره زیاته مینه کوي، نو ځکه د پلار دا نا انډوله کړنه پردوی بده تمامه شوه، دوی داسې انګیرله چې موږ یو لوی او ځواکمن ټولی یو کوم چې د یوسف او بنیامین څخه زیات خپل پلار ته د ګټې او مرستې اوړه ورکوو، نو په دې حساب سره زموږ پلار زموږ د هڅو په بدله کې بیا هم د یوسف او بنیامین سره تر موږ زیاته مینه کوي، که وګورو نو دا کار ناسم او د حق څخه واټن لري

.د یوسف په هکله یې زړونه له کینې ډك شول، په خپلو کې سره را ټول شول ترڅو د هغه څخه د خلاصون په موخه کوم پلان جوړ کړي، یا یې ووژني او یایې په داسې لرې پرته ځمکه خوشی کړي چې که ژوندی هم پاتې شي نو بیرته تر پلاره راتګ به ورته ناشونی وي، دوی فکر کولو چې په دې کار سره به د خپل پلار پام د یوسف څخه ګوښه کړي او خپلو ځانو ته به یې را تاو کړي، بیا به د خپلې کړې ګناه څخه توبه وباسي بیرته به

نيك خويه قوم ترې جوړ شي، الله جل جلاله به د دوی توبه قبوله کړي، همدرانګه به يې پلار هم دغه عذر منظور او منونکی وشميري
. له ورونو څخه د يوه نظر داوو چې يوسف ونه وژل شي، بلکې ښه به داوي چې د خلکو له سترګو پټ کوم کوهي ته وغورځول شي، کيدای شي کومه قافله پرې را برابره شي او له ځان سره يې واخلي، په دې سره به له يوې خوا ستاسو هدف ترلاسه شي او له بلې خوا به د قتل له لويې ګناه وژغورل شئ، دا نظر د ټولو خوښ شو او په همدې سره يې پريکړه وکړه.
خپل پلار ته ورغلل، په مکر او حيلو يې پيل وکړ ترڅو په کومه بانه يوسف له ځان سره واخلي ځکه دوی پوهيدل چې پلار يې يوسف له دوی څخه لرې ساتي نو ويې ويل: اې پلاره! د څه لپاره يوسف له مورږ څخه لرې ساتې، که چيرې هغه زمورږ سره وي ته ولې پرمورږ باور نلرې؟ مورږ په ټينګه د هغه سره مينه لرو په هغه شفقت کوو، سبا ته يې زمورږ سره څړځای ته وليږه ترڅو زمورږ سره لوبې وکړي له خوړو څښو خوند واخلي، مورږ خو له خپلو ځانو څخه زيات د هغه د ساتنې خيال ساتو، پلار يې په ځواب کې ورته وايي: دا کار ما ډير خفه کوي چې يوسف زما څخه لرې کړئ، زه ويريږم چې ليوه پرې برابر نشي تاسې به په غفلت سره خپلې لوبې کوئ هغه به درنه وخوري، زامنو يې يو ځل بيا قسمونه ياد کړل چې هيڅکله به هم هغه ته کوم ضرر ونه رسيږي، ځکه د هر ضرر سپکاوی همدوی ته را ګرځي، دوی که تر پلار زيات د يوسف په ساتنه حريص نه دي نو ترهغه خو کم هم نه دي، دا ځکه چې دوی نه غواړي د خلکو په وړاندې د خيانت او سپکاوي په نومونو ونومول شي، پاک خدای جل جلاله وايي:
) إِذۡ قَالُواْ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ أَبِينَا مِنَّا وَنَحۡنُ عُصۡبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ، ٱقۡتُلُواْ يُوسُفَ أَوِ ٱطۡرَحُوهُ أَرۡضٗا يَخۡلُ لَكُمۡ وَجۡهُ أَبِيكُمۡ وَتَكُونُواْ مِنۢ بَعۡدِهِۦ قَوۡمٗا صَٰلِحِينَ، قَالَ قَآئِلٞ مِّنۡهُمۡ لَا تَقۡتُلُواْ يُوسُفَ وَأَلۡقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ ٱلۡجُبِّ يَلۡتَقِطۡهُ بَعۡضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمۡ فَٰعِلِينَ، قَالُواْ يَا أَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأۡمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ لَنَٰصِحُونَ ، أَرۡسِلۡهُ مَعَنَا غَدٗا يَرۡتَعۡ وَيَلۡعَبۡ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ، قَالَ إِنِّي لَيَحۡزُنُنِيٓ أَن تَذۡهَبُواْ بِهِۦ وَأَخَافُ أَن يَأۡكُلَهُ ٱلذِّئۡبُ

وَأَنتُمْ عَنْهُ غَافِلُونَ، قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّا إِذًا لَّخَاسِرُونَ( )یاد کړه) هغه وخت چې وویل (لسو وروڼو یو بل ته) بیشکه یوسف او ورور یې)بنیامین) زموږ په پلار زموږ په پرتله ډیر ګران دي، حال دا چې موږ یوه ځواکمنه (د مینې وړ) ډله یو، بیشکه زموږ پلار ښکاره په خطا کې دی، (نو (ووژنئ یوسف یا وغورځوئ هغه په کومه لرې ځمکه کې (ترڅو) را وګرځي تاسې ته توجه د پلار ستاسې، او شئ به تاسې وروسته له دې کاره یو قوم د نیکانو، وویل یوه ویونکي له دوی ځینې چې مه وژنئ یوسف (ځکه لویه ګناه ده) (بلکې (وغورځوئ هغه په یوه اوږده تیاره کوهي کې (ترڅو) وایې خلي ځینې په لاره تیریدونکي (او کوم لرې هیواد ته یې له ځان سره یوسي) که چیرې تاسې (د څه کار) کوونکي یئ، نو وویل دوی اې پلاره زموږ د څه لپاره پر موږ باور نه کوې د یوسف په هکله، حال دا چې بیشکه موږ هغه ته نصیحت کوونکي (خیر غوښتونکي (یو، ولیږه هغه زموږ سره سبا (ورځ صحرا ته) چې وخوري ډیری میوې او لوبې وکړي، او بیشکه موږ ده لره ساتونکي یو، وویل (یعقوب) بیشکه ما غمجنوي دا چې تاسې یوسف له ځان سره بوځي، او ویریږم له دې چې وبه یې خوري لیوه، حال دا چې تاسې به تر غافله وئ، وویل (د یوسف وروڼو) قسم دی که وخوري یوسف لیوه په داسې حال کې چې موږ ځواکمنه ډله یو، نو بیشکه په دې وخت کې خامخا له زیانکارانو څخه یو.

یوسف په کوهي کې

:

یعقوب خپلو زامنو ته اجازه ورکړه ترڅو یوسف له ځانه سره ملګری کړي، هغوی یوسف له کوره وایستلو او د پلان سره سم یې په کوهي کې واچولو، په همدې وخت کې الله جل جلاله د یوسف په زړه کې دا وارواچول چې له دې کړاو څخه به یې خلاصوي، او زر ده چې داسې ورځ راشي چې وروڼه یې له دغه کړې ګناه خبر کړل شي، زر ده چې هغه ورځ راشي چې دوی ټول به د یوسف په وړاندې محتاجه اړ ولاړ وي، د دوی په خیال کې

به هم دا نه راتيريږي چې مخيته يې يوسف ولاړ دی ځکه د يوسف شان به ډير لوړ وي.

د يوسف وروڼه مانبام بيرته را ورګرځيدل د ډير ژور خفګان او غم ښکارندويي يې کوله، په ژړا ژړا يې چيغې لوړيدې، وويل يې :اې پلاره مورږ ولاړو، په خپلو کې په منډو شوو مسابقه مو شوه، يوسف مو د خپلو وسايلو او جامو سره پرېښود تر څو ويې ساتي په همدې وخت کې ليوه پرې برابر شو او هغه يې وخوړلو، مورږ له هغه نه ډير لرې وو، مورږ پوهيږو چې ته به زمورږ خبره ونه منې ځکه تا ټول وخت مورږ د هغه سره په کينه تورنولو سره د دې چې مورږ په خپله خبره کې رېښتيني يو، بيا يې د يوسف په وينو لړلې جامې ورته ښکاره کړې، خو د جامو په کتو سره د هغوی دروغ څرګند شول، يعقوب و پوهيده چې دا وينې د ده د زوی نه دي ځکه جامې خو ځيرې شوې نه دي که چيرې يوسف ليوه خوړلی وی نو جامې به يې ځيرې شوې وې، يا خو يعقوب په خپله پوهه د هغوی دروغ را برسيره کړل د هغوی له کيسې او ځيرو يې دا څرګنده کړه چې د دوی خبره دروغ ده نو ورته يې وويل: ستاسو نفسونو ډير خطرناك كار تاسې ته آسانه ښکاره کړی نو ځکه مو د داسې کار ترسره کولو ته زړه ښه کړی، زه د يوسف په جلاوالي صبرکوونکی يم په ښه صبر سره، چې هيڅ ناهيلي به پکې نه وي، د يوه الله نه د اصلي موضوع د راسپړلو مرسته غواړم، او د يوه الله نه د دې کړاو په هکله د صبر او زغم غوښتنه کوم. الله جل جلاله وايي:

﴿فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِ وَأَجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ الْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَا إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ، وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً يَبْكُونَ، قَالُوا يَا أَبَانَا إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ ۖ وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ، وَجَاءُوا عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾

نو کله چې بوتلو دوی یوسف، نو اتفاق یې وکړ په دې چې وغورځوي دی (یوسف) په تیاره بیخ د کوهي کې، او وحی وکړه مور یوسف ته (چې وبه دې باسو له دې تیارو او دا چې) ته به خامخا خبر ورکړې دوی ته په دغه کار د دوی حال داچې دوی به نه پوهیږي (چې ته یوسف یې)، او راغلل دوی پلارته)بیګا) چې ژړل یې (په دروغو سره) وویل دوی چې اې پلاره زمونږ بیشکه مونږ ولاړو، مسابقه مو سره کوله (په منډو وهلو سره) او پریښود مونږ یوسف (یوازې (له خپلو وسایلو سره، نو وخوړلو دی لیوه ، او نه یې ته باور کوونکی پر مونږ اګر که مونږ رښتینې یو، او راوړه دوی د یوسف د کمیس له پاسه وینه د دروغو، نو وویل (یعقوب خپلو زامنو ته چې دا ټول دروغ دي) بلکې ښایسته کړی دی تاسې ته نفسونو ستاسې یو(لوی بد) کار، نو زه به پرې صبر جمیل کوم، او الله ښه مرستندوی دی په (زغملو) د هغه (خبرې کې) چې تاسې یې کوئ.

د یوسف ژغورل او د حکومت په وزیر یې پلورل

:

د کوهي تر څنګ قافله د تیریدو په حال کې وه چې مصر ته روانه وه، لارویانو یو کس ولیږه ترڅو له کوهي څخه اوبه راوړي، ډولچه یې کوهي ته ور واچوله او یوسف خپل ځان په هغې باندې ټینګ ونیولو تردې چې له کوهي را بهر شو، دا سړی یې په لیدو ډیر زیات خوشحاله شو ماشوم یې خپلو ملګرو ته راوستلو او خپله خوښې یې پرې ښکاروله او ویل یې: وګورئ دا دی ښکلی ماشوم. بیا یې په خپلو بارو کې پټ کړ غوښتل یې چې د نورو توکیو سره یې یوځای وپلوري

.د قافلې څښتنانو یوسف په مصر کې په ډیره کمه بیه وپلرولو او ځانونه یې تر خلاص کړل، ځکه ډاریدل چې له کورنۍ څخه یې څوک په لټه پسې رانشي، د یوسف اخیستونکی د حکومت وزیر وو ،خپل کورته یې واستولو خپلې میرمنې زلیخا ته یې وویل چې له دې ماشوم سره ښه سلوک کوه د ښې پالنې خیال یې ساته تردې چې د ځان سره د اوسیدو

لپاره ځای ورته سمبال کړه کیدای شي زمونږ په ګټه تمام شي، یا کیدای شي مونږ یې د زوی په حیث راسره وساتو.

لکه څرنګه چې الله جل جلاله یوسف ته د حکومت د صدرعظم په کور کې غوره منزلت په برخه کړ، همدارنګه یې د وزیر په حرم سرای کې د ټولو کړو وړو تصرف هم ورته نصیب کړ او په ټول مصر کې یې د هغه شان لوړ کړ، هغه ته یې د خوب د تعبیرولو علم الهام کړ، الله جل جلاله د ټولو کارو په ترسره کولو پوره قادر او توانا دی، خو ډیری خلك د الله جل جلاله د حکمتونو په اشاراتو نه پوهیږي

. کله چې یوسف په لوییدو شو، د ځواك او قوت څښتن شو، د ځوانۍ مرحلې ته داخل شو، الله جل جلاله ورته دقیق حکمت او ګټور علم پیرزو کړ، همداسې الله جل جلاله ټولو نیك کاره بندګانو ته نیکه جزاء ورکوي، دا آیاتونه یې په اړه تلاوت کړئ) :وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ ۖ قَالَ يَا بُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَامٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ، وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ، وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِن مِّصْرَ لِامْرَأَتِهِ أَكْرِمِي مَثْوَاهُ عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي الْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ ۚ وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ، وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ(

او راغله قافله (چې مصر ته روانه وه) نو ولیږه دوی خپل اوبه راوړونکی پس خپله بوکه (ډولچه) یې خوشې کړه (په کوهي کې، یوسف پرې ونښت، کله یې چې بوکه را وایستله ویې لید) نو ویې ویل اې خوشحالی زما! (دا ټکي د خوښۍ په وخت کې ویل کیږي) دا دی ښکلی هلك، او پټ کړ دوی هغه (یوسف) د تجارتي مالو په توګه، او الله ښه عالم دی په هغو کارونو چې کول یې (وروڼو د یوسف له بې رحمۍ)، او وپلورلو دوی هغه په پیسو ناکاره یوڅو روپیو شمیرل شوو، او وو دوی په حق د یوسف کې له بې رغبتانو ځینې، وویل هغه سړي چې یوسف یې اخیستۍ وو چې وو له مصریانو خپلې ښځې ته، غوره سمبال کړه ځای د دغه (یوسف) ښایي چې ګټه ورسوي مونږ ته یا به ونیسو مونږ دی په زوی ګلوی، همداسې

آسانتیاوې برابرې کړې مورِ یوسف ته په ځمکه کې، ترڅو وښیو هغه ته څه تأویل د خبرو (تعبیر د خوب) او الله غالب دی په کارونو خپلو خو ډیر خلك نه پوهیږي، او کله چې ورسید یوسف قوت خپل ته نو ورکړ مورِ هغه ته حکم او علم، او همداسې جزا ورکوو مورِ نیك کارانو ته.

د اسماعیل علیه السلام کیسه

د اسماعیل علیه السلام نبوت
الله جل جلاله د اسماعیل په هکله وایي:

)وَاذۡكُرۡ فِي الۡكِتَابِ إِسۡمَاعِيلَ ۚ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الۡوَعۡدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا) مریم ۵۴.

او یاد کړه(اې محمده! خپل امت ته) په کتاب(قرآن) کې (کیسه د) اسماعیل، بیشکه چې وو هغه ریښتینی په وعده کې او وو هغه را لیږل شوی نبي.
د اسماعیل علیه السلام دعوت د هغو عربي قبیلو ترمنځ وو چې خپله په هغو کې هستوګن وو
. د اسماعیل علیه السلام ژوند لیك او زیږیدنه د ځینو اغیزناکو پیښو سره تړاو لري چې په لاندې توګه پرې پیل کوو.

د ابراهیم هجرت مصرته:
ابراهیم علیه السلام یو څه موده په حران ښار کې پاتې شو، چې هلته یې د تره د لور سارې سره واده وکړ، خو په دې ښار کې یوازې لوط او یوڅو

نورو کسانو د ده دعوت ته غاړه کیښوده، نورو یې دعوت ونه منلو، همدا لامل وو چې ابراهیم له دې ښاره تنګ راغی، او دهجرت عزم یې وکړ، قرآن کریم دې پیښې ته په اشارې وایي:(فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ ۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي ۖ إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ) عنکبوت ص ۲۶.

نو ایمان راوړ (په ابراهیم) لوط او وویل (ابراهیم) بیشکه زه هجرت کوونکی یم (له خپل قوم ځینې) رب خپل ته، بیشکه هغه ښه غالب او د پوره حکمت څښتن دی.

د دې هجرت سبب هغه ټینګه دښمني وه چې ابراهیم او پلویانو یې د بوت پرستانو سره درلوده، هغوی د ابراهیم ایماني دعوت ونه منلو، نو ابراهیم تري بیزاره شو او په هجرت کولو سره یې مخ تري واړاوه. الله جل جلاله په قرآن کې د ابراهیم دغه دریځ ستایلی او مؤمنان یې هڅولي ترڅو په هغه پسې اقتداء وکړي چې وایي: (قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ) الممتحنة ۴.

په ریښتیني توګه شته تاسې لره (اې مؤمنانو) نیکه لار په (کړنو) د ابراهیم کې او په (کړنو) دهغه چاکې چې له ده سره وو (له مؤمنانو) کله چې وویل (ابراهیم او اتباعو یې) قوم خپل ته، موږ ستاسو نه بیزاره یو، او بیزاره یو له هغه څیز ځینې چې عبادت یې کوئ تاسې پرته له الله، منکران شوي یو موږستاسې په (باطل دین) او ښکاره شوې ده زموږ او ستاسې ترمنځ تل ترتله دښمني او کینه، ترهغې چې ایمان راوړئ یواځې په الله باندې.

ابراهیم علیه السلام او ملګرو یې د شام په لوري مخه کړه، چې هغه وخت د کنعان ځمکه (أرض کنعان) ورته ویل کیده، هلته یې ډیر وخت تیر نکړ چې د شام په ځمکو ستونزمنه سختي را نازله شوه، لوږه ډیره زیاته شوه د شام ډیرو اوسیدونکو خپل ځانونه نورو ځایو ته و ایستل، ترڅو د ځان

لپاره څه روزي ولټوي، او خپلو رمو ګلو ته وابنه پيدا کړي، ابراهيم هم شام د مصر په موخه پريښود.

ابراهيم ته الله اسماعيل پيرزو کوي:

ابراهيم له مصر نه فلسطين ته ولاړ چې ښځه يې ساره او دهغې وينځه (هاجر) هم ورسره مله وو، ابراهيم عليه السلام هيله درلوده ترڅو زوی يې پيدا شي، نو د همدې لپاره يې الله جل جلاله ته دعا وکړه ترڅو ورته نيکمرغه زوی په برخه کړي او ويې ويل:(رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ) صافات ۱۰۰، اې ربه زما را پيرزو کړه ماته(زوی) له صالحانو ځينې.

داسې څرګنديږي لکه د ابراهيم عليه السلام ميرمن ساره چې د ابراهيم په هيله پوه شوې وي، ځکه چې ورته وايي: رب زما زه له اولاده محرومه کړې يم، که ته زما له وينځې هاجر سره واده وکړې ښه به وي، کيدای شي الله جل جلاله درته زوی تړې په برخه کړي، ساره په سن پخه وه، د همدې وجې د اولاد

هيله نه تړې کيده .

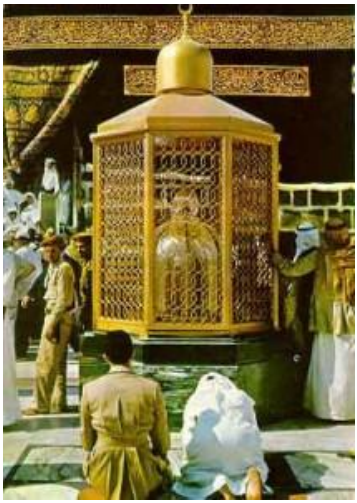

ابراهیم علیه السلام د هاجر سره واده وکړ او زوی یې ورته وزیږولو، چې سفر التکوین په دې هکله داسې وایي: د اسماعیل په اړه ستا قول ما واوریده، چې برکت به ورکوم، وده به ورکوم زیاتوم به یې ډیر ډیر، دولس مشران به زیږوي، او لوی امت به ترې جوړوم
. که تیر قول ته وګورو نو په ډاګه څرګندیږي چې دا د محمد صلی الله علیه وسلم په امت باندې یو بشارت دی، ځکه محمد صلی الله علیه وسلم او دحجاز عرب د اسماعیل له نسله دي، او دا ژمنه د اسماعیل علیه السلام په اولاده کې حقیقت ته نه ده رسیدلې مګر د محمد صلی الله علیه وسلم او د هغه د امت په لاسونو.

ابراهیم له خپل زوی سره مکې ته هجرت کوي

کله چې ابرهیم ته الله جل جلاله له هاجر څخه زوی اسماعیل پیرزو کړ، هاجر د خپل زوی د زوکړې په پایله کې ډیره وویاړیده ځانته په غوره کې شوه، چې دغه غرور د ساري په نفس کې له یوې خوا ناهیلي او له بله پلوه غیرت را وپارولو، همدا وو چې له ابراهیمه یې وغوښتل ترڅو هاجر او ورسره زوی یې دواړه د دې له سترګو پناه کړي، ځکه اوس نو د ساري ژوند له هاجر سره داسې اندازې ته رسیدلی چې زغمل یې ورته ګران تمامیږي.

ابراهیم د ساري غوښتنه د خدای د ارادې په تمه ومنله، همدا وو چې وحیې پرې نازله شوه ترڅو هاجر او اسماعیل دواړه له ځان سره مکې ته بوزي، دا هغه وخت وو چې اسماعیل وړوکی ماشوم وو او دمور شیدې یې خوړلې.

ابراهیم ماشوم او د هغه مور له ځان سره ملګري کړل، د خدای د ارادې په لارښوونه وخوځیدل، اوږده مزلونه یې ووهل تردې چې الله جل جلاله ورته د پاتې کیدو داسې ځای وټاکه کوم چې هلته هیڅ وداني نه لیدل کیده او یو ډاګ وو، ټاکل شوې وه چې په همدغه ځای به بیت الله الحرام (کعبة) جوړیږي.

هاجر او ماشوم يې دواړه په داسې ځای کې هستوګن کړل چې، هلته د اوبو څرك نه ليدل کيده، بيا يې هملته پرېښودل او ابراهيم ترې راوګرځيده، هاجر ورپسې شوه او ورته ويې ويل: چيرته ځې؟ مور په دې ډاروونکي ډاك کې چاته پرېږدې؟ څو څو ځله يې دا خبره ورته تکرار کړه، په نرمه او غمګينه لهجه يې ورته وويل خو ابراهيم پرته له دې چې څه ځواب ورکړي په خپله لار روان وو، هاجر يوځل بيا ورته وويل: آيا الله جل جلاله تاته په دې کار سره امر کړی دی؟ ابراهيم ورغبرګه کړه او ويې ويل: هوکې، هاجر په ځواب کې ورته وويل:بيا نو پرېږده مور همدلته ښه يو، الله جل جلاله به مو نه ضايع کوي، په دې خبرې سره هاجر بيرته خپل هغه ځای ته را وګرځيده کوم چې ابراهيم د پاتې کيدو لپاره ورته ټاکلی وو

.ابراهيم د خپلې اولادې څخه په شا راوګرځيد خو زړه يې د خپلې ميرمنې او ماشوم زوی سره پاتې شو، د هغوی په بيلتون سخت خپه وو، خو د الله جل جلاله ارادې د ده اراده را ولکه کړه، د خپل رب غوښتنې ته تسليم شو، د هغه ثنا او صفت يې ياد کړل، او په دې ټکو يې د هغه لوړ حضور ته داسې دعا وويله:

) رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ، رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِن شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ) ابراهيم ۳۸-۳۷.

) اې ربه زمور! ما هستوګن کړل له خپلې اولادې ځينې په داسې ځای کې چې هيڅ کښت پکې نشته، ستا د لوړ شان کور په وړاندې، اې ربه زمور! دا د دې لپاره ترڅو اداء کړي دوی لمونځ، نو وګرځوه زړونه د خلکو مينه کوونکي ليواله دوی ته، (ترڅو د زړه له کومې دوی ته را وزغلي)، دوی ته روزي ورکړه له هر قسمه ميوو، کيدای شي دوی شکر وباسي، اې ربه زمور! بيشکه تاته ښه څرګند دي هغه څه چې مور يې پټوو او هغه څه چې مور يې ښکاره کوو، او نه دي پټ د الله په وړاندې هيڅ څيز نه په ځمکه او نه په اسمانونو کې(

.

ابراهيم عليه السلام خپل رب ته وايي: اې ربه زمونږ! ما خپله ځينې کورنۍ د مکې په دره کې هستوګنه کړه، کوم چې نه په کې کښت شته او نه هم وداني، زه به دلته ستا کور ودانوم، چې ته به يې د خلکو له ظلم زياتي او سپکاوي څخه په امان ساتې.. اې ربه زمونږ! ما خپله کورنۍ ځکه دلته هستوګنه کړه ترڅو ستا د کور په وړاندې لمونځ اداء کړي، يوازې ستا عبادت وکړي، نو اې ربه د ځينو خلکو زړونه ورته مايل کړه، په هغوی رحم وکړه، په دې وچ ډاګ کې ميوې ورته پيرزو کړه ترڅو ستا د نعمتونو شکر اداء کړي

.ربه زمونږ! ته زمونږ په پټ او ښکاره کړنو ترټولو ښه پوهيږې، ته په هغه خفګان ډير ښه عالم يې چې د خپل اهل په پرېښودو زما په زړه کې پروت دی، ستا په وړاندې خو په ځمکه او آسمان کې هيڅ شی پټ نه دي اګر که ډير واړه هم وي.

د زمزم د اوبو را خوټيدل

هاجر د خدای ارادې ته غاړه کيښوده په ډير صبر او زغم سره يې د هغه امر اداء کړ، د مکې په ډاك کې پاتې شوه، ابراهيم عليه السلام ورته يو څه خوراکي توښه او د اوبو ذخيره پرېښې وه، هاجر او ماشوم زوی يې د همغه توښې څخه خوراك او څښاك کولو، تردې چې ذخيره ختمه شوه، هاجر او زوی يې ډير زيات تږي شول، هاجر خپل ماشوم زوی ته په غم غم کتل د هغه تنده ورته څرګنديده د هرې مور په شان يې زړه پرې خوږيده، دا غمګين او کړيدلی حالت يې تږډيره ونشوای زغملی، ولاړه شوه په منډو يې پيل وکړ غوښتل يې څه ترلاسه کړي

لوړې غونديۍ ته پورته شوه چې (صفا) يې بلله، يوه خوا بل خوا يې وکتل ترڅو اوبه پيدا کړي، خو هيڅ يې هم ونه ليدل، ورکې اخيستې انسان غونډې په منډه منډه راکوزه شوه بلې لوړې غونډۍ ته پورته شوه،چې (مروة) يې ورته ويلې، ترڅو اوبه پيدا کړي خو بيا هم هيڅ نه وو، بيا صفا ته را وګرځيده چې بيا يې هم هيڅ ونه ليدل، د صفا او مروة ترمنځ منډې را منډې يې پوره اوه ځله ترسره کړې خو هيڅ يې هم ترلاسه نه کړل

. کله چې د وروستي ځل لپاره د مروة په غونډې وخته ناڅاپه يې غږ ترغوږ شو که ګوري د زمزم په ځای کې پرښته له پرښتو څخه ده چې په خپل وزر سره ځمکه را کنې تردې چې اوبه را ښکاره شوې

هاجر چې کله دا نه منونکې حالت ولیده ډیره زیاته خوشحاله شوه، منډې يې کړل ماشوم زوی ته يې اوبه ورکړې او خپله تنده يې هم پرې ماته کړه. کله چې د مکې په ډاك کې اوبه پیدا شوې مرغان يې هم ځانته را جلب کړل پرې راکوزیدل به او اولتنې به يې پرې کولې، همدا وو چې کله د جرهم له قبیلې یو قوم اوبو ته نیږدې په لاره تیریده ویې لیدل چې مرغان ګرځي را ګرځي، په خپلو منځو کې يې له یوبله وپوښتل: دا مرغان خو په اوبو راغونډیږي آیا په دې ډاك کې اوبه شته؟ ټولو وویل: مورِ خو دلته کله اوبه نه دي لیدلې، نوځکه يې له خپلو ملګرو یو ولیږه ترڅو د مرغانو له دې غونډځایه خبر راوړي، کله چې لیږل شوی کس را وګرځیده خپلو ملګرو ته يې د اوبو زیرې راوړو، ټول کاروان را وګرځیده او هاجر ته يې وویل: که ستا خوښه وي نو مورِ به ستا ترڅنګ واړوو، ستا سره به مرسته هم کوو او د زمزم د اوبو واکداري به هم ستاوي، هاجر هم د دوی په لیدو خوشحاله شوه او د دوی سره يې د هستوګن کیدو خبره ومنله، همدا وو چې جرهمیان د هاجر ترڅنګ پاتې شول او خپلې مېنې يې جوړې کړې

تردې چې اسماعیل ځوان شو او د جرهمۍ ښځې سره یې واده وکړ او د همدوی نه یې عربي ژبه هم زده کړه.

په اسماعیل باندې قرباني
لکه چې مخکې مو وویل ابراهیم علیه السلام خپل زوی د مکې په ډاګ کې پریښود، خو له یاده یې نه وو ایستلی تل یې په یاد وو وخت نا وخت به پرې ګرځیده پوښتنه به یې کوله.
یو ځلې ابراهیم همداسې د خپل زوی د پوښتنې لپاره مکې ته راغلۍ وو، په خوب کې یې ولیدل چې الله جل جلاله ورته د خپل زوی د ذبح کولو امر کوي، څرګنده ده چې د نبیانو خوب لیدنه د الله جل جلاله له لوري د وحی په معنا دي، همدا وو چې ابراهیم علیه السلام د الله جل جلاله د کړي امر د عملي کولو تکل وکړ، د خپل یوازني زوی ذبح کول یې ومنل، د زړبودۍ عمر او د یوه زوی موجودیت یې د تصمیم مخنیوی ونشوی کړی، قرآن وایي:

)وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ، رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ، فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ، فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ، فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ، وَنَادَيْنَاهُ أَن يَا إِبْرَاهِيمُ، قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا ۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ، إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ، وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ، وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ، سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ، كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ، إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ، وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ) الصافات ۹۹-۱۱۲.
وویل (ابراهیم) بیشکه زه تلونکی یم رب خپل ته ژر ده چې لارښوونه وکړي ماته، (زیاته یې کړه) اې ربه زما را پیرزو کړه ماته (زوی) له نیکانو، نو زیرې ورکړ موږ هغه ته د زغم لرونکي هلك، نو کله چې ورسید (اسماعیل) له خپل پلار سره د منډو وهلو حد ته وویل)ابراهیم هغه ته) اې زویه زما زه وینم په خوب کې چې تا ذبح کوم، نو وګوره چې

ته څه وایې؟ وویل (اسماعیل) اې پلاره زما ترسره کړه هغه څه چې امر درته شوی زرده چې وموميې ما انشاء الله له زغم لرونکو ځینې، نو کله چې غاړه کیښوده (دواړو حکم د الله ته) او وایې چاوه (اسماعیل) په تندې ځمکې ته، او غږ مو ورته وکړ چې اې ابراهیمه! بېشکه تا ریښتیا کړ خوب (خپل)، موږ هم همداسې نیکه جزاء ورکوو نیکانو ته، بیشکه همدا ذبح کول وو(زموږ) له آزموینې ښکاره، او فدیه مو کړه دغه (اسماعیل) په قربانۍ لویې (جنتي پسه) سره، پریښوده موږ پر ابراهیم (نیك نامي او ښه یادونه) په ورستیو خلکو کې تر قیامته، همداسې جزاء ورکوو موږ نیکانو ته، بیشکه چې هغه وو له بنده ګانو مؤمنو زموږ، او زیرې ورکړ موږ هغه ته په اسحاق چې نبي وو له نیکانو.

په یادو شوو آیتونو کې له ابراهیم څخه یادونه شوې چې کله یې له خپل قوم څخه د هجرت هوډ وکړ له خپل رب ځینې یې د نیك صالح زوی غوښتنه وکړه، رب یې هم غوښتنه منظوره کړه او د نیك خویه ماشوم زیرې یې پرې وکړ، چې هغه اسماعیل د هغه لمړنۍ زوی وو
.کله چې اسماعیل علیه السلام لوی شو، د خپل پلار سره د کار کولو شو، د هغه په مخکې د منډو وهلو شو، ابراهیم په خوب کې ویني چې الله جل جلاله ورته د اسماعیل علیه السلام د ذبح کولو امر کوي، دا هغه وخت وو چې همدا اسماعیل د ابراهیم یوازنۍ زوی وو، ابراهیم خپل زوی اسماعیل د الله جل جلاله له کړي امر څخه خبروي او دا د دې لپاره ترڅو د هغه ایمان و آزمویي، ترڅو د هغه د قبولۍ په ترڅ کې خپل زړه ته تسکین ورکړي، د هغه ذبح کول ورته آسانه شي، ځکه په زور ذبح کول به ورته ډیر سخت تمام شي، اسماعیل په ځواب کې ورته وایي اې زما پلار جانه! هغه څه وکړه چې الله جل جلاله درته امر کړی، زر ده چې ته به مې له زغم لرونکو څخه وموميې، زه د الله جل جلاله مشیئت او ارادې ته غاړه ایښودونکی یم.
کله چې پلار او زوی دواړه خدایي پریکړې ته تسلیم شول او دواړو د خدای د ارادې د عملي کولو هوکړه وکړه، ابراهیم خپل زوی په ځمکه

داسې پریستلو چې مخ یې ځمکې ته وو ترڅو له څټ څخه یې ذبح کړي او د ذبح پر وخت یې مخ ونه ویني، چاړه یې د هغه په غاړه را تیره کړه خو غاړه غوڅه نشوه، په همدې وخت کې الله جل جلاله غږ پرې وکړ اې ابراهیمه! د خپل زوی ذبح کول بس کړه زموږ د آزمویني غوښتنه ترسره شوه، د الله امر ته ستا غاړه ایښودل او طاعت مو ولیدل، همدا هغه لوی او ښکاره امتحان وو چې ستا ایمان مو پرې و آزمیو، پرته له شکه ته په دې امتحان کې بریالۍ او کامیاب شوې، نو دا پسه ونیسه او د خپل زوی په بدله کې یې فدیه کړه.

ذبیح څوك دی؟ قرآن په ښکاره توګه وایي چې ابراهیم ته د خپل زوی اسماعیل د ذبح کولو حکم وشو نو همغه اسماعیل ذبیح دی، ځکه قرآن لمړۍ د اسماعیل د ذبحې کولو کیسه بیانوي او بیا وروسته ابراهیم ته د بل زوی (اسحاق) زیرې ورکوي(وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ) او موږ زیرې ورکړه ابراهیم ته په اسحاق، چې نبي وو له نیکانو. نو په اسحاق علیه السلام د زیري ورکولو بیان وروسته د ذبح کولو له کیسې په ښکاره توګه دا په ګوته کوي چې اسحاق پرته له هغه ماشوم څخه بل ماشوم دی چې ابراهیم یې په ذبح کولو آزمویل شوی وو. خو یهودان دعوه لري او وایي چې ذبیح اسحاق دی نه اسماعیل، سفر التکوین د ذبیح یادونه کوي او د هغه هویت بیانوي او وایي: ابراهیم ته خپل رب وویل (خپل اسحاق یوازنۍ زوی دې چې ته ډیره مینه ورسره لرې را ونیسه او د موریة ځمکې ته یې ورسوه) امام ابن کثیر د یهودانو دغه ادعا ردوي او وایي

: د اسحاق ټکۍ دلته نه منونکۍ دی...ځکه هغه د ابراهیم یوازنۍ زوی نه وو او نه هم تر ټولو لوی وو، بلکې ترهغه مشر اسماعیل وو، یهودانو د عربو سره د کینې له مخې اسحاق ته د ذبیح لقب ورکړی، ځکه اسماعیل د حجاز د عربو پلار دی کوم چې رسول الله هم له دوی ځینې دی، او اسحاق د یعقوب (اسرائیل) پلار وو چې یهودان همغه ته ځانونه

منسوبوي، يهودانو غوښتل چې دا لوی شرف همدوی ته منسوب شي نو ځکه يې د خدای کلام تحريف او زيادت يې پکې وکړ.

ابراهيم او د اسماعيل ميرمن

يوه ورځ له ورځو ابراهيم په مکه کې د اسماعيل کورته ورغې، خو هغه يې پيدا نکړ يوازې ميرمن يې په کورکې وه، هغې نه پيژانده چې ابراهيم د دې د ميړه پلار دی، ابراهيم د اسماعيل پوښتنه ترې وکړه، هغې ورته وويل چې هغه په ښکار پسې وتې، بيا يې پوښتنه ترې وکړه چې څه حالت مو دی، هغې وويل: مورږ په ډيره سختۍ او تنګلاسۍ کې يو، او د خپل ژوند څخه يې ډير شکايت وکړ، بيا ابراهيم ورته وويل: آيا ميلمه منئ؟ آيا په کور کې د خوراك څښاك لپاره څه شته؟ هغې وويل: زما سره نه څوك په کور کې شته او نه هم کوم څيز د خوراك څښاك لپاره لرم.

ابراهيم د اسماعيل له ميرمنې خوښ نه شو ځکه چې هغه په خدای ورکړې برخه راضي نه وه، د ميړه له ژوند څخه نا خوښه وه شکايت يې وکړ، بل داچې بخل يې ترې وليده ځکه د چا عزت يې نه منلو، نو ابراهيم ورته وويل: کله دې چې ميړه راغې زما سلام پرې وايه او ورته ووايه چې د دروازې تی ديري دې بدله کړه.

وروسته له دې چې ابراهيم ولاړ اسماعيل کورته راغې، داسې يې و انګيرله چې د ده په نه موجوديت کې په کور کې څه تير شوي، نو ځکه يې ميرمنې ته وويل: آيا تاته څوك راغلي وو؟ هغې وويل: هوکې، يو سپين ږيری د دارنګه صفاتو څښتن سړی راغلی وو، ستا پوښتنه يې وکړه، ما هم د ريښتيني حال نه خبر کړ، اسماعيل ورته وويل: آيا تاته يې څه وويل؟ هغې وويل: هوکې امر يې راته وکړ چې د هغه سلام تاته ورسوم او زياته يې کړه چې د دروازې تی ديري دې بدله کړه، اسماعيل ورته وويل: هغه زما پلار دی ماته يې امر کړی چې ستاسره جدايي وکړم نو پلار ګنې

ته دې ولاړه شه، اسماعیل هغې ته طلاق ورکړ او له بلې ښځې سره یې واده وکړ.

څه موده وروسته ابراهیم یو ځل بیا د اسماعیل کورته راغې، دا ځلې بیا هم اسماعیل په کورکې نه وو، یوازې د هغه نوې میرمن په کورکې موجوده وه، هغې ابراهیم ته ښه راغلاست وویل، ابراهیم پوښتنه ترې وکړه: آیا میلمه منې؟ هغې وویل: ولې نه، د هغه یې ښه میلمه پالنه وکړه، بیا ابراهیم د ژوند د حال ترې وپوښته هغې وویل: موږ ښه ژوند لرو او د خدای ثنا یې یاده کړه، ابراهیم ورته وویل: کله دې چې میړه راغې نو زما سلام پرې وایه او ورته ووایه چې د خپل وره تې دیري دې وساته او ترینه رخصت شو.

مابنام چې اسماعیل کورت راغې، ښځې یې ورځنې کیسه ورته واوروله او وویل چې دا رنګه سپین ږیرې سړې راغلی وو ستا پوښتنه یې وکړه او تاته یې دا وصیت پریښود، اسماعیل ورته وویل: هغه زما پلار دی او ماته یې امر کړی ترڅو تا له ځانه جدا نکړم، همدا وو چې اسماعیل ټول عمر له همغې میرمنې سره تیر کړ او د همغې میرمنې څخه د اولادو څښتن شو.

ابراهیم او اسماعیل کعبه ودانوي

ابراهیم علیه السلام د خپل زوی نه څه واټن لرې پاتې شو، ډیره موده وروسته د یوې سپیځلې دندې سره هغه ته را وګرځیده، هغه دا چې الله جل جلاله په مکه کې د کعبې د ودانولو امر ورته کړی وو، ترڅو د لمړي ځل لپاره عبادت ځای جوړ شي او د الله عبادت پکې ترسره شي

.

کله چې ابراهیم مکې ته را ورسیده خپل زوی اسماعیل ځینې ورك شو که ګوري چې زمزم ته څیرمه غیشي جوړوي، ور وړاندې شو په لیدو یې ډیر خوشحاله شو، اسماعیل ورته را منډې کړل، یو بل ته ور غاړې وتل، هر یوه خپل د مینې وروستنۍ انداز ښکاره کړ، پلار او زوی د یو او بل په لیدو ډیر زیات خوښ شول

د خوښيو په دې جريان کې ابراهيم خپل زوی ته يادە کړه چې الله جل جلاله امر ورته کړی ترڅو دلته د عبادت لپاره يوه خونه ودانه کړي، د جوړيدو ځای يې په مکه کې لږ شانته لوړ ځای په ګوته کړه، اسماعيل ورته وويل: اې پلاره زما هغه کار ترسره کړه چې الله جل جلالته درته امر کړی، زه به ضرور ستا سره په دې سپيڅلي کار کې مرسته وکړم.

ابراهيم د خونې په جوړولو پيل وکړ په داسې حال کې چې اسماعيل به تيږې ورکولې، په دې جريان کې ابراهيم اسماعيل ته وويل: يوه ښکلې تيږه راکړه چې په کونج کې يې کيږدم ترڅو د خلکو لپاره نښه شي... همدا وو چې جبريل ورته د حجرالأسود د تيږې خبر ورکړ، نو را وايې خيسته او په خپل ټاکل شوي ځای يې ولګوله، پلار او زوی دواړو د کعبې د ودانولو پروخت دا دعا ويله: ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ اې ربه زمونږ قبول کړه زمونږ نه (دغه د خير کار) بيشکه ته ښه آوريدونکی او پوره علم لرونکی يې.

کله چې د خونې ديوالونه لوړ شول او سپين ږيری ابراهيم د تيږو له پورته کولو کم وسه شو، نو په يوه تيږه به دريده چې همغه تيږه مقام ابراهيم بولي، کله به چې د ديوال يوه خوا پوره کيده بل لوري ته به ليږديدله په

داسې حال کې چې ابراهيم به پرې ولاړ وو، او کله به چې يو ديوال ختم شو بل ديوال ته به خپله انتقال شوه تردې چې په همدې توګه د کعبې ديوالونه ورسيدل، دا تيږه په کعبه پورې له همغه وخته پيوسته ايښې وه تردې چې د عمر فاروق د خلافت وخت راغې اوهغه د کعبې نه لرې لرې کيښوده ترڅو د لمونځ کوونکيو پام بل خوا وانه ړوي.

قرآن په دې آيتونو سره د کعبې ودانولو ته داسې اشاره کوي: ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ، وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ، وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا ۖ إِنَّكَ أَنتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ البقرة ۱۲۵-۱۲۷. کله چې وګرځوله مورږ کعبه ځای د ثواب ګټلو او ځای د امن، ونيسئ اې مؤمنانو مقام ابراهيم د لمانځه کولو ځای، او حکم کړی وو مورږ دوی دواړو (ابراهيم او اسماعيل) ته چې پاک کړئ کور زما لپاره د طواف کوونکيو، معتکفينو او رکوع کوونکيو سجده کونيو، کله چې وويل ابراهيم :اې ربه زما وګرځوه دا ښار (چې کعبه مې پکې ودانه کړه) ځای د امن امان، او روزي ورکړه اوسيدونکيو ته يې له هر راز ميوو نه، (ټولو) هغو ته چې ايمان يې راوړی په الله او په ورځ د آخرت، وويل: الله او هر څوك چې کافر شو نو لږ شان ګټه به ورکړم بيا به يې په زور د دوزخ اور ته مجبور کړم، او بد ځای د ورتلو دی هغه اور، او هغه وخت چې پورته کړ ابراهيم بنسټ د کعبې (په مرسته د) اسماعيل (نو ويل به دواړو) اې ربه زمورږ قبول کړه زمورږ نه دغه کار بيشکه ته ښه آوريدونکی او پوره علم لرونکی يې.

په يادو شوو آيتونو کې الله جل جلاله عربو مسلمانانوته لوی نعمت وريادوي، او ورته وايي چې تاسې ته مې وګرځوله کعبه ځای د ثواب ګټلو

(مثابة) يعنې داسې ځای چې خلك يې د عبادت په موخه زيارت کوي، داسې ځای چې د هر ويره اخستونکي لپاره د امن امان ځای دی، حرم ته داخل شوي کس ته هيڅ څوك ضرر نشي رسولی، او دا هغه کار دی چې په دوديزه توګه يې د پخوا زمانې راهسې خلك سپيڅلی شميري، هيڅاته اجازه نه ورکوي ترڅو په حرم کې جنايت ترسره کړي.
مقام ابراهيم هغه ځای دی چې الله جل جلاله امر کړی ترڅو هلته لمونځ اداء کړو، ځينو پوهانو ويلي چې د مقام ابراهيم نه مراد همغه تيږه ده چې ابراهيم به د کعبې د ودانولو پر وخت پرې ودريده، او ځينو نورو بيا ويلي چې مراد ځينې د کعبې شاوخوا پروت ټول حرم دی.
الله جل جلاله د يادو شوو آيتو په اوږدو کې هغه وصيت ته اشاره کوي چې ابراهيم او اسماعيل ته يې کړی وو او ورته ويلې يې وو چې کعبه به د حسي چټلی او ښکاره نجاست څخه پاکه ساتئ، همدارنګه به معنوي چټلي لکه د بوتانو عبادت او نور شرکي امور نه پکې پرېږدئ ، ترڅو طواف کوونکي په پاکی کې خپل طواف اداء کړي، معتکفين او لمونځ کوونکي په سپيڅلې توګه خپل عبادت ترسره کړي، رکوع کوونکي او سجده کوونکي هلته خپلې سجدې او لمانځونه اداء کړي.

همدارنګه ياد شوي آيتونه د ابراهيم عليه السلام دعا ته اشاره کوي، چې په ترڅ کې يې له خدايه د هغه ځای امن امان غواړي کوم چې په هغه کې به د عبادت لپاره خونه جوړيږي، له خدايه هيله لري ترڅو هغو کسانو ته له ميوو او نورو خوراکو روزي ورکړي کوم چې په خدای او ورځ د آخرت ايمان لري، پرته له شکه الله جل جلاله د ابراهيم دعا قبوله کړه او ورته ويې ويل چې هغه کسان به هم په دنيا له رزق او روزي محروم نکړي چې کافران شوي، خو د قيامت په ورځ به يې د سخت برخليك سره مخ کوي، دوزخ ته به يې کشوي چې بد ترين ځای د ځايونو دی

.

هوکې الله جلاله د ابراهیم دعاء قبوله کړه مکة مکرمة یې یو امن هیواد وګرځاوه، چاچې تیرې پرې کړی په ډیره کرغیړنه توګه هلاك شوی، همدارنګه په مکة کې د ابراهیم د دعا له وجې رزق او روزي هم زیاته ترلاسه کیږی، لیدل کیږي چې د دنیا د ګوټ ګوټ نه هررنګه میوې دې هیواد ته راوړل کیږي

.

په پای کې الله جل جلاله د کعبې ودانولو ته هم اشاره کوي، ابراهیم او اسماعیل دواړو د کعبې بنسټونه را پورته کړل دیوالونه یې ودان کړل، په داسې حال کې چې دواړو به د الله ثنا او صفت یادولو او له الله به یې غوښتنه کوله ترڅو دغه لوی کار له دوی څخه قبول کړي.

د أیوب علیه السلام کیسه

د ایوب علیه السلام کیسه

ایوب [i]یو له هغو نبیانو څخه دی چې په قرآن کې یې نومونه په نبوت سره یاد شوي، الله جل جلاله خپل رسول محمد صلی الله علیه وسلم ته په خطاب کې وایي) :إِنَّا أَوۡحَيۡنَا إِلَيۡكَ كَمَا أَوۡحَيۡنَا إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ) النساء ۱۶۳. بیشکه مونږ وحی کړې تاته (اې محمده) لکه څرنګه چې مونږ وحی کړې وه نوح ته او (نورو) نبیانوته وروسته له هغه، او وحی کړې وه مونږ ابراهیم ته او اسماعیل ته او اسحاق ته او یعقوب ته او اولادې (د یعقوب ته)، او عیسی ته او ایوب ته.

ایوب علیه السلام د لویې تقوا څښتن وو، هغه په بې وزلو غریبانو ډیر مهربانه وو، د کونډو او یتیمانو پالنه به یې کوله، د میلمه به یې ځانګړی خیال ساته، هغه خپل قوم د یوه الله عبادت ته را وبللو.

د تفسیر او تاریخ علماء راوړي چې ایوب د ډیر مال څښتن وو، د هر قسم مال څخه برخمن وو لکه څاروي، غلامان او نور... پراخه ځمکې یې درلودې د البثینة په ټاټوبې کې د حوران له مربوطاتو څخه... هغه ډیر اولادونه خپل خپلوان درلودل چې ټول ترې واخیستل شول، په سخت آزموینښت کې را ګیر شو، جسم یې په ډیرو مرضونو سره آخته شو، هیڅ عضوه یې سالمه پاتې نشوه یوازې زړه او خوله یې سالم وو چې د الله جل جلاله ذکر به یې پرې یادولو، هغه سره د دې ټولو ستونزو بیا هم صابر پاتې وو د نعمتونو شکر کوونکی وو، شپه او ورځ سبا او مابنام به یې خوله د الله په ذکر خوږه وه، مرضونه ډیر ورباندې اوږده شول تردې چې څوک یې مجلس ته نه حاضریدل، د خلکو بد ترې راتلل، له خپل هیواده وایستل شو د باندې په کوم ځای کې وغورځول شو، ټول خلك لرې ترې پاتې شول، یوازې میرمن یې ورسره پاتې وه چې خدمت به یې کولو او پخواني حقوق، احسانونه او مهربانۍ یې ورته اداء کولې، هغه به کله نا کله ورته راتله د هغه ارټیاوې به یې پوره کولې، ضروریات به یې ورته تیارول، د هغې حالت هم کمزوری شو، مال یې ختم شو داسې اندازې ته ورسیده چې د خلکو خدمت به یې په اجوره سره کولو بیا به یې خپل میړه ایوب ته یوه مړۍ ډوډۍ برابروله... هغې هم د ایوب په شته حال له پوره صبر کار واخیست، د مال او اولاد په ورکه یې صبر کولو، د میړه په مصیبتونو او د خلکو په خدمت صابره وه...کړاوونو او سختیو د ایوب صبر او محاسبه لا پسې زیاته کړه، د خدای حمد او شکر به یې تل یادولو، تردې چې د ایوب په صبر ضرب المثل یادیږي، همدارنګه د هغه په کړاوونو او سختیو هم ضرب المثل یادیږي.[ii]

د هغه د مرض په موده کې علماوو اختلاف کړی، ځینو ویلي چې دری کاله وه، ځینو اووه کاله او څو میاشتې یاده کړې، او ځینو نورو بیا آته لس کاله ویلي.

روایت شوی چې میرمنې یې ورته وویل: اې ایوبه که چیرې له خپل رب څخه له دې مرضه د خلاصون غوښتنه وکړې نو هرومرو به یې درنه لرې

کړي، هغه په ځواب کې ورته وويل: پوره اويا کاله مې په صحت کې تير کړل، نو دا ډير لږ دي چې د الله لپاره اويا کاله په مرض صبر وکړم.
او روايت شوی چې هغه به کله له مصيبت سره مخ شو نو دا ټکي به يې يادول (اللهم أنت أخذت وأنت أعطيت) اې خدايه تا رانه واخيستل او تا راکړي وو.
د ايوب په هکله تاريخ پوهانو ډيرې کيسې بيان کړې چې د ايوب له سفر او د يهودو د تورات له تفسير څخه يې اخيستې چې (هجاده) يې بولي، د اسلام کره علماء دا رنګه کيسې نه روايت کوي، ځکه چې ريښتيا او دروغ سره ګډ شوي، هرچا لاس پکې وهلی.
ځينو تفسير پوهانو د ايوب د مرضونه په هکله انتقاد کړی او ويلي يې دي چې دا رنګه مرضونه په هغه پورې ترل شوي او په ريښتينې توګه يې نه درلودل، په دې اړه مراغي په خپل تفسير کې وايي :[iii]کوم روايتونه چې د هغه د نفسي مرضونو په هکله ياد شوي لکه دا چې مرض يې دومره زياد شو چې خلکو کرکه تري وکړه، ټولو خلکو په يوه غږ هغه په کناسة نومي ځای کې وغورځاوه، پرته له ميرمنې يې چا نشوی کولی چې ورته نيږدې شي، يوازې ميرمن به يې ورته حاضريدله او يوه مړۍ ډوډۍ به يې ورته تياروله، دا ټول اسرائيليات [iv]دي چې په دروغو يې باور کول واجب دي، ځکه چې په دې اړه هيڅ صحيح سند نشته، بل دا چې د نبوت له شروطونو څخه يو هم دا دی چې نبي بايد له داسې مرضونو څخه خلاص وي کوم چې خلك کرکه تري لري، ځکه که داسې پيښ شي نو بيا د خلکو سره ليده کاته نشي کولی، د شريعتونو او احکامو بيانول تري پاتې کيږي.

ايوب عليه السلام په قرآن کې

قرآن کريم يادونه کړې چې ايوب عليه السلام په خپل جسم کې په مرض و آزمويل شو، خپل رب ته يې دعا وکړله الله جل جلاله هم د هغه دعا قبوله کړه له مرض څخه يې خلاص کړ تري اخيستل شوی اهل او اولاد يې واپس ورته ورکړ.

)وَأَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الضُّرُّ [v]وَأَنتَ أَرۡحَمُ الرَّٰحِمِينَ، فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ فَكَشَفۡنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرّٖۖ وَآتَيۡنَٰهُ أَهۡلَهُۥ وَمِثۡلَهُم مَّعَهُمۡ [vi]رَحۡمَةٗ مِّنۡ عِندِنَا وَذِكۡرَىٰ لِلۡعَٰبِدِينَ) انبياء ۸۳، ۸۴.

او)یاده کړه اې محمده! کیسه د) ایوب، کله چې غږ یې کړ خپل رب ته چې بې بیشکه زه چې یم رسیدلی دی ماته ضرر (مرض او ستونزه په بدن کې) او ته له ټولو رحم کوونکو څخه زیات مهربانه یې، نو قبوله کړه مونږ دعا د ده پس لرې کړل مونږ هغه څه چې په ده باندې وو له مرضه او پیرزو کړ مونږ (ایوب) ته اهل د ده او په مثل د هغوی دومره نور هم، دا وو زمونږ له جانبه رحمت او نصیحت لپاره د عبادت کوونکو.

)وَٱذۡكُرۡ عَبۡدَنَآ أَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيۡطَٰنُ بِنُصۡبٖ [vii]وَعَذَابٍ، ٱرۡكُضۡ بِرِجۡلِكَۖ هَٰذَا مُغۡتَسَلُۢ بَارِدٞ وَشَرَابٞ، وَوَهَبۡنَا لَهُۥٓ أَهۡلَهُۥ وَمِثۡلَهُم مَّعَهُمۡ رَحۡمَةٗ مِّنَّا وَذِكۡرَىٰ لِأُوْلِي ٱلۡأَلۡبَٰبِ، وَخُذۡ بِيَدِكَ ضِغۡثٗا فَٱضۡرِب بِّهِۦ وَلَا تَحۡنَثۡۗ إِنَّا وَجَدۡنَٰهُ صَابِرٗاۚ نِّعۡمَ ٱلۡعَبۡدُۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٞ ([viii]ص ۴۱، ۴۴.

او یاد کړه (اې محمده!) بنده زمونږ ایوب کله یې چې غږ وکړ رب خپل ته چې بیشکه زه چې یم مس کړی یم شیطان په ضرر او تکلیف سره،(نو امر ورته وشو چې) ووهه)ځمکه) په پښه خپله (ترڅو اوبه تري را ووزي) دغه دی یخ ځای لپاره د غسل، او اوبه یخې لپاره د څښلو، او ډالی مو کړ ده (ایوب) ته اهل د ده او په مثل د دوی له هغوی سره (نور هم) له جهته د مهربانۍ له ارخه زمونږ، او د پاره د پند اخیستلو څښتنانو د عقلونو ته، او واخله په لاس خپل کې جارو نو ووهه په هغه جارو سره (ښځه خپله) او مه حانث کوه ځان خپل (په ترک د وهلو کې) بیشکه مونږ وموند هغه (ایوب) صبرناك (په ستونزو او) ښه بنده، بیشکه چې دی ډیر رجوع کوونکی وو الله ته.

په ضرر او تکلیف سره د شیطان له مس کولو څخه مراد د مرض پر وخت د شیطان وسوسې وې چې هغه ته به یې ورپیښې مرض او ستونزمن ژوند ډیر لوی ښکارولو، ترڅو د خدای له رحمته ناشکري وکړي او له ستونزو څخه وکړیږي، همدا وو چې ایوب علیه السلام الله جل جلاله ته پناه یوړه

ترڅو له دې بلا يې خلاص کړي، د شيطان په دفع کولو کې مرسته ورسره وکړي او په جميل صبر سره يې ونازوي.

د شفاء او صحت څرنګوالی يې د الله جل جلاله دا قول بيانوي:(ارْكُضْ بِرِجْلِكَ ۖ هَٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ (ووهه (ځمکه) په پښه خپله (ترڅو اوبه تري را ووزي) دغه دی ښه يخ ځای لپاره د غسل، او اوبه لپاره د څښلو.

الله جل جلاله ورته وايي: اې ايوبه! و وهه په خپله پښه سره ځمکه، ايوب د امر سره سم ځمکه په پښه ووهله چې ورسره سم الله جل جلاله د يخو اوبو چينه را وايستله، بيا يې امر ورته وکړ چې په همدې چينه کې ولامبه او اوبه تري وڅښه، له همدې سره الله جل جلاله د ايوب مرض په ټولیزه توګه له منځه يووړ له جسم څخه يې ظاهري او باطني مرضونه او دردونه ټول ورک شول.

مراغي په خپل تفسير کې په دې هکله وايي:

)له دې آيت څخه څرګنديږي چې ايوب عليه السلام ته ورپيښ مرض د معدې او داخلي مرضونو څخه نه وو بلکې د پوستکي (جلدي) مرض وو لکه بخار او داسې نور، چې جسم ډير ورسره په تکليف وي ډير اذيت ورته رسوي خو وژونکی مرض نه دی...همدارنګه له دې آيت څخه ښکاري چې هغه اوبه له ګټورو او صحي اوبو څخه وي چې جلدي مرضونه ورسره جوړيدل، دا رنګه اوبه لکه څرنګه چې په ظاهري استعمال مريض ته ګټه رسوي په څښلو هم ګټوري تمامیږي، داسې چينې په اوروپا او مصر کې شته چې تر څنګ يې حمامونه جوړ شوي، چې د پوستکي او ظاهري مرضونو لپاره ګټوري دي.(

له قسم څخه برائت او پاکي

ايوب عليه السلام د مرض په مهال قسم خوړلی وو چې که چيرې له مرض څخه را جوړ شو نو خپله ښځه به پوره سل دوري وهي ځکه چې هغه د ارټيا په وخت کې ځنډيدلې وه، خو دا چې هغې د ايوب عليه السلام ښه خدمت کړی وو نو الله جل جلاله د قسم څخه د برائت لپاره يوه سپکه جزاء هغې ته وټاکله، او هغه دا چې ايوب ته يې امر وکړ ترڅو جارو را واخلي او په هغې سره خپله ښځه ووهي، دا به داسې وي لکه پوره سل

دوري يې چې وهلي وي، او په همدې سره به د ايوب غاړه هم خلاصه شي قسم به يې په ذمه نه وي پاتې، الله جل جلاله د خپلو مؤمنو متقيانو بندګانو لپاره دا رنګه آسانۍ نازلوي، د ايوب عليه السلام ميرمن هم ډيره صابره پرهيزګاره او صادقه مطيعه ښځه وه، الله جل جلاله وايي (وَخُذۡ بِيَدِكَ ضِغۡثٗا فَٱضۡرِب بِّهِۦ وَلَا تَحۡنَثۡ) او واخله په لاس خپل کې جارو نو ووهه په هغه جارو سره (ښځه خپله) او مه حانث کوه ځان خپل (په ترك د وهلو کې.(

: [i]ايوب هم د ابراهيم عليه السلام له اولادې څخه دی، مور يې د لوط عليه السلام لور وه، ميرمن يې (ليا بنت يعقوب وه) ځينو ويلي چې ميرمن يې (رحمة بنت افرائيم وه) ځينو ويلي چې ميرمن يې (منشا بنت يوسف بن يعقوب وه) ابن جرير طبري ويلي چې ايوب عليه السلام په ۹۳ کلنۍ کې وفات شو، ځينو ويلي چې هغه تردې لا زيات ژوند کړی دی، ابن عباس وايي: هغه ايوب نومول شوی ځکه په هرڅه او په هر حال کې خپل رب ته رجوع کوونکی وو.

: [ii]البداية والنهاية ابن كثير ج ۱.

: [iii]تفسير المراغي د استاذ أحمد مصطفى المراغي.

: [iv]اسرائيليات هغه بې سنده روايتونه دي چې په نشر او توزيع کې يې يهود او نصارا لاس لري (ژباړن.(

: [v]الضر: د ضاد په پيښ سره په وجود کې مرض او کمزورۍ ته ويل کيږي

: [vi]و آتيناه اهله و مثلهم معهم: ويل شوي چې د ايوب اهل او اولاد ټول له منځه تللي وو يوازې ميرمن يې پاتې وه، نو الله جل جلاله هغوی ټول بيرته ورته را ژوندي کړل او ورسره يې همدومره نور هم ورته په برخه کړل، ځينو ويلي چې الله جل جلاله د مړو شوو په بدله کې لوی لوی اجرونه ورکړل او عوض يې په دنيا کې نور ورکړل.

: [vii]بنصب: په ستړيا او سختۍ سره

: [viii]أواب: ډير رجوع کوونکی الله جل جلاله ته، الله جل جلاله ایوب ستایلی او په (نعم العبد) سره یې یاد کړی یعنې (ښه بنده) دا ځکه چې هغه په اواب یعنې ډیر رجوع کوونکي سره موصوف شوی، او همدا ستاینه هر مؤمن ته کاریدای شي که چیرې په ریښتینې توګه الله ته ډیر رجوع کوونکی وي.

د شعیب علیه السلام کیسه

شعیب علیه السلام یو له څلورګونو عربي پیغمبرانو څخه ګڼل کیږي چې هغوی: هود، صالح، شعیب او محمد صلی الله علیه وسلم دي، شعیب علیه السلام د نبیانو په خطیب سره هم نومول شوی، ځکه هغه د فصاحت او بلاغت له اړخه ډیر پیاوړی وو، خپل قوم ته یې په ښه توګه بلنه ورکړې ترڅو په خدایي رسالت ایمان راوړي.

د شعیب علیه السلام قوم د مدین اوسیدونکي وو او مدین د شام په مربوطاتو کې په حاصلخیزه ځمکه پروت یو کلی دی چې حجاز ته څیرمه د لوط بحیرې ته نیږدې موقعیت لري، دا خلك عرب دي چې مدین بن ابراهیم خلیل ته یې نسبت کیږي.

د مدین اوسیدونکو د تجارت دنده پر مخ بیوله همدا وجه وه چې د مدین ښار ته به تجارتي کاروانونه تلل را تلل.

د مدین د خلکو ګمراهي

د مدین خلکو په الله جل جلاله باندې ایمان نه درلود، پرته له الله یې نور باطل خدایان ځانته غوره کړي وو، دا خلك ډیر بد معامله وو، کله به یې چې توکي خرڅول نو وزن به یې کمولو، دوی ته الله جل جلاله خپل رسول شعیب علیه السلام راولیږه چې د یوه خدای عبادت ته یې را وبلل، او له دې ناوړه کړنو یې منع کړل، په عدل او مساوات یې امر ورته وکړ، د ظلم د بدو پایلو څخه یې وویرول، شعیب خپل قوم ته څرګنده کړه چې لږ مال حلال چې تاسې ته الله درکړی دی تر ډیر حرام مال څخه غوره دی، هغه

زياته کړه چې دا زما له وسه نه ده پوره چې تاسې له ناوړه کړنو وساتم بلکې زه يوازې يو نصيحت کوونکی او لارښود يم نور نو که ما ريښتينی ګڼی نو زما متابعت وکړئ

.

(وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗاۚ قَالَ يَا قَوۡمِ اعۡبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ وَلَا تَنقُصُوا الۡمِكۡيَالَ وَالۡمِيزَانَۚ إِنِّيٓ أَرَىٰكُم بِخَيۡرٖ وَإِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٖ مُّحِيطٖ، وَيَا قَوۡمِ أَوۡفُوا الۡمِكۡيَالَ وَالۡمِيزَانَ بِالۡقِسۡطِۖ وَلَا تَبۡخَسُوا النَّاسَ أَشۡيَآءَهُمۡ وَلَا تَعۡثَوۡا فِي الۡأَرۡضِ مُفۡسِدِينَ، بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَۚ وَمَا أَنَا عَلَيۡكُم بِحَفِيظٖ) هود ۸۴ – ۸۶

.او (لیږلی وو مورږ کلي د) مدین ته ورور د دوی شعیب، وویل (شعیب خپل قوم ته) اې قومه زما! عبادت وکړئ یوازې د الله نشته تاسې لره هیڅ (په حق) معبود پرته له الله، او مه کموئ پیمانه او تله، بیشکه چې زه وینم تاسې په ښه اقتصاد کې (خوشحاله ماړه (او بیشکه زه ویریږم پرتاسې (په سبب د دې خیانت) له عذابه د ورځې چاپیریدونکې، او اې قومه زما! پوره ورکوئ پیمانه (او سمه تلئ) تله په انصاف سره، او مه کموئ خلکو ته توکي د دوی او مه لټوئ په ځمکه کې (خرابي) حال داچې فساد کوونکي (وران کاران یئ)، الله درکړی رزق ډیر غوره دی تاسې ته)ترهغه څه چې تاسې یې په فساد او درغلۍ را ټولوئ) که یئ تاسې مؤمنان (باور کوونکي په خبره زما) او نه یم زه ساتونکی ستاسو (مګر یوازې نصیحت کوونکی او لارښود یم

).

)وَإِلَىٰ مَدۡيَنَ أَخَاهُمۡ شُعَيۡبٗاۚ قَالَ يَا قَوۡمِ اعۡبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنۡ إِلَٰهٍ غَيۡرُهُۥۖ قَدۡ جَآءَتۡكُم بَيِّنَةٞ مِّن رَّبِّكُمۡۖ فَأَوۡفُوا الۡكَيۡلَ وَالۡمِيزَانَ وَلَا تَبۡخَسُوا النَّاسَ أَشۡيَآءَهُمۡ وَلَا تُفۡسِدُوا فِي الۡأَرۡضِ بَعۡدَ إِصۡلَٰحِهَاۚ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ إِن كُنتُم مُّؤۡمِنِينَ) اعراف ۸۵

. او(لیږلی وو مورږ) مدین ته ورور د دوی شعیب، وویل (شعیب خپل اهل ته) اې قومه زما! عبادت کوئ د الله نشته تاسې ته هیڅ معبود پرته له الله، بیشکه راغلی دی تاسې ته دلیل ښکاره له لوري د رب ستاسې، نو

پوره کوئ تاسې پیمانه او تله، او مه کموئ خلکو ته توکي د دوی او مه کوئ په ځمکه کې فساد وروسته له اصلاح د دې (ځمکې)، دغه اصلاح ستاسې لپاره غوره ده که چیرې یئ تاسې مؤمنان

. د مدین د خلکو له لویو ګمراهیو یوه دا وه چې د لارې په سر به کیناستل او د هغه خلکو څارنه به یې کوله چې شعیب علیه السلام ته به راتلل، د هغوی مخنیوی به یې کولو د خدای له لارې به یې کړول، د شعیب علیه السلام په رسالت به یې عیبونه نیول، مؤمنان به یې ګواښل، شعیب علیه السلام د دوی دا کړنې نه خوښولې، هغه به دوی ته پر دوی د خدای لوی لوی نعمتونه وریادول، ورته ویل به یې چې ستاسې عدد کم وو الله جل جلاله در زیات کړ، تاسې بې وزله او فقیران وی غنیان یې کړئ، هغوی ته به یې د تیرو قومونو حالت بیانولو کوم چې د وران کارۍ او فساد په پایله کې هلاك شوي وو، ترڅو کیدای شي له هغوی عبرت واخلي او له وران کارۍ لاس په سر شي

.

بیا یې خپله رایه ورته څرګنده کړه او ورته ویې ویل: تاسې تقسیم شوي یې په دوو برخو، ځینې له تاسو په الله ایمان راوړی او زما دعوت یې قبول کړی، او ځینې ستاسې کافران دي او زما له دعوت څخه یې مخ ګرځولې، زه به الله ته رجوع وکړم ترڅو هغه زموږ ترمنځ فیصله وکړي او هغه تر ټولو حاکمانو غوره حاکم دی.

)وَلَا تَقْعُدُوا بِكُلِّ صِرَاطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِهِ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ وَاذْكُرُوا إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ، وَإِن كَانَ طَائِفَةٌ مِّنكُمْ آمَنُوا بِالَّذِي أُرْسِلْتُ بِهِ وَطَائِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا فَاصْبِرُوا حَتَّىٰ يَحْكُمَ اللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ) اعراف ۸۶، ۸۷.

او مه کینئ تاسې په لارو، حال داچې ویروئ او منع کوئ تاسې له لارې د الله هغه څوك چې په الله یې ایمان راوړی، او لټوئ تاسې دې (لارې) ته عیبونه، او یاد کړئ هغه وخت چې وئ تاسې کم (په سړیو او مالونو کې)

نو ډير کړئ الله، او وګورئ چې څرنګه شو عاقبت د فساد کوونکو (پخوا له تاسې)، که چيرې يوې طايفې ستاسې ايمان راوړی پر هغه څه چې زه پرې استول شوی يم، او بلې طايفې (ستاسې) ايمان نه دی راوړی، نو صبر وکړئ تاسې (اې مؤمنې ډلې) تر هغه وخته چې فيصله وکړي الله تر منځ زموږ او هغه الله تر ټولو حاکمانو غوره حاکم دی.

د شعيب د قوم ريشخند وهل

د شعيب عليه السلام قوم د هغه په خبرو ريشخند ووهلو او خندا يې پرې وکړه، په تمسخر سره يې ورته وويل: آيا ستا لمانځه ستا په نفس دومره دروند اثر پرې ايښی، تردې چې موږ ته بلنه راکوي ترڅو د خپلو پلرونو په لاره ولاړ نشو او د بوتانو عبادت و نکړو، رانه غواړې ترڅو په خپلو مالونو کې څنګه مو چې خوښه ده تصرف ونکړو، دا رنګه خبرې ستا له لورې څنګه را ښکاري! حال داچې ته زموږ په وړاندې با وقاره او نيك خويه سړی يې؟!

شعيب عليه السلام په ځواب کې ورته وايي: اې قومه زما! ماته خبر راکړئ، که چيرې زه په ښکاره دليل او د خپل رب له لورې په واضح يقين سره روان وم، هغه په خپل لوی احسان سره ماته رزق او روزي راکړې وي، نو آيا د دې ټولو سره سره بيا هم مناسبه ده چې زه د هغه سره خيانت وکړم د هغه د امرونو او ممانعتونو مخالفت وکړم؟ زه په خپل نصيحت او وعظ سره اصلاح او سمون غواړم څومره مې چې توان وي، زه د حق په رسولو کې هيڅکله نشم بريالی کيدای مګر د الله په مرسته او تاييد سره، نو زه يوازې په همغه رب تعالی ټينګ باور لرم، يوازې همغه ته په هر څه کې رجوع کوم.

شعيب زياتوي: اې قومه! ګورئ چې دغه زما او ستاسې خپل منځي اختلاف مو د عناد سره مخ نکړي، په خپل کفر اصرار ونکړئ، چې يو ناڅاپه د هغه دردناك برخليك سره مخ نشئ کوم چې د نوح قوم ورسره مخ شوی وو، کوم چې د هود او صالح قومونه پرې هلاك شول، د لوط قوم خو ستاسو نه لرې نه دی، وګورئ څنګه هلاك شو، نو عبرت واخلئ ترڅو

تاسې هم د داسې هلاکت سره مخ نشئ، د الله جل جلاله څخه د خپلو ګناهونو مغفرت او بښنه وغواړئ، هغه ته په خپلو ټولو ګناهو پېښمانه شئ، هغه ته رجوع وکړئ، بېشکه زما رب د لوی رحمت او مغفرت څښتن دی، خپلو توبه کوونکو بندګانو ته مغفرت او بښنه کوي

.

﴿قَالُوا يَا شُعَيْبُ أَصَلَاتُكَ تَأْمُرُكَ أَن نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ ۖ إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ، قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ، وَيَا قَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِي أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَا أَصَابَ قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ، وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ﴾ هود ۸۷، ۹۰.

وویل قوم د ده اې شعیبه! آیا دغه ستا ډیر لمونځ تاته د دې امر کوي چې پریږدو مورږ هغه بوتان کوم چې پلرونو زمورږ د هغوی عبادت کولو، یا (امر کوي تاته چې پریږدو مونږ) دا چې وکړو مورږ په خپلو مالونو کې هغه تصرف چې غواړو یې (د ډیرو اخیستلو او لږ ورکولو (بېشکه ته باوقاره او نیك خویه یې، وویل شعیب اې قومه زما آیا وینئ تاسې)خبر راکړئ) که یم زه په په دلیل (بښکاره) له لوریه د رب خپل، او راکړی یې وي له درباره خپله رزق او روزي بښایسته، (نو دا بښایي ماته چې مخالفت وکړم له احکامو د الله؟) اراده نلرم د دې چې مخالفت وکړم له تاسې سره (او را تګ وکړم په) هغه کار چې تاسې ترې منع کوم، اراده نلرم زه مګر (ستاسې) د اصلاح څو مې چې توان کیږي، نه دی بریالیتوب زما (په رسولو د حق کې تاسې ته) مګر)په مرسته او کمك د) الله، خاص په همدغه الله توکل کړی دی ما، او خاص د همده په لوري رجوع کوم، اې قومه زما! (ګورئ چې) هیڅکله کش نکړي تاسې زما سره مخالفت تردې چې ورسیږي تاسې ته په شان د هغه (عذاب) چې رسیدلی وو قوم د نوح ته، یا قوم د هود ته یا قوم د صالح ته، او نه ده (تیره شوې زمانه د لوط د قوم) ستاسې نه لرې، او مغفرت وغواړئ له رب خپل څخه، بیا رجوع

وکړئ د هغه په لوري، بیشکه رب زما ډیر مهربانه د محبت څښتن دی.
د شعیب تهدیدول او ګواښل
د شعیب علیه السلام همدا تګلاره وه په خپل دعوت کې، خو د قوم مشرانو په تهدیدولو او ګواښلو ورته وویل: مونږ به ضرور تا د خپلو مؤمنو ملګرو سره زمونږ له کلي وباسو، هرومرو به مو شړو، مونږ به له خپل دغه هوډ تیر نشو، مګر هغه وخت چې تاسې زمونږ دین ته را وګرځئ کوم چې ترک کړی مو دی.

شعیب علیه السلام ځواب ورکوي او ورته وایي: آیا مونږ به ستاسې دین ته درګرځو حال دا چې مونږ له هغه او پکې شته فساد څخه کرکه لرو؟ دا به هیڅکله هم ونشي، ځکه که چیرې مونږ بیرته ستاسې دین ته درشو نو په دې صورت کې به مونږ په الله جل جلاله دروغ تړلي وي، په هغه څه کې به مو دروغ ویلي وي چې مونږ ته یې امر کړی، ستاسو دا آرمان به هیڅکله هم پوره نشي وروسته له دې چې الله جل جلاله نیغې او مستقیمې لارې ته برابر کړي یو، مونږ ته نه ښایي چې ستاسې دین ته په خپله خوښه دروګرځو مګر که الله جل جلاله د درګرځیدو اراده کړې وي، او دا هیڅکله هم امکان نلري ځکه زمونږ رب پر مونږ باندې ښه عالم دی، هغه هیڅکله هم باطل ته په ورګرځیدو نه راضي کیږي، نو د هغه سبحانه و تعالی علم په هرڅه چاپیر دی، مونږ د هغه پاکي بیانوو او له هغه څخه غوښتنه کوو ترڅو زمونږ او ستاسې ترمنځ خپله د عدل فیصله وکړي او بیشکه هغه تر ټولو حاکمانو ډیر عادل ذات دی.
)قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ، قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُم بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَا أَن نَّعُودَ فِيهَا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۚ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ)اعراف ۸۸، ۸۹ .وویل هغو مشرانو چې کبر یې کړی وو (د ایمان را وړلو څخه) له قومه د ده)شعیب) ضرور تا وباسو (اې شعیبه!) او هغه کسان چې

ایمان یې راوړی دی له تاسره له دې کلي زمونږ، یا به تاسې ضرور زمونږ دین ته راګرځئ، نو وویل (شعیب (آیا (ستاسې دین ته به درګرځو) اګر که مونږ کرکه کوونکي یو (د هغه) بیشکه مونږ به تړلي وي دروغ پر الله که در وګرځو ستاسو دین ته وروسته تر هغې چې نجات راکړ مونږ ته الله له هغه نه، او نه ښایي مونږ ته دا چې بیرته وګرځو هغه دین ته مګر کله چې اراده وکړي الله چې رب زمونږ دی، احاطه کړې ده الله په هرشي له جهته د علمه، پر الله توکل کړی دی مونږ، اې ربه زمونږ فیصله وکړه زمونږ او زمونږ د قوم تر منځ په حقه سره او هم دا ته غوره فیصله کوونکی یې.

قوم یو ځل بیا شعیب تهدیدوي او ورته وایي چې په تیرو به دې وولو، تر اوسه مونږ ستا د کورنۍ خیال ساته نو ځکه مو څه درته نه ویل، ته خو څه عزت او قوت هم نلرې ترڅو ستا د وژلو مخنیوی وکړي، مونږ چې تراوسه څه کوو هغه زمونږ ستا د کورنۍ سره ښه معامله څرګندیږي، شعیب په ځواب کې ورته وایي: آیا زما کورنۍ تاسې ته تر الله جل جلاله ډیره نیږدې او غوره ده، زما د کورنۍ خیال ساتئ خو د د خپل پیدا کوونکي غوښتنې تر شا غورځوئ؟ بیشکه زما رب په هرڅه ښه عالم دی او د هر انسان په کړې عمل پوره جزاء ورکوي

) .قَالُوا يَا شُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيراً مِّمَّا تَقُولُ وَإِنَّا لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَاكَ ۖ وَمَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ، قَالَ يَا قَوْمِ أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّي بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ) هود ۹۱، ۹۲.

وویل قوم اې شعیبه! نه پوهیږو ستا په ډیرو هغو خبرو چې ته یې وایې، مونږ تا په مونږ کې کمزورۍ وینو، که چیرې ستا کورنۍ (خپل او خپلوان) نه وای (کوم چې زمونږ سره په کفر کې شریکان دي) مونږ به ته په تیرو ویشتلی وی، او نه یې ته زمونږ په وړاندې قدرمن، وویل (شعیب (اې قومه زما! آیا زما خپلوان ډیر مخور دي پر تاسې له الله، او ګرځولي مو دي دغه (د الله امرونه) وروسته ترشا غورځول شوي، (هیڅ پروا یې نه کوئ) بیشکه رب زما په (ټولو) هغو کارونو چې کوی یې ښه احاطه لري.

د مدين د اوسيدونکو هلاکت

د الله جل جلاله حکم د مدين د اوسيدونکو د سرغړونې په جزاء کې را نازل شو، هغوی يې ټول هلاک کړل، الله جل جلاله خپل نبي شعيب او پرده باندې ايمان راوړونکي کسان له دې سخت عذاب څخه وژغورل، هغوی يې په خپل رحمت سره له دې دردوونکې پيښې وساتل، څوک چې کافر شوي وو ټول د يوه سره هلاک شول، دا هلاکت د يوې بوږنوونکې آسماني چيغې سره را ښکاره شو چې د دې لويې چيغې سره سم د ځمکې قوي زلزله هم پيښه شوه کافر قوم يې ټول په خپلو زنګنو پراته په ځمکه پرې ايستل او هلاک شول، د دوی خبره همدلته پای ته ورسيده وروسته له دغه سخت عذاب څخه د دوی هيڅ آثار پاتې نشول هغه ځای داسې څرګنديده لکه هيڅوک هم چې هلته نه وي اوسيدلي

د مدين اوسيدونکي همداسې هلاک شول او د خدای د رحمت څخه لرې شول لکه مخکې تر دوی چې ثموديان هلاک شوي او د خدای د رحمت څخه لرې شوي وو.

) وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ، كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ) هود ۹۴، ۹۵.

او کله چې راغی امر (د عذاب) زمونږ نو وژغورل مونږ (له دغه عذابه) شعيب او هغه کسان چې ايمان يې راوړی وو له ده سره په رحمت خپل، او ونيول هغه کسان چې ظلم يې کړی وو لويې چيغې نو وګرځيدل دوی په خپلو کورونو کې مړه وچ کلک پراته په زنګنونو خپلو، (داسې له منځه تللي وو) لکه چې نه وي اوسيدلي په دغو کورونو کې (پخوا له دې نه) واورئ! لرې والی دی (له رحمته) قوم د مدين ته لکه چې لرې او هلاک شول ثموديان (چې هغوی هم په چيغه له منځه تللي او هلاک شوي وو).

شعيب عليه السلام چې کله د خپل قوم برخليک او هلاکت وليدل نو ترې

ولاړ، په داسې حال کې چې خپل مسؤوليت يې ادا کړی وو ويل يې:ما تاسې ته پوره تبليغ وکړ ستاسو د رب رسالت او غوښتنه مې درته ورسوله که چيرې مو عمل پرې کړی وی نو دا به ستاسو د نيکمرغۍ سبب وو، ما ستاسو په لارښوونه کې ډير زياتوالی او مبالغه وکړه، خو تاسې بيا هم په خپله ګمراهۍ او ضلالت کې پاتې شوی، نو زه څنګه ستاسې په حال خفه شم او ستاسو لپاره زړه بد کړم په داسې حال کې چې تاسو زما د لارښوونې وعظ او تبليغ سره سره بيا هم په خپل کفر هميشه والی ښودو او په ګناه مو اصرار کولو؟.!

)فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ آسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ) اعراف ۹۳.

نو مخ وګرځاوه شعيب له دوی څخه او ويې ويل: اې قومه زما! بيشکه ما رسولي دي تاسې ته پيغامونه د رب خپل او نصيحت مې درته کړی، نو څرنګه به زه خفه شم په (هلاکت د هغه) قوم (چې (کافران وو.

اصحاب ايکة

وروسته له دې چې الله جل جلاله د مدين اوسيدونکي هلاك کړل او شعيب او ورسره مؤمنو ملګرو ته يې نجات ورکړ، شعيب يې واستولو د ايکة څښتنانو (اصحاب ايکة) ته، ايکة د مدين سره نيږدې هغه ځمکه وه چې هلته ډيرې زياتې ونې شنې وې، بهيدونکې اوبه يې درلودې، په دې ځمکه کې يو ټولی د خلکو وو چې مدين ته د ګناه کولو په موخه را روان وو، شعيب عليه السلام ورته وويل: زه د رب العالمين له لوريه تاسې ته ستاسې د هدايت او لارښوونې لپاره استول شوی يم، او زه د هغه د رسالت ساتونکی يم ترڅو تاسې ته يې په بنسټيزه توګه ورسوم، نو د الله د سخت عذاب څخه وويريږئ او زما اطاعت وکړئ په هغه څه کې چې د

الله د غوښتنو متابعت پکې پروت وي، زه ستاسو نه ستاسو په لارښوونه څه اجوره نه غواړم، زما اجر او ثواب په رب العالمين دی همغه به زما د کوښښونو اجرونه راکوي.

د شعيب د نصيحت په اوږدو کې دا هم وويل: خلکو ته چې پيمانه ورکوئ نو پوره يې ورکوئ، که چيرې توکي په تله ورتلئ نو په پوره توګه يې وتلئ، د خلکو د حقوقو څخه څه مه کموئ، په ځمکه کې د فساد ډير ټينګار مه کوئ، د خدای جل جلاله له عذابه وويريږئ، د هغه خدای له عذابه چې تاسې او ستاسې نه مخکې ځواکمن قومونه يې پيدا کړي

د شعيب عليه السلام وعظ او تبليغ د هغوی په نفسونو هيڅ اغيز ونکړ هغه ته يې په ځواب کې وويل: ته هم يو له هغو څخه يې چې سحر ورباندې شوی، پيل دې کړی دا رنګه خبرې کوې، ته هم زموږ غوندې يو بشر يې نو څنګه ته تر موږ غوره کيدای شې چې رسالت درباندې نازليږي؟ موږ تا په هغه څه کې درواغجن ګڼو چې ته ورته بلنه کوې ته ريښتيا نه وايې، که چيرې ته ريښتيا وايې نو له الله وغواړه چې له آسمانه پر موږ عذاب نازل کړي.

شعيب په ځواب کې ورته وويل :زما رب ستاسو په ټولو ګناهونو ښه خبر

دی، پوره علم لري، هغه پوهيږي چې تاسې د عذاب وړتيا لرئ، هغه به عذاب در باندې نازل کړي خو په خپل ټاکلي وخت کې

.

کافر قوم همداسې د شعيب عليه السلام د خبرو په دروغ ګڼلو استمرار وکړ، نو الله جل جلاله عذاب پرې راکوز کړ، الله جل جلاله د ډيرې تيزې ګرمۍ سره مخ کړل، نفسونه يې له دې تيزې ګرمۍ تنګ راغلل نو ځکه د باندې وچې ته را ووتلل ترڅو کيدای شي په دښته کې يې سترپا دمه شي، الله جل جلاله وريځې پرې راوستې، په ليدو يې دوی ډير خوشحاله شول، د وريځې لاندې کيناستل ترڅو له سيوري يې ګټه واخلي، په همدې وخت کې په اورينو تيرو سره وويشتل شول او ټول هلاک شول، او دا ډيره ويروونکې او دردوونکې ورځ وه.

﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ، إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ، إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ، وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ، وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ، وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ، وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ، قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ، وَمَا أَنْتَ إِلَّا بَشَرٌ مِثْلُنَا وَإِنْ نَظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ، فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِنَ السَّمَاءِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ، قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ، فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ، إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ، وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ شعراء ۱۷۶، ۱۹۱.

دروغ ګڼلي وو څښتنانو د ونو رسولان، کله چې وويل دوی ته شعيب آيا نه وېرېږئ (له دردناک عذابه د الله)، بيشکه زه يم تاسې ته رسول امانتګر، وويريږئ له الله او اطاعت وکړئ زما، زه نه غواړم ستاسو نه په دغه تبليغ هيڅ اجر نه دی اجر زما مګر په رب د عالميانو، پوره ورکوئ پيمانه، او مه کيږئ له کمو کوونکو ځينې (د پيمانې) او تلئ په تله برابرې سره، مه کموئ خلکو ته څيزونه د دوی، او مه ګرځئ په ځمکه کې فساد کوونکي،

او وويريږئ له هغه)الله(چې پيدا کړي يې يئ تاسې او ستاسې نه مخکې خلك، وويل(څښتنانو د ونو (بيشکه ته له سحر کړل شوو ځينې يې، او نه يې ته مګر يو بشر په شان زمونږ بيشکه مونږ ګمان کوو پرتا چې ته له جملې د دروغجنو څخه يې (په خپلو دغو خبرو کې)، نو راوغورځوه يوه ټوټه له آسمانه که يې ته له ريښتيا ويونکو څخه، وويل (شعيب) رب زما ښه عالم دی په (ټولو) هغو کارونو چې تاسې يې کوئ، پس دروغ وګڼلو دوی (څښتنانو د ونو) هغه (شعيب) نو ونيول دوی عذاب د ورځې د سيوري، بيشکه چې دغه (عذاب) وو عذاب د ورځې ډيرې لويې، بيشکه چې په دغه)عذاب د څښتنانو د ونو) کې شته لوی دليل (د قدرت او عبرت) او نه وو ډيری د دوی مؤمنان، او بيشکه رب ستا همدی دی ډير ځواکمن او رحم کوونکی.

:1ابينة: د بيني څخه مراد د لته معجزة ده، له شعيب عليه السلام څخه معجزة څرګنده شوې وه چې د ده د رسالت ريښتينولي پرې ثابتيدله، خو

قرآن يې ماهيت او نوعيت نه دی بيان کړی.

:2لا يجرمنكم: درته ونه رسوي

:3شقاقي: دښمني زما سره

:4ايكة: ګڼې ونې

:5مخسرين: کم کوونکي د پيمانې

:56جبلة: ټولی د خلکو

:7كسفا: ټوټه

د لوط علیه السلام کیسه په قران کې

د لوط د قوم فساد

مخکې مو یاد کړل چې ابراهیم علیه السلام د حران له ښاره هجرت وکړ کوم چې د مابین النهرین د هیوادو شمالي لوري ته پروت دی، او فلسطین ته راغی، په دې هجرت کې یې میرمن او ټول هغه کسان ملګري وو چې د ده په رسالت یې ایمان راوړی وو او په سر کې یې لوط د هاران زوی وو.

ابراهیم او لوط دواړو هغه وخت له فلسطین نه مصر ته مخه کړه کله چې په فلسطین کې لوږه زیاته شوه، او وروسته له دې چې د لوږې زور را ټیټ شو بیرته له مصر نه را وګرځیدل په داسې حال کې چې د مالونو ډیرې رمې هم ورسره وې کومې چې د مصر پاچا ورته ډالۍ کړې وې.

د څړ ځایونو د کموالي له امله به کله نا کله د ابراهیم او لوط د شپنو ترمنځ شخړه را منځته کیده، نو ځکه ابراهیم د لوط سره د ځمکې د تقسیم خبره یاده کړه ترڅو په سر یې را پورته شخړې پای ته ورسیږي، لوط ته یې وویل چې د ځان لپاره د خپلې خوښې ځمکه وټاکه، همغه وو چې لوط د اردن ځمکه غوره کړه، کوم چې د سدوم او عمورة ښارونه هم همدلته واقع وو، او خپله د سدوم په ښار کې میشت شو.

د سدوم د ښار اوسیدونکي تر ټولو ډیر فاسد او کافر خلك وو، د ډیر بدو خویونو او عادتونو څښتنان وو، لاروهونکي وو په ناست ځایونو کې به یې تل منکر کارونه ترسره کیدل، هیڅکله به یې له بدو کارو مخ نه ګرځولو، د لمړي ځل لپاره یې داسې فاحش کار پیل کړ چې مخکې له دوی څخه د آدم اولادې نه پیژانده چې هغه لواطت وو، په لمړي ځل همدوی پیل کړ، الله جل جلاله دوی ته خپل نبي لوط په خپل رسالت سره واستاوه، ترڅو هغوی ته لارښوونه وکړي، له دې بدو او کرغیړنو کارو یې مخنیوی وکړي ویې ډاروي.

د لوط رسالت

لوط علیه السلام خپل قوم په الله جل جلاله باندې ایمان راوړلو ته را وبللو، او د هغه له عذابه یې وویرولو، د ګناهونو او منکراتو په پریښودلو یې وهڅولو او ورته ویې ویل: زه ستاسې لپاره د الله استازی یم، د هغه په رسالت او تبلیغ باندې ساتونکی او امین یم، نو د الله له سخت عذابه وویریږئ، زما خبره ومنئ زما دعوت ته غاړه کیږدئ، زه ستاسو نه د لارښوونې په بدله کې څه مال او پیسې نه غواړم، زما اجوره او ثواب په الله جل جلاله باندې دي چې رب او روزونکی د عالمیانو دی، اې قومه! مناسب نه ده چې د طبیعت مخالفت وکړئ، نه ښایي چې له نارینه وو سره فحشاء وکړی، ځکه الله جل جلاله تاسې ته ښځې په برخه کړې، له هغو نه څنګه مخ اړوئ او له نارینه وو سره لواطت کوئ، طبیعت خو دا ویي چې نارینه دې له ښځینه سره یوځای شي جنسي اړیکې دې ونیسي، تاسې ولې د مزاج سره په ټکر کې کړنې ترسره کوئ، دغه منکر او فاسد کارته لاس غځوی، تاسې په دې کړنې سره له خپل حده تجاوز کړی، تاسې ډیره کرغیړنه ګناه ترسره کوی.

خو ورانکار قوم د دې په ځای چې د خپل نبي لوط خبره ومني، هغه ګوابنې او ورته وایي: که چیرې له دې خبرو وانه وړې نو موږ به دې له خپل هیواده وباسو، لوط یې په ځواب کې وایي: زه ستاسو د کړنو سره مخالف یم ستاسې له منکراتو بیزار یم، ستاسې کړنې بدې ګڼم.

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ، إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ، إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ، فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ، وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ، أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ، وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ، قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا لُوطُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ، قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُم مِّنَ الْقَالِينَ﴾ الشعراء -۱۶۹ ۱۶۰.

دروغ ګڼلي وو قوم د لوط رسولان، کله چې وویل دوی ته ورور د دوی لوط، آیا نه ویریږئ تاسې (له عذابه د الله)، بیشکه زه تاسې ته رسول

امانتګر یم، نو وویریږئ له الله او اطاعت وکړئ زما، زه ستاسې نه د تبلیغ په بدله کې څه اجر نه غواړم، زما اجر نشته مګر په رب د عالمیانو، آیا راتګ کوئ (په لواطت سره) نارینه وو ته له خلکو، او پریږدئ تاسې هغه چې پیدا کړې دي تاسې ته رب ستاسې له ښځو، بلکې تاسې له حده تیریدونکي یاست، وویل (قوم د لوط) که چیرې وانه وښتې اې لوطه (له دې خبرو) نو هرومرو به شي ته له ایستل شویو (له دغه ښاره) وویل لوط بیشکه زه له دې کړنې ستاسې کرکه لرم)ترې بیزاره یم

.(د لوط قوم د لواطت د ګناه ترڅنګ نورې بدې کړنې هم ترسره کولې، دوی به په خپلو ناست ځایونو کې په ښکاره توګه ناوړه کارونه کول، د مسافرو لارې به یې نیولې د هغوی مالونه به یې لوټل او بیا به یې د هغوی سره د لواطت لویه ګناه کوله، لوط علیه السلام د خپل قوم په مقابل کې ودریده، دوی به یې له دې بدو کړنو څخه منع کول، د خدای د عذابه به یې ویرول، خو قوم ډیر کبرجن او زور ویونکی وو، کبر یې وکړ او لوط ته یې وویل :که چیرې ته په ریښتیا سره په خپلو خبرو کې ریښتینی وې نو راوله هغه عذاب په موږ باندې چې تل موږ پرې ګوابنې.

پاك خدای وایي (وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ، أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ) العنکبوت ۲۸-۲۹

.

او یاد کړه (اې محمده) لوط کله یې چې وویل قوم خپل ته، بیشکه تاسې راځی ناوړه کار (لواطت) ته، چې نه دی ړومبی شوی پر تاسې هیڅوك له خلکو(په دغه قبیح کار کې، تاسې لمړی قوم یئ چې دا کار ترسره کوئ)، آیا تاسې راځئ سړیو ته (د لواطت لپاره) او قطع کوئ لاره (او د خلکو مالونه لوټئ)، او راځئ تاسې په خپلو ناستو کې ناوړه کارونو ته، پس نه وو ځواب د قوم د ده مګر داچې ویل به یې چې راوله موږ ته عذاب د الله که چیرې یې ته له ریښتیا ویونکو څخه.

ملايکې سدوم ته په لاره:

مخکې مو د ابراهيم عليه السلام په کيسه کې يادە کړه چې ملايکان په ابراهيم باندې ميلمانه پاتې شول، او هغه ته يې وويل چې مونږ د لوط د قوم د هلاکولو لپاره سدوم ته تلونکي يو، ځکه هغه قوم له لارې وتې، د خداى له حدودو يې تجاوز کړى او په کرغيړن فحاشت روږدى دى، ابراهيم د دې خبر په آوردو زړه تنګې او خپه شو ځکه د سدوم په کلي کې خو د ده د تره زوى لوط هم هستوګن وو، نو ځکه يې ملايکو ته وويل: په هغه کلي کې خو لوط هم شته، ملايکو په ځواب کې ورته وويل: مونږ پوهيږو چې هلته لوط شته، خو هلاکت به يوازې په کافرانو پريوزي کوم چې په الله جل جلاله باندې ايمان نلري، لوط او کورنۍ يې، ورسره ټول هغه چې په ده يې ايمان راوړى له دې عذاب څخه ژغورونکي دي، پرته له ميرمنې يې چې هغه به هم په دغه عذاب کې را ګير شي، او د لوط ميرمنتوب به يې له عذابه ونشي ژغورلى، ځکه د هغې کړنې هم سمې نه دي، د خپل ميړه سره يې خيانت کړى، په خپل کفر او سرغړونې يې کلك اصرار کړى.

پاك خداى وايي) :وَلَمَّا جَاءَتۡ رُسُلُنَا إِبۡرَاهِيمَ بِالۡبُشۡرَىٰ قَالُوا إِنَّا مُهۡلِكُو أَهۡلِ هَٰذِهِ الۡقَرۡيَةِ ۖ إِنَّ أَهۡلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ، قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا نَحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهۡلَهُ إِلَّا امۡرَأَتَهُ كَانَتۡ مِنَ الۡغَابِرِينَ) العنكبوت ٣٠-٣١.

كله چې راغلل استازي زمونږ ابراهيم ته په زيري سره، نو وويل: (دغو استازيو، ملايکو) بيشكه مونږ هلاکوونکي يو د اوسيدونكو د دغه كلي (سدوم) بيشكه اوسيدونكي د دغو ځايونو وو ظالمان، وويل) :ابراهيم ملايكو ته) بيشكه په هغه ښار كې لوط دى، وويل ملايكو: مونږ ښه پوهيږو په هر هغه چا چې په دغه ښار كې دي، مونږ به نجات وركړو ده ته او د ده كورنۍ ته، مګر ميرمنه د ده چې هغه له پاتې كيدونكو ده (په عذاب كې.(

ملايکې د لوط په ميلمستيا کې:

ملايکو ابراهيم پرېښود او مخه يې کړه د سدوم کلي ته، په لوط باندې ميلمانه شول په داسې حال کې چې هغه يې په حقيقت نه پوهيده، هغه د داسې ميلمنو له راتګ څخه ډير سخت تنګ شو، ځکه ميلمانه ډير زيات ښايسته وو، ښکلي مخونه يې درلودل، نو له دې وډار شو چې قوم يې پرې تجاوز ونکړي، او د ميلمنو ساتنه خو واجب ده، بايد د ميلمنو نه کلکه څارنه او ساتنه وکړي، له ټولو ناوړه پېښو يې وژغوري، په زړه کې يې نا څاپې خطرونه را تيريدل چې د ميلمنو په موجوديت کې به دی ورسره مخ کيږي، نو ځکه يې په خپل نفس کې وويل: دا ورځ ډيره بده او د دردونکې ورځ ده.

د ناولي قوم ترمنځ د لوط د ښکلو ميلمنو خبر خپور شو، ټول په ډيره چټکۍ سره د هغه کورته ورغونډ شول، د هغه د کور شاوخوا يې ونيوله غوښتل يې د ميلمنو سره فاحش عمل (لواطت) ترسره کړي. کله چې لوط خپل قوم وليده چې د ده د کور شاوخوا يې نيولې، د دوی په ناوړه هدف وپوهيده، همدا وو چې د قوم مشرانو ته يې د خپلو لورانو خبره وکړه او ورته ويې ويل: دا زما لورانې دي واده ورسره وکړئ، دغه فاحش عمل مه ترسره کوئ زما د ميلمنو نه لرې شئ، لوط هيله درلوده ترڅو په قوم کې کوم هوښيار سړی پيدا شي او د ده خبره ومني، د باطل لوری پرېږدي د قوم په مخنيوي کې د ده سره مرسته وکړي او دغه ناوړه کړنې ته يې پرې نږدي.

غافل قوم د لوط په خبرو او وړانديزونو راضي نشو، د هغه په ځواب کې يې وويل: ته ښه پوهيږې چې موږ ستا د لورانو سره د واده کولو لوالتيا او مينه نلرو، ته پرته له شکه ډير ښه پوهيږې چې موږ څه غواړو. لوط د خطرې خبره خپلو ميلمنوته ښکاره کړه او ورته ويې ويل: که چيرې ستاسو په موجوديت کې زما ځواك زياتيدلی او د دې توان مې پيدا کړی وی چې ستاسو نه دفاع وکړم نو کړې به مې وه، که چيرې ما ځواکمن ملګرې او دوستان درلودی نو هغوته به مې پناه وړې وه، مرسته به مې

ځيني غوښتې وه ستاسو نه به مې حمايت کړی وو، خو زه هيڅ لاره نلرم چې ستاسو نه دفاع وکړم او دهغوی مخه ونيسم، پاك خدای وايي:

﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ، وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِن قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ ۚ قَالَ يَا قَوْمِ هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي ۖ ، ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ، قَالُوا لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ، قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾ هود ۷۷-۸۰.

او کله چې راغلل روسولان زموږ لوط ته (او د دوی ښايست يې وليد) نو غمجن شو (لوط (په ليدو د هغوی، او تنګه شوه سينه د ده (چې څه بې عزتي دوی ته ونه رسيږي (او وويل لوط دا يوه ډيره سخته ورځ ده، او راغی قوم د ده په منډو ده ته،(لپاره د بدکاری د ميلمنو سره) او پخوا هم دوی ناوړه کارونه کول،(کله چې راورسيدل او د ميلمنو غوښتنه يې وکړه) نو وويل (لوط) اې قومه زما دا لورانې زما دي (په نکاح يې واخلئ) دوی پاکيزه دي تاسې ته، وويرږئ له الله او مه رسوا کوئ ما په حق د ميلمنو زما کې، آيا نشته له تاسې کوم سړی هوښيار)نيك خويه چې تاسې ته لاره وښيي)، وويل قوم د لوط بيشکه چې ته پوهيږې چې نشته موږ لره په لورانو ستا کې هيڅ ارټيا، او بيشکه ته پوهيږې په هغه کار چې موږ يې غواړو (چې لواطت دی)وويل لوط کاشکي وی ماته پرتاسو زور زيات، يا مې پناه ورلی شوی پناه ځای قوي او ځواکمن ته.

د خدای عذاب د لوط د قوم لپاره:

د لوط عليه السلام د کور ترمخ د خلکو غوغا او شورمشور زيات شو، خو لوط و نتوانيده چې قوم ته قناعت ورکړي، او د هغه څه څخه يې مخنيوی وکړي چې دوی يې د کولو عزم کړی وو، نو شك کيده چې په عملي توګه په حرام عمل لاس پورې کړي، په همدې وخت کې ملايکو د خدای په امر سره ظالم خلك په ړندوالي سره وګمارل او ټول ړانده شول،

خپلو کورونو ته سپك ذليل را وګرځيدل، پاك خداى وايي):وَلَقَدۡ رَٰوَدُوهُ عَن ضَيۡفِهِۦ فَطَمَسۡنَآ أَعۡيُنَهُمۡ فَذُوقُواْ عَذَابِي وَنُذُرِ) القمر ۳۷

په تحقيق سره غوښتي وو دوى (قوم د لوط) له ده (لوط) څخه ميلمانه د هغه (لپاره د لواطت) نو ړندې کړې مورږ سترګې د دوى)او ورته ومو ويل د ملايکو په ژبه) چې وڅکئ زما عذاب او زما ويرول. بيا ميلمنو ملايکو ډير ځنډ ونکړ، لوط عليه السلام يې له حقيقت څخه خبر کړ، د راتلو سبب يې ورته ښکاره کړ، او ورته ويې ويل چې د قوم د هلاکولو لپاره راغلي، ترڅو وروسته له دې چې سترګې يې ړندې شوې په ټولیزه توګه يې په هلاکت ورسوو، هغوى زياته کړه: دوى نشي کولى چې تاته څه عذاب ورسوي، نشي کولى زمورږ په تړاو تاته سپکاوى متوجه کړي، نو ته د خپلې کورنۍ سره د شپې له دې ځايه او له دې کلي ووځئ، نه بايد هيڅ يو تر شا وګورئ ترڅو د عذاب له څرنګوالي څخه ونه ډار شئ او په پايله کې اذيت نشئ، هغه ميرمن دې چې ستا سره يې خيانت کړى، هغه له دې کلي مه وباسه، ځکه هغه نشي وتلى او ضرور بايد د قوم سره په دې عذاب کې شامله شي، د هلاکت ټاکلى وخت همدغه سهار دى، او ښکاره ده چې دا ټاکنه ډيره نيږدې ده.

کله چې د الله د قضا او ارادې سره سم عذاب نازل شو، نو د هغه کلي پورته خوا يې ښکته خوا وګرځوله کوم چې د لوط قوم هلته اوسيده، يعنې هغه کلى يې نسکور کړ، بر طرف يې لاندې او لاندې طرف يې پورته کړ، او په همدې وخت کې الله جل جلاله د کلکو خاورينو تيږو باران هم پرې واوراوه چې د باران تيږې به په مرتبه او منظمه توګه په هغوى لګيدې، دا د الله جل جلاله عذاب وو چې د الله جل جلاله عذاب د ظالمانو او فاسقانو څخه لرې نه دى.

پاك الله وايي: (قَالُوا يَا لُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوا إِلَيْكَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ ، وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا امْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ، فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا

جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ، مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ ۖ وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ) هود ۸۱-۸۳.

وويل ملايكو اې لوطه! بيشكه موږ استازي د رب ستا يو، دوى به تاته هيڅكله (په ضرر) سره ونشي رسيدى، نو بوځه خپله كورنۍ له دې ښاره په يوه توټه د شپې كې، او نه دې ګوري ترشا له تاسې هيڅوك، مګر(مه وباسه له دې ښاره) هغه ميرمن ستا (چې ستا سره يې خيانت كړى او كافره ده(، بيشكه دې(ميرمنې ستا) ته به هم هغه عذاب رسيږي چې دوى (ستا قوم) ته رسيږي، بيشكه ژمنه (د نزول د عذاب) سبا ده، آيا نه دي د دغه(د سبا راتلل (نيږدې،(بلكې نيږدې دي)، نو كله چې راغۍ (حكم د عذاب) زموږ نو وګرځاوه موږ پورته طرف (د دې ښار) ښكته طرف ته (يعنې نسكور كړ موږ پردوى باندې دغه ښار (او و اورولې په دغه ښار باندې موږ خاورينې كلكې تيږې په پرله پسې توګه،)داسې تيږې) چې نښه كړى شوې وې په نزد د رب ستا ، او نه دى دا (عذاب زما) له ظالمانو (كافرانو) څخه لرې

.هغه ځمكه چې د لوط قوم پرې هلاك شوى او د خداى عذاب پرې نازل شوى وو، هغه اوسمهال د بحرالميت يا بحيرة لوط په نامه سره شهرت لري، ځينې علماء وايي چې بحر الميت مخكې له دې پيښې موجود نه وو، او د همدغه پيښې په ترڅ كې راپيدا شوه چې زلزله وشوه او دځمكې پورته لورى ښكته او ښكته لورى پورته شو، چې ښكته لورى يې د بحر د سطحې څخه هم څلورسوه مترە لاندې ښكته شو، په وروستيو كلو كې د بحر ميت په څنډو كې د لوط د قوم د ښارو د ځينو آثارو خبرونه هم راغلي.

درسونه او عبرتونه

د لواطت څخه ويره:

د لوط عليه السلام په كيسه كې د لواطت كړنه ډيره بده ګڼل شوې، د دغه كرغيړنې كړنې كوونكو ته په دنيا او آخرت كې د الله جل جلاله سخت عذاب ياد شوى دى

.لواطت د ډيرو بدو فحشاوو څخه شميرل کيږي، دا ناوړه کړنه په دې دلالت کوي چې د انسان په طبيعي مزاج کې مرض او فساد پيدا شوی، دا عمل په انساني ټولنه ناوړه اغيزې لري او ټولنه د لوی خطر سره مخ کوي، لواطت انسانيت د حيوانيت له درجې هم رابښکته کوي.
قرآن کريم د لواطت لويې ګناه ته ډير اهميت ورکړی، په ډيرو ځايونو کې يې بد پرې ويلي، د لوط قوم چې د لواطت بد عمل پکې عام شوی وو، قرآن کريم په ډيرو ځايونو کې په بدو لقبونو او نومونو سره ستايلی.
الله جل جلاله د تجاوزګرو په نامه سره ياد کړی(أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ، وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ) آيا راتګ کوئ (په لواطت سره) نارينه ووته له خلکو، او پريږدئ تاسې هغه چې پيدا کړې دي تاسې ته رب ستاسې له ښځو، بلکې تاسې له حده تيريدونکي ياست.
معنا داچې هغوی د الهي شريعت څخه پښې اوړدې کړې وې، د حق او خير څخه يې تجاوز کړی وو، نو ځکه له مجرمينو وګرځيدل، چې دا لوی جرم په لوی عذاب سره بدرګه شو.
الله جل جلاله د لوط قوم په جهل او ناپوهۍ سره ياد کړی(انكم لتأتون الرجال شهوة من دون النساء بل انتم قوم تجهلون) تاسې راتګ کوئ نارينه وو ته په شهوت پرته له ښځو، بلکې همدا تاسې قوم يئ چې ناپوهي(جهل) کوئ(
له دې جهل څخه عبارت هغه جهل هم کيدای شي چې د علم او پوهې ضد دی، لکه څرنګه چې دا جهل د سپکاوي، بې باکۍ او هوس په معنی هم را تلی شي، بې باکه او سفيه سړي ته د کار کړلو ډير فرصت نشته، بلکې ضرور بايد د هغه کړنې او تصرفات کنټرول شي، په بې باکۍ او هوس سره بايد مجازات شي.
الله جل جلاله د لوط قوم په ډير اسراف سره نومولی(إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ النِّسَاءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ) بيشکه تاسې راتګ کوی

نارینه وو ته په شهوت پرته له ښځو، بلکې همدا تاسې قوم اسراف کوونکي یاست.
یعنې هغوی په شهوت کې ډیر اسراف او تجاوز وکړ، له هغو حدودو یې پښې وړاندې کیښودې چې الله جل جلاله د خپلو بنده ګانو لپاره ټاکلي وو، اسراف کوونکي زیات لګښت واله خو د شیطان ملګري او یاران دي، چې ټولنې فاسدوي، نو واجب ده چې د هغوی په مخ کې خنډ شو، د اسراف او لګښت مخنیوی یې وکړو
.سره د دې چې قرآن په دومره سخت قباحت سره دغه لویه فحشاء یاده کړې، آورو او وینو چې پرمختللي انسان بیا هم د شلم قرن په وروستۍ دریمه کې په همدغه فحاشت پیل کړی، په ښکاره توګه په ځینو لودیځوهیوادونو کې دا بد عمل ترسره کیږي، دوی د شخصیت د آزادی تر نامه لاندې دا کرغیړن عمل ترسره کوي، چې چارواکي هم په همدې دلیل هغوی ته لاره پرانیزي او مخنیوی یې نه کوي، د حیرانۍ خبره ده.

آیا د شخصیت آزادي په دې معنا چې د شهوت دغه بدې لارې ته اجازه ورکړل شي، او په ترڅ کې یې ټولې ښځې بې لارې شي، نارینه په بده فحشا روږدي شي، او په پایله کې کورنۍ نظام له منځه ولاړ شي، عاطفه او مهرباني تر پښو لاندې شي؟!!
آیا د شخصیت آزادي دیته ویل کیږي چې د نسل مخنیوی وشي، کوم چې الله جل جلاله د نړۍ د جوړښت لپاره ضرور ګرځولی، آیا د شخصیت آزادي په دې معنا چې شهوتونه پرته له کوم کنترول سره ترسره شي؟!! پرته له شکه چې دا رنګه آزادي به په ټولیزه توګه ټولنه له منځه یوسي، سمون او صلاح به یې تر پښو لاندې کړي.
د لواطت صحي زیانونه:
لواطت د ټولنیزو ضررونو ترڅنګ صحي زیانونه هم لري، لواطت هم ټول هغه مرضونه له یوه انسان نه بل ته لیږدوي کوم چې د زنا په ترڅ کې انتقالیږي، چې په نن نړۍ کې د ایډز او اچ آی وي یو له مهمو لیږدیدونکو ځخه ګڼل کیږي، همدارنګه ډیر جلدي مرضونه هم د همدې

لارې انسانانو ته سرایت کوي، لواطت په مقعد کې د ضعف ډیرې نښې نښانې پریږدي، ډیر داسې کیږي چې مفعول د قضای حاجت څخه کمزوری کیږي، تل یې پرته له اختیاره اودس ماتیږي، د لواطت په ترڅ کې کلمه څیریږي، را نیوونکی حالت یې شلیږي، د تیلو د قیف په شان شکل ترې جوړیږي، او تل د ډول ډول میکروبونو څخ ډك وي، چې د فاعل تناسلي آلې ته سرایت کوي، او د بولو مجرا د ډیرو سختو نا علاجه ستونزو سره مخ کوي، ډیر ځله داسې کیږي چې مفعول د نرښځې خاصیت غوره کوي، که چیرې د ماشوم توب څخه په دې کرغیړن عادت روږدی شي، بیا پرته له دې فحشاء څخه ژوند نشي تیرولی، تل په دې سخت عذاب مبتلی وي، ډیر د انساني میړانې په ضد کړنې ترسره کوي، کوښښ کوي خپله کمي پټه کړي.

ګورو چې الله جل جلاه هیڅکله هم موږ ته د کوم څیز امر نه کوي مګر دا چې زموږ سلامتیا او نیکمرغي ورسره مل وي، هیڅ کار حرام نه ګرځوي مګر دا چې د انسانان په هغه کار کې ضرر وي.

د الله عذاب په لواطت روږدو باندې:

د یادولو وړه چې قرآن کریم هغه سخت عذاب بیان کړی چې د لواطت په ګناه آخته کسان پرې هلاك شول، ترڅو ملتونو ته یې خطر څرګند شي او ځان ترې وژغوري، سدوم هغه کلي وو چې د لواطت کړنه پکې عامه شوې وه، الله جل جلاله یاد شوی کلي په سخترین عذاب سره له منځه یووړ، قرآن وایي: ﴿فَجَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ﴾ الحجر ۷۵.

نو وګرځاوه موږ پورته طرف د دې ښار ښکته طرف (نسکور مو کړ) او و اورولو موږ پر هغوی (قوم د لوط) باندې خاورینې تیږې.

قرآن کریم ټول ملتونه او ټولنې له دې ناوړه کړنې څخه ډاروي، تر څو د دغه کار په پایله کې د همداسې عذاب سره مخ نشي کوم چې د لوط قوم پرې هلاك شوی وو، کله چې قرآن کریم د لوط قوم او پرې نازل شوی عذاب بیانوي، ورسره ترلې دا هم وایي: ﴿وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾ معنا دا چې دا عذاب له هغو خلکو هم لرې نه دی چې د لوط د قوم عمل

ترسره کوي، بلکې الهی عذاب په ټولو هغو نازليدونکی دی چې د لوط د قوم په لاره ځي او د لواطت ګناه کوي

.وګورئ الهي عذاب په هر وخت او زمانه کې ترسترګو کيږي، ظالم قومونه پرې هلاکيږي، ترڅو ملتونه د فساد عاقبت او پايلې وپيژني، په نيږدې لنډ تاريخ کې نړۍ دوه نړيوال جنګونه وليدل، څومره انسانان يې په ترڅ کې هلاک شول، چې لاتر اوسه يې ويره د خلکو په ذهنونو کې پاتې ده، دا طبيعي عذابونه، سونامي او بحري ناتارونه چې هره ورځ ليدل کيږي او آوريدل کيږي، دا ټول الهي عذابونه دي، نو که څوک عبرت اخلي همدايې وخت دی.

د لواطت جزاء په اسلام کې: د اسلام سپيڅلي دين هم د هغه کس جزاء ډيره سخته ښودلې کوم چې د لوط د قوم عمل ترسره کوي (لواطت کوي)، ځينو علماوو ويلي چې (لواطت کوونکي) بايد په تيږو سره ترمګه وويشتل شي، که واده لري او که يې نلري (محصن او غير محصن)، چې دا د امام شافعي، امام احمد بن حنبل او ډيرو نورو علماوو او امامانو نظر دی، دوی د رسول صلی الله عليه وسلم په هغه حديث استدلال کړی کوم چې امام احمد او د سننو څښتنانو د ابن عباس څخه روايت کړی چې رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل (من وجدتموه يعمل عمل قوم لوط فاقتلوا الفاعل و المفعول به) که مو څوک وليد چې د لوط د قوم کړنه (لواطت) کوي، نو فاعل او مفعول دواړه ووژنئ.

امام ابوحنيفه بيا وايي چې لواطت کوونکی بايد له غره څخه را وغورځول شي، او بيا په تيږو بدرګه شي، لکه څرنګه چې د لوط په قوم ترسره شول، ځکه الله جل جلاله وايي (وماهی من الظالمين ببعيد) او نه دی دغه د هلاکت عذاب له ظالمانو څخه لرې.

له کمزوري او ضعيف څخه دفاع:

د لوط عليه السلام په کيسه کې د ميلمه پالنې يو بل لوی درس پروت دی، د ميلمه نه بايد په هره ممکنه وسيلې سره دفاع وشي، ځکه ميلمه زموږ انساني ورور دی چې د يو څه وخت لپاره يې موږ ته پنا را وړې، غواړي د سفر ستړيا دمه کړي، غواړي يوه مړئ ډوډئ وخوري او لوږه يې

ونه ګوابنې، غواړي له دښمنه ځان وژغوري، هغه زمونږ ورور دی په انسانیت کې، له سختیو او کړاوونو یې مونږ ته هیله کړې، نو آیا دابه له ځوانمردئ او میړانې وي چې مونږ یې وشړو او پر مخ یې دروازې وتړو؟.!! د الله د نبي لوط څخه یې زده کوو، ګورو چې هغه څنګه د میلمه پالنه کوي، په ټولو شته وسایلو یې پالي او خدمت یې کوي، په وړاندې یې ډیره ارزښتناکه سرښیندنه او قرباني کوي، کله چې میلمانه د تنکیو زلمیانو په څیرو ګوري، احساسوي چې د دې ښکلیو ځوانانو په سبب به ده ته څومره زیات تکلیف رسیږي، لوط کولی شوی چې خپله دروازه یې د هغوی په مخ تړلې وای، او له راتلونکو ستونزو یې ځان ساتلی وای، خو ګورو چې هغه په ډیره ښه توګه د هغوی ښه راغلاست اداء کړی، سره د دې چې نفس یې د خطر له وجې په ډار او ویره کې لړزیده، او په دې ترڅ کې یې ویل (هذا یوم عصیب) دا ډیره کړوونکې سخته ورځ ده.

ظالم قوم په ډیره بیړه د هغه کورته ور دانګي، غواړي په راغلو میلمنو تجاوز وکړي، لوط د میلمنو په دفاع کې خپلې د زړه ټوټې هغوی ته یادوي، ورته وایي چې اې قومه زما راشئ زما د لورانو سره واده وکړئ، او له دې لوی جنایت څخه ځان لرې وساتئ، خو کله چې د قوم د زور وینا ګوري، پوهیږي چې ظالم قوم د خپل کرغیړن تصمیم په بدله کې نه غواړي زما له لورانو سره ازدواج وکړي، نو په یوازې توګه د هغوی مخنیوی کوي نه پریږدي چې میلمنو ته یې څوك نیږدې شي، وینې چې د یوه قوم سره د هغه په یوازې توګه زور نه برابریږي نو هیله کوي چې که چیرې یې ډیر زور درلودی له خپلو میلمنو به یې کلکه دفاع کړې وه (لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ) وویل لوط کاشکي وی ما لرلی پرتاسو زور زیات، یا مې پناه ورلی شوی پناه ځای قوي او ځواکمن ته.

دا یو لوی درس دی زمونږ لپاره، د میلمه پالنه او اکرام د اسلامي اخلاقو یوه برخه ده، په دې اړه غواړم د رسول الله صلی الله علیه وسلم هغه حدیث یاد کړم چې په میلمه پالنه ډیر ټینګار کوي او وایي (من کان یؤمن بالله

واليوم الآخر فليكرم ضيفه) كه څوك په الله جل جلاله او ورځ د آخرت ايمان لري نو د خپل ميلمه پالنه دې كوي.

د موسی ع کیسه

د موسی علیه السلام خدای (ج) او د سامري طلايي ګیلکی کوټوال

په قرآن عظيم الشان كي د موسی ع او د سامري كيسه په ډيره ساده او مفصله توګه راغلې ده. كله چې موسی ع اود بني اسرائيل قوم د فرعون او د هغه د لښكر د غرقيدو وروسته د قلزم تر بحيرې په عافيت سره تير سول نو د الله ج په امر موسی ع د قوم رهبري پر هارون ع وسپارل او خپله د

۴۰ شپو لپاره د طور غره ته ولاړ څو د قوم لپاره الهي آئين راوړي. د موسی ع په غياب کي سامري د قوم ټوله زر راټول کړل، په اور کي يې ويلي کړل او د يوه ګيلګي مجسمه يې ځني جوړه کړل. بيا يې د جبرائيل امين ع د آس د سيمانو خاوره په خوله ورودوړول چي په اثر يې مجسمې د ګيلګي ږغ پيدا کړ. سامري خلګو ته وويل چي موسی ع ناحقه په خپل خدای پسي د طور غره ته تللئ دئ. حال داچي خدای خو يې دلې دئ. د قوم زياتي برخي د سامري په قول وکړل او په هر ډول اخلاقي بې لاري اخته سول. هغه لږو خلګو چي پر ګيلګي ايمان نه وو راوړئ هغه منزوي کړل سول. په هغوئ ټوکي وهل کيدلې او په سپکه ورته کتل کيدل. ما چي به هر کله په وړکتوب کي په تفسير شريف کښي دا واقعه لوستل نو ځني سوالونه به راته پيدا کيدل چي آيا ربښتيا هم په دې مجسمې او د هغه په ږغ کي داسي تاثير وو چي د يوه انسان به د معبود ګمان پر راتلای سوای؟ يا دا چي خلګو په تيرو پيښو کي د موسی ع د خدای ج زور او د هغه خدای ج سره د موسی ع ژوري رابطې په ښکاره ډول مشاهده کړي وي، نو دوئ ولي په دومره زيات شمير سره سامري په دومره اسانه خطا ايستل چي پر دغه ګيلګي د موسی ع د خدای ج ګمان وکړي يا د موسي ع د خدای ج په مقابل کي د سامري د کاذب خدای په اطاعت لګيا سول؟ دا سوالونه تر ډيره وخته پوري زما په ذهن کي راپورته کيدل. بيا چي کله مي عمر او تجربه زياتيدل نو په دې رازونو مي کرار کرار سر خلاصيدئ. زه وروسته په دې پوه سم چي انسانان تل هغه څه د حقيقت په صفت نه مني چي ددوئ سترګي، غوږونه، عقل او فکرد حقيقت په صفت ورته ښيي، بلکه دوئ اکثره وخت هغه درواغ د حقيقت په صفت مني چي په هغه کي ددوئ مادي ګټې او نفساني تسکين نغښتئ وي. دا چي سامري ته د ټول قوم طلا په اختيار کي ورکول کيدل چي د ګيلګي يوه مجسمه تري جوړه کړي او بيا هغه قوم ته د معبود په صفت معرفي کړي، دا يوه معمولي خبره نه وه. په ښکاره ډول سره د قوم د مخورو، عامو خلګو او سامري تر مينځ يو مخفي تفاهم موجود وو چي دا کار دومره په منظم ډول صورت ونيوئ چي هارون ع يې هم په مقابل کي لاچاره سو. ښايي د سامري معبود

ځکه ډيره خلګو ته د موسي ع عظيم رب ج په مقابل کي زيات ښه ايسيدلئ وي چي د سامري رب دوئ ته د هغه څه اجازه ورکول چي دوئ غوښتل او د ځانه څخه يې د ښه او د بد د تفسير توان نه درلود . دوئ ته يې هر هغه څه روا کول چي ددوئ نفسونو د سهولت او هوسايني احساس پر کاوه. د سامري رب پر دوئ د خير او شر توان نه درلود، ځکه نو دوئ د هغه څخه د خطر احساس نه کاوه. د موسی ع د خدای ج عظمت او جلال دوئ ته ور معلوم سوئ وو، د هغه وخت د قوم ډير متنفظين ښايي په دې پوهيدلي وي چي د فرعون د سلطي څخه د ازادي وروسته د قوم د سرنوشت واګي نور ددوئ و لاسونو ته د لويدلو په حال کي دي. نو که چيري موسی ع الهي قانون راوړي، شايد ددوئ نفوذ او اختيارات شديد محدوديتونه پيدا کړي. د قوم عادي خلګو د پيړيو وروسته خپلواکي لاس ته راوړې وه. هغه ځمکه چي دوئ پکښې اوسيدل د هغه پر ټولو منابعو ددوئ اختيار وو. دوئ ښايي ډير ارمانونه او شوقونه په زړونو کي وه چي ښايي د الهي قانون پر هغه محدوديتونه لګولي واى. لنډه دا چي قوم دا هڅه وکړه چي د الله ج لخوا عنايت سوي خپلواکي څخه د خپلو نفساني خواهشاتو د پوره کولو کار واخلي. که څه هم دوئ شاهد وه چي ددې خپلواکي لپاره دوئ نه دي جنګيدلي او د الله ج لخوا په خارق العاده ډول ورته عطاء سوې ده. الله ج خود خواه انسانانو ته سخته سزا ورکړه. په شرک باندي اخته سوي کسان، د هغوئ سرخيلان او سامري پخپله د دنيوي او اخروي ذلت مثال وګرځيدل. الله پاك ج ددې قوم دراتلونکي نسل څخه هغه کار واخيست د کوم کار لپاره چي يې دوئ د فرعون د ذلت اميزه غلامي څخه ژغورلي وه. کله چي مسلمان ولسونه د مستقيم غربي استعمار څخه خلاصيدل نو هر ولس ته الله پاك ج دوې لاري ور پريښودلي چي خپله حکومتداري د الهي قانون په چوکاټ کي تنظيموي او که په خپلو مقتديرينو، ليډرانو او سرخيلانو پسي ځي. مسلمانو ولسونو تل ها دوهمه لار غوره کړې ده. دوئ په هغه رهبرانو پسي تللي دي چي دوئ ته يې ښايسته ښارونه ورجوړ کړل، ښه پارکونه او نوري اسانتياوي يې ورته برابري کړې. دوئ د خپلو مشرانو څخه دا پوښتنه نه کول چي دا پيسې،

اسباب او وسلې د کومه کيږي. نه هيواد فابريکې لري، نه پراخ صادرات، دا امريکايان او روسان چې په بهترين کيفيت سړکان، بندونه او ويالې راته جوړوي، دا مو په کومه وسيله مسخر کړي دي. د سليمان ع خو د الله ج اسم اعظم زده وو چې د الله پاك ج په امر يې پيريان مسخر کړي وه. ستاسو راز څه دئ. دوئ ځکه دا پوښتنه نه کوي چې مادي ګټې او نفساني خواهشات يې اجازه نه ورکوي. د انسان او نورو حيواناتو ډير څه سره مشترك دي لکه دتندي او لوږې احساس، د جنسي تمايلاتو تقاضاوي پوره کول، د نوو ځيږيدلو اولادو روزنه او کفالت، د ټولنيز ژوند يو موثره او منظم نظام جوړول چې د ميږيانو، وينه وو او نورو ټولنيز ژوند لرونکو حشراتو کې يې ليدلای سو. يوازينی شی چې انسان د حيوان څخه بيلوي هغه د هغه ستر مسوليت احساس دئ چې خاص وده ته سپارل سوئ دئ. هغه د ځمکې پر سر د ټاکل سوي وخت لپاره د الله پاك ج د خليفه په صفت ژوند کول دي. په دنيا کې خپل فردي او ټولنيز ژوند د الله پاك ج لخوا راليږل سوي دستور سره هم آهنګ کول دي. خو اکثره انسانان دا شی هيروي او ځانونه د دې دنيا د نورو حيواناتو او مخلوقاتو سره سموي. ددرانه مسوليت له ويري د ستر امتياز څخه ځانونه باسي. د هوسا او اسانه ژوند لپاره ځانونه د ذلت کندي ته غورځوي. خو دلته ددوئ دا خبره هيره وي چې موسی ع د ۴۰ شپو په وعده د طور غره ته تللئ دئ. کله چې د الله ج حکم د يوې عملي کونکي اجرائيه قوې سره يوځای راورسيږي بيا به حتماً دوئ ټول په هلاکت کې لويږي. لکه هغه وخت چې د الله پاك ج وعده وه. نن هم دا وعده موجوده ده. امام مهدي ع او عيسی ع راتګ او ددجال او دهغه د نظام شکست او په ټوله نړۍ باندې د اسلامي شريعت د نفاذ وعده يقيناً پر حق ده. او د هغه وخت د رارسيدو له مخه به تل انسانان دوې ډلې وي چې يوه به يې ددجال او د هغه د نظام په قبوليت کې خپله فلاح وينې او بله به د الله ج د سپيځلو احکامو په منلو کې ګټه وينې. البته ددجال پيرويانو څخه هيله داده چې دا اقرار دي وکړي چې خپلو نفساني خواهشاتو د دجال او دهغه د نظام او ارزښتونو

پیروي ته تشویق کړي دي او داچي دا لاره بل هیڅ منطق او فلسفه نه لري.

د نوح ع کیسه د قران په رڼا کې

د بوتانو عبادت:

نوح علیه السلام لمړنۍ رسول دی چې الله جل جلاله خپل قوم ته په الهي رسالت سره رالیږلی، او دا هغه وخت وو چې قوم یې بوتانو ته مخه کړه د خدای په یووالي کافران شول او د ګمراهۍ په لوري ولاړل. قرآن کریم د هغوبوتانو نومونه د نوح علیه السلام د قوم د مشرانو په ژبه یادوي کوم چې همدوی به یې عبادت کولو:)وَقَالُوا:لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا، وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا (...نوح ۲۳،۲۴.

او وویل(مشرانو کشرانو ته) چې مه پریږدی تاسې(عبادت) د خپلو معبودانو، او مه پریږدئ (عبادت)د ود ، (او مه پریږدئ عبادت د)سواع (او مه پریږدئ عبادت د) یغوث، یعوق او نسر، او په تحقیق سره ګمراه کړي دي (دغو مشرانو په سبب د بلنې د بتانو عبادت ته) ډیری(خلك...(د نوح علیه السلام قوم نور باطل خدایان هم د ځان لپاره نیولي وو چې له همدې آیت څخه څرګندیږي)ولاتذرن آلهتکم)، (او مه پریږدئ خپل معبودان (باطل خدایان(

.

ویل شوي چې هغه خدایان ستوري او نور اسماني اجرام وو، دا چې دغه ستوري د ورځې ورکیږي او د شپې بیا را پیدا کیږي د همدې وجې دوی وغوښتل بوتانو ته عبادت وکړي ترڅو خپلو خدایانوته یې نیږدي کړي او له بلې خوا داسې خدایان ولري چې تل ورسره موجود وي. نوح علیه السلام تر ډیره په خپل قوم کې پاتې شو، د خدای یووالي ته یې

بلنه کوله، د یوه خدای عبادت ته یې خلك رابلل، پاك خدای وایي: ﴿وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمۡ أَلۡفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمۡسِينَ عَامٗا﴾ العنکبوت ۱۴.

)په تحقیق سره مورِ لیږلی وو نوح قوم د ده ته، نو پاتې شو په دوی(خپل قوم)کې پنځوس کم زرکاله (۹۵۰کاله(

خو دومره زیاتې مودې دعوت څه ګټه ونکړه، د نوح علیه السلام په رسالت باندې چا ایمان رانه وړ مګر ډیرې کمې شمیرې له دوی ځینې، کله به چې ماشوم ځوانۍ ته ورسید خپل پلار به یې لارښوونه ورته وکړه او په ګوابلو به یې ورته وویل چې، هیڅکه هم د نوح متابعت ونکړې د ژوندانه په اوږدو کې له هغه لرې ګرځه !نو ځکه شرك د نوح په قوم کې یوبل ته میراث پاتې شو د پلار نه زوی ته ورپسې لمسي ته ... ټول ګمراهان شول د خدای د عبادت څخه یې مخ وارولو او ګناهونو ته یې مخه کړه.

د خدای دین ته دعوت:

نوح علیه السلام خپل قوم ته وویل: زه ستاسو لپاره ډاروونکۍ یم د هغه د ډیر لوی عذاب څخه، تاسو ته د نجات لاره ښیم او هغه دا چې د یوه خدای عبادت وکړئ، د هغه سره شریك مه نیسئ، ځکه زه ویریږم که چیرې تاسې د خدای پرته د بل څه عبادت وکړئ او یا له هغه سره شریك ونیسئ پاك خدای به مو دقیامت په ورځ له سخت عذاب سره مخ کړي ، دردوونکی عذاب به در په برخه کړي.
)وَلَقَدۡ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦٓ إِنِّي لَكُمۡ نَذِيرٞ مُّبِينٌ، أَن لَّا تَعۡبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَۖ إِنِّيٓ أَخَافُ عَلَيۡكُمۡ عَذَابَ يَوۡمٍ أَلِيمٖ﴾ هود ۲۶، ۲۵.

په تحقیق سره لیږلی وو مورِ نوح قوم د ده ته)چې ویل به یې خپل قوم ته) بیشکه زه تاسې ته یم وروونکی(له دوزخه) ښکاره،)ترڅو) ونکړې عبادت پرته له الله (د بل چا)، بې شکه زه ویریږم پرتاسې له عذابه د ورځې دردناکې(قیامت) څخه

همدارنګه نوح خپل قوم ته ویل: که چیرې تاسې د یوه خدای لارښوونو ته غاړه کیږدئ او له ګناهونو څخه ځانونه وساتئ پاك خدای به تاسې ته ټولې مخکینۍ ګناوې وبښي، د نیاوي نعمتونه به درته زیات کړي، په دنیا کې به تر هغه وخته مهلت درکړي چې خدای یې اراده کړې، ترڅو چې اجلونه مو آخر ته ورسیږي، او که چیرې د خدای عبادت ونکړئ، د هغه امر ته غاړه کینږدئ، پاك خدای به تاسې ته هیڅ مهلت درنکړي ، زر تر زره به خپل سخت عذاب درباندې یو ناڅاپه نازل کړي په داسې حال کې چې تاسې هیڅ خبر نه یاست.

)قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ، أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ، يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) نوح ۲-۴

.

وویل (نوح) اې قومه زما، بیشکه زه تاسې ته وروونکی ښکاره یم،(وایم تاسې ته) چې بنده ګي وکړئ د الله او(یوازې) له الله وویریږئ، او زما خبره ومنئ(په شریعیه امورو کې)، چې وبښي(الله) تاسې ته ګناهونه ستاسې او وروسته به کړي (الله (تاسې(پرته له عذابه) تریوې نیټې معلومې پورې(چه وخت د مرګ دی)، بیشکه چې ټاکلی وخت د الله(لپاره د تعذیبولو د تاسې که ایمان را نه وړی) کله چې راشي نه وروسته کیږي.

د کفارو لویي (کبر:(

د نوح علیه السلام قوم د نوح نصیحتونه ونه منل، د خدای جل جلاله لارښونوته یې غاړه کینښوده، او ویې نه منله چې نوح د خدای له لوري رالیږل شوی نبي دی، د خپل انکار لپاره یې یو شمیر دلیلونه وړاندې کړل چې ځینې یې دا دي:

(1 نوح د همدوی غوندې یو انسان دی، خوري او څښي، دا کله کیدای چې نبي دې د همدوی غوندې یو بشر وي، د دوی په فکر نبي باید د پرښتو څخه وي نه د بشر(انسانانو) ځینې

(2 .کومو خلکو چې د نوح علیه السلام ملګرتیا کړې، هغوی ټول غریب او ضعیف دي، بارورونکي کروندګر دي، کم وسه خلك دي، او دې خلکو د دوی په نظر پرته له څه فکر او سوچ څخه د نوح لاره غوره کړې، او د هغوی تګلاره د دوی په نظر د منلو وړ نه ده (ځکه غریبان او کاریګر دي.(

(3نوح علیه السلام او ملګري یې په دروغو تورن کړي وو، خو خپله دغه دعوا یې په ګمان ولاړه وه، وربانديې متیقن نه وو

.

)فَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ مَا نَرَاكَ إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا وَمَا نَرَاكَ اتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِيَ الرَّأْيِ ، وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ)هود ۲۷.

نو وویل کافرو مشرانو له قوم د ده (نوح) چې نه وینو موږ تا(اې نوحه) مګر یو بشر په شان د موږ(بل څه مزیت نلرې) او نه وینو موږ تا چې متابعت کړی وي ستا، مګر هغو کسانو چې له موږ څخه ډیر ښکته دي (له اقتصادي او ټولنیز پلوه او له وجې) د ظاهرولو د فکر پرته له تأمل څخه، او نه وینو موږ تاسې لره پرموږ باندې هیڅ بهتري، بلکې ګمان کوو موږ پرتاسې د دروغجنو.(

په بل آیت کې قرآن د نوح د قوم کبر او غرور انځوروي، او د هغه قوم سرغوړونه را ښکاره وي، او نوح ته د خپل قوم لخوا د ګمراهۍ او ضلالت د ویلو بیان کوي، لکه څرنګه چې د نوح د صبر، زغم او نرمۍ انځور راته مخکې ږدي، چې کوښښ کوي ترڅو د خپل قوم له عقلونو څخه دا خیال وباسي، نو ورته وایي: اې زما قومه زه ګمراه نه یم لکه څرنګه چې تاسې ګمان کوئ، بلکه زه د الله رب العالمین له خوا رسول یم، تاسو ته د خدای رالیږل شوي نصیحتونه(پندونه) بیانوم، د خدای احکام درته ښیم، ترڅو ستاسو کارونه پرې سهي شي، او زه ستاسو لپاره نصیحت کوونکی یم د هغه څه چې ستاسو نیکمرغي په هغه کې ده،

تاسو ډاروم له هغه څه چې تاسې د بدمرغۍ په لوري بيايي، بيشکه ماته خداى پاك هغه پوهه راكړې چې تاسې نه پرې پوهيږئ

.

)قَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ، قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ، أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ، أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ)الأعراف ۶۳-۶۰

.

وويل (نوح) اې قومه زما نشته په ماكې هيڅ ګمراهي بلكه زه يم رسول له جانبه د رب د ټولو عالميانو، رسوم تاسې ته پيغامونه د رب خپل او پند درکوم تاسې ته او پوهيږم له(جانبه د) الله (په وحى سره) په هغه چې تاسې نه پوهيږئ، آيا تعجب کوئ تاسې له دې چې راغلى دى تاسې ته ذکر(پند په وحى سره) له لوري د رب ستاسې په)ژبه د) يوه سړي له (جنسه د) ستاسې لپاره د دې چې وويروي تاسې او لپاره د دې چې پرهيزګاران شئ تاسې، او لپاره د دې چې پرتاسې رحم وکړى شي.(

نوح عليه السلام خپل دعوت ته ادامه ورکوي

:

نوح عليه السلام ډيره هڅه کوي ترڅو خپل جاهل قوم وپوهوي، د هغوى سره ناسته پاسته کوي، د خبرو راکړه ورکړه وسره کوي، ترڅو قناعت ورکړي، ورته وايي: څه فکر کوئ زما په حال که چيرې زه د خداى له لوري په دليل او برهان سره تاسې ته استول شوى وم، او ماته يې په خپل فضل او رحمت سره نبوت او رسالت سپارلى وي، په داسې حال کې چې ستاسې ناپوهي، کبر او غرور، مال او دولت ستاسې د هدايت مخنيوى کوي، نو آيا دا سهي ده چې زه تاسې د خداى د دين لارښوونې او هدايت ته مجبور کړم حال داچې تاسې يې نه خوښوئ؟

زه خو ستاسو نه د لارښوونې او هدايت په بدله کې مال او دولت نه غواړم، زما د زحمتونه بدله به الله جل جلاله راکوي.

داسې ښکاري چې د نوح دغو خبرو د ده په قوم لوی اثر وکړ، خو یو شی د دوی د منلو وړ نه وو او هغه دا چې د نوح علیه السلام ملګري ټول غریبان اوکم وسه خلك وو، د دغو قومي مشرانو منکرینو او د هغو ضعیفو مسلمانانو ترمنځ ډیر توپیر موجود وو، د دوی او د هغوی ترمنځ د اقتصادي او ټولنیز پلوه لویه فاصله موجوده وه، نو ځکه دوی په نوح علیه السلام د خپل ایمان لپاره دا شرط ولګولو چې نوح باید هغه خپل مؤمن ملګري غریبان له خپل ځانه لرې کړي، او د دعوت له دایرې یې د باندې وشړي.

نوح یې په ځواب کې وویل: زه به هیڅکله د خپلو مؤمنو ملګرو څخه څوك ستاسې د غوښتنې سره سم له ځانه لرې نکړم، اګر که تاسو دغو غریبانو ته په سپکه سترګه ګورئ، خو هغوی خدای ته ډیر نیږدې دي، او د خدای جل جلاله سره به مخ کیږي، اوهغه لوی خدای به د دوی اجر او ثواب ورکوي، خو تاسې ته چې زه ګورم اې زما د قوم مشرانو نو زه وینم چې تاسې ډیر جاهل او ناپوه یاست، تاسې د جهالت لاره غوره کړې او په پوهه او ناپوهۍ سره خلك د خدای په وړاندې مقایسه کیږي

.

اې زما قومه! که چیرې زه دغه خلك وروسته له ایمان راوړلو څخه له ځانه لرې کړم، هیڅوك نشي کولې زما ملاتړ او مرسته وکړي او د خدای له عذاب څخه مې وژغوري آیا تاسې یاد ته دا خبره نه راوړئ چې دوی خپل رب او پالونکی لري دوی ته نصرت ورکوي؟؟

بیا یې ورته وویل: اې زما قومه! زه تاسې ته دا نه وایم چې زماسره د خدای خزانې دي او زه پکې خوښمن یم ځنګه چې غواړم هسې یې استعمالوم، او زه تاسې ته داهم نه وایم چې په غیبو څه پوهه لرم، او نه

وايم تاسې ته چې پرښته يم له پرښتو څخه ترڅو تاسې زما ملګرتيا وکړئ بلکې زه نه يم مګر يو بشر ستاسو غوندې.
او زه تاسې ته داهم نه وايم چې هغو غريبو خلکو ته خدای پاك ستاسو د خوښۍ لپاره هيڅ خير نه ورکوي کوم چې تاسو په سپك نظر ورته ګورئ، بلکې خدای د دوی په اخلاص ډيرښه پوهيږي، که چيرې زه ستاسو د خوښۍ سره سم کړنې وکړم نو زه به د ظالمانو له جملې څخه وم.
)قَالَ يَا قَوْمِ أَرَأَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي وَآتَانِي رَحْمَةً مِّنْ عِندِهِ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ أَنُلْزِمُكُمُوهَا ، وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ، وَيَا قَوْمِ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۚ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ آمَنُوا ۚ إِنَّهُم مُّلَاقُو رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ، وَيَا قَوْمِ مَن يَنصُرُنِي مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ، وَلَا أَقُولُ لَكُمْ عِندِي خَزَائِنُ اللَّهِ وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ وَلَا أَقُولُ إِنِّي مَلَكٌ وَلَا أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِي أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا ۖ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِي أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّي إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ) هود ۲۸،۳۱.

وويل)نوح) اې قوم زما آيا وينئ که چيرې زه يم پر سمه لار (واضح برهان ښکاره حجت) له ربه خپله او راکړی يې وي ماته رحمت له خپله نزده، نو پټ کړی شوی دی(حقيقت د دې دليل) پرسترګو د تاسې، آيا مجبورولی شو موږ تاسې په منلو د هغو سره(بلکې نه شو) حال دا چې تاسې دغه(برهان) لره بد ګڼونکي انکار کوونکي يئ، او اې قومه زما! نه غواړم له تاسې په دغه (تبليغ) څه مال (مزدوري) زما اجر نشته مګر په الله جل جلاله باندې، اونه يم زه شړونکی د هغو کسانو چې ايمان يې راوړی دی(په وينا د تاسو، ځکه چې) بيشکه دوی ملاقات کوونکي دي له رب خپل سره (پس جګړه به وکړي له ماسره که دوی وشړم) خو زه ګورم تاسې داسې قوم چې جاهلان يئ (له خپل برخليکه او له شرف د دغو مؤمنانو)، او اې قومه زما! څوك به مرسته وکړي له ماسره(چې ما وساتي) له عذابه د الله که وشړم زه دوی(بلکې هيڅوك يې نشي کولی) آيا (فکر نه کوئ) او پند نه أخلئ تاسې؟، او نه وايم زه تاسې ته چې ما سره خزانې د الله دي او نه(وايم دا چې) پوهيږم په غيب باندې، او نه وايم زه چې بيشکه زه پرښته

يم اونه وايم زه په حق د هغو(فقيرانو مؤمنانو) چې سپك ورته ګوري سترګې ستاسې چې له سره به ورنه کړي دوی ته الله هيڅ خير، الله ښه عالم دی په هغه (اخلاص) چې په نفسونو د دوی کې دی، (که زه دغه ووايم) نو زه به په دغه وخت کې خامخا له ظالمانو څخه يم.

د کفارو سرغړونه :

د نوح عليه السلام خبرو د غافل قوم په نفسونو څه اغيز ونکړ، بلکې په ډير کبر او عناد سره يې د هغه په ځواب کې وويل: اې نوحه! بيشکه تا زموږ سره دوښمني وکړه او دا دښمني دې ډيره هم اوږده کړه، که چيرې ته په خپله بلنه او دعوت کې ريښتينی وې نو راوله موږ ته هغه عذاب چې تل موږ پرې ګوابښې.

نوح عليه السلام د دوی د دغه ننګونې(چلنج) په ځواب کې وويل: دا کار د خدای په لاس کې دی، يوازې هغه کولی شي پرتاسې عذاب نازل کړي، نو که چيرې د هغه اراده او خوښه وشي نو هيڅوك هم ستاسو له جملې د راتلونکي عذاب مخنيوی نشي کولی

.

زه وينم چې زما نصيحتونه او وعظونه تاسوته هيڅ ګټه نه رسوي، اګر چې له دغو نصيحتونو نه زما مطلب يوازې ستاسې خير او ښيګڼه ده، که چيرې الله جل جلاله اراده لري چې تاسې په همدغه ضلالت او ګمراهۍ کې پاتې شئ د دې لپاره چې ستاسو فاسد نفسونه نه غواړي چې حق قبول کړي، نو همغه الله جل جلاله ستاسو رب او پالونکی دی، او همغه الله جل جلاله ته به ستاسې ورتلل وي په ورځ د قيامت، نو تاسې ته به په خپلو دغو اعمالو جزا درکوي

.

﴿قَالُوا يَا نُوحُ قَدۡ جَٰدَلۡتَنَا فَأَكۡثَرۡتَ جِدَالَنَا فَأۡتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ الصَّٰدِقِينَ، قَالَ إِنَّمَا يَأۡتِيكُم بِهِ اللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعۡجِزِينَ، وَلَا يَنفَعُكُمۡ نُصۡحِيٓ إِنۡ أَرَدتُّ أَنۡ أَنصَحَ لَكُمۡ إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغۡوِيَكُمۡۚ هُوَ رَبُّكُمۡ وَإِلَيۡهِ تُرۡجَعُونَ﴾ ۳۴، ۳۲.

وویل(مشرانو د کفارو)اې نوحه! په تحقیق سره جګړه(د ښمنې دې) وکړه له موږ سره او اوږده دې کړه دغه جګړه له موږ سره، نو راوړه موږ ته هغه عذاب چې وعده یې کوې ته له موږ سره که یې ته له صادقانو ځینې (له ریښتیا ویونکو په خپلو دې ګوابنلوکې)،وویل (نوح) بیشکه چې رابه ولي دغه عذاب الله جل جلاله که چیرې یې خوښه وشي، او نه یئ تاسې عاجزکوونکي، زما نصیحت تاسې ته هیڅ ګټه نه رسوي، که چیرې زه ستاسو (د مزید نصیحت) اراده وکړم، په داسې حال کې چې الله جل جلاله ستاسو د ګمراهۍ اراده کړې وي، همغه ستاسو پالونکی دی، او هغه ته به رجوع کوئ(هرڅه چې غواړي ستاسو سره یې کولی شي

خدای ته شکایت :

نوح علیه السلام د خپل قوم د لارښوونې لپاره له هرې لارې کار واخیست، خو قوم یې خبره ونه منله او ورته ویې ویل چې: راوله هغه عذاب چې ته موږ پرې ګوابنې، نوح علیه السلام خپل خدای ته پناه وړې، د هغه نه مرسته غواړي، او ورته وایې اې ربه زما، زما قوم زما له خبرې مخ اړوي او ستا دین ته غاړه نه ږدي، اې ربه زما ما خپل قوم ته په ستا باندې ایمان راوړلو ته بلنه او دعوت ورکړی، او ورته ویلي مې دي چې د بوتانو او باطلو خدایانو عبادت پریږدئ، ډیر کوښښ مې وکړ چې زما خبره واوري او زما په نبوت ایمان راوړي، په هر مناسب وخت کې مې هغوی ته بلنه ورکړې، د شپې او ورځې مې هغوی ستا دین ته رابللي، خو زما دغه کوښښونه هیڅ ګټه نلري، دوی لا په خپل طغیان او سرکښۍ کې لاهو کیږي، کله چې زه دوی ته بلنه ورکوم ترڅو یوازې ستا عبادت وکړي، له بدو کارو او ګناهونو څخه ځانونه وژغوري، نو دوی په خپلو غوږونو کې ګوتې ږدي ترڅو زما دعوت وانه وري، او په خپل دې کار کې ډیر زیاتۍ کوي تردې چې کله زه خپل دعوت ورته بیانوم او ستا دین ته یې راغواړم، دوی خپل ځانونه په خپلو جامو کې پټوي ترڅو ما ونه ویني، او زما دعوت وا نه وري، د خدای له دعوت څخه په کلکه مخ اړوي، نه

غواړي زما متابعت وکړي ځکه دوی مغروران او متکبر خلك دي، او دا ورته سپکاوی ښکاري چې د دین امورو ته ښه راغلاست ووایي. بیا اې ربه زما! یو پر بل پسې مې څو څو واړې په مختلفو لارو هغوی ستا دین ته رابللي، کله به مې په ځینو ټولنو کې په لوړ آواز اوپه جهر سره هغوی ته دعوت ورکولو، او کله به مې بیا ځینې د دوی په یوازې توګه په پټه ستا دین ته رابلل، نو ما به ورته ویل: خدای ته استغفار ووایئ، له خپل کفر او ګناهونو توبه وباسئ، بیشکه هغه د خپلو بنده ګانو توبه قبلوي، او له تیروتنو ښښنه ورته کوي، تاسوته به پاك خدای د دغه توبې او استغفار په بدله کې ډیر اجرونه درکړي، پرتاسو به بارانونه و اوروي، ستاسو وچې ځمکې به پرې زرغونې شې، تاسوته به کافي رزق درکړي، تاسوته به مالونه درکړي، ستاسو د ملاټړ لپاره به پاك خدای تاسوته زامن درکړي، تاسوته به پاك خدای باغچې درکړي ترڅو ستاسو ژوند هوسا او خوشحاله وي، د اوبو ډکې ویالې به خدای پاك در په برخه کړي ترڅو خپلې ځمکې پرې خړوبې کړئ پاك خدای وایي ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا، فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا، وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا، ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا، ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا، فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا، يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا، وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا﴾ نوح ۵، ۱۲.

وویل ﴿نوح﴾ اې ربه زما بیشکه خپل قوم ته مې بلنه ورکړه﴿ستا یووالي ته﴾ شپه او ورځ، خو زیات نه کړ زما دعوت او بلنې دوی ته، مګر تیښته ﴿له ایمان او دعوت څخه﴾، او بیشکه هرکله چې زه دوی﴿ستا دین ته رابولم﴾ د دې لپاره چې وښښې ته دوی، نو ننباسي دوی خپلې ګوتې په غوږونو خپلو کې﴿ترڅو زما خبرې وا نه وري﴾، او ځانونه یې په خپلو جامو کې نغښتي وو﴿ترڅو ما ونه ویني﴾، او همیشه والی کوي﴿په کفر باندې﴾ او سرکښي کوي﴿له متابعته زما﴾ په سرکښي کولو سره، بیا بیشکه ما وبلل دوی په

ښکاره(بلنه)، بیا بیشکه ما ښکاره وینا وکړه دوی ته او په پټه مې وینا وکړه دوی ته، نو ومې ویل دوی ته: ښښنه وغواړئ له ربه خپل بیشکه هغه دی ډیر ښښونکی(د توبه کوونکو لپاره هرکله چې توبه وباسي)، را وبه لیږي باران پرتاسې ډیر اوریدونکی، مرسته به وکړي تاسو سره په مالونو او زامنو سره او وبه ګرځوي تاسوته باغونه او وبه ګرځوي تاسوته ویالې(

نوح (ع) خپل قوم ته د خدای قدرتونه ښیي

:

نوح خپل قوم ته د استغفار او توبې ایستلو ګټې وښودې او ورته ویې ویل چې تاسو به پاك خدای په دنیاکې نیکمرغه کړي که چیرې تاسو توبه وباسی، وروسته له دې یې هغوی د پاك خدای قدرتونو ته متوجه کړل په دې هیله چې کیدای شي ایمان راوړي ورته ویې ویل: څنګه په هغه خدای ایمان نه راوړئ په داسې حال کې چې تاسو یې په تدریجي توګه پیدا کړي یاست د هغه خدای قدرت ته ولې نه تسلیمیږي کوم چې تاسو یې په څو پړاوونو جوړکړي یی، له مردارو اوبو (نطفې) څخه یې په وینه (علقه) باندې واړولی، له علقې څخه یې په یوه ټوټه دغوښې(مضغة) تبدیل کړی، او بیا یې دغه غوښه هډوکي کړه او بیا یې هډوکو ته غوښه ور واغوسته ترڅو انسان ځینې جوړ شو.(مالکم لاترجون لله وقارا و قد خلقکم اطوارا)، څه شوي دي پرتاسې باندې چې هیله نه لرئ له الله جل جلاله څخه د وقار (لویی او عزت)،(حال دا چې) په تحقیق سره یې پیداکړي یاست په پړاوونو (تدرجي توګه)

نوح علیه السلام خپلو خبرو ته دوام ورکوي او د منکرینو توجه د خدای له دې څخه هم لویو لویو قدرتونو ته اړوي، او ورته وایي چې پاك خدای ستوري جوړکړي، او سپوږمی یې د هغو په مدارو څرخولې، ترڅو ځمکه د شپې مهال روښانه وساتي، لمر یې د ورځې لخوا رڼا ګرځولی، او تاسو یې په ځمکه کې روزلي یئ، او د همدې ځمکې نه په راشنه شوو شیانو سره یې ستاسو روزي برابره کړې ده، او دا ځمکه یې ستاسو لپاره هواره جوړه کړې ترڅو په آسانی سره پکې لویې لویې لارې جوړې کړی، خپل مقصد او مرام ترلاسه کړی، په آسانی سره رزق او روزي پیدا کړی، بیا

يې همدغه ځمکه ستاسو لپاره دفن ګرځولې وروسته له دې چې تاسو مړه شی، او بیا به د حساب لپاره را ژوندي کیږی پاك خدای جل جلاله وایي: ﴿أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا، وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا، وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا، ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا، وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا، لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا﴾ نوح ۱۵ ، ۲۰.

ایا نه ګورئ تاسې څرنګه پیدا کړي دي الله جل جلاله اووه آسمانونه لاندې باندې (یو د بل د پاسه) او ګرځولې یې ده سپوږمۍ په دې آسمانونو کې رڼا روښانه او ګرځولی یې دی لمر ډیوه بله روښانه، او الله جل جلاله پیدا کړي یئ تاسې له ځمکې په پیدا کیدو سره، بیا به ننباسي تاسې په همدغه ځمکه کې(کله چې مړه شی)، او بیا به را وباسي تاسې په را ایستلو سره(له قبرونو)، او الله جل جلاله ګرځولې ده تاسې ته ځمکه غوړولې فرش ترڅو چې لاړشئ تاسې له دغې ځمکې څخه په لویو پراخه لارو باندې(د رزق روزي د پیداکولو په موخه او د خپلو حاجاتو د پوره کولو لپاره))

د نوح قوم نوح علیه السلام ګوابنې:

د نوح علیه السلام اوږده دعوت د هغه په قوم کې غوره پایلې نه درلودې لکه څرنګه چې قرآن ورته اشاره کوي (وما آمن معه الا قلیل) هود ۴۰،(ایمان را نه وړ له هغه(نوح سره) مګر ډیرې کمې شمیرې (د خلکو.(د قوم ډیرې خلکو د هغه مخالفت وکړ د هغه دعوت یې ونه منلو د هغه رسالت یې دروغ وګڼلو، هغه یې په لیونتوب تورن کړ، خلك یې د هغه له تبلیغ څخه په ربړولو او او ډارولو سره منع کول، پاك خدای جل جلاله وایي: ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا عَبْدَنَا وَقَالُوا مَجْنُونٌ وَازْدُجِرَ﴾ قمر ۹.

دروغجن ګڼلی دی پخوا له دوی څخه قوم د نوح نو درغجن وګڼلو دوی بنده زموږ او ویې ویل چې دغه(نوح) لیونی دی او منع کړی شوی وو دی(له دعوت د خلکو څخه.(

همدارنګه يې هغه د تيرو په ويشتلو سره تهديد کړ(قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ) شعراء۱۱۶.

وويل (کفارو) که چيرې ته وانه وښتې (له دې ويناوو) اې نوحه نو ته به شې له ويشتل شوو څخه (په تيرو. (

خو نوح عليه السلام د کفارو په دغو تهديدونو هيڅ باك نه راوړي، اوپه ټينګ ايمان سره د هغوی په ځواب کې وايي: اې زما قومه! که چيرې زما موجوديت د تاسو ترمنځ پرتاسو ګران تمامېږي او زما دعوت او تبليغ ستاسو لپاره سخت وي، نو زه د خپل دعوت څخه هيڅکله هم مخ نه اړوم، ادامه ورکوم او زه په يوه خدای جل جلاله توکل او بروسه لرم، تاسو چې څه غواړئ زما په حق کې ترسره يې کړئ، د خپلو هغو ملګرو څخه د دې په تړاو مرسته وغواړئ کوم چې په باطلو خدايانو ايمان لري، هيڅکله هم زما دښمني او زما ربړونه مه پټوئ، ښکاره کوئ يې، ماته مهلت مه راکوئ څه مو چې زړه وي هغه وکړئ، که چيرې زما ربړونه ستاسو په قدرت کې وي، خو ستاسو هيڅ په قدرت کې نشته ځکه زه د خدای په حفاظت اوساتنه کې يم، همغه يو خدای مې په خپل فضل او رحمت سره ساتي، که چيرې تاسو زما دعوت او رسالت ته غاړه نږدئ دا ماته هيڅ تاوان نشي رسولی، ځکه زه ستاسو نه د دعوت په بدله کې څه نه غواړم، زما ټول اجرونو او ثوابونه په واحدلايزال باندې دي، هغه ماته امر کړئ ترڅويوازې همده ته غاړه کيږدم.

پاك خدای وايي:(وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم مَّقَامِي فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ وَشُرَكَاءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ وَلَا تُنظِرُونِ ، فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ ۖ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) يونس ۷۲، ۷۱.

ولوله (اې محمده) پردوی حال د نوح کله چې وویل(نوح) قوم خپل ته چې اې قومه زما که چیرې وي سخت پرتاسې اوسیدل زما(ستاسو ترمنځ) او دعوت زما(تاسې ته) په ایتونو د الله جل جلاله، نو خاص په الله جل جلاله باندې ما توکل کړی دی، خپل ټول توان را غونډ کړی،)او را ټول کړئ) شریکان خپل، او بیا خپل کارونه مه پټوئ(په ښکاره توګه را پسې ملا وترئ) هر قسم ضرر را ورسوئ او مهلت مه راکوئ ماته، نو که چیرې زما)له دعوت څخه مو) مخ واړولو، (باك نشته ځکه ما ستاسو نه) نه دی غوښتی اجر، بې شکه زما اجر نشته مګر پرالله جل جلاله، امر شوی دی ماته چې و اوسم زه له مسلمانانو(راسخو غاړه ایښودونکو څخه الله جل جلاله ته.(

یونس (ع) در قرآن کریم

داستان یونس پیغمبر(ص) در قرآن به اجمال ذکر شده و سوره ای نیز به نام آن حضرت آمده است، و در آن سوره نیز تنها در یك آیه، اشاره به توبه و ایمان قوم یونس شده است. در مجموع در شش موره نام یونس ذکر شده که در دو سوره، یعنی سوره نساء و سوره انعام فقط نام آن حضرت همراه با نام جمعی از پیمبران دیگر آمده و در چهار سوره دیگر با تفصیل بیشتری که مربوط به قوم آن حضرت یا قسمتی از حالات خود آن بزرگوار است ذکر گردیده است. به هر حال قرآن کریم از سرگذشت این پیامبر و قوم او جز قسمتی را متعرض نشده. در سوره صافات این مقدار را متعرض شده که آن جناب به سوی قومی فرستاده شد و از بین مردم فرار کرده و به کشتی سوار شد و در آخر نهنگ او را بلعید. و سپس نجات داده شده و بار دیگر به سوی آن قوم فرستاده شد و مردم به وی ایمان آوردند. می فرماید " :و إن یونس لمن المرسلین إذ أبق إلی الفلك المشحون فساهم فکان من المدحضین فالتقمه الحوت و هو ملیم فلو لا

أنه كان من المسبحين للبث فی بطنه إلی یوم یبعثون فنبذناه بالعراء و هو سقیم و أنبتنا علیه شجرة من یقطین و أرسلناه إلی مائة ألف أو یزیدون فآمنوا فمتعناهم إلی حین» ترجمه: و یونس هم از پیامبران بود. به یادش آور که به طرف یك کشتی پر بگریخت. پس قرعه انداختند و او از مغلوبین شد. پس ماهی او را بلعید در حالی که خودش و یا مردم ملامتش می کردند. و اگر او از تسبیح گویان نمی بود ،حتما در شکم ماهی تا روزی که مبعوث شوند باقی می ماند. ولی چون از تسبیح گویان بود ما او را به خشکی پرتاب کردیم در حالی که مریض بود. و بر بالای سرش بوته ای از کدو رویاندیم. و او را به سوی شهری که صد هزار نفر و بلکه بیشتر بودند فرستادیم. پس ایمان آوردند ، ما هم به نعمت خود تا هنگامی معین (مدت عمر آن قوم) بهره مندشان گردانیدیم (صافات، 140-148). و در سوره انبیاء متعرض تسبیح گویی او در شکم ماهی شده که علت نجاتش از آن بلیه شد ، می فرماید:" و ذا النون إذ ذهب مغاضبا فظن أن لن نقدر علیه فنادی فی الظلمات أن لا إله إلا أنت سبحانك إنی کنت من الظالمین فاستجبنا له و نجیناه من الغم و کذلك ننجی المؤمنین" ترجمه: و ذو النون (یونس) را [یاد کن]، آن گاه که خشمگین]از میان مردم خود] برفت و پنداشت که ما هرگز بر او تنگ نمی گیریم، [که ماهی او را بلعید ،] پس درون تاریکی ها ندا در داد که معبودی جز تو نیست .منزهی تو. به راستی که من از ستمکاران بودم. پس دعایش را اجابت کردیم و او را از اندوه رهانیدیم، و مؤمنان را چنین نجات می دهیم. « سوره انبیاء، آیه .«87 -88و در سوره قلم متعرض ناله اندوهگین او در شکم ماهی شده و سپس بیرون شدنش و رسیدن به مقام اجتباء را آورده، می فرماید:" فاصبر لحکم ربك و لا تکن کصاحب الحوت إذ نادی و هو مکظوم لو لا أن تدارکه نعمة من ربه لنبذ بالعراء و هو مذموم فاجتباه ربه فجعله من الصالحین" ترجمه: در برابر حکم پروردگارت صبور باش و مانند صاحب ماهی نباش که در حال غم زدگی ندا داد و اگر رحمت پروردگارش او را فرانگرفته بود ، در صحرا به حال نکوهیدگی افتاده بود. پس پروردگارش او را برگزید و از شایستگانش

کرد« سوره القلم، آیه 49 و .«50و در سوره یونس متعرض ایمان آوردن قومش و بر طرف شدن عذاب از ایشان شده، می فرماید:" فلو لا کانت قریة آمنت فنفعها إیمانها إلا قوم یونس لما آمنوا کشفنا عنهم عذاب الخزی فی الحیاة الدنیا و متعناهم إلی حین" ترجمه :چرا نبود قریه ای که مردم آن (هنگام مشاهده عذاب) ایمان آورند و ایمان آوردنشان به آن ها سود دهد، مگر قوم یونس که چون ایمان آوردند، عذاب خواری و ذلت را از آن ها بر طرف نموده و تا مدتی از زندگی بهره مندشان کردیم » سوره یونس، آیه 97». خلاصه آنچه از مجموع آیات قرآنی استفاده می شود، با کمك قرائن موجود در اطراف این داستان این است که: یونس (ع) یکی از پیامبران بوده که خدا وی را به سوی مردمی گسیل داشته که جمعیت بسیاری بوده اند، یعنی آمارشان از صد هزار نفر تجاوز می کرده و آن قوم دعوت وی را اجابت نکردند و به غیر از تکذیب عکس العملی نشان ندادند، تا آنکه عذابی که یونس)ع) با آن تهدیدشان می کرد فرا رسید. و یونس (ع) خودش از میان قوم بیرون رفت. همین که عذاب نزدیك ایشان رسید و با چشم خود آن را دیدند، همگی به خدا ایمان آورده و توبه کردند خدا هم آن عذاب را که در دنیا خوارشان می ساخت، از ایشان برداشت. و اما یونس (ع) وقتی خبردار شد که آن عذابی که خبر داده بود از ایشان برداشته شده، و گویا متوجه نشده که قوم او ایمان آورده و توبه کرده اند، لذا دیگر به سوی ایشان برنگشت در حالی که از آنان خشمگین و ناراحت بود. هم چنان پیش رفت، در نتیجه ظاهر حالش حال کسی بود که از خدا فرار می کند و به عنوان قهر کردن از اینکه چرا خدا او را نزد این مردم خوار کرد دور می شود، و نیز در حالی می رفت که گمان می کرد دست ما به او نمی رسد، پس سوار کشتی پر از جمعیت شد و رفت. در بین راه نهنگی بر سر راه کشتی آمد، چاره ای ندیدند جز اینکه یك نفر را نزد آن بیندازند، تا سرگرم خوردن او شود و از سر راه کشتی به کناری رود، به این منظور قرعه انداختند و قرعه به نام یونس درآمد، او را در دریا انداختند، نهنگ او را بلعید و کشتی نجات یافت. آن گاه خدای سبحان او را در شکم ماهی چند شبانه روز زنده نگه داشت،

و حفظ کرد یونس (ع) فهمید که این جریان یك بلا و آزمایشی است که خدا وی را بدان مبتلا کرده و این مؤاخذه ای است از خدا در برابر رفتاری که او با قوم خود کرد، لذا از همان تاریکی شکم ماهی فریادش بلند شد به اینکه:" لا إله إلا أنت سبحانك إنی کنت من الظالمین". خدای سبحان این ناله او را پاسخ گفت و به نهنگ دستور داد تا یونس را بالای آب و کنار دریا بیفکند. نهنگ چنین کرد. یونس وقتی به زمین افتاد مریض بود. خدای تعالی بوته کدویی بالای سرش رویانید، تا بر او سایه بیفکند. پس همین که حالش جا آمد، و مثل اولش شد خدا او را به سوی قومش فرستاد، و قوم هم دعوت او را پذیرفتند و به وی ایمان آوردند، در نتیجه با اینکه اجلشان رسیده بود، خداوند تا یك مدت معین عمرشان داد .

ستایش خدای تعالی از یونس (ع
)

خدای تعالی در چند مورد از قرآن کریم یونس علیه السلام را ستایش کرده. و در سوره انبیاء آیه 88 او را از مؤ منین خوانده، و در سوره القلم آیه 50 فرموده او را «اجتناء» کرده – و «اجتباء» به این است که خداوند بنده ای را خالص برای خود کند – و نیز او را از صالحان خوانده، و در سوره انعام، آیه 87در زمره انبیاء شمرده، و فرموده که او را بر عالمیان برتری داده، و او و سایر انبیاء را به سوی صراط مستقیم هدایت کرده است .

داستان یونس (ع) از دیدگاه روایات

در روایات و تفاسیر نیز داستان بعثت یونس و ایمان و توبه قوم آن حضرت و رفتن به کشتی و سایر مطالب به طور اجمال و تفصیل ذکر شده است:یونس پیغمبر مأمور راهنمایی مردم شهر نینوا در سرزمین موصل شد. در روایتی آمده که وقتی آن حضرت به پیامبری مبعوث

گردید ، بیش از سی سال از عمرش نگذشته بود. در نقل دیگری است که بیست و هشت ساله بود و طبق حدیث عیاشی ،سی و سه سال میان آن مردم به کار تبلیغ مأموریت الهی قیام فرمود ، ولی در طول این مدت، جز دو نفر به نام روبیل و تنوخا شخص دیگری به او ایمان نیاورد. روبیل از خاندان علم و نبوت بود و پیش از بعثت یونس نیز با آن حضرت ماءنوس و آشنا بود ، ولی تنوخا مردی عابد و زاهد بود که از علم و حکمت بهره ای نداشت. یونس در آن مدت طولانی مردم را موعظه و ارشاد کرد ، ولی دید غیر از آن دو نفر، دیگران بدو ایمان نمی آورند و پیوسته او را تکذیب کرده و حتی در صدد قتل و آزار او بر آمده اند. او نیز به درگاه خدا شکایت کرده و نزول عذاب الهی را برای آن مردم خواستار شد ، روبیل به خاطر دل سوزی بر ان مردم و علم و حکمتی که داشت، از یونس خواست تا نفرین نکند ، ولی تنوخا با یونس هم عقیده و تعجیل عذاب و نفرین بر آن قوم را خواستار بود. عاقبت یویس به طور جدی از خدا خواست تا بر آن قوم عذاب نازل کند. خدای متعال نیز به یونس خبر داد که ما رد فلان روز عذاب را بر آن ها نازل خواهیم کرد و تو این جریان را به ایشان اطلاع بده و آگاهشان کن. یونس ماجرا را به روبیل اطلاع داد. روبیل هر چه خواست آن حضرت را منصرف کند تا وی از خدا بخوهد عذاب را از آن ها باز گرداند ، نتوانست و یونس پیش مردم آمده و آن چه را هداوند درباره نازل شدن عذاب در روز موعودبدو خبر داده بود ، به اطلاع مردم رسانید. مردم نینوا هم چون دفعات پیش او را تکذیب کرده و با تندی او را از خود براندند. یونس همراه با تنوخا از شهر بیرون آمدند و در نزدیکی شهر جایی که مشرف به ایشان بود مسکن گزیده و به انتظار دیدن عذاب الهی در آن جا توقف کردند. از آن سو روبیل نزد مردم نینوا آمد و بر جای بلندی ایستاد و با صدای رسا فریاد زد:ای مردم! من روبیل هستم که به شما مهربان و دل سوز می باشم. اکنون شما را آگا می کنم که یونس پیغمبر شما بود و به شما خبر داد خداوند بدو وحی کرده و در فلان روز عذاب بر شما نازل می شود و وعده ای که خداوند به پیغمبران خود می دهد ، تخلف پذیر نیست. اینك بنگرید تا چه

می خواهید بکنید؟ سخن روبیل در دل مردم اثر کرد و از روی پشیمانی نزد او آمدند و گفتند: ای روبیل تو مرد حکیم و دانشمندی هستی. اکنون بگو ما چه باید بکنیم؟ روبیل به آن ها گفت: هنگامی که روز موعود فرا رسید، پیش از آن که آفتاب طلوع کند زن ها و بچه های خود را بردارید و به صحرا بروید و میان مادران و فرزندان جدایی بیندازید و چون باد زردی را دیدید که از سمت مشرق متوجه شما شده و پیش می آید، آوازها را به گریه و تضرع به درگاه خدا بلند کنید و راه توبه و استغفار را پیش گیرید .سرها را به سوی آسمان بلند کرده باحال تضرع و زاری بگویید: پروردگارا! ما به خود ستم کردیم و پیغمبر تو را تکذیب نودیم، اکنون از گناهان خود توبه می کنیم و اگر تو ما را نیامرزی از زیان کاران خواهیم بود. ای مهربان ترین !توبه ما را بپذیر و هم چون بی آن که خسته شوید به گریه و زاری ادامه دهید تا وقتی که خداوند عذاب را از شما برطرف سازد. مردم تصمیم گرفتند دستور روبیل را عملی کنند و چون روز موعود فرا رسید، طبق دستور او زنان و کودکان را با خود برداشته و به صحرا رفتند و میان آن ها جدایی افکنده و وقتی آثار غذاب الهی را دیدند، صداها را به شیون و زاری بلند کردند و از گناهان خود توبه نموده و آمرزش و مغفرت حق را خواستار شدند تا وقتی که آثار عذاب برطرف گردند .

طبرسی از سعید بن جبیر و دیگران نقل کرده است که یونس به آن ها خبر داد: اگر توبه نکنید، تا سه روز دیگر عذاب خدا بر شما فرود خواهد آمد .مردم به هم دیگر گفتند: ما تاکنون دروغی از یونس نشنیده ایم، اینك بنگرید اگر یونس امشب میان شما به سر برد، چیزی نخواهد بود، ولی اگر از میان شما رفت، بدانید که فردا صبح عذاب بر شما خواهد آمد. نیمه شب یونس از میان مردم بیرون رفت و صبح، عذاب به سراغشان آمد. برخی گفته اند که ابر تاریکی آسمان را فرا گرفت و دود غلیظی از ابر بیرون آمد و سراسر شهر را تاریك کرد و هم چنان پایین آمد تا پشت بام ها را نیز تاریك و سیاه کرد. ابن عباس گفته است که عذاب تا دو سوم میل بالای سرشان رسید. هنگامی که مردم عذاب را دیدند، به

هلاکت خویش یقین کردند و به سراغ یونس آمدند، اما او را نیافتند . پس همان دم سر به صحرا نهاده و زن ها و بچه ها و حیوانات را نیز با خود بردند. جامه های زبر و خشن به تن کرده و با دلی پاك و نیتی خالص ایمان آورده و توبه کردند و میان زنان و بچه ها و حیوانات کوچك و مادرهاشان جدایی انداخته و آن ها را از هم دور کردند. در این موقع صدای ضجه و شیون از بچه ها و مادرها بلند شد و فضا را فرا گرفت و خودشان نیز شروع به تضرع و زاری کردند و گفتند: پروردگارا! هر آن چه یونس پیغمبر آورده ما بدان ایمان آوردیم. در این هنگام خدای تعالی دعایشان را اجابت کرد و عذابی را که بر سرشان سایه افکنده بود از آن ها دور ساخت. ابن مسعود گفته است: توبه مردم نینوا آن چنان بود که هر کس حقی از دیگری به گردن داشت همه را پرداخت تا آن جا که اگر شخصی قطعه سنگی در زیر پایه دیوار خانه اش مال مردم بود، آن را بیرون آورد و به صاحبش برگرداند. به هر ترتیب، خدای تعالی بر آن ها ترحم فرمود و عذابی را که بالای سرشان آمده بود از آن ها دور کرد، اما یونس که از تکذیب مردم و راندن وی از شهر افسرده بود، به شهر بازنگشت و خشمناك به جانب دریا پیش رفت. هنگامی که به دریا رسید، کشتی ای را دید که آماده مسافرت است و جمعی در آن نشسته اند. یونس از آن ها خواست تا او را نیز با خود سوار کنند و ایشان هم پذیرفتند و یونس را سوار کردند و کشتی به راه افتاد. همین که کشتی به وسط دریا رسید، امواجی برخاست و کشتی دچار توفان شد. در این جا برخی گفته اند که اهل کشتی اظهار کردند: برای آن که کشتی سبك شود، باید یك نفر را از راه قرعه به دریا افکنیم. قول دیگر آن است که کشتی از حرکت ایستاد و پیش نرفت. کشتی بان به مسافران گفت: میان شما بنده ای فراری وجود دارد، زیرا عادت کشتی بر این است که چون بنده ای فراری در آن باشد، پیش نمی رود. وقتی قرعه زدند، به نام یونس درآمد. در پاره ای از روایات آمده است که ماهی بزرگی سر راه کشتی آمد و مانع عبور کشتی شد. کشتی بان گفت: در این جا بنده ای فراری وجود دارد. یونس گفت: آری آن بنده فراری من هستم و خود را به

دریا انداخت و ماهی او را بلعید. برخی احتمال داده اند که اهل کشتی به رب النوع دریا عقیده داشتند و توفان دریا را نشانه خشم او می دانسته اند، از این رو خواستند برای تسکین خشم رب النوع دریا، قربانی به آن تقدیم کنند. پس هنگامی که بدین منظور قرعه زدند، به نام یونس در آمد .به هر صورت گفته اند: سه بار یا هفت بار قرعه زدند و در هر بار قرعه به نام یونس اصابت کرد و دانستند در این کار رمزی است و یونس را به دریا انداختند. ماهی بزرگی که ماءمور بلعیدن یونس شده بود، پیش آمد و یونس را بلعید و ماءموریت او همین اندازه بود که یونس را در شکم خود نگاه دارد نه آن که گوشتش را بخورد یا استخوانی را از وی بشکند. در حدیثی آمده که خداوند به ماهی وحی کرد: من یونس را روزی تو نساخته ام، مبادا استخوانی از وی بشکنی یا گوشت او را بخوری. یونس به اختلاف اقوال و روایات مدت هفت ساعت یا سه روز یا بیشتر در شکم ماهی بود و ماهی او را در تاریکی های دریا و ظلمات فرو برده و می گردانید. خدا می داند که در این مدت چه بر یونس گذشت و در ظلمات شکم ماهی و قعر دریا و تاریکی های شب که ظلماتی علاوه بر ظلمات دیگر بود، چه هاله سنگینی از غم و اندوه آن پیغمبر بزرگوار را احاطه کرد و چه اندازه زندگی بر آن حضرت دشوار و سخت شد؟ در چنین وضعی آیا جز توجه به آفریننده جهان و خدای مهربان، وسیله دیگری می توانست موجب آرامش جان او گردد و آیا پناه دهنده ای جز پناه بی پناهان می توانست یونس را پناه دهد و آیا دادرسی به غیر از دادرس بی چارگان به داد او می رسید؟ یونس که خود معلم مکتب یکتا پرستی و راهنمای مردم به سوی خدای یکتا بود روی نیاز به درگاه خالق بی نیاز برده و از روی تضرع عرض کرد: ای خدای سبحان! معبودی جز تو نیست. منزهی تو و من از ستم کاران به نفس خود هستم. خدای تعالی نیز دعای اورا مستجاب کرد و از گرداب اندوه و غم نجاتش داد و ماهی را ماءمور کرد تا او را که به حال بیماری افتاره بود به ساحل دریا افکند. در تفسیر است که وقتی ماهی یونس پیغمبر را به ساحل افکند، چون جوجه بی بال و پری بود که قدرت و رمقی در بدن او

نمانده بود ، خدای تعالی کدویی برای او رویاند تا یونس از سایه و میوه اش استفاده کند بزی کوهی را ماءمور کرد که به نزد وی برود تا یونس از شیر او استفاده کند و بنوشد. چندی نگذشت که آن کدو خشك شد و یونس برای آن گریست. خدای تعالی بدو وحی کرد: تو برای خشك شدن درختی گریه می کنی، ولی برای صدخزار مردم یا بیشتر که درخواست هلاکت آن ها را از من کرده بودی نمی گریی؟ یونس از آن جا برخاست و ماءموریت یافت تا دوباره به نزد قوم خود باز گردد. در نزدیکی شهر به پسرکی برخورد که گوسفند می چرانید ، به آن پسرك فرمود: به شهر برو و مردم را از بازگشت من مطلع ساز. پسرك رفت و مردم به استقبال یونس آمدند و او را وارد شهر کردند و فرمان بردار حق و پیامبر الهی گشتند. برخی گفته اند که بار دوم مأمور تبلیغ مردم دیگری غیر از مردم خویش گردید. در شهر کوفه در کنار شط فرات، قبری است که گنبد و بارگاهی دارد و بنابر مشهور، قبر یونس پیغمبر است .

در کتاب فقیه از امام صادق (ع) روایت آورده که فرمود: هیچ قومی در میان خود قرعه نینداختند ، و امر خود را به خدا واگذار نکردند ، مگر آنکه آنچه حق بود از قرعه بیرون آمد. و نیز فرموده: چه حکمی بالاتر از حکم قرعه و عادلانه تر از آن است؟ وقتی اشخاص امر خود را به خدا واگذارند ، آیا این خدای سبحان نیست که می فرماید :" فساهم فکان من المدحضین"؟ و در کتاب بحار از کتاب بصائر نقل کرده که او به سند خود از" حبه عرنی" روایت کرده که گفت: امیر المؤمنین)ع) فرمود: خدای تعالی ولایت مرا بر همه اهل آسمانها و اهل زمین عرضه کرد ، جمعی بدان اقرار و جمعی دیگر انکار کردند. یونس از آنان بود که انکار کرد و خدا او را به همین سبب در شکم ماهی حبس نمود ، تا سرانجام اقرار نمود. در معنای این روایت، روایات دیگری نیز هست، و مراد از این ولایت، ولایت کلی الهی است که خود امیر المؤمنین (ع) اولین کسی است از این امت که فتح باب آن کرد و آن عبارت از آن است که خدا قائم مقام بنده ای، در تدبیر امر او گردد ، و در نتیجه، آن بنده جز به سوی خدا توجه نکند ، و جز خواست خدا را نخواهد و این مقام را با پیمودن

طریق عبودیت به بنده می دهند، طریقی که بنده را به حدی می رساند که خالص برای خدا می شود، و به غیر از خدا، احدی از آن بنده سهم نمی برد. و ظاهر عمل یونس (ع) ظاهری بود که مرضی خدا نبود و نمی شد آن را به اراده خدا نسبت داد، و به همین جهت خدا او را مبتلا کرد، تا به ظلمی که او به نفس خود کرد اعتراف کند آری خدای سبحان منزه است از اراده مثل این کارها. پس بلایا و محنت هایی که اولیای خدا بدان مبتلا می شوند، تربیتی است الهی که خدا به وسیله آن بلایا، ایشان را تربیت می کند و به حد کمال می رساند و درجاتشان را بالا می برد، هر چند که بعضی از آن بلایا جهات دیگر داشته باشند که بتوان آن را مؤاخذه و عقاب نامید، و این خود معروف است که گفته اند:" البلاء للولاء- بلا لازمه ولایت و دوستی است ."مؤید این معنا حدیثی است که صاحب کتاب علل به سند خود از ابی بصیر آورده، که گفت: به امام صادق (ع) عرضه داشتم: به چه علت خدا عذاب را از قوم یونس برداشت با اینکه تا بالای سرشان آمد، و بر سرشان سایه افکند و این معامله را با هیچ قومی دیگر نکرد؟ در جواب فرمود: برای اینکه در علم خدای تعالی این معنا بود که به زودی عذاب را از آنان برمی گرداند، به خاطر اینکه توبه می کنند. و اگر این جریان را به اطلاع یونس نرساند، برای این بود که یونس فارغ برای عبادت او باشد، و در شکم ماهی به مناجات با او بپردازد، و در عوض مستوجب ثواب و کرامت او گردد .

داستان یونس (ع) در کتب عهدین

داستان یونس (ع) در چند جای از عهد قدیم به عنوان" یوناه بن امتای" آمده و همچنین در چند جا از عهد جدید آمده که در بعضی از موارد به داستان زندانی شدنش در شکم ماهی اشاره می کند. و لیکن هیچ یك از آنها سرگذشت کامل یونس (ع) را نیاورده اند. آلوسی در تفسیر روح المعانی در داستان یونس (ع) از دیدگاه اهل کتاب مطالبی آورده که

بعضی از کتب اهل کتاب هم آن را تایید می کند. او نقل کرده که: خدای تعالی یونس (ع) را امر فرمود تا برای دعوت اهل" نینوی "بدانجا رود. " نینوی" یکی از شهرهای بسیار بزرگ آشور بود که در کنار دجله قرار داشت و تا آنجایی که یونس قرار داشت سه روز راه بود. علاوه بر این مردم نینوی مردمی شرور و فاسد بودند، لذا این ماموریت بر یونس گران آمد و از آنجایی که بود به سوی" ترسیس" فرار کرد که آن نیز نام یکی دیگر از شهرهای آن روز است. سپس به شهر" یافا" آمد که هم اکنون نیز" یافا" خوانده می شود، در آنجا یك کشتی آماده یافت که قصد داشت سرنشینان خود را به "ترسیس" ببرد، او هم اجرتی داد تا به" ترسیس" برود، همین که سوار بر کشتی شد و کشتی به راه افتاد بادی سخت وزیدن گرفت و امواج دریا بلند و بسیار شد و کشتی مشرف به غرق گشت. پس ملاحان ترسیدند و مقداری از بارهای مسافرین را به دریا انداختند، تا کشتی سبك شود، در همین هنگام بود که یونس در شکم کشتی به خواب خوش رفته بود. و صدای خرنایش بلند شده بود، رئیس کشتی وقتی او را دید از در تعجب پرسید: چه خبرت هست؟ که در چنین هنگامه ای به خواب رفته ای، برخیز و معبودت را بخوان، بلکه ما را از این مهلکه نجات بخشد، و ما در این ورطه هلاك نشویم. بعضی از مسافرین به بعضی دیگر گفتند: بیایید قرعه بیندازیم تا معلوم شود این شر از جانب کیست، خود او را به دریا بیندازیم تا تنها او هلاك گردد، پس قرعه انداختند به نام یونس اصابت کرد، به او گفتند :مگر تو چه کرده ای که قرعه به نام تو درآمد و تو اهل کجایی از کجا می آیی و به کجا می روی و از چه تیره ای هستی؟ گفت: من بنده رب که اله آسمان و خالق دریا و خشکی است، هستم، آن گاه جریان خود را برای آنان نقل کرد، آنها بسیار ترسیدند و او را توبیخ کردند که چرا فرار کردی و یك مشت مردم را در هلاکت گذاشتی؟! آن گاه گفتند: حالا به نظر شما چه کاری در حق تو بکنیم تا این دریا آرام گیرد؟ گفت: باید مرا به دریا بیندازید تا آرام گیرد، چون من می دانم تمامی ناآرامی های دریا به خاطر من است، مردم هر چه تلاش کردند تا شاید کشتی را به طرف

خشکی برگردانند و بدون غرق شدن یونس از ورطه نجات یابند نشد، و ناگزیر و به اصرار خود آن جناب او را به دریا انداختند و کشتی در همان دم آرام گرفت. خدای تعالی به نهنگی دستور داد تا یونس را ببلعد، و یونس سه روز در شکم نهنگ ماند و در همان جا نماز خواند و به درگاه پروردگار خود استغاثه کرد. پس خدای سبحان به نهنگ دستور داد تا به ساحل آید، و یونس را در خشکی بیندازد، نهنگ چنین کرد، همین که یونس در خشکی قرار گرفت، پروردگارش فرمود: برخیز و به طرف اهل نینوی برو و در بین آنان به بانگ بلند آنچه به تو گفته ام ابلاغ کن. یونس (ع) به طرف نینوی رفت و در بین اهلش فریاد زد: هان ای مردم! تا سه روز دیگر نینوی در زمین فرو می رود، پس جمعی از مردان آن شهر به خدا ایمان آوردند، ندا دادند که هان ای مردم، روزه بگیرید، و همگی لباس پشمینه پوشیدند، و چون خبر به پادشاه رسید، او هم از تخت سلطنت خود برخاست و جامه های سلطنتی را از خود کند و لباس کهنه ای پوشیده و روی خاکستر نشست و دستور داد منادیان ندا دهند که هیچ انسان و حیوانی طعام و شراب نخورد و به سوی پروردگار ناله و فریاد سر دهند و از شر و ظلم برگردند و چون چنین کردند، خدا هم به ایشان رحم کرد، و عذاب نازل نشد .یونس (ع) ناراحت شد و عرضه داشت: الهی من هم از این عذاب که فرار کردم، با اینکه از رحمت و رأفت و صبر و توابیت تو خبر داشتم، پروردگارا پس جان مرا بگیر، که دیگر مرگ از زندگی برایم بهتر است، خدای تعالی فرمود: ای یونس آیا جدا از این کار خودت غصه دار شدی؟ عرضه داشت: آری، پروردگارا. پس یونس از شهر خارج شد، و در مقابل شهر نشست و در آنجا برایش سایبانی درست کردند در زیر آن سایبان نشست ببیند در شهر چه می گذرد؟ پس خدای تعالی به درخت کدویی دستور داد بالای سر یونس قرار بگیر و بر او سایه بیفکن. یونس از این جریان بسیار خوشنود شد ولی چیزی نگذشت که به کرمی دستور داد تا ریشه کدو را بخورد و کدو را خشك کند، کرم نیز کار خود را کرد باد سموم هم از طرفی دیگر برخاست، آفتاب هم به شدت تابید، امر بر یونس (ع) دشوار شد، به حدی

که آرزوی مرگ کرد. خدای تعالی فرمود: ای یونس جدا از خشکیدن بوته کدو ناراحت شدی؟ عرضه داشت: پروردگارا آری سخت اندوهناك شدم. فرمود: آیا از خشك شدن یك بوته کدو ناراحت شدی، با اینکه نه زحمت کاشتنش را کشیده بودی و نه زحمت آبیاری اش را بلکه خودش یك شبه رویید و یك شبه هم خشکید، آن گاه انتظار داری که من بر مردم نینوی آن شهر بزرگ و آن جمعیتی که بیش از دوازده ربوه می شدند، ترحم نکنم؟ و با اینکه مردمی نادان هستند، دست چپ و راست خود را تشخیص نمی دهند، آنان را و حیوانات بسیاری را که دارند هلاك سازم؟.

موارد اختلاف داستان یونس (ع) نزد اهل کتاب، با ظواهر آیات قرآن موارد اختلافی که در این نقل با ظواهر آیات قرآن هست بر خواننده پوشیده نیست، مثل این نسبت که به آن جناب داده که از انجام رسالت الهی شانه خالی کرده و فرار کرده است، و اینکه از برطرف شدن عذاب از قوم ناراحت شده، با اینکه از ایمان و توبه آنان خبر داشته، و چنین نسبت هایی را نمی توان به انبیاء (ع (داد. حال اگر بگویی نظیر این نسبت ها در قرآن کریم آمده، در آیات همین داستان در سوره صافات نسبت" اباق" (فرار) به آن جناب داده و نیز او را "مغاضب" و خشمگین خوانده، و در سوره انبیاء به وی این نسبت را داده که پنداشته خدا بر او دست نمی یابد. در پاسخ باید گفت بین این نسبت ها و نسبتی که در کتب عهدین به آن جناب داده فرق است، آری کتب مقدسه اهل کتاب یعنی عهد قدیم و جدید سرشار از نسبت گناه و حتی گناهان کبیره و مهلکه به انبیاء)ع) است، دیگر جا ندارد یك مفسر در این مقام برآید که نسبت معصیت را طوری توجیه کند که از معصیت بیرون شود، به خلاف قرآن کریم که ساحت انبیا را با صراحت منزه از معاصی و حتی گناهان صغیره می داند، و یك مفسر چاره ندارد جز اینکه اگر به آیه و روایتی برخورد که به وی چنین نسبتی از آن، می آمد، آن را توجیه کند، برای اینکه آیاتی که بر عصمت انبیا (ع) دلالت دارد، خود قرینه قطعی است بر

اینکه ظاهر چنین آیه و روایتی مراد نیست، و باید حمل بر خلاف ظاهرش شود. کلمات حکایت حال و ایهامی است که: فعل یونس (ع) موهم آن بود و خلاصه یونس (ع) نه از انجام ماموریت فرار کرد و نه از برطرف شدن عذاب خشمگین بود، ولی کاری کرد که آن کار ایهامی به این معانی داشت.

دحضرت عیسی علیه السلام پرته له پلاره کېدل!

بسم الله الرحمن الرحیم
نحمده ونصلی علی رسوله الکریم امابعد:
دحضرت عیسی علیه السلام په پیدایښت سره الله پاك خپل قدرت انسانانوته وښودچي الله پاك داسي دقدرت خاونددی چي پرته له پلاره هم څوك پیداکولی شي،دچاپه پیداکولوکي پلارته اړتیانه لري چي یوه نمونه یې عیسی علیه السلام دی چي
دالله پاك په امرپرته له پلاره پیداشو ځکه دده مورحضرت مریم علیهاالسلام خاوندنه درلود.
الله جل جلاله په دې هکله په خپل سپېځلي کتاب کي داسي فرمایلي دي:
)إذْ قَالَتِ الْمَلاَئِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ (۴۵) وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلا وَمِنَ الصَّالِحِينَ (۴۶) قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) آل عمران /-۴۵ ،۴۷(
}کله چي ملایکوویل:اې مریمې!الله تاته له خپل لوري دیوې کلمې زېرى درکوي،دهغه نوم به مسیح عیسی دمریم زوی وي،په دنیااوآخرت کي به مخور(دعزت څښتن)وي اوالله ته له نږدې کسانوبه وي،دخلګوسره به په

زانګوکي هم خبري کوي اوپه زړښت کي به يې هم کوي اوله نېکانوڅخه به وي.(مريم چي کله دا واورېدل)دې وويل:پروردګاره!زمازوی به له کومه شي؟ماته خوچالاس
)قدري هم) نه دی راوړی؟ويې فرمايل:همداسي(به يې!) الله چي دڅه اراده وکړي،پيداکوي يې،کله هم چي دکوم کارکولوپرېکړه وکړي نوصرف دومره ورته وايي چي وشه نوهغه کيږي{
په دې آيت مبارك کي دملائکوله لوري حضرت مريم عليهاالسلام ته دازېری ذکرشوی
چي له دې څخه به يوداسي ماشوم پيداشي چي يوعزتمنداوسترشخصيت به وي.
مشهورقول دادی چي دلته له ملايکوڅخه مرادجبرائيل عليه السلام دی(تفسيرروح المعاني ص:۲۱۲ج۳کذافي تفسيرالمنيروغيرهمامن التفاسير(
الله جل جلاله فرمايي:
هغه وخت يادکړه کله چي ملايکو(حضرت مريم عليهاالسلام ته داهم)وويل:اې مريم!الله جل جلاله تاته له خپل لوري ديوې کلمې زېری درکوي،)يعني ديوه ماشوم دپيداکېدلوزېری درکوي چي
له پلارپرته به له تاڅخه پيداکيږي.
له دې کبله ورته دالله کلمه ويل کيږي چي پرته له پلاره پيداکيږي اوالله ته يې په نسبت کېدلوکي دده يوخاص عزت اوشرافت دی.
تخلص يې مسيح دی،نوم يې عيسی دی اوابن مريم يې کنيه ده.
مفسرينوليکلي دی چي:مسيح په اصل کي مشيحاوو،دادعبراني ژبي لفظ دی،دمبارك په معنی سره دی،عربي ته يې چي رانقل کړ،نومسيح شو.
لکه موسی چي په اصل کي موشاوو،داهم دعبراني ژبي لفظ وو،خوچي عربي ته رانقل کړل شونوموسی ترې جوړشو.
دجال ته هم مسيح ويل کيږي خوهغه په اتفاق دټولوعلماووعربي لفظ دی دهغه دتسميې وجه داده

چې مسیح دزائلېدلواوختمېدلوپه معنی سره دی، له دجال څخه ټول عمده اوښه خویونه ختم کړل شوي دي نوځکه ورته مسیح ویل کیږي
اوعیسی په اصل کي ایشوع وو،داهم دعبراني ژبي لفظ دی،ایشوع په عبراني کي دسردارپه معنی
سره دی،خوچي عربي ته رانقل شونوله ایشوع څخه عیسی شو.
.(تفسیرمعارف القرآن(للشیخ کاندهلوي رحمه الله)وغیره من التفاسیر(
علامه ابن کثیررحمه الله لیکي چي :مخکینیوځینو(عالمانو)ویلي دي چي مسیح(عیسی علیه السلام) په مسیح سره ځکه ونومول شوچي دده سیاحت اوگرزېدل په زمکه کي زیات وواوچاداسي ویلي دي چي له دې امله ورته مسیح ویل کیږي چي دده قدمونه هوار وو،ژوروالی پکي نه وواوچاداسي ویلي دي چي ځکه ورته مسیح ویل کیږي چي ده به مریض مسه کړونودالله پاك په حکم سره به روغ شو(تفسیرابن کثیرص:۳۹ج۲(
علامه زهیلي لیکلي دي چي:چي مسیح علیه السلام دظلم دپورته کولو(ختمولو)،خلگوته دلارښوونې اودرښتیني
وروروليۍ دخورولولپاره راغلی وواوددده بادشاهي روحاني وه جسدي نه وه اومسیح ددوی(بني اسرائیلو)په وړاندي دباچاتخلص وو،نودادستاینې له القابوڅخه دی.
اوامام قرطبي رحمه الله وایي چي ددې معنی
صدیق(د پررښتینی)ده.(تفسیرالمنیرص: ۲۳۰ج:۳(
الله جل جلاله حضرت عیسی علیه السلام دمریمي په زوی سره یادکړی دی،په داسي حال کي چي په دغوخبروسره مخاطبه په خپله حضرت مریم علیهاالسلام وه،په دې کي یوخودې خبري ته اشاره ده چي دی به له پلارپرته پیداکیږي ځکه قانون دادی چي داولادنسبت دپلارطرف ته کیږي،نه دمورطرفته،خودلته چي مورته منسوب شوی په دې کي اشاره ده چي دی به بې پلاره پیداکیږي.
اوبل ددې لپاره په دې نسبت سره یادشوی چي دده دغه صفت دخلگوتل په یادواوسي چي په دې کي دالله پاك لوی قدرت ته اشاره ده اودهغه چاردهم پکې دی څوك چي دی خدای بولي،(ځکه دی له مریمي زېږېدلی

دی څوك چې له یوه انسانه وزېږی هغه خدای نشي کېدای)همدارازپه دې کي دحضرت مریم علیهاالسلام لویي مرتبې ته هم اشاره ده(چې دادیوه پیغمبرمورده) اوددې په دې کي عزت هم دی چې یولوی پیغمبردې ته منسوب وي .(تفسیرالمنیرملخصا(

مطلب دادی چې حضرت عیسی علیه السلام دالله پاك دقدرت یوه نمونه ده چې الله پاك پردې قادردی چې پرته له پلاره څوك پیداکړي لکه څنګه چې یې له پلاره پیداکوي همدارازپردې هم قادردی چې پرته له موراوپلاردواړویې پیداکړي لکه حضرت آدم علیه السلام چې یې پیداکړ.

وصلی الله علی نبینامحمدوعلی آله واصحابه اجمعین

موسی او هارون علیهم السلام په قران کې

سریزه

موسی علیه السلام نبي دی او له اولوالعزمو رسولانو څخه شمیرل کیږي الله جل جلاله وایي (وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ ۚ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا) مریم **۵۱**.

او یاد کړه (اې محمده! خپل امت ته) په کتاب (قرآن) کې (کیسه د) موسی، بیشکه چې هغه وو خالص کړی شوی (له لوریه د الله) او وو دی رسول نبي.

موسی علیه السلام ته د (کلیم الله (لقب ورکړی شوی ځکه چې الله جل جلاله پرته له کومې واسطې خبرې ورسره کړې الله جل جلاله وایي (قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنِّي اصْطَفَيْتُكَ عَلَى النَّاسِ بِرِسَالَاتِي وَبِكَلَامِي فَخُذْ مَا آتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ) اعراف **۱۴۴**.و فرمایل (الله) اې موسی! بیشکه ما غوره کړی یې ته پر ټولو خلکو(د زمانې ستا) په خپلو پیغامونو او په خپلو خبرو سره (پرته له واسطې) نو ونیسه! هغه څه چې درکړي مې دي تاته او اوسه له شکر ایستونکو ځینې.

هارون علیه السلام د موسی نسبي وروړ دی کله چې الله جل جلاله موسی د فرعون د لارښوونې لپاره په نبوت مبعوث کړ نو هارون یې مرستندوی او همکار ورته وټاکلو، او دا کار په خپله د موسی علیه السلام په دعا سره تر سره شو هغه خپل رب ته دعا وکړه ﴿وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي، هَارُونَ أَخِي، اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي، وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي﴾ طه ۲۹، ۳۲ .او ګرځوه ماته یو وزیر (مرستندوی او همکار) له اهله زما، هارون وروړ زما، غښتلې کړه په ده سره ملا زما او شریك کړه هغه له ماسره په کار زما کې. الله جل جلاله د موسی دعا قبوله کړه او هارون یې ورته په خپل رحمت سره نبي مبعوث کړ.

﴿وَوَهَبْنَا لَهُ مِن رَّحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا﴾ مریم ۵۳. او ښښلی وو موږ هغه (موسی) ته له رحمت خپله وروړ د ده هارون حال دا چې نبي وو(زما او وزیر وو د موسی.(

په بني اسرائیلو باندې ظلم

مخکې مو د یوسف علیه السلام په کیسه کې یاد کړل چې یوسف خپل پلار سره د زامنو او لمسیانو مصر ته د هستوګنې لپاره راوستل، یوسف د مصر له پاچا څخه وغوښتل ترڅو هغوی د جاسان په ځمکه کې هستوګن کړي، جاسان د بلبیس په شمال کې پروت دی چې سفط الحنة یې له ښارونو څخه ګڼل کیږي، یوسف دا ځای د دې لپاره د بني اسرائیلو لپاره غوره کړ ځکه دوی شپانه وو، او دغه ځای د څارویو لپاره ډیر غوره څرګایونه درلودل، دا وخت د ملوك الرعاة (د شپنو د پاچا) زمانه وه، وخت تیریده تردې چې د (لمړي احمس) زمانه راغله کوم چې د هغو پاچایانو د آتلسمې کورنۍ لمړنی پاچا وو چې (ملوك الرعاة) یې له دې ځایه شړلی وو، وروسته تردې)دوهم رعمسیس) راغی، هغه ته څرګنده شوه چې بنی اسرائیل ورځ تر بلې زیاتیږي نسل یې ډیریږي، نو ځکه ترې وډار شو چې د مصر د دښمنانو لپاره ځواك نشي، همدا وو چې هغوی یې په درندو کارونو وګمارل ځکه دوی ډیر قوي خلك وو نو په تولیو یې ویشل هغه ته اړین ښکاره شول، ویل شوي چې کاهنانو فرعون ته خبر ورکړ چې د ده د ملك پای به د یوه داسې کس په لاسو وي چې په بني

اسرائیلو کې به زیږېږي. نو ځکه فرعون د بني اسرائیلو د نارینه اولاد په مړینه امر ورکړ ترڅو شمیره یې ډیره نشي، دا چې بني اسرائیلو ډیر درانده کارونه ترسره کول همدا وو چې سپین ږیري به یې هم په کم عمر سره مړه کیدل، نو د قبط د قبیلې مشران فرعون ته ورغلل او ورته ویې ویل: مړینه د بني اسرائیلو په مشرانو کې ډیره زیاته شوې ده، او ته یې ماشومان هم نه پریږدې، وژنې یې، نو ویره ده چې دا درانده کارونه زموږ برخه نشي ځکه که دا حال وو نو پرته له موږ به نور د خدمت لپاره پاتې نشي، همدا وو چې فرعون په خپل فکر کې نوښت راووست او امر یې وکړ چې د بني اسرائیلو ماشومان دې یو کال وژل کیږي او یو کال دې پریښودل کیږي ترڅو د بني اسرائیلو اولاده له یوه سره ختمه نشي.

په هغه کال کې چې ماشومان به نه وژل کیدل هارون وزږیده، هغه همداسې د خپل مور او پلار په پالنه کې را لوی شو، خو د موسی زیږدنه بیا د هغه کال سره برابره شوه چې د فرعون د امر سره سم به د بني اسرائیلو ماشومان ذبح کیدل، د موسی مور هغه د زیږدنې وروسته د خلکو له سترګو پټ کړ نو ځکه یې فرعون ته خبر و نه رسیده.

الله جل جلاله په دې آیت کې د بني اسرائیلو په اولاد د فرعون ظلم ته اشاره کوي او وایي ﴿نَتلُو عَلَيكَ مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرعَونَ بِالحَقِّ لِقَومٍ يُؤمِنُونَ، إِنَّ فِرعَونَ [i]عَلَا فِي الأَرضِ وَجَعَلَ أَهلَهَا شِيَعًا يَستَضعِفُ طَائِفَةً مِّنهُم يُذَبِّحُ أَبنَاءَهُم وَيَستَحيِي نِسَاءَهُم[ii]ۚ إِنَّهُ كَانَ مِنَ المُفسِدِينَ، وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى الَّذِينَ استُضعِفُوا فِي الأَرضِ وَنَجعَلَهُم أَئِمَّةً وَنَجعَلَهُمُ الوَارِثِينَ﴾ قصص ۳، ۵.

لولو موږ پرتا ﴿اې محمده ﷺ! خبر د موسی او فرعون په ریښتیا سره لپاره د هغه قوم چې ایمان یې راوړی، بیشکه چې فرعون لویي کړې وه په ځمکه کې، او ګرځولی یې وو اهل د دغه ﴿مصر﴾ ټولي ټولي، ﴿همدا شان﴾ ضعیفه کړې یې وه یوه طایفه له دوی څخه ﴿چې بني اسرائیل وو﴾، وژل به یې زامن د دوی ﴿ترڅو نسل یې ډیر نشي﴾ او ژوندی به یې پریښودې ښځې د دوی ﴿لپاره د خدمت خپل﴾ بیشکه وو هغه ﴿فرعون﴾ له فاسدانو څخه، او اراده وکړه موږ د دې چې احسان کیږدو پر هغو کسانو چې

ضعيفان کړی شوي وو په ځمکه (د مصر) کې، (د پاره د دې) چې ګرځوو مورِ دوی امامان او ګرځوو مورِ دوی وارثان (د ملك د فرعون) او (د پاره د دې) چې ځواك ورکړو مورِ دوی ته په ځمکه (د مصر) کې.

د موسی سیرت مخکې له رسالته

د موسی روزنه د فرعون په مانۍ کې
وروسته له زیږیدنې موسی څو میاشتې د خپلې مور په پالنه کې پاتې شو، کله یې چې مور وویریده ترڅو د زوی زوکړه یې فرعونیانو ته څرګنده نشي نو الله جل جلاله الهام ورته وکړ ترڅو صندوق سمبال کړي او خپل زوی پکې کیږدي او غوړ یې کړي بیا به یې په نیل لاهو کړي، الله جل جلاله یې زړه مطمئن کړ، او خوشحاله یې کړه پردې چې زوی به یې بیرته همدې ته راځي، او له رسولانو به ګرځول کیږي.
د فرعون له خپلوانو څخه کوم کس صندوق له اوبو څخه را وایسته، کله یې چې د صندوق سر تړې پورته کړ د فرعون د میرمنې سترګې په ماشوم موسی [iii]ونښتې، الله جل جلاله د هغه محبت د فرعون د ښځې به زړه کې را پیدا کړ، هغې ته دا څرګنده وه چې میړه به یې اوس خپل د ځنګل قانون پرې عملي کوي او هغه به وژني لکه نور د بني اسرائیلو بچیان یې چې و وژل، نو ځکه یې فرعون ته وویل: دا ماشوم به زما او ستا د سترګو تور وي مه یې وژنه کیدای شي چې ګټه راته ورسوي، په زوی ګلوی به یې ونیسو هسې هم مورِ اولاد نه لرو، فرعون د خپلې میرمنې سره په همدې هوکړه وکړه او موسی یې ورسره پریښود، په دې توګه موسی د پریکړه شوي مرګ څخه وژغورل شو، فرعون او وزیر یې هامان او د دوی دواړو لښکر پردې نه پوهیدل چې د نیل نه رانیول شوی ماشوم به د دوی دوښمن جوړیږي، د دوی د غمونو سرچینه به ګرځي، د دوی د هلاکت سبب به وي ځکه چې دوی کافر سرکښان دي.

دا وو د موسی حالت، مور یې چې کله هغه په ویاله کې پریښود، خپله خور یې ورسره ملګرې کړه ترڅو تر څنګ څنګ هغه وڅاري چې چیرته یې اوبه وړي، که ګوري چې هغه له اوبو څخه را وایستل شو او د فرعون کور ته د ننه کړل شو، خور یې را منډې کړل او مور یې په پیښه خبره کړه، د مور عقل یې د دې خبرې په آوریدو له ویرې والووت، زړه یې له هرڅه خالي شو یوازې د موسی یاد ورته پاتې وو، نیږدې وه چې له زیات غمه ټوله کیسه روښانه کړي، خو الله جل جلاله یې زړه ته ثبات ورکړ هغه یې په خپله دې ژمنه باوري او مطمئنه کړه چې زوی به یې بیرته همدې ته را ګرځول کیږي.

موسی ته یې ډیرې میرمنې راوستلې ترڅو هغه ته تی ورکړي، خو هغه ټولو ته ځواب ورکړ د هیڅا تی یې هم ونه رودلو، په همدې وخت کې یې خور را مخیته شوه او د یوې بلې تي ورکوونکې ښځې وړاندیز یې ورته وکړ ترڅو ماشوم ته شیدې ورکړي، د فرعون کورنۍ ورسره ومنله او دا یې واستوله ترڅو هغه تی ورکوونکې ښځه را حاضره کړي، دا ولاړه او خپله مور یې ورته راوستله، موسی خپلې مور ته ورنیږدې شو او د هغې له تي یې شیدې وخوړې، په دې توګه د موسی مور باوري شوه او سترګې یې یخې شوې چې د خدای ژمنه حق ده

ځکه چې زوی یې بیرته همدې ته را وګرځولو.

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ أَنْ أَرْضِعِيهِ ۖ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي ۖ إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ[iv]، فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا ۗ إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ، وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ ۖ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ، وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا ۖ إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ، وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ ۖ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ [v]وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ، وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ، فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ قصص ۷، ۱۲.

)او وحی وکړه مورِ مور د موسی ته چې تی ورکوه ته هغه (موسی) ته که چیرې وویریدې ته (د خپل زوی په مرګ) نو وغورځوه هغه په سیند کې، او مه ویرېږه او مه خفه کیږه، بیشکه چې مورِ بیرته را وستونکي یو د هغه (موسی) تاته او ګرځوونکي یو د هغه له رسولانو ځینې، پس وموند (موسی) کورنۍ د فرعون ترڅو شي هغوی (فرعونیانو (ته دوښمن او(سبب د) غم بیشکه چې فرعون او هامان (وزیر یې) او لښکرې د دوی دواړو وو له خطا کارانو، او وویل ښځې د فرعون (فرعون ته چې دا ماشوم (یخوالی د سترګو دی ما او تاته، مه وژنئ دا (ماشوم) ښایي چې ګټه به راورسوي مورِ ته او یا به یې ونیسو په زوی ګلوی، حال دا چې دوی نه پوهیدل (په سبب د هلاکت خپل)، او سبا ته وګرځید زړه د مور د موسی خالي له صبره (ډاریده چې زوی یې له منځه ولاړ نشي) نیږدې وو چې اظهار وکړي پردې (چې موسی مې زوی دی (که چیرې نه وی کلك کړی مورِ زړه د دې ترڅو شي دا له باور کوونکیو (په ژمنه د الله)، او وویل (مور د موسی) خور د هغه (موسی) ته چې ځه برابره د ورور سره دې (او خبر یې راوړه چې اوبه یې چیرته وړي) پس کتل به یې هغه (موسی) ته له لرې حال دا چې هغوی (فرعونیان) نه پوهیدل، او منع کړي وو مورِ په هغه (موسی تی رودل د) تي ورکوونکیو مخکې (تردې چې بیرته خپلې مورته واپس شي) نو وویل)خور د موسی) آیا خبر کړم تاسي په اهل د داسې کور چې وساتي دا(ماشوم) تاسې ته او دوی به ده ته له خیر غوښتونکو څخه وي، پس بیرته راووست مونز هغه)مور خپلې ته) ترڅو سترګې یې پرې یخې شي او غمجنه نشي او چې پوه شي چې وعده د الله حقه ده خو ډیری د دوی نه پوهیږي.(

څرګنده ده چې د موسی مور موسی وروسته له دې چې له ځانه یې بیل کړ او د رضاع وخت یې تیر شو د فرعون کور ته راوړي، د فرعون شاهي کورنۍ د هغه پالنه کوي، خو کله چې د ځوانۍ جوش ته نیږدې کیږي الله جل جلاله هغه ته علم او حکمت په برخه کوي، کوم چې په همداسې جزاء سره الله نیکانو ته جزاء ورکوي، الله جل جلاله وایي:﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ قصص ۱۴.

او کله چې ورسید (موسی) زور (او قوت د ځوانۍ) ته او برابر شو، نو ورکړ موږ ده ته حکمت او علم او همداسې جزاء ورکوو موږ نیکي کوونکیو ته.

موسی د یوه اسرائیلي ننګه ترې

موسی د فرعون په کور کې را ځوان شو، هغه د قوي جسم څښتن وو، ډیر ځواکمن وو، له دې نه ویریده چې د فرعون په کور کې هستوګن دی، پوهیده چې د هغه مظلوم اسرائیلي قوم څخه یو دی چې تل د فرعون تر ظلم لاندې سختې شپې او ورځې تیروي، هغه د اسرائیلیانو مرستندوی وو د فرعون د ظلم مخنیوی به یې کولو.

یوه ورځ موسی پرته له دې چې څوک پرې خبر شي د فرعون له ماڼۍ را بهر شو او نا څاپه ښار ته د ننه شو، که ګوري چې دوه کسه یو د بل سره په شخړه لګیا دي، یو یې قومي اسرائیلي دی او بل فرعوني، اسرائیلي له موسی څخه مرسته وغوښته، موسی هم سم د واره د خپل قومي ننګه وترله، د هغه دوښمن یې یو سوک وواهه بس همغه سوک یې د مرګ سبب شو، موسی په خپل کړي دې کار سره ډیر پیښمانه شو او دا کار یې د شیطان له کړنو وګڼلو، د خپل رب څخه یې د کړې کار بښنه وغوښته هغه ته په زاریو شو او توبه یې وایسته، ترې ویې غوښتل چې د مجرمینو مرستندوی مې مه ګرځوه، رب تعالی هم بښنه ورته وکړه او د هغه توبه یې په خپل پراخه دربار کې منظوره کړه.

﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ ۖ فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ [vi]قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ ۖ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ، قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ ۚ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ، قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا [vii]لِّلْمُجْرِمِينَ﴾ قصص ۱۵، ۱۷.

او د ننه شو موسی ښار (د مصر) ته په وخت د غفلت د اهل د ښار کې، پس ویې لیدل په دغه ښار کې دوه سړي چې جګړه یې سره کوله، دا یو (اسرائیلي) دی له قومیانو د هغه (موسی) او هغه (بل) له دوښمنانو د

هغه، نو مرسته وغوښته (له موسی)هغه کس چې له قومیانو څخه یې وو په هغه کس چې له دوښمنانو یې دی، نو په سوك وواهه موسی هغه (فرعوني) پس فیصله وکړ ه(الله) په هغه (فرعوني او مړ یې کړ د سوك سره سم) وویل موسی دغه کار له عمله د شیطان دی، بیشکه چې دغه شیطان دوښمن، ګمراه کوونکی دی ښکاره، وویل(موسی) اې ربه زما بیشکه زه چې یم ظلم مې کړی دی په نفس خپل (په وژلو د دغه فرعوني) پس ښښنه وکړه ماته (د دغه ګناه) نو مغفرت وکړ (الله) هغه ته، بیشکه چې هغه ښه مغفرت کوونکی او ډیر مهربانه دی، وویل(موسی) اې ربه زما په هغه فضل او احسان ستا چې پرما د پیرزو کړی (وساته ما) ترڅو نشم زه مرستندوی د ګنهکارانو.

موسی پیژندل کیږي او له ځایه تښتي

سبا ورځ موسی بیا ښار ته راغی. خو دا ځلې راتګ یې په ویره کې وو ځکه ډاریده چې له تیرې وژنې یې څوك خبر نشي، که ګوري چې همغه پرونی اسرائیلی کوم چې په ننګه یې موسی فرعونی وژلی وو یو ځل بیا د یو بل فرعوني سره په جګړه لګیا دی، اسرائیلي چې کله موسی ولیده نو سم د واره یې مرسته تري وغوښته، خو دا ځلې موسی ورته په قهر شو ځکه وپوهیده چې دا اسرائیلی تل د جګړې پلوي دی همدا وو چې په دې کار سره یې وګوابلو، موسی هڅه وکړه چې د دواړو جګړه مارانو (اسرائیلي او فرعوني) ترمنځ سوله وکړي او د جنجال غوټه یې ورته پرانیزي، اسرائیلي خو هسې هم د موسی پرونی ګزار لیدلی وو چې فرعوني تباره کس یې د یوه وار سره د خاورو خوراك ګرځولی وو نو ځکه له موسی څخه وډار شو او داسې ګمان یې وکړ چې ګواکې موسی د همده د وژلو پلمه لټوي نو ځکه یې ورته وویل (أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ) اې موسی! آیا ته غواړې چې ما هم ووژنې لکه څرنګه دې چې پرون یو کس ووژلو، فرعوني سړي چې دا ښکاره اقرار واورید نو سم د واره یې خپل قوم د پیښې په څرنګوالي را خبر کړ، دا په داسې حال کې چې تر دې دمه د تیرې ورځې د وژل شوي کس وژونکی نا څرګند وو، د فرعون قومیانو چې کله دا خبره واوریده نو د موسی د نیولو په هڅه را

ووتل، په همدې وخت کې د موسی له ملګرو څخه یو د فرعون د قوم له پریکړې خبر شو نو د ښار له وروستۍ برخې په بیړه موسی ته راغې او د فرعونیانو له پلانه یې خبر کړ او نصیحت یې ورته وکړ چې ځان وژغوره له مصر څخه کوم بل داسې ځای ته ولاړ شه چې د دوی لاسونه درته ونه رسیږي، موسی هم د خپل ملګري نصیحت په غور سره واوریده، نو په پټه او په منډه منډه د پیښې له ځایه وتښتیده، خپل رب تعالی ته یې دعا کوله ترڅو د ظالم قوم څخه یې وژغوري.

دا آیتونه تلاوت کړئ:(فَأَصبَحَ فِي المَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اسْتَنصَرَهُ بِالأَمسِ يَستَصرِخُهُ [viii]ۚ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ، فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا قَالَ يَا مُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّا أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِي الأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ المُصْلِحِينَ، وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَى المَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَا مُوسَىٰ إِنَّ المَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ، فَخَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ القَوْمِ الظَّالِمِينَ) قصص ۱۸، ۲۱.

سبا بیا (موسی پاڅیده او روان شو) په ښار کې، حال دا چې ویریدونکی وو (په ځان خپل او) لټوله یې (لاره د نجات)، ناڅاپه هغه (اسرائیلی) چې مرسته یې غوښتې وه له ده (موسی) څخه پرون اوس بیا ناڅې وهي ده ته (او مرسته تري غواړي ځکه د بل فرعوني سره په جګړه کیوتلی دی) وویل موسی هغه (اسرائیلي) ته چې بیشکه ته بې لارې یې ښکاره (تل جګړې کوې پرون دې هغه فرعونی را باندې مړ کړ او اوس د بیا د مرستې چیغې پیل کړې) پس کله چې اراده وکړه (موسی) ترڅو ونیسي هغه (فرعوني) چې وو دښمن د دوی دواړو (د موسی او د هغه بل اسرائیلي، سره د دې چې موسی خپل قومي اسرائیلي ته په غصه شوی هم وو نو) وویل (هغه اسرائیلي چې موسی غوښتل له دښمن څخه یې وژغوري) اې موسی! آیا غواړې چې ووژنې ما، لکه چې و دې وژلو پرون یو کس، نه غواړې هیڅ څیز مګر دا چې شې په ځمکه کې زورواکی، او نه غواړې چې شې له نیکانو، او راغې یو کس د ښار له پایه په داسې حال کې چې منډې یې را وهلې، ویې ویل اې موسی! بیشکه چې مشران مشورې کوي ستا په هکله

ترڅو ودې وژني، نو ووځه (له مصر څخه) بيشکه زه يم تاته له نصيحت کوونکو څخه، پس ووت موسی له دغه ښار څخه په داسې حال کې چې ويريدونکی وو کتل به يې (هر لوري ته چې څوك يې په لټه پسې را نشي) وويل (موسی) اې ربه زما نجات راکړې ماته له قومه د ظالمانو (چې فرعون او قوميان يې دي.(

موسی په مدين کې

موسی له مصر څخه په سختۍ سره د مدين خاورې ته را بهر شو، غوښتل يې په مدين کې خپله تنده ماته کړي، اوبو ته نيږدې ورغې که ګوري چې په اوبو باندې د خلکو ډيره زياته ګڼه ګوڼه روانه ده، په زور او زوږ سره اوبه ترلاسه کوي، هر يو د خپل مټ په زور د اوبو ډنډ ته ځان رسوي، يو د بل نه مخکې کيږي، خو د خلکو د دې کش او ګير سره يې دوه پيغلې بيا داسې وليدې چې ولاړې دي او خپل څاروي اوبو ته نه پريږدي، موسی ډير په حيرانتيا سره هغوی ته ځيره شو، ور ورځندې شو او پوښتنه يې ترې وکړه، هغوی دواړو په ځواب کې ورته وويل: موږ راغلې يو ترڅو خپل څاروي اوبه کړو، خو د خلکو د زياتې ګڼې ګوڼې له امله نشو کولی چې اوبو ته يې ورسو، نو ځکه ترهغې ورته ګورو ترڅو چې ټول شپانه له دې ځايه ولاړ شي، دا ځواب ښيي چې په ښځينه کې ځومره زياته حياء پرته ده چې تل د حياء اوکمزورۍ له امله د ګڼې ګوڼې او ازدحام په ځايونو کې شاته شاته پاتې کيږي، ځکه په داسې ځايونو کې ښځې او نارينه سره ګډ لاندې باندې کيږي، دواړه نجونې د خپلې خبرې په تړاو زياتوي او وايي:(وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ (زموږ پلار د پاخه عمر سړی دی د کار ورټيا نلري ترڅو څاروي اوبو ته راولي له همدې امله موږ راغلې يو، داسې څرګنديږي لکه په دې خبرې سره چې غواړي د موسی په زړه کې د مهربانۍ او شفقت بڅرې را ژوندي کړي.

موسی هم د غيرت او ميړانې له مخې د دوی دواړو څارويو ته اوبه راوړې، هيڅوك هم ونه توانيدل چې مخنيوی يې وکړي، ځکه ټولو وليدل چې د ځواکمن مټ څښتن دی مخنيوی يې ناشونی دی، بيا يې وروسته له دې يوه سيوري ته مخه کړه ترڅو د ستړيا دمه شي، په داسې حال کې

چې د خپل رب شکر کوونکی وو ویل به یې اې ربه زما! زه د هر هغه څه چې ته یې را باندې پیرزو کوي محتاج او فقیر یم.
تر لږ ځنډ وروسته د هغه دواړو نجونو څخه یوه په ډیره حیا او عفت سره موسی ته راغله او ورته ویې ویل: پلار مې دې غواړي ترڅو ستا د هغه مرستې بدله درکړي کوم چې زموږ سره دې د اوبو په ترلاسه کولو کې کړې ده، اوس د موسی څخه څه هیله کیږي؟ آیا دا بلنه به ونه منې په داسې حال کې چې فقیر او محتاجه هم دی؟ موسی باید ورسره ولاړ شي او سپین ږیري ته ځان ور ورسوي، چې همداسې یې وکړل، ټول پرې را ټول شول زیات ورته خوشحاله شول، سپین ږیری هم ډیر ترې خوښ شو او د ظالم قوم څخه د خلاصون او نجات اطمینان یې ورکړ.
الله جل جلاله وایي:﴿وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلقَاءَ مَدئَينَ [ix]قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهۡدِيَنِي سَوَاءَ السَّبِيلِ[x]، وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدئَينَ وَجَدَ عَلَيۡهِ أُمَّةٗ مِّنَ ٱلنَّاسِ يَسۡقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ امۡرَأَتَيۡنِ تَذُودَانِۖ قَالَ مَا خَطۡبُكُمَاۖ قَالَتَا لَا نَسۡقِي حَتَّىٰ يُصۡدِرَ ٱلرِّعَآءُۖ وَأَبُونَا شَيۡخٞ كَبِيرٞ، فَسَقَىٰ [xi]لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلۡتَ إِلَيَّ مِنۡ خَيۡرٖ فَقِيرٞ، فَجَآءَتۡهُ إِحۡدَىٰهُمَا تَمۡشِي عَلَى ٱسۡتِحۡيَآءٖ [xii]قَالَتۡ إِنَّ أَبِي يَدۡعُوكَ لِيَجۡزِيَكَ أَجۡرَ مَا سَقَيۡتَ لَنَاۚ فَلَمَّا جَآءَهُ وَقَصَّ عَلَيۡهِ ٱلۡقَصَصَ قَالَ لَا تَخَفۡۖ نَجَوۡتَ مِنَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ قصص ۲۲، ۲۵.
او کله یې چې مخه کړه په لوري د مدین ویې ویل هیله کیږي له رب زما څخه چې وښیي ماته سیده لاره، او کله چې ورسید اوبو د مدین ته نو ویې موندله په هغه (کوهي) یوه ډله د خلکو چې اوبه یې ورکولې (خپلو څارویو ته) او ویې لیدلې را بیرته تر دوی دوه ښځې حال دا چې منع کوي خپله رمه (له اوبو څخه) نو وویل (موسی دغو دواړو ښځو ته (څه خبره ده (چې خپله رمه له اوبو څخه منع کوئ) وویل هغوی (دواړه میرمنو (اوبه نه ورکوو موږ (خپلو مالونو ته) ترڅو چې لاړ شي (له اوبو څخه نور (شپانه، او پلار زموږ بوډا دی چې د کار وسه یې نه کیږي، نو اوبه کړه (موسی رمه) د دوی دواړو بیا یې شا وګرځوله (ښځو ته او وخوځید د) سیوري (په لوري(، نو ویې ویل اې ربه زما بیشکه زه هر هغه څه ته چې پرما یې

پیرزو کړې محتاج یم، پس راغله هغه (موسی) ته یوه له هغو دواړو (ښځو) چې روانه وه په حیاء سره نو ویې ویل (موسی) ته بیشکه پلار زما د غواړي لپاره د دې چې درکړي تاته اجوره د اوبو کولو ستا (رمې) زمونږ ته، پس کله چې راغې (موسی) هغه (سپین ږیري سړي) ته او بیان یې کړه په هغه باندې کیسه خپله نو وویل (هغه سپین ږیري سړي موسی ته) مه ویریږه! نجات دې موندلی له قومه د ظالمانو.

د موسی واده

موسی یو تکړه ځوان وو، د هوښیارۍ نښانې له ورایه پکې څرګندې وې، همدا وو چې په سپین ږیري بوډا او دواړو لونو یې اغیز پریښود، نو ځکه یې یوې لور خپل پلار ته وویل: اې پلاره په مزدورۍ یې ونیسه ترڅو زمونږ څاروي وڅروي، د دې کار لپاره پوره وړتیا لري تکړه او امانت کاره دی، لکه بوډا چې د خپلې لور په مراد رسیدلی وي نو ځکه یې په بیړه د خپلو لورانو د خوښې سره سم دریځ غوره کړه، له موسی څخه یې دا غوښتنه وکړه چې د خدمت په موخه پوره آته کاله د ده څاروي وڅروي د دې په بدله کې به ورته خپله یوه لور په نکاح ورکوي، که چیرې یې په دې آتو کلونو دوه نور هم ور زیات کړل نو دا به د ده نیکي او احسان وي، موسی هم د سپین ږیري غوښتنه ومنله او هغه داسې چې د ده به خوښه وي چې کومه موده پوره کوي آته کاله که لس کاله، په همدې سره د دواړو هوکړه وشوه.

الله جل جلاله وایي: ﴿قَالَتۡ إِحۡدَىٰهُمَا يَا أَبَتِ ٱسۡتَـٔۡجِرۡهُۖ إِنَّ خَيۡرَ مَنِ ٱسۡتَـٔۡجَرۡتَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡأَمِينُ، قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنۡ أُنكِحَكَ [xiii]إِحۡدَى ٱبۡنَتَيَّ هَاتَيۡنِ عَلَىٰٓ أَن تَأۡجُرَنِي [xiv]ثَمَانِيَ حِجَجٖ [xv]فَإِنۡ أَتۡمَمۡتَ عَشۡرٗا فَمِنۡ عِندِكَۖ وَمَآ أُرِيدُ أَنۡ أَشُقَّ عَلَيۡكَۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ، قَالَ ذَٰلِكَ بَيۡنِي وَبَيۡنَكَۖ أَيَّمَا ٱلۡأَجَلَيۡنِ قَضَيۡتُ فَلَا عُدۡوَٰنَ عَلَيَّۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٞ﴾ قصص ۲۶، ۲۸.

ووېل له دواړو (خوندو څخه) یوې: اې پلاره زما! مزدور ونیسه دی (د پاره د څرولو د څارویو زمونږ) بیشکه چې غوره د هر هغه چا چې مزدور یې نیسې هغه څوک دی چې پیاوړی او امانت کار وي، ووېل (پلار د دوی

موسی ته) بیشکه زه غواړم چې په نکاح درکړم یوه له دغو لونو خپلو په دې چې مزدوري وکړي ته زما اته کاله، که چیرې دې پوره کړل لس کاله نو هغه به ستا له لوریه (زما سره نیکي وي) نه غواړم چې تا په سختۍ کې واچوم، زر ده چې وممې ما انشاء الله له نیکانو څخه، وویل (موسی) چې همدا(قرارداد شو) په منځ زما او ستا کې، هره یوه موده له دې دواړو نیتو مې چې پوره کړه پس نه به وي زیادت پرما او الله په هغه څه چې وایو یې وکیل او شاهد دی.

: [i]فرعون د مصر د پخوانیو پاچایانو لقب دی هر پاچا ته یې فرعون ویل کیږي.

: [ii]یستحیون نسائهم: پریښودلې به یې ښځې د دوی لپاره د خدمت خپل.

: [iii]د موسی د کلیمې د اشتقاق په هکله راغلي: چې هغه یو اسم مرکب دی له دوو کلیمو څخه چې یوه د (مو) کلیمه او بله د (شا) کلیمه ده، مو: د مصر په پخوانۍ ژبه اوبو ته ویل کیږي او شا: د ونې په معنا دی، موسی د دې لپاره په دې نامه سره نومول شوی ځکه هغه د اوبو او ونې ترمنځ موندل شوی وو وروسته له دې چې مور یې په سند لاهو کړ، ځینو ویلي چې موسی مصري کلیمه ده (مس) چې معنا یې ده ماشوم.

: [iv]روایت کړی دی اصمعي چې هغه د یوې وینځې خبرې واوریدې نو ورته ویې ویل :خاره شي څومره فصیحه ژبه لري، هغې په ځواب کې ورته وویل: آیا وروسته د قرآن له دې آیت څخه نور فصاحت پیدا کیږي چې وایي (و أوحینا الی ام موسی ...الی ...وجاعلوه من المرسلین) په همدې یوه آیت کې دوه امرونه او دوې نهیې او دوه خبره شامل دي چې خبرونه یې دوه زیري هم له ځانه سره لري.

: [v]عن جنب: له لرې.

: [vi]فوکزه موسی فقضا علیه: په سوک وواهه موسی او فیصله یې پرې تیره کړه، ځینو مستشرقینو په دې هکله ځینې شبهې را برسیره کړې او ویلي یې دي چې موسی د ګناه مرتکب شوی ځکه چې یو کس یې وژلی،

دا په داسې حال کې چې اسلام د نبيانو د عصمت او له ګناهونو د پاکوالي خبره کوي، د دې خبرې په رد کې وايو: قرآن په ښکاره وايي چې موسی د دې لپاره هغه کس ووهلو ترڅو د ظلم څخه يې لرې کړي او اسرائيلی ترې خلاص کړي، او (وکز) په لغت کې په سوک سره وهل دي، موسی په سوک سره ووهلو او د قتل کولو اراده يې نه درلوده ځکه معمولا په سوک څوک نه وژل کيږي، او د دې سره سره مورږ پوهيږو چې دا پيښه هغه وخت تيره شوې چې موسی په پيغمبری نه وو مبعوث شوی.

: [vii]ظهيرا: مرستندوی

: [viii]يستصرخه: مرسته غواړي.

: [ix]مدين د خليج عقبې په آخري شمال کې پروت يو هيواد دی.

: [x]عسی ربي ان يهديني سواء السبيل: هيله لرم له الله نه چې د نيغې او سالمې لارې د موندلو توفيق راکړي.

: [xi]په دې آيت کې ايجاز دی، او ايجاز هغه ته ويل کيږي چې الفاظ په ډيره مختصره توګه بيان شي ترڅو کلام وجيز او بليغ څرګند شي، او هغه داسې چې متکلم کله کيسه بيانوي نو په داسې کمو ټکو سره يې بيانوي چې د کيسې په هکله هيڅ هم نه ترې پاتې کيږي، په داسې حال کې چې کوم بل څوک همدا کيسه په دې بلاغت سره نشی بيانولی ځکه ترې اوږدیږي الفاظ يې ډيريږي، په دې آيت کې هم همداسې ايجاز راغلی، وايي: وجد عليه امة من الناس يسقون، يو ټولی د خلکو يې وليدل چې اوبه څښي، يعنې خپلو څارويو او حيواناتو ته اوبه ورکوي، او له)تذودان) څخه مراد دا دی چې دوارو نجونو له اوبو څخه خپل څاروي منع کول، او)فسقى لهما) څخه مراد دادی چې د دوی څارويو ته يې اوبه ورکړې.

: [xii]تمشي على استحياء: روانه وه په حياء سره، څومره خورږ کلام دی، آوريدل يې څومره آسانه دي، دا هغه ښکلا ده چې د نجونو ښکلا پرې وده کوي، دا ښکلا، د حياء ښکلا ده، قرآن دا ټکي د دې لپاره راوړي ترڅو په يادولو يې هغه نجونې وستايي چې د دې ښکلی صفت څخه برخمنې وي.

محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم

د اسلام د وروستي پيغمبر نوم دی .مسلمانان په دې ګروهه دي چې محمد د الله وروستی پيغمبر دی او تر هغه وروسته پيغمبري يا نبوت ختم شوی نو له همدې کبله د هغه د خاتم النبيين په نامه هم پېژندل کېږي. دې کاياناتو دپيداکوونکی په انسانيت باندې دټولو نه لوی احسان دا دی چې ددوی دهدايت لپاره يې وخت په وخت دنياته انبياء عليهم السلام راليږلي دي او بيا په تيره تيره دټولو نه اخر ته يې زمونږ خوږ نبی صلی الله علیه وسلم درحمت اللعالمين په حيث راوليږلو اودهغوي بلنه او دژوند حالات يې دا رنګ په حفاظت کې وساتل چې دهغې بېلګه د نړۍ په يوانسانی تاريخ کې هيڅرته هم نۀ شی موندل کيدی. درسول پاک ص دژوند ورځې شپې مونږته دارنګ په حفاظت اومکمل ډول رارسيدلی دی چې يو طرف ته خودهغې د دريښتنوالی داسې انتظام وشو چې تراوسه پورې د هغې په صداقت کې څوک چونې قدر له هم نۀ شی کولی اوبل طرف ته داوږدوالی يې داحال دی چې دحضور)ص) ويناګاني دژوند تيرولو لاړې چارې کړه وړه ناسته پاسته خبرې اترې داستوګنې چلونه کلی کلولی اولاټيريدا چې د خوراك څښاك ، د ويده کيدو ويښيدو اودو شتو ټوکو پورې واړه حرکتونه دامت مشرانو محفوظ ساتلی دی

لنډه دا چې دهغوی (ص) پحقله يونيم زر کاله پس نن هم مونږ دهرڅه نه خبر يو اوداڅکه چې دهغوی (ص) تعليمات ترقيامته پورې پاتې کيدونکی دی دلته زۀ صرف دحضور (ص) داولنی ژوند مبارك په حقله څوټکی عرض کول غواړم.

دحضور پاك (ص) دژوند مبارك دحالاتو نه وړاندې داضروری ده چې مونږ دهغه زمانې تاريخی حالت ته لږه ډيره توجه وکړو کوم چې په هغه وخت کې دعربو يادخواوشا دملکونو وه اودا ځکه چې ددې نه بغير مونږه دنبوت اهميت نه شو محسوسولی اسلام چې کوم تعليم پيش کړی دی

دهغې بنیاد په توحیدرسالت اواخرت دی داهغه ړنډه چې ددې نه هغه زمانې کې نه صرف عرب بلکې ټوله دنیا بې خبره او په تیارۀ کې پرته وه داصحیح ده چې درسول پاك نه وړاندې دالله تعالی ډیر نازولی نبیان دنیاته راغلی وو اودزمکې هرګټ ته ئې دتوحیدتعلیم رسولی ؤ دګمراهۍ په تیاروکښې بد بد راګیر وو سپوږمۍ ،نمر، ستوری اوفرښتې غرونه، ماران اوکانې بوټی ئې ځان له دخدائی تعالی په نوم نیولی وو دبې شمیره خدایانو په لاس کې ئې د ژوند واګې ورکړې وې او یوحقیقی الله پاك تړې نه هیرؤ.

سیاسی اعتبارسره په دغه زمانه کې دوه ښه طاقتونه موجود وو یوفارس اوبل روم دفارس مذهب مجوسیت ؤ او دروم عیسائیت ددې دوو نه علاوه یهودیانو اوهندوانو هم وجود لرلو اوپه خپل خپل ډول کې ؤ درښتیاوالی دعوی کوله په ایران کې دستورو عبادت عام ؤ نوره دنیاهم په رنګ رنګ اوتوبوتو سر وه لنډه دا چې په هر لور دکفر تور تم وه انسانیت دخپل خلاصون دپاره دچاخوا خوږی په انتظار کې خپلې دوه سترګې څلور کړې وې دعربو په یوه لویه حصه کې یعنې قری وادی ،خیبر اووزك کې دیهودیانو اکثریت ؤ مدینه کې هم دیهودیانو شمیر زیات ؤ په ملك کې دشرك دود دستور راج ؤ خلقو دبتانو کانو فرښتو اوپیریانو عبادت کولو.

لیکن ددې هرڅه باوجود دیوخدائې تصور هم خلقو کې موجود ؤ خوداتردې حده پورې چې هغه به ئې د نورو خدایانو نه لوئی خدائې ګڼلو ولې دا عقیده ئې دومره کمزورې وه چې عملاً به ئې په خپلو لاسونو جوړ شوی خدایان هرڅه ګڼل اوپه دې غرض ئې خانه کعبه کې چې اسلام نه اګاهو به ورته بیت الحرام وئیلی شو درې سوه شپیتهٔ بتان ایښودی وو چې دژوند هره کشاله کې به عربو دوی ته دخپلې حاجت روایۍ پحقله منت زاری کوله اولسی حیثیت سره هم هر رنګ بدی په دوی کې پیدا شوې وې ولې بیاهم دعربو بعضې صفتونه دقدر وړ دی په دې کې

میلمستیا پیاوړتوب، دسختۍ ژوند تیرول دژبې فصاحت ،دحافظې مضبوطی اوپه لوظ قول ټینګ پاتې کیدل وغیره.

زیږیدنه

مور ملسمانان پدې ګروهه او ایمان لرو چې محمد صلی الله علیه وسلم د څښتن تعالی رالېږل شوې رسول او وروستې نبي او د رسولانو پای په ده شوې دی. محمد صلی الله علیه وسلم یوې کورنۍ، قبیلې، یا قوم ته نه دی رالېږل شوې، بلکه ټولې نړۍ ته رالېږل شوې، که هغه انسان دې که پېرې دی. نبي علیه السلام د دوشمنبې په ورځ، د ربیع الاول په دولسمه نیټه، د فیل له کال څخه پنځوس ورځې وروسته چې د کال له ۵۷۰زېږیز کال سره سمون خوري، په مکه مکرمه کې زېږېدلې.

پېدابښت او روزنه

د اسلامي سیرت د کتابونو له مخې محمد صلی الله علیه وسلم په بني هاشم کورنۍ کې یتیم وزېږېد. پلار یې دده مبارک له پېدابښت څخه لږ مخکې وفات شوې ؤ. محمد نوم ورته عبدالمطلب چې نیکه یې کېده، غوره کړ. دا نوم په هغه وخت کې په عربو کې چا نه پېژانده. د عربو دا عادت ؤ چې خپل کوچنیان به یې د رضایي مېندو په لاس ورکول ترڅو د ناروغیو څخه په امن کې پاتې شي، او دارنګه ددوي جسمونه او اعصاب قوي شي. او لدې ټولو څخه زیات پام به یې د کلیوالې سوچه عربي ژبې ته ؤ، ترڅو ددوي کوچنیان سوچه عربي ژبه زده کړي. نو بني سعد قبیلې ښځې د کوچنیانو ترلاسه کولو لپاره د مکې پر لور راوخوځېدې، خو هېڅا هم دا نه خوښوله چې د محمد صلی الله علیه وسلم په څېر یتیم کوچنې ځان سره بوځي. ځکه له داسې یتیم څخه د څه شي ترلاسه کول ورته ناشونې ښکارېده چې پلار به یې نه ؤ ژوندې. ټولې ښځې د کاروان پر لور روانې وې او خوشالۍ یې کولې ځکه چې هرې یوې د روزلو لپاره کوچنې موندلې ؤ خو حلیمه سعدیه یو له هغو نا امېده ښځو څخه وه چې

محمد صلی الله علیه وسلم یې ددې لپاره پرېښې ؤ چې هغه خوارکې یتیم ؤ. نو په پای حلیمې او د هغې خاوند دا وپتېیله چې د قوم له شرمه چې مبادا سبا ونه وایي چې چا ورته زوې د روزلو لپاره ورنه کړ، پدې سلا راغله چې محمد صلی الله علیه وسلم له ځان سره کلي ته بوځي. کله چې کاروان د بني سعد په لوري یون پېل کړ نو د حلیمې بي بي ډنګره اوښه داسې په منډه وه چې له ټول کاروان څخه مخکې شوه او کلي ته ورسېده. ټول کاروان دې معجزې ته هک پک پاتې ول. بي بي حلیمه دې ته اریانه وه چې یوخوا خپل ماشومان نه شي مړولای، او له بلې خوا دا یتیم سره به څه کوي، خو د څښتن تعالی کارونه وه، د بي بي حلیمې شېدې دومره زیاتې شوې چې د ټولو ماشومو او محمد صلی الله علیه وسلم به وڅښلې نو بیا به هم پاتې وی. د چېلیو غولاځې راپرېښودې. اوښه ښه مسته او له ډنګروالي خلاصه شوه. ملک ټول زرغون شو .هرېخوا خوشاله خوشالي راغله. بي بي حلیمې دا درک کړه چې دا ټول نعمتونه یواځې د همدې یتیم کوچني له برکه پر دوي راورېږي. نو د هغه په روزنه او پاملرنه کې به یې هېڅکله هم درېغ نه کاوه. نبي علیه السلام په بني سعد کې تر څلورو کلو پورې و اوسېده، ان تردې چې د سینې څېرې کېدنه (شق الصدر (ورپېښ شول. نو حلیمه بي بي پدې کوچني ووېرېده چې نه مبادا څوک ضرر ور ونه رسوي، نو ځکه یې خپلې مور بي بي امنې ته ور وستلو. کله چې شپږو کلو ته ورسېد نو مور بي بي یې وغوښتل ترڅو له ځان سره یې د پلار قبر ته بوځي. نو له خپل یتیم زوې محمد صلی الله علیه وسلم او خدمتګاري سره مکې معظمې څخه د مدینې منورې په لوري وخوځېده. بېرته راتلو په وخت په لار کې بي بي امنه ناروغه او په حق ورسېده. محمد صلی الله علیه وسلم د خادمې سره د هغه د نیکه څنګ ته وروستل شو. پس لدې له عبدالمطلب سره اوسېده. نیکه به وربانې ډېر خیال کاوه، ان تردې چې د قرېشو په غونډو کې به یې خپل څنګ ته کېناولې ؤ چې دا کار په قرېشو ښه نه لګېده. کله چې محمد صلی الله علیه وسلم ۸ کلن شو نو نیکه یې هم په مکه معظمه کې په حق ورسېد. مخکې لدې چې مړ

شي خپل نوسې يې ابو طالب چې د پلار سکنې ورور يې ؤ ته وسپاره. ابو طالب د خپل وراره ترخپلې وسې او له وسې اخوا هم روزنه وکړه، وراره له خپلو زامنو څخه ورته ډېر ګران ؤ. محمد صلى الله عليه وسلم د خپلې ځوانۍ په لومړنيو کلونو له خپلو رضاعي وروڼو سره په بني سعد کې پسونه څرول، او په مکه کې خپلې کورنۍ ته. وروسته لدې چې ښه ځوان شو سوداګرۍ ته يې مخه کړه. نبي صلى الله عليه وسلم له نبوت څخه مخکې په ريښتوني او امانت کار (صادق الامين) نومول شوې ؤ، ان دښمنانو به يې هم ورسره خپل امانتونه اېښودل.

د نبي عليه السلام صحابه

ابو بکر صديق رضي الله عنه- حضرت عمر فاروق رضي الله عنه – عثمان رضي الله عنه – علي بن أبي طالب – خالد بن الوليد رضي الله عنه – عمرو بن العاص رضي الله عنه – عمار بن ياسر رضي الله عنه – بلال بن رباح – أبي بن كعب – سعد بن أبي وقاص – سعد بن معاذ – عبد الله بن عمر بن الخطاب – عبد الرحمن بن عوف – الزبير بن العوام – طلحة بن عبيدالله – سعيد بن زيد

د سيدنا محمد د ژوند مهمې پېښې په څو ليکو کې

شپږم زېږيزه پېړۍ

- **۵۴۵** .د عبدالله بن عبدالمطلب زېږېدنه.
- 571م. د نبي عليه السلام زېږېدنه د قيل په کال کله چې د يمن واکمن حبشي ابرهه غوښتل په مکه مکرمه برید وکړي، خو پدې برید کې يې خپل سر وخوړ.
- 577م. نبي عليه السلام مدينې منورې ته له خپلې مور بي بي سره ځي، چې د لاړې په اوږدو کې يې مور بي بي په حق رسېږي.
- 580م. دنبي عليه السلام د تره عبدالمطلب مړينه.

- 583م. له خپل تره ابو طالب سره د شام په لوري په سوداګريز کارون کې يون پېل کول، کله چې يهودي راهب بحيرا په بصره کې د هغه ونې لاټدې وليده چې ښاخونه يې په نبي عليه السلام باندې رابښکه کړي وه، نو نوموړي راهب ابو طالب ته دده په خوندي ساتلو کې سپارښتنه وکړه.
- 586م. د حرب الفجار جګړه کې ګډون کول.
- 591م. النبي محمد ينضم لحلف الفضول لنصرة الضعفاء.
- 594م . نبي صلى الله عليه وسلم له سيده خدجه رضي الله عنها سره په سوداګرۍ کې مرسته کوي، او د هغې سوداګريزه مالونه د شام په لوري وړي.
- 595م .نبي عليه السلام له خديجې رضي الله عنها سره واده کوي.

اووم زېږيز پېړۍ

- 605م. نبي عليه السلام د توره ډبره (حجر الاسود) د ټولو قربشو په استازيتون د کعبې شريفې په دېوال کې کېدې.
- 610م . د لومړي ځل لپاره د حرا په غار کې وحې (قران) راغله، او د څښتن تعالى له لوري رسول غوره شو.
- 613م. رسول عليه السلام د ساره غره په څنګ کې خلک اسلام ته راوبلل.
- 614م . رسول عليه السلام بني هاشم اسلام ته راوبلل.
- 615م. د مسلمانانو زوړول د قربشو لخوا، او د ځينو کډه کېدنه حبشې ته په لومړي هجرت کې.
- 616م. د مسلمانانو دوهمه کډه کېدنه حبشې ته.
- 617م. د قربشو لخوا د اړيکو پرېکول او د رسول صلى الله عليه وسلم او د بني هاشم راګېرول په شعب کې د مکې څخه له باندې.

- 619م . د بندیزونو پورته کول. د ابو طالب او خدیجې (د رسول الله صلی الله علیه وسلم ماندینه) رضي الله عنهما مړینه. او دا کال د خپګان په کال ونومول شو.
- 620م . د رسول الله صلی الله علیه وسلم سفر طایف ته. او د اسرا او معراج سفر.
- 621م. د عقبه لومړې ترون.
- 622م. د عقبه دوهم ترون. او د رسول الله صلی الله علیه وسلم هجرت یثرت (مدیني) په لورې.
- 624م . د بدر غزا چې د مسلمانانو په بري تمامه شوه. او د بني قینقاع یهود له مدینې منورې څخه وشړل شول.
- 625م. د احد پېښه او د ۷۰ صحابه ؤ په شهادت رسېدل د منی له کوهي سره، او د بني نظیر یهودو شړل له مدینې منورې څخه.
- 626م. د بني المصطلق غزا.
- 626م . د خندق غزا. وترحیل یهود بني قریظة من المدینة المنورة.
- 627م. د رسول الله صلی الله علیه وسلم او قریشو ترمنځ د حدېبیې ترون.
- 629م.حجة الرسول لمکة . د مؤتة غزا د روم پرضد .
- 630م .د مکې بري.
- 631م . د تبوک غزا. عام الوفود.
- 632م . حجةالوداع . د رسول الله مړینه . دابي بکر غوره کول د رسول الله د خلیفه په توګه. او د اسامه په مشرۍ یوه ډله مجاهدین د شام په لورې لېږل.

دنبوي نسب لړۍ

رسول الله صلى الله عليه وسلم ټبر د عرب په بنو اسماعيل کې دقريشو دقبيلې دهاشم له کورنۍ څخه دی چې دنسب لړۍ يې داده : محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدالمناف بن قصی بن کلاب بن کعب بن لؤی بن غالب بن فهر بن مالک بن نضر بن کنانه بن خزيمه بن مدرکه بن الياس بن مضر بن نزار بن معد بن عدنان . له تاريخي رواياتو څخه څرګندېږي چې له عدنان څخه تر حضرت اسماعيل عليه السلام پورې دځلويښتو پلرونو واټن دی خو په همدې منځ کې ټول نومونه ثبت شوي نه دي ځکه عربو به په لرې ليکونو کې يوائې وتلي نومونه يادول هغه نومونه چې له عدنان څخه تر اسماعيل عليه السلام پورې ثبت شوي دا دي : عدنان بن عدو بن المقوم بن تارح بن يثحب بن يعرب بن ثابت بن اسماعيل بن ابراهيم عليهما السلام.

درسول الله صلى الله عليه وسلم زيږيدنه

ديوه وتلي مصري هيئت پوهاند محمود پاشا فلکي د رياضي له څېړنې سره سم رسول الله صلى الله عليه وسلم دربيع الاول په نهمه نيټه ددوشنبې په ورځ چې د571 م کال داپريل دمياشتې له شلمې نيټې سره سمون خوري زيږيدلی . پلار يې تر پيدايښت له مخې وفات شوی وو , او عبدالمطلب ورباندې محمد نوم کيښود .رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دوه درې ورځې بي بي آمنې ,بيا دابو لهب وينځې (ثوبيې) او وروسته حليمې سعديې تی ورکړ , دعربو دا دود ووچې خپل ماشومان به يې له ښاره دباندې ښځو ته دشيدو ورکولو لپاره ورسپارل ,او په دې کې دا ګټه وه چې يوخو به ماشومانو دعربي ژبې سوچه لهجه زده کوله او بل داچې دعربو ځانګړتياوې به پکې راتلې په همدې موخه به دکليو ښځې په کال کې دوه ځله ښار ته راتلې اوماشومان به يې وړل . درسول الله صلى الله عليه وسلم له پيدايښت څخه څو ورځې وروسته دهوازن کورنۍ ښځې ښار ته راغلې چې په دوی کې يوه هم حليمه وه , حليمې بل ماشوم پيدا نکړای شو ,درسول الله صلى الله عليه وسلم مور بي بي غوښتل تر څو

خپل زوی ورته وسپاري حليمې سره له دې چې دهغوی دبې وزلې او دماشوم ديتيمتوب له کبله دځه شي تمه نه درلوده ,خو تر تش لاس تللو ورته ښه وبرينښيدله او ماشوم يې له ځان سره واخيست . رسول الله صلی الله عليه وسلم هلته دبني سعد (هوازن) په کورنۍ کې دوه کاله پاتې شو,خو کله چې حليمې سعديي هغه ښار ته راوست نو د(وبا) ناروغي ګډه وه نو بي بي آمنې ورته وويل چې محمد صلی الله عليه وسلم بيا له ځانه سره بوځه ,حليمې سعديې ومنله او په يوه روايت رسول الله صلی الله عليه وسلم هلته تر شپږو کلونو پورې پاتې شو.

درسول الله صلی الله عليه وسلم مبارکه څيره

درسول الله صلی الله عليه وسلم قد منځنی , غړي برابر , رنګ سور او سپين , تندی پلن , وروځي سره نښتي , پزه يې دنګه او لوړوالي ته مايله وه ,مخ يې ډير غوښن نه وو ,خوله يې څه ناڅه غټه ,او غاښونه يې سره بيل بيل وو,غاړه يې دنګه اوسريي غټوالي ته مايل وو ,سينه يې پراخه ,دسر ويښتان يې نه ډيرتاو راتاو او نه بيخي نيغ نيغ وو,مبارکه ږيره يې ګڼه وه ,سترګې يې تورې , بانډه يې لوی او اوږده وو , وُلي يې غوښن ,او دوږو هډونه يې لوی وو, په سينه مبارکه يې تر نامه پورې دويښتانو يوه نرۍ ليکه وه , په اوږو اوليڅو يې ويښتان وو , دلاسونو ورغوی يې غوښن او پلن وو ,څنګلي يې اوږدې او پوندې يې نازکې وې , دپښو دتلو منځ يې داسې خالي وو چې تر لاټدې به يې اوبه تيريدلای شوې . درسول الله صلی الله عليه وسلم دوُليو په منځ کې دکوترې دهګۍ په کچ دنبوت (مهر) ټاپه وه ,رسول الله صلی الله عليه وسلم به ډير ګړندی ګرځيده ,خبرې به يې په دمه دمه کولې , که به يې دکومې خبرې مطلب تاکيدکول وو نو هغه خبره به يې په بيابيا تکراروله ,غږ يې لوړ وو , دخبرو په مهال به يې اکثر اسمان ته کتل ,رسول الله صلی الله عليه وسلم به ډير لږخندل ,او چې خندا به ورغله نو موسکی به شو

.

درسول الله صلی الله علیه وسلم لباس

په نبوي لباس کې کومه ځانګړتیا نه وه ,عام کالي يې له څادر ,کمیس او لنګ څخه عبارت وو ,یو روایت راغلی چې یو پرتوګ يې اخیستی وو او دا شوني ده چې اغوستی به يې وي . ډیری مهال به يې توره پګړۍ په سر کوله ,پګړۍ به په خولۍ برسیره تړله ,خولۍ به يې ساده اوتیته وه ,شمله به يې کله (په ښي اوږه–ځکه خو هم کینۍ لوري ته دشملې پریښودل له شرعي پلوه بدعت بلل شوي) او کله هم دولیو په منځ کې پرته وه ,او کله به يې تر غاړه تاوله . یمني څادر يې ډیر خوښ وو ,چې هغه به کربنې درلودې , شامي عبا (چوپانه) يې هم استعمال کړې ده ,رسول الله صلی الله علیه وسلم به کله کله قیمتي او ښکلې جامې هم اغوستې ,په رنګونو کې يې (سپین) رنګ خوښ وو سور رنګ يې نه خوښاوه . درسول الله صلی الله علیه وسلم به ښه بوی ډیر خوښیده , د(سکته)په نوم عطر به يې ډیر استعمالول ,رسول الله صلی الله علیه وسلم دموزو پښو کولوډیرخوی نه درلود ,خو کومې دځرمنې موزې چې نجاشي ورته رالیږلې وې هغه يې استعمال کړې وې ,معمولا به يې څپلیو ته ورته پنې (موچنې) په پښو کولې . نبوي بستر یوه څرمن وه , چې دځُرما له پانو څخه ډکه شوې وه ,او کټ يې په بونې اُوبدل شوی وو .د(محمدرسول الله) په نوم دسپینو زرو په ګوتې کې یو مهر کندل شوی وو چې دټاپې لګولو په مهال به يې دښي لاس په ګوته کوله ,رسول اکرم صلی الله علیه وسلم په جنګونو کې خول او زغره هم استعمالوله , داُحد په وتلي جګړه کې يې دوه زغري اچولې وې . بلنې

ځانګړتياوې

داځانګړتياوې دوه ډوله دي : ذاتي او نبوي

ذاتي ځانګړتياوې هغه دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دامت په مقابل کې ورکړل شوي دي , او نبوي ځانګړتياوې هغه دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دنورو انبياوو په مقابل کې ورکړل شوي دي.

ذاتي ځانګړتياوې

نبوة او دنبوة لوازم لکه وحي ,الهي انباء , دحضرت جبرايل عليه السلام راتلل ,او داحکاموتنسيخ , داټول هغه څه دي چې دامت افرادو ته ندي ورکړل شوي .بلکه دامت افرادو ته يواځې ريښتينی خوب ,کشف او الهام پاتې دي . عام مسلمانان پدې شرط چې عدل وساتلی شي يواځې څلور ښځې په نکاح کولای شي خو رسول الله صلى الله عليه وسلم تر څلورو زياتې ميرمنې هم په نکاح اخيستې شوې .عام مسلمانان کولای شي چې داهل کتابو له ښځو سره نکاح وکړي خو رسول الله صلى الله عليه وسلم ته دا اجازه نه وه او داځانګړتيا يو قيد وو . رسول اله صلى الله عليه وسلم ته دا اختيار ورکړل شوی وو چې په موجوده نهو بيبيانو کې څلور ځان ته ورنژدې کړي او نورې سره له دې چې دپيغمبر صلى الله عليه وسلم دنکاح شرف يې درلودخو له ځان څخه يې لرې کړې اوپدې غوراوي کې يې رد او بدل هم کولای شو . درسول الله صلى الله عليه وسلم تر وفات وروسته دهغه پاکې بيبيانې هيڅا هم نشوای په نکاح کولای . دشپې لمونځ (تهجد) دعام امت لپاره مستحب دی خو په رسول الله صلى الله عليه وسلم فرض وو . دځانښت لمونځ په رسول الله صلى الله عليه وسلم دفرض لمانځه په څير واجب الادا وو . رسول الله صلى الله عليه وسلم به دمازديګر تر لمانځه وروسته هم دوه رکعته لمونځ کاوه خو امت ته تر مازديګر وروسته او تر مانښام له مخه لمونځ کول روا ندي . دامت لپاره پر له پسې(بې له روژه ماتي کولو) روژه نيول نه دي روا ,خو رسول الله صلى الله عليه وسلم به څو ورځپه پرله پسې‌توګه پرته له ماتولو روژه

نيوله . درسول الله صلى الله عليه وسلم اودټول اهل بيت لپاره دزكوة دمال خوړل نارواوي

.

نبوي ځانګړتياوې

له حديثو څخه څرګندېږي چې درسول الله صلى الله عليه وسلم نبوي ځانګړتياوې په لاندې ډول دي

رعب او نصرت

تر رسول الله صلى الله عليه وسلم وړاندې نبيانو مادي ځواک لږ وو, او كه به دحضرت موسى او حضرت داود او حضرت سليمان عليهم السلام په څير نبيانو مادي ځواک درلودهم مګر رعب ورسره نه وو, خو له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره دمادي ځواک ترڅنګ دومره رعب هم وو چې ډير زورور خلک پرته له جګړې كولو څخه دتسليمې كړې ته راغلل.

دسجدې عام ځای

تر رسول الله صلى الله عليه وسلم دمخه نبيانو قرباني او عبادت له ځانګړيو ځايونو پرته بل چيرې نه وو روا, خو درسول الله صلى الله عليه وسلم دين په ځانګړو ځايونو پورې ندى تړلى ,هر ځای سجده ,دعا او قرباني كيږي.

دپيروانو ډيرښت

ډيرى انبيا عليهم السلام داسې تير شوي چې دامتونو شميره يې دګوتو تر شمير نه ده اوښتې , خو محمدي امت آن درسول الله صلى الله عليه وسلم په ژوند كې دومره ډير وو چې دحجة الوداع په مهال نژدې سل زره كسان درسول الله شاو خوا راټول وو اودلبيک اللهم لبيک ناري يې وهلې.

عامه بلنه

پخوانيو نبيانو به يواځې يوه قوم يا يوه هيواد يا ديوه مهال لپاره مبعوث کيدل خو دمحمدي رسالت لمن له انسانانو څخه پرته آن تر پيريانو هم واوښته او پيريانوته يې هم سمې لارې ته دراتلو بلنه ورکړه.

جوامع الکلم

پخواني کتابونه او صحيفې يو هم جامعيت نه لري ,په ځينو کې يواځې دقومونو تاريخ دی ځيني يې بيا دعقيدې برخې بيانوي او ځينې نور يې هم داسې درواخله خو قرآنکريم هغه يواځينی جامع کلام دی چې د دين او دنيا ټول ګوټونه يې روښانه کړي ,عقايد ,اخلاقيات ,اومعاملات هرڅه پکې شته هرچا څه ترې ايستلې که څه هم دقرآنکريم ډيره برخه مبارکوحديثو واضحه کړې خو بيا يې هم باريکۍ پاتې دي.

د دين پوره والی

الهي دين چې له آدم عليه السلام څخه رانيولی بيا تر حضرت محمد صلی الله عليه وسلم پورې يودين وو او دانبياوو له خوادهمدې يوه دين اصولو ته بلنه کيدله همدا دين دحضرت محمد صلی الله عليه وسلم په بعثت او بلنه سره بشپړشو.

دنبوت پای ته رسيدل

درسول الله صلی الله عليه وسلم په سپيڅلي ذات ټول پيغمبرانه نعمتونه پای ته ورسيدل ,او دنبوت لړۍ هم پای ته ورسيدله ,اوپدې ډول نو نړيوال دبل پيغمبر دراتګ له انتظار څخه خلاص شول.

تلپاتې معجزه

دنوروانبياوو معجزې دهمهغه مهال لپاره وې ,خو محمدي معجزه دتل لپاره ده .که قرآنکريم په هغه مهال دعربو دادب او شاعرۍ په ډګر کې معجزه وه ,خو نن دژوند په هر ډګر کې معجزه ده , دانساني ماغزو نوې

لاس ته راوړنه (کمپیوټر (هم نن ناړې وهي چې قرآنکریم یوه معجزه او له هر ډول لاس وهنې څخه خلاص یو کتاب دی.

دشفاعت کولو مقام محمود

په هغه ورځ چې انسانان دمایوسۍ په حالت کې حضرت آدم علیه السلام ,حضرت نوح علیه السلام ,حضرت ابراهیم علیه السلام , حضرت موسی علیه السلام ,او حضرت عیسی علیه السلام ته ورشي اودشفاعت غوښتنه ترینه وکړي , هر یوبه خپل خپل عذر ورته ووایي او په نفسي نفسي نارو به سر وي خو چې ددواړو کونو سردار محبوب رب العالمین حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ته ورشي نو رسول الله صلی الله علیه وسلم به دلوی پالونکي په دربارکې عرض وکړي , دخدای جل جلاله له لورې به ورته دشفاعت کولو اجازه ورکړل شي او دې ته مقام محمود ویل کیږي دکوم چې له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره دقرآنکریم په سورة اسراء کې ژمنه شویده.

کورنۍ

میرمنې

1. خدیجه بنت خویلد
2. سوده بنت زمعه
3. عایشه بنت ابي بکر
4. حفصه بنت عمر بن خطاب
5. زینب بنت خزیمه
6. ام سلمه هند بنت ابي امیه
7. زینب بنت جحش
8. جویریه بنت الحارث
9. رمله بنت ابي سفیان
10. میمونه بنت الحارث
11. صفیه بنت حیي بن اخطب

12. ماريه قبطيه
13. ريحانه بنت زيد قرظي

زامن

درسول الله صلى الله عليه وسلم داولادونو په شميره كي اختلاف دى خو په كوم روايت چې اتفاق راغلى په هغه كي درسول الله صلى الله عليه وسلم اولاد شپږ ښودل شوى ,دوه زامن او څلور لونې ,خو ابن اسحاق دطاهر او طيب په نامه هم درسول الله صلى الله عليه وسلم دوه نور زامن ياد كړي دي . يو روايت لا داهم دى چې دسول الله صلى الله عليه وسلم څلور لونې او اته زامن وو . دااتفاقي خبره ده چې له ابراهيم نه پرته درسول الله صلى الله عليه وسلم نور ټول اولادونه له ام المؤمنين حضرت خديجې رضى الله عنها څخه زيږيدلي وو.

1. قاسم حضرت زينب رضي الله عنها
2. حضرت رقيه رضى الله عنها
3. حضرت ام كلثوم رضى الله عنها
4. دجنتي ښځو سرداره حضرت فاطمة الزهرا رضى الله عنها
5. ابراهيم

ابراهيم

د رسول الله صلى الله عليه وسلم وروستى زوى ابراهيم دى ,دهجرت په اتم كال د ذى الحجې په مياشت كې زيږيدلى ,حضرت ماريه قبطيه رضى الله عنها به په عاليه نومې ځاى كې اوسيدله ابراهيم هم هلته زيږيدلى خلكو به وروسته هغه ځاى د (ابراهيم مشربه) بلله . په رسول الله صلى الله عليه وسلم باندې دابراهيم زيرى ابو رافع وكړ,په زيري كې رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته يو مريي وركړ .رسول الله صلى الله عليه وسلم په اوومه ورځ دابراهيم عقيقه وكړه ,دده دويښتانو په كچ سپين زر يې خيرات كړل ,او نوم يې وربانديې ابراهيم كيښود . دابراهيم لومړى دايه دحضرت ابو

رافع میرمن بي بي سلمی وه , بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم نوموړی ام سیف ته وسپاره چې دمدینې په شاو خوا کي اوسیدله , رسول الله صلی الله علیه وسلم به دام سیف کورته دابراهیم دلیدو لپاره ورتلو ,هغه به یې په غیږ کي نیولو مینه به یې ورسره کوله او ښکلولوبه یې . ابراهیم دام سیف په کور کي وفات شو ,دوفات په مهال د دوو میاشتو او لسو ورځو وو ,دزنکدن په مهال یې رسول الله صلی الله علیه وسلم څنګ ته ناست وو ,دجنازې لمونځ یې رسول الله صلی الله علیه وسلم اداکړ , حضرت فضل بن عباس رضی الله عنه او حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه قبر ته ښکته کړ . اللهم اجعله لنا شافعا ومشفعا د رسول الله صلی الله علیه وسلم وروستی زوی ابراهیم دی ,دهجرت په اتم کال د ذی الحجې په میاشت کې زیږیدلی ,حضرت ماریه قبطیه رضی الله عنها به په عالیه نومې ځای کې اوسیدله ابراهیم هم هلته زیږیدلی خلکو به وروسته هغه ځای د (ابراهیم مشربه) بلله . په رسول الله صلی الله علیه وسلم باندې دابراهیم زیری ابو رافع وکړ,په زیري کې رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته یو مریي ورکړ .رسول الله صلی الله علیه وسلم په اوومه ورځ دابراهیم عقیقه وکړه ,دده دویښتانو په کچ سپین زر یې خیرات کړل ,او نوم یې ورباندې ابراهیم کیښود . دابراهیم لومړۍ دایه دحضرت ابو رافع میرمن بي بي سلمی وه , بیا رسول الله صلی الله علیه وسلم نوموړی ام سیف ته وسپاره چې دمدینې په شاو خوا کي اوسیدله , رسول الله صلی الله علیه وسلم به دام سیف کورته دابراهیم دلیدو لپاره ورتلو ,هغه به یې په غیږ کي نیولو مینه به یې ورسره کوله او ښکلولوبه یې . ابراهیم دام سیف په کور کي وفات شو ,دوفات په مهال د دوو میاشتو او لسو ورځو وو ,دزنکدن په مهال یې رسول الله صلی الله علیه وسلم څنګ ته ناست وو ,دجنازې لمونځ یې رسول الله صلی الله علیه وسلم اداکړ , حضرت فضل بن عباس رضی الله عنه او حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه قبر ته ښکته کړ . اللهم اجعله لنا شافعا ومشفعا

لونې

رقیه رضی الله عنها

رقیه رضی الله عنها هم تر بعثت له مخه زیږیدلې وه ,لومړۍ نکاح یې دابو لهب له زوی عتبه سره شوې وه , درسول الله صلی الله علیه وسلم بله لور حضرت ام کلثوم رضی الله عنها هم دابو لهب نږور وه ,خو له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ددښمني له امله ابو لهب خپل دواړه زامن ددې بیبیانو طلاقولو ته اړایستل ,او همداسي وشول . حضرت رقیه رضی الله عنها وروسته حضرت عثمان رضی الله عنه ته په نکاح شوه ,او ورسره یوځای یې حبشې ته هجرت وکړ , بیا مکې ته راغلل او مدینې ته مهاجر شول ,حضرت رقیه رضی الله عنها دبدر دغزا په مهال ناروغه او وفات شوه,ددې دناروغي له امله حضرت عثمان رضی الله عنه دبدر په غزا کې او دبدر دغزا له کبله رسول الله صلی الله علیه وسلم ددې بي بي په جنازه کې ګډون ونه کړای شواي . دحضرت رقیي رضی الله عنها په حبشه کې یو ماشوم زیږیدلی وو چې عبدالله نومیده او په شپږ کلنۍ کې وفات شو . اللهم اجعله لنا شافعا ومشفعا.

ام کلثوم رضی الله عنها

حضرت ام کلثوم رضی الله عنها دحضرت رقیي رضی الله عنها تر وفات وروسته دهجرت په دؤیم کال حضرت عثمان رضی الله عنه ته په نکاح شوه ,شپږ کاله وروسته دهجرت په نهم کال دشعبان په میاشت کې وفات شوه ,دجنازې لمونځ یې دپالونکي څښتن محبوب حضرت رسول اکرم صلی الله علیه وسلم ادا کړ ,حضرت علي رضی الله عنه ,حضرت فضل بن عباس رضی الله عنه او اسامه رضی الله عنه قبر ته ښکته کړه . انا لله وانا الیه راجعون.

دجنتي ښځو سرداره فاطمة الزهرا رضی الله عنها

حضرت فاطمة الزهر رضی الله عنها تربعثت وړاندي زیږیدلي او دهجرت په دوهم کال حضرت علي رضی الله عنه ته ورواده شوه ,دحضرت فاطمې رضی الله عنها لپاره حضرت علي رضی الله عنه خپله زغره په 480

درهمه خرڅه کړه او هغه پیسې یې درسول الله صلی الله علیه وسلم حضورته راوړې رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت بلال رضی الله عنه ته امر وکړ تر خوشبویي راوړي بیا نکاح سره وترڅله شوه . دواده په ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت فاطمې رضی الله عنها ته یو کټ ,یوه بستره ,یوڅادر ,دوه میچني او یو مشک ورکړل . تر واده وروسته حضرت علي رضی الله عنه او حضرت فاطمة الزهرا رضی الله عنها له نبوي حرم څخه دباندې په یوه ګوښه کورکې اوسیدل . دحضرت فاطمې رضی الله عنها پنځه ماشومان شوي : حسن ,حسین ,محسن ,ام کلثوم او زینب ,محسن په وړوکتوب کي وفات شو . دجنتي ښځو نوموړې سرداره دنهه ویشتو کلونو په عمر دهجرت په یوولسم کال دروڅې په میاشت کې درسول الله صلی الله علیه وسلم تر وفات شپږ میاشتي وروسته وفات شوه .دحضرت فاطمې رضی الله عنها دوفات خبر رسول الله صلی الله علیه وسلم دخپل وفات په مهال داسي ورکړی وو ((په ما پسي به ته ژرراشې)) . انالله وانا الیه راجعون.

څلورمه برخه :

غزاګاني

1. دبدر وتلې غزا
2. د بني قينُقاع غزا
3. داحد وتلې غزا
4. دبئر معونه پيښه
5. درجيع پيښه
6. دبنو نضيرشړل
7. دخندق غزا
8. دبنو قريظه پای

دا خبره ډيره اختلافي ده چې رسول الله صلى الله عليه وسلم په څو غزاګانو کې ګډون کړی وو څوک 27 څوک 20 او څوک يې بيا 18 ښيي چې مونږ له هغوی څخه لاندې يوځو غزاګاني را اخلو:

دبدرغزا

د بدر غزا ـ ليکوال: عبدالحميد جوده السحار/ژباړه: شرر ساپی رسول الله ـصلى الله عليه وسلمـ وتر کول، کله چې يې له وروستي رکعت نه سر راپورته کړ، د قريشو ځينو خلکو ته يې دعا وکړه او ويې ويل: ـ ای الله! سلمه بن هشام، عياش بن ابي ربيعه او کمزوري مومنان وساته. دغه دعا د عمربن الخطاب غوږونو ته ورسېده، تېر يادونه يې مخ ته

انځور شول، کله چې يې هجرت کاوه، ده له عياش بن ابي ربيعه او هشام بن وائل

السهمي سره يې مشوره وکړه او ويې ويل:

ـ که سهار هر يو «سرف» ته راونه رسېده، نو نيول شوی به وي، بيا دې دواړه ملګري په خپله مخه ځي.

سرف «له مکې نه په شپږ کيلومترۍ کې پروت و، دا او عياش بن ابي ربيعه «سرف» ته ورسېدل، خو هشام نيول شوی و، مدينې ته راغلل او له بني عمروبن عوف سره يې په قباء کې واړول، ابوجهل بن هشام او حارث بن هشام چې د عياش بن ابي ربيعه د تره زوی او مېرنۍ ورونه و مدينې ته راغلل او رسول الله ـصلى الله عليه وسلمـ په مکه کې و، خبرې ورسره وکړې او ويې ويل:

ـ مور دې نذر نيولی چې ليدلی يې نه يې، خپل وېښتان به ړومنځ نه کړی او نه به سيوري ته کښيي.

عياش په خپلې مور اسماء بنت مخربه زړه وسوځېده، عمر پرې پوه شو چې له سړي سره دوکه کوي، ورته يې وويل:

ـ ای عياش! په خدای چې دا خلك دې د دې له پاره غواړي چې له خپل دين څخه دې وګرځوي، پام کوه چې ورسره لاړ نه شئ، په الله که مور دې سپږې وځوروله، سم له واره به وېښتان ړومنځ کړی او که د مکې ګرمې ورباندې زور شوه، نو سيوري ته به راشي.

ـ د مور سوګند مې پرځای کوم او هلته يو څه مال لرم، هغه به هم واخلم.

ـ په الله قسم! ته پوهېږي چې زه په قريشو کې ترټولو زياته شتمني لرم، زما نيمايي شتمني ستا شوه، خو مه ځه.

د عمر خبره يې ونه منله او ووت، خو مکې ته په رسيو تړلي ورننويستل شو، بيا دغو دواړو وويل:

ـ ای مکيانو! په خپلو بې عقلانو داسې چارې وکړئ، لکه مورې چې پرې وکړې.

رسول الله_صلى الله عليه وسلم_ ليدل چې په عياش بن ربيعه المخزومي ډېرې سختي تېرېږي، په مکه کې يې هېڅ کومکي او مرستندوی نه لره. عمر ته وریاد شول چې خلکو د هغو کمزورو په اړه ویل: الله تعالى له هغه چانه نه توبه قبلوی، نه ترې صدقه قبلوی چې ښېرته اوښتي دي، دې خلکو الله وپېژانده او ښېرته د کړاوونو له امله کفر ته واوښتل.

کله چې رسول الله_صلى الله عليه وسلم_مدينې ته راغی، الله تعالى يې په اړه آيتونه نازل کړل : ((ووايه :ای زما هغو بندګانو چې تاسې پر خپلو ځانونو زیاتی کړی دی، د الله له رحمت څخه مه نهيلي کېږئ، بې شکه الله ټولې ګناوې بخښي. بې شکه همدی بخښونکي، لوروونکی دی* او خپل رب ته وروګرځئ او هغه ته غاړه کېږدئ، پخوا له دې چې تاسې ته عذاب راشي او بيا به درسره مرسته نه کېږي * او د (دغه) تر ټولو غوره (کلام) چې ستاسې د رب له خوا تاسې ته رالېږل شوی دی، پيروي وکړئ، پخوا تر دې چې ناڅاپه پر تاسې عذاب راشي او تاسې به (د هغه له راتګه) ناخبر ياست.((

عمربن الخطاب ګوري چې په خپلو لاسونو يې يوه کاغذ کې وليکل او هشام بن العاص ته يې واستاوه، د زړه په ژورو کې يې د هشام غږ وشرنګېده چې ویل يې :

))کله چې دغه آيتونه راورسېدل، په ذي طوی کې مې لوستل، خو پرې نه پوهېدم، تر دې چې ومې ویل: ای الله! پرې پوهه مې کړه. الله تعالى مې په زړه کې وغورځوله چې دا آيتونه زمونږ په اړه او زمونږ د خبرو په اړه نازل شوي دي، خپل اوښ پسې راغلم، پرې سپور شوم او په مدينه کې له رسول الله _صلى الله عليه وسلم_سره يوځای شوم.((

عمر له خپلو يادونو څخه د رسول الله _صلى الله عليه وسلم_په غږ رابيدار شو، چې ورته يې ویل:

ـ څوك به ماته عياش بن ابي ربيعه اوسلمه بن هشام راولي؟

ـ ای د الله رسوله! دا کار به زه وکړم.

مکې ته روان شو، کله چې ورسېده، پلار يې وليد بن المغيره د بني کعب بن عمرو د يو خزاعي تن په غشي لګېدلی و، ورننوت، د ځنکندن سلګی يې وهلې، ابوسفيان هم ورسره ناست و، لاذي مجاز بازار ته نه وتللی، د دواړو ترمنځ خبرې روانې وې، وليد خپل ملګري ته ويل:

ـ وېرېږم چې زما له مرګ وروسته به د عزا عبادت ونه شي.

ابوسفيان ورته وايي:

ـ ستا د ژوند لپاره يې عبادت کېده چې ستا له مرګ وروسته به يې ونه شي.

بيا تري ابوسفيان ووت، وليد خپلو بچو ته مخ راواړاوه: هشام بن الوليد، خالدبن الوليد، وليد. او ويې ويل:

ـ ای زامنو! په درې شيانو درته سپارښتنه کوم چې ضايع يې نه کړئ: زما وينه خزاعي تويه کړې چې هدر لاړه نه شي.په خدای زه پوهېږم چې دوی له دې کاره پاک دي، خو وېرېږم چې له نن څخه وروسته به يې يادوئ! او زما سود په ثقيف کې بند دی، تر هغې ارام مه کېنئ ځو يې تر لاسه نه کړئ، او ديت مې له ابي ازيهرالدوسي سره دی چې درنه خلاص نه شي.

ابوازيهر خپله لور ورکړې وه، بيا يې تري ونيوله.

وليد بن المغيره مړ شو او بنومخزوم په خزاعه ورودانګل، د وليد ديت يې تري غوښت او ويې ويل:

ـ دا ستاسې د ملګري په غشي لګېدلی دی.

خزاعه انکار وکړ، ترمنځ يې شخړه تر دې بريده ورسيده چې يو بل يې په شعرونو کې وغندل، خزاعه ووېرېدل چې مساله ورته لويه نه شي، نو سوله يې وکړه او نيم ديت يې ورکړ، وروسته جون بن ابي الجون د وليد په وژنه او د هغه د کورنۍ او بچو په غندنه کې يوه لويه قصيده وليکله.

ابوسفيان د ذي المجاز په بازار کې و چې هشام بن الوليد په ابو ازيهر باندې برید وکړ او د وليد په ديت کې يې وواژه، مکې ته خبر راورسېده، يزيد بن ابي سفيان بني عبد مناف راټول کړل چې د ابي ازيهر غچ واخلي،

د ابوازيهر لور ابوسفيان ته ناسته وه، خلکو ګومان وکړ چې ابوسفيان غواړي چې د بني اميه او بني مخزوم ترمنځ جګړه ونښلوي، نو ويې ويل:
ـ ابوسفيان له خپلې خسرګنۍ سره دوکه وکړه، هغه غچ اخلي.
کله چې ابوسفيان د خپل زوی يزيد په نيت پوه شو، په منډه مکې ته راستون شو، وپرېده هسې نه چې د ابوازيهر په سر په قريشو کې درز پرې نه وځي، خپل زوی پسې ورغی، هغه د جنګ زغرې اغوستې وې او د خپل بني عبد مناف له ځوانانو سره ولاړ و، له لاس نه يې ورته نېزه واخيسته، بيا يې پرې په سر وواهه او سخت يې ورټه:
ـ الله دې مخ تور کړه! ته غواړې چې د يو دوسي سړي په سر قريش په خپلو کې واچوې، که ديت يې غوښته، وربه يې کړو.
ديت په هغه اور خاورې واړولې چې نږدې وه د قريشو د قبيلو ترمنځ بل شوی وای، مسلمانانو غوښتل چې دغه اور بل شي، حسان بن ثابت يو قصيده مکې ته واستوله چې د ابوازيهر د وينې غوښتنه او د ابوسفيان بې زړه توب يې په کې انځور کړی و، حسان غوښتل چې په خپلو کې سره په جګړه اخته شي.
د وليد بن الوليد ځنډ مسلمانان وارخطا کړل، فکر يې وکړ چې بندي شوی دی، رسول الله عليه السلام چې د وترو له وروستي رکعت نه سر پورته کړ، دعا يې ورته وکړه:
ـ ای الله! سلمه بن هشام، عياش بن ابي ربيعه او وليد بن وليد وژغوره.
وليد بن الوليد د عياش بن ابي ربيعه د زندان په اړه پلټنه کوله، له يوې ښځې سره مخ شو چې خواړه يې بار کړی و، ورته يې وويل:
ـ ای د الله بنده! ته چېرته روانه يې؟
ـ دغه بندي ته ورځم.
پوه شو چې عياش بن ابي ربيعه يادوي، تعقيب يې کړه، تر دې چې د بند ځای يې پيدا کړ، په يوه بې چته کور کې بندي و. کله چې ماښام شو، په دېوال ور وخوت، بيا يې يوه ډېره تر ځولنې لاندې کېښوده، ځولنه يې په

توري ووهله او غوڅه يې کړه، بيا دغه توره په ((ډبرې توره)) مشهوره شوه، په خپل اوښ يې راسپور کړ او روان يې کړ، تري وغورځېده او ګوته يې ويني شوه، نو ويې ويل:

ته يواځې يوه ګوته يې چې وينې شوې

او د الله په لاره کې دا مصيبت در ورسېد

بيا يې رسول الله عليه السلام ته مدينې ته راووست، د دوی په ليدو مسلمانان ډېر زيات خوشاله شول.

عياش په قباء کې روان و چې له حارث بن يزيد سره مخ شو، په يوه شېبه کې د حارث زياتی وريادشو، کله چې ابوجهل او حارث بن هشام پسې مدينې ته راغلل، دوکه يې ورسره وکړه، ورته يې وويل: مور دې نذر نيولی چې تر هغې به نه سر ړومنځ کړی، نه به سيوري ته کېنې، نه به خوراك او څښاك وکړي، څو چې يې خپل زوی ونه وينې، زړه يې پرې وسوځېده او ورسره روان شو، کورنۍ يې وتړه او هر يو سل دري وواهه، بيا ورته حارث بن زيد راغی او ويې ويل:

ـ ای عياش! که ته په سمه لاره وې، نو سمه لاره خو دې پرېښوده او که بېلاري وه، نو بيا خو دې نيولې ده.

عياش په دې خبره سخت په غوسه شو او ويې ويل:

ـ په خدای چې يواځې دې ووينم چې ودې وژنم.

اوس يې يواځې وليده، د توري ګوزار يې پرې وکړ او ويې واژه، خلکو په وراخطايي وويل:

ـ څه دې وکړل؟ مسلمان دې وواژه.

عياش رسول الله عليه السلام ته راغی او ورته يې وويل:

ـ ای د الله رسوله! زما او د حارث ترمنځ په کړکېچ خبر وې او ما چې واژه، زه نه وم خبر چې دا مسلمان شوی دی.

رسول الله سر تېټ کړ او د عياش زړه راتنګ شو،تر دې چې په اړه يې آيتونه نازل شول: ((او د هېڅ مومن له پاره (اجازه) نه شته چې بل مومن

ووژني، خو(د (تېروتنې (په توګه) او که څوك كوم مومن د تېروتنې په توګه ووژني، نو (كفاره يې) د يوه مومن مريي ازادول دي او د وژل شوي سړي كورنۍ ته د سر د وينې تاوان ورکول دي، خو دا چې دوی قاتل ته بخښنه وکړي، که (وژل شوی سړی) ستاسې د دښمن له قوم څخه و او مسلمان و، نو (د هغه كفاره) د مريي ازادول دي او که وژل شوی سړی له داسې يوه قوم څخه و چې ستاسې او د دوی ترمنځ ټرون موجود وي، نو پر تاسې د هغه كورنۍ ته د سر د وينې توان ورسپارل دي او)همدا راز) د مسلمان مريي ازادول دي، که څوك (مريي) ونه مومي، نو دوه مياشتې پرله پسې روژې نيول دي، د الله له پلوه د توبې (د قبلېدو) له پاره او الله پوهېدونکی، د حكمت څښتن دی.((

۱۶

د مكيانو زړونه د كينې او غوسې په اور راخوټېدل او دغه غوسه خو به يې هله زياته شوه چې له مدينې څخه د دوی د شرم، ماتې او رسوايي په اړه رانازل شوي آيتونه وروړسېدل. حكيم بن حزام خو به سر تر پښو وړېده، كله چې به يې دغه آيتونه واوړېدل: ((بې شكه هغه كسان چې كافران شوي دي، خپله شتمني د دې له پاره لګوي چې (خلك) د الله له لارې څخه منع كړی، ژر به دوی نوره (هم) دغه شتمني ولګوي او بيا به (دغه بې اتفاقي) پر دوی افسوس وي (چې شتمني يې له لاسه ورکړې او موخې ته نه دي رسېدلي) بيا به دوی ناكام شي او هغه كسان چې كافران شوي دي، د دوزخ په لوري به راټولېږي.((

هغه ته به د بدر خواړه ورکونكي وريادشول، نو سختې وېرې به ونيو. حارث بن عامر بن نوفل بن عبد مناف ووژل شو، كه څه هم محمد بن عبدالله خپلو ملګرو ته وويل: ((كه څوك يې په وژلو كامياب شو، د بني نوفل د يتيمانو په سر دې پرېږدي)). عتبه او شيبه د ربيعه بن عبدشمس زامنو خو د جګړې په سر كې مرګ وځكه. علي بن ابي طالب، زمعه بن الاسود بن المطلب بن اسد او نوفل بن خويلد بن العدويه د جګړې په

میدان کې یخه درې پرېښودل، ابوجهل د عفراء زامنو وواژه، امیه بن خلف او د حجاج زامن نبیه ا و منبه ووژل شول، په بدر کې چې چا جنګیالیو ته ډوډۍ ورکړې وه، ټول ووژل شول، هغه په دې حکمت نه پوهېږي چې الله وساته او که مرګ یې په انتظار کې دی!

غونی به یې رازېږ شو، دومره وېرې ونیو چې یواځې به نه ګرځېده، یوه ورځ له ابوسفیان بن حرب او صفوان بن امیه سره د قریشو د سنا مجلس کې ناست و، یو تن وویل:

ـ مور خپل غچ په حبشه کې اخیستلی شو، د هغه ځای پاچا ته به څوک واستوو چې د محمد ملګري راکړي او غچ به ترې واخلو.

په جګړه کې یې ماتې وخوړه، خو اوس غواړي خپل ځان ته د اوړو اوبو پوزه کېدي او زړونه یې څه نا څه ارام شي، د نجاشي خواږه ملګري عمروبن العاص او عبدالله بن ابي ربیعه یې نجاشي ته واستول چې مسلمانان وروسپاري.

عمروبن العاص او عبدالله بن ابي ربیعه کینبتۍ ته وختل او له ځان سره یې ارزښتناکې ډالۍ هم راخیستې دي. کښتۍ چې څنګه حرکت وکړ، د دوی زړونه د علي او د هغه د وروڼو او تروڼو په وړاندې له کینې څخه راوپرسېدل! هیله یې لرله چې نجاشي به جعفر بن ابي طالب وروسپاري چې په بدر کې د وژل شویو په بدل کې یې ووژني او خپل غچ ترې واخلي.

په مدینه کې د علي د شجاعت او زړورتیا خبر وروسته له هغې خپور شو، چې د قریشو ډېر غښتلي جنګیالي یې له تېغه تېر کړل او د الله او د هغه د رسول زمرې د مهاجرینو او انصارو په منځ کې دی، د هغوی وژنه دومره اسانه خبره نه وه، که څه هم هند بنت عتبه په خیال کې د خپل پلار، ورور او تره په بدل کې څو ځلې وژلی وو. که د دغو دوو اتلانو مرګ قریشو ته سخت و چې د دوی ډېر قهرمانان یې وژلي و، نو د جعفر او له هغه سره د مسلمانانو مرګ خو ورته اسانه دی، ځکه چې د حبشې په خاوره ملاتړي او سړي نه لري.

رسول الله_صلی الله علیه وسلم_ نجاشي ته استازی واستاوه چې د بدر د

سوبې زېرى وروړي، استازى له ينبع نه په کښتۍ کې سپور شو او حبشې ته روان شو، په ټوله لاره يې هغه آيتونه لوستل چې د بدر په اړه نازل شوي وو، خيال تړې مخکې شو، خپل ځان يې د ماضي په هنداره کې د جعفر بن ابي طالب او مسلمانانو په منځ کې وليده، هغوى ورته غوږ غوږ دي او دا ورته له يوې لويې خوښۍ او زېرې سره دغه آيتونه تلاوت کوي: ((او بې شکه چې الله په بدر کې له تاسې سره مرسته وکړه او تاسې خوار واست، نو له الله څخه ووېرېږئ ګوندې چې شکر وکړئ* هغه وخت درياد کړه چې مومنانو ته دې ويل: ايا ستاسې له پاره به بس نه شي چې ستاسې ر ب د درې زره پرښتو په وسيله چې (يواځې ستاسې مرستې ته) استول شوي دي، ستاسې سره مرسته وکړي؟* هو! که تاسې ټينګ و اوسئ او (له الله) څخه ووېرېږئ)که دښمن پرتاسې ناڅاپه) يرغل وکړي ستاسې رب، له تاسې سره د پنځو زرو ځانګړو نښانولرونکو پرښتو په واسطه مرسته کوي * او الله دا (د پرښتو مرسته (ونه ګرځوله، خو د يوه زېرې په توګه ستاسې له پاره او څو چې ستاسې زړونه تسکين ومومي او (په هرحال) کومه مرسته نه شته، خو د الله له خوا چې د ستر قدرت څښتن، حکمت لرونکى دى.((

کښتۍ د حبشې خاورې ته ورسېده، د رسول الله_صلى الله عليه وسلم_استازى د نجاشي مانۍ ته ورغى، د ورننوتلو اجازه يې وغوښته، کله چې يې مخکې ودرېده، سجده يې ورته ونه کړه، په لوړ سر ولاړ دى چې په څېره يې يو ډول وقار او شوکت انځور شوى دى، کله چې ښه ورنږدې شو، مسنون سلام يې پرې وکړ، نجاشي د سلام ځواب ورکړ او بيا يې له ځان سره څنګ ته کښناوه.

سړي نجاشي ته د بدرکيسه وکړه او د رسول الله _صلى الله عليه وسلم_د سوبې په اړه يې خبر کړ، نجاشي ليك ولوست، په ليك کې رسول الله عليه السلام ورته په مسلمانانو سپارښتنه کړې وه.

نجاشي، جعفر بن ابي طالب او د هغه ملګرو ته سړي واستاوه، دوى ورننوتل، ګورې چې نجاشي په خاورو کې ناست دي، زړې جامې يې

اغوستې دي، دوی ورته وویل:
ـ پاچا دا ولې؟
نجاشي په ورین تندي وویل:
ـ زه تاسې ته ستاسې په خوښۍ زېړی درکوم. الله پاك خپل نبي سوبمن کړ او خپل دښمن ابوجهل بن هشام، امیه بن خلف، نضربن الحارث او عقبه بن معیط یې ووژل، د بدر په سیمه کې سره مخ شول، هغه سیمه ما لیدلې وه، ډېرې ونې لري، په دغه سیمه کې به ما د بني ضمره دیو تن مېړې څرولې.
نجاشي هغه ورځې نه شي هېرولي چې دا په کې د غلام په دود وپلورل شو، بادار یې عربي خاورې ته یوړ، که د الله مهرباني نه وای، نو همغسې به مریي پاتې و او د خپل پلارتخت ته به هېڅکله نه و راستون شوی، کله چې هم له مسلمانانو سره کښناست او یا به کوم عربي پلاوي ورغی، د دغو ورځو یادونه به یې کوله، جعفر ورته وویل:
ـ په خاورو کې ولې ناست یې او بیا دې زړې جامې پر تن دي؟
ـ کله چې به په عیسي علیه السلام باندې د الله له خوا لورینه وشوه، نور به هم خاکساره شو، دا چې الله خپل نبي علیه السلام کامیاب کړ، ما هم دا خاکساري وکړه.
جعفر او ورسره مسلمانانو د بدر غزا ته ډېره تلوسه وه، د رسول الله له استازي څخه راچاپېر شول، ټول ورته غوږ غوږ دي او سړی ورته د الله د مرستې کیسه کوي او د الله آیتونه ورته لولي: «(د ولجې د مالونو ېېلګه همداسې ده) لکه چې ستا رب ته ستا له کوره په حقه سره ایستلی وې، که څه هم د مسلمانانو یوه ډله (له هغه څخه) په رښتیا سره ناخوښه وه * له تا سره یې د هغه حقیقت په اړه چې ښکاره شوي و، شخړې کولې، ته به وای ګوندې دوی په داسې حال کې د مرګ خواته ېېول کېږي چې دوی ورته ګوري* او هغه وخت یاد کړه چې الله له تاسې سره ژمنه وکړه چې (د دښمن) یوه ډله تاسې ته ده. تاسې هیله وکړه چې (بې وسلې ډله) تاسې ته در په برخه شي. او الله غوښتل چې په خپلو کلمو سره حق ثابت کړی او د

کافرانو ستې وباسي* څو چې حق ثابت کړی او باطل نابود کړی که څه هم مجرمان (دا خبره) بده مني* هغه وخت یاد کړئ چې له خپل رب څخه مو مرسته غوښته، نو هغه ستاسې (غوښتنه) ومنله (او ویې ویل:) زه ستاسې مرستې ته پرله پسې زر پرښتې درلېږم* او الله دغه مرسته ونه ګرځوله خو یو زېرې او څو په هغه سره ستاسې زړونه ارام شي او پرته د الله له لورې کوم)بل) بریالیتوب نه شي ترلاسه کېدای. بې شکه چې الله برلاسي، حکمت لرونکی دی.((

هغه ورته له سورت انفال څخه رانازل شوې آیتونه لوستل، دوی ورته غوږ وو او سترګې یې له اوښکو راډکې شوې، د الله کومك د دوی له هیلو او خیالونو څخه لوړ و، دوی یې هېڅکله دا تصور نه لره.

عمروبن العاص او عبدالله بن ابي ربیعه له خپلو ډالیو سره نجاشي ته ور ننوتل او په همدغه شېبه د رسول الله_صلی الله علیه وسلم_استازی ووت، عمرو ورته د سترګو په کونج کې وروکتل، بیا ورمخکې شو چې نجاشي ته په سجده پرېوځي.

نجاشي ورته د سر پورته کولو امر وکړ او خواته یې د کښاستلو بلنه ورکړه، نجاشي ورته وویل:

ـ ملګریه! ستړی مه شئ، له خپل هېواد نه دې راته کومه ډالۍ راوړې ده؟

ـ هو! پاچا صیب، ډېرې څرمنې مې درته راوړې دي.

بیا یې ورنږدې کړې، هغه ته یې هم خوند ورکړ او څه شیان یې تړې په خپلو نږدې کسانو ووېشل او نور ټول یې په یوه ځانګړې ځای کې خوندي کړل او امر یې وکړ چې ټاپه پرې ووهي او خوندي یې کړی. کله چې عمرو، نجاشي خوشاله ولید ، ویې ویل:

ـ پاچا صیب! اوس مې یو سړی ولیده چې ستاسې له دربار نه راووت، هغه زموږ د دښمن استازی و، دوی زموږ مخور او مشران ووژل، ماته یې راوسپاره چې ویې وژنم.

نجاشي سم له واره په مخ باندې سخته څپېړه وواهه، ګومان یې وکړ چې

پوزه يې پرې ماته کړه، عمرو خپله وينه په خپله لمن پاکوي، ډېر زيات خړمخی او رسوا شو، هيله يې څرګنده کړه چې کاش ځمکه وچوي او دي ورننوځي، بيا يې وويل:

ـ پاچا صيب! که زه پوهېدی چې ته په دې خبره خواشيني کېږي، بيا مې درنه نه غوښت.

نجاشي، عمروبن العاص او عبدالله بن ابي ربيعه خړسترګي راولېږل. بيا يې رسول الله_صلی الله عليه وسلم_ته له خپلو غوره ملګرو نه څلوېښت تنه واستول چې مرسته ورسره وکړي، کله چې دغه خلك په خپله ديني جامه کې په مدينه کې روان شول، غاړې وراوږدې شوې، يهودان ننګ ونيول چې د رسول الله عليه السلام مقام لوړ شو، منافقانو هم په خوله يوځه او په زړه بل څه ويل، خو د مومنانو په زړونو کې د زېرو او خوښيو ډيوې روښانه شوې.

اولین تجربه جنگی اسلام با مشرکان

جنگ بدر اولین تجربه جنگی مسلمانان با مشرکان مکه بود و رسول خدا(ص) پس از پیروزی در این جنگ و امدادهای الهی فرمود: امروز،

روز عید است و باید شکر خدا را بر نعمتی که به اهل ایمان عطا فرموده به جای آورد.
غزوه به معنای جنگ در فرهنگ تاریخ اسلام برای جنگ هایی به کار می رود که رسول اکرم(ص) شخصا در آن حضور می یافتند و بدر نام یك چاه میان مکه و مدینه است که تا مدینه در حدود 160 کیلومتر فاصله دارد و چون نام صاحب آن چاه، بدر بوده، آن را به نام صاحبش نامیده‌اند. جنگ بدر در روز جمعه، هفدهم ماه مبارك رمضان در سال دوم هجری رخ داد.
تعداد لشکر مسلمین در این جنگ 313 نفر بود و تعداد لشگر مشرکین 950 نفر بود و بعضی از مورخین نوشته اند که تعداد شهدای مسلمان 14 نفر بود که شش نفر از مهاجرین و هشت نفر از انصار بودند و تعداد کشته شدگان مشرکین 70 نفر بود.
رسول خدا(ص) پس از جنگ بدر که خداوند نصرت خود را بر مسلمانان نازل کرد، شکر الهی را بجا آورده و فرمود: امروز، روز عید است و باید شکر خدا را بر نعمتی که به اهل ایمان عطا فرموده به جای آورد.
آیه 123 سوره آل عمران که درباره جنگ بدر بر پیامبر(ص) نازل شد؛ می فرماید: خداوند شما را در بدر یاری کرد و بر دشمنان خطرناك، پیروز ساخت، در حالی که شما نسبت به آنها، ناتوان بودید. پس، از خدا بپرهیزید (و در برابر دشمن، مخالفت فرمان پیامبر نکنید) تا شکر نعمت او را بجا آورده باشید!
جنگ بدر که به آن بدر کبری و یا بدر اولی نیز می گویند، نخستین جنگی بود که مسلمانان با مشرکان داشتند و مسلمانان پس از 15 سال صبوری و بردباری در هفدهم ماه مبارك رمضان سال دوم هجری از خدا اذن جهاد دریافت کردند تا از دین و جان خود دفاع کنند و پاسخی در میدان اقدام و عمل به 15 سال زورگویی و ظلم مشرکان داده باشند.
دو سپاه در کنار چاه های بدر به هم رسیده بودند. از یك طرف مسلمانان با افراد اندك خود یعنی 313 نفر صف کشیده بودند که فقط دو یا سه اسب داشتند و از طرف دیگر مشرکان، دست کم با 950 مرد جنگی

بودند که در میان آنها 600 زره پوش به همراه صد اسب بود و با غرور و توحش به طبل جنگ می کوبیدند.
نخستین کسانی که از سپاه کفر به آوردگاه آمدند و همآورد خواستند سه مرد جنگی به نام های عتبه پدر بزرگ معاویه، شیبه عموی معاویه و ولید دایی معاویه بودند. این سه تن برای جنگ تن به تن به میدان شتافته بودند که هرکدام حریفی برای نبرد و رزم می خواستند.
از سپاه اسلام نخست سه مجاهد از مسلمانان مدینه - از انصار - به میدان جهاد روی آوردند که با توهین و تحقیر روبرو شدند.
پهلوانان کفر گفتند که شما در شان ما نیستید و ما با شما نمی جنگیم و منتظر می مانیم تا از قبیله خودمان یعنی قریش مردانی به رزم ما بیایند که همتای ما باشند. سپس فریاد برآوردند که ای محمد! همتایان ما را به جنگ ما بفرست!
رسول خدا(ص) به عموی خود حمزه و به دو پسر عمویش علی(ع) و عبیده فرمود برخیزید و پاسخ آنها را بدهید.
علی(ع) که در این جنگ هم مانند بسیاری از جنگ های دیگر پرچمدار سپاه بود، به همراه عمویش حمزه و پسر عمویش عبیده به میدان جهاد تاختند تا در برابر آن سه جنگجوی کفر قد برافراشتند.
سران کفر گفتند شما همتایان بزرگواری برای ما هستید و به این ترتیب سه سردار از بنی هاشم با سه سردار از بنی امیه آماده مصاف و نبرد با یکدیگر شدند. از سپاه اسلام عبیده با عتبه، و حمزه با شیبه، و علی(ع) با ولید، تن به تن جنگیدند.
پیش از همه علی(ع)، ولید را کشت؛ حمزه و شیبه پس از زد و خورد بسیار که دیگر شمشیرشان کند شده بود، با هم گلاویز شدند. علی(ع) که حریف خود را کشته بود، به سوی آن دو خیز برداشت و به کمك عمویش حمزه و عبیده شتافت.
با این پیروزی بزرگ، مسلمانان با آن که شمارشان در مقایسه با کفار، بسیار اندك بود؛ جرات و جسارت بیشتری یافتند تا دلیرانه به جهاد پرداختند و خود را فاتح جنگ نابرابر ساختند.

تعداد مسلمانانی که در این جنگ به شهادت رسیدند 9 تا 14 نفر و تعداد کفار کشته شده 70 نفر بودند که 35 نفر از این تعداد به دست امیرالمومنین(ع) به قتل رسیدند. در این جنگ 70 نفر نیز به دست مسلمانان اسیر شدند.

حضرت علی(ع) در نامه ای که به معاویه می نویسد؛ به جنگ بدر اشاره می کند و می فرماید: آیا مرا از جنگ می ترسانی و به ضرب و شست تهدید می کنی؟ مگر فراموش کرده ای که من همان ابوالحسنم که پدر بزرگت عتبه را؛ و عمویت شیبه را؛ و دایی ات ولید را؛ و برادرت حنظله را در جنگ بدر کشته ام. آن شمشیر که خون این گروه را در راه خدای تعالی با آن ریخته ام، هنوز هم در دست من است و دست و بازوی من به همان قوت و نیروی خود باقی است.

در این جنگ ابوجهل نیز کشته شد. وی با آنکه نامش هشام بن مغیره مخزومی و از دشمنان سرسخت پیامبر(ص) بود اما از فرط بدجنسی و زشت سیرتی به ابوجهل معروف شده بود.

دبدر وتلې غزا:

د هجرت په دوهم کال درجب میاشت وه چې مسلمانانو دکفارو په یوه تجارتي قافله باندې چې دابو سفیان په مشرۍ کې له شام نه مکې ته راروانه وه دبرید کولو تابیا ونیوله 313 تنه مجاهدین چې ۷۴ تنه پکې مهاجر او نور یې انصار وو درسول الله صلی الله علیه وسلم په ملتیا دزرو تنوکفري لښکرو چې له هغه مهال سره سم دهرډول جنګي ساز او سامان په درلودلو سره جګړې ته چمتو وواله مدینې څخه د باندې دمقابلې لپاره راووتل . درمضان المبارک په اوولسمه ورځ دواړه لښکرې سره مخامخ شوې ,خو ترجنګ په مخته شپه کې باران وشو ,دمسلمانانو د لورې شګلنه ځمکه کلکه اودمشرکانو د لورې ځمکه خټې شوه ,په همدې شپه صحابۀ کرام بې غمه ویده شول ,خو رسول الله صلی الله علیه وسلم ټوله شپه له

الله تعالی سره په راز او نیاز کې رڼه تیره کړه , دقریشو لښکر ته ارام ورپه برخه نه شو ,سهار دومره زړه نازړه وو چې دمسلمانانو لښکر ورته په سترګو ډیر ښکاریده ,جګړه پیل شوه ډیر ژر دقریشو مشران ووژل شول ,او لښکرې یې زړه ماتي او تیښته پرې ګډه شوه , دقریشو له لورې اویا تنه چې ډیری یې مشران وو ووژل شول او همدومره بندیان شول ,له مسلمانانو څخه څوار لس تنه شهیدان شول چې شپږ تنه پکې مهاجر او اته تنه انصار وو,پدې ډول دا خونړۍ جګړه دمسلمانانو په برې سره پای ته ورسیدله.

د بني قینُعاع غزا:

څنګه چې دمدینې منورې ډیری اوسیدونکي یهودان ووپه دوی کې بني قینقاع ,بني نضیر او بني قریضه غټې کورنۍ وې , د بني قینقاع دکورنۍ خلکو زرګري کوله ,او په نورو یهودانو کې دوی زړه ور او جنګیالي وو ,له دې کبله لومړی دوی دجګړې داعلان جرأت وکړ, او دپیغمبر صلی الله علیه وسلم له لورې ورسره شوی ټرون یې مات کړ , دبدر دجنګ په شپو کې نوموړې کورنۍ خپله کینه ښکاره کړه ,او ګډې یې جوړ کړ ,ورسره داپیښه هم وشوه چې یوه مسلمانه میرمنه دیهودو هټۍ ته ورغله , هغوی د دې میرمنې بې پتي وکړه ,یو مسلمان چې هلته ولاړوو هغه یهودي یې ووژله , او یهودو بیا هغه مسلمان شهید کړ . کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر شو نو ورغی او یهودانو ته یې وفرمایل:

> ای له خدایه وویریږئ داسې ونه شي لکه دبدر په خلکو چې وشول او په تاسې عذاب رانښکته شي
>
> ” “

.یهودانو په ځواب کې ورته وویل : مونږ قریش نه یو ,که له مونږ سره مو شخړه پیښه شوه نو مونږ به تاسو ته وښیو چې جنګ څه ته وایي ؟ کله چې

ديهودو له لوړې تړون مات شو , رسول الله صلى الله عليه وسلم هم دې ته اړشو چې له دوی سره جنګ وکړي . يهودان يې کلابند کړ او دا کلابندي تر پنځلسو ورځو اوږده شوه , وروسته په دې راضي شول چې هره پريکړه رسول الله صلى الله عليه وسلم وکړي مونږ يې منو ,عبدالله بن ابي چې د دوی سوګندي وو رسول الله صلى الله عليه وسلم ته وويل چې دوی دې جلاوطنه شي ,هماغه وو چې دايهود چې اووه سوه تنه وو او دريو سوو تنو پکې زغرې اغوستي وې دهجرت په دوهم کال د(وړوکي اختر) په مياشت کې دشام اړوندې سيمې (اذرعات) ته وشړل شول

د احد وتلې غزا

د بدر په غزا کې چې کله قريشو ماتې وخوړله او ډيرى مشران يې دجنګ په ډګر کې ووژل شول ,نو دوی هم دکسات اخستلو لپاره هلې ځلې پيل کړې ,هغه تجارتي کاروان چې دابو سفيان په مشرۍ له شام څخه راغلى وو ,ټوله ګټه يې دجنګ په تياري خرڅه کړه . حضرت عباس رضى الله عنه چې مسلمان شوى وو,خولا هم په مکه کې اوسيده ، ديو ليک له لارې رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې لښکر له څرنګوالي نه خبر کړ ,رسول الله صلى اله عليه وسلم هم دحال احوال معلومولو لپاره څوک واستول ,هغوى خبر راوړچې قريش احد ته نژدې رارسيدلي دي . احد دمدينې شمال لورې ته يو نيم ميل لرې پروت د يو غره نوم دى . له ډيرى صحابۀ کرامو سره تر مشورې کولو وروسته رسول ا لله صلى الله عليه وسلم دهجرت په دريم کال دشوال په مياشت کې دجمعې په مبارکه ورځ له يوزر تنه نبوي لښکرسره له مدينې نه دباندې ووت ,خو دمنافقينو مشر عبدالله بن ابى ابن سلول له خپلو دريو سوو ملګرو سره بيرته راستون شو ,نو له دې امله رسول الله صلى الله عليه وسلم سره اووه سوه تنه پاتې شول ,چې په هغوى يوائې سلو تنو زغرې درلودې . رسول الله صلى الله عليه وسلم داحد غره تر څنګ لښکر دا شان برابر کړ چې شايې غره ته شوه ,اودلښکر صفونه (مقدمه , ميمنه ,ميسره ,اوخلفيه) يې تيار کړل او قومندانان يې

معلوم کړل . رسول الله صلی الله علیه وسلم پنځوس تنه دحضرت عبدا لله بن جبیر رضی الله عنه په مشری دغره دهغه کنډَو دساتلو لپاره وګمارل چیرې چې دشا له لوري دقریشو دبرید ویره وه ,او ورته ویې فرمایل : که په مونږ هرڅه کیدل خو چې تاسې هغه ځای پرې نږدئ ,جنګ په پیل کې ځان ته ځانته وو ,خو وروسته صفونه سره ګډشول ,دقریشو بیرغ وړونکي په یو بل پسې ووژل شول , حضرت علي او حضرت ابو دجانه رضی الله عنهما هم ددښمن په لښکر کې لاړې جوړې کړې , څو د دښمن پښې سستې او تیښتې ته اړشول ,خو مسلمانانو په غنیمت ټولولو لاس پورې کړ واو دغره دکنډو ساتونکو چې همدا حال ولید ,نو پوه شول چې مسلمانان بریالي شوي او دغنیمت غونډولو مهال دی ,که څه هم حضرت عبدالله بن جبیر رضی الله عنه ورته دنه تللو ډیر وویل ,خوهغوی لاړل یواځې حضرت عبدالله بن زبیررضی الله عنه له لسو تنو سره پاتې شو ,کله چې خالد بن ولید (چې هغه مهال لانه وو مسلمان شوی اودکفارو له لوري راجنګیده) هغه کنډو خالي ولید نو له نورو سپرو سره په هماغه کنډو راواوښت , کوم کسان چې هلته پاتې وو هغوی شهیدان کړل ,او دجنګ ډګرته یې ځان راورساوه ,قریش یې بیرته سره راټول او نوی جنګ پیل شو , مسلمانانو چې دغنیمت غونډولو له امله وسلې له ځانه لرې کړې وې , دومره وارخطا شو چې خپل او پردي یې نه پیژندل ,په همدې وارخطایی کې څو تنه مسلمانان پخپل منځ کې شهیدان شول . جنګ دومره تیز شو چې آن درسول الله صلی الله علیه وسلم په ښکلي رخسار هم دوینو لاړې جوړې شوې ,او داغږ پورته شو چې محمد صلی الله علیه وسلم شهید شو ,خو څو تنه وو چې له خپل ځانونو یې درسول الله صلی الله علیه وسلم دساتلو ډال جوړکړی وو . په نوموړي جنګ کې اویا تنه مسلمانان شهیدان شول ,چې ډیر یې انصار وو ,درسول الله صلی الله علیه وسلم تره حضرت حمزه رضی لله عنه هم دشهیدانو دکاروان ملګری وو , چې هندې (دابو سفیان میرمنې)دحضرت حمزه رضی الله عنه نس څیرې او ځیګر یې را وایست او خوله یې پرې ولګوله) . علماوو لیکلي چې کله هندې ایمان

راوړ نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل چې ماته مه رامخامخ کیږه ,هغه ووچي هندې به چیري رسول الله صلی الله علیه وسلم ولیدنو لاړه به یې ورځخه چپوله) دجنګ په پای کې رسول الله صلی الله علیه وسلم څو تنه وټاکل ترڅو ددښمن څارنه وکړي , پخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم هم دوهمه ورځ آن تر اتو میلو پورې ددښمن څارنه وکړه . همدا جنګ وو چې دمسلمانانو دبې وزلي توب او تش لاسي له امله ,دحضرت مصعب بن عمیر رضی الله عنه شهید وجود نیم په کفن او نیم په وښو پټ کړای شو . که څه هم داحد په غزاکې مسلمانانو ته دسر ډیر تاوان ورسیده ,خو ماتې یې خوړلې نه ده ,ځکه له جنګ پلوه دماتي دوه شرطونه دي : ۱) داچې دهغه هیواد خاوره ونیسي ۲) دا چې دهغه هیواد پوځ ورک کړي . خو مشرکانو نه مدینه ونیوله او نه یې دمسلمانانو پوځ ورک کړ ,ځکه په هماغې ورځ داسلامي لښکر اویاتنه صحابۀ کرام رضی الله عنهم ددښمن دځارنې لپاره روان شول.

دبئر معونه پیښه:

دهجرت په څلورم کال دصفر په میاشت کې ,دکلاب دکورنۍ مشر ابو براء رسول الله صلی الله علیه وسلم ته راغی او عرض یې وکړچې : له ما سره یوڅو تنه ولیږه ترڅو زما قبیلې ته داسلام بلنه ورکړي . رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل : زه دنجد له لورې په ویره کې یم ,ابو براء وویل :دهغه ځای دخلکو ضامن زه یم . درسول الله صلی الله علیه وسلم ویره ځکه وه چې عامر بن طفیل دنجد دسیمې مشر رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ویلي ووچې : زما او ستا تر منځ درې خبرې دي , لومړی داچې : دکلیو او باندو مشري به ستا وي ,او دښارونو مشربه زه یم ,دوهم داچې ترخپل ځان وروسته ما خلیفه کړه ,که دانه منل کیږي نودریمه خبره داچې ټول غطفان به راټول او سخت برید به دربانديې وکړي . کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له ابو براء سره اویا تنه صحابۀ کرام واستول ,او هغوی بئر معونه نومې ځای ته ورسیدل , نو دحضرت حرام بن ملحان رضی الله عنه په لاس یې درسول الله صلی الله علیه وسلم لیک

همدې عامر ته واستاوه عامر حرام رضی الله عنه شهید کړاو له شاو خوا کورنیو نه یې یولښکر تیار کړ ,عامر له همدې لښکر سره دښر معونه په لورې راروان شو ,صحابۀ کرام رضی الله عنهم دحضرت حرام رضی الله عنه دراتلو په هیله وو خو داچې ځنډ یې وکړ نو ورپسې روان شول ,په لاره دعامر له لښکر سره مخامخ شول ,دعامر لښکر دوی ټول ونیول او هلته یې شهیدان کړل ,خو یو تن عمرو امیه تړې ژوندی پاتې شو ,او هغه هم داسې چې عامرورته وویل چې زما مور دیوه مریې دازادولو نذر منلی وو نو زه تا ازادوم . رسول الله صلی الله علیه وسلم چې له نوموړې پیښې خبرشو نو ډیر وغمیده ,او یوه میاشت یې دسهار په لمانځه کې دې تیری کوونکو ته ښیراوې کولې.

درجیع پیښه:

د بیر معونه له پیښې سره نژدې درجیع پیښه هم یوه زړه دردوونکې پیښه ده . دعضل او قاره دکورنیو څو تنه راغلل او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته یې عرض وکړ چې له مونږ سره یوڅو تنه دتبلیغ لپاره ولیږه ,رسول الله صلی الله علیه وسلم ورسره دحضرت عاصم بن ثابت په مشرۍ لس تنه صحابۀ کرام واستول ,کله چې دا مبلغین رجیع نومې ځای ته ورسیدل نو دې کسانو ورسره ټګي وکړه ,اودښو لحیان کورنۍ یې ولمسوله ترڅو دا مبلغین شهیدان کړي ,هغه وو چې دښو لحیانو دوه سوه کسان ورپسې راووتل خو دا مبلغین ورڅخه یوې غونډۍ ته وختل ,کفارو ورته وویل راښکته شئ مونږ تاسې ته پناه درکوو ,حضرت عاصم رضی الله عنه ورته وفرمایل :مونږ له کفارو څخه پناه نه غواړو جګړه ونښته او دامبارک مبلغین شهیدان شول ,یواځې دوه تنه حضرت خُبیب او حضرت زید رضی الله عنهما دکفارو په خبره تیروتل ,او له غونډۍ څخه راښکته شول ,دښمنانو دهغوی متې وروټرلې او مکې ته یې بوتلل . څنګه چې حضرت خُبیب رضی الله عنه داحد په جنګ کې حارث نومې کافر وژلی وو ، نو نوموړی هم دحارث زامنو واخیست ,څو یې دخپل پلار په کسات کې

ووژني ,كله چې دې كسانو حضرت خُبيب رضي الله عنه دوژلو په موخه دحرم له پولو څخه دباندې بوتلو ,نو حضرت خُبيب رضى الله عنه ورته وفرمايل : اجازه راكړئ چې دوه ركعته لمونځ وكړم , وژونكو ورته اجازه وركړه ,حضرت خُبيب رضى الله عنه دوه ركعته لمونځ اداكړ اوورته وويل : زما زړه غوښتل چې ډير لمونځ وكړم خو ستاسې به داخيال شي چې له مرګه ويريږي (ځكه نو په همدې دوو ركعتونو بسنه كوم) . له همدې مهال راپديخوا چې څوک وژل كيږي نو تر وژل كيدو مخه دوه ركعته لمونځ اداكول وربانديې سنت بلل شوي ترڅو دحضرت خبيب رضى الله عنه دايادِ په امت محمدي كې ديوه ښندونكي دښندويني د علامې په توګه تر قيامته پورې جاري پاتې شي . دشهادت نه لږ وړاندې حضرت خُبيب رضى الله عنه داشعر ووايه:

لستُ أُبالِي حِينَ أُقتَلُ مُسلِمًا ..... على اَي شِقٍ كانَ لِلهِ مَصرَع.
وذالک في ذاتِ الإلَهِ وَإن يَشَأ..... يُبارِک على اوصال شِلوٍ مُمَزَع
ژباړه :كله چې زه دپالونكي څښتن په لاره كې وژل كيږم نو بيا هيڅ پروا نلرم چې په كوم اړخ به ووژلى شم .او كه خداى وغواړي نوزما په غوڅو اندامونواو بندونو به بركت وكړي . حضرت زيد رضى الله عنه بيا صفوان بن اميه دوژلو لپاره واخيست ,دهغه دوژلو پر مهال دقريشو ډيرو مشرانو دهغه نندارە كوله . كله چې وژونكي توره راواخيسته ,,ابو سفيان وويل :ريښتيا ووايه ! كه پدې مهال كې ستا په ځاى محمد (صلى الله عليه وسلم) وژل كړل شوى واى نو داكاربه تا خپله نيكمرغي نه وه ګڼلې ؟ حضرت زيد رضى الله عنه ورته وويل : زما دې په خداى جل جلاله لوړه وي ,چې زه پدې خبره هم سر وركولو ته تيار يم چې دمحمد صلى الله عليه وسلم په پښه كې اغزى ولاړ شي , په همدې مهال كې دصفوان مريي (نسطاس) دهغه سر وواهه . انا لله وانا اليه راجعون.

دبنو نضيرشړل:

له يهودانو سره داتړون هم شوی وو چې که دکومې ويني بيه دمدينې په هستوګنو راتله نو هره کورنۍ به خپله ونډه ورکوي ,کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د دوو تنو دويني دبيې دورکولو لپاره بنو نضير ته ورغی , نو که څه هم په ښکاره ډول خو يهودانو دا غوښتنه ومنله ,خو په پټه يې يو سړی چې عمرو بن حجاش نومیده ,دخونې دوهم پورته خيژولی وو ,او ورته ويلي وو چې محمد)صلی الله علیه وسلم)دهمدې خونې سيوري ته ولاړدی ,له هغه بامه ډبره ورباندې راواچوه ترڅو ووژل شي ,خو رسو ل الله صلی الله علیه وسلم ته دا دسيسه کشف شوه اوپه سملاسي ډول مدينې ته ولاړ . همداراز بنو نضير له قريشو سره دمسلمانانو په خلاف په يوه بله دسيسه کې هم ګډون درلود چې دمسلمانانو پټ ځايونه يې ورته ښودلي وو ,سربيره پر دې ديهودو همدې قبيلې رسول الله صلی الله علیه وسلم ته يو پيغام هم رااستولی وو چې له ديرشو کسانو سره راشه او مونږ به هم ديرش تنه پوهان درولو ,که هغوی ستا خبرې ومنلې نو مونږبه هم اسلام راوړو .رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دا څرګنده وه چې دوی دبغاوت هوډ کړی ,نو په ځواب کې يې ورته وويل : تر څو تاسې له ما سره يو بيل تړون نه وي کړی زه په تاسې باور نلرم .بنو نضير دتړون له کولو په شا شول ,سره له دې چې د دوی ديني ورونو (بني قريظه)همداسې تړون کړی وو . بل ځل يې بيا رسول الله صلی الله علیه وسلم ته پيغام راولیږه چې ته هم دري کسان راوله مونږ به هم دري کسان پوهان درولو نو که هغوی ستا خبر ومنله نو مونږ به هم اسلام راوړو ,رسول الله صلی الله علیه وسلم دهغوی دا خبره ومنله ,خو په لاره چا خبر ورکړ چې يهود توري په لاس درته ولاړاوستا دوژلو اراده لري . دبنو نضيروددې شرارتونو لامل داوو چې يو خو ددوي کلاوي ډيري کلکي وې او له جنګ څخه نه ويريدل , اوبل دوي ته دمنافقينو مشر عبدالله بن ابی ټټر وهلی وو چې دچا خبره مه منۍ که جګړه ونښته نو بني قريضه به هم ستاسې ملاتړ وکړي او زه به هم له دوو زرو کسانو سره ستاسې ملاتړ ته درودانګم .خو

کله چې اسلامي لښکر درسول الله صلی الله علیه وسلم په امر د دوی کلاګانې محاصره کړې نو نه یواځې داچې بنو قریضه یې ملاتړ ونه کړ بلکه دمنافقینو رئیس عبدالله هم په ښکاره ډول له مسلمانانو سره دجګړې کولو ځواک نه درلود . محاصره پنځلس ورځې اوږده شوه ,په پای کې بنو نضیر پدې راضي شول چې هرڅومره سامان په اوښانو وړای شي هغه دې یوسي او له مدینې څخه دې جلا وطن شي . دیهودو دنوموړې کورنۍ ډیر کسان خیبر ته ولاړل ,او په هغوی کې سلام بن ابي الحقیق ,کنانه بن الربیع ,او حیي بن اخطب غوندي یهودي سرداران هم وو ,چې په خیبر کې یې دومره درناوی وشو ,چې دخیبریهودانو هم دوی دخپلو مشرانو په توګه ومنل .دهجرت په څلورم کال دربیع الاول په میاشت کې بنو نضیر وشړل شول ,او مسلمانانو ته له دوی څخه پنځوس زغرې ,پنځوس خولونه ,او درې سوه څلویښت توري په غنیمت پاتې شوې . والحمد لله علی ذلک.

د خندق غزا:

کله چې بني نضیر له مدینې نه ووتل ,نو داسلام پر خلاف یې په یو لوی سازش لاس پورې کړ , لومړی د دې یهودو مشران مکې ته ولاړل او قریشو ته یې وویل : که تاسو راسره مرسته وکړئ نو مونږ به دمسلمانانو جړې وباسو ,قریشو همدا ورځ غوښتله . دهمدې لیدنو کتنو پایله دا شوه چې قریشو خپل او یهودو خپل سوګندي سره راټول کړل ,څو تر 24000 ډیر پوځ په مدینه باندې دبرید کولو لپاره چمتو شو . رسول الله صلی الله علیه وسلم چې خبر شو نو له صحابۀ کرامو سره یې مشوره وکړه ,دحضرت سلمان فارسي رضی الله عنه په رایه دخندق په کندلو پریکړه وشوه ,دمدینې ښار دریو لورو ته کلاګانې او ونې درلودې خو شمال لورې

خلاص وو,همدې لورې ته دخندق په کندلو پیل وشو .رسول الله صلی الله علیه وسلم دخندق نقشه پخپله وښودله ,په اوسني حساب دا خندق شپږ کلو متره اوږد او پنځه شرعي ګزونه کډی وو. دهجرت په پنځم کال د ذي قعدې د میاشتې په اتمه نیټه دخندق کار پیل شو ,رسول الله صلی الله علیه وسلم هرو لسو تنو ته لس ګزه ځمکه دکندلو لپاره معلومه کړه ,او پخپله هم په کار لګیا وو ,صحابه و به دکار په ترڅ کې دا ترانه ویله : نحن الذین بایعو ا محمدا .....علی الجهاد ما بقینا ابدا . مونږهغه کسان یوچې له محمد صلی الله علیه وسلم سره مو تر خپله ژونده پورې دجهاد کولو بیعت کړی . رسول الله صلی الله علیه وسلم به ورته په ځواب کې دادعابدرګه کوله: اللهم لا اجر الا اجر الآخرة .....فاغفر الانصار والمهاجرة . اجرخو دآخیرت غوره دی نو ای خدایه ته ښښنه وکړه انصارو اومهاجرو ته . که څه هم دوي به دلوړې له کبله په نسونو پوري کانې تړلي وو , خو بیاهم دخندق کار په شلو ورځو کې د دریو زرو تنوپه مبارکو لاسونو پاې ته ورسیده . مسلماني میرمنې او ماشومان دښار خوندي کلاګانو ته بوتلل شول ,او هلته دښنو قریظه دیهودو دبرید له ویرې دوه سوه تنه دحضرت سلمه بن الاکوع رضی الله عنه تر مشرۍ لاندې سنګري شول ,نور لښکر د(سلع) نومې غونډۍ په لمن کې مورچې ووهلې . دمسلمانانو په لښکر کې ځینې منافقین هم وو ,چې په یوه او بله بهانه به یې اجازه غوښتله ,او دلښکر له صفونو څخه به وتل ,اودنورو یهودو په لمسون بنو قریظه هم دمسلمانانو په مقابل کې ودریدل . کله چې دابو سفیان په مشرۍ دکفارووسله وال لښکر په خورا جوش او جذبه مدینې ته راورسیدل نو له خندق سره مخامخ هک پک پاتې شول . دخندق خوا ته یې خیمې ووهلې ,او له هغه ځایه به یې غشي ویشتل ,خو دوه ځلې سخته نښته هم وشوه ,یو ورځ داسې چې دکفارو مشرانو دیوې یوې ورځې دجګړې لپاره ټټرونه ووهل ,او هره ورځ به یې بې شمیره غشي دمسلمانانو په لورې ویشتل . دوهم ځل دتیري کوونکي لښکر وتلي اتلان له خندق څخه راپورې وتل ,او دننه لورته په جګړه لګیا

شول ,په دوی کې عمرو بن عبدود ,نوفل او ضرار هم وو ,خو د دوی په مقابل کې حضرت علي او حضرت عمر رضی الله عنهما په خورا میړانه وجنګیدل ,عبدود او نوفل ووژل شول او ضرار په تیښته بریالی شو . دا ورځ خورا سخته ورځ وه ,مشرکینو له هر لوري غشي ویشتل ,په همدې ورځ له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه پرله پسې څلور لمونځونه قضا شول ,ځکه دغشو دباران له کبله هیڅوا هم له خپل سنګر څخه سر نه شوای راپورته کولای , څومره چې جګړه اوږدیدله هغومره کفار وارخطا کیدل ,ځکه د څلرویشت زره پوځ توښه اوخرڅ مخ په تمامیدو وو . دپالونکي څښتن په قدرت یوه شپه داسې باران او ږلی ووریده چې دمشرکینو دخیمو مراندې یې غوڅ ,او دخوراک څښاک لوښي یې په بل لوري ورته واړول ,په همدې حال کې مشرکین په دې ویره کې وو چې مسلمانان برید ونه کړي ,نو په سبا یې دماتي او بیرته تلو نغاره وغږوله ,پدې توګه له یوې میاشتې محاصرې څخه وروسته مدینه له کلابندۍ څخه خلاصه شوه ,د دې تیري کوونکي لښکر په وارخطایۍ کې دنعیم ابن مسعود اشجعي کردار هم دستاینې وړدی . ابن مسعود یو غطفاني رئیس وو ,نوموړی مسلمان شوی وو خو یهود او قریش وربانديې خبر نه وو,او ده ورسره اړیکې درلودې , ابن مسعود بنو قریظه یهودوته چې لا په مدینه کې وو وویل : تاسې او مسلمانان دیوه ښار اوسیدونکي یاست ,که قریش او نور یهود ماتې وخوري نو ستاسي ژوند سختیږي ,ددې لپاره چې قریش تل در سره مرسته ولري له هغوی څخه څو تنه یرغمل کینوئ ,بیا قریشو ته ورغی او ورته ویې ویل : بنو قریظه په تاسو باور نلري هغوی وایي که تاسو له مونږ سره په ژمنه ولاړیاست نو څو تنه راسره ګرَو (یرغمل) واوسئ . قریشو چې داخبره واوریدله په بنو قریظه پې باوره شول ,او دازموینې لپاره یې تري وغوښتل څو د شنبې په ورځ په مسلمانانو برید وکړي ,یهودو مخالفت وکړ چې پدې څه سره د دوې تر منځ بې باوري لاهم ډیره او دقریشو ملا سسته شوه . دخندق دجنګ دوهم نوم احزاب هم دی ,ځکه پدې جنګ کې دعربو او یهودو ډیرو کورنیواو ډلو ټپلو ګډون

کړی وو,پدې جنګ کې شپږ تنه مسلمانان شهیدان او اته تنه مشرکین ووژل شول ,خو د(اَوس)دکورنۍ مشر او دانصارو یو غښتلی مټ حضرت سعد بن معاذرضی الله عنه پدې جنګ کې ټپي اوځوورځې وروسته دهمدې ټپ له امله په شهادت ورسیده . انالله وانا الیه راجعون.

دبنو قریظه پای

له یهودو سره چې کوم تړون شوی وو نو بنو قینقاع هغه دبدر او بنو نضیر داحدپه ورځ مات کړ, له همدې کبله دادواړه یهودي کورنۍ له مدینې څخه جلا وطنې شوې .بنو قریظه دخندق غزا په پیل کې دمسلمانانو لورې ونیو ,دجنګ په جریان کې یوه یهودي ځان هغه کلاوو ته ورساوه چیرې چې مسلمانې میرمنې او ماشومان اوسیدل ,هلته حضرت حسان رضی الله عنه پهره کوله ,خو داچې په جنګ کې دیوې پیښې له کبله یې ونه شوای کولای هغه یهودي ووژني ,حضرت صفیې رضی الله عنها دحضرت حمزه رضی الله عنه خور بي بي هغه یهودی وواژه ,توره یې تري په غنیمت کې واخیستله اوسر یې دکلا شاته وغور ځاوه , یهود پوه شول چې دلته هم وسله وال کسان شته ځکه یې نو برید ونکړ . دجنګ په مهال کې رسول الله صلی الله علیه وسلم دبنو قریظه یهودوته حضرت سعدبن معاذ او حضرت سعد بن عباده رضی الله عنهما ورواستول ,څو هغوی ته لیکل شوی تړون وریاد کړي ,خو هغوی وویل محمد څوک دی او تړون یې څه شی دی ؟ ځکه نو دې یهودو دخندق په جنګ کې عملا برخه واخیسته ,او دماتې پر مهال یې هم داسلام لوی دښمن ,دبنونضیر دجلاوطن شوو یهودو مشر حُیَي بن اخطب له ځانه سره راوست ,حُیَي بن اخطب دجلاوطنۍ په مهال ژمنه کړې وه چې دمسلمانانو په خلاف به دچا مرسته نه کوي ,خو په نوموړي جنګ کې یې نه یوائې داچې دقریشو مرسته یې وکړه بلکه دمسلمانانو حلیف (سوګندي) یهود بني قریظه یې هم جنګ ته ولمسولو . دخندق دجګړې په پای کې رسول الله صلی الله علیه وسلم امر وکړ چې وسلې مه ږدئ او په بنو قریظه برید وکړئ ,دلښکر په وړاندې حضرت

علي رضی لله عنه دهغوی کلاګانو ته ور سید,که بنو قریظه بیا هم د روغې جوړې لاره نیولې وای شوني وه چې امان یې موندلی وای ,خو دوی دجنګ تیاري نیولې وه ,او دحضرت علي رضی الله له رسیدو سره سم یې د رسول الله صلی الله علیه وسلم په شان کې ستغې سپورې وویلې . درسول الله صلی الله علیه وسلم په امر یې کلاګاني محاصره شوې ,او دا محاصره تر یوې میاشتې اوږده شوه ,په پای کې یهودو وویل هره پریکړه چې سعد بن معاذ رضی الله عنه وکړي مونږ یې منو ,(هغه مهال حضرت سعد بن معاذ رضی الله عنه زخمي وو شهید شوی لانه وو ,) یهودو فکر کاوه چې **له سعد رضی الله عنه سره د** هغوی د نیکیو له امله چې ښایي په یوه مهال به یې ورسره کړې وي له کبله ممکن حضرت سعد د دوی په ګټه یوه پریکړه وکړي خو داسې ونه شول بلکه : حضرت سعد بن معاذرضی الله عنه پریکړه وکړه چې دبنو قریظه یهودو جګړه مار کسان دې ووژل شي ,ښځې او ماشومان دې بندیان او مال دې غنیمت ونیول شي . داپریکړه حضرت معاذ رضی الله عنه دتورات له حکم سره سمه وکړه ,رسول الله صلی الله علیه وسلم ته به چې په هغه مهال کومه خبره ښکاره نه وه راغلې نو دتورات احکام یې عملي کول ځکه یې نو پدې پریکړې سره حضرت سعدرضی الله عنه ته وویل چې تایوه اسماني پریکړه وکړه . د بنو قریظه یهودو دا پریکړه ومنله او ځانونه یې دوژلو ځای ته حاضر کړل , ددې پریکړې په کولو سره دبنو قریظه مسأله پای ته ورسیده.

مړینه

د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم آرامځای ناروغي

دځار شنبې په ورځ چې دصفر دمیاشتې اتلسمه یا نولسمه نیټه وه ,رسول الله صلی الله علیه وسلم جنت البقیع ته چې دعامومسلمانانو هدیره وه ولاړ ,کله چې له هغه ځایه راستون شونو ناروغه شو,دحضرت میمونې رضی الله عنها کره یې شپه تیره کړه ,د دوشنبې په ورځ درسول الله صلی الله علیه وسلم ناروغي زیاته شوه , او دنورو بیبیانو په خونه دحضرت عایشې رضی الله عنها کره ولاړ ,ترڅو پورې چې یې دګرځیدو ځواک درلود نو مسجد ته به یې تشریف وړلو ,وروستنی لمونځ دمانښام لمونځ وو چې مسلمانانو په رسول الله صلی الله علیه وسلم پسې ادا کړ. دامهال درسول الله صلی الله علیه وسلم سر خوږیده او تړلی یې وو ,همدا شپه ماخوستن وار په وار بې هوښې ورباندې راتله ,او امر یې وکړ چې حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه دې لمونځ ورکړي . بله ورځ ماسپښین درسول لله صلی الله علیه وسلم ناروغي یوځه کمه وه ,غسل یې وکړ ,د حضرت عباس او حضرت علي رضی الله عنهماپه اوږو باندې یې ځان تکیه کړاوجُومات ته ولاړ ,هلته دابو بکر رضی الله عنه په امامت لمونځ ولاړوو ,چې دهغه ترشنګ کیناست او خلکو ته یې لمونځ ورکړ ,وروسته یې یوه لنډه خطبه وویله ,دادرسول الله صلی الله علیه وسلم وروستۍ خطبه وه

چې پکې يې وفرمايل : (خدای جل جلاله يوه بنده ته واک ورکړی چې ددُنياوي نعمتونو اوياهم دخدای له لورې داُخروي نعمتونو له منځ نه يوخوښ کړي. بنده هغه شيان دځان لپاره غوره کړل چې له آخرت سره اړيکې لري .حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه وژړل ځکه پوه شو چې هغه بنده پخپله رسول الله صلی الله عليه وسلم دی ,رسول الله صلی الله عليه وسلم دابوبکر صديق رضی الله عنه په اړه وفرمايل ترټولو زيات چې زه دچا له شتمني او ملګرتيا څخه خوښ يم هغه ابوبکر دی .) همداراز يې په خطبه کې دانصارو په هکله وفرمايل : (ای خلکو زه دانصارو په هکله تاسې ته وصيت کوم ,عام مسلمانان به ډيريږي خو انصاربه دومره لږ شي لکه په خوړو کې مالګه ,انصارو خپله دنده تر سره کړه ,اوس په تاسو دهغوی دپور پرې کول فرض دي ,انصار زما په وجود کي دمعدې په څير دي ,هرڅوک چې ستاسو دګټو او تاوان واکدار (خليفه) وي نو دهغه دا دنده ده چې که هرڅوک په انصارو کې ښه وي ومني ,او که له چا څخه کومه تيروتنه شوي وي نو هغه دې وبښي .) رسول الله صلی الله عليه وسلم ترناروغتيا يوه ورځ وړاندې حضرت اسامه رضی الله ته امر کړی وو چې درومينانو جګړې ته لاړشي ,خو دهغه له قوماندې څخه دنومورې دځواني له کبله شکايت وکړ ,رسول الله صلی الله عليه وسلم په دې اړه پخپله خطبه کې وويل : (که داسامه په سرداری تاسې نيوکه لرئ نو دده دپلار په سردارئ هم تاسې نيوکې کولې زما دې په سپيڅلي خدای لورې وي چې اسامه د دې دندې حقدار او مستحق دی , هغه په ما ډير ګران دی ,او تر دې وروسته به هم په ما ګران وي .) رسول الله صلی الله عليه وسلم دخطبې په ترڅ کي داهم وفرمايل : (دحلال او حرام نسبت دې ماته نه کيږي ,ما هغه څه حلال کړي چې هغه خدای جل جلاله پخپل کتاب کې حلال کړي ,او ما هغه څه حرام کړي چې خدای جل جلاله حرام کړي دي). رسول الله صلی الله عليه وسلم دا هم وفرمايل چې : (ای دخدای دپيغمبر لورې فاطمې ! او ای دخدای دپيغمبر عمې صفيې! دخدای او آخرت لپاره څه عمل وکړئ زه تاسې له خدای جل جلاله څخه نشم خلاصولای). د نومورې خطبې له ويلو وروسته رسول الله صلی الله عليه وسلم بيرته

دحضرت عايشې رضی الله عنها کورته تشريف يووړ , دناروغتيا په نا کراری کې نبوي ذات ته ورپه يادشول چې څه اشرفی يې له بي بي عايشې سره ايښې وې هغه يې راوبلله اوورته ويې فرمايل : (عايشې! هغه اشرفی چيرې دي ؟ محمد(صلی الله عليه وسلم) به له خدايه جل جلاله سره پداسې حال کې ووينې چې دی په هغه بد ګمانه وي , لاړه شه او هغه دخدای جل جلاله په لاره کې خيرات کړه .) ددوشنبې په سهار چې درسول الله صلی اله عليه وسلم دناروغتيا ديارلسمه شپه وه چې رسول لله صلی الله عليه وسلم دخپل کور له وره)دروازې) نه پرده پورته کړه ,ويې ليدل چې خلک په لمانځه ولاړدي ,ډير خوښ اوموسکی شو ,حضرت ابوبکر صديق رضی الله عنه فکر وکړ چې رسول الله صلی اله عليه وسلم لمانځه ادا کولو ته راځي ځکه يې نووغوښتل چې شاته شي ,خو رسول الله صلی الله عليه وسلم په اشاره پوه کړ چې لمونځ ورکړي ,رسول الله صلی الله عليه وسلم بيرته حجرې ته ننوت ,دا هغه وروستنی ليدنه وه چې صحابۀ کرامو له نبوي سپيځلي ځيرې نه وکړه.

د مړينې کال

رسول الله صلی الله عليه وسلم به هر کال دروژې په مياشت کې لس ورځې په اعتکاف کي تيرولې ,خو په ورستنی روژه کې شل ورځې په اعتکاف کې کيناست ,رسول الله صلی الله عليه وسلم به هر کال دروژې په مياشت کې يوځل دحضرت جبرايل عليه السلام له خولې نه قرآنکريم اوريده ,خو د ورستني کال په روژه کې يې دوه ځلې واوريده . دوروستني حج او په ځينو نورو خطبو کې رسول الله صلی الله عليه وسلم ځيني داسې خبرې کړې وې چې هغه دمړينې يادونه وه ,لکه چې دحج په وروستی خطبه کې يې وفرمايل : (زه ددې خبرې هيله نلرم چې په راتلونکي کال کې له تاسې سره وليدلای شم ,ښايي تر دې وروسته حج ونه کړای شم .) دحج دفريضې داداکولو تراتګ وروسته رسو ل الله صلی الله عليه وسلم داحد دشهيدانو هديرې ته ورغی ,او هلته يې هم داسې خطبه وويله چې ګواکې څوک له مړواو ژوندو سره په مخه ښه کوي ,رسول الله صلی الله عليه وسلم دصفر

دمیاشتې په اولسمه یا اتلسمه نیټه حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه ته وفرمایل : (ته له لښکر سره لاړشه او له هغو شریرو خلکو څخه دې دپلار کسات واخله .) دموته په وتلي جنګ کې حضرت زید رضی الله عنه شهید کړای شوی وو ,ځکه نو رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه ته هلته دبیا تللو امر وکړ.

تجهیز او تکفین

د سې شنبې ورځ د تجهیز او تکفین ورځ وه حضرت علي رضی الله عنه ,فضل بن عباس رضی الله عنه ,او حضرت اسامه بن زید رضی الله عنه غسل ورکړ ,په همدې مهال کې حضرت عباس رضی الله عنه هم حاضر وو ,او یو انصاري حضرت اوس بن خولې رضی الله عنه اوبه راوړې ,دکفن لپاره دسپنسیو دري سپینې ټوټې غوره شوې . تر غسل او کفن وروسته دا پوښتنه راپیدا شوه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم به په کوم ځای کې خاوروته سپارل کیږي ؟ حضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه وویل :انبیا چې چیرې وفات شي هلته خاورو ته سپارل کیږي ,په همدې خبره اتفاق راغی او په کوم ځای کې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفات شوی وو په هماغه ځای کې دقبر کنلو کار پیل شو , داځای دحضرت عایشې رضی الله عمها داوسیدلو خونه وه ,دقبر په سرهم خبره راپورته شوه ,ځکه حضرت ابو عبیده بن جراح رضی الله عه به دمکې دخلکو په څیر بغلي قبرونه کیندل ,او حضرت ابو طلحه رضی الله عنه به بیا دمدینې دخلکو په دود لحدي قبرونه ایستل ,نو دا خبره کیدله چې اوس څوک او څه ډول قبر وکندي ؟ حضرت عمر رضی الله وویل : په همدې دواړو اصحابو پسې څوک واستوئ ,هر یو چې لومړی راغی هغه دې دخپلې خوښې قبر وکندي ,په دواړو صحابه و پسې سړي واستول شول ,حضرت ابو عُبیده بن جراح رضی الله عنه په کور کې نه وو ,حضرت ابو طلحه رضی الله راغی او لحدي قبر یې جوړکړ , څنګه چې دقبر ځمکه نمجنه وه نو هغه بستر یې پکې وغوړاوه په کوم کې چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفات شوی وو . کله چې جنازه تیاره شوه نو خلک دلمانځه

لپاره رامات شول ,خونې ته وار په واروروننوتل او لمونځونه يې کول ,دالمونځونه پرته دچا له امامت نه ترسره شول ,لومړی نارينه و بيا ښځينه و او ورپسې کوچنيانو دجنازې لمونځونه ادا کړل .درسول الله صلی الله عليه وسلم مبارک جسد حضرت علي مرتضی رضی الله عنه ,حضرت فضل بن عباس رضی الله عنه ,حضرت اسامه بن زيد رضی الله عنه ,او حضرت عبدالرحمن بن عوف رضی الله عنه قبر ته ښکته کړ . انا لله وانا اليه راجعون.

دمحمد ص غزاګانې
داحدغزاکيسه

حضرت وحشي بن حرب الحبشي رضی الله عنه

هغه څوک وو چې د حضرت محمد ﷺ تره حضرت حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنه يې به شهادت ورساوه، او د نبي کريم ﷺ زړه يې د ده د شهادت له امله ور زخمي کړ، وروسته يې د يمامه په سخته ورځ کې د مسيلمة الکذاب په وژلو د مسلمانانو زړونه يخ کړل.

د ا حضرت وحشي بن حرب الحبشي رضی الله عنه وو ، چې په أبودسمة سره يادیدی... د ده په اړه يوه غمجنه ، سخته او زړه بوړنوونکې کيسه شته ، ته په خپله نومورې ته غوږ شه چې دی خپله بدي په خپله درته واوروي، حضرت وحشي وايي: زه د قريشو د يو سردار حضرت جبير بن معطم غلام وم، د نومورې تره طُعيمه د بدر په ورځ حضرت حمزه رضی الله عنه په قتل رسولی وو، حضرت جبير د ده په مړينه ډير خواشينی وو او په لات او عزی سره يې لوړه کړې وه چې د ده قاتل به وژني ، بدله به اخلي ... او حضرت حمزه رضی الله عنه ته يې د فرصت شيبې ځارلې.

پردې خبره ډير وخت تير نه شو چې قريشو عزم وکړ چې د اُحد ميدان ته به وځو ، له حضرت محمد ﷺ څخه به د هغو مړو بدله اخلو چې نومورې په بدر کې په قتل رسولي وو.

قريشو خپل حليفان راوبلل، لښکر يي منظم کړ او ښه پوره تياری يي ونيو او د لښکر قومنده يي حضرت ابوسفيان بن حرب ته وسپارله.

ابوسفيان وپتيبله چي له لښکر سره بايد د قريشو ځينې هغه ښځې چي پلرونه ، زامن ، ورونه او ځيني نور خپلوان يي په بدر کي وژل شوي دي ، بايد له لښکر سره يوځاي کړلی شي، ترڅو د جنګ په ډګر کي د جنګياليو غيرت راوپاروي او د لښکر د ماتيدو مخنيوی وکړي، د دې ښځو په کتار کي يوه هم د ابوسفيان ښځه (هند بنت عتبه) وه چي پلار ، اکا او ورور يي په بدر کي وژل شوي وو، کله چي لښکر کوچيدی ، ماته جبير بن معطم وکتل او راته ويي ويل: ای أبادسمه ! ته غواړي چي له غلامی ځخه ځان وژغوري؟!

ماورته وويل: څوك به مي خلاص کړي؟

ده راته وويل: زه به دي خلاص کړم.

ماورته وويل: څنګه به مي خلاص کړې؟

ده راته ويل: که دي زما د تره «طُعيمه» په بدله کي د محمد ﷺ تره «حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنه » وواژه ، ته آزاد يي ، ماورته وويل: ته به ماته څوك ضامن راکړې؟ ده راته وويل: چي ستاڅوك خوښ وي اوزه پر دې خبري ټول خلګ ګواهان ګرځوم.

ماورته وويل: زه دا کار کوم...

وحشي وايي زه يو حبشي سړی وم، د حبشو غوندي ويشتل مي زده وو چي هر شئ به مي په نښه کړ بيانه راڅخه خطاکيد ی ، ماهم سمدستي نيزه راواخيستله له لښکر سره ولاړم ، زه له لښکر څخه وروسته ښځو ته نژدې تلم ځکه زما له جګړې سره نور کار نه ؤ، د لاري په اوږدو کي چي به کله زه د أبوسفيان پرښځه (هند) تيريدم او يا به دا راباندي تيريده او زما په لاس کي به يي نيزه وليده چي لمر ته برېښيده ، دې به راته ويل: ته خپله سينه هم او زمور سينه هم د دوي په وژلو سړه کړه....!

کله چي مور أحد ته ورسيدو او دواړه لښکره سره مخامخ شول، ماهڅه کوله چي حمزه بن عبدالمطلب رضی الله عنه پيداکړم ، ما نوموړي پيژندی او دی ، هم داسي سړه نه ؤ چي له چاڅخه دي ورك شوی واي ،

ځکه ده به په سر کي د طاؤس ښکې ټومبلي وې ترڅو خپلو سيالانو ته څرګند وي، دا د زړورو عربو عادت وو چي د جنګ په ډګر کي به يي داسي کول.

ډير ځنډ نه ووت چي حضرت حمزه رض مي وليد چي د لښکر په مينځ توي شوی وو او خلك به يي په تورو پريکول ، د نوموړي نه چا مخه نيولاي شواي او نه څوك ورته تم کيداي شواي.

کله چي ما تيار ی ورته ونيو ، تر درختو او ډبرو ورڅخه پټيدم ترڅو ښه رانژدي شي، په دې وخت کي د قريشو يو سپور چي سباع بن عبدالعزی نومیدی ، ورته راوړاندي شو او ورته ويي ويل: ای حمزه ! مبارزه راسره وکړه ... مبارزه راسره وکړه ...

حضرت حمزه رضی الله عنه وړاندي ورغی او ويي ويل: ای د مشرك زويه ! راشه ...

ماته راشه ... سمدستي يي د توري ګوزار وربانديي وکړ او په خپلو وينو کي يي لت پت کړ.

په همدې وخت کي حضرت حمزه رضی الله عنه ماته دومره رانژدې شو چي ماغوښت، ماهم خپله نيزه ورته برابره کړه چي ښه مي باور شو چي نه خطاکيږي، وار مي وربانديي وکړ تر نامه لاندي مي وويشت او د شا خواته يي ووته ، ده زمالور ته دوه درې قدمه ډير په تکليف سره راواخيستل اوبيا پر مځکه ولويد، نيزه يي په تن کي ښخه وه ماتر هغو نيزه په کي پريښوده چي څو مي د ده په مړينه باور شو بيا ورغلم نيزه مي ورڅخه راوکښه ، خيمو ته راغلم او کښيناستم ، له بل چاسره مي کار نه وو ، دی مي د ځان د آزادۍ له امله شهيد کړ.

د جګړې تنور ښه تود شو، خرپ او ترپ پيل شو، د محمد ﷺ ملګري محاصره اوډير ملګري يي ووژل شول ، په همدې حال کي هند بن عتبه د مسلمانانو پر مړو وګرځيده له شا نوري ښځې ورپسي وې ، دې د مړو اندامونه پريکول، او د مړو نسونه يي ورځيري کړل، سترګي يي ور و ايستې ، پوزي او غوږونه يي ورپري کړل

وروسته يي د دوي د پزو او غوږونو څخه ځان ته غارګۍ او غوږوالي جوړ کړل او د ځان د سرو زرو غارګۍ او غوږوالي يي ماته راکړل او راته ويي ويل: ای ابادسيمه ! دا دواړه ستادي؟
دا دواړه ستادي ، ځان پرې وساته ، دادير لوړ بيه دي.
کله چي په اُحد کي جګړه پاي ته ورسيده زه له لښکر سره مکې ته راستون شوم ، جبير بن معطم په خپله وعده وفا وکړه او زه يي آزاد کړم.
د حضرت محمد ﷺ خبره ورځ په ورځ ګرمېده مسلمانان ورځ تر بلې زياتيدل، څومره چي حضرت محمد ﷺ مخ په وړاندي تلو دغومره زياته پر مامځکه تنګيده اوزه پر ځان ډاربدم ترڅو چي حضرت محمد ﷺ له خپل لښکر سره مکې ته داخليدی زه ډاربدم

وَلْتَكُنْ مِّنْكُمْ أُمَّةٌ يَّدْعُوْنَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُوْنَ بِالْمَعْرُوْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُوْنَ ﴿١٠٤﴾

او وی دی (تل) له تاسی يوه ډله چه بولی (خلق) په طرف د خير (اسلام) او امر (حکم) کوی (خلقو ته) په معروف (نيکی) سره او منعه کوی «خلق» له منکر (بدی) نه او دغه (آمرين بالمعروف ناهين عن المنکر) هم دوی دی په مراد رسيدلی.

الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر

- و باید از میان شما گروهی مردم را به نیکی دعوت کنند و به کار شایسته وا دارند و از زشتی باز دارند و آنان همان رستگارانند .(سوره آل عمران آیه ۱۰۴(
- كنتم خير امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف و تنهون عن المنكر و تؤمنون بالله

شما بهترین امتی هستید که برای مردم پایدار شده‌اید به کار پسندیده فرمان می‌دهید و از کار ناپسند باز می‌دارید و به خدا ایمان دارید .(سوره مبارکه آل عمران آیه ۱۱۰(

- والمؤمنون و المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر
- و مردان و زنان با ایمان، دوستان یکدیگرند که به کارهای پسندیده وا می‌دارند و از کارهای ناپسند باز می‌دارند.
- (سوره توبه آیه ۷۱(امر به معروف و نهی از منکر از احکام عملی مسلمانان و به نظر شیعیان از فروع دین اسلام است. امر به معروف یعنی دستور دادن یا توصیه کردن از سوی فرد مسلمان به دیگران به انجام آنچه از نظر عقل یا شرع اسلام خوب در نظر گرفته می‌شود و نهی از منکر یعنی دستور دادن یا توصیه کردن از سوی فرد مسلمان به دیگران به انجام ندادن آنچه به از نظر عقل یا شرع اسلام بد در نظر گرفته می‌شود. این توصیه گفتاری است و شامل جرح نمی‌شود

در احکام دین، به تمام واجبات و مستحبات معروف و به تمام محرمات و مکروهات منکر گفته می‌شود

بنابراین واداشتن افراد جامعه به انجام کارهای واجب و مستحب امر به معروف و بازداشتن آنها از کارهای حرام و مکروه نهی از منکر است. البته در نوشته های دانشمندان دینی امر به معروفی که واجب است، واجب و امر به معروفی که مستحب است، مستحب؛ همچنین نهی از منکری که حرام است، واجب بوده و نهی از منکری که مکروه است، مستحب است.

- امر به معروف و نهی از منکر، واجب کفایی است که اگر افرادی به قدر کفایت - به انجام آن اقدام کنند، از دیگران ساقط می شود. و اگر همهء افراد آن را ترك کرده باشند، چنانچه شرایط آن موجود باشد، همهء آنها ترك واجب کرده اند

حج اکبر

صاحب تفسیر المنار در این زمینه می گوید: در حجةالوداع، روز عرفه، روز جمعه بود و عوام هر زمان که وقوف در عرفات با روز جمعه مصادف شود آن سال را حج اکبر می نامند.72

در لغت نامه دهخدا نیز آمده است: ظاهراً در نزد عوام چون عید اضحی با جمعه تصادف کند حج آن سال را حج اکبر گویند و ثواب این حج را بیشتر گمان برند.73

په عاموکي چي دامشهوره ده چي په کوم کال دعرفات په ورځ جمعه وي،یوازي هغه حج اکبردی،

ددې اصلیت له دې پرته نشته چي په اتفاقي توګه په کوم کال چي درسول کریم-صلی الله علیه وسلم-حجة الوداع شوی دی،په هغه کي عرفات دجمعې په ورځ شوی وو،داپه خپل ځای یوفضیلت خامخادی مګردذکرشوي آیت دمفهوم سره ددې ترڅونشته(یعني حج اکبرورته نه ویل کېږي.)(تفسیرمعارف القرآن ص:۳۱۵ج:۴(

په دې هکله خصوصي یوروایت علامه رزین په تجریدالصحاح کي دمؤطأپه حواله ذکرکړی دی،هغه داسي دی:له طلحه بن عبیدالله بن کریزځخه روایت دی چي رسول الله-صلی الله علیه وسلم- وفرمایل:ترټولوورځوغوره دعرفې ورځ ده چي دجمعې سره موافقه(یوځای)شي،داتراویاحجونوغوره دی چي په جمعه کي نه وي!!

دجمعې په ورځ دعرفات فضیلت:وړاندي هم یادونه وشوه چي دعرفات اودجمعې یوځای کېدل فضیلت خامخالري ځکه چي دعرفې اودجمعې دواړه ورځي دفضیلت ورځي دي،نوچي دواړه یوځای شي،خامخافضیلت لري داوجه وه چي الله پاك دغه دواړه دفضیلت ورځي دنبي علیه السلام په حجة الوداع کي جمع کړلې.

پينځمه برخه :

داصحابانوکيسې

حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه

نوم يې عبدالله ، کنيت يې ابوبکر , صديق او عتيق يې لقبونه وو . دپلار نوم يې عثمان کنيت يې ابو قحافه او دمور نوم يې سلمى او ام الخير يې کنيت وو

.

دپلار دلورې د نسب پوره کړې يې داده : عبدالله بن عثمان بن عامر بن عمرو بن کعب بن سعد بن تيم بن مُره بن کعب بن لوئ القرشي التميمي .
او دمور دلورې دنسب کړې يې په دا ډول ده : ام الخير بنت صخر بن عامر بن کعب بن سعد بن تيم بن مُره (طبقات ابن سعد قسم اول دريم ټوک119 مخ) پدې ډول دحضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه نسب دمور او پلار دواړو له لورې په شپږم پشت درسول الله صلى الله عليه وسلم له نسب سره يو ځای کيږي .

دحضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه پلار

دحضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه پلار ابو قحافه عثمان بن عامر دمکې له شرفاوو څخه او ډېر عمر سړی وو , په پيل کې هغه هم داسلام غورځنګ هسې يوه ټوکه بلله له همدې کبله حضرت عبدالله وايي کله چې رسول الله صلى الله عليه وسلم هجرت وکړ نو زه درسول الله صلى الله

علیه وسلم په لټه کې دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه تر کوره راورسیدم هلته ابو قحافه موجود وو هغه حضرت علي رضي الله عنه پدې لاره دتیریدو په مهال لیدلی وو نو ډیر دغصې په حالت کې یې وویل چې دې هلکانو زما زوی هم خراب کړ

(الاصابه 4 ټوک 221مخ (
ابو قحافه دمکې تر فتحې پورې پخپل پلارني مذهب ولاړوو دمکې تر فتحې وروسته یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم په مسجد کې تشریف درلود چې ابوبکر له خپل پلار سره یو ځای درسول الله صلی الله علیه وسلم لیدو ته راغی ,کله چې درسول الله سترګې پرې ولګیدې نو ویې فرمایل ای ابوبکره تا (دلته په راوستو سره)خپل پلار ولې وځوراوه زه به ورغلی وم ,کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دابو قحافه سپین ږیرتوب ولید نو دابو قحافه په حالت یې رحم راغی او خپل دشفقت لاس یې دهغه په سینه ورتیر کړ او دښو او مبارکو تورو تلقین یې ورته وکړ او په اسلام یې مشرف کړ هغه درسول الله صلی الله علیه وسلم له رحلته وروسته دابوبکر رضي الله دخلافت زمانه هم ولیده اوپه 14هجري کال کې د97 کلونو په عمر مړشو .

دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه مور

حضرت ام الخیر سلمی بنت صخر رضي الله عنها له هغو کسانو نه شمیر ل کیږي چا چې په پیل پیل کې داسلام حق مذهب قبول کړ,تردې له مخې یوائې 39 کسانو اسلام راوړی وو او هغوی هم په جار دخپل اسلام ښکارندوینه نشوا کولای اونه یې هم داسلام بلنه په ښکاره ډول کولای شوا. حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه چې یو ځل له رسول الله صلی الله علیه وسلم څخه اجازه وغوښته او مشرکین یې په جار سره اسلام ته راوبلل نو مشرکینو هغه سخت وواهه خو په دې ربړ سربیره حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه دخپل کور غړو ته داسلام بلنه ورکوله هماغه وو

کله چې سهار شو نو له خپلې مور سره دارقم بن ارقم رضي الله عنه کورته درسول الله صلی الله علیه وسلم لیدو ته راغی او عرض یې وکړ چې ای دخدای رسوله ! زما مو ر حاضره ده هغې ته دحقې لارې لارښوونه وکړئ : نو رسول الله صلی الله علیه وسلم هغې ته داسلام راوړو بلنه ورکړه او هغه په اسلام باندې مشرفه شوه) الاصابه 8 ټوک 229 مخ) حضرت ام الخیر هم دډیر عمر ښځه وه دحضرت ابو بکر صدیق رضي الله تر خلافته پورې ژوندۍ وه لیکن له خپل خاوند نه مخکې مړه شویده . (الاصابه له طبراني)نه .

دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه حلیه

حضرت ابوبکرصدیق رضي الله عنه ډیر دنریو اندامونو څښتن وو ,څهره یې لغړوښې او غنم رنګی وو , تندی یې لوړ او پراخ وو , سترګې یې ور ننوتلي وې او په ویښتانو به یې دنکریزو خضاب لګاوه .

دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه مېرمنې او اولادونه

حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه په مختلفو مهالونو کې له یوه نه ډیر ودونه کړي وو .له کومو میرمنو نه چې یې اولادونه شوي دهغوی نومونه دادي

قتیله یا قتله : له دې څخه یې حضرت عبدالله او حضرت اسماء رضي الله عنهماپیدا شو .

ام رمان : دادام المؤمنین حضرت عایشې او حضرت عبدالرحمن رضي الله عنهما مور وه .

اسما : له دې څخه محمد بن ابي بکر پیدا شو .

حبیبه بنت خارجیه : دحضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه ترټولو کشره لور(ام کلثوم)له همدې نه پیدا شوې وه .

دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه ژوند

حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه له اسلام څخه تر مخه یو بډای سوداګر وو چې په دیانت ,رینښتنولۍ او امانت ساتلو کې یې وتلی نوم درلود . د مکې اوسیدونکو به دهغه دعلم , تجربې او ښو کړو وړو له امله دهغه ډیر عزت کاوه .دجاهلیت په زمانه کې به د خون بها مال دحضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه په کور کې یوځاي کیده که به دبل چا کره یوځای شو نو قریشو به هغه مال نه مانه .(کنزالعمال 6 ټوک 313 مخ (دجاهلیت په زمانه کې هم ابوبکر صدیق رضي الله عنه له شرابو نه همداسې بد وړل لکه داسلام په زمانه کې , اوویل به یې چې دشراب څښل دانسان عزت ته زیان رسوي

.

له حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه سره له ډیره وړوکوالي درسول الله صلی الله علیه وسلم مینه وه او درسول الله صلی الله علیه وسلم دملګرو په ټولۍ کې ګډ وو .دسوداګرۍ په ډیرو سفرونو کې به هم له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره ملګری وو (پورتنۍ حواله) کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم نبي وټاکل شو نو هغه په پټه خپل ټول مخلصین او درازملګري پدې حقیقت خبر کړل نو حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه ترټولو لومړی سړی وو چې د رسو لله صلی الله علیه وسلم سره دبیعت کولو لپاره یې لاس ور اوږد کړ .که څه هم ځینو مؤرخینو لیکلي چې تر ټولو مخکې حضرت خدیجې رضي الله عنهااسلام راوړ ځینو بیا حضرت علي رضي الله عنه لیکلی ځینو حضرت زید بن ثابت رضي الله عنه لیکلی لیکن له ډیرو اثارو او دلایلوڅخه دا په ډاګه کیږي چې تر ټولو مخکې حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه اسلام راوړی , او ددې نورو اثارو او احادیثو تطبیق ځیړونکو څه پدې ډول کړی چې : په ښځو کې ام المؤمنین حضرت خدیجې رضي الله عنها لومړی اسلام راوړی , په ماشومانو کې حضرت علي رضي الله عنه ,په غلامانو کې حضرت زید بن ثابت رضي الله عنه او په ازادو او بالغو سړو کې بیا حضرت ابو بکر رضي

الله عنه تر ټولو ډومبی په اسلام باندې مشرف شوی دی . فتح الباري 7ټوک 130 مخ .

دحضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه له مسلمانیدو سره سم داسلام دپر مخ تللو لړی پیل شوه او دحضرت عثمان بن عفان , حضرت زبیر بن عوام,حضرت عبدالرحمن بن عوف , حضرت سعد بن ابي وقاص , حضرت طلحه بن عبدالله ,حضرت عثمان بن مظعون , حضرت ابو عبیده ,حضرت ابو سلمه ,حضرت خالد بن سعید بن العاص رضي الله عنهم په څیرجلیل القدره خلك هم دحضرت ابوبکرصدیق رضي الله عنه دزېارایستلو په پایله کي مسلمانان شول .

حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه په خپل کور کې دلمانځه کولو لپاره یو ځانګړی مسجد جوړ کړی وو چې ډیر په عاجزۍ او خشوع وخضوع سره به یې لمونځ پکې ادا کاوو , صدیق رضي الله عنه ډیر زړه نرمی انسان وو ,کله چې به یې دقرآن کریم تلاوت کاوو نو له سترګو څخه به یې اوښکې بهیدلې آن تردې چې خلکو به دهغه ژړاوریدله او ټول به رایو ځای شول او له دې اثر درلودونکي منظر څخه به ډیر متاثر شول . بخاري باب هجرة النبي واصحابه .

حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه به دخدای په لاره کې ډیر مالونه ورکول په سنه 9 هجري کې رسول الله صلی الله علیه وسلم دغزوۀ تبوک دتیارۍ لپاره دخدای جل جلاله په لاره کې دمالونو دورکولو اعلان وکړ نو حضرت عمر رضي الله عنه دخپل کور نیمایي مال دخدای په لار کې دورکولو په ښه درسول الله صلی الله علیه وسلم حضورته راوړ او دا ګمان یې وکړ چې کیدای شي نن زه په نیک کار کې حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه ته ماتې ورکړم خو حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه دخپل کور ټول مال راوړ او درسول الله صلی الله علیه وسلم مخې ته یې کیښود , رسول الله صلی الله علیه وسلم له حضرت عمر څخه وپوښتل چې تا خپل اولادته څه پریښودل؟ نو حضرت عمر وفرمایل چې نیمایي مال مې

اولاد ته پرېښود او نيمايي مې دخداى جل جلاله په لار کې د صدقه کولو په نيت ستاسې حضورته راوړ , بيا يې له ابو بکر صديق رضي الله عنه څخه وپوښتل چې تا خپل اولادته څه پرېښودل؟ هغه ورته وفرمايل :چې اى دخداى رسوله ! ما چې څه په کور کې درلودل نو هغه مې ټول ستاسې حضورته راوړل , اوويي فرمايل چې کور مې الله تعالى او دهغه رسول ته پرېښود (هغه به له خپله درباره زما روزي راکوي) دحضرت ابو بکر صديق رضي الله عنه دا وينا درسول الله صلى الله عليه وسلم ډيره خوښه شوه او دحضرت ابو بکر صديق ستاينه يې وکړه ,نو حضرت عمر رضي الله عنه وايي چې ما له ځان سره وويل چې ريښتيا هم په نيکو کارونو کې تر حضرت ابو بکر صديق رضي الله عنه وړاندې کيدل اسان کار نه دى .

ترمذي مناقب ابو بکر رضي الله عنه .

رسول الله صلى الله عليه وسلم چې تر ټولولومړى دمسجد دجوړولو لپاره دکومې ځمکې انتخاب کړى وو هغه ديتيمانو وه نو رسول الله صلى الله عليه وسلم نه غو ښتل چې ديتيمانو په ځمکه مسجد جوړ کړي خو حضرت ابو بکر صديق رضي الله عنه دهغې ځمکې قيمت هغو يتيمانو ته ورکړ او درسول ا لله صلى الله عليه وسلم له رايې سره سم په هماغې ځمکې مسجد جوړ شو . فتح الباري 7ټوک 193 مخ .

دحضرت ابو بکر صديق رضي الله عنه ځانګړتياوې

-1حضرت ابو بکررضي الله عنه يو له هغو لسو کسانو څخه وو چې په نړۍ کې ورته د رسول الله صلى الله عليه وسلم له لورې دجنتي توب زيرى ورکړل شوى وو .

-2 داسلام دلومړي خليفه په توګه وټاکل شو

-3 په بالغو نارينه و کې ترټولو لومړى په اسلام باندې مشرف شو .

-4 درسول الله صلى الله عليه وسلم دخسرتوب ويار ورپه برخه شو .

-5 په غار حرا کې له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره دملګرتوب له کبله ورته د(يارغار) دلقب اخيستلو شرف حاصل شو .

په لاندې غزاوو کې حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه فعاله ونډه اخیستې وه

-1غزوۀبدر 2-غزوۀ احد 3-غزوۀ بني مصطلق 4-واقعۀ حدیبیه 5-امارت حج .

دحضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه وفات

کله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له دې نړۍ څخه دآخیرت په لورې سفر وکړنو دمرتدینو او په دروغو دنبوت ددعوې کوونکو یو سیلاب راپورته شو له بله پلوه ځینو مسلمانانو دزکوة له ورکړې څخه هم ډډه وکړه نو دحضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه دخلافت ډیره برخه له هغوی سره په مقابله تیره شوه ایله څه باندې دوه کاله وتلي وو او له داخلي فتنو څخه خلاصون او دفتوحاتو پیل شوی وو چې حضرت ابو بکر صدیق رضي الله عنه دمرګ په مرض اخته شو . حضرت عایشه صدیقه رضي الله عنها وایي چې په یوه سړه ورځ حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه ولامبل او له هغه وروسته یې سخته توده تبه پیل شوه چې نژدې 15 ورځې یې دوام درلود دمرض په مهال یې وپوښتل چې نن کومه ورځ ده ؟ ورته وویل شو چې نن دو شنبه ده , بیا یې وپوښتل چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په کومه ورځ وفات شو ؟ ورته وویل شو چې ددوشنبې په ورځ نو ویې وفرمایل چې زه هم هیله لرم چې په همدې نن شپه دخپل اجل بلونکي ته ښه راغلاست ووایم هماغه وو چې دسه شنبې په شپه د63 کالو په عمر په 13 هجري کال دجمادی الاولی په پای کې د تل پاتي نړۍ په لورې مسافر شو . انا لله وانا الیه راجعون

.

له وصيت سره سم يې د شپې په مهال دکفن او دفن تياري وشوه , خپلې ميرمنې حضرت اسماء بنت عميس رضي الله عنها ورته غسل ورکړ , حضرت عمر فاروق رضي الله عنه يې دجنازې لمونځ اداکړاو حضرت عثمان ,حضرت طلحه ,حضرت عبدالرحمن بن ابي بکر , او حضرت عمر فاروق رضوان الله تعالى عليهم اجمعين قبر ته ورټيټ کړ او پدې طريقه سره درسول الله صلى الله عليه وسلم دژوندوني ملګرى دتلپاتې ملګرتيا په بڼه درسول الله صلى الله عليه وسلم په خوا کې خاورو ته وسپارل شو او پدې څه کولوسره له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره دنيوي مينې په پايله کې حضرت ابو بکر صديق رضي الله عنه داخروي ملګرتوب لپاره له رسول الله صلى الله علي وسلم سره يوځاى جنت ته ننووت .
رضي الله عنهم ورضوا عنه.

عمر بن خطاب ياعمرغني

حضرت عمر ابن خطاب د اسلام دوهم او عظيم ترين خليفه ؤ، هغه د اسلام د ستر پيغمبر حضرت محمد صلي الله عليه وسلم هم عصر او د ده په څېر په مکه کي پيدا سوى دى. که څه هم د نوموړي د زوکړې نېټه ښه معلومه نه ده مګر په غالب ګمان دا به 586 ميلادي سنه وه. حضرت عمر (رض) په ابتدا کي د آنحضرت او د هغه د نوي مذهب اسلام سخت مخالف و خو وروسته ډېر ژر د اسلام په دين مشرف او د حضرت محمد ρ په رفاقت کي تر مرګه پاته سو کله چې پر 632 کال د اسلام ستر غمخور له دنيا څخه رحلت وکړ. نو د ده مبارک پر ځاى د کښېنستلو خبره منځ ته راغله نو همدا حضرت عمر (رض) لومړي شخص ؤ چې د حضرت محمد صلي الله عليه وسلم د يو بل ملګري او صحابي حضرت ابو بکر صديق يې د اسلام د لومړي خليفه په حيث ومانه او حمايت يې وکړ. دوه کال وروسته ابو بکر صديق τ) هم له دنيا وکوچېد. ده په خپل ژوند کي پر خپل ځاى د کښېنستلو لپاره حضرت عمر فاروق τ وټاکي. دى په 634 کال کله خليفه وټاکل سو او تر 644 کال پوري پر خپل عظيم منصب (خلافت) پاته سو

او په پای کي يوه ايراني غلام په شهادت ورساوه. کله چې حضرت عمر (رض) د مرګ پر بستر پروت وۀ، نو هغه له څو کسانو څخه جوړ يو مجلس راوغوښت، تر څو د اقتدار حاصلولو لپاره دريم خليفه وټاکي مجلس حضرت عثمان (رض) په خلافت انتخاب کړ چې د 644 کال څخه بيا تر 656 کال پوري يې خلافت وکړ. د حضرت عمر (ت) د لس کلن خلافت په دوران کي عربو ډير د پام وړ فتوحات وکړه، د نوموړي د خلافت په اوايلو کي د عربو پوځونو پر شام او دمشق حمله وکړه چې يا دسوي هيوادونه په هغه وخت کي د بازنطيني سلطنت حصه وه. په 636 م کال د يرموک په جګړه کي عربي پوځونو بازنطيني پوځ ته سخته ماته ورکړه چې په پايله کي دمشق په همدغه کال فتح او يروشلم هم دوه کال وروسته اسلحه پر مځکه کښېښودل. تر 641م کال پوري شام او فلسطين په مکمله توګه د عربي پوځونو تر کنترول لاندي راغله او تر هغه وروسته د اوسني ترکيې پر لور وخوځيدل. پر 639 م کال عربانو پر مصر هم حمله وکړه چې په هغه وخت کي د بازنطيني سلطنت مستعمره وه. د درو کلونو په دوران کي مصر هم فتح سو. وروسته عربي پوځونه د عراق پر لور مخ په وړاندي ولاړه ، نوموړي هيواد په هغه عصر کي د ايران د ساساني ا مپراطوري حصه وه خو يوازي عراق نه بلکې عربو ايران هم تر خپلي قبضې لاندي راوست. پر دې ټولو لاس ته راوړونو سر بيره د عربي پوځونو په قوت او همت کي کمي نه راغلي بلکې هغوي په غرب کي تر شمالي افريقا پوري خپل پوځونه وغځول. نو بيله شکه ويلای سو چې د حضرت محمد تر وفات وروسته د اسلام د مبارک دين په فروغ او پر مختګ کي کليدي حيثيت د حضرت عمر ابن خطاب دي. د حضرت عمر (رض) د فتوحاتو لاس ته راوړونو او کوښښونو څخه به غير د اسلام د مبارک دين پرمختګ لکه څونده چې يې نن ورځ کړيدي ناشوني وه ، هسې خو د اسلام په مخ ته بيولو او هغه ته د ترقي ورکولو په لاره کي تر ټولو زيات کوښښ او هاند حضرت محمد مصطفي صلي الله عليه وسلم کړي دي خو تاريخ په دې لاره کي د حضرت عمر (رض) فتوحات او کار نامې هيڅکله له پامه نه سي غورځولای.

نوم يې عمر کنيت يې ابو حفص او لقب يې فاروق وو , دپلار نوم يې خطاب او دمور نوم يې ختمه وو .دنسب پوره کړۍ يې داسې ده : عمر بن الخطاب بن نفيل بن عبدالفری بن رباح بن عبدالله بن قرط بن رزاح بن عدي بن کعب بن لوئ بن فهر بن مسالک . دعدي دوهم ورور مُره وو چې درسول الله صلی الله عليه وسلم له نيکونو نه شميرل کيږي ,له همدې امله

دحضرت عمر رضي الله عنه نسب په اتم پشت له رسول الله صلى الله عليه وسلم سره ګډيږي . حضرت عمر رضي الله عنه له نبوي هجرت څخه څلويښت کاله دمخه دې نړۍ ته سترګې پرانيستې . دځوانۍ عمر يې په شريفوعربوکې دوتلو زده کړولکه دنسب دزده کړي ,سپه ګري ,پهلواني ,او خطابت غوندې دشريفانه اعمالوپه کولوکې تير کړاو پدې علومو کې يې وتلى نوم او لوړ مقام تر لاسه کړ . له نومورۍوعلومو سره سره حضرت عمر رضي الله عنه ليک لوست هم زده کړ ,ځکه خو هم دهغه شمير له هغو کسانو نه کيږي کوم چې آن دجاهليت په مهال يې ليک لوست زده کړى وو. هغه به دجاهليت په زمانه کې هم دخپل فکري تدبر ,سالم عقل او لوړې حوصلې درلودو له امله په ټولو مهمو مسائلو کې دقريشو دسفير او دريم ګړي په توګه ټاکل کيده او دخپل خداى ورکړي معامله فهمۍ او تجربې له امله به يې ډيرې لويې لويې مسئلې په خورا لږه موده کې حل او فصل کولې . دحضرت عمر رضي الله عنه دعمر اووه ويشتم کال وو چې دعربو دجاهليت په تورو ډګرونو داسلام رونړ لمر وځليده ,او دمکې له هرې درې نه دتوحيد ازانګې خپرې شوې , د نورو مشرکينو په څير حضرت عمرفاروق رضي الله عنه ته هم دتوحيد دې اوازونو خوند نه ورکاوه اوتل به د داسې اوازونوله اوريدو څخه په غصه کيدو , او دې اوازونو ته به يې دکرکې په سترګه کتل , آن تردې چې دخپلې کورنۍ يوه مينځه (بسينه) يې داسلام دراوړلو له امله دسزا ورکولو په توګه دومره ووهله چې مرګ ته يې نژدې کړه . دجاهليت په مهال دحضرت عمرفاروق رضي الله عنه داسلام دښمنۍ په اړه د سيرپوهانو له لورې دحضرت عمرفاروق رضي الله عنه يوه وتلې کيسه ليکل شوې چې رانقلول يې اړين بولم :

" کله چې حضرت عمرفاروق رضي الله عنه وليدل چې اسلام ورځ په ورځ مخ په وړاندې روان دى نو فکر يې وکړ چې داسلام دورکولو لپاره دحضرت رسول الله صلى الله عليه وسلم (وژل) ډير ضروري دي نو دهمدې ناوړې موخې د پوره کولو لپاره يې خپله توره تر ملا وځړوله او راروان شو. کله چې يې څه سفر وکړ نو په لاره کې له نعيم بن عبدالله سره مخامخ شو, هغه چې دده حالت وليدنو پوښتنه يې ځنې وکړه چې خير خو به وي ؟

حضرت عمررضي الله عنه ورته وويل چې غواړم دحضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) فيصله وروکړم په همدې موخه له کوره راوتلى يم . نعيم ورته وويل چې ته لومړى دخپل کورخبر واخله ستا خور او خاوندیې دواړه مسلمانان شوي , حضرت عمرفاروق رضي الله عنه چې دا واوريدل نو راستون شو اودخپلې خور کورته په داسې حالت کې راورسيدو چې هغې دقرآنکريم تلاوت کاوه , خوکله چې يې دحضرت عمررضي الله عنه دقدمونو غږ واوريده نو پټه خوله شوه او قرآني ورقې يې پټ ځای کيښودې . خوحضرت عمررضي الله عنه ددې غږ اوريدلى وو نو ورځخه ويې پوښتل چې دا اواز دځه شي وو؟ خور يې ورته وويل دهيڅ شي هم نه وو , حضرت عمرفاروق رضي الله عنه ورته وويل چې زه خبر شوى يم چې تاسې دواړه (مرتدان) شوي ياست ؟ له دې وينا سره سم حضرت عمر رضي الله عنه دخپلې خور له خاوند سره لاس او ګريوان شو کله چې يې خور خلاصي ته راغله نو هغه يې هم دومره ووهله چې آن وينې يې پرې وبهولې . خو له دې وهلو سره نه يواځې داچې ددې دواړو له اسلام سره په مينه کې کوم کمى رانغى بلکه خور يې ورته وويل عمره : چې څه کولاى شې ويې کړه اسلام اوس زمونږ په زړه او د وينو په رګونو کې ځاى نيولى چې هيڅ د وتو لار يې نشته . دخور دې تورو دحضرت عمر فاروق رضي الله عنه په زړه کې ډير اثر وکړ او د ورورولۍ له احساس نه په ډکو کتلو سره يې خپلې خورته وکتل چې ويې ليدل دهغې له زخمونو نه دسرې وينې داړې وهي نو زړه يې نور هم نرم شو او خپلې خور ته يې وويل چې تاسې چې څه تلاوت کول هغه ماته هم راوښاياست هماغه وو چې خور يې فاطمې ورته دقرآنکريم اجزا په مخکې کيښودل نو دسورة الحديد دا آيت شريف (سبح لله مافي السماوات وما في الارض) ليکلى وو او له دې يوه يوه توري څخه دهغه په زړه کې دومره رعب ډيريدو چې کله د(آمنوا باالله ورسوله) آيت ته ورسيد نو بې اختياره يې چغه کړه چې (اشهدان لااله الاالله وان محمدا رسول الله) . دا هغه مهال وو چې رسول الله صلى الله عليه وسلم دصفا ترغره لاندې دارقم بن ارقم رضي الله عنه په کور کې تشريف درلود ,حضرت عمرفاروق رضي الله عنه چې کله هلته ورغى نو دروازه يې ور

وټکوله څنګه چې دحضرت عمرفاروق رضي الله عنه توره په لاس کې وه نو ځيني صحابۀ کرام ده ته دننه داجازې ورکولو په اړه متردد شول ,ليکن حضرت حمزه رضي الله عنه وويل چې راپرې يې ږدئ که هغه مخلصانه راغلی وي نو ډيره ښه او که يې نيت خراب وي نو پخپله توره به يې سر ور پرې کړم ,کله چې حضرت عمر رضي الله عنه پښه دننه کيښودله نو رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته رامخکې شو او له لمنې نه يې ونيو او ورته ويې وفرمايل وايه عمره په کومه موخه راغلی يې ؟ حضرت عمررضي الله عنه چې دنبوت دغه له جلاله ډک غږ واوريدو نو په رپيدا شو او په ډيره عاجزۍ سره يې وويل (ايمان راوړلو ته راغلی يم) ددې تورو له اوريدو سره سم رسول الله صلی الله عليه وسلم په بې اختياره توګه د(الله اکبر) دومره زوروره ناره وکړه چې شاوخوا ټول غرونه دهغه له اوازه ولړزيدل . سيرة النبي 1 ټوک 209-210 مخونه داسدالغابې وابن عساکر ,او کامل ابن اثير په حواله . همدا روايت له لږ بدلون سره دار قطني ,ابو يعلی,حاکم او بيهقي هم له حضرت انس رضي الله عنه څخه روايت کړی ا وهغوی دسورة حديد په ځای دسورة طه دآياتونو ذکر کړی .

دقريشو دوو لويو لويو سردارانو ته 1- ابو جهل او2- حضرت عمررضي الله عنه ته رسول الله صلی الله عليه وسلم پدې تورو سره دعا کړيوه چې :

اللهم اعز الاسلام باحدالرجلين اما ابن هشام واما عمر بن الخطاب ,,

ای خدايه اسلام ته دقريشو له دوو سړو نه په يوه سړي سره عزت ور وبښه يا په ابن هشام (ابو جهل) يا په عمر بن الخطاب . درسول الله صلی الله عليه وسلم دهمدې دعا برکت وو چې حضرت عمر رضي الله عنه داسلام سپيڅلی دين ومانه اوزړه يې دشريعت په حقو لاربښوونو سپين وځليده .

عامو مؤرخينو او سيرت پوهانو ليکلي چې دنبوة په اووم کال حضرت عمر رضي الله عنه اسلام راوړ او تردې دمه نژدې نهه ديرشو کسانو ايمان راوړی وو چې حضرت عمررضي الله عنه يې څلويښتم تن شو . کله چې دحضرت عمررضي الله عنه داسلام راوړو خبره قريشو ته ورسيده نو هغوی ډير وځوريدل او ويل به يې چې (صبا عمر) عمر بې دينه شوی – نعوذبالله,, بخاري-اسلام

عثمان بن عفان رضی الله عنه

د حضرت عثمان ژوند په څو ټکو کې

- د فیل د کال (هغه کال چې الله جل جلاله بیت الله د ابرهه د لښکرو له یرغل څخه وژغوره) په پنځم کال زیږیدلی.
- د رسول الله د وفات پر وخت ۵۸ کلن وو.
- حضرت عثمان د رسول الله له دوو لونو، رقیه او ام کلثوم رضی الله عنهما، سره واده کړی او دواړه د هغه په ژوند وفات شوي.
- د هجرت د ۲۴م کال د محرم په میاشت کې د ۷۰ کلنۍ په عمر د مسلمانان خلیفه وټاکل شو.

- له ۱۲ کاله خلافت وروسته یې د هجرت د ۳۵م کال د ذی الحجې په میاشت کې د ۸۳ کلونو په عمر د شهادت جام په سر واړاوو.
- د هغه رضی الله عنه یوه له نیکو او تلپاتې کارنامو څخه د یوه مصحف په بڼه او په یوه قرائت د قران کریم راټولول وو.
- د ۹ زامنو او ۸ لونو پلار وو.

نوم او تبر یې

- نوم یې عثمان د عفان بن ابی العاص بن عبد شمس بن عبد مناف دی چې اموي قریشي وو.
- د رسول الله له مبارکې زوکړې یې پنځه کاله وروسته نړۍ ته سترګې غړولي او د هغه د بعثت پر وخت ۳۵ کلن وو.

ځانګړتیاوې یې

نازك پوستکی او زړه رابښکونکې او غنم رنګې څیره یې درلوده. ږیره یې ډکه او د سر پر مخکنۍ برخه یې ویښتان نه درلودل. د پیاوړو لاسونو او غښتلو متو څښتن وو.

مسلمانیدل یې

د جهالت پر وخت هم پاك لمنی، د ورکړې او ښه خوی لرونکی انسان وو. هوښیارۍ او فکري پوخوالي یې نوم درلود. همدا لامل وو چې د ابوبکر له خوا د اسلام د منلې له بلنې سره سم یې حق ته غاړه کیښوده او د رسول الله په وړاندې یې خپل ایمان په ډاګه کړ. کله یې چې تره (حَکَم) له مسلمانیدو خبر شو، په ځنځیر یې وتاړه او ور ته ویې ویل:

آیا د خپلو نیکونو له دین څخه اوښتی یې؟ په خدای قسم تر هغه به دې خوشې نه کړم تر څو چې له نوي منلي دین څخه نه یې راګرځیدلی.

عثمان وویل: په خدای قسم چې هیڅکله به هم له دې دین څخه بیل نه شم. کله یې چې تره تري نهیلی شو، خوشې یې کړ.

له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره

حضرت عثمان رضی الله عنه د ایمان او اخلاص بیلګه وه چې خپل ځان، شتمني او سوکالي یې د الله په لار کې ښندلي وو. له مسلمانیدو وروسته یې د رسول الله له لور، رقیه سره نکاح وکړه او له هغې سره یې یو ځای حبشې ته هجرت وکړ. له راستنیدو وروسته یې مدینې منورې ته هجرت وکړ او د بدر له غزا پرته چې د ناروغۍ له کبله یې پکې ګډون و نه شو کولی، له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یې په ټولو غزاګانو کې برخه اخیستې. د رسول الله لور او د عثمان میرمن، رقیه، د اُحد د غزا په کال وفات شوه چې له هغې وروسته رسول الله خپله بله لور، ام کلثوم، ورکړه چې د ذوالنورین لقب یې له همدې ځایه سرچینه اخلي.

عثمان رضی الله عنه د امکاناتو او وسایلو د وړاندې کولو له پلوه د تبوك غزا د لښکر په چمتو کولو کې کارنده ونډه درلوده.

رسول الله صلی الله علیه وسلم ور ته په ژوند د جنت زیری ورکړ.
هغه د رسول الله له هغو نږدې دوستانو څخه وو چې خپل ټول وس او شته یې د اسلام د خپراوي او پیاوړتیا له پاره د هغه په واك کې ورکړي وو.
د ابوبکر او عمر د خلافت پر مهال
د ا بوبکر او عمر د خلافت پر مهال د حکومت له لوړپوړو سلاکارانو او هغو کسانو څخه وو چې د سترو پیښو پر وخت یې فکر او رأیه د باور وړ وه تر دې چې د حضرت عمر رضی الله عنه له شهادت څخه وروسته د مسلمانانو خلیفه وټاکل شو.

د خپل خلافت پر مهال

حضرت عثمان رضی الله عنه د شپږو مشرانو صحابه وو له ډلې څخه د خلافت له پاره وټاکل شو. خلکو ور سره بیعت وکړ. د خلافت موده یې ۱۲ کاله وه چې لومړي شپږ کاله یې ډیر بریالي وو او مسلمانان د امنیت او سوکالۍ له نعمت څخه برخمن وو. له هغې وروسته د عبدالله بن سبا یهودي تر مشرۍ لاندې یهودي دسیسې او چلونه پیل شول چې له کبله یې د خلافت په وروستیو شپږو کلونو کې مسلمانان له تیتوالي او بیلوالي سره مخ شول.

حضرت عثمان رضی الله تعالی عنه په پای کې د فتنو د څو بدو سرلارو او ناارامي غوښتونکو له لاسه شهید کړای شو.

انا لله و انا الیه راجعون

حضرت علي حیدر رضي الله عنه

نوم یې علي کنیت یې ابو الحسن او ابو التراب وو,حیدر (زمری) یې لقب وو, دپلار نوم یې ابو طالب او دمور نوم یې فاطمه وو , دنسب پوره لړۍ یې داده

:

علي بن ابي طالب بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف بن قصی بن کلاب بن مره بن کعب بن لوئ

.

څنګه چې دابو طالب واده دخپلې کا کا له لور سره شوی وو ځکه نو حضرت علي رضي الله عنه دمور او پلار دواړو له لورې هاشمي او د رسول الله صلی الله علیه وسلم سکه د کاکا زوی کیږي . دهاشموکورنۍ ته چې په عربو او قریشو کې کوم عزت حاصل وو د هغې بیان ته هیڅ اړتیا نه لیدل کیږي , د کعبې شریفې چوپړ هم د همدې کورنۍ ځانګړتیا وه , دهمدې ځانګړتیا له کبله هغوی ته په ټولو عربو باندې دمذهبي مشرۍ کولو شرف حاصل وو

.

دحضرت علي رضي الله عنه پلار ابو طالب دمکې له لویانو څخه وو او رسول الله صلی الله علیه وسلم د همده دشفقت په غیږکې رالوی شو , او له بعثت څخه وروسته یې دابو طالب تر څارنې لاندې دمکې په کوڅو کې دحق بلنه پیل کړه , د کفارو له لورې د رسول الله صلی الله علیه وسلم ترځنګ ابو طالب ته هم ډول ډول تکلیفونه ورسیدل ، دساري په توګه له هغه سره یې هر ډول راکړه ورکړه ودرولې ,په خوښۍ ,غم ,خوراک او څښاک کې یې ګډون ورسره پریښود ,لنډه داچې له هیڅ ډول ربړ و ورسولو نه یې ډډه نه کوله

.

درسول الله صلی الله علیه وسلم ډیره تلوسه وه چې دابو طالب زړه دایمان په رڼا روښانه کړي او هغه ته درسول الله صلی الله علیه وسلم دحمایې او څارنې په بدل کې جنت الفردوس ورکړل شي, همدالامل ووچې دمړینې په مهال په وار وار رسول الله صلی الله علیه وسلم ابو طالب ته دکلمې ویلو بلنه ورکوله . خو ابو طالب رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په ځواب کې وویل چې : پتمنه وراره :که له ما سره دقریشو دپیغور راکولو ویره نه وای

نو ما به په ډيره خوښۍ سره ستا بلنه په ځان منلې وه .سيرت ابن هشام 1 ټوک 228 مخ .

که څه هم په سيرت ابن هشام کې دحضرت عباس رضي الله عنه دا روايت هم راوړل شوی چې په هغه کې حضرت عباس رضي الله عنه ويلي چې دزنکدن په مهال دابو طالب په ژبه دحق کلمه جاري وه ليکن دا روايت خورا کمزوری دی

.که څه هم په ښکاره ډول باندې دابو طالب داسلام منلو کوم روايت نه ليدل کيږي ,مګر بيا هم درسول الله صلى الله عليه وسلم دپالنې , حمايت او درسول الله صلى الله عليه وسلم له امله دکفارو ټولو ربړونو ته دسينې ورکولو له کبله نن هم دابو طالب نوم له هغه څخه ددې څه په بدله کې دمننې په توګه د اسلامي تاريخپانو په زرينو کرښو کې ليکل کيږي .

دحضرت علي رضي الله عنه مور حضرت فاطمې رضي الله عنها هم دبې بي آمنې ددې سپيڅلي يتيم پالنه په ډيره مينه سره کړيوه .دمستندو روایاتو له مخې حضرت فاطمه رضي الله عنها مسلمانه شوه اودهجرت په آړکې مدينې منورې ته ولاړه او هملته په حق ورسيده .انا لله وانا اليه راجعون . دمړينې په مهال رسول الله صلى الله عليه وسلم هغې ته خپل کميس دکفن په توګه ورواغوست ,او دهغې په قبر کې پريووت او پدې څه کولو سره يې دهغې قبر متبرک وګرځاوه .کله چې خلکو له رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه ددې مهرباني کولو لامل وپوښت نو رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمايل چې له ابو طالبه وروسته زه ددې ميرمنې د ډيرو احسانونواو نيکيومنونکی او له امله يې له هغې څخه مننه کوم

حضرت علي رضي الله عنه درسول الله صلى الله عليه وسلم له بعثت څخه لس کاله دمخه وزيږيد,له زيږيدو سره سم وروسته حضرت علي رضي الله عنه درسول الله صلى الله عليه وسلم تر ځانګړې څارنې لاندې وو , ځکه خو هم حضرت علي رضي الله عنه له ډير وړوکوالي څخه درسول

الله صلی الله علیه وسلم په مجلسونو کې کیناستلو اودرسول الله صلی الله علیه وسلم ویناوې به یې دزړه په غوږونو اوریدلې
لکه څنګه چې مو وویل حضرت علي رضي الله عنه دلسو کالو وو چې رسول الله صلی الله علیه وسلم دالله تعالی له لورې دنبوة په لوی مقام وټاکل شو ,څنګه چې حضرت علي رضي الله عنه له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره یو ځای اوسیده ځکه یې نو داسلام دمذهبي تګلارو نندارە له ډیره نژدې نه کړې وه.
یوه ورځ حضرت علي رضي الله عنه رسول الله صلی الله علیه وسلم او حضرت خدیجة الکبری رضي الله عنها په عبادت باندې بوخت ولیدل ,ددې تاثیرکوونکي نندارې په لیدو سره یې په ډیر ماشومانه استعجاب سره وپوښتل چې تاسې دواړو څه کول ؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته دنبوة دلوی مقام دترلاسه کولو خبر ورکړ او دکفر اوشرک بدي یې ورته بیان , او توحید ته دراتلو بلنه یې ورکړه
.څنګه چې حضرت علي رضي الله عنه له داسي خبرو سره نااشنا وو ځکه یې نو رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په ځواب کې وویل چې زه به پدې اړه له خپل پلار ابو طالب څخه وپوښتم , خو رسول الله صلی الله علیه وسلم نه غوښتل چې وحدانیت ته درابللو داخبره دې په ناڅاپي توګه په لومړي ځل عام ډګرته ووځي ځکه یې نو حضرت علي رضي الله عنه ته وفرمایل چې :ته پخپله پدې خبر ه فکر وکړه چاته دویلو اړتیا یې نه لیدل کیږي .
درسول الله صلی الله علیه وسلم په مجالسو کې دګډون له کبله دحضرت علي رضي الله عنه فطرت ډیر پاک وواودتوحید په اړه فکر کولو کې دخدای جل جلاله توفیق ورسره مل شو هماغه وو چې ډیر ژر دنبوة په دربار کې حاضر شو او داسلام په سپیڅلي دین یې ایمان راوړ,او توحید ته دخلکو رابلل یې خپله دیني کړنلاره وبلله .او پدې ډول یې په ماشومانو کې تر ټولو دلومړي ایمان راوړونکي ماشوم ځانګړتیا تر لاسه کړه .
له حضرت فاطمې رضي الله عنها سره دحضرت علي رضي الله عنه واده

دهجرت په دوهم کال حضرت علي رضي الله عنه ته درسول الله صلى الله عليه وسلم دځومتوب ویاړ ور په برخه شو ,او درسول الله صلى الله عليه وسلم له محبوب ترینې لور سیده فاطمة الزهرا رضي الله عنها سره یې نکاح وشوه .کله چې حضرت علي رضي الله عنه له فاطمة الزهرا رضي الله عنها سره دنکاح ترلو غوښتنه وکړه نو رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرت علي رضي الله عنه ته وفرمایل چې ته دمهر اداکولو په ښه څه شی لرې ؟

حضرت علي رضي الله عنه ورته وفرمایل چې زه له یوه اس اویوې ذرې پرته بل هیڅ شی هم نلرم . رسول الله صلى الله عليه وسلم ورته وفرمایل چې اس خو دجهاد لپاره دی ولاړشه ذره خرڅه کړه ,حضرت علي رضي الله عنه هغه ذره په حضرن عثمان رضي الله عنه په څلور سوه اتیا(480) درهمه وپلورله او هغه قیمت یې درسول الله صلى الله عليه وسلم مخې ته کیښبود ,رسول الله صلى الله عليه وسلم حضرت بلال رضي الله عنه ته امر وکړ چې له بازاره عطر(خوشبو) راوړي او پخپله رسول الله صلى الله عليه وسلم نکاح وویله او په دواړو (خاوند او میرمن) یې داوداسه اوبه وشیندلې او دخیر او برکت دعا یې ورته وغوښته .زرقاني 2ټوک 4 مخ

.

دحضرت علي رضي الله عنه حليه

حضرت علي رضي الله عنه غنم رنګی ,دمنځني قد, د غټو غټو سترګو ,ښایسته سپین مخ ,او دبَرې پراخې سینې څښتن وو .بدن یې غوښین او ګیډه یې لږ دباندې لور ته راوتلې وه , د سر ویښتان یې نه وو . په یوه روایت کې راځي چې خرییل به یې , او په بل روایت کې راغلي چې له څیلمي یې دسر ویښتان وو نه . ږیره یې لویه او دومره پراخه وه چې له یوې اوږې او بلې اوږې سره به لګیدله ,دعمر په پای کې یې ویښتان خورا سپین شوي وو او په ټول عمر یې یواځې یو ځل خضاب (نکریزي) لګولې وې .

ميرمني او اولادونه يې

دجنت دسرداري حضرت فاطمة الزهرا رضي الله عنها له نکاح وروسته يې له يوه نه ډير ودونه کړي وو ,او ډير اولادونه يې زيږيدلي وو تفصيل يې دادی :

حضرت فاطمه رضي الله عنهاچي درسول الله صلى الله عليه وسلم دزړه ټکړه وه له هغې څخه يې په هلکانو کي حضرت حسن ,حضرت حسين ,حضرت محسن رضي الله عنهم پيدا شوي وو .او په نښځينه اولادونو کې يې زينب کبرى ,او ام کلثوم کبرى رضي الله عنهما پيدا شوې وې ,محسن په کوچني توب کې مړشو .

ام البنين بنت حزام : له دې څخه يې عباس ,جعفر ,عبدالله او عثمان پيداشوي وو ,چې له دوی څخه له عباس څخه پرته نور ټول له حضرت امام حسين رضي الله عنه سره په کربلا کې شهيدان شول .

ليلى بنت مسعود :له دې څخه عبيدالله او ابو بکر پيداشو,چې له يوه روايت سره سم دا دواړه هم له حضرت امام حسين رضي الله عنه سره شهيدان شول .

اسماء بنت عميس : له دې څخه يحيى او محمد اصغر پيداشو .

صهبا (ام حبيب بنت ربيعه) : دا ام ولده وه ,له دې څخه عمر اورقيه پيداشو . امامه بنت ابي العاص : دا دحضرت زينب رضي الله عنها لور اودرسول الله صلى الله عليه وسلم لمسۍ وه له دې څخه محمد(اوسط) پيداشوي وو .خوله بنت جعفر : محمد بن علي چې په محمد بن حنفيه باندې بس شهرت لري له همدې څخه پيدا شوی وو

.ام سعيد بنت عروه :له دې څخه ام الحسن او رمله کبرى پيداشوي وو .

محياة بنت امرأالقيس : له دې څخه يې يوه لور پيداشوه او په وړوکتوب کې په حق ورسيده له دې ميرمنو پرته هم دحضرت علي رضي الله عنه نورې مينځې هم وې ,چې له هغوی څخه يې لاندې نښځينه اولادونه شوي:

ام هانئ , ميمونه , زينب صغرى , رمله صغرى , ام كلثوم صغرى , فاطمه , امامه , خديجه , ام الكرام , ام سلمه ,ام جعفر ,جمانه او نفيسه .
لنډه داچې دحضرت علي رضي الله عنه نژدې 17 لونې او 14 زامن وو ,په دوی کې يواځې له لاندې څلوروکسانوڅخه دنسب لړۍ روانه شوه : حضرت امام حسن رضي الله عنه ,حضرت امام حسين رضي الله عنه , حضرت محمد بن حنفيه رضي الله عنه , او عمر رضي الله عنه .

حضرت علي رضي الله عنه په لاندې غزاوو کې ګډون کړی وو
دبدر وتلې غزا ,داحد وتلې غزا ,دهجرت په 5کال کې دبنو نضيرو په جلاوطنۍ کې هم حضرت علي رضي الله عنه ګډون درلود,په 5 هجري کال کې دخندق په وتلې غزا کې هم دکفارو مشر عمرو بن عبدود هم دحضرت علي رضي الله په لاس دوزخ ته وليږل شو , دخندق له پيښې وروسته بنو قريضه و دمسلمانانو په خلاف دقريشو مرسته کړې وه او له مسلمانانو سره شوی تړون يې مات کړئکه نو له هغوی سره دجګړې کولو په موخه يې حضرت علي رضي الله عنه دمسلمانانو مشر وټاکه او هغه درسول الله صلى الله عليه وسلم په امر دکفارو کلا ونيوله او دمازديګر لمونځ يې هم پکې ادا کړ . دهجرت په 6 کال رسول الله صلى الله عليه وسلم ته ځرګنده شوه چې بنو سعد دخيبر ديهودو دمرستې لپاره يوځای شوي ځکه يې نو حضرت علي رضي الله عنه دسلو کسانو مجاهدينو سره دهغوی دمقابلې لپاره واستاوه اوحضرت علي رضي الله عنه دشعبان په مياشت کې په بنو سعدو برید وکړ او له هغوی څخه يې 500 اوښان او 200 وُزې په غنيمت ونيولې
.په همدې کال رسول الله صلى الله عليه وسلم له 14000 صحابۀ کرامو رضوان الله تعالى عليهم اجمعين سره يوځای دکعبې شريفي دزيارت کولو لپاره ولاړ, کله چې حديبيي نومې ځای ته ورسيدل نو مشرکينو جګړه کول غوښتل خو درسول الله صلى الله عليه وسلم موخه جنګ کول نه وو ځکه يې حضرت عباس رضي الله عنه دسفير په توګه هلته وروا ستاوه ,دلته داخبره مشهوره شوه چې حضرت عثمان رضي الله عنه

شهيد کړی شوی نو رسول الله صلی الله علیه وسلم دهغه دکسات اخیستلو له کبله له صحابۀ کرامو څخه بیعت واخیست پدې بیعت ورکولو کې حضرت علي رضي الله عنه هم ګډون درلود او دسولې پاڼه هم دحضرت علي رضي الله عنه په ګوتو ولیکل شوه .

دخیبر په سیمه کې دکفارو ډیرې مضبوطې کلاوې او مرکزونه موجودوو ,چې په فتح کولو یې حضرت ابوبکر صدیق او حضرت عمر فاروق رضي الله عنهما زور وواهه خو بریالي نه شول ,یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل چې سبا به زه دجګړې بیرغ درداسې چا په لاس ورکوم چې هغه خدای جل جلاله او رسول الله صلی الله علیه وسلم ته خورا محبوب دی کله چې سهار شو نو رسول الله صلی الله علیه وسلم بیرغ دحضرت علي رضي الله عنه په لاس کې ورکړ هغه دسترګو د ناروغي درلوده، رسول الله صلی الله علیه وسلم خپلي لاړې دهغه په سترګو ورومبلې او هغه رک روغ شو او خپله ورسپارل شوې دنده یې مخ پر وړاندې بوتله تردې چې دخیبر سیمه یې فتح او دکفر او شرک اولسونه یې پو پناکړل

.دحُنَین په وتلې غزا کې هم حضرت علي رضي الله عنه ډیر په میړانه له دښمن سره وجنګیده . او دهغوی مشر یې په خپل حیدري وار باندې دتل لپاره د دوزخ برغولی وګرځاوه .

دهجرت په 9کال کې چې کله رسول الله صلی الله علیه وسلم تبوک نومې ځای ته دتلو هوډ وکړنو داهل بیتو دساتنې لپاره یې حضرت علي رضي الله عنه په مدینه کې پریښود .

دهجرت په لسم کال رسول الله صلی الله علیه وسلم وروستی حج وکړ,حضرت علي رضي الله عنه هم له یمن څخه راغی او په دغه مبارک حج کې یې ګډون وکړ .

دحضرت علي رضي الله عنه ځانګړتیاوې

-1حضرت علي رضي الله عنه یو له هغو لسو کسانو څخه وو چې درسول الله صلی الله علیه وسلم له لورې ورته دجنت زیری ورکول شوی وو .

-2حضرت علي رضي الله عنه داسلام دځلورم خلیفه په توګه وټاکل شو .

-3حضرت علي رضي الله عنه ته درسول الله صلى الله عليه وسلم دځومتوب ویاړ ورپه برخه شو

.

-4حضرت علي رضي الله عنه ته دترټولو لومړي ایمان راوړونکي ماشوم ویاړ ورپه برخه دی .

دحضرت علي رضي الله عنه دشهادت پیښه

دهجرت په 40 کال دخوارجو دباطلې ټولې له لورې د کورنیو جګړو او دهغوی دلاملونودجاج اخیستلو په اړه دحج په موسم کې خبرې اترې پیل شوې , دخبرو په ترڅ کې په یوه خله دا ومنل شوه چې ددې پیښو لاملونه یواځې درې کسان حضرت علي رضي الله عنه , حضرت عمرو بن العاص رضي الله عنه او حضرت امیر معاویه رضي الله عنه دي

دخبرو په پای کې یې وویل چې د دې پیښو یواځینی حل د نومورو دریو کسانو شهیدانول دي ,ځکه نو دریو کسانو عبدالرحمن بن ملجم دحضرت علي رضي الله عنه ,نزال دحضرت امیر معاویه رضي الله عنه او عبدالله نامي تن بیا دحضرت عمرو بن العاص رضي الله عنه دشهیدولو دروند پیټي په خپلو ځانونو کیښودل .او د دې شومو موخو دتر سره کولو لپاره روان شول .

کوفې ته په رسیدو سره ابن ملجم له یوې پیمخي قطام نومې میرمنې سره مخامخ شو او دخپلې موخې په اړه یې توضیحات ورکړل دې بدبختې میرمنې نه یواځې داچې دابن ملجم دناوړي کار تایید یې وکړ بلکه د دې کارپه بریالیتوب سره دپای ته رسیدو په صورت کې یې دنکاح کولو ژمنه هم ورسره وکړه

.لنډه داچې دې دریو واړو کسانو دهجرت په 40 کال د روژې په میاشت کې دسهار په مهال په دریو صحابه وباندې برید وکړ ,حضرت امیر

معاويه رضي الله عنه د توري دنه لګيدو له امله ,حضرت عمرو بن العاص رضي الله عنه امامت ته دنه تلو له امله روغ پاتې شول او هغه تن چې دحضرت عمرو بن العاص رضي الله عنه په ځای امامت ته تللی وو دخوارجو دتيروتنې له کبله په شهادت ورسيد .

خو دالهي قضا له مخې دامیرالمؤمنيين حضرت علي رضي الله عنه دژوند نيټه نوره په پوره کيدو وه ,کله چې هغه لمانځه ته راغی نو ابن ملجم چې په مسجد کې ويده وو يې دلمانځه داداکولو په نيت راويښ کړ.او پخپله دلمانځه داداکولو په نيت ابن ملجم چې کله حضرت علي رضي الله عنه دسجدې په حالت کې وليدنو په هغه يې د توري سخت ګزار وکړ ,توره دحضرت علي رضي الله عنه په سر مبارک کې خښه شوه او حضرت علي رضي الله عنه سخت زخمي شو

.که له يوې خوا دتورې وارونه ډير ژور وو نو له بلې خوا دابن ملجم توره په زهرو هم ککړه وه او دزهرو اغيزې په ډيره چټکتيا سره دحضرت علي رضي الله عنه په ټول بدن کې وغزيدلې چې له امله يې داسلام دغه ځلورم ځليدونکی ستوری حضرت امام حسين رضي الله عنه ته دځه نصيحت له کولو وروسته دهجرت په 40 کال دروژې په شلمه نيټه دجمعې په مبارکې شپې دشهادت لوړ مقام ته ورسيد .انا لله وانا اليه راجعون .

دسورة الواقعه يو ځانګړی فضيلت

په مرض وفات کې دحضرت عبدالله بن مسعود په زړه پوري هدايات:
علامه ابن کثير رحمه الله دابن عساکر په حواله له ابوظبيه څخه داقصه رانقل کړي چې حضرت عبدالله بن مسعود – رضی الله تعالی عنه – بيمارؤ چې حضرت عثمان غني – رضی الله عنه – يې د پوښتنې لپاره ورته راغی ، حضرت عثمان – رضی الله عنه – ورته وفرمايل : ماتشتکي ؟ (له څه په تکليف ياست ؟) نومورې په جواب کې ورته وفرمايل : ذنوبي ! (يعني له خپلو ګناهونو!) حضرت عثمان – رضی الله عنه – ورته وفرمايل : ماتشتهی ؟ (زړه دي څه غواړي) عبدالله بن مسعود –رضی

الله عنه – ورته په جواب کې وفرمایل : رحمة ربی (دخپل رب درحمت هیله لرم) بیاحضرت عثمان – رضی الله عنه – ورته وفرمایل :
زه به تاسو ته کوم طبیب دعلاج کولو لپاره راولیږم ؟ نومورې ورته وویل : الطبیب امرضنی ! (یعني زه خو طبیب ناروغه کړی یم) حضرت عثمان – رضی الله عنه – ورته وفرمایل چې زه به تاسوته له بیت المال څخه څه تحفه راولیږم ، نومورې په جواب کې ورته وفرمایل : لاحاجة لی فیها (یعني ماته ددې تحفې هیڅ ضرورت نشته) حضرت عثمان – رضی الله عنه – ورته وفرمایل : عطیه قبوله کړه له تاسووروسته به ستاسو لونږو ته په کار ورشي ، نو په دې سره عبدالله بن مسعود– رضی الله عنه – ورته وفرمایل : ایاتاسو ته زمادلونږو په باره کې دافکر دی چې هغوی به په لوږه اوفقرکې مبتلاء شي ، مګرماته خودافکر نه پیداکیږي ځکه چې ماهغوی ته ټینګارکړی چې هره شپه دي سورة الواقعة تلاوت کوي ، ځکه چې ماله رسول الله صلی الله علیه وسلم اوریدلي : من قرأ سورة الواقعة کل لیلة لم تصبه فاقة ابدا (ابن کثیر) یعني کوم څوك چې هره شپه سورم واقعه تلاوت هیڅ کله به په فاقه اولوږه کې مبتلانه شي
ابن کثیر دغه روایت دابن عساکرپه سندسره له ذکر کولو وروسته دتائیدپه ډول نورسندونه هم له نورو کتابونه ذکرکړي
(معارف القرآن ۸ ټوك ۲۶۸ مخ)

خالد بن ولید

خالد بن ولید بن مغیره مخزومی ملقب به «سیف‌الله» (شمشیر خدا)، از صحابهٔ محمد، پیامبر اسلام و از بزرگان قریش است.
خالد یکی از معدود فرماندهان نظامی تاریخ است که در تمام طول عمر خود شکست نخورد.[نیازمند منبع] او در بیش از یکصد جنگ شرکت داشت که بسیاری از آن‌ها در مقابل نیروهای از نظر عددی برتر امپراتوری بیزانس شاهنشاهی ساسانی و متحدانشان و همچنین قبیله‌های عرب دیگر انجام شدند.

دستاوردهای استراتژیك او شامل اشغال شبه‌جزیره عربستان، بین النهرین ایرانی و سوریه رومی از سال ۶۳۲ تا ۶۳۶ میلادی می‌شود.
او در جنگ احد با مسلمانان جنگید و در سال ۷ هجری قمری پس از صلح حدیبیه اسلام آورد و در جنگ موته رهبری سپاه مغلوب مسلمانان را تا مدینه به‌عهده داشت. پیامبر اسلام (ص) به او لقب «سیف الله» داد.
وی در همان سال در عملیات فتح مکه شرکت کرد.

مقبرهٔ خالد در مسجد خالد بن ولید قرار دارد.

مسیر حملات خالد بن ولید در جنوب بین النهرین که در آن زمان در اختیار ساسانیان بود.
در دوران ابوبکر با هدف مسلمان‌کردن اهالی تمیم به آنجا رفت. در آنجا با وجود اینکه مالك بن نویره تسلیم او شده بود، وی را کشت. ابوبکر بخاطر قتل مالك، او را توبیخ نمود ولی با وجود اینکه عمر، ابوبکر را

به خاطر انتخاب خالد به فرماندهی سپاه نکوهش می‌کرد، خالد در سمت خود باقی‌ماند.[۱] وی در دفع شورش اهل ردّه از فرماندهان مورد اعتماد سپاه ابوبکر بود.[نیازمند منبع] کمی بعد از این رویدادها ابوبکر او را به جنگ با مسیلمه و سپس جنگ با ایرانیان فرستاد. در ربیع‌الاول ۱۲ ه.ق یا چند ماهی بعد، حیره را تسخیر کرد و اندکی بعد ناحیهٔ فرات را گرفت. سال بعد برای فتح شام عازم شد و با شکست رومیان، دمشق را گرفت.

با به قدرت رسیدن عمر از فرماندهی لشکر شام، عزل شد. او در شهر حمص سوریهوفات نمود.

یادونه:

ورزشگاهی ۳۰ هزار نفری در شهر حمص سوریه به افتخار او ، ورزشگاه خالد بن ولید نام‌گذاری شده‌است.

مهمترین تانك جنگی ارتش پاکستان (محصول مشترك چین و پاکستان) به یاد وی الخالد یا ام‌بی‌تی۲۰۰۰- نام گرفته‌است.[نیازمند منبع]

حضرت بلال(رض)

حضرت بلال(رض) چې د حبشې اوسېدونکی او د اسلام د ستر لار ښود نبي پاك علیه السلام اذان کوونکی(موذن) ؤ.

د عقیدوي اړخه يې ژوند يو داسي د بهادرۍ او قهرمانۍ ژوند ؤ چې بیا به هیڅکله داسي څوك پیدا نه سي چې د داسي بهادرۍ او قهرمانۍ ژوند دي ولري او هیڅکله به بیا اذان په داسي یو خوږ غږ او اواز وا نه وربدل سي.

حضرت بلال(رض) د سرۍ نومي ځاي کښې تر هجرت تقریباً۴۳ کاله وړاندي پیدا سوی دئ پلار يې رباح او مور يې حمامه نومېده.

حضرت بلال(رض) په ام القرای کښې غټ سو، کله چې پر مکه معظمه د اسلام د سپېڅلي دین منوري وړانګې را وختې او نبي پاك علیه السلام

ديووالي د كليمې (كليمے التوحيد) ږغ پورته كړ نو حضرت بلال(رض) په لومړيو مسلمانانو كي ؤ چي اسلام يې و مانه او په داسي حال كښي مسلمان سوخو يوازي او يوازي دى او يو څو نفره نور وه چي مسلمانان سوي وه او د اسلام سپېځلي دين ته يې غاړه اېښې وه چي د هغو څخه يوه خديجه رضى الله تعالى عنها، ابو بكر صديق(رض)، علي ابن ابي طالب، عمار بن ياسر او د هغه مور سميه رضى الله تعالى عنها، صهيب الرومي او مقداد بن الاسود وه.

ښځې نړۍ لړزولېده

ښځې په مختلفه پيړيو كې د ټولنې په وړاندې ځلېدلى او داسى پياوړى شخصيتونه يې ټولنې ته وړاندې كړى چې د ذى روح په ژبه د تل لپاره يادېږى او دا بايد له ياد ونباسو آسيه ، هاجر، مريم ، خديجه ، عايشه او داسې نورې بى بى يانې(ع) ډير شهامتونه ښولى او نړۍ ته مثال پاتو دى چې هيڅكله هم د هېرېدو نه دى او نه به وى.

آسيه عليه السلام هغه مهال د فرعون پروړاندې ايمان لا نور هم پياوړى شو كله چې فرعون لخوا د حزبيل د كلى ماشومان پرله پسى وژلكېدل او كمې ورځې چې فرعون د آسيه ځانكړى خونې ته ورننوت اوهغې له رب العزت څخه تړنه پناه غوښتله پټ ايمان يې ښكاره فرعون په مقابل كې ټينګه ودرېدله او فرعون ته يې وويل تر كومه به د خداى پاك بنده ګان په آور كې سوزه وې آيا ته نه پوهېږې چې پروردېګار څه وغواړى بيا يې سر ته رسوى د حزبيل ښځه ستا په كور كې هغه يو ماشوم روزلو لپاره مقرره كړې ده كوم سره چې نړۍ روښانه شوه او له بغاوت څخه يې وژغورله ،موسى عليه السلام له رود نيل څخه را ووېستل شو نو دآسيه ايمان لاتر پخوا غښتلى شو په دې مهال فرعون د آسيه مور ته يې وويلى چې لور دې د موسى عليه السلام دين څخه لاس واخلى كه نه نو ډيره سخت جزاء به وركړل شى خو اسيه له ځانه تېره شوه ولى د موسى عليه السلام څخه تېره نشوله.

هغه آسیه (ع) وه چې د فرعون اوامرو اطاعت یې ونکړدغه ظالم هغه پر ځمکه چار میخه کړه او پر سینه یې لوی ګټ کښښود هغه په دې پوهېده چې خدای پاك به فرعون ته جزا ورکوی ، په داسې حالکې چې فرعون لخوا بی رحمانه شکنجه کېدله خو کله چې د هغې نظر په هغه ښکولی مقام چې په جنت کې ورته آماده شوی وو لیده خندل یې ، فرعون د لېونۍ ګمام پرې کوو چې له فانې نړۍ څخه یې مخه ښه وکړه.

آیا څوك به یې ومنې چې یوه مور دې خپل خاوند ته اجازه ورکړی تر څو خپل د زړه ټوټه قربانی کړی، اسماعیل علیه السلام مور ورټیا او زړوتیا ته زیر شی او فکر وکړی چې په رښتیا سره هغې ښځې قوی ایمان او د شیطان ټولې غوښتنې رد کړې او شیطان ډیر زیات خواشنی شو چې هلی ځلی یې بی نتیجې او نا امید پېړ غوګونه خړپړ خپلې جنګړې ته ستون شو، دا ورته وپټیله شوه چې هیڅ وخت با ایمان ، خدای پاك ته وفادار او د هغه ذات قوانینو ، اوامر اطاعت کونکی نشی تیر ایستلای دا هغه مېرمنه ده چې زنتی یا دنیایی ارایش باندې عقیده نلرله او هغه خپل ماشوم یې د ۱۳ کلنۍ په عمر وو خپل پلار ته یې داسې وویلی ، ای پلاره کلك مې وتړه او جامې دې ټولی کړه ترڅو د وینو ډکې نشی او مور مې و نه وینی ، د وښو په لېدو سره به خواشنی شی ، ای پلار سترګې دې پټې کړه هسې نه چې زړ دې وسوزی او ما حلال نکړې خدای پاك به ناراضی شی اود پروردګان فرمان تطبیق نشی.

د هغې مور قوت او غښتل تیا ښی چې خپل ځوی یې د قربانی میدان ته واستو تر څو د خدای (ج) فرمان پرځای شی د هغې یادونه نکیږی خو کومې چې دنیاوی کارونو پسې ګرځی ورځ یې لمانځل کېږی.

یوه بله مور بیا هم په دې نړۍ کې له قوی عظم ، همت او ایمان سره د ظالمانو مخته ودرېده او دخدای پاك قوانین یې په خپل ځان فرض کړی او بغاوت سره مقابله کوی ، محجبتوب سره سره یهودیانو پرې تور ولګاو خو طرفدار یې رب العزت وو او د زانګو ماشوم د هغې عفافیت داسې بیان کړ زه عیسی علیه السلام د د خدای پاك استول شوی بنده او تاسو

ته لارښود يم اطاعت اوفرمان برداری د يو خدای پاك وکړی بغاوت پربږدی... يهوديان حيران شول بيا يې هم دا ونه منله ګندې هغه دې پيامبر(ص) وي.

همغه وو چې په بی رحمانه يې په بی بی مريم عليه السلام د عيسی عليه السلام مور يې له لګيدليو تورونو څخه پاك کړه دا د يوې مور حوصله ، صبر او وړتيا ښی ،عيسی عليه السلام کواهی ورکولو سره ځنې مرتد او ځنو يې ايمان لانور هم غښتلی شو.

له قريشو د قبيلې بی بی آمنه هغه ښځه ده چې د پروردګار فرمان سره يې داسې څوك دې نړۍ ته راوستی چې ځمکه او اسمان پرې افتخار کوی او له کبلې يې نړی پيدا کړه کوم مخلوق چې پرې ايمان راوړی وي جنت دروازې هميشه لپاره ورته پرانستې او شفاعتګر يې هم وي.

بی بی حليمه د قريشو د قبيلی وه چې پيامبر(ص) يې له خپل ځانه سره د روزلو په مقصد کلی ته بوته او له همغې ورځې په نړۍ کې يې نوم وځلېده او تر ننه بورې د مختلفه انسانانو په ژبه د هغې نوم اخستل کيږی ، رسول اکرم صلی الله عليه وسلم په روزنه کې يې پوره ونډه اخستلی وه د بل پلوه بی بی خديجه(رض) هغه زړوره مېرمن وه چې ډيرو مالدارانو او قوی شخصيتونو دې سره د نکاح کولو اراده وه ولی د هغې لخوا رد او يواځی پيامبر(ص) مور او پلار څخه يتيم پاتو وو په نکاح ومانه رسول اکرم صلی الله عليه وسلم لبيك ورته وويل او ترڅنګ يې په ډير زړورتيا سره د کفارو په مقابل کې ولاړه او د خپل خاوند څخه يې تر وروستی سلږی دفاع کوله .د مؤمنانو ميندې هغه ښځې وې چې هر يوې يې په خپل ځای کې خاص وړتيا ښودلی وه ، د مثال په توګه عايشه (رض) د دې ترڅنګ چې د احاديثو وچته راوی وه ، يوه پياوړې اوقوی سر لښکرې هم وه او نظامی ، سياسی او اقتصادی په څانګه کې يې ځانګړی وړتيا لرلې لکه څرنګه چې سميه د خياط لور په اسلام کې لومړۍ شهيده وه او له اسلام او پيامبر څخه تېره نشوه همدا وه چې د ابو جهل لخوا بی حده شکجه شوه او خنجر يې پر سينه ورخښ کړ خو کافرو ته تسليمه نشوه په داسې حالکې چې ځوی يې (عمال) ورته رانه رانه کتل هيڅ يې دلاسه نراتلو او د

مکې کافرانو ډیر بېرحمانه شهیده کړه ، هغه ورځ هیڅوك نه لمانځی، بالعکس د هغو ښځو ورځ لمانځل کیږی چې د دنیاوي اونفسانی خواهشاتو په خاطر یې هلی ځلی کړي دی.

ښځو په مختلفه پېړیو کې امپراطوری یې زیانمنې کړی ، اکثر حکومتونه د دوی به اشارو را پرځول شوی دی د حکومت په را پرځېدو کې اصلی ننګونې ښځه بلل شوې ده ، د مثال په توګه کله چې مغولیان عراق ته ورسیدل دعرب حکامو ته یې ښایسته ښځې ډالی کړې او حکومتونه یې ړنګ کړل ، خدای پاك د ښځو په آن ویلی دی چې مکر ، خدعه او حیله یې ډیره غټه ده ،مکر سره یې عرشونه لرزولی دی.

د ښځو نړیواله ورځ په اسلامی نړۍ کی له هغه نېټې تحمیل شوه کله چې د مارچ په اتمه د امریکا هېواد د نیویورك ایالت د نساجی کارګرو ښځو په ۱۸۵۷ کال کې د ټیټ مزد او سخت کار له امله یې د نولسمې پیړی په وروستیو کې چمتوالی وښود او ګیله یې درلوده چې دوی باید له نارینه وو سره برابر حق ولری ، دسخت کاری وضعیت او اقتصادی پیاوړتیا لپاره یې اعتصاب وکړ ، دوی د خپل اقتصادی تقویت پر اساس یې ګام وچت کړ او بریالی شولې خو د بل پلوه اسلامی نړۍ هغه چا دپاره چې اسلام دپاره یې ځا قربان کړ او په اسلامی نړۍ کې لومړنې ښځینه شهیده وه څوك یې هم ورځ نه لمانځي!!...

همدارنګ د کال ۱۹۰۸ په مارچ په اتمه نېټه وروسته له پنځوس کاله تېرېدو سره د ښځینه کارګرو به یاده شوې د کتان صنعتی نساجی فابرېکې کې د تبعیض ، محرومیت او د کار زیات فشار لامله یې اعتصاب پلی کړ چې ساتونکو لخوا پرې بندیز ولږېده ترڅو د کار خانې څخه بهر مظاهره وکړی او دوی کار خانه کې بندې پاتو شوې چې د اور لږولو سره یې تقریبا ۱۲۹ کارګرې وسوزولی ، البته د ساتونکو اشتباه وه هغوی پخپله دا کار کړی وو او د ځان سوزونه یې په نړۍ کې رواج او وروسته همدغه عمل اسلامی هېوادونو ته را وغځول شو په یو اوبل نامه اسلام بدنامه کوی چون ښځه یو ضعیفه قشر دی زر غولېږی غرب ترینه استفاده کوی.

وروسته دکار مزد زیاتوالی په خاطر جګړه په اروپا ، امریکا او مختلفه هېوادونو کې د ښځو له پلوه اعتصاب او مظاهري پیل کړه.
په المان هېواد کې د کلارا زتکین په نامه د ښځو مدافع وکیلې لخوا د مارچ اتمه نېټه ښځو رسمی رخصتیانو لپاره غوښتونکې شوه ،همدارنګه ورو ورو د دوی غوښتنې زیاتې شوې او وروسته له دوهم نړیواله جګړې څخه د ښځو لپاره سوسیالیسیتی کنفرانس کې چې د ووه هېوادونو استازو ګډون کړی وو اتم مارچ یې د ښځو حقوق څخه د دفاع نړیواله ورځ او قانونی رخصتی ونومول شی او د دې ترڅنګ یې د ماشوم سقط ، د مېندو حمایت ته د پاملرنې غوښتونکی شول او دلیل یې اقتصادی بحران وباله چې په هر کال کې یو مېلیون ښځو خپل اولادونه سقطول غیر قانونی سقط د دې سبب شو چې په المان کې د ۱۹۳۱ کال په درشل کې ۴۴۰۰۰ ښځو مرګ ته لبیک وویل.
په دې اساس اتم مارچ د ښځو نړیواله ورځ په نامه ۱۹۱۱ کال په ډنمارک ، المان ، اتریش ، سویس او امریکا هېوادونوکې چې په مېلیونونو ښځو ګډون کړی وو ولمانځل شول.
په غربی نړۍ کې بی حجابی جنسبازی کوم ځانګړی ګوابښ په ټولنه کې نه دی نو غرب ته مادیات مهمه ده او د ښځو خپلواکی ته پاملرنه ځکه کوی چې تربنه د توکیو په شان استفاده او یا لاسته راوړنې ولری اما اسلامی نړۍ همیشه له غرب سره په تضاد کې وه او له ښځې دفاع کړې مکمل حق یې ورکړی دی دا چې ښځه د خپل حق څخه نا خبره ده د اسلام ګناه په دې کې څه ده.
زه فکر کړم چې په دې وروستیو کې غربی او کفری نړۍ پوه شوې چې ورځ په ورځ اسلام چې کومې وړاندې ویل کړی وو راڅرګندیږی نو همدا علت دی چې غرب او اسلام تر مینځه فرهنګی شخړه پیل شوې ده ، متاسفانه چې بی همت او بی ایمان خلك د غرب فرهنګی انقلاب پلویان او بربنډتیا غوره بولی.
د۱۹۴۶ کال جګړې څخه وروسته ختیځ اروپا دوهم ځل لپاره د ښځو رسمی نړیواله ورځ جشن او په دې دلیل چې د حکومت لخوا ګندې د

ښځو وضعیت په ښکېدو وی ونېول شول ، سره لدې چې ختیځوالو او لوېدیځوالو لومړی پېړی په فرانسې هېواد پاریس ښارکې یو نړیواله کنفرانس جوړ کړی وو چې دا څرګنده کړه ،آیا ښځه د نارینه یوه برخه کېدای شی یا نه ؟ همدارنګ ځنې فکری عالمان په دې نظر وو چې ښځه یو ضعیفه ،لطیفه او ناتوان مخلوق دی نشی کولی د زمامداری چارې پر مخ بوځی.

فکر کړم چې له پخوانه تر اوس مهاله نړی په ګډ ګډ کې د اسلام خپریدوڅخه ناخوښ ښکاری او وکړو داچې د پوهاوې کچه لوړه شوی او په اکثر ټولنو کې ښځې پوه شوی دی چې دا ټول د اسلام له برکته دی، ډیرې کمې ښځې موندل کیږی چې له خپل حق څخه لاخبره دی.

دا اسلام دی چې علم یې په نر او ښځه فرض کړی ، نفقه یې په نارینه ، که چېرته ښځه مالداره وی میړه حق نلری چې له هغې څخه مال واخلی، ټول ضروریات یې باید میړه پوره کړی ، څوك هم د وهلو ، ټکولو حق نلری مګر سر غړونه یې کړې وی چې په دې صورت کې خدای پاك په قران کریم کې د بستر پرېښود او داسې نور جزا ګانې دی که بیاهم له خپل ناوړه کار څخه یې لاس وانه خست طلاق وروستی حالت دی.

فکر وکړی خدای پاك د پیامبر (ص) ښځو ته نصحت کړی او ورته ویلی دی چې تاسو د هغو عادی ښځو له جملې څخه نیاست هیڅکله نافرمانبرداری ونکړی که نه نو له سخت عذاب سره به مخامخ شی.

ښځه که خپل مقام او منزلت وپېژنی کله به هم د غربی کلتور ته میلان ونکړی، کله چې د منافقینو لخوا پربی بی عایشه رضی الله عنها ناوړه تورونه ولګیدل نو خدای پاك په(النور) سورې کې ۱۱ ایات دهغې پاکوالی او عزت په خاطر یې وویل عایشه (رض) پاك ده او ښځو ته یې وښول هرښځه چې د خدای پاك له قوانینو څخه سرغړونه ونکړی د یکتا فرمان برداری ته ځان چمتو کړي او احکامو پیروی نه سرکشی ونکړی ساتنه یې حتمی ده.

خدای (ج) ښځې ته څومره لوړ مقام وربښلی آن دا چې په زیات شمېر سورتونو کې د مثال په توکه (الاحزاب ، النور ، النساء) او داسې نورو آیاتونو کې د دوی ذکر شوی او دوی ته یې لار ښولی ده.

خدای (ج) ښځو ته امر کړی چې باید د رسول اکرم صلی الله علیه وسلم او خدای پاك اوامرو نه سرکشی ونکړی د بدکاری ، بدلمنی څخه په آمن او عفت کې له خپل فامیل سره ژوند ته ادامه ورکړی ، پیامبر(ص) ته وویل آی پیامبر(ص) خپله میرمنو ، لورګانو او د مؤمنانو ښځو ته ووایست ترڅو د رنګینو جامو پر تن کېدو څخه لاس واخلی او داسې جامې پر تن نکړی چې بربنډه او جسم یې ښکاره شی او کافران سره مشابهت ولری . سورت الاحزاب

ننه ورځ غربی کلتور په اسلامی هېوادونو هجوم راوړی او اسلامی کلتور یې زیانمن کړی خاصتا د ښځو په برخه کې هغه جامې چې له بهرنیو هېوادونو څخه اسلامی هېوادونو ته را واردیږی ټولې انسان بربنډه وی ، انجونې د هلکانو پېښې کوی او هلکان د انجونو پېښې کوی جامې سره یو شوی فرق نلری خدای پاك فرمایی ای د مؤمنانو ښځو تاسو په داسې ډول جامې وانغندې ، جسم مو ښکاره نشی ، نا محرمه ته ځان سنګار نکړی ، مصافحه حرامه ده که دیادوشیو کارو څخه لاسه وانخلی رب العزت له لوی عذابه سره مخامخ کیږی.

آمام صادق علیه السلام وای بهترین هغه ښځه ده که څه ورکړې منندویه وی او که وړې نکړې راضی وی.

حضرت علی (رض) فرمایی یوه ورځ د خدای (ج) پیامبر (ص) حضور ته ولاړم چې د مبارك وښکې راغلې ورنه مې وپښتل مور او پلار مې له تا فدا شه څه خبره ده..؟ آن حضرت (ص) فرمایل کومه شپه چې معراج ته تللی وم ما د خپل امت ښځې ولېدې چې په سخت عذاب سره مخامخ وې، ومې پوښتل چې ولی دوی په ډیر سخت غذاب ویني؟ ما ته وویل شول کومې ښځې چې د وېښتو زوړندې دي او د سر ماغزه یې له حرارت څخه ویشېږی له نامحرمه یې سرندی پټ کړی او لوڅ سرې کرځېده ،هغه ښځه چې له ژبې زوړنده وه د جهنم سرې آوب یې په خوله کې ور غرغړه

کېدې خپل مېړه سره يې ژبه کوله ، هغه ښځه چې له سپنو څخه زوړنده وه د خپل مېړه حق يې نه آدا کول ، هغه ښځه چې لاس اوپښې يې تلړې وې لړمان او ماران تړې نه چاپېر وو پاکوالی اودس ، جنابت ، حيض ، نفاس ، نظافت او لمنځ کول ورته بی اهميت وو، هغه ښځه چې په تابوت کې د سر ماغزه يې له پزی سوريو راوتل او بدن يې توټه توټه شوی وو نامشروع يا زنا کولو له لياړې يې بچيان نړی ته راوړل او خپل مېړه ته يې ويل چې دا ځامن ستا دی، هغه ښځه چې خپل بدن يې سوزند قيچی سره پرېکاوو خپل ځان يې عرضه کړی او زنا يې کوله، کومه ښځه چې لاسونه يې په اورکې سوزيدله او د معدې غوښې يې خوړلی هغې نامحرمو ته آرايش کاو او پرهېزيې نکاوو، ښځه مې لېده چې سر يې د سرګوځی ، بدن يې د څاروی او په زرګونو قسمه عذابو باندې اخته وه هغه ښځه دروغ ژنه او خبر وړونکې وه ، ښځه مې لېده چې اور يې د مقعد له لياری داخليده ، له خولې يې خارجېده او د عذاب ملايکو په سوزنده لرګی سره وهله ګينه دلې ښځه وه.

هيڅکله هم له ياد ونه باسی چې رب العزت هميشه عادل دی څو چې انسان په خپل ځان باندې ظلم ونکړی خدای پاك په هيڅا باندې عذاب نه نازل وی.
ننه ورځ تا سو ښځې وينی سره لدې چې په تلوزيونونو کې په وچت آواز خبری کوی او په مختلف دولتی او غير دولتی دفاترو کې کار کوي بيا هم د آزادی چغې وهی سره لدې چې دوی د آزادی معيار نه دی ټاکلی.

بشر په جامو او ساده توب کې ښايسته ښکاری نه په بربنډتوب هغه متل دی چې وای ښايستوب په سادګی نه به بربنډتوب کې ، ديادونې وړ ده آن ځمکه انسان له آرايش سره نه منی زما په آن ننه ورځ ښځې خپل اصلی حق پرې اينبی کوم چې اسلام ورکړی دی،بی حجابه او بربنډ ښځو باندې لوی غذاب نازل شوی او جهنم يې ځای دی.

اسلام نه په ګټه اخستلو سره داسې حجاب د مسلمانانو ښځو پر تن کړی دی چې نمونه داده...

دحضرت عیسی علیه السلام پرته له پلاره کېدل!

مولوي عصمت الله عزام

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده ونصلی علی رسوله الکریم امابعد:

دحضرت عیسی علیه السلام په پیدایښت سره الله پاك خپل قدرت انسانانوته وښودچې الله پاك داسې دقدرت خاونددی چې پرته له پلاره هم څوك پیداکولی شي،دچاپه پیداکولوکي پلارته اړتیانه لري چې یوه نمونه یې عیسی علیه السلام دی چې

دالله پاك په امرپرته له پلاره پیداشو ځکه دده مورحضرت مریم علیهاالسلام خاوندنه درلود.

الله جل جلاله په دې هکله په خپل سپېځلي کتاب کي داسي فرمایلي دي:

)إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ (۴۵) وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ (۴۶) قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ إِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ) آل عمران /-۴۵، ۴۷(

}کله چې ملایکوویل:اې مریمې!الله تاته له خپل لوري دیوې کلمې زېرې درکوي،دهغه نوم به مسیح عیسی دمریم زوی وي،په دنیااوآخرت کي به مخور(دعزت څښتن)وي اوالله ته له نږدې کسانوبه وي،دخلګوسره به په زانګوکي هم خبري کوي اوپه زړښت کي به یې هم کوي اوله نېکانوڅخه

به وي.(مريم چي كله دا واورېدل)دې وويل:پروردګاره!زمازوی به له کومه شي؟ماته خوچالاس
)قدري هم) نه دی راوړی؟ويې فرمايل:همداسي(به يې!) الله چي دغه اراده وکړي،پيداکوي يې،کله هم چي دکوم کارکولوپرېکړه وکړي نوصرف دومره ورته وايي چي وشه نوهغه کيږي{
په دې آيت مبارك كي دملائكوله لوري حضرت مريم عليهاالسلام ته دازېرى ذكرشوى
چي له دې څخه به يوداسي ماشوم پيداشي چي يوعزتمنداوسترشخصيت به وي.
مشهورقول دادی چي دلته له ملايکوڅخه مرادجبرائيل عليه السلام دی(تفسيرروح المعاني ص:۲۱۲ج۳کذافي تفسيرالمنيروغيرهمامن التفاسير(
الله جل جلاله فرمايي:
هغه وخت يادکړه کله چي ملايکو(حضرت مريم عليهاالسلام ته داهم)وويل:اې مريم!الله جل جلاله تاته له خپل لوري ديوې کلمې زېرى درکوي،)يعني ديوه ماشوم دپيداکېدلوزېرى درکوي چي
له پلارپرته به له تاڅخه پيداکيږي.
له دې کبله ورته دالله کلمه ويل کيږي چي پرته له پلاره پيداکيږي اوالله ته يې په نسبت کېدلوکي دده يوخاص عزت اوشرافت دی.
تخلص يې مسيح دی،نوم يې عيسی دی اوابن مريم يې کنيه ده.
مفسرينوليکلي دی چي:مسيح په اصل کي مشيحاوو،دادعبراني ژبي لفظ دی،دمبارك په معنی سره دی،عربي ته يې چي رانقل کړ،نومسيح شو.
لکه موسی چي په اصل کي موشاوو،داهم دعبراني ژبي لفظ وو،خوچي عربي ته رانقل کړل شونوموسی ترې جوړشو.
دجال ته هم مسيح ويل کيږي خوهغه په اتفاق دټولوعلماووعربي لفظ دی دهغه دتسميې وجه داده

چې مسيح دزائلېدلواوختمېدلوپه معنى سره دى، له دجال څخه ټول عمده اوښه خويونه ختم کړل شوي دي نوځکه ورته مسيح ويل کيږي
اوعيسى په اصل کي ايشوع وو،داهم دعبراني ژبي لفظ دى،ايشوع په عبراني کي دسردارپه معنى
سره دى،خوچې عربي ته رانقل شونوله ايشوع څخه عيسى شو.
.(تفسيرمعارف القرآن(للشيخ کاندهلوي رحمه الله)وغيره من التفاسير(
علامه ابن کثيررحمه الله ليکي چې :مخکينيوځينو(عالمانو)ويلي دي چې مسيح(عيسى عليه السلام) په مسيح سره ځکه ونومول شوچې دده سياحت اوگرزېدل په زمکه کي زيات وواوچاداسي ويلي دي چې له دې امله ورته مسيح ويل کيږي چې دده قدمونه هوار وو،ژوروالى پکي نه وواوچاداسي ويلي دي چې ځکه ورته مسيح ويل کيږي چې ده به مريض مسه کړونوالله پاك په حکم سره به روغ شو(تفسيرابن کثيرص:۳۹ج۲(
علامه زهيلي ليکلي دي چې:چې مسيح عليه السلام دظلم دپورته کولو(ختمولو)،خلگوته دلارښوونې اودرښتينې
وروروليِ دخورولولپاره راغلى وواودده بادشاهي روحاني وه جسدي نه وه اومسيح ددوى(بني اسرائيلو)په وړاندې دباچاتخلص وو،نودادستاينې له القابوڅخه دى.

اوامام قرطبي رحمه الله وايي چې ددې معنى
صديق(ډېرښتينى)ده.(تفسيرالمنيرص: ۲۳۰ج:۳(
الله جل جلاله حضرت عيسى عليه السلام دمريمي په زوى سره يادکړى دى،په داسي حال کي چې په دغوخبروسره مخاطبه په خپله حضرت مريم عليهاالسلام وه،په دې کي يوخودې خبري ته اشاره ده چې دى به له پلارپرته پيداکيږي ځکه قانون دادى چې داولادنسبت دپلارطرف ته کيږي،نه دمورطرفته،خودلته چې مورته منسوب شوى په دې کي اشاره ده چې دى به بې پلاره پيداکيږي.
اوبل ددې لپاره په دې نسبت سره يادشوى چې دده دغه صفت دخلگوتل په يادواوسي چې په دې کي دالله پاك لوى قدرت ته اشاره ده اودهغه

چاردهم پکې دی څوک چې دی خدای بولي،(ځکه دی له مریمي زېږېدلی دی څوک چې له یوه انسانه وزېږی هغه خدای نشي کېدای)همدارازپه دې کي دحضرت مریم علیهاالسلام لویي مرتبې ته هم اشاره ده(چې دادیوه پیغمبرمورده) اوددې په دې کي عزت هم دی چې یولوی پیغمبردې ته منسوب وي .(تفسیرالمنیرملخصا(

مطلب دادی چې حضرت عیسی علیه السلام دالله پاك دقدرت یوه نمونه ده چې الله پاك پردې قادردی چې پرته له پلاره څوك پیداکړي لکه څنګه چې یې له پلاره پیداکوي همدارازپردې هم قادردی چې پرته له موراوپلاردواړویې پیداکړي لکه حضرت آدم علیه السلام چې یې پیداکړ.

وصلی الله علی نبینامحمدوعلی آله واصحابه اجمعین

د امام بخاري (رحمه الله) ژوند او اثار

د امیر المؤمنین في الحدیث، حجة المجتهدین او شیخ الاسلام امام بخاري)رحمه الله) اصلي نوم محمد او د پلار نوم یې اسماعیل دی، نوموړی د ۱۹۴ هق کال د شوال المکرم په ۱۳مه نیټه بخارا کي – چې داوسني ازبکستان یومشهور ښار دی – زیږېدلی دی، پلار یې ډیر متقي عالم ؤ، د احمد بن حفص(رح) په وینا دامام بخاري پلار (اسماعیل)چې ډیره شتمني یې په میراث پریښودله، د مرګ په وخت کي راته وویل چې : « زما د معلوماتو په اساس زما په مال کي یو شکمن درهم لاهم نشته » .ښایې همدا د حلالي نفقې برکت او لامل به وي چې خدای جل جلاله یې له زوی (امام بخاري رحمه الله)څخه ددین دومره لوی کار واخیست.

په ماشومتوب کي دامام بخاري له سره د پلار د شفقت سیوری پریوت، خو مور یې خورا پرهیزګاره او هوښیاره ښځه وه خپل زوی یې په ډیره ښه توګه وپاله ان چې بې اوداسه یې شیدې لا هم نه ورکولې، کله چې محمدبخاري د زده کړې جوګه شو مور یې د لیك او لوست په موخه مکتب کې داخل کړ او خپل یتیم زوی یې په دې هیله د علم زده کړې ته

وقف او هڅاوه چې خدای جل جلاله به ددين ښه خدمت ځني واخلي .امام بخاري د لسو کالو په عمر ؤ چې د مبارکو احاديثو شوق مکتب ځينې پرېښود او په مختلفوځايونو کې يې د احاديثو د زده کړې لټه پيل کړه.
امام بخاري په شپاړس کلنۍ کې د خپلې مور او ورور (احمد) سره مکې مکرمې ته ولاړ د حج د اداکولو وروسته يې مور او ورور بيرته بخارا ته ستانه شول، خو امام بخاري هلته پاته شو او په حرمينو شريفينو کې يې د احاديثو او نورو علوموزده کړې ته ادامه ورکړه، امام بخاري د مبارکې روضې څنګ کې د (قضيا الصحابة والتابعين اوالتاريخ الكبير)په نومونو دوه کتابونه تصنيف کړل او په حرمينو کې تر دوه کاله تېر ولو وروسته بيرته بخارى ته راستون شو.
امام بخارى د علم په طلب پسې بلخ، مصر، بغداد، کوفې، حجاز او..... ته سفرونه وکړل او د مختلفو استادانوڅخه يې د احاديثو او نورو علومو شتمني تر لاسه کړه، حافظ ابن حجر په فتح الباري کې د امام بخاري د استادانو شمېر)۱۰۸۰ (ښوولی دی.
امام بخاري ډېر ذکي او د پياوړې حافظې څښتن ؤ، په شپاړس کلنۍ کې يې د ابن المبارك او وکيع کتابونه ياد کړل، محمد بن حمدويه د امام بخاري له قوله ليکي چې : دامام بخاري دوه لکه غير صحيح او يولك صحيح احاديث ياد وو او د بخاري شريف احاديث يې د شپږ لکه حديثونو څخه انتخاب کړي دي.
د بخاري استاد قتيبه بن سعيد وايې : ماچې په خپل عمر کې څومره راويان اوفقهاء ليدلي د امام بخاري غوندې پوه او ذکي سړی مي نه دی پکې ليدلی، د نومیالومحدثينو وينا ده چې : تر اسمان لاندې دخدای جل جلاله پر ويړه ځمکه يې د امام بخاري په شان په احاديثو پوه شخص نه دی ليدلی، لوی عالم محمد بن ابي حاتم الوراق وايې :« يوه شپه مي خوب ليده چې نبي کريم صلى الله عليه وسلم مخکې امام بخاري تر شا ورپسې روان وي له کومو ځايونو څخه چې انحضرت صلى الله عليه وسلم قدم پورته کړي بخاري پرهماغه ځای پښه کښېږ دي. «

د امام محمد بن اسماعيل (رحمه الله) تر ټولومعتبر او مشهور تصنيف (صحيح بخاري) د امت دعلماوو په اتفاق سره د ځمکې پر مخ تر قران کريم وروسته تر ټولوکتابونو اصح کتاب دی، شاه ولی الله دهلوی (رحمه الله) وايې چې : تر جامع بخاري مخکې داحاديثوکتابونه په ځلورو بيلابيلوفنونو لکه : احکام، تفسير، سيرت او زهد کې ليکل شوي وو، خو امام بخاري همدغه ځلور واړه فنون په جامع بخاري کي په مرفوع او مسند روايتونوسره راجمع کړي دي.

د صحيح بخاري د ليکلو په اړه خپله امام بخاري وايې چې : الجامع (بخاري شريف) مي د شپږ لکه احاديثو څخه په شپاړس کاله موده کي تصنيف کړ او د ځان او خپل رب جل جلاله تر منځ مي حجة قايم کړ، محدثينو ټول احاديث پر اتو برخو ويشلي دي (عقايد، فتن، احکام، تفسير، سير،رقاق، مناقب اوتاريخ) په کوم کتاب کي چې يادې شوې حصې جمع شوې وې جامع ورته ويل کيږي، په بخاري شريف کي همدغه اته واړه برخي را يو ځای شوي دي نوځکه جامع بخاري بلل کيږي .امام بخاري (رحمه الله) وايي ما چې به په خپل جامع بخاري کي کوم حديث جمع کاوه لومړی به مي غسل وکړ، بيا به مي دوه رکعته نفل او استخاره وکړه او وروسته چې به مي د همدې حديث په صحت او ثقه والي باندي ښه يقين شو بيا به مي وليکه.

ابن حجرعسقلاني د جامع بخاري ټول احاديث (۷۳۹۷) ګڼي البته ځيني علماء د دې شمېر سره څه اختلاف لري، د صحيح بخاري غير تکراري احاديث (۱۷۶۱)دي، په بخاري شريف کي دکتاب په نامه عنوانونه لکه : کتاب العلم او کتاب الايمان)۱۶۰ (دي او د بابونو شمېر يې (۳۴۵۰) ته رسيږي.

په بخاري شريف باندي ډير زيات شروحات ليکل شوي چې ډيرې زياتې مشهورې شرحې يې عبارت دی د حافظ ابن حجر د فتح الباري، د حافظ بدرالدين عيني د عمدة القاري او د شاه انور شاه کشميري دفيض الباري څخه.

امام بخاري (رحمه الله) د اصح الكتب (جامع بخاري) څخه علاوه لاندې نورتصنيفونه هم کړي دي.
تاريخ الكبير، تاريخ الاوسط، تاريخ الصغير، بر الوالدين، الادب المفرد، خلق افعال العباد، جزء رفع اليدين، جزء قراءة خلف الامام، كتاب الضعفاء، جامع الكبير، كتاب العلل، مسند الكبير، تفسيرالكبير، كتاب الاشربة، كتاب الهبة، اسامي الصحابة، كتاب الفوائد، كتاب الوحدان، كتاب المبسوط اوكتاب الكني.
د امام بخاري (رحمه الله) درس ته د لرو علاقو څخه خلك ورتلل او د علم تنده يې په بخارا کي د امام بخاري په درسګاه کې خړوبېده، ابن حجر عسقلاني د امام بخاري د شاګردانو په اړه ليکلي چې : « دامام بخاري څخه دصحيح بخاري درس (۹۰) زره شاګردانواوريدلی دی » . د امام بخاري (رحمه الله) د ذکاوت او علميت خبر تر ډېرو لرې سيمو او حکامو پورې هم رسيدلی ؤ.
په بخارا کي دعباسي خلافت نائب امير خالد بن محمدالذهلي د امام بخاري څخه د هغه په قصر کي د احاديثو د تدريس غوښتنه وکړه خوامام بخاري يې غوښتنه رده کړه او په ځواب کې يې ورته وويل چې : زه علم نه خواروم او دا د علم سپکاوی دی چې د باچاهانو دربار ته يې ور وړم، وروسته بيا والي ځني وغوښتل چې د کورنۍ غړو ته يې د تدريس يوه ځانګړې حلقه جوړ ه کړي چې نورو طالب العلمانو ته پکې د ګډون اجازه نه وي؛ امام بخاري (رحمه الله) د والي دا غوښتنه هم رد کړه او قاصد ته يې وويل : دا چې ځيني خلك به مي په درس کې حاضر وي او نورکسان به بيازما په درس کې د ګډون اجازه نه لري جائز نه دي، که څوك دعلم شوق لري زما مسجد او کورته دي راشي او که زما همدا کار د والي په طبع برابر نه وي د تدريس مخه دي مي ونيسي چې د قيامت په ورځ دالله تعالى په دربار کي عذر ولرم.
له همدې کبله د بخارا والي امام بخاري (رحمه الله) ته د بخارا څخه د وتلو امر وکړ، د سمرقند خلکو د امام بخاري (رحمه الله) څخه هلته د ورتللو غوښتنه وکړه امام بخاري سمر قند ته په لاره څه وخت د خرتنك په

کلي کي تم شو، وروسته چي يې سمر قند ته سفر پيل کړ د ضعف له امله يې له خلکوڅخه په همدې ځای کي د پاتې کيدو عذر وغوښت، په همد يې وخت کې امام بخاري دعا وکړه چي : « يا الله ! ستا دا پراخه ځمکه راباندي تنګه شوه روح مي د رقبض کړه « !وروسته يې ارام وکړاوپه همد يې حالت کي يې روح له تنه والوت

.

انا لله وانا اليه راجعون!

امام بخاي (رحمه الله) د څه کم ۶۲ کالو په عمر په ۲۵۶هجري قمري کال له دې فاني نړۍ څخه و دارالبقاء ته رحلت وکړ، په جنازه کې يې د سمرقند او نورو سيمو ډېرو زياتو خلکو ګډون وکړ او د سمرقند څخه ۶ ميله لرې د خرتنك په کلي کې خاورو ته وسپارل شو د مقبرې څخه يې څو ورځې د مشکو بوی ولاړيده.

مأخذونه : د ليکوال يادښتونه، دفضيلت پګړۍ دمولوي محمد عمر خطابي تصنيف اوانټرنيټي منابع

امام اعظم ابوحنيفه رض

امام اعظم ابوحنيفه (رض) از بزرگترين پيشوايان اسلام است .آن حضرت با فتاوا و افکار خردمندانه خود به فقه اسلام پويايی بخشيد و آن را پر بار نمود. حضرت ابوحنيفه در زمان خود همانگونه که با ستمگران دورانش مبارزه می کرد با فرقه های گمراه از جمله خوارج که مسلمانان را تکفير می کردند و خون مسلمانان را به اندك بهانه ای می ريختند ، مبارزه می کرد. حضرت امام اعظم ابوحنيفه در واکنش به تکفير مسلمانان از جانب خوارج می فرمود که هرکس به يگانگی خدا شهادت دهد و رسالت حضرت محمد (ص) را قبول داشته باشد و نماز بخواند و روزه بگيرد و حج کند ، مسلمان است و ريختن خون او حرام است. همان چيزی که در حديث شريف نبوی است که هرکس شهادتين بگويد و نماز

بجا آورد و زکات بپردازد و حج کند مال و جان و ناموس و آبرویش محترم است.

وهابیان څوك دی ؟

وهابیان د وهابی جمع ده ، د وهابی کلمی نسبت وهاب ته شوی دی ، اووهاب د الله تعالی د خائسته نومونو څخه یو نوم دی ، چی د وربښونکی په معنی دی، دوهابیانو د نسبت حقیقت
دامام محمدبن عبدالوهاب رحمه الله ملګرو او پیروانو ته خلك وهابیان وای ، له دی کبله چی د ددی امام دپلار نوم عبدالوهاب وو ، خپله دهغه نوم چی دوی یی ورته دتابعدارو نسبت کوی محمد و، خو دهغه په لور یی نسبت ونه کړ ؛ ځکه چی بیا خو محمدیان بلل کیدل ، اوداخو پری دمخالفینو نه لوریدله ، نو له دی کبله یی دهغه د پلارپه لوردهغوی نسبت وکړ، نووهابیان یی وبلل ،

نبوي اخلاق

د سورت یوسف د یوه ایت یوه برخه داسې ده: إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ. (سورة یوسف 36)، یعني موږ تا د ښېګڼه کوونکو له ډلې وینو. دا خبره یوسف علیه السلام ته دوه ځله شوې ده یو ځل د ده د بندیخانې مشرکو ملګرو هغه ته دا خبره وکړه او دویم ځل چې د مصر د خزانو واکمن شو کاختي لګیدلې وه د ورونو قافله یې ورغله، یوسف ص وپیژندل هغوی نه پیژند ، هغوی دا خبره ورته وکړه. معلومه شوه چې د حالاتو په ښکته پورته کیدلو سره په غوره اخلاقو باندې د انسان ثبات "نبوي اخلاق" دي په عامه توګه له کافر او مشرك سره هم ښېګڼه په کار ده، د یوسف علیه السلام ملګري مشرکین او کفار وو هغوی ته ده د توحید بلنه ورکړې ده

اسلامی اقتصاد

داسې وایی چې الله سبحان و تعالی کافي اقتصادي منابع انسانانو ته ورکړي دي اما د انسانانو د غلط مدیریت او نا کنترول شوي خواهشاتو په نتیجه کې کموالئ مینځته راتللئ شي. نو که انسانان ښه او موثر مدیریت وشي کړئ هیڅ انسان به فقیر پاتې نشي. خلاصه دا چې سیکولری اقتصاد پوهان وایی کموالئ یو حقیقت دئ اما اسلامی اقتصاد پوهان وایی کموالئ اصلاً نشته البته د ضعیف او کمزوري مدیریت پایله ده.

د عرضې طرف ته بیا اسلام وایی چې الله سبحان و تعالی انسانانو ته کافي اقتصادي سرچینې مهیا کړي دي او یوائې جایزه خواهشات د منلو وړ وي. یعنې هغه اړیتاوې باید تامین شي چې جایزې وي او ناجایزه اړتیاوې او خواهشات د قبولیدو وړ نه دي. مثلاً شراب، مخدره توکي او داسې نور ناجایزه خواهشات.

د قرآن کریم په ۲:۱۷۷ آیت کې داسې راغلي دي: "منابع باید د خپل فامیل، د هغو لپاره چې کورنئ نلري، هغه څوك چې اړتیا لري ورته، د مهاجرو لپاره، هغو لپاره چې ستاسو څخه د مرستې غوښتنه کوي، او د غلامونه د خپلواکئ لپاره او د دوامداره خیرات لپاره، وکاروئ.

حدیثونه

۱- زمونږ لپاره د رسول الله (ص) ژړا

حدیث دی چی یوه ورځ رسول الله صلی الله علیه وسلم وژړل . اصحابو کرامو ورته وویل : اې د الله رسوله (ص) ! څه شي و ژړولې ؟ ویې فرمایل : ورونه می را په یاد سول . ورته ویې ویل چی آیا مورږ ستا ورونه نه یو ؟ ویې فرمایل : یا ، تاسی می اصحاب یا ملګري یاست . ورونه می هغه کسان دي چی تر ما وروسته راځي ، زه به یې نه یم لیدلئ خو ایمان به راباندی راوړي (الدارمی ؛ الطبرانی ؛ الحکیم) .

هو ، الله (ج) دی مورِ د رسول الله (ص) د ربنتینو ورونو او مینه والو څخه وګرځوي . د « ورور » کلمه ډیره مهمه او ستره ده . پر پیغمبر علیه السلام باندی مورِ د ورونو غوندی ګران یو . هغه (ص) خو زمورِ او ستاسی لپاره ژړل خو مورِ یې طریقه او سلیقه په باك نه راوړو حال دا چی په ظاهره یې ځانونه امتیان او لارویان بولو او د اسلام تش په نوم ټپکه داري کوو . نو بهتره دا ده چی په ځانو کی دا کرامت او شهامت پیدا کړو چی زمورِ لپاره د رسول الله (ص) د دې خواخوږی او ژړا بدله ورکړو یعنی ځانونه عملاً د هغه (ص) ورونه او خویندی ثابت کړو .

۲- د سعدي (رح) څو نصیحتونه

لومړی ـ هغه څوك چی لمونځ نه کوی د پور معامله مه ورسره کوئ ، که هر څومره یې اړتیا هم ډیره وی . ځکه چی هغه د خدای تعالی پور نه ادا کوی نو ستا قرض به څنګه ادا کړی .

دوهم ـ که د چا تکلیف لیری کړې ډیر غوره دی نسبت دې ته چی حج ته ولاړ سې او د لاری په هر ځای کی زر زر رکعته لمونځ وکړې .

درېیم ـ د الله تعالی څخه وبیریږم ، بیا د هغه چا څخه وبیریږم چی د الله تعالی څخه نه بیریږی .

څلورم ـ که روزي په عقل سره وای نو د دنیا کم عقلان به له لوږی مړه سوي وای .

پنځم ـ که کوم محتاج په عاجزۍ سره څه درنه وغواړي وریې کړه ، که نه ښایی کوم ظالم یی په زور درڅخه واخلی .

شپږم ـ که د کوم غریب سره یوه ډوډۍ وی نیمه یې خپله خوری او نیمه ملنګ ته ورکوی ، خو که د یو پاچا سره هیواد وی هغه د بل هیواد د نیولو کوښښ هم کوی .

اووم ـ لس سړي يې پر يوه کاسه خوړلای سی مګر دوه سپي يې پر يوه مرداره کاسه نه سي خوړلای .
اتم ـ هغه په ربښتيا هم عقلمند دی چی د غصې په حالت کی د ژبی واك ولری
.هو ، د سعدي صاحب هره خبره او هره وجيزه دنيوي او اخروي بريالیتوب دی . که پورتنيو آموزنده نصايحو ته ښه ځير سو او هغه قلباً عملی کړو نو په غربت کی به شتمن او په کمزوری کی به ځواکمن يو .
بقراط څه ښه ويلی دي : « هغه کس ناپوه دی چی خپل عيب نه وينی او د بل چا نصيحت هم نه اوري . » نو الله دی د پورتنيو ضروري نصيحتونو د هضم او عزم توفيق راکړی ، آمين
د روژې اتلسمه تحفه/ ليکوال : نثار احمد صمد
روژه د جسم او روح دواړو لپاره ده . جسم د خوراك ، څښاك او جماع څخه منع وی . هر روژياتی (يا روژياتی) بايد د غيبت ، درواغو ، تهمت ، چغليو ، حسد او نورو څخه ځان پخپله منع کړی . په بل عبارت ، د روژه لرونکې بدن هغه دی چی لاس ، پښه ، سترګی ، غوږونه ، شرمګاه ، معده او زړه يې د ګناهونو د کولو څخه روژه وی . يعنی سترګی يې حرامو ته د کتلو څخه ، غوږونه د حرامو اوريدلو (مثلاً درواغ ، غيبت ، چغلی....) څخه ، لاس د حرامو اخيستلو ، پښې حرامو ته له ورتګه ، ژبه د درواغ ، فحش او باطل ويلو ، معده د خوړلو او څښلو ، شرمګاه د جنسی عمل څخه ډډه او مخنيوی وکړی . نو دا مهال بدن په ربښتيا هم روژه نيولې ده . که داسی نه وی ، نو حيوان هم وږی ساتل کيدای سی خو هغه ته روژه نه ويل کيږی ! دا هم د روژې اتلسمه تحفه، خو د محترمو فېسبوك والو څخه هيله ده چی د کومی برخی د اقتباس په صورت کی د ليکوال اجازه اصولاً بايد واخلي يا نوم يې ورسره ذکر کړی،

د ابن جوزي (رح) نصيحت

« اې هغه انسانه چې د جنت په لټه کې يې ، پوه سه چې ستا پلار آدم (ع) د يوې ګناه له امله د جنت څخه وايستل سو . آيا ته په داسې حال کې د جنت هيله لرې چې ډير ګناهونه دې کړي دي او توبه نه وربانديې کوې ؟ هغه انسان ته چې په ناپوهي سره خپل وخت تير کړی او په نافرمانۍ خپل روزګار چلوی مناسبه دا ده چې د خپل تير عمر په کړنو ډيری اوښکی توی کړی .

افسوس د هغه چا په حال چې هر څومره يې ګناهونه زياتيږي هغومره يې استغفار کميږي ، او هر څومره چې قبر ته لنډيږي هغومره يې سستي او تنبلي زياتيږي .

ای هغه انسانه چې خپله ځواني دې تباه کړه ! د اعمالو دفتر دې د نافرمانيو څخه ډک کړی دی . آيا ته نه پوهيږې چې د انسان اندامونه به د حشر په ورځ پر خبرو کولو راسي او پر تا به شاهدي ووايي ؟»

هو ، که مور او تاسې په ګرېوان کې وګورو باالکل همداسې ده . د شفيق بلخي (رح) له قوله ډير ناوړه او بدبخته انسان هغه دی چې د توبې په طمع ګناه کوی . امام شافعی (رح) فرمايی چې تر ټولو جاهل او ناپوه هغه څوك دی چې د ګناه څخه خبر وی لاکن بيا هم د هغه مرتکب کيږی . نوهيله ده چې د پورتنيو بزرګانو او شيخانو د لارښوونو مطابق ځانونه اصلاح کړو .

يو عالم څه ښه ويلی دي : که ټول بشريت يو په يو پر هغه ګناه چې مرتکب سوی ، اعتراف وکړي نو يو بېګناه به هم پاته نسي چې ګنهکار ته جزا ورکړی . پس الله دی دنيا او عقبا راسمه کړی .

تر ځان لوړ ته مه ګوره بلکی تر ځان کښته ته ګوره!

۳- تر ځان کمزورو ته ګوره

يوه ستړي مسافر د ژړا په حال کې فرياد وکړ : په دې ځنګل کې به بل څوك زما څخه ډير غريب او بېوزله وي ؟

د بارونو او وهلو څخه ستړي سوي خره د هغه خبري واورېدلې ، او په ځواب کي يې ورته وويل : ناپوهه ! ته هم د آسمان له ظلمه ژاړې ، بايد د الله شکر ادا کړې ، چې که څه هم تا ته د سپرلۍ لپاره خر پيدا نه سو ، ليکن الله تعالی خو ته خر نه يې پيدا کړی چې خلك سوارلي درباندي وکړي . که يې ته خر پيدا کړی وای څه به دې کول ؟ لا شکر نه باسې چې انسان يې پيدا کړی يې ؟ ما څه ګناه کړې ده چې زه يې خر پيدا کړی يم او تا څه کمال کړی دی چې ته يې انسان پيدا کړی يې ؟ لا ببا هم ناشکري کوې ؟ تر ځان لوړ ته مه ګوره بلکی تر ځان کښته ته ګوره! يعنی د ځان څخه کمزوره مخلوق ته وګوره ، تر څو د الله شکر ادا کړې چې زه يې داسي کمزوره نه يم پيدا کړی . په دې سره سړی پټه خوله او قانع سو او پر خپل حال يې د الله شکر ادا کړ .

هو ، که الهی نعمتونه او پيرزوينی حساب کړو نو هغه لايتناهی دي . دا چې موږ يې انسانان پيدا کړي يو (نه خره ، سپيان او نور) ، دا پخپله سټره پيرزوينه ده ؛ دا چې معيوب يې نه يو پيدا کړي دا بله سټره پيرزوينه ده ، دا چې مسلمانان يې پيدا کړي يو دا بله سټره پيرزوينه ده ، دا چې د توبې چانس يې راکړی دی دا بله سټره پيرزوينه ده..... نو پر هر حال يې بايد شکر وباسو ، بلکی ناشکري ونکړو .

۴- له ژونده زده کړه

روايت دی چې مشهور برتانوي کوميډي ين (چارلی چپلين) داسی ويلی دي :

په پيسو کور اخيستلای سو ، خو ژوند نه ؛
بستر اخيستلای سو ، خو خوب نه ؛
ساعت اخيستلای سو ، خو وخت نه ؛
مقام اخيستلای سو ، خو عزت نه ؛
دارو اخيستلای سو ، خو روغتيا نه ؛
کتاب اخيستلای سو ، خو پوهه نه ؛
زړه اخيستلای سو ، خو مينه نه !

هو ، پورتنۍ خبرې په ظاهره عادي ښکارې خو هره يوه يې د ژوندانه فلسفه ده . دا حقايق په ربښتيا هم د هرې انساني ټولنې متن او بطن جوړوي . د هرې زمانې انځور راکوي . په نن کې مو پرون ته بيايي . سپينې خبرې او اخلاقي کنايې دي . لنډه دا چې د پند او عبرت يو حقيقي درس دي . يعنې هلې ځلې ، کوښښ ، مبارزه او مجاهده !

۵- لعنت پر چغل ګر

يو چا يحيى بن خالد بن برمك ته يو خط وليږې او داسې يې ورته ليکلي وو :

يو شتمن او سوداګر شخص مړ سوی دی ، يوه ډيره ښايسته مينځه او يو شيدو خور ماشوم او خورا ډير دولت يې پاته دی . زما په نظر تاسو وزير صاحب تر بل هر چا ډير مستحق ياست .

يحيى بن خالد د دې سړي پر خط باندې داسې وليکل :

خو هغه شخص دي الله وبخښي ، هغه مينځه دی الله وساتی ، هغه ماشوم دی الله وژغوری ، او هغه مال دی الله نور هم ډير کړی ، خو پر هغه چغلګر دی د الله لعنت وی چې دا خبر يې راکړ .

هو ، که د هغه مهال وزيران او چارواکی د نننيو وزيرانو او چارواکو سره مقايسه کړو نو د مځکې او اسمان فرق به ووينو . هغوی صالح او عابد انسانان وو خو دوی بيا د يوې پر ځای مسلسل دوې ، درې او څلور ښځې کوی (د زور يا زر په مټ) ، د نورو حق خوری ، ظلم ، تيرئ او وحشت کوی . الله دی هدايت ورته وکړی .

۶- د کينې او حسد زيانونه

علماوو د حسد او حاسد زيانونه داسې ښودلی دي :

لومړی ـ حاسد انسان د الله تعالی په تقدير باندې اعتراض کوی ؛

دوهم ـ د حسد په وجه د انسان ايمان داسې خرابيږی لکه په ويښتانو چې چاړه راکش سی او ټول ختم يعنې وخره يل سی ؛

درېيم ـ د حاسد په زړه کې تل خپګان ، افسوس او ارمانونه وی ؛

څلورم ـ حسد د يهودو مرض دی ؛
پنځم ـ د حسد کوونکی انسان ایمان کمزوره وی ؛
شپږم ـ د حاسد انسان څخه ظلم هم کيږي ؛
اووم ـ حاسد ته د الله تعالی نعمتونه سپك ښکاری .

هو ، **حسد** يو روحي او مزمن مرض دی چی د حاسد زړه او دماغ دواړه خوری ، په غم يې اخته کوی او دنيا او عقبا يې ورانوي . ځکه ، حاسد د الله سره مقابله کوی او د الهي فيصلې مخه نيسی . بقراط ويلی دي چی حاسد او کينه کونکی د مرګ څخه مخکی هم څو ځله مري . نو الله دی په دې خطرناك مرض ټول مبتلا مسلمانان بيرته روغ کړی او متباقی دی الله وژغوری .

۷- الهی وعده

يوه ورځ يو شخص حضرت حسن بصري رحمه الله ته راغی او ورته ويې ويل چې وچکالي ده او باران نه اورېږي . هغه ورته وويل چې استغفار وايه .
بل کس راغی هغه د خپل فقر څخه شکايت ورته وکړ . ده ځواب ورکړ چې استغفار وايه .
درېيم کس راغی چی زما اولاد نه کېږي . ورته ويې ويل چی استغفار وايه .
بل کس راغی او د مځکې څخه يې د پيداوارو د نه حاصلولو شکايت وکړ . نو حسن بصري رحمه الله ده ته هم د استغفار ويلو توصيه وکړه .
ناستو کسانو وروسته پوښتنه وکړه چی عجيبه خبره ده ، هر چا چی د خپل جلا جلا مشکل په اړه درته وويل نو تا هر يوه ته د استغفار ويلو سپارښتنه وکړه . دا نو څنګه د هر مشکل علاج دی ؟
حسن بصري رحمه الله ورته وفرمايل آيا په دې آيت باور نه لرئ چې : فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا " يُرْسِلِ السَّمَاء عَلَيْكُم مِّدْرَارًا " وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا "(نوح : ۱۰

ـ ۱۱ ـ ۱۲) یعنی : ما وویل له خپل رب څخه بخښنه وغواړئ ، بیشکه چی هغه خورا ډېر بخښونکی دی ، هغه به پر تاسی له آسمانه ښه اورښتونه وکړی ، تاسی ته به مالونه او اولادونه درکړي ، ستاسې لپاره به باغونه پیدا کړی او ستاسی لپاره به ویالې وبهوی .
نو ځکه دا الهی وعده د دغو ټولو مشکلاتو د حل کیلی ده او ما همدا توصیه ورته وکړه .

۸- الهی رحمت

روایت دی چی په بنی اسراییلو کی یو بت پرسته انسان پوره اتیا کاله ټوله ورځ « یا صنم ـ یا صنم » وایه یعنی یا بت یا بت ، او خپل بت یې ننګاوه .
یوه ورځ یې په غلطی سره وویل چی « یا صمد ـ یا صمد » چی دا د الله تعالی یو نوم او صفت دی . بس په همدې سره الله تعالی ټول ګناهونه ور معاف کړل او ویې بخښی .
ملایکو الله تعالی ته عرض وکړ چی یا الله ! ستا دغه بنده اتیا کاله شِرك کړی دی او ټول عمر یې یا بت یا بت ویلی دی ، خو فقط یو وار یې خوله خطاوتله او د « صنم » پر ځای یې « صمد » ووایه خو تا معاف کړ ؟
الله تعالی ورته وویل چی هغه همدا یو وار زه په اخلاص او صداقت سره یاد کړم ، څنګه چی زه رحمن او رحیم یم نو ځکه یې بخښم .

۹- کبر ، حرص او حسد د ګناهونو مور

یو عالم ویلی دي چی انسان د خپل پیدایښت له ورځی راهیسی درو مهمو او عظیمو ګناهونو په څپو کی اخیستی دی چی دوه نېغ په انسان پوری اړه لری خو یو یې په شیطان پوری تعلق لری چی بیا وروسته انسان

ته ورکړه سو . نو تر څو چې انسان دا دري اساسي ګناهونه ترك نکړي خلاصون يې مشکل دی . هغه دري عمده ګناهونه دا دي :
لومړی ـ کبر : چې شیطان د همدې کبر له امله ګناه پیل کړه (د الله تعالی د دې امر څخه يې انکار وکړ چې انسان یعنی آدم «ع» ته سجده وکړی . دا ځکه چې ځان يې د اور څخه او هغه يې د خاورې څخه جوړ کړی باله او په دې ډول يې لویی وکړه) ؛
دوهم ـ حرص او ناوړه طمع : چې آدم (ع) په جنت کی د الله تعالی لخوا د ممانعت سره سره د يوې ونی د میوې د خوړلو طمع وکړه چې له امله يې انسان په دې دنیا کی د جنت څخه محروم او وشړل سو ؛
درېیم ـ حسد : چې له امله يې پر دې نړۍ لومړنی قتل وسو ؛ یعنی د آدم (ع) زوی قابیل خپل ورور هابیل د حسد له امله ووژئ ؛ یعنی دا چې هغه ته ولی هر څه رسیږی خو ما ته نه رسیږی نو ځکه يې وواژه .
هو ، دا دري ګناهونه هغسی خطرناکه لومی دي چې انسان راګیروي ، دنیا او عقبا يې ورانوي ، حتی له انساني چوکاټه يې باسي . کبر ، حرص او حسد انسان باالاعم او مسلمان باالاخص د بربادۍ او نابودۍ توری کندی ته غورځوی چې خلاصون يې بېله توبې څخه ناشونی دی . نو الله دی په دې شومو ناروغیو مبتلا کسانو ته نجات ورکړی .

د روژې دوه ویشتمه تحفه/ نثار احمد صمد

د روژې درېیمه لسیزه له دوړخه د نجات لسیزه ده چې پرون پیل سوه . دا لا څه ، د روژې د میاشتی درېیمه لسیزه یعنی د قرآن د نزول او د اسلام د ظهور لسیزه هم ده . په دغه لسیزه کی د لیلة القدر مبارکه شپه هم واقع ده چې یوه له طاقو شپو څخه ده . په دغه شپه قرآن نازل سوی دی ؛ دغه شپه تر یو زر میاشتو هم بهتره ده ؛ په دغه شپه کی جبرایل (ع) او بې شمیره ملایکی د الله په امر راکښته کیږی ؛ په دغه شپه تر سهاره امان وی او الله (ج) فرمایی چې که څوك هر څه وغواړی زه يې اجابت کوم

. نو هیله ده چی د بخښلو دغه لسیزه وړیا راځخه تیره نسی ، او دا هم دوه ویشتمه تحفه،

الهی وعده

یوه ورځ یو شخص حضرت حسن بصري رحمه الله ته راغی او ورته ویې ویل چې وچکالي ده او باران نه اورېږي . هغه ورته وویل چې استغفار وایه .

بل کس راغی هغه د خپل فقر څخه شکایت ورته وکړ . ده ځواب ورکړ چې استغفار وایه .

درېیم کس راغی چی زما اولاد نه کېږي . ورته ویې ویل چی استغفار وایه .

بل کس راغی او د مځکې څخه یې د پیداوارو د نه حاصلولو شکایت وکړ . نو حسن بصري رحمه الله ده ته هم د استغفار ویلو توصیه وکړه .

ناستو کسانو وروسته پوښتنه وکړه چی عجیبه خبره ده ، هر چا چی د خپل جلا جلا مشکل په اړه درته وویل نو تا هر یوه ته د استغفار ویلو سپارښتنه وکړه . دا نو څنګه د هر مشکل علاج دی ؟

حسن بصري رحمه الله ورته وفرمایل آیا په دې آیت باور نه لرئ چی : فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا " يُرْسِلِ السَّمَاء عَلَيْكُم مِّدْرَارًا " وَيُمْدِدْكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا "(نوح : ۱۰ ـ ۱۱ ـ ۱۲) یعنی : ما وویل له خپل رب څخه بخښنه وغواړئ ، بیشکه چی هغه خورا ډېر بخښونکی دی ، هغه به پر تاسی له آسمانه ښه اورښتونه وکړی ، تاسی ته به مالونه او اولادونه درکړي ، ستاسې لپاره به باغونه پیدا کړی او ستاسی لپاره به ویالې وبهوی .

نو ځکه دا الهی وعده د دغو ټولو مشکلاتو د حل کیلی ده او ما همدا توصیه ورته وکړه .

د خليفه ژړوَل

عباسي خليفه المهدي يوه ډيره پرتمينه او ښايسته مانۍ جوړه کړه . خپلو ټولو افسرانو او مامورانو ته يې وويل چې هيڅوك د دې قصر د ليدلو څخه مه منع کوئ . دا ځکه چې ليدونکي به يا بدخواهان او دښمنان وی او يا به هم خيرخواهان او دوستان وی . که دښمنان وی هغوی به يې په ليدو سره خوښ من او غمجن سی ، خو دوستان به يې په ليدو سره ويارِمن او ډاډمن سی . ښايی په دې ترڅ کی ځينی ليدونکي د ودانۍ کوم عيب او نقص هم پيدا کړی تر څو موږ يې په سمولو او ترميمولو وتوانيږو ، نو دا به هم ګټوره وی .

د خلکو په جمله کی يو درويش او فقير هم د مانۍ ليدو ته راغی او خليفه ته يې داسی وويل : صاحبه ! په دې مانۍ کی دوه غټ نقصونه او عيبونه موجود دي : لومړی دا چی ته به په دې مانۍ کی تل موجود نه يې ؛ دوهم دا چی دغه مانۍ به هم تل موجوده نه وی !

خليفه په دې پخه خبره سره ډير اغيزمن او په ژړا سو . فيصله يې وکړه چی دا مانۍ دی د غريبانو او فقيرانو لپاره وقف سی .

هو، الله دی ننني تش په نوم اسلامي واکمنانو خو اصلاً د مال ، نوم او شهرت اسيرانو ته هم هدايت وکړی چی له فساده پر شا او فلاح سی.

د روژې شپارِسم سوغات/ نثار احمد صمد

دغه لړۍ چی « د قرآن سره مرکه » نومیږی د قرآن پوهنی ډيره آسانه ، دلچسپه او ګټوره طريقه ده . دلته د قرآن کريم څخه پوښتنی کيږی او هغه د خپلو آيتونو له مخی ځوابونه وايی . هيله ده چی د توجه او هڅښدو وړ مو وګرځی ، دا ځکه چی نن د عمل ورځ ده بېله حسابه خو سبا د حساب ورځ ده بېله عمله !

نو دايې تاسو او دا يې هم د شپارِسمی روژې لپاره شپارِسم سوغات ، (ن . صمد)

د قرآن سره مرکه (شپاړسمه برخه) :

پوښتنه : داسی ویل کیږی چی تا د یوې خاصی ورځی په هکله مکرراً او پرله پسې د بیری خبرداریٔ ورکړی دی ، که وي ، نو دا کومه ورځ ده ؟

ځواب : هو همداسی ده او دا د قیامت ورځ ده چی هلته به هیڅوك هم د چا په درد و نه خوری (۱) .

پوښتنه : آیا په هغه ورځ به څه خاصه پیښه وسی ؟ یعنی ولی باید د محشر له ورځی وبیریږو ؟

ځواب : د قیامت ورځ د اصلی امتحان ورځ ده ، یعنی په دغه ورځ به د هر انسان څخه د هغه د یو یو عمل پوښتنه کیږی (۲) . د هغه ښه او بد ټول اعمال به وتلل سی (۳) . وروسته چی د چا نیکی او ښه کړنی زیاتی وی هغه ته به جنت عطأ سی (۴) ، او د چا بدی چی زیاتي وی نو هغه به د دوږخ په اور کی اچول کیږی (۵) .

پوښتنه : آیا د دې معنا دا ده چی انسانی کړنی یا اعمال د هغه په ژوند کی ثبت او ریکارډ کیږی ؟

ځواب : هو ، الله تعالی د هر انسان د اعمالو د ساتنی او لرنی بشپړ انتظام کړی دی او د قیامت په ورځ به هغه ټول معلوم وی او حساب به ورسره کیږی (۶) .

پوښتنه : آیا د قیامت په ورځ به هر انسان یو یو د الله حضور ته وړاندی کیږی که ټول په ګډه ؟

ځواب : لکه څنګه چی هر انسان په یوازی او انفرادی توګه دې دنیا ته راځی ، نو هماغسی به د الله حضور ته هم یوازی او تنها ور وړاندی کیږی

پوښتنه : دا چې هر انسان يوازې د الله سره مخامخ کيږي ، نو د ګنهکارانو ، مجرمانو او جنايت کارانو پر ضد به شاهدي څوك ورکوی ؟
ځواب : په قيامت به د هر مجرم خپل د بدن اعضاوی پر هغه شاهدي ورکوی ، يعنی د هغوی غوږونه ، سترګی ، پښې او پوستکی (جلد) به پر هغو اعمالو شاهدی ورکوی چې کړی يې وی (۸) .
پوښتنه : کله چې د قيامت په ورځ الله يو په يو د هر انسان سره د هغه د اعمالو محاسبه وکړی ، نو د کاميابۍ يا ناکامۍ خبر به مخامخ ورته ووايي ؟ مطلب دا چې اړونده شخص به څنګه پوه سی چې زه دوزخی يم که جنتی ؟
ځواب : الله به د اړونده نفر په مخکی د هغه د اعمالو کتاب (اعمال نامه) خلاصوی چې هر څه به واضح پکښی ثبت او درج وی (۹) ، او هغه کس ته چې يې په ښی (راسته) لاس کی ورکړی نو هغه به وپوهيږی چې زه جنتی يم او ډير به خوشاله سی (۱۰) . خو که چا ته په کيڼ (چپه) لاس کی ورکول سی نو هغه به افسوس وکړی او پوه به سي چې زيانمن دی (۱۱) . خو هر چا ته که د شا لخوا وسپارل سی نو هغه به سخت بربادیږی او د دوزخ په لمبو کی به غورځول کيږی (۱۲) .
پوښتنه : د محشر پر ميدان به د انسانانو څيرې څنګه وی ؟ يعنی انسانی څيرو به کوم حالت غوره کړی وی ؟
ځواب : په هغه ورځ به ځينی څيرې سپينی وی او ځينی به توری آن تکی توری وی چې هغوی به ګنهکاران وی (۱۳) .

پوښتنه : آيا د قيامت ورځ له مخکی څخه ټاکلې او معلومه وی که نابيره راځی ؟
ځواب : د قيامت ورځ ناڅاپه رارسيږی او هيڅوك به هم بېله خدايه له مخکی څخه خبر نه وی (۱۴) .
پوښتنه : آيا هغه ساعت به ژر وی که وروسته ؟ يعنی د هغه لپاره به ځانګړي ترتيبات نيول کيږی که څنګه ؟

ځواب : یا ، هغه ساعت به ډیر ژر وی ، حتی د سترګو په رپ کی به راورسیږی (۱۵) .
پوښتنه : آیا د دې معنا دا ده چی د قیامت دغه ګړی به ډیر نږدې وی او هیڅ موقع یا فرصت به چا ته ورنکړه سی ؟
ځواب : هو ، باالکل همداسی ده . ځکه د هغه ګړی په هکله انسانانو ته همدا اوس خبر او فرصت ورکړه سوی دی (۱۶) .
پوښتنه : دا خو په ربښتیا هم سخت امتحان دی . تا مخکی د جنت او دوږخ خبره وکړه . اوس به راسم دې ته چی جنت څه شي دی ؟
ځواب : جنت د آرام ځای یا مقام دی (۱۷) چی په آخرت به یې الله تعالی خپلو نیکو بندګانو ته د هغوی د ښه اعمالو په عوض کی عطأ کوی (۱۸) . په جنت کی به د هغوی د خپلو غوښتنو مطابق هر ډول آسانتیاوی او نعمتونه مهیا وی (۱۹) ، او دوی به د تل لپاره همالته و اوسیږی (۲۰) .

پوښتنه : ډیر ښه ، آیا دا راته ویلای سې چی دوږخ څه شي دی؟
ځواب : دوږخ د اور یوه کنده ده (۲۱) چی په آخرت کی به الله تعالی نافرمانان او کافران د سزاوار بللو په نتیجه کی هغه ته اچوی (۲۲) . هغوی به د تل لپاره په همدې دوږخ کی پاته وی (۲۳) . هغوی به همدا اور د خوراکی موادو په توګه خوری (۲۴) او هیڅکله به هم نه مړه کیږی (۲۵) .
پوښتنه : دغه سزا او جزا ولی دومره ضروری ده ؟
ځواب : دا ځکه چی په دې ډول هر انسان ته د خپل عمل بدله ورکړه سی (۲۶) .
پوښتنه : آیا د قیامت په ورځ به الله تعالی ولیدل سی ؟
ځواب : هو ، په آخرت کی به نیك او ښه انسانان د الله تعالی په لیدو مشرف سی (۲۷) ، خو بد او مجرم انسانان به د الله د لیدو څخه محروم وی (۲۸) .

روژه د ټولو آسمانی ادیانو د ظهور میاشت ده . روایت دی چی ټول الهی کتابونه په روژه کی نازل سوي دي : پر ابراهیم (ع) باندی صحیفې په روژه کی نازل سوي دي ؛ پر موسی (ع) باندی تورات د روژې پر شپږمه نازل سوی دی ؛ پر داؤد (ع) باندی زبور د روژې پر اتلسمه نازل سوی دی ؛ پر عیسی (ع) باندی انجیل د روژې پر دیارلسمه نازل سوی دی ؛ او پر محمد رسول الله (ص) باندی قرآن د روژې د لیلة القدر په شپه نازل سوی دی چی د وروستۍ لسیزی یوه طاقه شپه ده . او دا هم لسمه تحفه ،

د رسول الله (ص) سره څومره مینه ؟

مورږ مسلمانانو ته قرآن او حدیث امر کړی دی چی د رسول الله (ص) سره باید تر خپلو نږدې خپلوانو هم ډیره مینه ولرو او هغه باید تر هر چا راباندی ګران وی . د قرآن مجید د آل عمران سورت یو دیرشم آیت داسی فرمایی : « ووایه ! که الله تعالی درباندی ګران دی نو زما متابعت کوه چی پخپله به پر الله تعالی باندی ګران سې » (آل عمران : ۳۱) .

په همدې ډول رسول الله (ص) هم داسی فرمایلی دي : « ستاسو څخه څوک تر هغه وخته مؤمن نه سي کېدای څو چی زه پر هغه تر خپل پلار ، خپل اولاد او ټولو خلګو ګران نسم » (صحیح بخاری : ۱۵ ؛ صحیح مسلم : ۴۴) .

نو څومره به ښه وی چی د اسلام غوښتنی او سپارښتنی په مخلصانه او مسؤلانه ډول مراعات او عملی کړو او دا عملاً ثابته کړو چی تر قوم ، تر ژبی ، تر اولاد ، تر مال ، تر مقام ، تر سمت ، تر ګوند ، تر دیموګراسي او تر هر څه رسول الله (ص) ډیر راباندی ګران دی . خو متأسفانه تر کومه ځایه چی نن ګورو هیڅ دغسی نه ده بلکی د مبارزې ستره برخه مو د پورتنیو ناپایداره ، فانی او محاله شیانو حصول ته وقف کړې ده . همدا وجه ده چی ګټونکي نه بلکی بایلونکي یو .

الهی رحمت

روایت دی چی په بنی اسراییلو کی یو بت پرسته انسان پوره اتیا کاله ټوله ورځ « یا صنم ـ یا صنم » وایه یعنی یا بت یا بت ، او خپل بت یې ننګاوه .

یوه ورځ یې په غلطیِ سره وویل چی « یا صمد ـ یا صمد » چی دا د الله تعالی یو نوم او صفت دی . بس په همدې سره الله تعالی ټول ګناهونه ور معاف کړل او ویې بخښی .

ملایکو الله تعالی ته عرض وکړ چی یا الله ! ستا دغه بنده اتیا کاله شِرك کړی دی او ټول عمر یې یا بت یا بت ویلی دی ، خو فقط یو وار یې خوله خطاوتله او د « صنم » پر ځای یې « صمد » ووایه خو تا معاف کړ ؟

الله تعالی ورته وویل چی هغه همدا یو وار زه په اخلاص او صداقت سره یاد کړم ، ځنګه چی زه رحمن او رحیم یم نو ځکه یې بخښم .

هو ، نن چی په دنیا کی هر ډول رحمت وینو (که هغه د مور دی یا د پلار ، که د خپلوانو دی که د مسلمانانو او ټولو انسانانو او مخلوقاتو) دا ټوله د الهی رحمت یوه کوچنیِ ذره یا یوه سلنه ده . الله تعالی دومره رحیم او کریم دی چی فقط یوه حصه رحمت یې دنیا ته نازل کړی دی او متباقی ۹۹ حصې یې هغه دنیا ته ساتلي دي . لوی الله فرمایی چی زما رحمت هر شی احاطه کوی (اعراف : ۱۵۶). حضرت فضیل بن عیاض (رح) وایی چی په ښه صحت او ځوانیِ کی الهی خوف بهتر دی تر څو د ښه اعمالو لپاره کوښښ وسی ، خو د کمزوریِ او ناروغیِ پر مهال بیا امید بهتر دی تر څو انسان د الله د رحمت څخه مأیوس نسي . نو هیله ده چی موقع له لاسه ور نه کړو . ځکه اوس هم ناوخته نه دی ، بلکی یوه صادقانه اراده او فیصله غواړي .

د روژې لومړنیِ تحفه/ لیکوال : نثار احمد صمد

د روژې مبارکه میاشت درې لسیزی لری چی لومړنیِ یې د رحمت ، دوهمه یې د مغفرت او درېیمه یې له اوره د نجات لسیزه ده .

له خدایه د موسی (ع) استدعا

وایی چی یوه ورځ موسی (ع) الله جل جلاله ته عرض وکړ چی یا الله ! څونه به ښه وای چی څلور شیان وای او څلور نه وای :

لومړی ـ ژوند وای خو مرګ نه وای ؛

دوهم ـ جنت وای خو دوزخ نه وای ؛

دریم ـ دولت وای خو غربت نه وای ؛

څلورم ـ صحت وای خو ناروغي نه وای .

د الله (ج) له خوا وحی راغله چی اې موسی !

که مرګ نه وای نو زما دیدار به هم نه وای ؛

که دوزخ نه وای زما د عذاب ډار به هم نه وای ؛

که غربت نه وای زما د شکر ادا کول به هم نه وای ؛

که مریضي نه وای نو زما یادول او بلل به هم نه وای .

په ربښتیا چی الله تعالی موږ بې مقصده او ناحقه نه یو پیدا کړي بلکی د هغه ذات د عبادت ، ثنا ، ذکر ، یاد او تسبیح لپاره یې خلق کړي یو (الذاریات : **۵۶** ؛ طه : **۱۲۴**) ، او نوری ټولی چاری ثانوي دي. نو ښه به دا وی چی هغه څه وکړو چی لپاره یې دې دنیا ته راغلي یو ، یعنی اجباري اول او اختیاري دوهم !

ځانته ښکنځل کول

رسول الله (ص) وفرمایل :

خپل مور او پلار ته ښکنځل د کبیره ګناهونو څخه دي .

اصحابو عرض وکړ : یا رسول الله (ص) ! آیا څوك خپل مور او پلار ته ښکنځل کولای سی ؟

ویې فرمایل : هر څوك چی د نورو مور او پلار ته ښکنځل کوی ، نو هغه د ده مور او پلار ته ښکنځل کوی (صحیح بخاری او صحیح مسلم) .

هو ، په ربښتیا هم د بل سپکول اصلاً د ځان سپکاوی دی . د نبی کریم (ص) هر حدیث د دنیا او عقبا د بریالیتوبونو اصلی کیلي (شاه کلید) بلل کیږی . نو څومره به ښه وی چی د رسول الله (ص) په هر حدیث باندی

عمل وکړو تر څو دنيوي او اخروي برى مو په برخه وى . حضرت عثمان (رض) فرمايلى دي چى د ژبى ښوېدل د پښو تر ښوېدلو زيات خطرناك وى . امام غزالى (رح) وايى چى د انسان بهترين بريالیتوب دا دى چى پر خپله ژبه او خپل زړه کنټرول ولرى . نو الله دى ټولو مسلمانانو ، منجمله افغانانو ته همداسى توفيق ورکړى چى يو بل (خپل مخالف) ته سپکي سپورى و نه وايى ، پوچ الفاظ و نه کاروي او ښکنځل ونکړي بلکى زړه او ژبه دواړه کنټرل کړى .

د روژې نهه ويشتمه تحفه / نثار احمد صمد

ښايى ليلة القدر شپه همدا نن وى (خو الله بهتر پوهيږى) . د قرآن د القدر سورت درېيم آيت فرمايى چى د قدر شپه تر يو زر مياشتو هم بهتره ده . مطلب دا چى په دغه شپه عبادت او نيکي داسى وى لکه پوره يو زر مياشتى (يا ۸۳ کاله ، يا ديرش زره شپې) چى يې عبادت او نيکۍ کړي وى . آيا د يو انسان ټول عمر به ۸۳ کالو ته ورسيږى ؟ څوك يې تضمين کولاى سى ؟ آيا په دې حساب د دغه يوې شپې واقعي عبادت د انسان د ټول عمر د عبادت په اندازه نه دى ؟ نو راځئ چى دا آخرى موقع او آخرى شپه ضايع نکړو : ډير عبادت ، الهى ذکر ، تهليل ، تسبيحات ، استغفار ، دعا او نيکۍ وکړو او باالاخره رښتيانۍ توبه وکړو . په همدې هيله د روژې نهه ويشتمه تحفه قبوله کړئ ،

د الله سره خبرى

وايي يو نفر و چې په يوه شپه کې به يې ټول قرآن مجيد ختم کاوه ، نو يو صالح سړي ورته وويل : نن شپه داسي فکر وکړه چې دغه قرآن مجيد و خپل پلار ته تېروې . هغه نفر هم په دغه شپه په همدې فکر قرآن مجيد وايه . سهار يې پوښتنه ځني وکړه چې برايي (بيګا) دي څومره قرآن ووايه ؟ سړي وويل : نيم .

دا هغه څوك و چې پخوا يې ټول قرآن مجيد په يوه شپه ختماوه ، خو په دغه شپه نيم سو . هغه صالح سړي ورته وويل : نن شپه بيا ته داسي فکر

وکړه چي و فلاني عالم ته يې تېروې . په هغه شپه يې څلورمه حصه ووايه .

درجه پر درجه لوړېدی ، بيا يې ورته وويل : نن شپه داسي فکر وکړه چي و رسول الله (ص) ته يې تېروې ، يعنی هغه چا ته يې لولې چي پر هغه نازل سوی دی . په هغه ټوله شپه يې صرف يوه سيپاره وويل او په آخره شپه يې ورته وويل : نن شپه داسي فکر وکړه چي پخپله يې الله (ج) ته تېروې چې د هغه کلام دی . خو په دغه شپه کي د سورة الفاتحه تر ﴿ اِيَاكَ نَعبُدُ وَ اِيَاكَ نَستَعِينُ ﴾ تير نه سو ، ځکه خطاب يا خبري يې د الله (ج) سره وې او خپل رب ته يې داسی ويل : خاص ستا عبادت کوو او خاص ستا څخه مدد غواړو . بس د دغه آيات په تکرارولو سره پر سهار سو .
هو ، الله تعالی پخپله موږ ته لارښوونه کوی چی قرآن په غور او تدبر سره ولولئ ، يعنی ځانونه په پوه کړئ او پسی عملی يې کړئ (ص : ۲۹) .

دروژې نولسمه تحفه

درنو لوستونکو ، پرون مو وويل چی روژه جسمانی او روحانی دواړه اړخونه لری او جسمانی روژه مو مختصراً وشنله . خو روحانی اړخ يې دا دی چی روژه انسان متقی کوی ، يعنی : روح پياوړی کوی ، توبه مساعدوي ، ګناهونه سوځوي ، معنوی او فرهنګی بيا رغونه ايجادوي او بالاخره ايمان ټينګوي . څنګه ؟ داسی که جسمانی روژه ربښتيانی او صادقانه وی نو يو مسلمان به ډير عبادات ، نوافل ، تسبيحات ، ذکر او تهليل کوی ، تلاوت ، عفو ، ښه سلوك ، حوصله ، صبر ، حِلم او زغم ، تواضع ، صدقه او خيرات..... به کوی . نو ځکه روژه يوه روحانی توښه ده چی مسلمانان يې د ځانو سره آخرت ته وړی .
پوهانو ويلی دي چی معده د ډول ډول ناروغيو کور دی . د دغه کور صفايی او پاکي په همدې ميا شت کی کيږی . نو الله دی د جسمانی او روحانی روژې د بشپړ مراعاتولو توفيق راکړی ، او دا هم نولسمه تحفه

د ښځې انتخاب

رسول الله (ص) فرمايلی دي چی ښځه د څلورو شيانو په خاطر نکاح کيږی :

لومړی ـ د مال او ثروت په خاطر ؛

دوهم ـ د اصل او نسب په خاطر ؛

دريم ـ د ښکلا او ښايست په خاطر ؛

څلورم ـ د دين په خاطر .

نو ستاسی سعادت په دې کی دی چی متدينه ښځه انتخاب کړئ (بخاری او مسلم) .

هو ، دا څومره عالی او عينی لارښوونه ده چی پيغمبر عليه السلام پر مسلمانانو لورولې ده . له دې مبارك حديثه معلوميږی چی اسلام ښځی ته څومره لوی اهميت ورکړی دی ، يعنی دا چی يو مسلمان بايد متدين وی او ښځه يې هم متدينه وی . په بل عبارت، يو مسلمان اجازه نه لری چی ښځه د مال او شتمنۍ له مخی يا د قوم او نسب ، يا ښکلا او زينت له مخی انتخاب کړی بلکی صرف د ديانت له مخی به يې غوره کوی (که صحيح مسلمان وی) . روايت دی چی يهوديان ښځه د دولت له مخی انتخابوي ، عيسويان يې د زينت له مخی انتخابوي ، خو مسلمانان يې د ديانت له مخی انتخابوي او دا حقيقت دی . حضرت عمر (رض) څه ښه فرمايلی دي : د ايمان څخه وروسته نېکه ښځه غوره نعمت دی . يو عالم داسی وايي : ښځه چی ښه وی د خدای رحمت دی او چی بده وی د خدای آفت دی . چی دلته مطلب متدينه او صالحه ښځه ده .

شپږ شیطانی لاری

علما او فضلا وایی چی شیطان یو مسلمان د شپږو لارو څخه ګمراه کوی چی هغه باالترتیب دا دي :

لومړی ـ شِرك یا کفر کول ؛

دوهم ـ که هغه ونکړای سی په بدعت یې مبتلا کوی ؛

دریم ـ که هغه هم ونسی ، نو په کبیره ګناهونو یې اخته کوی ؛

څلورم ـ که هغه هم ونسی نو په صغیره ګناهونو یې مبتلا کوی ؛

پنځم ـ که په دې کی هم ناکام سي نو د فرضو پر ځای سنت په کوی ؛

شپږم ـ باالاخره که دا ټوله ذریعې کار ونکړی نو په مباح یې مبتلا کوی یعنی د فرایضو ، واجباتو او سنتو څخه یې راګرځوی او په معمولی کارونو یې مشغول ساتی او اصلی ، ګټور او مقتضی اعمال یې له لاسه باسی چی ننني اکثریت مسلمانان همداسی دي . مثلاً په سپورتی مسابقه ، ټلویزیوني ډرامه ، فلم یا سندره او یا بل تفریحی پروګرام ، نندارہ ، انټرنیټ ، قطعه بازي ، بې ځایه مجلس..... یې مصروفوي او اصلی هدف ورڅخه لیری کوی . نو الله تعالی دی د شیطان څخه د بېلتون او د رحمان سره د پیوستون توفیق راکړی .

دحج په هکله یوه ډیره په زړه پورې وینا

دتهران راډیوداینټرنیټ پانې قدرمنولوستکو او ګرانو اوریدونکو ریدونکو زمونږ سلامونه و منئ اوس تاسو درنه حضور ته حاضر شوي یوو چې دحج په هکله یوه ډیره په زړه پورې وینا درته وړاندې کړو.

دمکې ټاټوبي ته دبندګۍ او عشق سفر پیل شوی دی.

داسې سفر چې لنډ خو له رمز او راز څخه ډك دی.

د وحي مرکز ته سفر چې دمعرفت او مینتوب وطن ، دمحبت او دخاکساری او عبودیت ځای دی.

په دغه روحاني سفر کښې دخدای پاك کور کعبه دخدای پاك دزیارتوالو په تمه ده .

دکعبې بې ساري جاذبې دقوي مقناطیس په شان زړونو دځان په لور جذبوي او دزیارتوالو جسم او روح طواف کولو ته هڅوي.
همدا اوس په دنیا کښې ترټولو دلیدو وړ انځور دزیارتوالوا رامه او ځپانده حرکت دی چې عاشقانه دکعبې ګیرچاپیر طواف کوي.
داسی کور چې خدای پاك هغه دنړۍ دخلکودلارښونې لپاره مبارك سرای او دزړونو درامښت ځای ګرځولی او په یوه نوراني کلام کښې کعبه داسې یادوي.
دقران کریم دال عمران سورې په شپږ نویم ایت کښې راغلي
«لومړی کور چې دخلکو او دخدای پاك دعبادت لپاره جوړ شوی هماغه کور دی چې په مکې کښې دی چې له برکت ډك او دنړیوالو دهدایت سرچینه ده«.
تاریخي سرچینې دحضرت ادم علیه السلام په وخت کښې دکعبې دجوړیدا په هکله دنظر اتفاق لري.
په یعقوبي تاریخ کښې لولو چې حضرت ادم علیه السلام دکعبې له جوړولو وروسته دهغې ګیر چاپیر طواف وکړ.
یعنی دغه کور له حضرت ابراهیم وړاندې دحضرت ادم علیه السلام په وخت کښې دخدای پاك دستاینې او پرستش لپاره دیوه ټاټوبي په توګه انتخاب شوی وو.
کعبه دډیرو الهي انبیاو دعبادت ځای دی.
خدای پاك حضرت ابراهیم ته دنده وسپارله چې کعبه دیوه خدای پاك دمنلو او توحید دیوه مقام په توګه بیا ورغوي او خلك دپرودیګار دعبادت لپاره دهغه په لور وروبولي.
قران کریم کعبه دخدای پاك دپرستش لومړنی کور ګڼي او هغه دټولو نړیوالو لپاره دعبودیت او بندګۍ دچورلیز په توګه پیژندي.
کعبه دتاریخ په اوږدو کښې دتوحید بیلګه ده.
حضرت ابراهیم علیه السلام هم خپله میرمن او زوی هم دتوحید دکور په څنګ کښې دلمانځه دترسره کولو لپاره هستوګن کړل چې ددنیا د موحدانو لپاره یو مرکز ووسي.

حضرت علي عليه السلام دکعبې دفضيلت په بيانولو کښې ډيره ښکلي وينا لري.
هغه حضرت فرماي « خدای پاك دغه کور (کعبه)داسلام لپاره يو بيرغ يا نښه او دپناه غواړو لپاره يو امن ځای ګرځولی دی.
دهغه حق او حج تراسه کولو ضروري ګڼل شوي دي.
که چيرې پاك خداي غوښتل نو کولای شو چې خپل کور دباغونو او نهرونو په مينځ او په ارامه او اوارو ټاټوبو او په ګڼو ونو کښې جوړ کړي.
خو په دې بڼه کښې په هماغه اندازه چې ازمينښت ساده وو انعام او جزا يې هم کوچنۍ کيدله.
خو خداي پاك غواړي خپل بندګان په سختيانو سره وزموي او په ډول ډول مشکلاتو سره يې بنده وګرځوي چې تکبر دهغوې له زړونو وباسي او په خپلو نفسونو کښې خاکساري او تواضع ته ځای ورکړي«.
کعبه له تيږو جوړه يوه معکب شکل کوټه ده چې لوړوالی يې کابو پينځلس ميټره ، اوږدوالی يې دولس ميټره او پلنوالی يې لس ميټره دی اوديوه پراخ انګڼ په مينځ کښې چې ګيرچاپير يې مسجدالحرام دی جوړ ه ده.
دخدای پاك کور خانه کعبه له هر ډوله زر او زيور پاك دی.
کعبه کومه ښکلي او لوړه ه ودانۍ نه ده خو يوه ساده خو په عين حال کښې ډيره جذابه او پرتمينه ودانۍ ده.
دکعبې عظمت دهغې په سادوالي کښې دی.
يوه ورځ داسلام ګران پيغمبر حضرت محمد ص دکعبې دطواف په وخت خپل سر داسمان خوا ته اوچت کړ او ويې ويل «دخدای پاك مننه کوم چې تا ته يې شرافت او عظمت دروبخښه«
ترټولو مهم رول چې قران دکعبې لپاره بيان کړی دی دهغه دلارښونې رول دی.
دغه کور دخدای پاك دعبادت او پرستش لپاره جوړ شوی دی او دهغه په ارتباط ډول ډول مناسك او عبادتونه تشريح شوي دي.

که څه هم دغه مناسك دحضرت ابراهیم علیه له وخته روان دي خو دوخت په اوږدو کښې سوکه سوکه بدل شو تر دې چې دجاهلیت په پړاو کښې کعبه دبتونو دپرستش ځای شو.
خانه کعبه لومړی دمسلمانانو قبله نه وه.
دخداي پاك ګران پیغمبر حضرت محمد ص تر دیارلسو کلونو پورې په مکې او مدینې ته له هجرت څه موده وروسته دخدای پاك په حکم دبیت المقدس په لور لمونځ ترسره کاوه.
په داسې حال کښې چې دمکې خلکو کعبه بت خانه ګرځولې وه مدینې ته له هجرته وروسته په دغه ښار کښې هستوګنه یهودیانو دپلمو لټول پیل کړل او دمسلمانانو پرضد په منفي تبلیغاتو سره یې مسلمانان ملامتول او ورته ویې ویل چې تاسو خپلواکی نه لرئ او زمونږ دقبلې په لور لمونځ ترسره کوئ.
داسلام ګران پیغمبر حضرت محمد ص له دې موضوع ډیر ځوریده او دالهي حکم په تمه دشپې په مهال به یې دوحي په هیله داسمان خوا ته سترګې هسکولې.
تر دې چې یوه ورځ حضرت جبرئیل علیه السلام مامور شو چې دقبلې دبدلیدا له مسلې حضرت محمد ص خبر کړي.
حضرت جبرئیل علیه السلام دماسپښین لمانځه ترمینځ دپیغمبر اکرم ص لاس ونیوه او دهغه حضرت مخ یې له بیت المقدس څخه دکعبې په لور واړوه.
دقران کریم دبقرې سورې به ۱۴۴ ایت کښې ددغه مهمې پیښې په هکله لولو « مونږ د قبلې دبدلیدا لپاره داسمان خوا ته دتاسو له انتظار ډکې سترګې وینو.
همدا اوس تاسو دداسې قبلې په لور چې ترې خوشحال به یاست ستنوو.
نوخپل مخ دمسجد ا لحرام په لور واړوه او هر چیرې چې یاست خپل مخ دمسجدالحرام په لور واوړوئ«
په دې ډول مسلمانانو دتوحید دترټولو زوړ مرکز کعبې لور ته مخه کړه او دمسلمانانو قبله شوه.

کعبه په اسلامي عبادتونو او دمسلمانانو په ټولنیز ژوند کښې چورلیزي رول لري.
مسلمانان په شپه او ورځ کښې پینځه ځله دکعبې په لور لمونځ کوي.
همدا اوس په میلیونونو انسانان په شپه او ورځ کښې په ټاکلیو وختونوکښې یوې خوا ته عبادت کوي چې دهغوې دزړونو دنړدې کیدا او دپیوستون سبب کیږي.
خدای پاك له مسلمانانو غوښتي دي چې ددنیا له هرې سیمې دکعبې خوا ته پام وکړي.
ځکه چې دغه کور باید دټولو موحدانو دراغوندېدا چورلیز او دوحدت مرکز ووسي.
دکعبې ترټولو ستر فضیلت دادی چې دغه کور دتوحید کور دی او دهغې په جوړیدا اوپه بقا او دوام کښې هیڅ غیر الهي انګیزې رول نه دی لرلی.
زیارتوال دخدای دکور ګیر چاپیر طواف کوي چې دفرشتو دطواف ځای دی او پیغمبرانو او دخدای پاك اولیانو هم دخدای پاك ستاینه کړي ده.
دداسې کور زیار ت چې حضرت ابراهیم علیه السلام یې بنسټ کیښودلی دی دتوحیدي تکفر څخه دساتنې او دشرك له مظاهرو سره د مبارزه مسولیت دانسان په غاړه وراچوي.
دتوحید دکور په څنګ کښې په تفکر او پیژندګلوی سره شتون سړی دلارښونې دلارې په لور هدایتوي.
البته دغه شتون یو شمیر اداب لري.
باید جسم پاکیزه کړو او روح له تعلقاتو پاك کړو.
دویاړ جامې وباسو او ځانمنی له روح او تکفر څخه لیرې کړو نو بیا دخدا کور په طواف بوخت شو او دانسانانو له ستر غونډ سره یوځاې دالهي رحمت په سمندر کښې غوپه شو.
دکعبې او دهغې دطواف دچورلیز ګرځولو ترټولومهم پیغام دادی چې خدای پاك او دانسان په ژوند کښې دهغه دخوشحالی جلبول دټولو شیانو اساس ورګرځي.
داسلام ګران پیغمبر حضرت محمد ص په یوې وینا کښې فرماي»

خداى پاك په طواف كونكو ويار كوي او كه چيرې ټاكل شوي وه ملايكې له چا سره لاس ملاو كړي نو دخداى كور له طواف كونكو سره به يې لاسونه ملاوول«.
كعبه دټولو انسانانو لپاره امن ځاى دى.
خداى پاك دبقرې سورې په ۱۲۵ ايت كښې كعبه دامن ځاى معرفي كوي
.
هر څوك كعبې ته لاړشي هم له جسمي نظره او هم له روحي نظره په ارامښت او امنيت كښې دى.
مګر داسې كيدلاى شي چې دداسې چا دكور په څنګ كښې چې دټولو مخلقاتو لپاره درحمت مركز دى امن ونلرو .؟
هر څه حتي ځناور او بوټي په خداى كور او دهغه ګيرچاپير په امنيت كښې دي.
ددغه الهي حرم امنيت دحضرت ابراهيم عليه السلام يوه دعا وه چې له خداى پاكه يې وغوښتل دغه كور دامن حرم وګرځوه.
خداى پاك دحضرت ابراهيم عليه السلام دعا قبوله كړه.
په همدې دليل كعبه په پيړيو پيړيو كښې دبدغواړو له تاوان رسيدا په امان كښې پاتې ده.
دابراهه او په فيلانو دهغه دسوارو عسكرو كيسه ددغه مسلې روغانه بيلګه ده.
ابرهه قسم كړى وو چې دخداى كور ړنګوي.
هغه له خپلو سپاهيانو سره مكې ته لاړ.
دمكې خلكو چې كله دابرهه ستر لښكر وليد نو په ځانونو كښې يې دمقاومت تاوان ونه ليد او د ويرې له كبله يې غرونو ته پناه يو وړه.
يوازې داسلام دستر پيغمبر حضرت محمد ص نيكه عبدالمطلب چې هغه وخت دكعبې دپردې اچولو مسوليت يې پرغاړه درلود دبني هاشمو دقبيلې له څو كسانو سره يو ځاې په مكې كښې پاتې شول.
عبدالمطلب په دغه حساس وخت كښې ډير بيچاره شوى وو او خداى پاك ته يې پناه يوړه.

خپل لاسونه يې دکعبې په پردې واچول او دخدای پاك په درګاه کښې يې داسې دعا وکړه « ای خدایه پاکه هر څوك چې څه لري دفاع يې کوي ته هم دخپل کور چې دستا دجلال بیلګه ده دفاع وکړه«

دسبا په سهار دخدای پاك په حکم مرغان په اسمان کښې راڅرګند شول.

په داسې حال کښې چې هر یوه يې په منښو که کښې یوه شګه او په پنجو کښې پې دوې شګې نیولي وې.

دغو مارغانو دابرهه دلښکر په سپاهیانو دغه شګې وغورځولې.

دابرهه سپاهیان دمارغانو په حملې کښې په سخته وځپل شول او ابرهه هم وتښتید. په دې ډول دخدای پاك کور په الهي مرستې سره دجنګ غواړو له تاوان په امان کښې پاتې شو.

ابرهه حاکم یمن در قرن ششم میلادی از طرف پادشاه حبشه بود. وی در سال ۵۷۰ میلادی به مکه یورش برد. بر طبق قرآن (سوره‌ی ۱۰۵) حمله‌ی وی توسط خداوند و با فرستادن دسته‌ای از پرندگان که لشکریان وی را با گلوله‌های رسی سنگباران کردند، دفع شد. این واقعه از منظر تاریخ نگاری سنتی تولد محمد حائز اهمیت است. [۱] در قرآن سوره ی فیل اشاره به همین واقعه دارد.

کعبه دبشریت لپاره دډیر برکت او خیر سرچینه ده.

حضرت امام صادق علیه السلام فرماي خدای پاك کعبه دخلکو دمعیشت او دین سرچینه ګرځولي ده«

پردې اساس ویلای شو چې کعبه نه یوازې دانسانانو په معنوي ژوند کښې رول لوبوي بلکې دهغوې په دنیوي او مادي ژوند کښې هم رغنده اغیز لري.

په حدیثونو کښې ویل شوي دي تر څو چې کعبه وي او خلك يې زیارت کوي او حج نه پریږدي تباه کیږي نه.

در باره چهار فرشته مقرب خدا ...
جبرئیل ، میکائیل ، عزرائیل ء اسرافیل

جبرئیل

جبرئیل، یکی از چهار فرشته مقرب و برترین آنها و در ادیان ابراهیمی، رابط میان خداوند و پیامبران بشمار می‌آید. این نام تلفظهای دیگری چون جبرائیل و جبریل نیز دارد. از جبرئیل به نام‌های فرشته وحی، امین وحی، عقل اول، ناموس اکبر، روح اعظم و ... نیز یاد می‌شود. حافظ او را سروش نامیده است.

در تاریخ یهودیت، مسیحیت و اسلام از نقش جبرئیل بسیار نقل شده‌است.

به باور پیروان این دین‌ها، جبرئیل ابراهیم را از آتش نجات داد، موسی را در مبارزه با فرعون حمایت کرد، فرعونیان را در رود نیل مصر غرق کرد، به داوود ساختن زره آموخت، به دانیال نبی تعبیر رؤیا آموخت، زکریا را به زاده شدن یحیی و مریم را به زایش عیسی مژده داد، و قرآن را بر محمد نازل کرد.

بنا به گفته پیروان اسلام او گاهی به صورت واقعی خود و گاهی به شکل جوانی خوشرو به نام دحیه کلبی نزد محمد می‌آمد. او در شب معراج همسفر محمد بود و در منتهای معراج، در سدرةالمنتهی باز ماند و به محمد گفت دیگر اجازه ندارد که پیش رود، و محمد به تنهایی به معراج ادامه داد.

بنا بر بعضی روایات مسلمانان، جبرائیل پنجاه بار بر ابراهیم، چهارصد بار بر موسی، ده بار بر عیسی و بیست و چهار هزار بار بر محمد نازل شده‌است.

شیخ مفید در روایتی آورده‌است: "جبرئیل در میان فرشتگان به شکل مردی میان بالا، سپید پیشانی، سیه چشم، و دارای چهار بال سبز مرصع لؤلؤ است."و در حدیث دیگری او دارای ششصد بال مرصع به دُر است.

جبرئیل یکی از چهار فرشته ی مقرب است که وظیفه اش ابلاغ وحی به پیامبران بوده و به او روح الامین، روح القدوس و هاتف نیز گویند و از آن جا که از اندیشه های پنهان آدمی باخبر است ناموس هم نامیده می شود. وی از فرشتگان سبزپوش است. این فرشته به صورت روح به حضرت مریم ظاهر شد و با دمیدن در او باعث باروری وی و تولد حضرت عیسی (ع) گردید از این رو دم جبرئیل کنایه از دم الهی است.
در سفر شب معراج، دهانه ی اسب حضرت محمد (ص) را می کشید و گویی غایشه دار (خادمی که مآمور نگهداری زین پوش اسب مخدوم است. کنایه از خادم مطیع و فرمانبردار که در سفر همراه مخدوم خود باشد.) او بود. هجویری می نویسد: « جبرئیل که چندین هزار سال به انتظار مصلحتی عبادت کرد، خلقتش غایشه داری محمد بود تا شب معراج ستور وی را خدمت کرد.» (کشف المحجوب ، ص 309).
جبرئیل با پر خود چندین شهر را به فرمان خداوند نابود ساخت؛ از جمله شهر قوم لوط و ملك سبا. (در قصص الانبیاء نیشابوری ص 358 آمده است که سبا شهری بود خوش آب و هوا و با نعمت های فراوان اما مردم آن ناسپاس بودند. خداوند دوازده پیامبر برای هدایتشان فرستاد اما آنان بر پیامبر طغیان کردند و سرانجام خداوند آنان را پراکنده ساخت).
وی صاحب اسبی به نام حیزوم است. حیزوم اسبی از اسب های فرشتگان است که جبرئیل بر آن سوار می شد و در هر جا که سم وی قرار می گرفت سبزه درمی آمد. در تفاسیر آمده است سامری، خاك زمینی را که اسب جبرئیل در روز غرق شدن فرعون بر آن پای نهاده بود، در دهان مجسمه ی زرین گوساله ریخت و گوساله صدا کرد، در آن وقت فرعون هلاك شد. آن زمان جبرئیل سوار بر مادیانی از بهشت آمده بود. در میان لشکر بنی

اسرائیل، سامری زیرك بود. چون جمال جبرئیل را شبیه آدمیان دید دانست که جبرئیل است و از بنی اسرائیل و از آدمیان نیست. طاقت نداشت که نزدیك او شود و با وی سخن بگوید ، لیکن از زیر سم اسبش مشتی خاك برداشت، چرا که می دانست ستوری که از بهشت باشد معجزه و کرامتی دارد که ستوران دنیا ندارند. پس آن خاك را نگاه داشت تا وقتی که موسی به کوه طور رفت و سامری فرصت یافت.

جبرئیل به صورت دحیه کلبی بر پیامبر ظاهر می شد.دحیه، صحابی مشهور پیامبر، در مدینه به اسلام مشرف شد و در جنگ بدر و احدحاضر بود. این صحابی همان است که نامه ی پیامبر را به سوی هراکلیوس ،قیصر روم برد و بر او عرضه کرد.طبق روایات مورخان اسلام، هراکلیوس آن را پذیرفت و تمایل خود را به دین شریف اسلام نشان داد.وقتی صحابه شکل جبرئیل را از پیامبر سئوال می کردند می فرمودند:« جبرئیل شبیه دحیه است».

ابن عباس و قتاده می گویند:جبرئیل (ع) سلامتی و حسن خلق دارد و بعضی گفته اند: دارای جسمی سالم و دور از آفات است.جبائی گوید: جبرئیل قادر است از هوا عبور کند ، از روی هوا می رود و می آید و فرود آمده اوج می گیرد. می گویند: جبرئیل (ع) همیشه به صورت انسان هایی بر حضرت محمد (ص) نازل می شد. حضرت از او خواست به صورت اصلی خودش که آفریده شده بر او نازل شود ؛ جبرئیل نیز دوبار خودش را به صورت واقعی اش نشان داد ؛ یك بار در زمین و یك بار در آسمان. در زمین، هنگامی بود که حضرت در غار حراء بود که جبرئیل از طرف مشرق بر حضرت ظاهر شد و تمام سطح افق را تا مغرب پوشانید. پیامبر (ص) با دیدن او غش کرد و افتاد. آن گاه جبرئیل (ع) به صورت انسانی ظاهر شد و حضرت را در آغوش گرفت. عبداله بن مسعود گوید: رسول خدا (ص) جبرئیل (ع) را دید در حالی که 600 بال داشت. (ترجمه تفسیر مجمع البیان، مرحوم طبرسی، ج 23 ص 380)

* میکالاین کلمه غیر عربی و غیر منصرف است. این کلمه یك-بار در قرآن کریم (بقره، آیه99) آمده است و به صورت میکائیل و میکاییل نیز تلفظ می-شود. و فرشته روزی است.
حضرت میکائیل علیه السلام یکی از فرشتگان مقرب درگاه الهی است.هر یك از فرشتگان ماموریت خاصی دارند. با توجه به روایات مشخص می شود که حضرت میکائل علیه السلام یك وظیفه خاص دارد که عبارت است از ، ریاست ملائکه ای که مسئول رساندن رزق و روزی به مخلوقات هستند. (1)
در مورد ماموریت حضرت میکائیل علیه السلام در روایات آمده است که:
پیامبر [sallallah] می فرمایند : ... أمَّا مِیکَائِیلُ فَصَاحِبُ کُلِّ قَطْرَةٍ تَسْقُطُ وَ کُلِّ وَرَقَةٍ تَنْبُتُ وَ کُلِّ وَرَقَةٍ تَسْقُط...(2) صاحب هر قطره بارانی است که می بارد ، هر برگ درختی که رشد می کند و هر برگی که فرو می‌افتد ، میکائیل است.
لذا می توان گفت که وظیفه اصلی حضرت میکائیل علیه السلام ، نظارت بر باران و گیاهان و در واقع مسئول رزق و روزی موجودات است.
اما گاهی حضرت میکائیل علیه السلام با دیگران فرشتگان نیز همکاری دارد. به عنوان نمونه امام صادق علیه السلام فرمودند: إنَّ اللَّهَ تَبَارکَ وَ تَعَالَی بَعَثَ أرْبَعَةَ أمْلَاکٍ فِي إهْلَاکِ قَوْمِ لُوطٍ جَبْرَئِیلَ وَ مِیکَائِیلَ وَ إسْرَافِیلَ وَ کَرُوبِیل. (3) خداوند تبارك و تعالی ، به چهار فرشته (جبرئیل، میکائیل، اسرافیل، کروبیل) ماموریت داد که قوم لوط را هلاك کنند.

*عزرائیل

عزرائیل که به فرشته مرگ و ملك‌الموت هم معروف است. فرشته‌ای بلند مرتبه است که در دین اسلام و یهود از او نام و سخن به میان آمده‌است.
قرآن واژه عزرائیل را به کار نمی برد و به جای آن ملك الموت به معنی فرشته مرگ به کار رفته است.

* اسرافیل

اسرافیل یا رافائل نام فرشته‌ای بلند مرتبه است که در اسلام و دین یهود از او نام و سخن به میان آمده است.

در اسلام

اسرافیل نام فرشته‌ای از ملائکه مقرب خداوند است که بیشترین شهرت او به نفخ صور، به هنگام برپایی قیامت است.می‌گویند اسرافیل واژه‌ای با ریشه عبرانی است مرکب از" اسراف" یا "سراف" به معنی "بنده"و "ایل"به معنی "خداوند".

در قرآن کریم به نام اسرافیل تصریح نشده است و تنها در روایات، سخن از این فرشته به میان آمده است.در قرآن کریم از نفخ صور، سخن به میان آمده ولی به نام دمنده در آن اشاره‌ای نشده است، اما روایات تفسیری، نام دمندهٔ صور را که در هنگام برپایی قیامت صورت می‌پذیرد اسرافیل ذکر کرده اند،به هر حال اسرافیل در کنار جبرائیل،میکائیل و عزرائیل یکی از چهار ملك مقرب خداوند به شمار می‌آید.

می گویند اسرافیل دارای دو نفخ صور است: با نفخ صور اولی تمام موجودات عالم می‌میرند و جهان به پایان می‌رسد، و با نفح صور دوم موجب زنده شدن و برخاستن مردگان در آخرت می‌شود.

*ماجرای هاروت و ماروت

درباره این دو فرشته که به سرزمین بابل آمدند، افسانه‌ها و اساطیر عجیبی به‌وسیله داستان پردازان ساخته شده و به این دو ملك بزرگ الهی بسته‌اند، تا آنجا که به آنها چهره خرافی داده‌اند، و حتی کار تحقیق و مطالعه پیرامون این حادثه تاریخی را بر دانشمندان مشکل ساخته‌اند.

آنچه از میان همه اینها صحیح تر به نظر می‌رسد و با موازین عقلی و تاریخی و منابع حدیث سازگار است، چنین است:
در سرزمین بابل سحر و جادوگری به اوج خود رسید و باعث ناراحتی و ایذاء مردم گردیده بود. خداوند دو فرشته را به صورت انسان مأمور ساخت که عوامل سحر و طریق ابطال آن را به مردم بیاموزند، تا بتوانند خود را از شر ساحران بر کنار دارند.
ولی این تعلیمات بالاخره قابل سوء استفاده بود، چرا که فرشتگان ناچار بودند برای ابطال سحر ساحران طرز آن را نیز تشریح کنند، تا مردم بتوانند از این راه به پیشگیری پردازند. این موضوع سبب شد که گروهی پس از آگاهی از طرز سحر، خود در ردیف ساحران قرار گرفتند و موجب مزاحمت‌هایی برای مردم شدند.
با اینکه آن دو فرشته به مردم هشدار دادند که این یك نوع آزمایش الهی برای شما است و حتی گفتند: سوء استفاده از این تعلیمات یك نوع کفر است، اما آنها به کارهایی پرداختند که موجب ضرر و زیان مردم شد.
آنچه در بالاآوردیم چیزی است که از بسیاری از احادیث و منابع اسلامی استفاده می‌شود، و هماهنگی آن با عقل و منطق آشکار است؛ از جمله حدیثی که از عیون اخبار الرضا نقل شده، به روشنی این معنی را تأیید می‌کند.
اما متاسفانه بعضی از نویسندگان در این زمینه تحت تأثیر افسانه‌های مجعولی قرار گرفته‌اند، و داستانی را که در افواه بعضی از عوام مشهور است درباره این دو فرشته معصوم الهی ذکر کرده‌اند که: آنان دو فرشته بودند، خداوند آنها را برای این به زمین فرستاد تا بدانند اگر آنها نیز جای انسان‌ها بودند از گناه مصون نمی‌ماندند، و خدا را معصیت می‌کردند، آنها هم پس از فرود آمدن به زمین مرتکب چندین گناه بزرگ شدند؛ و به دنبال آن افسانه ای درباره ستاره زهره نیز ساختند. همه اینها بی اساس و جزء خرافات است، و قرآن از این امور پاك می‌باشد، و اگر تنها در متن آیه ۱۰۲ سوره بقره (در مورد هاروت و ماروت) بیاندیشیم خواهیم دید که بیان قرآن هیچ ارتباطی با این مسائل ندارد.

واژه‌های هاروت و ماروت

نام هاروت و ماروت به عقیده بعضی از نویسندگان ، ایرانی الاصل است. نویسنده‌ای می‌گوید، در کتابی ارمنی با نام هرروت به معنی "حاصلخیزی"و مروت به معنی "بی مرگی" برخورد کرده‌است. او معتقد است که هاروت و ماروت ماخوذ از این دو لفظ می‌باشد.ولی این استنباط دلیل روشنی ندارد.

در اوستا الفاظ هرودات که همان "خرداد"امشاسپند باشد، و همچنین امردات به معنی بی مرگ که همان "مرداد" امشاسپند است به چشم می‌خورد.

دهخدا در لغت نامه خود نیز مطلبی در این زمینه نقل کرده‌است که بی شباهت به معنی اخیر نیست .

و عجیب اینکه: بعضی هاروت و ماروت را دو مرد از ساکنان بابل دانسته‌اند و بعضی حتی آنها را به عنوان شیاطین معرفی کرده‌اند در حالی که آیهٔ مربوطه در قرآن به وضوح این مسایل را رد می‌کند.

+ نوشته شده در جمعه بیست و ششم خرداد ۱۳۹۱ساعت 12:5 توسط خواجه نصیر | آرشیو نظرات

دپنداوعبرت اسلامي کيسې

غوره خبرې

- په قرآن کريم کې دانسان دپيدايښت پراوونه سورت المومنون آيت ۱۲-۱۴ موړانسان له سوچه خټې څخه جوړکړ.بياموپه يوه محفوظ ځای کې داوبويوځاځکی وګرخاوه. بياموهغه ځاځکې ته دوينې ديوې ټوټې بڼه ورکړه. بياموديوينې ټوټه غوښه وګرځوله .بياموديټوټه غوښه هډوکې جوړکړه. بياموهډوکې ته غوښه وړواغوستله. بياموهغه يومخلوق جوړکړ لکه ادم ع چې دخاورې نه جوړشوی دی
- صحيح مسلم اوصحيح بخاري کې ليکلې دي چې دادم ع قد شپيته ګزه دی يانې تقريبا ديرش متره کيږي
- په سورت الانبيا ۸۰ آيت شريف کې الله ج کسب اومسلك دانسان کمال بللی دی لکه چې داودع به زغرې جوړولي
- محمدص ويلي دي: داسلام دين داسانی دين دی اودوس سره سم اوتوان سره مسلمانان مکلف شوي دي څوك چې په خپل ځان باندې دين سخت کوي هرومروبه مغلوبيږي اونشي کولای چې بياورته دوام ورکړي
- په حديث شريف کې خلکوته لارښوونه کيږي چې داسلام دين دتبليغ په تړاودخلکوسره په نرمۍ چلندوکړئ لکه چې په سورت الطه ۴۳ آيت شريف کې راغلي دي: موس ع اوهارون ع ته لارښوونه شوې ده چې دواړه فرعون ته ورشی اوورته په نرمۍ سره ويناوکړئ،يقيناچې هغه

طوغيان غوره کوي ،ښايي چې نصيحت قبول کړي اويااله غذاب څخه وويريږي

- پيغمبرص فرمايلي دي: په لوح محفوظ کې دمخلوقاتوتقديرونه دځمکې اواسمانونودپيدايښت څخه پنځوس زره کاله پخوالیکلي شويدي
- سلام اچول سنت دی اوځواب ورکول يې واجب دی
- سورت العمران ۱۰۴ آيت :په تاسوکې دي ځينې خلك هرومروچې دنيکي لوري ته بلنه وکړي په ښوامروکړي اوله بدومنعه وکړي کوم خلك چې داکارووکړي هغوی به بريالي شي
- حديث شريف وايي چې دعلم زده کړه په هرمسلمان نارينه اوښځينه فرض ده لومړی فرض عين لکه چې الله ج بنده ګان دهغي پرزده کړې مکلف کړي دي دويم فرض کفايي لکه ساينس اونورعلمونه که چېرې په يوه ټولنه کې ځينې کسان دطب علم په غاړه واخلي نوفرضيت يي دنورولە ذمې څخه ساقطيږي
- سورت الحج ۳۸ آيت دهجرت دويم کال کې مسلمانان په مدينه کې ميشت ووچې دجهاداجازه دځان ددفاع په خاطرورکړل شوه
- دجهادډولونه : دعلم اوزده کړي جهادته مسلمانان ضرورت لري ،ددعوت جهاد چې داسلام دين خلکوته تشريح کوي درييم مالي جهاد مسلحانه جهاددجنګ له لارې جهاددکافرانوپمقابل کي،سياسي جهاد
- سورت السبا دريم آيت : الله په ټولوپټوپوه دي دهغه نه ديوه بڅړي په اندازه کوم شی نه په اسمانونوکې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بڅړي (اټوم) څخه غټ نه له بڅړي څخه کوچنی مګرهرڅه په يوه کتاب مبين کې درج دي

- ديهودانوپه کتاب کې ليکل شوي دي چې خداى ځمکه په يکشنبه اودوشنيبه پيداکړه،په سې شنبه يي غرونه پيداکړه،په چهارشنبه يي اوبه اوونې پيداکړي،اسمان يي دپنج شنبې په ورځ پيداکړاودجمعي په ورځ يي ستورې ،لمر،فرشتي اودشنبې په ورځ يي استراحت وکړ
- په قرآن شريف کې راغلي دي چې کن فيکن يانې چې الله وغواړي پيداشه نوهمغ شى پيداکيږي اودومره وخت ورته په کارنه دى لکه چې ورځي اوساعتونه وربانديې تيرشي .
- په اسلام کې ژبنې،مذهبي کلتورې نژادي اوقومي تعصب حرام دى
- الله فرمايي : مورږپه بدوحالاتوکې اوپه ښوحالاتوکې ستاسې آزمينښت کوو يانې کله چې مال ،صحت ولرى اوکله چې غريب اوناروغ ياست
- پيغمبر فرمايلي دي:ديومسلمان په بل مسلمان باندې شپږحقونه دي ۱- سلام اچول۲- ميلمستياقبوله کړه۳- کله چې نصيحت وغواړي ورته سلاح ورکړه ۴- کله چې وپرنجيږي نوورته درحمت الله دعاوکړه ۵- کله چې ناروغ شي پوښتنه يي وکړه اوکله چې مړشي نودجنازي لمانځه ته يي ورشه
- دالله ج نهه نوي نومونه دي په حديث شريف کې راغلي دي چاچې حفظ کړل په ډيراحتمال سره به جنت ته ننوځي خوپل يوه حديث کې راغلي دي چې دالله نومونه دنهه نوى څخه هم ډيردي اويوازي الله ج ته مالوم دى
- قرآن دلغت له مخې دمصدرکلمه ده اويوځاى کول اودتلاوت په معنې دى په اصلاح کې قرآن کريم دالله ج کلام دى ايوسل اوڅوارلس سورتونه لري. شپږزره آيتونه لري ،زرآيتونه دساينس په هکله دي
- دغوسې په وخت کې بايدسړي لمړي اعوذبالله من الشيطن الرجيم ووايى ورپسې اودس وکړي ،دوه رکعت نفل وکړي اوورپسې تازه هواته ووځي په همدې توګه شيطان شړل کيږي
- حديث شريف: په ټولوژوندپوچې په ځمکه ژوندکوي رحم وکړئ

- ديوحديث پراساس دپيغمبرانوشميرلږخه يولك اوځلرويشت زروته رسيږي اودهدايت اولارښوونې لپاره رالیږل شوي دي
- په قرآن شريف کې د۲۵ پيغمبرانونومونه يادشوي دي
- داسلام ددفاع لپاره علم اوجهاد دوه مهمې وسيلې ګڼل شوې دي. سورت البقر۲۶۹ آيت شريف دعلم حاصلول ارزشت اوغوره والی دکفايي جهاددارزښت اوغوروه والي سره برابرټاکل شوی دی
- دسيرت تعريف : دمحمد ص دژوندحالاتو،کړنو،تاريخي پېښو اوپه هغه پورڑ اړونده موضوعاتوته ويل کيږي
- سيرت نبوي دحديثودعلم سره تړاولري
- کله چې مسلمانان په مکه کې لږوو نودجهاداجازه نه وه صادره شوي خوکله چې مسلمانان په مدينه منوره کې ځای پرځای شول نوالله ج دجهادحکم نازل کړترڅودخپل مال،ځان اووطن څخه دفاع وکړي
- په آيت شريف کې دجهادمشروعيت دټولو انسانانو اوټولو اديانود دحقوقوڅخه ددفاع لپاره ذکرشوی دی
- قرآن کريم دروژې په مياشت کې نازل شوی دی چې دبشرلپاره تل اوهروخت ترپايه هدايت دی اودسمې لارې ښوونکې اودحق اوباطل بيلوونکی دی سورت البقر۱۸۵
- قرآن کريم هم دننبوي سيرت يوه برخه ده ،همدارنګه نبوي سنتونه اوحديثونه سيرت يانې نبوي تاريخ دی
- قرآن شريف يونړيوال کتاب دی اودځانګړوخلکواوځانګړوډلولپاره نه دی نازل شوی،دهغه حفظ کول،په هغه پوهيدل،دهغه تبليغ اوتطبيق دټولومسلمانانودنده اورسالت دی
- دقرآن شريف نهه ويشت سورتونه په مقطعه توروپيل کيږي. مقطعه يانې يوله بل نه بيل تورې دي اوپه ماناواسراريي يوازې الله ج اومحمد ص ته مالوم دی

- کله چې داحد په غزاکې مسلمانانوته ډیرزیان ورسیدنوالله ج خپل پیغمبرته امرکوي چې دخپلویارانودتیروتنې څخه تیرشه اوپه راتلونکي وخت کې دخپلواصحابانوسره مشوره وکړه (وامرهم شورابینهم)
- دین په اصطلاح کې دانسانانودژوندهغه نظام دی چې اعتقادي ،فکري،اخلاقي اوعملي اړخونه یي په برکې نیسې
- دنوح ع په وخت کې دبتانوعبادت پیل شو. دائکه چې دنوع پنځه تنه متقي کسان مړه شوه اوخلك ډیرورپسې خفه وو.یوه سړي دوی ته وویل . ایادهغوي متدینومړشووڅیرې تاسوته دتسکین په موخه دلرګیوڅخه جوړې کړم چې دلرګیوبتانوپه لیدوسره تاسوته آرامي حاصله شي ؟دوی وویل که کولای شي داکاروکړه. دڅلورمې پیړی خلکوعقیده داسې وواوښته چې که موږددې نیکواوصالحودڅیروعبادت وکړونوالله ته به زموږدنږدې والي سبب وګرځي اودوی به دالله په نزدزموږشفاعت وکړي،بنااددغومجسمواوشکلونوعبادت یي پیل کړاوراتلونکونسلونوهم دي کارته دوام ورکړ
- دابراهیم ع په زمانه کې اودهغه نسل کې ابراهیمي دین پیروان وو. اوترڅوپیړیوپورې یې دیوه الله بندګي کوله
- خوبیاوروسته دبتانوبندګي شروع شوه اوفکرکیده چې بتان
- که څه هم قران شریف په محمدص نازل شوی دی خونه یوازې داسلام امت لپاره بلکې دټول بشرلپاره دهدایت کتاب دی دائکه چې دقران امرونه اوهدایتونه دتل لپاره اعتبارلري آن دقیامت تروڅې پورې
- محمد ص وایي زه تاسوته چالینج درکوم ای کافرانو،هغه څوك چې په قرآن ایمان نه راوړي نه ولیکی تاسوای کافرانویوآیت دقران شریف په شان چې دوزن ،حکمت اوعلم سره ورته وي اوخلك وربانديې ایمان راوړي

- **البرت اينشټيايين نامتونړيوال فزيك پوه ويلې دي : مذهب پرته له ساينې علوموڅخه ړوندی اوسيا ينسي علوم پرته له مذهبه شل دی**
- په قران شريف کې اضافه له شپږزره آيتونه شتون لري چې دهغوی څخه يوزرآيتونه دساينس سره تړاولري
-
- نبي اکرم فرمايلي دي: مکلمل مسلمان هغه څوك دی چې دهغه له لاسه اودخولې څخه نورمسلمانانوته ضرروه نه رسيږي اوپه امن کې وي
- اعمال په نيت پورې اړه لري هغه څه چې مسلمان ورته نيت وکړي الله ج هم مرسته ورسره کوي
- بې بې خديجه رض دآيت سورت العلق دنزول څخه وروسته دخپل نزدپسرعمودخود،ورقه بن نوفل ،برد. ورقه مردې مسيحي بود،انجيل رابه لسان عبري مينوشت وبزرګسال ونابينابود. خديجه به وی ګفت: ای پسرعمو! ازبرادرزاده ات (محمد) بشنوکه چې ميګويد. .... بعداً ورقه بن نوفل ګفت: اين همان فرشته است که خداوندبرموسی ع فروفرستاد. پيامې راکه تواورده اي هيچ ديګرپيعامبرنه اورده است بعدازچندروزورقه بن نوفل مرد
- بعدازنزوال هرآيت که جبرييل وحې مې اورد رسول ص نخست ګوش فراميدادوپس ازبازګشت جبرييل آيات راانګونه که نازل شده بود،تلاوت ميکرد. اوورپسې به يې ترخپله وسه پورې هڅه کوله چې عملي يې کړي ترهغه مهاله چې به بيايوبل آيت نازل کيدلو
- ابوسفيان بن حرب وايي چې زه دروم پادشاه هرقل ځانته وروغوښتم اودمحمد ص په هکله يې راڅخه هراړخيزمالوما ت ترلاسه کړ

نه چلیږي!

حکیمانو او پوهانو ویلی دي چی نن دغه شیان هیڅ نه چلیږی :
لومړی ـ د ناپوهانو په وړاندي د هوښیارانو دلیل ؛
دوهم ـ د شتمنو په ناسته کي د بیوزلو او نیستمنو خبره ؛
دریم ـ د خیالاتو په نړۍ کي د چا حکومت ؛
څلورم ـ د ظالم په وړاندي د مظلوم برهان ؛
پنځم ـ د مرګ په وړاندي د چا حکمت ؛
شپږم ـ د تقدیر په وړاندي د چا تدبیر .

هو ، دا ټول موارد ترخه حقایق دي . که د چا خوښه وی یا نه همداسی ده . که جاهلو او ناپوهو کسانو ته هر څومره دلایل ووایو ، نه یې منی . که یې ومنی نه یې مراعاتوی . دا ځکه چی له خپل ضد او خپل نظر څخه نه پر شا کیږی ، یعنی جاهل دی ! همداسی د شتمنو په مجلس کی مسکین تول او دروند والی نلری او نه یې خبره اهمیت لری ؛ ظالمان د مظلومانو هیڅ دلیل او خبره نه اوری ؛ خو هغوی ټول باید متوجه اوسي چی د تقدیر په وړاندی یې تدبیر نه چلیږی ، ژر یا وروسته به د الله تعالی د عذاب او عتاب سزاوار ګرځی او د خپل تکبر ، غرور ، ظلم ، حق تلفی او زورزیاتی ځواب به وایی او د بې وسی او ناکامی په غیږ به ورځي .

- دالله ج خوښي اورضادموراوپلارپه خوښې کې ده
- سلام اچول سنت دي
- کوشش وکړوترڅودآیتونومعناګانې هم زده کړو
- دایمان ارکان اووه دي (ایمان مکمل)
- دینې زده کړې درې برخې لري عقیده،فقه اواخلاق
- ظاهري پاکې اوحکمي پاکې
- دلمانځه داخلي فرضونه اووه دي لکه قیام رکوع سجده ... اوخارجي فرضونه اته دي لکه دلمانځه نیت ،اودس ،وخت
- استنجاسنت ده؟

- محمدص ويلې دي څوك چې دمشرانواحترام نه كوي اوپه كوچنيانورحم نه كوي زماله ډلې څخه نه دي يانې مكمل مسلمان نهدی

الله تعالى فرمايلي دي: وَالصُّلْحُ خَيْرٌ او سوله ډيره ښه ده.

ښه انسان هغه دی، چې د سولې د ټينګښت لپاره كوښښ كوي.

زمونږ پيغمبر حضرت محمد صلى الله عليه وسلم داسې فرمايلي دي: څوك چې زمونږ په وړو شفقت مهرباني ونه كړي او د لويانو درناوی ونه كړي زما له ډلې څخه نه دی. يعنی زما كامل اوښه امتي نه دی له دې امله كله چې لويان خبرې كوي

- دحديث ډولونه : متواترحديث،مشهورحديث اوآحادحديث
- دجعفري مذهب

- جبرايل ع ،ميكائيل ع،اسرافيل ع اوغزرائيل ع ملك الموت
- آسماني كتابونه عبارت دي له:
- زبورپه داودع ،تورات په موس ع انجيل په عيسي ع اوقران په محمد ص نازل شوی دی
- پيغمبران له لويي اوكوچنی ګناه څخه پاك دي
- حقوق په دوه برخوويشل شوي دي
- حقوق الله اوحقوق العباديانې دبندګانوحقوق په بندګانوباندې ددواړوحقوقواداء كول په بندګانوباندې فرض دی

- نبوت په دې ماناچې الله ج دانسانانودلارښوونې لپاره پیغمبران رالیږلي دي. دبشردپیدایښت څخه تراوسه پورې یولك اوڅلرویشت زره پیغمبران رالیږلي دی
- محمد ص ویلي دي زمادمړینې وروسته تاسوته دوه قیمتي شیان پریږدم دالله ج کتاب اوزماعترت (اهل بیت)
- امامان هغه څوك دي چې دپیغمبرانوڅخه وروسته داسلام دین دتبلیغ اوپراختیالپاره دنده لري
- دوولس امامان شته دي مورږدامام جعفرصادق پلویان یو

اسلامي پوهه

ساینس پرته له مذهب شل دی
مذهب پرته له ساینس ړوند دی
جرمنی فزیك پوه البرت اینشټاین

- قران شریف دساینس کتاب نه دی بلکې دښکاره نښې نښانې (آیتونو) کتاب دی
- په قرآن شریف کې اضافه له ښپږزره آیتونه شته دي
- geocentric concept : دقبل میلادڅخه دمخه عیسوي کلیسا دبایبل په حواله داسې عقیده درلودله چې دکائیناتوپه مرکزکې ځمکه موقعیت لري اونورټول ستورې اولمراوګالاکسي دځمکې په شاوخواراګرځي.
- محمدص ته لوی پیغمبرهم ویلای شوځکه چې نن ورځ دیوملیاردوزیات خلك داسلام دین ته دعوت شوي دي دادمحمدص ښه صفتونه اودالله ج غوښتنه وه

له دغه نظم او يووالی څخه څه شی زده کوو؟ د نړۍ په موجوداتو کې نظم پردې دليل دی چې د نړۍ پيدا کوونکی يو دی، که چيرې په نړۍ کې له يو الله تعالی څخه پرته نور خدايان هم وای نو دهغو تر منځ اختلاف پيدا کيده اودنړۍ نظم به ګډوډيده . د هغه پيدا کوونکی او اداره کوونکی يوازې الله تعالی دی. الله تعالی هم د نړۍ د پيدا کوونکي د يووالي لپاره په قرآن کريم کې د موجوداتو په نظم دليل نيولی دی، لکه چې فرمايلی يې دی:

(لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا) د انبياء سورت ۲۲ آيت.

ژباړه: که چيرې په ځمکه او آسمان کې غير له الله تعالی څخه بل معبود موجود وای نو خامخا دواړه به ګډوډ شوی وو.

نو څرنګه چې په نړۍ کې نظم موجود دی او ځمکه او آسمان ويجاړ او خراب شوی نه دي نو معلومه ده چې يو الله تعالی موجود دی او پرته له هغه څخه بل الله وجود نه لري.

د نبي کريم(ص) د شخصيت د څانګړتياوو له جملې څخه يو هم د نبي کريم(ص) کوښښ دی. حضرت محمد(ص) الهي او لوړو موخو ته د رسيدو لپاره ډيره پابندي او کوښښ کولو. د کوښښ په باره کې دنبي کريم(ص) دغې کيسې ته پاملرنه وکړئ: د مکې مشرکانو چې کله د نبي کريم(ص) د تبليغاتو په مقابل کې خپل هر ډول کار بې ګټې وليد او په دې يې باور شو چې هيڅکله د اسلام د پرمختګ او پراخوالي مخه نه شي نيولی. دوی داسې خيال وکړ چې نبي کريم(ص) به هم زموږ په څير غواړي چې مال او دنيوي مقام تر لاسه کړي تصميم يې ونيو چې هغه (ص) ته پيسې او مقام مخکې کړي تر څو له خپلو تبليغاتو څخه لاس واخلي. نو دمکی څو تنه قومي مشران د نبي کريم(ص) تره، ابوطالب ته راغلل او ورته ويې ويل، ای ابو طالبه! محمد ته ووايه که مال او دولت غواړي دومره دولت به ورکړو چې په قريشو

کې له ټولو څخه مالدار شي. او که دبدبه او مقام غواړي د حجاز حکومت به دده په اختیار کې ورکړو. هره غوښتنه چې لري موږ تیار یو چې غوښتنه یې پوره کړو، خو د ټولو په بدل کې له ده څخه دا غوښتنه لرو چې له خپلې ادعا څخه لاس په سر شي او زموږ له بتانو سره کار ونه لري. ابو طالب د مکې د قومي مشرانو غوښتنې نبي کریم(ص) ته وړاندې کړې نبي کریم(ص) د هغوی په ځواب کې و فرمایل:

«په الله تعالی قسم کوم که لمر زما په ښي لاس او ځلانده سپوږمی زما په چپ لاس کې راکړي، یعنې د نړۍ ټول توان، دولت او ښایست ماته را وښیي بیا به هم له دغه الهي ماموریت څخه تر هغه لاس وا نه خلم تر څو په دې لاره کې برلاسی او یا شهید شم. کاکا جانه! دغو خلکو ته ووایه چې د ذکر شویو وړاندیزونو په ځای دي یوازې (لااله الاالله) ووایي تر څو په دنیا او آخرت کې بریالي شي.

د مکې بت پرستانو چې کله ولید ، چې نبي کریم (ص) د دوی غوښتنو ته هیڅ ارزښت ورنه کړ نو په نبي کریم(ص) او دهغو په وفا دارو ملګرو یې خپلو ظلمونو ته زور ورکړ.

حضرت علي یاامام علي رض دابوطالب زوی اودنبې کریم ص دتره زوی اوزوم دی

مرستې د ارزښت په هکله لاندې کیسه په غور سره لولو:

امام حسن او امام حسین د کوچنیوالي په وخت کې ناروغ شول.

نبي کریم(ص) د یوې ډلې اصحابو کرامو سره د دوی پوښتنې ته راغی او له علی(رض) څخه یې وغوښتل چې دهغوی د جوړوالی لپاره څه شی په خپل ځان نذر کړي. امام علی، فاطمة الزهرا او فضې چې د دوی خدمتګاره وه دا یې په خپلو ځانونو نذر کړل، چې که حسن او حسین روغ شول نو دري ورځې به روژه نیسي. زیات وخت تیرنه شو چې دوی دواړه روغ شول دوی د خپل نذر د پوره کولو په نیت روژه ونیوله، د روژه ماتي په وخت کې یو غریب کور ته راغی او ویې ویل:

۵۳

"السلام علیکم یا اهل البیت رسول الله" یعني سلام دې وي پر تاسو ای دالله د رسول کورنۍ. د غریبانو له ډلې څخه یم، ماته خواړه راکړئ. دوی ټولو غریب سړی له خان څخه مخکې کړ او خپله ډوډۍ یې هغه ته ورکړه او په هغه شپه یې پرته له اوبو څخه نور څه ونه څښل.

په دویمه ورځ یې هم روژه ونیوله. د روژه ماتې په وخت کې یو یتیم کورته راغی او ډوډۍ یې وغوښتله. په هغه ورځ باندې یې هم خپله ډوډۍ هغه یتیم ته ورکړه او خپله روژه یې په اوبو ماته کړه. په دریمه ورځ یې هم روژه ونیوله. د روژه ماتې په وخت کې بندي کور ته راغی او ډوډۍ یې وغوښتله. په دغه ورځ باندې یې هم خپله ډوډۍ بندي ته ورکړه.

د دغې ورځې سبا ته کله چې سهار شو حضرت علی(رض) حسن او حسین تر لاس ونیول او د نبي کریم(ص) په حضور کې حاضر شول. کله چې نبي کریم(ص) دوی په داسې حال چې د لوږې څخه لړزیدل ولیدل، ویې فرمایل:

دغه حالت چې په تاسو یې وینم زغملی یې نه شم. نو نبي کریم(ص) له دوی سره یوځای پاڅیدل اود امام علی(رض) د کور په لور روان شول.

کله چې کور ته ننوتل و یې لیدل چې بې بې فاطمه(رض) په محراب کې په عبادت ولاړه ده، خو لوږې د دې مبارکې په څیره او مبارکو سترګو اثر کړی و. نبی کریم(ص) د دغو حالت له لیدلو څخه ډیر پریشانه شو. په دغه وخت کې د «انسان» د سورت دغه آیتونه نازل شول.

وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَيَتِيماً وَأَسِيراً{٨} إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْـــهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُوراً{٩}

ژباړه: غريب، يتيم او بندي تـه ډوډۍ ورکوي. او وايي چې مونږ د الله تعالى د خوښۍ لپاره ډوډۍ ورکوو. له تاسې څخه يې اجر او ثواب نه غواړو.

څوک کولی شي چې د الله تعالى په يووالي باندې له قرآن کريم څخه يو دليل راوړي؟

د الله تعالى په يووالي باندې دليل:

لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ إِلَّا اللَّهُ لَفَسَدَتَا: (الانبياء سورت ٢٢ آيت)

ترجمه: (که چيرې په ځمکه اوآسمان کې پرته له الله تعالى څخه نورخدايان واى نو خامخا به يې نظام فاسد شوى وو) نو بې له شکه الله يودى ، شريک او مثل نه لري، هيڅ يو شى ورسره مساوي او مشابه نه دى اونه داسې څوک موجود دى چې له ده سره مقابله يا مخالفت وکړي.

د فقهې تعريف او ځينې اصطلاحات

موخه: د فقهې د مفهوم او اصطلاح ګانو (فرض ، واجب، سنت ، مستحب او مباح) پيژندل.

فقه په لغت کې د پوهې، زيرکى، معرفت او پيژندلو په معنى ده. او په اصطلاح کې د هغه شرعي علم څخه عبارت دى چې د روا او ناروا له پلوه د مکلف انسان د فعل په اړه خبرې کوي.

روا عملونه په لاندې ډول دي:

مکي کافرآنو داسې فکرکاوه چې اوس به محمد صلى الله عليه وسلم له دوى څخه انتقام اخلي خو حضرت محمد صلى الله عليه وسلم داسې وفرمايل اى قريشو الله تعالى له تاسې نه د جاهليت خويونه او په پلرونو ، نيکونو ويارهبدنه ايسته کړه تاسې د آدم اولاد او آدم له خاورې نه پيدا شوى دى . بيا يې د سورت حجرات ١٣ آيت تلاوت کړ چې اى خلکو مونږ تاسې له يو نارينه او يوې ښځې څخه پيدا کړي يئ ، او په طايفو او قبيلو مو ويشلي ياست، تر څو چې يو تر بله سره و پېژنئ يقينا د الله په وړاندې ستاسې ډېر عزتمن هغه دى چې له خدايه ډېر وېرېږي .

پيغمبر صلى الله عليه وسلم دمکي خلکو ته وويل څه فکر کوئ چې زه به له تاسې سره څه و کړم ؟ هغوى وويل ښه سلوک ، مهربان ورور او د مهربان ورور زوى يي. ويې فرمايل نن پرتاسې څه مؤاخذه نشته خئ لاړ شئ ټول ازاد يئ...

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ دحجرات سورت آیت ۱۰

ترجمه بیشکه چې مؤمنان ټول سره وروڼه دي نو پس سوله او جوړه کوئ تا سې په منځ د وروڼو خپلو کې.

د اسلام سپیڅلي دین مور ته لارښوونه کړې ده، چې په فردي او ټولنیزو چارو کې یو دبل سره مشوره وکړو. په قرآن عظیم الشان کې یو سورت دشوری په نامه سره نومول شوی دی. او په کې د مؤمنانو حال داسې بیانودل شوی دی چې یو له بل سره مشوره کوي. (وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ . آل عمران ۱۵۹ آیت.

کوم کارونه چې د خپلو انو، دوستانو، لویانو او پوهانو سره په کې مشوره شوې وي بنې نتیجې ورڅخه ترلاسه کیږي. الله تعالی خپل پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم ته امر کړی دی چې د خپلو اصحابو سره مشوره کوه . داسلام د صدر مسلمانانو په خپلو ټولو

د محیط په ساتنه کې هم باید و کړو په یوه مبارک حدیث کې لارښوونه شوې ده اَلطُّهُوْرُ شَطْرُ الْاِیْمَانِ پاکي د ایمان جزء برخه ده همدا راز جوته. ده چې د ډیرو ناروغیو اساسي عامل اَو سبَب په ناوړه عادتونو لکه سګرټ، چلم، نسوار، چرس، تریاک شراب اونورو باندې عادت کیدل هم دي؛ نو د اسلام روښانه دین د داسې شیانو کارول ناوړه او حرام ګرځولي دي.په یو حدیث مبارک کې ذکر شوي دي عن ابن عمر قال قال رسول الله ص کُلُّ مُسْکِرٍ حَرَامٌ رواه مسلم

هرنیشه راوړونکی شی حرام دی.

۲ـ په ژبه او لاس چاته ضرر نه رسول:

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم :

(اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ)رواه مسلم .

ژباړه : رسول الله (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي:

کامل مسلمان هغه څوک دی چې د لاس او ژبې له ضرر څخه یې خلک په امن وي .

عامل اَو سبَب په ناوړه عادتونو لکه سګرټ، چلم، نسوار، چرس، تریاک شراب اونورو باندې عادت کیدل هم دي؛ نو د اسلام روښانه دین د داسې شیانو کارول ناوړه او حرام ګرځولي دي.په یو حدیث مبارک کې ذکر شوي دي عن ابن عمر قال قال رسول الله ص کُلُّ مُسْکِرٍ حَرَامٌ رواه مسلم

هرنیشه راوړونکی شی حرام دی.

۳- کلام (خبرې کول): کلام دالله تعالی له ذاتي صفتونو څخه دی الله تعالی متکلم (خبرې کوونکی) دی دالله تعالی کلام دبنده ګانو دکلام په څیر نه دی الله تعالی دکلام دصفت په ضد چې ګونګوالی دی نه موصوف کیږي او د دې صفت اثبات په دی مبارک آیت سره شوی دی.

وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسٰى تَكْلِيماً (د نساء سورت ۱۲۴ آیت)

ترجمه: (الله تعالی له موسی علیه السلام سره په بلاکیف ډول مخامخ خبرې وکړې. او عظیم الشان قرآن هم دالله تعالی کلام دی.

ګې ده هیڅ کله نه موصوفیږي اراده دالله تعالی ازلی صفت دی او په دې مبارک آیت سره یې اثبات شوی دی. فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيْدُ (د بروج سورت ۱۶ آیت)

ترجمه: پوره، کوونکی دی د هغه څه چې اراده یې وکړي.

۵- قدرت: (توانایي) الله تعالی په ازلي اوابدي قدرت سره قادر (توانا) دی.

دهر څه اراده چې و کړي هغه کولای شي. مړي ژوندي کولی شي. کمزوری قوي او قوي کمزوری ګرځوي. یوه شخص ته عذاب ورکوي، بل ته مغفرت کوي. الله تعالی ددې صفت په ضد سره چې عجز (ناتواني) ده نه موصوفیږي او د الله تعالی دا صفت په دې مبارک آیت سره ثابت شوی دی. ((اِنَّ اللّٰهَ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ)) (د آل عمران سورت ۱۲۵ آیت)

ترجمه: په تحقیق سره چې الله تعالی په هر څه قادر (توانا) دی.

د روژې يوويشتمه تحفه

متدينو دوستانو ، د مبارکی روژې دوې لسيزی تيری سوې چی لومړنۍ د رحمت او دوهمه د مغفرت وه . نن د روژې مبارکی درېيمه لسيزه پيل سوه چی له دوزخه د نجات عشره ده . ښه به دا وی چی (اللهم اجرنی مِن النار) او نور تسبيحات ووايو او د خدای څخه د جنت طلب وکړو . ځکه دا د ليلة القدر لسيزه ده .

رسول الله (ص) فرمايلی دي چی زما امت ته د روژې په هکله پنځه داسی شيان ورکول سوي دي چی پخوا نورو امتونو ته نه وو ورکړل سوي :

لومړی ـ د خولې بد بويی يې د الله لپاره تر مشکو هم د خوښۍ وړ ده ؛

دوهم ـ د هغوی لپاره آن تر ماهيانو پوری لا هم هر څه دعاوی کوی او هغه تر روژه ماتې پوری کوی ؛

درېيم ـ جنت هره ورځ د دوی لپاره سمبړی او الله ورته فرمايی چی ژر به زما بنده (د د نيا) مشقتونه پر ځان تير کړی او تا ته به راسی ؛

څلورم ـ شيطان ورځخه قيد سوی دی تر څو هغسی بديو ته يې نه بوزی چی په غير رمضان کی به يې بيوی ؛

پنځم ـ د روژې په آخري شپه به د روژه لرونکو لپاره مغفرت کيږی .

اصحابو ورځخه وپوښتل چی آيا د وروستۍ شپې څخه مطلب د ليلة القدر شپه ده ؟ ويې فرمايل چی يا ، بلکی دستور دا دی چی مزدور ته اجوره د کار تر ختميدو وروسته ورکول کيږی . نو په همدې اميد لطفاً يوويشتمه تحفه ولولئ،

قاتل او مقتول کله دوږخیان وی ؟

په حدیث کی راغلي چی رسول الله (ص) وفرمایل :

هر کله چی دوه مسلمانان یو پر بل توره راوباسي ، نو قاتل او مقتول دواړه دوږخ ته ځي . ورته ویې ویل چی یا رسول الله (ص) ! قاتل خو معلوم دی ، مقتول څه ګناه کړې وی ؟

ویې فرمایل : هغه هم د مقابل طرف قتل غوښت (متفق علیه) .

هو ، اسلام د یو بېګناه انسان وژل د ټول بشریت د وژلو سره معادل بولی او د یو انسان ژغورل بیا د ټول بشریت د ژغورلو معادل بولی (المایده ـ ۳۲). رسول الله (ص) د مسلمان وژل د کفر طریقه او د جاهلیت د مهال یو کرغیړن عمل باللی دی (بخاری). خو متأسفانه نن موږ ګورو چی په ډیرو اسلامي هیوادو ، منجمله افغانستان کی مسلمانان داسی سره وژنی لکه ځناوران . نو آیا د خپل منځي جنګونو دغسی قاتلین او مقتولین اصلی مسلمانان کېدای سي ؟ پس الله دی یې اصلاح کړی ، که نه الله دی یې تباه کړی .**مناجات**

درنو لوستونکو، د مسلمانانو تر ټولو تېره وسله دعا ده . په دنیا کی تر ټولو تیز او ګړندی شی دعا ده ، دا ځکه چی هغه د زړه څخه ژبې ته د رسېدو څخه مخکی خدای ته رسیږی . نو راځی چی دا برخه دعاوو او مناجات ته وقف کړو.

یا پروردګاره ! موږ دې پیدا کړو ، خو موږ له یاده وایستې . موږ ته دې روزي راکړه ، خو موږ ناشکري وکړه . موږ دې په سختیو و ازمایلو تر څو تا یاد کړو ، خو موږ شکایت وکړ . موږ ته دې مهلت راکړ ، خو موږ بې

پروايي وکړه . مور ته دې نېکي اسانه کړه ، خو مور لمن سوری کړه . مور دې د جنت ليوال کړو ، خو مور يې لاره ورکه کړه او ګمراه سوو . مور دې له دوزخه وبيرولو ، خو مور ورمنډه کړه .

نو يا الله ! که مور ته د جهنم د اور په واسطه عذاب راکړې ، نو دا په خپله مور غوښتي دي او د دې ور يو او پر مور دې هيڅ ظلم نه دی کړی .

که دې مور جنت ته داخل کړو او ښه بدله دې راکړه ، نو دا يوازی ستا فضل او کرم دی ، ځکه زمور عملونه د دې ور نه دي چی په هغو سره جنت ته ولاړ سو . نو يا الله ! بس ستا کرم او رحم ته مو تمه ده او تا ته لاسونه لپه کوو . فرياد مو واوره او راباندی ورحميږه . و ما ذالك على الله بعزيز!

زمور لپاره د رسول الله (ص) ژړا

حديث دی چی يوه ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم وژړل . اصحابو کرامو ورته وويل : اې د الله رسوله (ص) ! څه شي و ژړولې ؟ ويې فرمايل : وروڼه می را په ياد سول . ورته ويې ويل چی آيا مور ستا وروڼه نه يو ؟ ويې فرمايل : يا ، تاسی می اصحاب يا ملګري ياست . وروڼه می هغه کسان دي چی تر ما وروسته راځي ، زه به يې نه يم ليدلئ خو ايمان به راباندی راوړي (الدارمی ؛ الطبرانی ؛ الحکيم) .

هو ، الله (ج) دی مور د رسول الله (ص) د ربښتينو وروڼو او مينه والو څخه وګرځوي . د « ورور » کلمه ډيره مهمه او ستره ده . پر پيغمبر عليه السلام باندی مور د وروڼو غوندی ګران يو . هغه (ص) خو زمور او ستاسی لپاره ژړل خو مور يې طريقه او سليقه په باك نه راوړو حال دا چی په ظاهره يې ځانونه امتيان او لارويان بولو او د اسلام تش په نوم تېکه داري کوو . نو

بهتره دا ده چې په ځانو کې دا کرامت او شهامت پیدا کړو چې زمونږ لپاره د رسول الله (ص) د دې خواخوږۍ او ژړا بدله ورکړو یعنی ځانونه عملاً د هغه (ص) ورونه او خویندی ثابت کړو .

کیسې

- داحمدشاه بابا په وخت کې کله چې جګړې زوراخیستی وو دیوه هندواوپښتون سره مخامخ جنګ شو.
- داوښ اولیوه ترمنځ دوروری تړون وشو
- دیوه سړي روهي ناروغي اودپشې سره تداوي
- په انګلستان کې یوتورپوستی په ریل کې ناست وه اواخبارپې لوستلو
- دانګلستان په های پارك کې یوهند وخبرې کولې چې انګریزان ځلورسوه کاله په هندکې ژوندکولوخوهیڅ چاهم څه ورته نه ویل په داسې حال کې چې کله یوهندوانګلستان ته راشي نولومړی پوښتنه داده . هوانن ورځ څنګه ده ؟ دویم سوال : دکوم ځایه راغلی یې؟ اودریمه پوښتنه : کله بیرته هیوادته ځي ؟
- کونډې زوی ته وویل :کله چې رښتیاوایم نومې په سرټکوه
- ملانصرالدین کورته راغی موریې ورځخه وپوښتل ازموینه څنګه تیره شوه . ملانصرالدین : سوالونه اسانه ووخوابونه یې سخت وو

- دعربي ژبې په آزموښنه کې دپښتون ملاځخه پوښتنه وشوه چې خوسکې ته په عربې ژبه څه وايي ملاځواب ورکړزه خويوازې غټ شيان زده کوم ځکه چې په کوچنيوالي کې پښتانه څه شی نه زده کوي نوزه هم کله چې غټ شوم نوخوسکي مې نه وه ليدلای اويوازې غوامې وليدله غواته به عربې کې البقروايي خوخوسکې نه خبرنه يم . استادورته وويل خوسکې ته په عربې ژبه عجل وايي

- دملانصرالدين څخه دجغرافيی په ازموينه کې پوښتنه وشوه چې دلمرګټې څه دي ؟ ملانصرالدين وويل :

- اميرعدالرحمن خان اودښځې شکايت

- يوبزګرچې پيسې ورباندې ډيرې ګرانې وې په لوترې کې يولك ډالروګټل . کله يې چې دخبررسنيوله خواااعلان وشونوبزګړه پټې کې په کاربخت وو. زامن يې خبرشوواوډيرخوشحاله شوه . خويوه ستره ستونځه داوه چې څرنګه به خپل پلارددې موضوع څخه خبروي . داځکه چې پلارېې دزړه په ناروغۍ اخته دی وکه داخبرورته ورسيږي نوسمدلاسه سکته دزړه ورته پيښيږي . مصلحت داسې وشوچې وډاکترته به دغه دنده ورسپاري ترڅوديوې خواهمدغه خبرورته ورسوي اودبلې خواکه حمله په بزګرورغله نوبه يې سمدلاسه علاج وشي . کله چې داکتربزګرته وويل : که چيرته ته په لوترې کې يولك روپی وګټې نوڅه به ورباندې وکړې ؟

بزګرځواب ورکړ. نيمايې خوبه يې تاته درکړم

په دې ترځ کې چې ډاکتر دغه دخوشحالی خبره واوريده نويې پخپله دزړه سکته وکړه

- ملانصرالدین په نمانځه ولاړوه اویوغله ورځخه ځپلی وتښتولی
- یوملاپه اوبوکې غرقیدلواوچیغی یې کولې :خلکو مرسته راسره وکړئ ؟
- (زمازوی دغلوسره خبرې وکړی)غله ورته وویل : وکارې راوچوئ
- خَُصیت
- دوکانداراونقل
- ډاکتراودناروغانومړینه
- ګیدړه اوځمری اوس دسترګې سرې شوې
- لکیۍ

څنګه چې کمکی له ښوونځي نه کور ته راورسېد لومړی پوښتنه یې هم دا وه چې پلاره ستا لکیۍ څه شوه ؟

پلار د کمکي دې پوښتنې سخت هك پك کړ ، خو له ډېره تاوه خپل کمکي او معصوم زوی ته په مسکا شو ،او بیا یې وپوښته زویه دا بده او سپکه پوښتنه دې له چا نه زده کړې ده ، انسان لکیۍ نه لري ، بیا داسې بې ادبه پوښتنه مه کوه زویه پلاره تا ویل چې د معلم صیب هره خبره اوره او په غوږ کې یې ساته،نن زموږ معلم صیب ویل چې انسانان اصلا د بیزوګانو نه پیدا شوي دي ؟!

پلار نور هم د کمکي زوی خبرو اریان دریان او بېځوابه کړ، خو تر یوه ساړه اسویلي وروسته یې خپل زوی ته سر وښوراوه ، هو زویه ستا د معلم صیب خبره رښتیا ده خو ټول انسانان له بیزوګانو پیدا شوي ندي، موږ له انسانه یعني بابا دمه (ادم ع) رازېږېدلي یو ،ځینې به له بیزوګانو هم زېږېدلي وي !!

خو یوه بله ډله هم شته دی زویه چې هغوی له خرو زېږېدلي دي ، زما په اند ښایي زویه چې ستا معلم صیب له همدې وروستۍ ډلې نه رازېږېدلی وي.

سبا ته دې چې معلم صیب څنګه ټولګي ته راننوت همدا پوښتنه تري لومړی وکړه ۰

- دوه لاڅوکان سره ملګري شول.دغوا اودیګ کیسه روانه شوه
- د غلو سردار
- قباله اوګبینه
- اساسي قانون یوازې دکاغذ په مخ دی
- آډیسن وویل
- دکابل اوکندهاروچکالي
- دموږکوجرګه اوزړه ورتوب
- ملانصرالدین اودیوې روپی څخه تیریدل
- نورخوخیرت دی
- ډاکتراودناروغ دعمراوږدوالي غوښتنه
- یوسړی په لمانځه ولاړوه اوغله یې څپلی تري واخیستې
- داوښ قرباني وعده اوپه ونه کې دبادزور
- دمحمد ص نه دشپون غوښتنه
- دخپل وس سره باروړل بایدعملي شي
- لیوه اودمړه پوستکی
- دمستوکټوه اوخیالي فکر
- ظاهرشاه اودځدرانوملك بهانه
- سرزورې ادې اوپه او بوکې غرقیدل
- پاچااوماړه فیل مرغان
- اوبه ولې په شاوړو ولې یې په نس کې نه وړو+
- په تکسې پسې منډه کول
- زړه ورغل اوبې غیرته شپون

- عرب اولومړی ځل کشتی
- په انګلستان کې یوتورپوستی په ریل کې ناست وه
- په ځنګله کې دوه ملګري یوځای روان وو اویوه ورته وویل کې اوس یوه یږه راشي نوزه خوسخت ورځخه ډاریږم ونه پوهیږم څه به وکړم بل ملګري په ځواب کې ورته وویل هیڅ پروامه کړه زه ډیرزړه وریم اویږه به داسې ووهم چې په منډه ولاړه شي په دې ترڅ کی ناڅاپه یږراپیداشوه
- اوښ دخره په لکی ټرلی وه
- انسان اوځمری
- کوچی اوبرګی سپی
- اوس دسترګې سرې شوې ګیدړی ټوپ وهه
- خرپه نقاش کې خرڅول
- په اخرت کې دپښتنوپه دوزخ باندې ملایکې شتون نه لری داځکه چې هغوی پخپله یوبل ترپښورانیسي
- ددوومیندوپه یوه هلك دعواوکړه چې دازما زوی (کرزي وویل) دافغانستان ټوټه کیدنه

یو کیلویی وزن

یو غریب او مسکین سړي په کور کی د خپلی میرمنی په مرسته ګوړه جوړول او هغه به یې په ښار کی پر یو قناد باندی خرڅول او په دې ډول به یې د کور ګذاره کوله . هغوی به ګوړه د یو کیلویي ګردی ټوټې په توګه جوړوله .

یوه ورځ دکاندار د ګوړي پر وزن شکمن سو او ویې غوښته چی هغه په ترازو کی وتلي . کله چی یې دا کار وکړ نو ویې لیده چی هره ټوټه یو کیلو نه بلکی ۹۰۰ ګرامه ده . ډیر وخښمېد او کله چی سبا هغه مسکین راغی نو په لوړ ږغ او تونده لهجه یې ورته وویل چی نور ستا څخه ګوړه نه

رانیسم او بله ورځ زما دکان ته مه راځه . بیوزله سړي ورته وویل چی خیر کړي ، څه خبره ده ؟ دکاندار ورته وویل چی ما پرون د ګوړي هره ټوټه وزن کړه او هره یوه ۹۰۰ ګرامه وه . نو ځکه نور ستا څخه ګوړه نه رانیسم .
سړي خپل سر کښته وځړاوه او کرار یې ورته وویل : صاحبه ! زه په کور کی وزن نه لرم بلکی ستا څخه می یو کیلو بوره رانیولې وه او هغه د وزن (یعنی کانې) په حیث استعمالوم !
په دې سره دکاندار شرمنده او سرځوړی سو او بخښنه یې وغوښته .

کیسه

د رسول الله (ص) د یوی معجزی په کشف د(نا سا) سل ملیارد ډالر مصرف

قال الله تعالی : اقتَرَبَتِ السّاعَةُ وَانشَقّ الْقَمَرُ ()
(د نبوت په لومړیو کلونوکې د مکې خلکو له پیغمبر علیه السلام څخه غوښتنه وکړه ، وې ل : که ته رینبتونی پیغمبر یې نو موږ ته سپوږ می دوه ټوټې وښایه، که داسې دي وکړل نو موږ به ایمان راوړو، پیغمبر علیه السلام دعا وکړه؛ نو الله تعالی یې غوښتنه پوره کړه او خلکو کتل چې سپوږمی دوه ټوټې شوه ، یوه ټوټه یې د "صفا" بله د "قَیقُعان" غرونو ترشا داسې ولاړه چې ترمنځ یې د حراء غر ښکاره شو؛ خوددې حقیقت له څرګندېدو سره سره د مکې مشرکانو بیاهم انکار وکړ او پیغمبر علیه السلام ته یې وویل : تا ز موږ په سترګوجادو وکړ ، بیایې ویل : دی خو په ټولو خلکو جادو نشي کولی، ګورو به که ز موږ مسافر یا د لیري پرتو سیمو خلك راغلل او هغوی هم دا پېښه لیدلې وه نو سهي ده، څه موده وروسته هغوی راغلل او دا پېښه یې تائید کړه ، په خپلو سترګو یې لیدلي ول چې سپوږ می دوه ټوټې شوې وه؛ خو بیا هم دوی و نه منل او ویل یې : دا یو دوامداره جادو دی ، نو الله تعالی دا ایاتونه رانازل کړل :

اقْتَرَبَتِ السَّاعَةُ وَانْشَقَّ الْقَمَرُ (1) وَإِنْ يَرَوْا آيَةً يُعْرِضُوا وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ (2) ژباړه: (قيامت رانژدې شو او سپوږمۍ و چوده (۱) او دوی چې کومه نښانه وويني، مخ ترې واړوي، وايي دا خو له پخوا نه را روانې کوډې دي(۲)

د دې ايت په تفسير کې زياتره مفسرينو ليکلي دي، چې د شق القمر (د سپوږمۍ چودلو) پېښه د مکې په "منى" کې رامنځته شوې ده او مفتي شفيع رحمه الله په خپل تفسير معارف القرآن کې ليکلي دي : د هند "تاريخ فرشته" نومي مستند او باوري کتاب کې راغلي دي چې په هند کې "مهاراجه ليبار" دا پېښه په خپلو سترګو ليدلې وه چې بيايې له همدې امله ايمان راوړ

دغه راز د حديثونو په کتابونو کې هم د دې پېښې په اړه ډېر روايتونه رانقل شوي دي: عَنْ اَنَسِ بْنِ مَالِكٍ ـ رضي الله عنه اَنَّ اَهْلَ، مَكَّةَ سَاَلُوا رَسُولَ اللّهِ صلى الله عليه وسلم اَنْ يُرِيَهُمْ آية، فَاَرَاهُمُ الْقَمَرَ شِقَّتَيْنِ، حَتّى رَاَوْا حِرَاءً بَيْنَهُمَا. رواه البخاري

انس بن مالك رضى الله عنه وايي : د مکې خلکو له پيغمبر عليه السلام نه و غوښتل چې کومه معجزه ورته و ښايي؛ نو سپوږمۍ يې دوه ټوټې ورته و ښودله تر دې چې د دواړو ترمنځ حراء (د حراء غر) هم وليدل شو.

عَنْ عَبْدِ اللّهِ ـ رضي الله عنه ـ قَالَ انْشَقَّ الْقَمَرُ وَنَحْنُ مَعَ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم بِمِنًى فَقَالَ " اشْهَدُوا ". وَذَهَبَتْ فِرْقَةٌ نَحْوَ الْجَبَلِ. په بل روايت کې عبد الله بن مسعود رضى الله عنه وايي: سپوږمۍ دوه ځايه شوه او هغه مهال مونږ د پيغمبر عليه السلام سره په منى کې و، هغه صلى الله عليه وسلم وويل: تاسو ګواه اوسئ او يوه ټوټه يې د غره لور ته ولاړه

امام مسلم رحمه الله روايت رانقل کړى، وايي: عبد الله بن مسعود رضى الله عنه وويل: عَنْ عَبْدِ اللّهِ بْنِ مَسْعُودٍ، قَالَ بَيْنَمَا نَحْنُ مَعَ رَسُولِ اللّهِ صلى الله عليه وسلم بِمِنًى إِذَا انْفَلَقَ الْقَمَرُ فِلْقَتَيْنِ فَكَانَتْ فِلْقَةٌ وَرَاءَ الْجَبَلِ وَفِلْقَةٌ دُونَهُ فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللّهِ صلى الله عليه وسلم " اشْهَدُوا "

عبد الله بن مسعود رضی الله عنه وایي: موږ د پیغمبر علیه السلام سره په منی کې و چې سپوږمۍ دوه ټوټې شوه، یوه ټوټه یې د غره شاته ولاړه او بله د غره مخ ته؛ نو پیغمبر علیه السلام وویل: تاسو ګواهان اوسئ
دنا سا یو ه څیړونکی وایي هغه امریکایي سفینه کلمنتاین چی دځوکالو راپدی خوا چی دسپوږمۍ په مدار ګرځي اودتحقیقاتو کارکوي او زمونږ دسلو ملیاردو ډالرو څخه زیات پرې مصرف شوي، خو یو ډیر مهم رازیې کشف کړی ،چی داراز په نورو سیارو او سپوږمیو کښې نشته ، هغه داچی دا سپوږمۍ سلګونه کاله دمخه په دوه مساوی برخو ویشل شوي اوبیرته سره یوځای شوي ،دې اوردني څیړونکې چې کله ناسا ته خپل راپور ورکاوه، نو داسی یې وویل چی دا د ۱۴۰۰ کاله دمخه موضوع ده ،چې دمسلمانانو دپیغمبرص یو معجزه ده، چی دوی (شق القمر) بولي، ددې نه وروسته ناسا خپلو څیړنوته بیا ادامه ورکړه، خوددې دوه ټوټې کیدوهیڅ علت یې پیدانکړ.

کیسه

کله چې الله (ج) آدم (ع) پیدا کړ ، نو پرښتې د هغه د ښکلي صورت په لیدو ډېرې حیرانې او بې کچې خوشاله شوې.

کله چې شیطان هغه ولید ، نو وې ویل : الله (ج) دا ولې پیدا کړ؟ شیطان وروسته پرښتو ته وویل :

که چېرې الله (ج) دې ته له موږ او تاسو څخه لوړه درجه ورکړي ، نو ستاسې غبرګون به څه وي ؟
پرښتو وویل : د خپل خدای (ج) امر ته غاړه ږدو . شیطان له ځان سره وویل : که چېرې الله (ج) ده ته له ما څخه لوړه درجه ورکړه ، نو زه هېڅکله د الله (ج) امر نه منم او دا به ووژنم . لعین شیطان د هغه په

مبارك بدن باندې نارې تو کړې او نارې د هغه د نو په برخه وغورځېدې ، الله (ج) جبرائيل (ع) ته امر وکړ ، چې د آدم (ع) د بدن له دې مبارکې برخې څخه خاوره بهر کړي ، جبرائيل (ع) نارې او خاوره يوځای د هغه له مبارك بدن څخه لرې کړل ، له دې وروسته الله (ج) له هغې خاورې څخه سپی پيدا کړ.

کيسه

په سپي کې درې خويونه شتون لري:

۱- له انسان سره له دې کبله مينه لري ، چې د آدم (ع) له خاورې څخه پيدا شوی دی ،
۲- د شپې له خوا له دې امله ويښ وي ، چې په هغه خاوره د جبرائيل (ع) لاس لګېدلی وو .
۳- په انسان باندې له دې امله خوله لګوي ، چې له هغې خاورې سره د شيطان نارې يو ځای شوې وې.

کيسه

کله چې الله (ج) پرښتو ته امر وکړ ، چې ځانونه تيټ او آدم (ع) ته سجده وکړي ، نو ټولې پرښتې په سجده پرېوتې ، مګر شيطان انکار وکړ او سجده يې ونه کړه ، ټولې پرښتې د سجدې په حال کې وې ، خو لعين شيطان ولاړ او حضرت آدم)ع) ته يې شاه کړې وه.

کله چې پرښتو له سجدې څخه خپل سرونه را پورته کړل ، ګوري چې ، چې شيطان په کبر ولاړ او سجده نه کوي ، نو پرښتو د الله (ج) شکر ادا او يو ځل بيا يې سجده وکړه ، له دې کبله د پرښتو سجدې دوه شوې.

کیسه

کله چې د الله (ج) په امر ټولو پرښتو آدم (ع) ته سجده وکړه او لعین شیطان انکار وکړ ، نو الله (ج) له شیطان څخه وپوښتل : زما له حکم څخه دې ولې سرغړونه وکړه

او ولې دې آدم (ع) ته سجده ونه کړه ؟

لعین شیطان په ځواب کې وویل:

انا خیر منه خلقتنی من نار و خلقته من طین .

ژباړه : زه له آدم (ع) څخه غوره یم ، تا زه له اور څخه پیدا کړی یم او آدم (ع) دې له خاورې.

اور چې یو نرم پاك او نوراني څیز دی او خاورین جسم یو ککړ شی دی ، نو اور د خاورې ، نرم او پاك څیز د ککړ په وړاندې ولې سر ټیټ کړي ؟.

کیسه

داسلام په لومړي وخت کې یوسړي دیوه ديني عالم څخه وپوښتل ملایان وایي چې

۱- انګورحلال دی په داسې حال کې چې شراب بیا منع دی که څه هم دانګوروڅخه لاس ته راځي

۲-- خدای تعالی شتون لري ، په داسې حال کې چې په سترګونه لیدل کیږي ،نوڅرنګه سړی داومني

۳- ملایان وایې چې هرڅه پیښیږي دخدای له خوادي اوبې له هغه دامر څخه څه نه کیږي . نوزمونږګناه په دې کې څه ده چې هرڅه ترمخه په قضااوقدرکې لیکل شوي وي

ددين ملا دغه سړی په پخه خبسته په سروواهه اوسريې ورمات کړ، وروسته له هغه سړی قاضي ته ولاړاوعريضه يې وکړه

کله چې دينی عالم محکمې ته ولاړاوقاضي ورځخه وپوښتل

ولې دسړی په پخه تيږه وواهه

ددين ملا ځواب : دلومړي سوال ځواب دادی : کله چې خاوره ختمه وي نوهيڅ خظر نه لري خوچې پخه شي نودجګړې لپاره کارول کيدای شی . نوانګورکله چې شراب شي حرام دي

دويم سوال ځواب : دسړی سرخوړيده اودرديې په سترګونه ليد ل کيږي نوخدای هم شتون لري خومورږيې نه وينو

درښيم : داچې هرڅه دخدای په واك کې وي نوتاولې قاضي ته مراجعه وکړه

کيسه

په سورت نحل په (67) ايات کی الله جل جلاله فرمايی:

مورږوموچمچی ته وحی وکړې چی خپل کورونه په غروکی اوونوکی جوړکړی، اوپه هغه ځايوکی چی خلك ئې لوړجوړوی، بيانووخوری تاسی (ای مچييو) له هرقسم ميووڅخه نوځی (الوځی) په لاره درب خپل په دغه حال کښې چی اسانه ده (خلاصه اوصافه درته ښکاری) راوځی له ګيډو(نس) له ددوی دڅښلو (عسل) چی مختلف دی رنګونه ددې (عسلو) په دغه (عسلو) کی شفاء ده دپاره دخلکو ببشکه په دغو (مچمچيو اوعسلو کښی خامخاړپرلوی دليل دی) پرقدرت اوحکمت دالله دپاره دهغه قوم چی فکرکوی (اوپرغرايبوئې عقل چلوی)-

او س واعجاز القران ته وګوری:

لوی څښتن تعالی جل جلاله لفظ دمونث ذکرکړی دی اودالفظ د (ان اتخذي) یعنی ونیسه ، جوړکه، چی دلته ضمیر دمونث دی (ی) یعنی الله جل جلاله وښځینه موچمچی ته وایی، چی ته داکورونه جوړکه، چی 1400 کاله وروسته ساینس پوهان په دې وتوانیدل چی دایي ثابته کړل چی کورونه دموچمچیووښځینه ئې جوړوی، نه نر، اوس که سړی څه په سرکی ماغزه ولری اودعقل څخه کارواخلی نو1400 کاله مخکی څوك په دې پوهیدې چی دمچمچیونرکومه یو دی او ښځه ئې کومه یوه ده، حتی سل کاله مخکی ساینس پوهان نه په پوهېدل چی نرئې کوم دی اوښځه ئې کومه ده، چی دادقران کریم معجزه ده، چی ټولې نړې پرې اتفاق اویووالی ښودلې دی اوپه دې باندی ئې اقرارکړیدی چی دامعلومات په زرګونه کالومخکی بې له الله جل جلاله وبل چاته نه وه معلوم، سبحان الله-

ددوهم ځل لپاره الله جل جلاله د (کلی) په لفظ کی دمونث ضمیر استعمال کړی دی، چی دلته هم دموچمچی ښځینه ورڅخه مراده نه نر، وروسته به وتاسو ته دامعلومه سی چی دښځې څه وظیفه ده اودنر-

د شیطان کیسې

د حضرت عیسی (ع) په زمانه کې، یوه نېکمرغه او صالحه ښځه وه، یوه ورځ یادې ښځې په تناره باندې ډوډۍ پورې کړه او په لمانځه ودرېده، چې شیطان د یوې ښځې په څېره ورته راغی او وې ویل: ډوډۍ دې وسوځېده، مګر د ښځې په نیت کې کوم بدلون را منځته نه شو، نو شیطان یې زوی تناره ته وغورځاوه، دې کار ته هم نومورې ښځې کومه پاملرنه ونه کړه، څو دقیقې وروسته، د ښځې خاوند راغی، ګوري چې زوی یې په تناره کې د اور له سکروټو سره لوبې کوي، الله (ج) د اور سکروټې په سرو غمیو بدلې کړې وې، دا سړی له کوره ووت، حضرت

عیسی (ع (ته ورغی او هغه (ع) یې له دې پېښې خبر کړ، هغه (ع) وفرمایل: مېرمن دې ماته راوله، کله چې هغه خپله مېرمن حضرت عیسی (ع) ته راوسته، نو حضرت عیسی (ع (له هغې ښځې څخه پوښتنه وکړه: تا کوم کار ترسره کړی، چې دا پېښه را منځته شوه؟ ښځې په ځواب کې وویل: ای د الله (ج) پیغمبره ! زه چې کله بې اودسه یم، نو ژر تر ژره اودس کووم، هېڅکله بې اوداسه نه ګرځم او هرکله چې اودس کووم نو ژر تر ژره خپل لمونځ ادا کووم، هر څوك، چې له مانه د حاجت سوال وکړي، چې الله (ج) ته نیږدې او خوښ وي، نو زه یې ژر ترژره پوره کووم، څوك مې چې ځوروي، پرې صبر کووم او په سړه سینه یې زغم.

کیسه:

یوه ورځ شیطان له پنځو خرونو سره ، چې رمبارې یې وهلې روان وو ، کله چې حضرت عیسی (ع) ولیده ، نو ترې پوښتنه یې وکړه : دا څه دي ؟ شیطان وویل : دا سوداګریز توکي دي ؛ د خرڅلاو له پاره یې بیایم . حضرت عیسی (ع) بیا وپوښتل : ووایه دا څه دي ؟ شیطان یو ځل بیا د ځواب په ژبه وویل : (ظلم ، کبر، حسد ، خیانت او مکر) ظلم پر پاچاهانو ، کبر د قبیلو پر مشرانو ، حسد پر قاریانو ، خیانت پر سوداګرو او مکر پر ښځو پلورم .

کیسه

له زید ابن مجاهد څخه روایت دی ، چې شیطان پنځه زامن لري ، هر یو یې د شیطان په حکم په یوه کار مقرر شوی دی ، چې نومونه یې په دې ډول دي : ثبر ، اعور ، مسوط ، زکنبور. د ثبر دنده خلك په مصیبت اخته کول دي ، تر څو خلك په ژړا خپل ګرېوانونه وشلوي او د ښې ورځې مخ ونه ګوري . د اعور دنده خلك په زنا اخته کول دي . د مسوط دنده درواغ ویل او د خبرو ګرځول دي ، په یوه ځای کې درېدل د خلکو خبرو ته غوږ نیول او بل ځای کې یې ویل او دغه راز له یوه کس سره د هغه کورته

ننوتل او هغه ته د هغه د کورنۍ د غړو د عیبونو ښکاره کول ، ترڅو هغه د خپلې کورنۍ پر غړو غوسه شي . زکنبور ته په بازار کې دنده ورکړل شوې ده ، تر څو هلته فتنه او فساد خپور کړي .

د افلاطون پنځوس زریزې ویناوې

۱ــ څوك چې د نورو له پاره خیر او ښکمرغي غواړي، بالاخره به خپله ښکمرغي هم تر لاسه کړي .

۲ ــ ټولنیزه ښکمرغي په ځانګړې ښکمرغۍ باندې لوړه او، اوچته ده .

۳ ــ زما دښمنان په درې ډوله دي : ۱ ــ له ما څخه ځواکمن . ۲ ــ له ما سره برابر. ۳ ــ کمزوری . له لومړي سره د مقابلې پایله هلاکت دی . له دویم سره باید په مېړانه مقابله وکړم، تر څو له منځه یې یوسم . درېیم باید په خبرو لاندې کړم، ځکه له کمزوري دښمن سره مقابله کول د انسان حیثیت را ټیټوي .

۴ ــ طبیعت انسان ته ښکلا وربښي او ټولنه هغه بېرته فاسد وي .

۵ ــ د ژوند څېړې اخلاقو ته ځواك وربښي .

۶ ــ د ښکمرغۍ د لاس ته راوړنې له پاره باید ښك او غوره اخلاق بر لاسی شي او د ناوړه اخلاقو پر ضد مبارزه وشي .

۷ ــ د دې له پاره، چې فردي ژوند خراب نه شي، باید په هر نارینه او ښځینه کې څلور صفتونه وي : عدالت، اعتدال، عقل او پرهېز .

۸ ــ بخیل چې څومره شته او مال راټولوي، هومره خپله حیا له لاسه ورکوي .

۹ ــ له دوسته په لږ څه چې پېښ شوي وي لاس اخیستل پوهه نه ده .

۱۰ ـ روزنه ډېر غوره شی دی، چې ستر خلك يې ذخيره کوي .

۱۱ ـ له دوست سره داسې چلند وکړه، چې هېڅکله حاکم ته دې اړتيا پيدا نه شي او له دښمن سره داسې چلند وکړه، که چېرې محاکمې ته رانښکل شې، نو ګټه ستا وي .

۱۲ ـ يوازې عدالت دی، چې د نېکمرغي لامل کېږي .

۱۳ ـ تر ټولو ستره بې انصافي داده، چې عادل ښکاره شو، په داسې حال کې چې نه يو .

۱۴ ـ په دنيا کې د انسان يوازينۍ نېکمرغي مينه ده .

۱۵ ـ د هر څيز، چې ساتونکي ډېر وي مضبوط او مستور شي، مګر د راز چې هر څومره ساتونکي ډېر شي، ډېر ښکاره کېږي .

۱۶ ـ کله چې کامياب شي، نو ټول ښه دي او کله چې ناکام شي، نو ټول بد .

۱۷ ـ له مينې پرته ژوند ستونزمن دی .

۱۸ ـ د خلکو له پاره له مينې پرته دنيا پراخه هديره ده .

۱۹ ـ له ريا او نيرنګ پرته حقيقي بنادي مال او بچي دي .

۲۰ ـ زما په اند د انسان تېر ايستلو په پرتله به د انسان وژلو ګناه به ډېره کمه وي .

۲۱ ـ که يو وخت ستا مقام ښکته شو مه خپه کېږه، ځکه لمر هم د لوېدو پروخت ښکته کېږي او بيا پورته کېږي .

۲۲ ـ له ناوړه خلکو سره ملګرتيا مه کوه، که چېرې سپکاوی دې ونه کړي، نو احسان درباندې باروي .

۲۳ ـ شریر او بد خلك نېکان پرېږدي د بدانو متابعت او پېښې کوي، لکه مچان پاك ځایونه پرېږدي په ناولتوب پسې ځي .

۲۴ ـ د دریو کسان ناسته درته ډېر زیان رسوي، یو هغه چې تا بدو ته رابولي، بل هغه چې په چل دې مغرور کړي او بل هغه چې وړتیا او همت یې ستا له وړتیا او همت څخه کم وي.

۲۵ د بدو او شریرو خلکو سره نږدېوالی مه کوه، ځکه چې ستا طبیعت د هغوی له طبیعت نه شرارت غلا کوي او ته پرې نه خبرېږې .

۲۶ ـ څوك چې ستا د کامیابیۍ او خوشالیۍ په ورځ ستا ، ستاینه او صفت کوي او هغه په تا کې نه وي، نو البته په بده ورځ به هم ستا په حق کې له درواغو او بهتانه ډډه ونه کړي .

۲۷ ـ په دنیا کې دوه شیان دي، توره او تدبیر ډېر ځلې توره په تدبیر غالبه شوېده .

۲۸ ـ د دندې سرته رسول ویښ وجدان، پوه زړه او باطني مینه غواړي .

۲۹ ـ د هېواد له مینې بله زوروره مینه نه شته .

۳۰ ـ پوه سړی ته پکار دی، چې د درملو د خوړوالي او تریخوالي په کیفیت پوه شي او ډېر ونه خوري .

۳۱ ـ همدا چې یو سړی له خپل برید نه واوړي او هغه ځای ته ورسېږي، چې دی یې وړ نه وي، اخلاق یې ورانېږي .

۳۲ ـ د ځمکې د مخ او لاندې ټول سره زر د یوې اخلاقي ښېګڼې ارزښت نه لري .

۳۳ ـ ځان تر ملګري ځار کړئ .

۳۴ ـ مینه مه هېروئ او بې ارزښته یې مه ګڼئ .

۳۵ ـ یوازینۍ ناروغي، چې ناروغ خوند ترې اخلي مینه ده .

۳۶ ـ بې مینې ژوند نه کېږي .

۳۷ ـ مینه داسې بلا ده، چې ټول یې غواړي .

۳۸ ـ مینه مینېدل له هر چا نه شاعر جوړوي .

۳۹ ـ هنر د ربنتینې نړۍ ترڅنګ د ایډیالي نړۍ جوړول دي .

۴۰ ـ د انسان په اروا کې د موسیقۍ وزن او نغمه لوی اغېز لري او که سم وکارول شي د ښکلا مانا ور پېژندلای شي .

۴۱ ـ بشر په ژوندانه کې موسیقي ته اړتیا لري، موسیقي د انسان د څېړنې، ځیرتیا، پوهې، حس، لیدلو، ارزونې او په پای کې د مینې ځواک پیاوړی کوي. تاسې یوه شېله اروا زما لاس ته راکړئ، زه د موسیقۍ په مرسته شېلتوب او تیاره تري لرې کړم او بېرته به یو پوه او مېړنی سړی در وسپارم .

۴۲ ـ عام خلك له شتمنو سره مینه لري او خاص خلك له پوهانو سره .

۴۳ ـ د غم وختونه په خپل عمر کې مه شمېرئ .

۴۴ ـ انسان په درې څیزونو ښکلی کېږي : علم، مینه او آزادي .

۴۵ ـ په چا کې، چې د ښېګڼې او خوا خوږي احساس نه وي، ښه ورته نه شي ویل کېدای .

۴۶ ـ دنیا تل د پوه په مرګ او د ناپوه په ژوند اوښکې تویوي .

۴۷ ـ انصاف دې ته نه ویل کېږي، چې د خلکو نیمګړتیاوو ته ګوته ونیول شي او په ښېګڼو یې پرده واچول شي .

۴۸ ـ په وينا کې د غوسې اندازه هومره په کار ده لکه په اوړو کې د مالګې .

۴۹ ـ بې عمله عالم د هغه ړوند په څېر دی، چې څراغ يې په لاس وي خو لاره پرې نه شي ميندلای .

۵۰ ـ د علم په زده کولو کې شرم نه وي پکار، ځکه چې ناپوهي تر شرم ډېره بده ده .

اخذونه :

۱- تفسیرکابلي لومړی اودویم جلد

۲- دلراوبروبیپانه

۳- دبښنواویب پانه

۴- صحیح بخاری

۵- ویکیپدیا

۶- آن لاین اسلامي لاربښود

۷- اصلاح انلاین

۸- دافغانستان اسلامي امارت ویبپانه

پای